BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
8 G
8

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

39.5.7.
39
6
7
39
6.
7
13.7.9.1

LIBER DE FVRTIS

In duodecim partes diſtinctus,

Jn quo vniuerſa materia contrectationum, alienarumq; rerum occupationum diligenter examinatur:

Complures Venetæ Leges commemorantur:
Quid in praxi ſit obſeruandum demonſtratur:

Opus Iudicibus, & Aduocatis vtiliſſimum, omnibusq; Legum ſtudioſis iucundiſſimum.

AVCTORE IOANNE BONIFACIO
IVR. VTR. DOCT.

Et in Sereniſſimo Dominio Veneto Aſſeſſore præſtantiſſimo.

CVM SVMMARIIS, ET INDICE RERVM, ac verborum copioſiſſimo.

Ex Legato Ill.mi Coccini

SOC IESV BIBL

VINCENTIÆ,
APVD HÆREDES PERINI BIBLIOPOLÆ.
M. D. IC.

JNDEX PARAGRAPHORVM.

1	§. Furtum.	fol. 1
2	§. Eſt.	31
3	§. Contrectatio.	108
4	§. Fraudoloſa.	155
5	§. Alienæ rei.	180
6	§. Mobilis.	212
7	§. Corporalis.	244
8	§. Vel etiam vſus eius.	262
9	§. Poſſeſſionis ve.	289
10	§. Animo lucri faciendi.	318
11	§. Inuito domino.	397
12	§. Quod iure naturali prohibitum eſt admittere.	412

HIERONYMO PORCILIÆ COMITI ILLVSTRISS.

ADRIENSI, RHODIGINOQVE EPISCOPO RELIGIOSISS.

PER SVPERIOREM GERMANIAM APOSTOLICÆ SEDIS NVNCIO

CVM FACVLTATE LEGATI A LATERE VIGILANTISS.

DE REP. CHRISTIANA OPTIME' MERITO,

PRÆCLARISSIMARVM VIRTVTVM CVSTODI FIDISS.

GRAVIORIBVS LITTERARVM STVDIIS MIRIFICE' ORNATO,

ANTIQVO MAIORVM SPLENDORE INSIGNI,

AD MAXIMA NEGOCIA CONFICIENDA AFFABRE' FACTO,

BONORVM, LITTERATORVMQ. FAVTORI BENEFICENTISS.

INNOCENTISS. SVAVISSIMISQ. MORIBVS AMABILISS.

VITIORVM OMNIVM, FVRTIQ. IN PRIMIS VINDICI ACERRIMO,

HVNC DE FVRTIS LIBRVM, FVRTIVIS HORIS CONSCRIPTVM,

IOANNES BONIFACIVS

DAT, DONAT, DICAT.

HIERONYMO PORCIÆ COMITI ILLVSTRISS.

ADRIENSI, RHODIGINOQVE EPISCOPO RELIGIOSISS.

PER SVPERIOREM GERMANIAM APOSTOLICÆ SEDIS NVNCIO

CVM FACVLTATE LEGATI A LATERE VIGILANTISS.

DE REP. CHRISTIANA OPTIME MERITO,

PRÆSTANTISSIMARVM VIRTVTVM CVSTODI FIDISS.

GRAVIORVM LITTERARVM STVDIIS MIRIFICE ORNATO,

ANTIQVO MAIORVM SPLENDORE INSIGNI,

AD MAXIMA NEGOCIA CONFICIENDA AFFABRE FACTO,

DOCTORVM, LITTERATORVMQ. FAVTORI BENEFICENTISS.

INNOCENTISS. SVAVISSIMISQ. MORIBVS AVARITIÆ,

[illegible] VINDICI ACERRIMO,

HVNC DE [illegible] MORIS CONSCRIPTVM,

IOANNES BONIFACIVS

DAT. DONAT. DICAT.

✝ 3

IOANNIS BONIFACII
I. V. D.
DE FVRTIS §. PRIMVS.

SVMMARIVM §. I.

1 *Furti definitiones.*
2 *Furtum vnde dictum ſit.*
3 *Omnia quæ clam, & furtim fiebant furta dicebantur.*
4 *Furto pro adulterio, & clandeſtino coitu.*
5 *Qui equam ſuam alieno equo inuito domino ſubiecit, furti tenetur.*
6 *Furtum à fraude deriuari.*
7 *Vel à ferendo res alienas.*
8 *Furtum pro inſidijs.*
9 *Fures dicuntur ſerui.*
10 *Seruus dicitur homo trium litterarum hoc eſt fur.*
11 *Furcifer quis eſſet.*
12 *Furca vnde dicta fuerit.*
13 *Furca pœna furum.*
14 *Erigens propria auctoritate furcam eſt furca dignus.*
15 *Furca erigitur in publico loco, cuius dominus poteſt cogi ad illum vendendum.*
16 *Suſpenſus non poteſt ſine licentia Iudicis de furca deponi.*
17 *De furto manifeſto.*
18 *A quo fur deprehendi debeat in furto.*
19 *Quo in loco fur manifeſtus deprehendi debeat.*
20 *An ſola acclamatio ſufficiat vt quis fur manifeſtus dicatur.*

21 An ſat ſit quod furari viſus fuerit.
22 Furanti ſignum, opem, uel conſilium præſtans eſt fur manifeſtus.
23 Turpiſſimum ſemper fuit in furto deprehendi.
24 Locrenſes quomodo in furto deprehenſos puniebant.
25 Ad quæ teneatur ille, qui latronem inuenire promiſit.
26 De furto nec manifeſto.
27 Contrariorum eandem eſſe diſciplinam.
28 De Sardiniæ fontibus ad furta detegenda.
29 Diſtinctio furti manifeſti, & nec manifeſti hodie locum non habet, ſed ex furto duæ actiones oriuntur, condictio furtiua ciuilis, & actio furti criminalis.
30 In odium furis datur domino actio perſonalis ad rem ſuam furtiuam recuperandam.
31 De captis in flagranti crimine.
32 Rapinam in ſe furtum continere.
33 Rapina refertur ad res, raptus ad perſonas, & quomodo poſſit etiam ſine vi fieri.
34 An rapina ſit publicum crimen.
35 De eo, qui rem ſibi obligatam rapuit.
36 Etiam qui ui ſcindit, & frangit raptor eſt.
37 De pœna raptorum.
38 Cur raptor ad minus teneatur quàm fur manifeſtus.
39 Quibus pœnis hodie raptor puniatur.
40 Contra raptorem licet de facto reſiſtere.
41 Latro quis eſt, & quomodo à fure diferat.
42 Latrones pro lateronibus.
43 Et pro venatoribus.
44 Latrunculus quis dicatur.
45 Latrunculorum ludus.
46 Latrunculator quis ſit.
47 An Principes teneatur reſarcire legatum ſuum à latronibus in itinere ſpoliatum.
48 Graſſatores qui ſint.
49 Graſſari quid ſignificet.
50 Aggreſſores viarum an impune occidi poſſint.
51 De Piratis.
52 Piratæ poſſunt impune occidi.
53 An capti à piratis ſerui efficiantur.
54 Quando capti à latronibus & piratis efficiantur ſerui.
55 Mercatores à Turcis, indicto bello, detenti an in ſeruitutem redigantur.

36 Capti

56 *Capti in bello ciuili non efficiuntur ſerui.*
57 *Piratæ ſunt noſtri hoſtes,& ipſo iure diffidati,illiſque etiam benefacere periculoſum eſt.*
58 *Rape,clep',harpaga apud Plautum quid ſibi velint.*
59 *De furto oblato,& concepto.*
60 *De actionibus furti prohibiti,& non exhibiti.*
61 *De furtis per lancem,& licium conceptis.*
62 *De furtis circulatorum cum ſerpentibus commiſsis.*
63 *De eo,qui panno rubro fugauit armentum.*
64 *De Concuſsionibus.*
65 *De Tergiuerſatoribus.*
66 *De Præuaricatoribus.*
67 *De Calumniatoribus.*
68 *De furibus balnearijs.*
69 *De furibus ſaccularijs.*
70 *De directarijs.*
71 *De impoſtoribus, ſeu iuntatoribus.*
72 *De mercatoribus ceſſantibus,& latitantibus.*
73 *Decoctio aut infortunio,aut dolo ſuccedit.*
74 *De veſpertilione.*
75 *Quid facere debeat Iudex ut primum ſcit aliquem foro ceſſiße.*
76 *Mercatores,qui decoxerunt quamuis nobiles,uti populares ſunt tractandi.*
77 *Mercator,qui in mercatura fraudem commiſit,non debet vlterius mercaturam exercere.*
78 *Valet ſtatutum vt filius teneatur pro debito patris,qui dolo foro ceſſit.*
79 *Griſogoni cautela contra Ligurem decoctorem.*
80 *An debitor ſuſpectus,ante tempus ad ſoluendum, capi poſsit, & cogi v t caueat.*
81 *De mercatoribus vendentibus merces in locis tenebroſis.*
81 *De adagio,Catos in ſacco uendere: & in folle offerre.*
83 *Quomodo interdum quidam inſimulantes ſe non eſſe creditores ſuum creditum conſequuntur.*
84 *Creditorem poſſe repetere quod prauo debitori remiſit, vt reſiduum crediti conſequeretur.*
85 *De uerſipelle.*
86 *De illis,qui proprium nomen mutant.*
87 *Robaria quæ dicatur.*
88 *De alijs furtorum generibus,de quibus in hoc opere agitur.*
89 *De quibuſdam inſignibus furibus,nempe de Prometheo,Caco, Mercurio, Autoiico,Viriato,Euribato,Vrie,& Hermogene.*

1. §. FVRTVM.

1 FVRTVM eſt contrectatio fraudoloſa, alienæ rei, mobilis, corporalis, vel etiam vſus eius poſſeſſioniſve, animo lucri faciendi, inuito domino, quod lege naturali prohibitum eſt admittere.

Hæc eſt vera, & abſoluta furti definitio à iureconſulto tradita in l. 1. ff de furt. & ab Imp. in §. Furtum Inſt. de oblig. quæ ex delic. naſc. cuius quidem definitionis verba ſigillatim attingentes, totidéq; paragraphos quot ſunt verba conſtituentes, vniuerſam hanc furtorũ materiam complectemur, eamq; Deo bene iuuante, ordinatè abſoluemus. Theologi (vt rem ipſam aggrediamur) inter quos diuinum illud Catholicæ Eccleſiæ lumen Di. Thomas ſecunda ſecundæ queſt. 66. art. 3. dicunt eſſe rei alienæ occultam acceptionem. Canoniſtæ autem appellant furtum omnem rei alienæ illicitam vſurpationem c. Pœnale 14. q. 5. c. Meretrices 32. q. 4. & Ludouicus Carbo in tract. de reſtitutione, eſſe iniuſtã ablationem alienæ rei inuito domino. Cicero autem in oratione pro Cluentio inquit furtum eſſe rei alienæ fraudolentam tractationem.

2 Vnde autem furtum dictum ſit non vnica eſt opinio, Paulus enim in l. 1. ff. de furt. ex Labeonis, ſeu potius Varronis ſententia, inquit furtũ à furuo, ideſt nigro dici, quòd clã, & obſcurè fiat, & plerunque nocte.

3 Et quod ignorante domino fit furtim fieri dicitur, l. Furtim, & leg. Facienda §. 1. ff. arbor. furt. cæſar. l. Eos qui C. de furt. & quod etiam clam, & occultè fit furtiuè fieri habetur in l. clam poſſidere. ff. de acq. poſſeſſ.

4 Veteres etiam omnia quæ clam, & furtim fiebant, furta dicebant: vnde pro adulterio, & clandeſtino coitu ſæpe à Poetis uſurpatum eſt, ut apud Virg. lib. 4. Georg.

Inter quas curam Clymene narrabat inanem
Vulcani, Martiſque dolos, & dulcia furta.

Et Tibullus ait:

Celari vult ſua furta Venus.

Habetur quoque in Græco Samij Epigramma à Tiraquello relatum in præfat. l. ſi vnquam C. de reuoc. donat. nu. 66. cum de quibuſdam verba facit:

Vrun-

Vruntur grauius, quàm quos connubia iungunt:
Sed furtim coëunt, & ſua furta tegunt.

& illud diſtichon à Iodocho relatum in pract. crim. cap. 95. nu. 6.

Triſtis, & eſt morbi ſpecies horrenda caduci,
Quum iacet exanimis poſt ſua furta Venus.

5 Nimirum ergo ſi ille, qui equam ſuam alieno equo, inuito domino ſubiecit furti tenetur l. ſi quis vxori. §. ſi quis Aſinum ff. de furt. & ideo huiuſcemodi partus à Poëta furtiui dicuntur lib. 7. Æneid.

Abſenti Aeneæ currum, geminoſque iugales
Semine ab æthereo, ſpirantes naribus ignem:
Illorum de gente: patri quos Dædala Circe
Suppoſita de matre, nothos furata creauit.

6 Sabinus autem exiſtimauit furtum à fraude deriuari, latè enim ſumpto vocabulo, quicquid fraude fit, furtum dicitur. Terentius in Eunucho ait: Hic furti ſe alligat: ideſt, vt Donatus interpretatur, reum ſe efficit fraudis, de qua fraude non pauca dicemus infra in §. Fraudoloſæ.

7 Siue furtum dicatur à ferendo, vel ab auferendo, quia fures alienas res ſecum deferant, quod etiam placuit A. Gellio lib. 1. cap. 18. noct. attic. Aut à verbo Græco φῶρας enim Græci fures appellant §. Furtum Inſt. de oblig. quæ ex delic. naſc.

8 Pro inſidijs quoque apud Virg. lib. 10. Æneidos:

Furta paro belli conuexo in tramite Syluæ,
Vt biuias armato obſidam milite fauces.

Et Saluſt. lib. 1. Hiſt. inquit: ſecuriſſimus metu gentis ad furta belli peridoneæ. Virgilius in eadem ſignificatione dum loquitur de Mezentio, qui Orodem interemit lib. 10. Æneidos ait:

Obuius aduerſoque occurrit, ſeque viro vir
Contulit, haud furto melior, ſed fortibus armis.

9 Et fures dicuntur etiam ſerui, quoniam fortaſſe optimam dominorum ſupellectilem ſurripiant 4. Georg.

Quid domini facient audent cum talia fures?

Et Accurſius in l. Iulianus. ff. de act. empt. in verbo Quanti minoris format regulam: Illum ſcilicet, qui ignoranter rem vitioſam tradit teneri; quod limitat in ſeruo fure, & inquit id decidere, quia emptor ſcire debebat, ſeruos, & maximè dapiferos fures eſſe: dominis enim ſuis, ſi nihil aliud poſſunt, cinerem ipſum ſurripiunt.

10 Et à Plaut. in Aulu. quaſi illum definiat, ſerus appellatur homo triũ litterarum, hoc eſt fur. Per ironiam tamen apud antiquos homo trium

A 3 litte-

litterarum dicebatur ille, qui vanis nobilitatis titulis delectabatur: ex eo autem ductum eſt prouerbium, quòd ingenui ſuum prænomen, nomen, & cognomen tribus litteris notarent, ut pro Quincto Valerio Maximo Q.V.M. vt etiam P. Manutius in Adagijs animaduertit.

11 Furcifer autem dicebatur ſeruus ille, qui in furto, uel in alio huiuſmodi delicto deprehenſus, aut aliquo crimine conuictus, illud duplex lignum, cui temo in curribus affigitur, attollere cogebatur, elatumq; per viciniam circumferre, & delictum ſuum fateri, quod erat infamiæ genus, cum ei qui hanc furcam ita geſtaſſet, uti infido, nulla in poſterum fides haberetur. Vt Plutarchus teſtatur in vita Coriolani, & in quæſt. Rom. 70. & apud Horatium lib. 2. Sat. 7. legitur.

Non dices hodie, quorſum hæc tam putida tendant
Furcifer?

Et Terent. in Andria.

Oh tibi ego vt credam furcifer?

12 Furcam autem Iſidorus lib. 5. orig. deflectit ab eo, quòd ferat caput delinquentis in ipſo patibulo ſuſpenſi.

13 Hodie quoque fures inſigniores, cum morte ſunt afficiendi furcis ſuſpenduntur, vt tradit Chaſſan. ſuper conſuetudine Burgundiæ & Iul. Clar. lib. 5. ſent. in § Furtum, verſ. Eſt igitur. In hoc autem Sereniſſimo Dominio Veneto ſolent furunculi fuſtigari fures ad triremes damnari, niſi ſint inſignes, vel publici latrones, qui furcis traduntur, iuxta textum in l. Capitalium § Famoſos latrones. ff. de pœn.

14 Qui vero propria auctoritate erigit furcas, cum priuatus pro poteſtate dolo malo ſe gerat, incidit in crimen læſæ maieſtatis l. 3. in fine. ff. ad l. Iul. maieſt. Guilielm. Bont. in tract. Caſus in quibus pœna mortis &c. num. 3. Et qui habeant iuriſdictionem erigendi furcas tradit Alber. in l. fin. C. de iur. omn. iud & in l. Imperium. ff. eod. furcamque eſſe ſignum iuriſdictionis dicit Alber. in ſuo diction. in verbo Furca.

15 Et furca debet in loco publico erigi: & ſi locus priuatus eſt opportunus, & neceſſarius ad hoc, poteſt illius dominus cogi, ut locum illum vendat ad furcam erigendam. Io. And. in addit. ad Specul. in tit. de execut. ſent. in rubr. Hipp. de Marſ. in l. 1. ff. ad l. Corn. de ſicar. nu. 27. & per ſcribent. in l. Item ſi verberatum. ff. de rei vend. Alex. in l. fin. ff. de pign. act.

16 Suſpenſus autem furca non poteſt ſine licentia Iudicis deponi, Gl. in clem. 2. de pœnit. & remiſſ. quam refert, & ſequitur Io. de Anan. in c. Fures col. 1. in fine de furtis. Si quis ergo corpus ſuſpenſum, uel alio modo damnatum ſine Magiſtratus mandato attrectauerit, uel abſtu-

lerit punitur ut Iodoch. refert in pract. crim. cap. 88. num. 8. prout obſeruatum fuit in ſacratiſſimo corpore Redemptoris noſtri, qui ſine licentia Præſidis Pilati non fuit è cruce depoſitum, ut legitur in Euangelio Ioan. cap. 19.

17 Furta quędam manifeſta ſunt, quædam uero nec manifeſta. l. 2. ff. de furtis, & l. Furti. ff. de his, qui not. infam. Fur manifeſtus, teſte Vlpiano in l. 3. ff. de fur. & Iuſtiniano Imp. in §. Furtorum, verſ. Manifeſtus fur. Inſt. de oblig. quæ ex delic. naſc. eſt quem Græci αὐτόφωρον appellāt, hoc eſt qui deprehenditur in ipſo furto, ita ut furtum negare non poſſit: Græci enim hoc uerbo utuntur ad exprimendum in delicto deprehenſum, ut delictum inficiari non poſſit: vt apud Di. Ioannem Euangeliſtam cap. 8. legitur dum loquitur de muliere in adulterio deprehenſa. Papinianus autem uocat hos deprehenſos in admiſſo in l. ſi dominus. ff. de præſcr. verb.

18 Prima dubitatio erat, an ad hoc vt quis fur manifeſtus diceretur, deberet fur ipſe deprehendi à domino rei furtiuæ, an uero à quouis alio: quæ dubitatio in l. 3. ff. de furt. ſic ſoluitur: Et parui refert à quo deprehendatur, utrum ab eo cuius res fuit, an ab alio. Quod ſanè intelligi debet, vt Accurſius interpretatur, ſiue deprehendens negotium meum gerat, ſiue etiam me inſcio, cum per ratihabitionem rem meā geſſiſſe intelligatur, ipſo enim geſtu res meas geſſiſſe dicendū eſt: idq; in l. ſi quis, in fine. ff. eod. tit. Iuriſconſultus ita clarius imperpretatur: Paruique referre putat dominus, an vicinus, an quilibet tranſiens apprehendat.

19 Quęrebatur inſuper, an fur manifeſtus deberet deprehendi dum furabatur, an vero alio in loco: & idem Vlpianus in d. l. 3. ff. de furt. ex Iuliani ſententia dicit, idem eſſe ſi deprehendatur in furto, vel poſtea dū rem furtiuam perferat priuſquam ad locum deſtinatum peruenerit. Quod Paulus in l. Quò deſtinauerit. ff. de furt. ſubdit intelligendum, quò deſtinauerit eo die cum furto manere, & nihil referre an in loco publico, uel priuato fur deprehendatur l. Siue igitur. ff. eod. tit. Et ſimiliter deprehenſus in domo, vbi furatus eſt, dicitur fur manifeſtus. §. Furtorum inſt. de oblig. quæ ex del. naſc Bart. & Alex. in l. 2. ff. de furt. Bald. in Auth. quas actiones. C. de ſacr. eccle.

20 Et ſolam etiam acclamationem ſufficere, vt quis fur manifeſtus ſit inquit l. ſi quis, ff. eod. tit. gloſ. in d. §. Furtorum Bart. in l. ſi vendidero. §. cum raptor. ff. de furt. Doct. in l. ſi quis in ſeruitute. §. 1. ff. de furt. Cyn. in l. Falſus procurator. C. de furt.

21 Non enim ſat eſt vt viſus fuerit furari: ſed oportet vt excitato clamo

te monitus fuerit, ut manifeſtus fur dicatur. Alber. in l. Fur manifeſtus ff. eod. Iul. Clar. lib. 5. ſent. §. Furtum verſ. 1. & in ſua pract. crim. quæſt. 82. ſuper ſtat. 6. vbi tractat de armorum delatione, & ſingularis eſt textus iu d. §. Furtórum inſt. de óblig. quæ ex del. naſc. facit text. in l. ſi quis in ſeruitute. ff. de furt. Bart. in l. ſi vendidero. §. Cum raptor. ff. eod. tit.

22 Furanti ſignum, opem, vel conſilium præſtans manifeſtus fur cenſetur l. Sacrilegij pœnam. §. fin. ff. ad l. Iul. pecul. & facit l. 1. in fine. ff. ad l. Iul. Maieſt.

23 Turpiſſimum ſemper fuit in furto deprehendi & ideo legitur apud Plutarchum in lib. Lacon. apophtegm. Cum apud Lacedęmonios impunè furari liceret, dum tamen fures in ipſo furto non deprehenderentur, adoleſcentulum vulpeculam furto ſubtractam ſub tunica celaſſe, licet eius latus uſque ad viſcera beſtia corroſiſſet qui cum poſtea reprehenderetur: Non aliter, inquit, erat faciendum: moriēdum enim potius erat in doloribus quàm in manifeſto furto deprehendi.

24 Apud Locrenſes autem, vt Hieracles libro de politijs teſtatur, ſi quis in furto deprehendebatur oculis priuabatur: cumque apud eoſdem Zeleuci Principis filius eſſet ob hoc crimen excecandus, nec id à Locrenſibus permitteretur, iuſſit Zeleucus unum oculum filio, & alterum ſibi erui.

25 Qui promittit latronem inuenire, an debeat illum capere, vel in iudicio ſiſtere tradunt Doct. in l. ſi burſatorem latronem C. de fideiuſſ. & in l. 1. ff. de acquir. póſſeſſ. & vide quæ allegat Ber. Alphanus in ſuis collectaneis num. 427.

26 Quę autem furta nec manifeſta ſint facilè intelligitur manifeſtis fur-
27 tis præcognitis; nam, ut inquit Ariſt. 1. Topic. cap. 11. contrariorum eadem eſt diſciplina. Inſt. de his qui ſui, vel alien. iur. ſunt, in princ. & inſt. de tutel. in prin. quod etiam Caius Iuriſc. ita expreſſit in l. Nec manifeſtum. ff. de furt. Nec manifeſtum furtum quid ſit apparet, nā quod manifeſtum non eſt, hoc ſcilicet nec manifeſtum eſt. Concordat. §. Furtorum in fine inſt. de oblig. quæ ex delict. naſc. Plato quoque lib. 7. de legib. inquit impoſſibile eſſe ſeria ſine ridiculis, & omnino ſine cōtrarijs contraria cognoſcere, & Gorgiam dixiſſe oportere aduerſariorum ſeria diſcutere riſu, & riſum ſerijs, teſtatur Ariſt. cap. 18. libr. 3. Rhet. Et Cic. lib. 2. de Orat. dicit, Omnium rerum in contrarias partes cognitionem ex eiſdem ſuppeditari locis: & in Topicis; contrariorum negantium eandem eſſe vim, atque naturam, ut altero poſito, uel cognito, alterum ſtatim ſubmoueatur, uel cognoſcatur, de qua re tra-

ctat etiam Bart. in l. vlt. §. vlt. ff. de leg. 3. l. Edi contra. §. fin. & ibi gl. fin. ff. de vulg. & pupil. cum ibi allegatis. l. Inter ſtipulantem. §. Sacram. ff. de verbor. obligat.

28 Omnia autem furta nobis manifeſta, & in comperto eſſent, ſi apud nos fontes illi extarent, quos Iul. Solinus ſcribit in Sardinia reperiri, quorum aquis oculis furtum negantis ablutis, ſi is peieraſſet, cæcitate furtum detegebatur; ſi autem uerè iuraſſet, clarius intuebatur, quod etiam Io. Ferrarius refert in tit. inſt. de oblig. quæ ex del. naſc.

29 Hæc autem diuiſio furti manifeſti, & nec manifeſti hodie locum non habet: ſed ex furto duæ actiones oriuntur, condictio furtiua, quæ ciuilis eſt: & actio furti criminalis. Condictio furtiua datur domino, & eius hæredi contra furem, & eius hæredem ſi ad eum aliquid peruenit: & in hac actione uenit res ipſa etiam diligentia, & expenſis furis melior effecta: ſi vero res non extat uenit æſtimatio rei quanti plurimum fuerit à tempore furti, etiam ſi res perierit abſque culpa furis, cū ille ſemper dicatur eſſe in mora l. In re. §. ſi ex cauſa ff. de cond. furt.

30 Illud obiter non eſt omittendum, licet generaliter actio perſonalis non competat domino pro re ſua recuperanda, hoc limitati in fure, cōtra quem, in eius odium, hoc admittitur, vt notat etiam Iaſ. in §. ſic itaque Inſt. de act. num. 1. Actio autem furti ad pœnam dupli, uel quadrupli olim dabatur; quæ diſtinctio noſtris temporibus locum non habet, ſed agitur vt fur in corpore ſuo puniatur: de qua re dicemus in §. vlt. ubi de pœnis furtorum ſermonem inſtituemus.

31 Quæ autem de furtis manifeſtis, & nec manifeſtis diximus conferūt ad intelligentiam legis Conſilij X Virum Reip. Venetę diei 15. Aprilis 1574. & aliarum legum loquentium de captis in flagranti crimine. Hæc lex Veneta concedit, vltra impunitatem homicidij, etiam quædam beneficia, & emolumenta illis, qui capiunt delinquentes in flagranti, & ſuper illius executione crebræ oriuntur difficultates, an ſcilicet delinquens fuerit deprehenſus in flagranti crimine uel nō, ad quas dirimendas, poſſunt multa circa fures deprehenſos in manifeſto furto deſumi: captus enim in furto, & ſic fur manifeſtus, in flagranti crimine furti eſt deprehenſus. At dum hęc ſcriberemus hoc anno 1595. ex eodem Conſilio X Virum alia lex emanauit, per quam multæ controuerſiæ in hoc propoſito videntur ſublatæ, cum in ea expreſſe dicatur non eſſe concedenda beneficia pro captis, ſeu interfectis in flagranti, niſi retentio, ſeu interfectio delinquentis facta fuerit illico patrato delicto: aut niſi interfector, ſeu captor delinquentis eundem continuo perſecutus fuerit ſine vlla intermiſſione.

32 Cum autem rapina in ſe furtum contineat.l.1.ff.vi bon.rapt.l.ſi quis ex domo in prin.ff de furt. Raptor enim omnimodo furtum facit, manifeſtuſque fur exiſtimatur, l. ſi vendidero.§. Cum raptor.ff. de furt. Bart.in l.Duob.§.ſi quis iurauerit.ff.de iureiur. & qui rapit furem eſſe improbiorem dicitur in l.2.§ Doli mali.ff.vi bon.rapt. & in l. ſi cum exceptione.§.qui vi m. ff.quod met. cauſ.quis enim magis alienam rẽ inuito domino contrectat,quàm qui rapit?inquit Imp.Inſt.de vi bon. rapt.in prin.Plus igitur eſt rapere quàm furari,Marſ.conſ.54. num.3. Diuini numinis præſidio inuocato,& conſ.53 num.17.& in l.1.C de rapt.uirg.num 32. Et iura loquentia de furto vendicent ſibi locum in rapina Bald. in l.Tranſigere C de tranſact.& in l.Si te C.ex quib.cauſ. infam.irrog.In Auth. ſed nouo iure.C.de ſer.fug.col. penult.& dicat ſummus Pont. in c.pęnale 14.q.5.Non rapinam permiſit, qui furtum prohibuit: ſed utique furti nomine in lege veteris teſtamenti, & rapinam intelligi voluit,raptorque ille ſit,qui res alienas ui aufert, ideo de rapinis dicamus.

33 Rapina ad res refertur,raptus ad perſonam, & quamuis ut plurimũ rapina fiat palam,& ui,poteſt tamen etiam ſine vi fieri,dum tamen raptores ſint parati vim inferre.l.2.§.dolo autem ff vi bon rapt. Alex.cõſil.103.col.3.vol.1.Et actio bonorum raptorum ad mobilia & ſe mouentia pertinet l.1.C.de vi.bon.rapt. Et competit non ſolum domino rei raptæ,ſed etiam ei cuius intereſt,l.2.§.in hac actione.ff.eod.tit.daturque hæredibus,non autem in hęredes, nec etiam quatenus ad eos peruenit d.l.2.§.fin.quia eſt actio pœnalis glo.in l.ſi res.C.de vi bon. rapt. Violentiarum autem quinque eſſe genera dicemus in §. 9. vbi etiam de raptu erit agendum.

34 Rapinam autem eſſe publicum delictum habetur in l.1.ff.de vi pub. & tradit Bart.in l.ſi quis ex domo.ff.de furt. Imola in rubr.ff.eod.Cyn. in rubr.C.vi bon.rapt.& ibi Salic.Bart.in l.fin.ff. de priu. del. Contra autem rapinam eſſe crimen priuatum facit,l.infamem.ff.de pub. iud. & d.l.ſi quis ex domo,& ibi Bart.in vtramque legem.

35 Qui rem ſibi obligatam rapuit hac actione tenetur l.2. §. Doli mali ff.vi bon.rapt.l.res obligatas.C.eod.

36 Item qui ſcindit,frangitue ui adhibita,vel eo animo, ut ſi prohibeatur vim adhibeat l.4.§.Solum.ff.de incend.ruin. & uaufr.

37 Si cui dolo malo hominibus coactis damni quid factum fuit ſiue cuius bona rapta fuerunt,in eum,qui id feciſſe dicetur, de vi bonorum raptorum intra annum in quadruplum,poſt annum in ſimplum iudicium datur,l.2.in prin.ff.vi bo.rapt.l.Res obligatas,& l.de ijs. C.eod.

38 Cum autem in quadruplo inſit rei perſecutio inſt. eod. §. Quadruplum,& gl. in l.2.ff.eod. ſequitur vt magis fur manifeſtus puniatur, quàm raptor: fur enim manifeſtus ſi ciuiliter agatur, ad quadruplum tenetur,ultra rei perſecutionem:§.fin.inſt. de oblig. quę ex delic.naſc. Quod abſurdum uidetur cum enim rapina maius delictum ſit, quàm furtum,vt ſupra comprobauimus, maiori etiam pœna uidebatur raptor plectendus. Tamen id prudenter fuiſſe ſancitum credendum eſt; aut quia raptor vti palam delinquens minus ſit infeſtus, & rarius noceat quàm fur: aut quia facilius deuitari poſſit: aut quia apertiſſimis periculis ſe exponat; dum enim aliena vi rapere tentat, aliꝰ in delicto iure necatur,aut deprehenſus in crimine promeritas pœnas luit: aut quia legumlatores maiori odio proſecuti ſint illos, qui fraude, quàm qui ui deliquerint: iuxta illud Ciceronis lib. 1. officiorum, ubi appoſitè inquit: Vi,aut fraude fit iniuria,fraus quaſi vulpeculæ,vis leonis videtur: utrunque ab homine alieniſſimum,ſed fraus odio digna maiore. Nicolaus autem de Neapoli in §.Ex maleficijs inſt de act. dicebat minime verum eſſe raptorem leuius puniri quàm furem manifeſtum, cum raptor poſſit etiam conueniri de furto manifeſto,& hoc ex Papiniani ſententia dicentis in l.ſi uendidero.§. cum raptor.ff.de furt.cum raptor omnimodo furtum facit, manifeſtus fur exiſtimandus eſt. Idq; intelligi debet dum raptor in rapina deprehenditur,ut Accurſ.in eadem leges interpretatur, vel quia ille qui tenetur actione vi bonorum raptorum tenetur etiam de violentia,& ſic poteſt accuſari per l.Iuliam de vi publica,uel de ui priuata,de qua re aliqua etiam dixit Iaſ. d.verſ. ſeu §.Ex maleficijs.num.18.

39 Verum cum huiuſmodi pœnæ quadrupli,& ſimiles non ſint in vſu, vt ſupra diximus, ſuper hoc non eſt immorandum. Ciuiliter enim ſi agatur raptor tenetur ad reſtitutionem rei raptę, & ad damna,expenſas,& intereſſe: & non ſolum ad fructus perceptos, ſed etiam ad eos, quos dominus percipere potuiſſet.l.4.C.vnde vi. Si autem criminaliter agatur de vi publ.vel priuata tenetur, vt in huiuſmodi tit.ff.& C. & not Bart.in l.2.§.1 ff.de ui publ.

40 Contra raptorem licet de facto reſiſtere,& cum moderamine inculpatæ tutelæ bona ſua defendere,l.1.C.vnde vi,& ibi Bart. & Salic.

41 Latro autem ille eſt,qui uiolenter furatur.l.Capitalium §. Famoſos. ff.de pœn. Alex.de Imol.conſ.91.vol 4.Iaſ.inſt.de act. §. Ex maleficijs num.6. Horat.lib.1.Epiſtolarum:

Vt iugulent homines ſurgunt de nocte latrones:

& idem Poeta Sat.3.lib.1.ſerm.

Non

---Non vereor cum dicas eſſe paris res

Furta latrocinijs, & magnis parua, &c.

Et Cicero in 1. Philip. in eandem ſententiam.

Erat enim uiuendum latronum ritu, ut tantum haberet, quantum rapere potuiſſet.

42 Latrones etiam dicti ſunt illi, qui circa latus Principis verſantur, ut illum defendant, qui ad grauiora pericula mittebantur, ut Liuius lib. 4 decad. 3. affirmat. & Alex. ab Alexandro cap. 22. lib 6. gen. dierum confirmat, à latere ipſo, quaſi laterones, vt Varroni placet: quos etiam Lateranos, Satellites, ac Stipatores uocamus, vnde apud Plautum in Milite legimus.

-----Latronibus denumerem ſtipendium,
Nam Rex Seleucus me opere orauit maxumo,
Vt ſibi latrones congererem, & conſciberem.

Eodemque in loco idem Poeta inquit:

Nam ego hodie ad Seleucum miſi paraſitum meum,
Vt latrones, quos conduxi hinc ad Seleucum duceret,
Qui eius regiam tutarentur.

43 Pro venatore quoque interdum uſurpatur, vt apud Virgilium, dum Turnum vindictam affectantem leoni à venatore vulnerato æquiparat lib. 12. Æneidos.

-----Pœnorum qualis in aruis
Saucius ille graui venantum vulnere pectus,
Tum demum mouet arma leo; gaudetque comantes
Excutiens ceruice toros: fixumque latronis
Impauidus frangit telum, & fremit ore cruento.

44 Latrunculum à latrone deriuarunt Grammatici & eſt ille qui parua abripit, Cicero in Oratione de Prouincijs conſularibus.

Res in Sardinia cum Maſtrucatis latrunculis à Propretore una cohorte auxiliaria geſta eſt.

45 Latrunculi, ſeu latrones dicuntur etiam lapilli, ſeu ſcrupi illi, quibus ludimus gemina acie utrinque directi, in quibus duo ſunt Reges, duæ Reginæ, quattuor Equites, quattuor Satellites, quattuor Centuriones, & ſexdecim Pedites, de quibus ait Martialis.

Inſidioſorum ſi ludes bella latronum.

Et Seneca inquit.

Latrunculis ludimus:

quem quidem ludum ſcachiorum (ut vulgò appellant) eſſe de iure licitum, illoque clericos etiam impunè ludere poſſe, tradit Iul. Clar. in

§.Lu-

§.Ludus verſ. Hæc autem concluſio,& verſ.Quæro nunquid clerici,lib.5,ſentent. & de ludo aliqua dicemus infra §. 10. numero 61. & ſeq.

46 Latrunculator autem ille eſt,quem vulgò Iudicem Maleficiorum dicimus,de quo Vlpianus in l. Solemus.ff de iud. inquit.

Latrunculator de re pecuniaria iudicare non poteſt.

47 An Princeps teneatur reſarcire Legatum ſuum,in itinere à latronibus ſpoliatum,tradit Bart.in l.Si ſeruus.§.Quod vero.ff.de furt. Fel in c.fin.de teſtib.col.2.& Lauden.in tract.de Princip.tit.de legatis cōcl.6

48 Graſſatores ſunt latronum cognati, inquit enim l. Capitalium. §. Graſſatores.ff. de pœnis.

Graſſatores,qui prædæ cauſa id faciunt,proximi latronibus habeatur; & ſi cum ferro aggredi,& ſpoliare inſtituerunt,capite puniuntur: utique ſi ſæpius,atque in itineribus hoc admiſerunt: cæteri in metallum dantur,vel in inſulas relegantur. Rixam autem differre à graſſatura dicitur in l.Aut facta.ff.de pœn.hoc modo.

Qualitate,cum factum uel atrocius,uel leuius eſt: vt furta manifeſta à non manifeſtis diſcerni ſolent: rixæ à graſſaturis: expilationes à furtis,à violentia petulantia.

49 Graſſari autem dicuntur illi, qui ex inſidijs viatores impetu gradiendi adoriuntur.d.§. Graſſatores: eſt enim graſſor verbum frequentatiuum à gradior deriuatum,ut progreſſionem, ſiue incurſum exprimat,& hinc eſt quod interdum etiam graſſari in bonam partem dicitur. Saluſt.in Iugur.Sed dux atque Imperator vitæ mortalium animus eſt,qui ubique ad gloriam virtutis uia graſſatur, abunde potens,pollenſque,& clarus eſt. Et apud Liuium lib.3.ab urb.cond.legitur: Se iure graſſari,non ui;id eſt iure procedere. Verum tamen eſt ſæpius in malam partem ſumi pro adoriri aliquem vi; & proprie graſſatores illi ſunt,qui armati vrbis vicos obſidentes, atq; in tranſeuntes vi gradientes aut pecunia,aut veſtibus ſpoliant: de quibus ſic loquitur Iuuenalis Sat.3.

Interdum,& ferro ſubditus graſſator agit rem;&c.

& in l.Capitalium.§.vlt.ff.de pœn.legitur.

Famoſos latrones in ijs locis,ubi graſſati ſunt furca figendos compluribus placuit.

Et in hanc ſententiam etiam videtur text.in d.l.Aut facta.§. fin.ff de pœn. vbi ſic legitur.

Nonnunquam euenit,vt aliquorum maleficiorum ſupplicia exacerbentur: quoties nimium multis perſonis graſſantib. exēplo opus ſit

Item

Item illi qui dum aliena negocia gerunt ſenſim ſub aliquo colore res alienas ſurripiunt graſſari dicuntur.l.3.ff.de ſuſpect. tut. Inſt.eod.tit. §.Nouiſſime autem. De iſtis graſſatoribus loquitur etiam Budæus in ſecunda parte annotationum in Pandectas.

50 Qui aggreſſores viarum occidunt ab homicidio excuſantur l. 1. C. Quando lic.vnic.ſine iud ſe vend.Hippol.de Marſ.in l. 1.num. 18. ff. de ſicar. Paris de Puteo in tract. Sindic.in verſ.Latro num.23. Cæpola conſ.41 num.1.l.Deuotum.C de metatis lib.12. & ibi glo. in verbo Conceſſum. Id tamen verum eſſe ſi reſiſtunt, alioquin eſſe capiendos, & ad Iuſtitiam ducendos inquit Bonif. de Vitell tit de maleſ.ſub rub. Quis alium poſſit offend. Ang. conſ.14. Nos Carolus. Alex. in l 1.§. 1.ff.De eo per quem factum erit. Io.Andreas in c.penult. de cler. non reſid. Thomas Grammaticus,conſil.59.Marſ.in l. Furem in princ.ff. de ſicar Corn. conſil.27.vol.4.Fel.in cap.2.de homic. Ang. de maleſ. in verbo, Et veſtem cæleſtem.

51 Piratæ ſunt marini prædones,& latronibus æquiparantur l.Poſtliminium.§.à piratis.ff de capt.& poſtl reuer.l.In rebus.ff. commod. cum & ipſi ex inſidijs illos, qui mari iter faciunt, aggrediantur; peſſimum genus hominum Auth.Nauigia C.de furt.& d. §. à piratis & Alu. in c.1.§.Nauigia de ſtatut.& conſuet. contra lib.eccl.in uſib.feud. Qui à Cic lib.3.de offic.communes omnium hoſtes appellantur. Iſti ſuſpenduntur uerſus eum locum,ubi delinquerunt Auth.Sed nouo iure.C. de ſer.fug.Bald.in c.1.§.Iniuria,verſ. ſeu furtum,de pace iur.firm.& al legat l.Capitalium § Famoſos.ff.de pœn.Petr.Luſitan.in tract.de ſpo. mercatorum in 4. parte nume.54. vbi dicit pyratas eſſe nequiores latronibus.

52 Piratas quoque impune occidi poſſe conſtat Auth. Nauigia. C.de furt.d.l.Poſtliminium.§.A pyratis.ff.de capt.& poſtl.reuer.l.3.in fine. ff.de ſicar l.Proditores.ff de re mil.Bald.in l.1.in fine.C.Qui bon.ced. poſ.Iaſ.in l.Iuſte poſſidet.ff.de acquir.poſſeſſ.Ang conſ. 290. Thema eſt tale.Cæpola in Auth.ſed nouo iure.C.de ſer.fugit.

53 An vero capti à piratis liberi remaneant,vel ſerui efficiantur ita ut in eis fictio iuris poſtliminij uel legis Corneliæ locum habeat tradit Dec. conſ.575.num.11.ubi tenet illos non amittere libertatem,nec illis ius poſtliminij prodeſſe: quod eſt intelligendum de illis qui à piratis captiui ad Turcas non abducuntur: in illis autem qui ad Turcas abducuntur contrarium eſt verum; quia cum Reſp. Chriſtiana in locum pop. Romani ſucceſſerit,iccirco Turcæ perpetui noſtri hoſtes cenſentur,quamuis illis non ſit indictum bellum.Bart.in l. Hoſtes num.8.ff.

de

de capt.& poſtl.reuer.Ang.in l.Obſides.ff de teſtam. Alex. conſ.130. num.3.lib.7.Alc.in l.Hoſtes.ff.de verb.ſign.

54 Et quemadmodum capti à latronibus ſi ad hoſtes ducantur illorum ſerui efficiuntur,in illiſque ius poſtliminij locũ habet,l.Latrones.ff.de capt.& poſtl. reuer.l.Mulier.ff.eod. Sic de captis à piratis eſt dicendũ, cum,ut diximus pares eſſe cenſeantur.Sat enim eſt ad libertatem amittendam,ut aliquis ex noſtris in poteſtatem hoſtium deuenerit, & ibidem inuitus detineatur,l.Eos in prin.& l.Bona in prin.ff.eod.l.pen.in fine.C.eod.

55 Et hinc ſequitur,ut noſtri,qui liberi penes Turcas morantur mercaturæ gratia,uel alia cauſa,ſi cum apertum bellum exercetur detinentur ſerui efficiantur,& in illis etiam poſtliminium habeat locum, textus eſt clarus in l.In bello in princ.ff.eod.

56 Qui autem in bello ciuili capiuntur,non efficiuntur ſerui,& ideo in illis ius poſtliminij non eſt neceſſe,l.Si quis ingenuam.§.fin ff.eod.de capt.& poſtl. reuer.

57 Piratas autem eſſe hoſtes fidei & Principis, & ipſo iure diffidatos tradit Bald.in Auth.Nauigia.C.de furt.& ideo poſſe impune ſpoliari Iaſ.in §.Rurſus num.46.& ſeq. Inſt.de act.& in conſ.170.vol.2.col. 2.& idem Bald.in l.1.C.Qui bon ced poſſ.in fine inquit, Piratas militare inſtar catulorum in ſiluis, nauigantium ſecuritatem impedire, hoſteſque publicos & infames eſſe & militiam exercere non poſſe:& Io.Andr.ac Abb.in c.Excommunicationi num.3. de rapt. ſcribunt Piratas ter in anno ſolemniter à Pontifice proprio ore excommunicari. Quibus quidem piratis etiam beneſacere periculoſum eſſe nos admonet notabile exemplum relatum à Beneuen.Straccha in tract. de nautis part.3.num.25.Cum,inquit,nauta ſecundo vento naui mercibus onuſta ad quandam inſulam nauigaret, piraticamque nauem uidiſſet, quæ in uada inciderat,ex quibus ſe eximere non poterat,rogatus à pirata ut ſibi opem ferret,omiſſa nauigatione nauta,miſericordia motus, ſcapham ſuæ nauis hominibus plenam tranſmittit, exonerant armamenta,leuant nauim,à uadiſque liberant: quo facto pirata, retenta ſcapha,cum hominibus,qui ſibi opem tulerunt,nauem exarmatam aggreditur & facile ſuperat,merceſque deprædatur.

58 Hoc loco tamquam parergon libuit addere,quid ſibi Plautus voluerit dum dixit: Rape,clepe,harpaga.

Rapere quid ſit,in comperto eſt. Verbum autem clepe à clepo verbo antiquo deſcendit, quod furari ſignificat à κλέπτω verbo Græco, ex quo clepſi,& clepſerit: ut ex rapio deſcendit rapſi, & rapſerit,ut

apud

apud antiquos non ſemel legitur. & in XII. tabulis ſcriptum erat: Sacrum, ſacroue commendatum qui clepſerit, rapſeritque paricida eſto. Et apud Ciceronem lib. 4. de Rep. ex Nonio legitur.

Non modo ut Sparta rapere ubi pueri, & clepere diſcunt.

Inde cleptum, quod furatum exprimit, Liuius dixit: Si qui clepſit, ne populo ſcelus eſto, ne ue cui cleptum erit. Harpago ſimiliter idem eſt quod rapio, & eſt vox plane græca. Plaut. in Aul.

Heu miſero mihi, aurum mihi intus harpagatum eſt.

Inde Harpagonis nomen deſcendit, quod eſt aduncum inſtrumentũ, quo aliquid rapitur, vel extrahitur, ut eſt illud quo vuæ ex vitibus extrahuntur, quod non impropriè in ſtatuto Taruiſino lib. 3. tract. 5. rubr. 33. fura appellatur, & ut ſunt furum manus. Ab iſto harpagone Harpiæ dictæ ſunt, quia rapaces, & aduncas manus habent, vnde apud Virg. lib. 3. Æneid.

Triſtius haud illis monſtrum, nec ſæuior vlla
Peſtis, & ira Deum ſtygijs ſeſe extulit vndis,
Virginei volucrum vultus: fœdiſſima ventris
Ingluuies, vncæque manus, & pallida ſemper
Ora fame.

Huc ſpectat illud Pythagoricum præceptum: Animalia curuungula, vt Valeriani verbo utar, non eſſe nutrienda: hoc eſt rapacitatem e ciuitate eſſe ſummouendam.

59 Nunc quid furtum oblatum, & quid conceptũ eſſet videamus. A. Gellius cap. 18. lib. 11. Noct. Attic. de hoc furto mentionem facit, & illius pœnam tripli eſſe dicit, & de hoc crimine, ac de alijs ad hanc materiã pertinentibus inquit Maſſurium Sabinum ſcripſiſſe in libro de furtis, qui quidem liber poſtea temporum iniuria perijt. Floruit Sabinus Eques Romanus, ac celebris Iuriſconſultus tempore Tiberij Imperatoris, cuius auctoritas in libris Digeſtorum multis in locis viget. Sed vt furtum oblatum, & conceptum intelligamus ſciendum eſt, Paulum lib. 2. ſententiarum ſcriptum reliquiſſe; Concepti actione teneri eum, apud quem furtum quæſitum, & inuentum eſt. Oblati autem eum, qui rem furtiuam alij obtulit, ne apud ſe inueniretur. Has autem actiones concepti, & oblati furti in deſuetudinem abijſſe teſtatur Iuſtinianus in §. Conceptum, verſ. Sed hę actiones, Inſt. de oblig. quæ ex delic. naſc. cum hodie adhibitis teſtibus perquiſitiones furtorum à Lictoribus per lancem, & licium non fiant. Sed cum à Iuſtiniano Imp. poſtea concepti, & oblati furti natura clare expreſſa fuerit, non grauabor ipſius verba apponere, pro huiuſce rei exacta intelligentia: ſic ergo

go inquit in dicto §. Conceptum.

Conceptum furtum dicitur cum apud quem teſtibus præſentibus furtiua res quęſita,& inuenta ſit: nam in eum propria actio conſtituta eſt,quamuis fur non ſit, quæ appellatur Concepti. Oblatum furtum dicitur cum res furtiua ab aliquo tibi oblata ſit, eaque apud te concepta ſit: utique ſi ea mente tibi data fuerit, vt apud te potius, quam apud eum,qui dedit conciperetur: nam tibi, apud quem concepta ſit, propria aduerſus eum,qui obtulit,quamuis fur non ſit, conſtituta eſt actio,quæ appellatur Oblati.

60 Pari modo in deſuetudinem abijſſe actiones Prohibiti, & Non exhibiti furti idem Imp. eodem in loco affirmat. Dabatur autem Prohibiti furti actio contra prohibentem coram teſtibus furtum quærere: & Non exhibiti furti actio contra non exhibentem rem furtiuam penes ſe quæſitam,& inuentam. Noſtris vero temporibus ſcienter rem furtiuam ſuſcipiens,& illam celans,tenetur actione furti. De quibus furtorum receptatoribus dicemus infra in § 3.

61 Furta,quæ per lancem,liciumque concepta erant,ſicut manifeſta vindicato, inquit lex XII. Tabul. Hęc autem furta per lancem, & licium, vt Pomponius auctor eſt ita concipiebantur: Fures licio,ſeu filo cincti lancem cum duobus foraminibus ante faciem geſtabant, vt tamquàm perſonati, & laruati mulieres terrerent, & ita commodius furarentur,& vt res alienas ſurriperent,& aufugerent, abſque eo quod cognoſci poſſent,cum eorum faciem lance occultarent. Lances autem vaſa eſcaria fuiſſe conſtat In l.Qui lancem,& in l.Veſtis.ff. de aur. & argen. leg. l. Si in rem .ff. de rei venditio. Siue potius licio cingerentur, vt ſe iure publico, &,tamquàm Magiſtratibus obtemperantes,non propria auctoritate ingrederentur. Nam vt Tullius Tiro Ciceronis libertus auctor eſt,& Alciatus cap.8. lib.5. Parerg. confirmat,Apparitores licio tranſuerſo,vt Miniſtros publicos eſſe cognoſcerentur,ſe cingebant,à quo lictores dicti ſunt,vt etiam A Gellio cap.3. lib 12.Noct.Attic,placuit: ij autem ſuo iure ad furta perquirenda in alienas ędes ingrediebantur, lanceſque ferebant, vt aliquando oculis obijcerent,ne qua ex parte mulieres intueri poſſent: hincque per lancem,& licium rem aliquam perquirere dictum fuit. Quod etiam Cęlio noſtro Rhodigino placuit ſic enim apud eum legitur cap. 6. libr. 10.antiquarum lectionum.

Erant vero furta,quæ per lancem,liciumque concipi dicebantur puto quia, qui in alienam domum expilandi propoſito ingrederetur ſicuti qui Magiſtratibus prę miniſtrabant,lictores, licio præcingeban-

tur,lancemque ante oculos obtendebas propter Matrumfamilias,aut virginum præſentiam.

De hoc furti genere etiam Alex. ab Alexandro cap.10.lib.6.genial. dierum mentionem facit.M.Tatius Alpinus autem aliter de hoc genere furti ſentit: dicitque fuiſſe furtum ſacrilegio proximum,rerum ſcilicet collectarum ad ſacrificiorum uſum. Miniſtri autem ſacrorum licio ſuccinti lancem geſtabant in quam collectas pecunias reponebãt, quas cum poſtea ipſi ſurriperent,hæc per lancem,& licium furta concepta dici Alpinus affirmat.

62 Supra memoratis furtis ea,ex eorum ſimilitudine, coniungenda uidentur, quæ à circulatoribus committebantur, dum ipſi ſerpentibus homines perterrefacientes illorum bona ſurripiebant,de quib.ita Paulus inquit in l.fin.ff.de extr.crimin.

In circulatores qui ſerpentes circumferunt, & proponunt ſi cui ob eorum metum damnum datum eſt,pro modo admiſſi actio dabitur.

63 Non diſſimile eſt eorum delictum, qui panno rubro fugant armentum qui furti actione tenentur l.In furti.§.Cum eo.ff.de furt.§.Interdum Inſt.de oblig.quæ ex delic.naſc.Tauri enim colore rubro,quemadmodum albo Elephanti maxime efferantur.de qua re tractat etiam Rhodiginus in cap.10.lib.1.antiq. lect.

64 Huic delicto proximum eſt crimen concuſſionis. Eſt autem concuſſio uehemens animi commotio ob aliquem imminentem timorem. Cum ergo aliquis iuſtitiæ miniſter per metum à ſubdito aliquid extorquet; aut iuſtitiam non exercet,niſi pecunia recepta, vel ultra modum arripit,aut aliquem accuſat, aut ab accuſatione deſiſtit propter pecuniam,in hoc concuſſionis crimen incidit l.1.& 2.ff.de concuſſ.l 4.C.ad l.Iul.reper.

65 Tergiuerſator vero ille eſt,qui in uniuerſum ab accuſatione recedit, vt not.in l.1.in prin.ff.ad S.C.Turpil.de quo plura diximus in libro noſtro de nutibus in tergiuerſationis geſtu.

66 Præuaricator autem dicitur ille, qui prodita cauſa,aduerſam partem dolo malo adiuuat aliquem accuſando, uel ſimulatas probationes adducendo,& ueras de induſtria prætermittendo l.1.ff.de præuaricat.l. Præuaricatores.ff.de verb.ſignif.& l.1.§.Calumniari. ff.ad S.C.Turpil. Aduocatus autem quamuis ſimili nequitia clientis ſui cauſam prodat,non proprie dicitur præuaricator: punitur tamen extra ordinem d.l.prima verſ.Is autem.ff.de præuar.Caſtigantur quoque præuaricatores extraordinariè l.2.ff.eod.tit.Et ſi accuſatus per hanc præuaricationem abſoluitur,præuaricator punitur ea pœna, qua accuſatus condemna-

demnatus fuiſſet, ſi de crimine fuiſſet conuictus. Ille autem qui accuſatorem ſuum corrumpit, vt præuaricetur, habetur pro conuicto de crimine l. fin. ff. de prçuar. Niſi ſanguinis pœna immineret, eo enim caſu ſanguinem ſuum ei redimere licet d. l. fin. & l. Transigere C. de tranſact. De iſtis præuaricatoribus loquitur Iodoc. in pract. crimin. tit. de crim. læſe maieſt. c. 61. num. 37. Laurentius Valla cap. 1. lib. 6. elegã tiarum, & copioſe Menochius de arbitr. iud. lib. 2. caſ. 323. & Farinac. in pract. crim. tit. de Inquiſitione quæſt. 4. num. 14. ubi tria genera præuaricatorum enumerat, ad quos lectorem remitto.

67 Non abſimile eſt crimen calumniç, in quod incidit ille qui falſa crimina proponit, l. 1. §. 1. ff. ad S.C. Turpill. c. Notandum 2. q. 3. Non tamen omnis qui non probat intentionem ſuam calumniator eſt; ſed qui ſciens dolo malo falſum crimen in aliquem proponit l. 1. §. Non vtique ff. ad S.C. Turpil. c. 2. de calumn. Afflict. in c. 1. num. 21. in fine Ex quibus cauſ. feud. amit. Menoch. de arbitr. iud. plures enumerat cauſas, ob quas quis à calumnia excuſatur. Pœnam auté calumniantium per legem Memmiam talionis fuiſſe conſtat: hodie uero eſſe arbitrariam affirmat idem Menochius de arbr. iud. lib. 2. caſ. 322. num. 2. & 3. cum pœna talionis in deſuetudinem abierit, vt inquit Iuſtinianus in §. Pœna Inſt. de iniurijs. Huius autem criminis reus eſt ille, qui vt calumniæ cauſa, negocium alicui faciat, uel non faciat, pecuniam, uel liud emolumentum accipit l. 1. 2. & 3. ff. de calumn. quæ pœna intra annum eſt quadrupli, & poſt annum ſimpli l. 1. ff. eod. tit. Non tamen ob id tranſactio bona fide facta impeditur, ſed huiuſmodi nequiſſimis calumnijs prouidetur: non enim tranſactionibus eſſe interdictum, ſed ſordidis concuſſionibus inquit l. 1. §. Sed & conſtitutio. ff. de calumn. Nemini ergo licet pecuniam, vel aliud turpe lucrum Iudici, vel aduerſario dare, vt litem obtineat, dicto §. Sed & conſtitutio: & qui dat repetere non poteſt: ſed ille, cui negocium erat faciendum habet repetitionem: inquit enim l. Generaliter. ff. de calumn. Quare ſi quis à te pecuniam acceperit, vt mihi negocium facerer, & à me ne mihi faceret, mihi duobus iudicijs tenebitur. De prædictis criminibus tractat Paul. Ghirland. in tit. de calumniat & Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſ. 322 & 323. agit de calumniatoribus, & eorum pœnis, & de illis etiam agit Io. Segura in ſuo Directorio iudicum parte 2. cap. 2. & Cic. de diuinat. inquit: Nulla ſalus Reip. maior eſt, quàm eos, qui alterum accuſant non minus de laude, de honore, de fama ſua: quàm illos qui accuſantur de capite, ac fortunis pertimeſcere.

68 Fures balneatij non ſunt omittendi, de quibus habetur in l. 1. & to-

to tit. ff. de furibus balnearijs, ubi ſeuere puniuntur, quia publice intereſt ne huiuſmodi furta fiant, cum facile fieri poſſint: qui enim ad balneum accedunt ueſtes ſuas neceſſariò deponunt. & ideo illis facile ſurripi poſſunt. & in l. fin. ff. eod. tit. habetur, Militem in furto balneario deprehenſum ignominia notatum à militia eſſe dimittendum. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. caſ. 296. numer. 4. reprehendit Alciatum quia lib. 2. parerg. iuris cap. 38. ſcriptum reliquerit hos fures balnearios grauiori pœna puniri quia ad tempus in opus publicum damnantur, cum cæteris quoque furibus dicat hanc pœnam eſſe communem: aitque Menoch. ad rem non facere locum Ariſtotelis in problem. ſect. 29 probl 14. relatum ab Alciato, & ab Hotomano in Commentarijs verborum iuris, in verbo Balneatij, cum iuxta Græcorum leges loquatur, vt Petr. de Apono in ſuis Commentarijs ad dictum problema ſcripſit.

69 Saccularij autem fures illi dicuntur qui uetitas in ſacculis artes exercentes partem ſubducunt, partem ſubtrahunt. à Iac. Spiegello iſti dicuntur eſſe præſtigiatores quidam, qui ſaccis, hoc eſt quibuſdam loculis quaſdam artes exercent, aliud agentes, & aliud agere ſimulantes: & inter fures iure merito connumerantur à Iuriſconſulto in l. 1. ff. de effr. & expil poſtquam enim de expilatoribus ibi dixit, ſubdit Iuriſcõſultus, ſimili modo, & ſaccularios, & directarios eſſe puniendos: de quibus aliquid dicere uolebat Cæpol. in Auth. ſed nouo iure. C. de ſer. fug. num. 102. Vide Ioannem Bapt. Seuer. in l. Cunctos populos C. de ſumma trin. & fid. cat. pag. 10.

70 Directarij autem erãt illi, qui in aliena cenacula ſe dirigebant, ut furarentur qui pluſquam fures puniebantur, ut habetur in l. Saccularij in princ ff de extr. crimin & ibi Budæus, Petr. Crinitus lib. 17. de honeſt. diſcipl. cap. 8. & Paul. lib. 5. ſenten cap. 4 inquit: Quoties qui pulſatur, vel cuius domus introitur ab ijs qui uulgo directarij appellantur, quem locum Cuiatius notauit. Auctor autem in Commentariis verb. iuris hos derectarios appellat: quod non placet Menoch. qui de illis agit lib. 2. de arbitr. iud. caſu 299. num. 7. facit ad propoſitum l. Qui ea mente. ff. de furt. & notata per Boer. in addit ad Dyn. in c. Nemo poteſt ad impoſſibile obligari de reg. iur. in 6. & quæ dicemus de furto attentato, & non conſumato infra §. 3.

71 Iſti ſuppoſitores ab Hippol. de Marſ. in ſuo ſing. 318. Iuntatores appellantur, qui gemmas falſas tamquàm precioſas uendunt, quos inquit acrius quàm fures eſſe puniendos, & allegat d. l. Saccularii, & Io. Baptiſtam de Sancto Seuerino hoc expreſſe tenentem in repet. l. Cunctos

ctos populos C de ſumma trin.& fid.cath. ſed text.eſt expreſſus in §. Cum eſ.ff.de furtis, & not.Nouell. in ſua pract.crim. tit. de furto nu. 29. Melius tamen hos legali verbo Impoſtores appellamus qui pœna criminis ſtellionatus puniri dicit l.3.ff.de crim.ſtell. de quibus loquitur Iul.Clar.in ſua pract crim.quæſt.83. & ibi verſ. Si quis impoſturam recenſet anno 1558. ex Decreto Senatus Mediolani quoſdam impoſtores, qui torquibus, adulterinis uiatores decipiebant, ab illo Ducatu fuſtibus cæſos fuiſſe eiectos. Et ibi etiam inquit Petrum Nigrum Venetum qui ſexum & manus debilitatem erat mentitus fuiſſe anno 1551. fuſtigatum,& eiectum ſub pœna triremium. Vide Beneuen. Straccham in tract. de decoctoribus part.7 nume.19. & ſeq. Non diſſimile uidetur fuiſſe crimen Pythii Argentarii qui cum Syracuſis Caium Cannium in hortis ſuis ad cœnam inuitaſſet, illoſque ob multitudinem piſciũ, ac piſcatorum pretioſiores oſtentaſſet maiori precio hortos ipſos Cannio uendidit quàm iuſtum erat: ut inquit Cic.lib.3.off.à quo hæc verſutia tanquàm doloſa deteſtatur non enim licet aliud agere,& aliud ſimulare.

72 Peſſimum quoque eſt genus furti eorum, qui mercaturam exercentes de repente ceſſant,& cum aliena iactura latitant, dicentes, ſe ſine aliqua ſua culpa decoxiſſe. Isti ergo decoctores, ac fortunarũ nõ ſolũ ſuarum, ſed alienarum etiam conturbatores (ſic enim appellantur in l.Quidam pro ſe fundum ff.de in rem verſo: & in l. Quicunque.§.Idẽ labeo ait.ff.de inſtit.act.) tamquam publici fures acriter puniendi ſũt, ſi alienam pecuniam fraudolenter detinent, ac celant: ſed ſi nullus interceſſit dolus,& re uera aliquo infortunio mole debitorum oppreſſi effecti ſunt non ſoluendo, ad pecuniæ reſtitutionem tantummodo ciuiliter cogi debent: nec etiam tormentis ſubiici l. fin. C. Qui bon. ced poſſ.

Nam & ſpoliatum bonis ſuis belli cauſa à creditoribus in ſolidum conueniri non poſſe inquit Straccha de decoctoribus part.4. num.5. Io.Faber & Io.de Plat.in § Eum quoque inſt.de act. quod ab Hippol. de Marſil.confirmatur ſing.241. Non debet addi afflictio afflicto &c.

73 Cumque hæc bonorum decoctio & diminutio & dolo, & infortunio ſuccedere poſſit, ut etiam colligitur ex Ciceronis Philip. 2.& tradit Abb.in c.Ex parte de conſt.l.Titio centum.§.Titio genero in fine. ff.de cond.& demonſtr. l.Si ab arbitro. ff.Qui ſatiſd. cog.l. Cum proponas.C.de naut.fæn.l In reb.ff.commod Marſ.ſing.224. Filius. Iudex diligenter inquirere debet an in iſta ceſſatione fortunæ uitio decoxerit, an uero ſoro dolo malo ceſſerit, ut Iuriſconſulti verbis utar in

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

l.Si hominem.§.Quoties.ff.depoſiti,& in l.Si debitor foro ceſſerit.ff. de curat.bon.dan.& Iuuenalis ait.

Cedere nanque foro iam non eſt deterius,quàm
Exquilias à feruenti migrare ſuburra

& alibi.ab eodem Poeta decoctores dicuntur uertere ſolum:

Qui vertere ſolum Baias,& ad oſtia currunt,

de quibus loquitur etiam Budæus in l Aut facta.ff.de pœnis.

74 Iſti obærati qui luce latitant,& prodeunt veſpere,veſpertiliones cō gruenti uocabulo appellanrur ab Vlpiano.ff.de euiction.l.Si ita quis ſtipulanti ſpondeat,ſanum eſſe,furem non eſſe, veſpertilionem non eſſe,&c. Ouid.4.Metamorſ.

---- Lucemque peroſæ
Nocte uolant,ſeroque tenent à veſpere nomen.

Ideo in hyerogliphicis Pierii Valeriani Veſpertilionem luci fugam ex primere legimus. Et huc ſpectat Alciati emblema 61. & Æſopi apolo gus, de Veſpertilione, Rubo, & Smergo, ubi dicitur, veſpertilionem creditores timentē interdiu non apparere,ſed noctu ad pabulū exire.

Quamuis forſan etiam ad corporis vitium hæc veſpertilionis appellatio referri poſſit,ut de illis dicatur,qui interdiu exiliter uident, ut nō ignorauit Budæus in d.l.Si ita in ſuis annot.priorib. Hinc legimus in l. Qui decem.ff.de ſolut. Num ergo & ſi ueſpertilionem,aut alias turpem dederit hominem idem ſit? ſiue ad fraudolentos mores referatur eorum,qui unam rem dicentes & aliam ſimulantes, cuius ſententiæ ac uoluntatis ſint cognoſci non poteſt: ut veſpertilio eſt incertæ naturæ inter auem, & murem; uolat enim alis per aerem, & pedibus ſuper terram graditur. Varro inquit: Factus ſum ueſpertilio neque in manibus plane,neque in uolucribus ſum.

75 Quamprimum ergo ad notitiam iuſtitię peruenerit aliquem foro ceſſiſſe,iudex debet mandare miniſtris ſuis,ut illi ſcripturas, ac libros auferant,& in ædium penetralibus gemas,denarios, ac alias res pretioſas perquirant. Straccha de decoctoribus part.3.num.25.Et potiſſimum libri ſunt cuſtodiendi ne in illis fiat fraus,& bona in inuentario ſunt deſcribenda,& ſub tuto cuſtodię commendanda,ut idē Straccha quoque ait in dicto tract.de decoct.part.7.num.14.Et ſi extant in dicta ſufficientia debent detineri, & tormentis ſubiici,ut pecuniam abſconditam, & ſcripturas propalent l. Inde Neratius §.Idem Iulianus.ff ad l.Aquil.Paris de Put.in verbo Tortura in tract.Sind.in verſ. An in cauſa pecuniaria num 2.fol.293. Alex.conſ.77.Marſ.in l. Eos ff.ad l.Corn.de falſ.num.2.& in l.Diuus.ff.de quæſt.num.4.Boer. dec.

215.

215. Et antequam veniam num.5.& Paul.Ghirl.in tract.de quæſtionibus.& tort quæſt.7.num.4. Et conuicti de dolo, & fraude expedit ut ſeueriſſime puniantur,prout admonet idem Straccha de decoctoribus part.3.num.8.

76 In iſtis decoctoribus torquendis, ſeu puniendis non debet conſiderari an ſint nobiles,uel uiles,cum in hac re quamuis nobiliſſimi,tam quam perſonæ populares,ac mercatores ſint habendi: nam cum mercatura ſit ars mechanica, non poteſt qui in ea deliquit prætendere priuilegia nobilitatis quibus uoluntarie re ipſa renunciauit, ut notat etiam Beneuen.Straccha in tract.de mercat.part.3.num. 15. Mercaturam autem exercere turpe eſt & illam exercentibus aliqua dignitas non eſt concedenda l.Milites C.de re milit. lib.12.& l.Vnica. C.Negotiatores ne milirent lib.x. l. Nobiliores. C. de commerci& mercat. Beneuen.Straccha in tract.de mercat.part.2.numer. 17.Et Alciat.de præſumpt.reg 1.præſumpt.48.num.6.dicit omnes mercatores, & artifices tenentes apothecam etiam ſi eſſent Campſores, & Argentarii de iure communi non eſſe nobiles,ſed uiles,allegat l.penult. C.de cohortalibus lib.12.l.1.C de perfectiſſ.dignit.& idem eſſe dicit in facientibus cambia ficta. Et quæ ſint artes uiles ibi habetur. Et prædicta tanto magis uera ſunt,cum fænerator,& uſurarius non ſit mercatoris nomine dignus,ut latè diſputat, & concludit Straccha in iamdicto ſuo tract.de mercat.par.1.num.27.& ſeq.

Nec dicatur in hac cauſa pecuniaria liberum hominem non eſſe torquendum per l.Diuus Pius.ff.de quæſt.& tradit Hippol. de Marſil. in d.l.Diuus Pius in prin. nume.1.quia quando cauſa pecuniaria habet delictum annexum deueniri poteſt ad torturam l.Sicut falſi.C. de falſ. c.1.de depoſit.per quem text.Paris de Put.in tract.Sindic.in cap.An in cauſa pecuniaria in princ.hanc noſtram quæſtionem decidit. dicitque iſtos mercatores ceſſantes,& latitantes,uel fugitiuos torqueri poſſe ad pecuniam abſconditam indicandam,de qua re tractat etiam idem Marſil.in d.l.Diuus Pius in 2.col.Bald.in c.Cum dilectus de appell.Caſonus in tract.de torment.cap.8.num 2.& cap.10.num. 22.Farinac. in praxi lib 1 tit.de Indiciis,& tort.quæſt.42. num 35.

77 Et illos mercatores, qui in ipſa mercatura aliquid fraudis admiſerunt, mercaturam vlterius exercere non poſſe docet Straccha in d.ſuo tract.de mercat. part.3 num. 35. & allegat l. Si aliquid C. de ſuſcept. præd. lib. 10. Bald.conſ.74. Quandoque agitur lib. 5. & idem Straccha in tract.de nauigatione in fine.

78 In hac materia vnum notabile animaduertit Hippol de Marſil. in

ſing. 214. Filius non tenetur. Valere ſcilicet ſtatutum, vt filij poſſint capi pro eorum patre qui dolo foro ceſſit, quamuis alioquin non valeat ſtatutum, vt vnus teneatur pro debito alterius, vt ibi copioſè tradit Hippol. & ſing. 362. agit de ſtatuto diſponente patrem teneri ad pœnam pecuniariam pro delicto filij.

79 Quomodo autem Gryſogonus quidam contra Ligurem, qui ſe non eſſe ſoluendo inſimulans, foro ceſſerat, rebus ſuis conſuleret, refert idem Beneuen. Straccha in tract. de decoctoribus part. 2. nu. 3. inquit enim Gryſogonum perbellè in quendam præparatum locum Ligurem deduxiſſe, eiuſque collo ferreo collare immiſſo, eidemque artificioſa collaris claue oſtenſa, dixiſſe, ſe illam ei non eſſe præbituram, niſi prius ſibi debitam pecuniam erogaſſet, mercator videns ex iſtis anguſtijs alio modo euadere non poſſe; vt mortem euitaret, pecuniam confeſtim reddidit, & ſe e vinculis exemit. Quam ob rem quamuis Gryſogonus in l. Iul. de vi incidiſſet & ob id creditum ſuum amiſiſſet l. Sed, & partus. §. Quæri poterit, verſ. Iulianus ait. ff. Quod met. cauſ. tamen quia par pari referre decet, & cum vulpe eſt vulpinandum, non fuit Gryſogonus indignus vt conniuentibus oculis eius delictum diſſimularetur, iuſtam enim habuit cauſam redimendi ſuum, licet non debito modo id effecerit.

80 An vero ante tempus ad ſoluendum præſtitutum debitor ſuſpectus capi poſſit, & cogi vt caueat, recepta eſt Doctorum ſententia poſſe & capi, & cogi cautionem præſtare Iaſ in l. Si ab arbitro. ff. Qui ſatiſd. cog. num. 4. & ſeq. Afflict. Deciſ. 108. & Paul. Pariſ. conſ. 99. Iſte Ioannes, & conſ. ſeq. vol. 3.

81 Non eſt hoc loco prætermittenda alia mercatorum fraus qua ementes decipiunt, illorumque numos malis artibus ſurripiunt: non ſolum dum magis quàm deceat res venales laudant iuxta illud Horatij.

Laudat uenales qui uult extrudere merces.

& contrà autem emptores illas damnant, & uituperant: nam ut, inquit Salomon cap 20. prouerb. Malum eſt, malum eſt, dicit omnis emptor: & cum receſſerit, tunc gloriabitur. Sed etiam dum in locis obſcuris, & tenebroſis ita dolo malo fabricatis ſuas merces uendunt, ut meliores uideantur quàm re uera ſunt; & ſic decipiendo emptores carius quàm decet res ſuas uendant, quam fraudem deteſtatur Io Crotus Miſc. l. lib. 3. cap. 24. num. 9. & in rubr. de ſeruit in ſeruitute efficiendi luminibus num 15. & ſeq. per ea quæ habentur in l. Luminum ff. de ſeruit. urb. præd. & in l. Quoties. ff. de ſeruit & gl. in d. l. Luminũ in verbo, Excipiat, inquit, excipiat, id eſt recipiat lumina noſtra ſic,

ut ad nos poſſint uenire,etiam per foramina, vel quocunque modo. faciunt tradita per Cæpol. in tract.de ſeruit.vrb.præd.in tit. de ſeruit. luminum. Hac calliditate utuntur mulieres, quæ, ut pulchriores uideãtur, ne dum fucatæ incedunt, ſed nollunt niſi procul, ut in picturis obſeruatur, intueri, & noctu ad lumen candelæ, & ſic ueluti recedentes & per tranſcennam.

Malo me Galatea petit laſciua puella,
Et fugit ad ſalices, & ſe cupit ante videri.

inquit Dameta ille Virgilianus: quemadmodum enim tenebræ & obſcuritates turpia celant: ſic lux ea detegit, ut inquit Virg. lib. 1. Georg.

--- Solem qui dicere falſum
Audeat? ille etiam cæcos inſtare tumultus
Sæpe monet: fraudemque, & operta tumeſcere bella.

82 Noſtrates vulgare illud adagium ſolent iſtis impoſtoribus obiicere; Catos in ſacco uendere: quod prouerbium tamen non uidetur neque nouum, neque à legibus noſtris alienum, cum Calliſtratus in l. Cum ſeruus. ff. de condit & demonſtr. de huiuſmodi adagio mentionem faciat cuius meminit etiam Auctor adagiorum: In folle offerre. qui poſt hanc legem citatam inquit, apparere in folle dictum, pro eo quod erat inexploratè, inexplicatè, & confuſè, ſicuti qui syngraphas, & pecuniam ſacculo incluſas offert. Calliſtratus autem in d. l. Cum ſeruus inquit, conditionem adiectam in ſerui libertate, ſi rationes reddiderit, non adimpleri, ſi ille in folle rationes obtulerit: non enim teſtator hoc ſenſiſſe: ſed ut rationes reddat, quomodo ſeruus reddere ſolet: ideſt, legendas offerre rationes primum, deinde computandas, ut explorari poſſit, computationes probè an improbè referantur: accepta rectè relata, an non rectè. & Beneuen. Straccha in tract. de contract. mercatorum num. 12. dicit in hoc adagio metaphoram ab his ductam eſſe, qui pecuniam intra marſupium oſtentant ita ut nec qualis quantauè ſit, cognoſcatur: unde illud circumferri; In folle merces non eſſe emẽdas. qui quidem Straccha hæc ab Alciato mutuatus eſt lib. 3. de verb. ſign. ubi de hoc adagio mentionem facit.

83 Interdum mercatores pecuniam alienam dolo malo conſequuntur non inſulſa verſutia, diſſimulantes ſcilicet, uel negantes creditum quod habent cum aliquo ſuo debitore, ut alii eidem pecuniam credãt, quam poſtea ſeu illius partem ex compoſito cum obærato ab eo conſequuntur, & poſtmodum iſte ære alieno grauatus foro cedit, ac latitat. Quod etiam accidere poteſt abſque colluſione cum debitore, ſed ut poſtea ab eo pecuniam conſequatur, ſeu ſuper illa iuris remedijs ſa

tiſ-

tisfiat. quibus caſibus iſti in alterius perniciem falſum dicentes de do-lo tenentur l.Seruus tuus,& l.Quod ſi cum ſcires ff.de dolo l. Ea quæ §.1.ff.de contrahen.empt.l.In cautæ la 2.in princ.ff de minorib.

84 Non eſt hoc loco unum notabile dictum prætermittendum, licere ſcilicet creditori repetere per conditionem ob turpem cauſam; quod prauo debitori remiſit ut reſiduum crediti conſequatur: idque in iſtis mercatoribus ceſſantibus habere locum Hippol. de Marſil. poſt alios ab eo relatos teſtatur in ſuo ſing.472. Sæpe contingit,&c.

85 Quæ ſupra diximus Verſipellis naturam in memoriam reuocāt qui cum ut ſimulandi & diſſimulandi artifex,& ſic dictus quia mores tā-quam pellem ad ſuum libitum vertat, profectò magnam habet cum prædictis furibus cognationem; ideo de eo quoque aliquid dicamus. Plautus ergo dum de peſſimo homine loquitur ait:

Verſipellem ſe facit quando lubet.

& Plin.lib.8.cap.22.nat.hiſt.inquit: Indicat ſuo tempore vulgo infi-xam hanc opinionem fuiſſe homines in lupos verti, rurſuſque reſti-tui ubi: atque inde ductam eſſe conſuetudinem loquendi, vt homines aſtutos verſipelles uocamus. Apto igitur, & congruenti uocabulo præſtigiator quidam callidiſſimus Verſipelles fuit appellatus, eidem-que tandem hoc epitaphium fuit appoſitum.

Quis lateat tumulo non auſim dicere,ne quid
Fortaſſe mentiar per imprudentiam.
Hunc certe tumulum uel adit,uel uiſus eſt adire, eſt
Præſtigiator omnium uaferrimus.
Ille eſt cui dederat cunctas Cyllenius artes,
Et verſipelles,atque deluſorias.
Qui noſtris oculis adeo miracula finxit,
Vt ſe negarent cernere quod cernerent.
Qui toties arceſilæ ſolus documenta probare
Acerrimus magiſter ignorantiæ
Quare numquid obijt,numquid ſimularit obire
Non eſt adhuc cuiquam expeditum dicere.
Et licet ad manes etiam deſcenderit,ipſis
Ibit,redibit,ut lubebit,inſcijs.
Et quoties Minos releget ſuffragia,uerſis
Mutabit atra in candida acetabulis.

A colorum quoque diuerſitate crimen etiam ſtellionatus nomen ſum pſiſſe dicemus in §.9.ubi de hoc crimine tractabimus.

86 De illis autem qui proprium nomen mutant,& quando,& qua pœ

na

na ſint puniendi eleganter tractat poſt alios Menoch.de arbitr.iud.lib. 2.caſ.318 & Iul.Clar in ſua pract. crimin.quæſt.83.verſ. Si quis impoſturam refert notabilem hiſtoriam, quam prius ſcripſit Papo libr. 22.tit.9.Arreſto 20. de Arreſto ſcilicet lato Toloſæ anno 1560. contra Arnaldum de Tilla, qui finxit ſe eſſe Martinum Guerram per multum temporis abſentem, & ita illius uxorem decepit, vt cum ea diu tã quàm eius vir cohabitauerit, & liberos ſuſceperit: ſed, vero Martino reuerſo, & fraude tandem detecta, Arnaldus fuit ſuſpenſus, & combuſtus.

87 Quid autem ſignificet vulgare illud verbum Robariæ, quod ſæpe in municipalibus legibus vrbium Italiæ legitur, tradit Angel. de maleſ. in verbo: Et veſtem cæleſtem in princ. & Bald. in Auth. Sed nouo iure C. de ſer.fugit.& in c.1.§. ſi duo, de pace firm. in vſib.feud.

88 Alia plura ſunt furtorum genera, quæ in progreſſu huius operis, opportunè ſuis locis examinabimus: de furtis enim vectigalium, fœneratorum ob falſum modum à menſore relatum, ob falſam mẽſurã, vel ſtateram adulterinam monetam falſificando, uel falſam expendẽdo, uel aliquid ſubreptitiè obtinendo, cogendoue aliquem ut teſtetur, vel non teſtetur in §. 4. tractabitur. De crimine autem expilatæ hæreditatis; de raptoribus rerum ac perſonarum ſacrarum; ac de occupatoribus alienorum ſepulchrorum, locorumue ſacrorum alienorũ, fluminum, ac uiarum, vel publicorum locorum, ſeu uſus eorum; ac de illis qui publicam furantur pecuniam, vel in magiſtratu, uel eo finito; hoc eſt de lege Iul. peculatus & de lege Iul. de reſiduis; & de Iudicum furtis, ac ſordibus; & de fumum vendentibus agetur in §.5. At de ſegetum frugumque furtis; de arboribus furtim cæſis; de furtis brutorum; de illis qui genitalia iumentis, uel hominibus ſubtrahunt, vel homines ipſos furantur, ſiue rapiunt, & ſic etiam de raptu ipſo dicemus in §.6. De ſurripientibus inſtrumenta, ac teſtamenta, ac de ſcriptorum furtis, de animi, & corporis partu ſuppoſito; de alienorum inſignium uſurpatoribus, ac de occupatoribus alterius loci, uel auctoritatis, ac demum de ipſis detractoribus ſcribemus in §.7. Et de furtis aduerſus nautas, caupones, ſtabularios; & de furto à familia commiſſo in § 8. De ſpolio; de inuaſoribus alienorum bonorum; de ui, & clam in alienis fundis ædificantibus; de tigno furtiuo in ſuis ædibus iniuncto; de occupatione alienorum bonorum ob amotum terminũ; de re duobus uendita; ac de crimine ſtellionatus in §.9. Et de quibuſcunque contrectationibus ac uſurpationibus, deq; rebus ad hanc materiam pertinentibus per totum hoc opus diſputabitur.

89 Ne autem quiſquam ſua fraudêtur gloria, de inſignibus furibus,& latronibus pauca agamus. Multi profectò homines elato, vaſtoque animo ad furta, & latrocinia ſe conuertunt, quod cur fiat Cic. docet dum lib. 1. officiorum ſic ait: Atque etiam ſequuntur largitionem rapinæ, cum enim dando egere cœperint, alienis bonis manus afferre coguntur. quod uetiſsimum eſt: non enim ſibi putant turpe eſſe illi, qui in paupertatem ſua aliis donando inciderunt, dum aliena accipiendo ad diuitias redire tentant: idque ſibi naturali iure concedi exiſtimant. Magna enimuero eſt furum, atque latronum claſſis, floruerunt enim omni tempore; ideò ſicut de omnibus dicere eſſet ſuperuacaneum, ſic paucos breuiter recenſere non erit moleſtum. Inter illuſtres ergo fures Prometheus Deucalionis pater, & Iapeti filius commemoratur, quem ferunt Poetæ in cœlum aſcendiſſe, ignemque ex ſolis ſphæra ſubtractum ad mortales tranſtuliſſe: & iccirco homines à Deis febribus, & aliis morbis fuiſſe correptos: Prometheumque Caucaſo monti alligatum, ut eius cor perpetuo ab Aquila ederetur, vnde Virg. in Bucol.

Caucaſeaſque refert volucres, furtumque Promethei.

& Horatius Ode 3. lib. 1. Carm. inquit:

Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Poſt ignem æthereà domò
Subductum, macies, & noua febrium
Terris incubuit cohors:
Semotique prius tarda neceſſitas
Lethi corripuit gradum.

Cacus ex Vulcano natus in monte Auentino armenta furabatur,& ut veſtigiis furta non detegerentur, cauda beſtias in ſpeculam trahebat, qui tandem ab Hercule fuit interemptus, de quo Virg. lib. 8. Æneid. inquit.

Atque hos, ne qua forent pedibus veſtigia rectis
Cauda in ſpeluncam tractos, verſisque viarum
Indicijs raptos, ſaxo occultabat opaco
Quærentem nulla ad ſpeluncam ſigna ferebant.

Mercurium autem furtorum Deum fuiſſe Poetæ cecinerunt, in quem Lactantius ſic inuit: Fur, ac nebulo Mercurius, quid ad famam ſui reliquit, niſi memoriam fraudum ſuarum? Mercurij filius fuit Autolicus ingenioſiſſimus fur, de quo Ouid. lib. 11. Metamorſ. ait.

Alipedis de ſtirpe Dei verſuta propago

Na-

Naſcitur Autolicus furtum ingenioſus ad omne,
Qui facere aſſuerat patriæ non degener artis,
Candida de nigris, & de candentibus atra.

Viriatus Luſitanus ſagaciſsimus fur, & ferociſſimus latro in venatione exercitatus, à beſtijs ad homines perſequendos ſe conuertit, & cũ eidem magnus factioſorum hominum numerus acceſſiſſet integram Luſitaniam occupauit: M. Ventidium Rom. Prætorem fudit, ac cæpit; & horribili clade ſuperato Cneo Planco itidem Prætore, adeo magnũ attulit Reip. Rom. terrorem, ut contra eum magnos exercitus mittere oportuerit: tandemque à C. Lælio Prætore ſuperatus fuit. de quo ita Cic. lib. 2. officiorum ait dum de latronibus loquitur: Viriatus Luſitanus, cui quidem etiam exercitus noſtri, Imperatoreſque ceſſerunt, quẽ C. Lælius is, qui ſapiens uſurpatur, Prætor fregit, & comminuit, ferocitatemque eius ita repreſſit, ut facile bellum reliquis traderet. Euribati uero ingenium in alienis reb. contrectandis maxime enituit, is quibuſdam retinaculis, quibus ſibi manus, & pedes muniebat, facile alienas ædes quantumuis erectas conſcendebat, alienaque noctu ſubtrahebat: tandem deprehenſus, dum nouitatem rei iudices admirati, quo modo hoc faceret intueri voluiſſent, ille ſuæ artis periculum ſimulans ſeriò per altiſſimos parietes quancelerrime aufugit, & pœnam euaſit. Verris furta apud Ciceronem accuſatorem ſuum deſcripta, & amplificata ſunt: & alij quamplurimi inſignes fures ab Hiſtoricis connumerantur, quos longum eſſet recenſere. De Hermogenis autem furtis ſic Martialis lib. 12. ſcripſit.

Hermogenes tantus mapparum, Pontice, fur eſt,
Quantus nummorum uix, puto, Maſſa fuit.
Tu licet obſerues dextram, teneaſque ſiniſtram:
Inueniet mappam qua ratione trahat.
Ceruinus gelidum ſorbet ſic halitus anguem:
Caſuras altè ſic rapit Iris aquas.
Nuper quum Myrino peteretur miſſio læſo,
Subduxit mappas quattuor Hermogenes.
Cretatam Prætor cum uellet mittère mappam,
Prętori mappam ſurripit Hermogenes.
Attulerat mappam nemo, dum furta timentur,
Mantile è menſa ſurripit Hermogenes.
Hoc quoque ſi deerit: medios diſtringere lectos
Menſarumque pedes non timet Hermogenes.
Quamuis non modico caleant ſpectacula ſole:

Vela

Vela reducuntur cum uenit Hermogenes.
Feſtinant trepidi ſubſtringere carbaſa nautæ,
Ad portum quoties paruit Hermogenes.
Linigeri fugiunt calui, ſiſtrataque turba
Inter odorantes cum ſtetit Hermogenes.
Ad cænam Hermogenes mappam non attulit unquam.
A cęna ſemper retulit Hermogenes.

FINIS §. PRIMI.

DE FVRTIS

§. SECVNDVS.

SVMMARIVM §. 2.

1 *De furto in primis conſtare debet, ut de hoc crimine agi poſſit.*
2 *Ex querela partis primum poteſt conſtare de delicto.*
3 *Idque ſufficere etiam per famam.*
4 *Strepitum in domo arguere furtum.*
5 *Item acclamationem, & uociferationem.*
6 *Querimoniam quoque domini rei furtiuę.*
7 *Fracturam etiam in loco furti.*
8 *Licet res furtiua ſit incerta, dummodo ſit certus fur agi poteſt.*
9 *Etiam ſi nomen rei, uel domini rei furtiuæ ignoretur procedi poteſt.*
10 *Particularis comprobatio furti quomodo requiratur.*
11 *Sat eſſe probare rem furtiuam interdum fuiſſe in loco commiſſi furti.*
12 *Qui ſemel poſſedit adhuc præſumitur poſſidere.*
13 *Furtum eſſe difficilis probationis, & quare.*
14 *Et ideo per indicia, & coniecturas probari.*
15 *Non tamen ubi ageretur de uita hominis.*
16 *Nec ubi per legem, uel ſtatutum requirerentur apertiſſimæ probationes.*
17 *Corda hominum eſſe nota prudentibus per indicia.*
18 *Alia etiam delicta obſcura per indicia, & coniecturas probari.*
19 *Et potiſſimum in delictis facti tranſeuntis, non permanentis.*
20 *Idque uerum eſſe cum cęteræ probationes deficiunt, quæ ſeptem ſunt.*
21 *Coniecturæ ut probent rationabiles, & concludentes eſſe debent.*
22 *Per teſtes inhabiles furtum probari, & remiſſiuè de dicto ſocij criminis.*

23 Per

23 *Per teſtes furtum probari etiam ſtatuto prohibente.*
24 *Indicia admittuntur pro euidenti probatione ut coniecturalis probatio admittatur.*
25 *Indiciorum materiam eſſe arbitrariam.*
26 *Indiciorum genera quot ſunt.*
27 *De præſumptione legis.*
28 *De hominis præſumptione.*
29 *Iudex qui procedit ex præſumptionibus debet pænam temperare.*
30 *Iudicium ex coniecturis fallaciſſimum eſſe.*
31 *Suſpectus de furto quomodo plene iuſtificatur.*
32 *Mala natio rei facit contra eum indicium.*
33 *Malum genus.*
34 *Paternum teſtimonium.*
35 *Mala educatio.*
36 *Sexus etiam conſiderari debet.*
37 *Aetas.*
38 *Mala conuerſatio.*
39 *Mala familia..*
40 *Mala vicinitas.*
41 *Mala uita in genere.*
42 *Multo magis in ſpecie.*
43 *An ſuſpectus de furto torqueri poſſit ob id quod per antea furatus ſit.*
44 *Si per triennium recte uixit poſt delictum preſumitur bonus, & nec etiam de preterito delicto eſt puniendus.*
45 *De fama.*
46 *Magis credi teſtibus deponentibus de bona fama, quam de mala.*
47 *Tranſitum inſolitum facere indicium.*
48 *De inuento in loco furti.*
49 *De deprehenſo in furto.*
50 *De re relicta in loco furti.*
51 *De inſtrumentis furum repertis penes aliquem.*
52 *De ſcala inuenta ſub feneſtra.*
53 *Ex ipſis ueſtibus oriri indicium furti, & ibi plura de veſtibus.*
54 *De forma pedis, & ibi plura de veſtigijs.*
55 *De illo qui uiſus fuit exire ex domo ubi furtum factum fuit cum faſciculo ſub pallio.*
56 *Quando ex paupertate oriatur furti indicium.*
57 *Bene præſumitur de habente integram facultatem.*
58 *Et male de eo, qui decoxit.*
59 *Si pecunia expendita erat formę ſubtractę grauius inſurgit indicium.*

59 Res

60 *Res furtiua reperta penes eum, qui talia emere conſueuit non facit contra eum indicium.*
61 *De priuilegijs Iudæorum ut poſſint mutuare pecuniam ſuper rebus furtiuis.*
62 *Qui non eſt mercator, ſi eſt malæ fam.e, & non docet à quo habuerit rem furtiuam poteſt torqueri.*
63 *Et maxime ſi conſueuit res furtiuas emere.*
64 *Si vero eſt vir bonæ fam.e, alijs indicijs non concurrentibus, torqueri non poteſt.*
65 *Secus eſt in Caſtaldo uel Officiali.*
66 *An quis teneatur furem indicare.*
67 *Vir bonæ famę non poteſt cogi ad aperiendum à quo rem emerit.*
68 *Læditur tamen eius opinio ſi eum non manifeſtat.*
69 *Qui non impedit furtum non tenetur, niſi ad id adſtringatur per officium ſuum.*
70 *Quando Iudex procedit ex officio, poteſt cogere bonę famę emptorem ad docendum à quo rem furtiuam emerit.*
71 *Et quando quis recipitur tamquam teſtis.*
72 *De iure canonico quis tenetur furem propalare.*
73 *Limitatur niſi fur rem furtiuam reſtituiſſet, vel reſtituere non poſſet.*
74 *Qui ſcit quæri furem ut occidatur, ſi illum indicat fit irregularis.*
75 *Quando quis debet furem indicare, quomodo id facere debeat.*
76 *Quid ſi agatur de furto propalando.*
77 *Ob rem minimam ſuſpectus de furto non debet torqueri.*
78 *De circumſpectione in tormentis adhibendis.*
79 *Fur in tormentis an poſſit de alijs furtis interrogari?*
80 *Quid ſi fur confiteatur alia furta commiſiſſe de quibus non appareat.*
81 *Qui aſſerit rem bona fide emiſſe, non tenetur bonam fidem probare.*
82 *Bona fides nedum præſumitur, ſed coniecturis etiam probatur.*
83 *An emptor ſciuerit rem fuiſſe furtiuam conijcitur ſi eam clam, uel palam detinuerit.*
84 *In operibus clandeſtinis præſumitur fraus.*
85 *Clam factum probat contra ſuum auctorem.*
86 *Clam facit qui aduerſario ſuo rem celat.*
87 *Et qui in alterius fraudem aliquid operatur.*
88 *Item qui aliquid facit parte non citata, vel non legitime citata.*
89 *Vel qui ita agit, ut non poſſit uenire ad notitiam eius cuius intereſt.*
90 *Quando etiam Notario, vel teſtibus ſilentium iniungitur.*
91 *Vel cum fit per interpoſitam perſonam quod per ſe fieri debuit.*
92 *Vel ſine requiſita Principis auctoritate.*

93 *Vel ſine requiſitis ſolemnitatibus.*
94 *Vel cum priuatim ſit quod publice fieri debuit.*
95 *Et quæ de nocte fiunt clandeſtina dicuntur.*
96 *An puniantur grauius quæ fiunt clam, vel palam.*
97 *Qui rem furtiuam emptam clanculum tenuit habet contra ſe indicium.*
98 *Intellectus §. Præterea Inſt. de oblig. quæ ex del. naſc.*
99 *Idem eſſe in eo qui rem furtiuam accepit pro pignore.*
100 *Vel in depoſito.*
101 *Ex pretio rei furtiuę dolus, vel bona fides deprehenditur.*
102 *De eo, qui diſſimulando ſcientiam rei furtiuæ illam emit.*
103 *Ex qualitate rerum deprehenditur intentio ementis.*
104 *Qui alias res furtiuas emit habet contra ſe indicium.*
105 *Si ſoli reo res furtiua profuit parit indicium contra illum.*
106 *Si hęres non fecit inuentarium eſt ſuſpectus furti.*
107 *Si vero fecit inuentarium recte factum præſumitur.*
108 *Inimicitia an faciat furti indicium.*
109 *Qui ſe ingerit in re ad ſe non pertinente, habet contra ſe indicium.*
110 *Et qui potuit prohibere furtum, & non prohibuit eſt ſuſpectus.*
111 *Et qui impedit furis capturam.*
112 *De tranſactione ſuper furto.*
113 *Contumacia arguit culpam.*
114 *Fuga quoque facit indicium.*
115 *Et quid de fuga ante querelam.*
116 *Quid de fuga fractis carceribus, uel ex carceribus apertis.*
117 *De famulo fugiente ex domo in qua furtum factum fuit.*
118 *An ob ſolam fugam famulus torqueri poſſit.*
119 *Non reſpondens interrogationi eſt ſuſpectus.*
120 *Vox balbutiens, & loquella timida arguit culpam.*
121 *Item trepidatio, & titubatio.*
122 *Et erubeſcentia ac pallor.*
123 *Mendacium quoque arguit culpam.*
124 *Ex variatione oritur indicium.*
125 *De confeſſione extraiudiciali, & alijs confeſſionibus.*
126 *De indicio reſultante ex phyſiognomia, & ibi plura de hac re.*
127 *Ex naribus mutilatis, & auribus abſciſis inſurgit indicium.*
128 *De indicio ex nomine turpi.*
129 *Et multo magis ex turpi cognomento.*
130 *De proprij nominis mutatione.*
131 *An ex diuinationibus, & præſtigijs furti indicium deſumi poſſit.*

§. EST.

1 Non ſolú neceſſe eſt ut re uera furtú extiterit ad hoc ut iudicio furti agi poſſit;ſed de ipſo furto in primis cóſtare debet. Accurſ.in §.ult.in uerbo fortuito.Inſt.Quib.mod.re cótr.oblig.Bart. in l.Si quis ex argentarijs §. An nec hæredi nu. 4.ff.de edendo. & in l.Si creditor nu.4. & ſeq. C.de pign.act.& in l. Si quando nu.4. C.vnde vi.Bald.conſi.476. Factum tale eſt num. 5. vol. 1. Alex.in l.Prætor ait num.5.& ibi etiam Iaſ.num.11.& ſeq.ff.de eden. Paris conſ.156. num.2.& ſeq. vol 4 Hippol.de Marſil. in l.Quæſtionis modum.ff. de quæſt.Boer.deciſ.464.num.8. Crauet.conſ.260.colum.2.Parilius conſ.153.num 8.lib.4.& complures alij relati à Maſcard.de probat. concl:829.nume.1.Farinac.de Inquiſit.quæſt.2. numer.14. Ang. de maleſ. in uerbo,& veſtem cæleſtem,Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2 caſ.269. & Iuriſc. in l.1.§. Item illud.ff.ad S.C.Sillan.inquit. Item illud ſciendum eſt, niſi conſtet aliquem eſſe occiſum, non haberi de familia quæſtionem: liquere igitur debet ſcelere interemptum, ut Senatus conſulto locus ſit. Idque etiam probatur diuina lege Ioſue cap 7. vbi legitur Ioſue noluiſſe prius Acham furti damnare, licet illud ore proprio confeſſus fuerit, quàm miſerit ſatellites ad perquirendum in eius domo,ubi rebus furtiuis inuentis fuit poſtea Acham lapidibus appetitus, & percuſſus. Quod ſi Agrius Argentarius animaduertiſſet,ut ſcilicet de delicto prius conſtaret, non ſupplicio affici iuſſiſſet eus ſeruum,licet in tormentis confeſſus fuiſſet Alexandrum Titi Fanij ſeruum occidiſſe: quo poſtea incolume domum reuerſo, ſeruum iniuria fuiſſe damnatum apparuit. Val.Maximus lib. 8.cap.4.

2 Ex querela primum dicitur de furto conſtare & maxime ſi accuſator eſt uir bonæ famæ & ex ea iudex poteſt inquirere, non autem poteſt torqueri reus,aliis non extantibus indicijs.& multo minus condemnati per ea quæ tradit Hippol.de Marſil. in pract. crim.in §.Principiū num.6.& ſeq.Iul.Clar.in pract.crim.quæſt.4.verſ. ſcias tamen. Farinac.in pract.crim.tit.de Inquiſit.quæſt.2.num.16.

3 Et ſat eſt etiam per famam in vicinia de furto conſtare,adhoc ut Iudex inquirere poſſit, ut tradit Iaſ in l.Iuſiurandum. §. Procurator col. 8.ff.de iureiur.Bart.& Ang.in l Certum.§.1.ff. de confeſſis, Blanc. de indic.num.15.Farinac.in pract.crim.tit.de inquiſit.quæſt.2. num.18.

Eſt tamen animaduertendum ut ſama ſit legitimè probata, alias non conſtaret de delicto. Bald. in addit. ad ſpecul. in tit. de ſent. col. 18. in fine.

4 b Strepitus in domo vbi furtum ſactum fuiſſe dicitur ſolet etiam à Doctoribus conſiderari, ut ſi uicini deponant, illa nocte uarios ſtrepitus, & inſolitos clamores ex illo loco audiuiſſe: ex hoc enim indicio ibi præſumitur furtum factum fuiſſe Bart. in l. Si quando num. 5. C. vnde vi. & in l. Si quis ex argentariis. §. An nec hæredi. ff. de eden. & in l. De pupillo §. Si quis ipſi Prætori ff. de noloper. nunc. Bald. in c. Cum terra in fine de elect. Ang. in §. Sed iſtæ num. 5. Inſt. de act. Abb. in c. Super eo num. 9. De his quæ vi met. ve cauſ. fiunt. Rol. à valle conſil. 51. num. 18. Gram. conſ. 41. num. 2. & 3. Paris de Put. in tract. ſindic. in verbo Mandauit col. 8. verſ. Quando delictum in fine. Blanc. de indic. nu. 407. Et de ploratu in domo exaudito tractat Nouell. in pract. crim. ſub tit. de homicidio puro num. 41.

5 n Ex acclamatione item & uociferatione, ex loco commiſſi furti, de delicto ad effectum procedendi conſtabit, ut ſi acclamatum fuerit ad eſſe fures, vel ignem accenſum, ut celerius uicini accurrant, Nouell. in pract. crim. in princ. num. 11. Petraſan. ſing. 8. Blanc. de indic. nume. 423. Hippol. de Marſil. conſ. 8. num. 5. & Farinac. in pract. crim. tit. de Inquiſit. quæſt. 2. num. 17. & tit. de Indic. q. 52. num. 137. Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 66. in princ. Paris conſ. 156. num. 35. vol. 4. Angel. Aret. in §. Furtum Inſt. de oblig. quæ ex del. naſc. num. 3. & idem etiam eſſe in crimine raptus tradit Andr. de Iſern. in conſt. de viol. mulier. in princ. Nic. de Mattarellis in l. fin. C. de probat. Ang. in l. 1. §. fin. ff. ad S. C. Syllan. Paris de Put. in verſ. Confeſſio ſociorum, & in verſ. Tortura il primo de indic. num. 8. Bald. & Rom. in l. Excipiuntur ff. ad S. C. Syllan. Maſcard. de probat. concl. 23. num. 1. Speculator tamen in tit. de pignoribus in princ. numer. 15. inquit per alicuius acclamationes quod latrones auferant ſibi bona non probari furtum, niſi concurrant aliæ coniecturæ, quare adhibendum eſſe iudicium ne fraus fiat varijs enim de cauſis in facto obſeruaui homines ſimulare bona ſibi furto fuiſſe ſubtracta, quamuis hoc uerum non ſit. aut ut aliquem de furto calumnientur, uel ut longiores dilationes obtineant ad ſoluendum eorum debita uel ut ipſi rem illam uſurpent, & furentur, vel ob aliam ſimilem cauſam Io. Andr. in tit. de locat. Boll. in tit. de furt. numero 2. Acclamatio autem probari poteſt per duos teſtes, qui habeant notitiā acclamationum ipſius acclamantis Exod. cap. 22. & cap. 18. Iudic. ibi Agnoſcetis uocem adoleſcentis, & lib. 1. Reg. cap. 27. Cognouit Saul

vocem Dauid,& Gen.c.27.Vox quidem Iacob eſt gl. in l.fin. C.fam. erciſc.gl.in l.2.§.Idem Labeo il 1.in verbo Audiuerũt.ff.de aqua pluu. arc.Hipp.de Marſil.in rubr.C.de probat num.329.330.331.Bald. in l.Si non ſpeciali num.1.C.de teſta.& in l.conuenticulam C. de epi.& cler. Cotta in memorab in uerbo, Teſtis deponens. Iul.Clar. in pract. crim.quæſt.21.verſ.Sed quid. vbi dicit hoc uocis indicium eſſe multum fallax,& periculoſum. Eſt igitur hoc ſimplex indicium, quod ex ipſa acclamatione reſultat: tum quia,ut diximus,poteſt per ſimulationem acclamari: tum etiam,quia teſtes de acclamatione deponentes, poſſunt decipi: cum uox hominum ſit fallax, multique ſimilem uocẽ habeant,& poſſit etiam arte mutari, ut videmus in hiſtrionibus, qui dum comicas fabulas agũt interdum homines uocem mulieris repræſentant,de quare agit Maſcard. de probat.concl.22.& concl.278.nu. 10. tradit an cæcus poſſit teſtificari de formalibus uerbis contrahentium,ad quem lectorem reijcio.

6 Ex querimonia etiam facta à bonæ famæ domino rei ſubtractæ, ut quando conſtante ſibi rem ſuam deeſſe conqueritur cum amicis,& uicinis conſtabit de delicto ad effectum inquirendi Gand. de maleſ. in tit.de furibus,& latronibus col.2.verſ.Solet quæri,Bart. in l.1.§.Potuiſſe.ff.ad S.C.Syllan.Ghetar.de Petraſancta ſing.8.num.3.Specul.in tit.de pignor.§.Vnico num.5.verſ. Sed qualiter prohibitio Ang. Aret. in §.Furtum num.3.Inſt.de oblig.quæ ex del naſc. Rol.à valle conſil. 51.num.18.uol.1.Paris conſ.156.num.35.vol 4.& conſ. 74. nume. 18.vol.1.Hippol.de Marſ. in pract.crim. in §. Principium numer. 7. Blanc.de indic.num.423.Maſcard.de probat.concl.830.num.13 Iul. Clar.in pract.crim. quæſt.66. in princ.dicit ſi dominus conqueratur de furto,& appareat famulum aufugiſſe ſatis de furto conſtabit. Riminald conſ.2.num.3.

7 Fractura arguit furtum cum maxime facta fuit vel cauſa ingrediendi ad locum furti,uel ob res furtiuas extrahendas l.1. C. de locato, & conducto l.Pignus C.de pignor.act.facit l.1.§.Item effractores, & ibi gl.ff.de effract.& expil.Bart.in l.Si quis ex argentarijs.§.An nec heredi.ff.de eden & in l.Si quando in fine. C. Vnde ui, & in l. Si creditor C.de pign.act.num.5.Ang.Aret.in §.Sed iſtæ verſ. Quomodo autem probetur furtum num.5.Inſt.de act.Hippol.de Marſ.conſil.8. num.2. & 4.Specul.in tit.de furt.§.vnico num.25.& in tit.de pignorib. num. 15.Abb.in c.ſuper eo numer.9.verſ.Item iſtud.de his quæ vi met. ve cauſ.fi.Bald.conſi.152.num.1.uol.1.Brun.in tract.de indic. quæſt.9. in parte 2.Grat.conſ.94.num.13.vol.2.Iul.Clar.in pract.crim.quæſt.

4.& quæſt.66.in princ.Maſcard.de probat concl.275. nu. 18. Proſp. Farinacius in pract.crim.tit.de Inquiſitione quæſt.2.num.19.

8 Et licet incerta ſit res ſubtracta, dummodo certa ſit perſona ſubtrahentis iudex inquirere poteſt. Si autem in certa eſſet res, & perſona, non poteſt iudex procedere, ut tradunt Bart. & Ang. in l. Certum.§. 1.ff.de confeſſis,& Blanc.de indic.num.18.

9 Etiam ſi nomen rei, vel etiam nomen offenſi ignoretur procedi poteſt l.Falſus §.Qui alienum.ff.de furt.& ibi Ang.num.3.l.fin. §. Omnes autem C. Vnde vi. Bald.in Auth. ſed nouo iure C. de ſer. fugit. gl.in l.1.§.Item illud in verbo locatus ſit.ff.ad S.C.Syllan. & dicit Ang.in l.Eum qui §.Si nupta num.3.ff.de iniur. & in tract. de maleſ. in verbo veſtem cœleſtem col.6. verſ. Quæro poſſe procedere inquiſitionem contra furem, ſi in ea dicatur furatum eſſe contra uoluntatem domini, licet non ſit aliquis dominus nominatus, & ita Peruſij fuiſſe practicatum teſtatur. Maſcard.de probat.lib.2 concl.829. num.8.Farinac.in pract.crim.tit.de Inquiſit.quæſt.2.num.28. Nam ſi neceſſe eſſet, vt de vero nomine rei detenti conſtaret non facile poſſet vagus puniri, cuius nomen, niſi per ſuam confeſſionem probatur: ſat eſt enim ut conſtet de identitate perſonæ, ne unus pro altero puniatur Iul.Clar.in pract crim.quæſt.4. error enim in nomine non vitiat diſpoſitionem, nec iudicium, dummodo conſtet de ipſo corpore l.Si quis in fundi.ff.de leg 1.& ibi Doct.& in l.Si his verbis. §. fin ff.de hær.inſtit.gl.& Doct in l Quæ extrinſecus ff.de verb.oblig.Marſil.ſing.144.Error in nomine,&c.

10 Et non ſolum eſt neceſſaria probatio generalis furti, ſed opus eſt etiam comprobare tempore furti commiſſi rem ipſam fuiſſe in loco, in quo furtum factum fuit. l.Si creditor ſine uitio,& l.Pignus C. de pig. act.c.Auditis,& ibi Io.Andr.de præſcript. Hippol.de Marſil. conſi.8. In cauſa magiſtri Ioannis Ferrarienſis num. 4. Bart.in l. Si quando in fin.C.Vnde vi,& in l.Dominus horreorum num.1. & ſeq.ff. locati, & in l.Si quis ex argentariis.§.An uero nec hæredi.ff de eden.Rol.à valle conſ.51.Iudicantem oportet cuncta timari num.18. vol. 1. Thom. Gram.conſ.54.In cauſa pulcherrimæ mulieris Violantis num.2. Foller.in pract.crim.in 2.parte tit.capiat informationem nu.12.Maſcard. de probat.concl 829.num.4.

11 Et ſufficit etiam ſi probetur interdum rem furtiuam fuiſſe in domo commiſſi furti: præſumitur enim etiam tempore furti ibidem extiuiſſe l.Siue poſſidetis,& ibi gl.in uerbo, Conſtituti, & ibi etiam Bart. & Bald .C.de probat.Bart.in l.Quidam in ſuo num.4.ff. de cond.inſtit.

Fa-

Farinac.in pract.crimin.tit.de Inquiſit.quæſt.2.nume.14.verſ.Et propterea.

12 Qui enim ſemel poſſedit adhuc poſsidere præſumitur gl. in l. Siue poſsideris in verbo Conſtituti,& ibi Bart.C.de probat.gl.in l.Nō ignorabit in verbo Fuiſſe C.ad exhib.& ibi Bald.num.1. & 2. Bart. in l. Si quis ex argentariis.§.An nec hæredi num.1.ff.de eden. Grat. conſilio 94.num 2.verſic.Præſumitur,& conſ.95.num.28.lib.2.Abba.in cap. Cum ad ſedem nume.15. de reſt. ſpol.Maſcard. de probat.lib.2.concluſ.829.num.5.

13 Verum quoniam furtum eſt difficilis probationis gl. in l. Actionibus,in verbo Plane.ff.de in lit.iur.Bart.in l.Si quando num.4.C.vnde vi.Iaſ.in l.Prætor ait.§.Prætor ait num.21.& ſeq.ff. de eden. Crau. conſi.178. Viſo proceſſu num.7.Ruin.conſ.29. Plura proponuntur num.3.vol.5.Thom.Gram.conſ.1.num.10.& conſ.17.nu. 6. & cōſi. 41.num.14 Grat.conſ.94.num.12.lib. 2. Paris conſi.75. nume.6.& ſeq.vol.1.Abb.in c.Super eo num.9.de his quæ vi met. ve ca. fi. Alex. conſ.189.In cauſa,& lite inter Tadeum num.14.vol.6.& conſ.24.nume.6,vol.2.Menoch.de arbitr.iud.lib.2.caſ.116.num.14.Iul.Clar.in pract.crim.lib.5.§ fin quæſt.66.Hippol.de Marſ.in §. Principium nu. 12.in ſua pract.crim. Ratio autem cur ſit difficilis probationis dicitur à Iuriſc.in l.1.in princ.ff.de furt. Quia clam fit : & ab Imp. idem dicitur in §.Furtum Inſt.de oblig.quæ ex del.naſc.

14 Hinc eſt quod furtum per coniecturas, & indicia probetur. Bart. in l.Illa in fine.ff.de verb.oblig. per text.in l.Non omnes §.à barbaris.ff. de re milit.& in l.Si quis ex argentariis §.An nec hæredi num.3.ff.de eden.& in l.Si quando num.4.C.vnde vi,& in l.De pupillo.§. Si quis ipſi Prætori num.17.ff.de oper no.nunc.& in l.In illa ſtipulatione numer.10.ff.de verb.oblig Abb.in c.Super eo num.9 de his quæ ui met. ue cau.fi. Alex.conſil.53 Viſo themate num.1 & in conſi.69. Viſa facti narratione num 1.& conſ.24.Animaduerſis his num.6.vol.2. Idē Alex.in l.Prætor ait num.10.ff.de eden.Crauet.conſ.178.num.2.Hippol.de Marſ.in pract.crim.in §.Principium num.13.& 17.& in Rep. rubr.C.de probat num.11.Maſcard.de probat.concl 830. numer.3. Grat.conſ.94.Viſis facti ſpecie num.11.vol.2.ubi de communi opinione teſtatur Paris conſi.75.Ad victoriam numer.16.Thom. Gram. conſi.41.In cauſa nobilis Iuſtinæ num 9.& in conſi.17.in cauſa furti num.4 in conſi.60.In cauſa nuntij num.1 Lancell.Corad.in tract.de Decur.§.Furtum num.14.Boſsius in tit.de furtis num.66.Farinac. in pract.crim.tit.de Inquiſi.quæſt.2.num.14.

15 Limita tamen hoc non procedere in caſib. in quib. ageretur de uita hominis, in quibus requiruntur probationes meridiana luce clariores l. Sciant cuncti C. de probat. l. Inde. Neratius. ff. ad l. Aquil. Specul. in tit. de præſumpt §. Species num. 7. Maſcar. de probat. lib. 1. quæſt. 10. num. 79. & lib. 2. concl. 830. num. 7. & Boſſ. in tit. de delicto num. 20. dicit in furto ſufficere coniecturas quando ciuiliter agitur, non autem quando criminaliter, & melius diſtinguendo dixit Farinacius in pract. crim. tit. de Inquiſit. quæſt. 2. num. 15. coniecturas, & indicia ſufficere ad inquirendum ad capiendum, & ad torquendum, ſed ad condemnandum ſutem legitimis probationibus opus eſſe.

16 Nec procedere etiam ubicumque per legem, uel ſtatutum requirentur probationes apertiſſimæ Maſcard. in d. q. 10. nu. 76.

17 Corda enim hominum ſunt nota prudentibus per indicia, & coniecturas Ang. in l. Inter ſtipulantem. § Si Stichum col. penul. ff. de uerb. oblig. Symon de Prætis de coniectur. ult. volunt. lib. 1. dub. 1. ſol. 1. numero 10.

18 Et non ſolum furtum, ſed alia etiam delicta, quæ ſua natura ſunt obſcura, & difficilis probationis, in quibus concludentes probationes haberi non poſſunt, per indicia, & coniecturas probantur. Bald. in l. Quicunque C. de ſer. fug. Bart. in l. Siquidem C. de diuort. & in l. Quotiens C. de naufr. lib. 11. Hippol. de Marſil. in rubr. C. de probat. num. 315. & 316. Gram. conſ. 17. num. 15. & per alios plures relatos à Nouell. in ſua pract. crim. in tit. ubi agit de furto.

19 Idque in illis potiſſimum delictis accidit, in quibus ſigna non remanent, quæ facti transeuntis, non autem permanentis eſſe dicuntur; ut in adulterio, in furto ſine fractura, in ſimplici inſultu, in blaſphemia, & ſimilibus: & ratio à neceſſitate probationum orta eſt, ſine delicta impunita pertranſeant. Boſſ. in titul. de delicto numero undecimo, & ſequen. Iul. Clar. in ſua pract. crimin. quæſtio. 55. & in quæſt. 4. dicit in furto ſine fractura facto, quamuis non conſtet de delicto, Iudicem tamen, poſt porrectam querelam poſſe inquirere contra accuſatum, & exſtantibus indicijs poſſe indiciatum citare, uel carcerare, & ita obſeruari affirmat. Quod etiam confirmat Brun. in tract. de indic. & tort. fol. 57. num. 11. & Caſon. in pract. crim. fol. 67. nu. 6. & Boſſ. in tit. de delicto num. 21. Ang. & Iaſ. in l. Si quis ex argentarijs. §. Prætor ait. ff. de eden poſt. Bart. in d. l. §. An uero nec hæredi, & idem Bart. in l. Si quando C. unde ui, & in l. 1. ff. furt. aduer. naut. caup. ſtab. Specul. in tit. de furt. circa finem. Alex. in conſ. 53. uol. 2. Hier. Gabr. conſ. 159. num. 9. Maſcar. de probationibus conclu. 1124.

num.

num.7.& in princ.dictæ concl. dicit duo eſſe genera obſcuritatis,alterum quod nullo modo,alterum quod difficulter probari poteſt, vt ibi per eum copioſe diſſeritur.

20 Intellige tamen indicia,& coniecturas facere probationem, cum cæteræ omnes probationes deficiunt: quarum quidem probationum ſeptem ſpecies traduntur à Maſcar.de probat. vol. 1. Quæſt.4 hoc eſt, Per teſtes,per inſtrumentum ſeu aliam legitimam ſcripturam,per cōfeſſionem,per euidentiam facti,per iuramentum per iuſtam præſumptionem,& per famā,& ibi plura idem Maſc.adducit ut tu lector uidere poteris. Quādo igitur ex natura negotij,de quo agitur,veriſimiliter aliæ probationes haberi nō poſſunt,cōiecturæ admittūtur, ſecus vero eſſet ſi probationes haberi poſſent,ut tradit etiam Butr.in c.Tertio loco de probat.& in conſ.24.Alex.conſ.64. num.5.vol.1.& conſ. 152. num.11.vol.5.& in conſ.148.num.6.& 151.num.4. vol. 1. Iaſ. in l. vlt.num.8.C.de his quibus vt indig.Hippol.de Marſil.ſing.73. num. 2.Gerar.de Petraſ. in ſing.24.Bertr.conſ.24. vol.3.Alc.in tract.de præſumpt.reg.1.præſumpt.47.num.5.

21 Coniecturæ autem ut probent debēt eſſe probabiles, & concludentes l.Milites.§.oportet. C.de queſt.Bald.conſ.259.Verba inquiſitionis col.2.lib.1.Crauet.conſ.6.num.12.& conſ.6.numer.12.& conſ.99. num.1.Iaſ.conſ.143.Iſta quæſtio col.3.in fine lib.2.& conſ.66.Viſo teſtamento col.penult.lib.3.Socin.conſ.62.Viſo cap. in fine lib. 3.& alij allegati per Symonem de Prætis,de coniect. vlt. uol. lib.1.dub.11. ſol.1.num.11.

Si igitur coniecturæ in crimine furti loco probationum recipiuntur, tanto magis id fiet per teſtes inhabiles quales ſunt domeſtici, familia-
22 res & ſimiles,ut docuit Bart.in l.Si quando num.4.& 5.C.vnde ui, & in l.Quoties C.de naufr.lib.12.l.Conſenſu.C.de repud.Bald.conſil.427.Quædam mulier nume.5.vol.5.& in Auth. ſed cum teſtator col.2.uerſ.Quæro C.ad l.Falc.Paris conſ.75.Ad victoriam nume.22. vol.1.& conſ.74.num.12 eod.vol.Ang.de malef.in verbo, Et ueſtem cæleſtem in fine.Abb.in c.Super eo num.9.De his quæ ui met. ue caſi.& in c.De cetero,de teſtibus,quem ſequitur Alex.conſ.64.col pen. vol.1.Grat.conſ.95.num.50 vol.2.& Maſcard.de probat. lib.2.conclu.831.num.5.& ſeq.Apoſtilla ad Deciſ.Toloſ.num.4.uerſ. Item admittuntur domeſtici.& dictum ſocij criminis quod nam faciat indicium uide Iul.Clar.in pract.crim.queſt.21.verſ. Dictum ſocij criminis,& ibi iura,& Doctores per eum adductos.

23 Iccirco licet à ſtatuto cautum eſſet ut in cauſis aſcendentibus certā

ſummam

ſummam non poſſet fieri probatio per teſtes, nihilominus in crimine furti per teſtes probatio eſſet admittenda, ut tradit Ioannes de Anan. in conſ.55.Quia dubia,quem ſequitur Hippol.de Marſ.in rubr.C.de probat.num 68 & notauit Maſcar. loco citato.

24 In illis autem caſibus,in quibus coniecturalis probatio per indicia admittitur,ipſa indicia habentur pro euidenti probatione.l.Si quis locuples in fine.ff.de manumiſſ. teſt.l.Si creditor C.de pign.act. l.Licet Imperator in prin.ff.de leg.1.& ibi Bart. & idem Bart. in l. Si quis ex argentariis num.3.ff de eden.in l.In illa ſtipulatione,ſi calendis,in fine.ff.de uerb.oblig.& in l.De pupillo.§.Si quis ipſi Prætori num. 17. ff.de oper.no.nunc.l.Filium definimus ff.de his,qui ſunt ſui,uel alien. iur.l.Si uicinis C.de nupt.l.Conſenſus §.Super C.de repudiis c. Veniens il 2.in fin. de teſtib. c. Michael de fil. præsb. pulcherrimus eſt textus in l.Non omnes.§.A barbaris.ff.de re milit. Dec in rubr. de probat num.17.& num.116.& tradit Maſcard de probat vol.1. quæſtio.10.quæ eſt de probatione,quæ fit per præſumptionem.Bald. in l. Si tutor petitus in princ.num.2.C.de priuil.tut.& in l. Quicunque C. de ſer.fugit.& in l.Si quis in hoc C.de epiſ.& cler.Paris conſi. 57.nu. 34.vol.1.Alex.conſ.24.num.6.vol.2.& conſi.64.num.5. vol.1. & cõſil.23.& conſ.24.num.6.vol.2.& conſ.156.numer.18.vol.4.Thom. Gramm.conſ.41.num.2.Io.Crotus.conſil.36. In cauſa inquiſitionis formatæ num.31.uol.1.Ang.conſ.218.Viſa narratione num.7. Lancellot.Corrad.in tract de Decur.tit.de furtis.§.Furtum nu. 14. Ruin. conſ.218.Viſo,& perlecto num.8. uol.1.Caſtren. conſ.28. In cauſa num.3.uol.2.Io.And.in addit.ad Specul.in tit.de teſte § 1. verſ. Item excipitur in c.1.de dolo,& contum.lib.6.Butr in c.Veniens ad nos,de teſtib.Abb.in c.ult.de teſtib.cogen. Grat. conſ. 95. Chriſti Saluatoris num.12.vol.2.

25 Nunc dicamus de indiciis particularibus, quę in hoc furti crimine conſiderantur: præmittendo tamen; Materiam indiciorum eſſe arbitrariam: ut docet Hippol.de Marſil.in pract.crim.in §.Diligenter nu. 24.& in l.fin.num.2.ff.de quæſt.Salic.in l.fin.C.de quæſt Bald.conſi. 364.num.2.vol.3.& conſ.259.num.4.vol.1.Alex in l. Si quis.§. Sed ſi num.17.ff.de acquir.hæred. Imo arbitrarium eſt etiam Iudici,attenta qualitate perſonarum,adhibere fidem coniecturis, uel requirere probationes Alex.conſ.53.num.3.vol.3.Fran.Bruſat.conſ.325.num. 133.lib.3.

26 Quædam autem ſunt indicia ad inquirendum,& ad capturam;quędam ad formandam,& tranſmittendam inquiſitionem reo, hoc eſt ad

reum

reum abſentem citandum,ac proclamandum, uel ad carceratum examinandum, & interrogandum de crimine ſibi obiecto: quædam ad torturam: & quędam etiam indubitata ad condemnandum.Et quoniam à Doctoribus plerumque hoc generali uocabulo indiciorum comprehenduntur ſuſpiciones,præſumptiones,ſigna,adminicula,cõiecturæ; ideo reiecta huiuſmodi verborum diſtinctione,de qua loquitur Nouell.in ſua pract. crimin.in princ.num 34 & ſeq.& Iul.Clar.in pract.crimin.quæſt.20.in princ.Sat erit nunc præfari,quædam eſſe indicia,& quædam præſumptiones: indiciaque alia eſſe propinqua,alia remota à delicto,de quibus inferius apparebit,& de quibus loquitur poſt alios idem Nouell.loco citato num.38.

27 Præſumptio autem eſt aut legis,aut hominis: quæ legis eſt, alia eſt iuris tantum,dum quod eſt ueriſimile conſideratur;& operatur ut trãſferat onus probandi in aduerſarium.Iaſ.in l.Si mater num.7. C. de inoff.teſt.l.Si pactum.ff.de probat.Ill.Mantica lib.1.tit.2.nu. 2.de coniect.ult volunt. Alia dicitur iuris,& de iure, quia à iure inducitur, & ſuper illa deciditur,contra quam non recipitur probatio in contrarium & eſt ſufficiens ad condemnandum.l.Antiquæ C.ad S.C.Velleian.l.Vlt.C.arbitr tutel.l.Si qui adulterii C.ad l.Iul. de adult. Iaſ.in l. Naturaliter.§.Nihil commune num.121.ff. de acquir. poſſ. Alciat. in tract.præſumpt.in 2.part. doctiſſ.Mantica loco citato num. 3.

28 Hominis autem præſumptio,aut eſt temeraria, quæ ratione caret,& longe diſtat à veriſimili vt idem Mantica teſtatur loco iam citato num.6.& animum iudicis non mouet: vel non temeraria; quæ aut eſt leuis,aut uehemens,aut uiolenta: quæ habet perſuadendi neceſſitatem Mantica ibi num.5.7.& 8. Ex qua uiolenta poteſt deueniri ad diffinitiuam ſententiam c. Afferte de præſumpt. Hippol. de Marſ. in repet rubr.de probat.num.230.& ibi Salyc.nu.12. Et Iaſ.in l.1.nu.2. C.de ſer.fugit.Menoch.de arbitr.iudic.lib.2.caſ.270. Farinac. in praxi.lib.1.tit.de indicijs.

29 Illud etiam non eſt prætermittendum,Iudicem,qui procedit ex præſumptionibus,debere multum temperare pœnam,& mitigare ſententiam Innoc.in c.Quia veriſimile de præſumpt.Hippol. de Marſil.in l.Repeti num.24.ff.de quæſt.ubi plures adducit authoritates. & in l. 1.§ Diuus Adrianus num.37.ff.ad l.Corn. de Sicar. & in rubr. C.de probat.num.241.Iul.Clar.in pract. crim. quæſt. 20. verſ. Scias tamen,quia quando non eſt plene probatum,poteſt iudex interdum errare,& innocentem condemnare,quia rationes quæ ex coniecturis pendent diſputationibus huc,atque illuc trahuntur,nullamque adhibent

bent perſuadendi neceſſitatem ut inquit Cic.lib.2.Acad. Quæſt. relatum ab Illuſtriſſ.Mantica lib.1.tit.1.nume.9.de coniect.vlt. volunt ideo iudex caueto ne ſis facilis ad inſeuiendum contra eos quos caſtigas ex indiciis,& præſumptionibus.

30 Poſſem plura exempla,& antiqua,& noua recenſere.in quibus propter urgentia indicia rei innocentes fuerunt damnati: ſed ad quorundam iudicum imperitam ſeueritatem,ſi fieri poteſt, compeſcendam, duo tantum referam,alterum recens,& alterum antiquum, nouum tale eſt: Miniſtri,& Satellites iuſtitiæ noctu inciderunt in cadauer adhuc calidum,tunc enim fuerat homo occiſus, cultro in uulnere relicto,ibique inuento piſtore, qui de more ibat ad excitandum uicinos ut panem facerent,eum detinuerunt (inſurgit enim indicium contra repertum in loco delicti,ut mox dicemus) qui cum neſcio quo caſu, vaginam uacuam ad cingulum haberet pendentem,cui optimè cultrum illud reſpondebat,hiſce indiciis,acrius quàm par erat,tortus, doloris impatiens,delictum,quod non patrarat,confeſſus,innocens capite fuit punitus. Vetus autem,ac memorabile exemplum eſt Palamedis Vlyſſis inimici fraude extincti. Vlyſſes enim adulterinam epiſtolam Priami nomine Palamedi ſcripſit,in qua eidem de proditione gratias agendo, aurum ei clam tranſmiſiſſe dicebat: litteris dolo ad Græcorum conſilium perlatis, Palamedes proditionis accuſatur, quē cum Vlyſſes tamquam amicus tueri ſimularet, dicebat litteris fidem non eſſe adhibendam,cum de auro non conſtaret,inſtabatque rei tentorium ſcrutari ut auro nō inuento illius innocentia comprobaretur; verum cum in tabernaculo aurum inueniſſent,quod clam Vlyſſes per ſeruos corruptos infodi curauerat, innocens Palamedes tamquàm proditor lapidibus obrutus fuit: & ſic indiciis urgentiſſimis, ſed falſis, innocens fuit damnatus.& Iul.Clar.in pract.crim.quæſt.64.verſic.Vltimo uidendum dicit multos innocentes fuiſſe damnatos propter tormentorum ſæuitiam,confitendo delicta quæ non fecerant.

31 Inter cæteras defenſiones quibus ſuſpectus de furto excuſatur; ac iuſtificatur,illa eſt potiſſima, ſi erat impotens ad obiectum furtum committendum; uel quia tunc in carcere eſſet conſtitutus, uel infirmus,uel alibi reperiretur; uel teſtes deponerent uidiſſe illum ſolum contrectantem rem magni ponderis,quam,re uera, unus homo contrectare non poſſet: nam dato impoſſibili in eſſe nullum ſequitur cōtingens.l.Filium.ff.Qui ſunt ſui uel ali.iur. Brun.in tract.de indic.quæſtio.5.primæ partis num.3. verſ.Et ideo ſi teſtes.Menoch. de arbitr. iudic.lib.2.caſ.472.num.21.Rom.conſ.113.num.5. Et per hanc im-

poſſi-

poſſibilitatem facilo quæcunque indicia tolluntur, & optime reus iuſtificatur.

Sed ueniamus ad particularia indicia, contra fures.

32 Mala natio facit indicium ſunt enim ſingulis prouincijs, & locis uitia quædam propria, & peculiares mores & ideo ex natione pleſumq; deſumitur indicium bonæ uel malæ qualitatis alicuius c. Si gens Anglica, & ſeq. 56. diſt. Bald in l. fin. ff. de hæred. inſtit. Iac. Butr. in l. Neq; natales C. de probat. Blanc. de indiciis num. 257. & ex quibuſdam prouincijs, & ciuitatibus omni tempore peſſimæ gentes prodierunt: ut de Cretenſibus Paul. Apoſtolus ſic teſtatus eſt cap. 1. ad Titum: Dixit quidam ex illis proprius ipſorum propheta; Cretenſes ſemper mēdaces, malæ beſtiæ, uentres pigri: Teſtimonium hoc uerum eſt: ſic ex aliis regionibus fures abundaſſe liquet, de quibus non expedit mentionem facere: Hiſpanos tamen eſſe uerſutos & callidos, ac iactabundos; Gallos ſtolidos, & apertos; Scythas crudeles, & graſſatores; Sclauones nequiſſimos; Syrios auaros, Siculos acutos; Aſiaticos luxurioſos tradunt Doct. relati à Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſ. 57. nume. 46. & ſeq. In hac re ergo ualet argumentum à communiter accidentibus, quod genus argumentandi eſſe in iure ualidum tradunt Doct. in l. Non hoc C. Vnde legit. Fel. in c. Quia uerisimile de præſumpt. Euerard. in loco dictæ argumentationis Nouell. in pract. crim. in prin. num. 12. Verum enim eſt cæli temperiem non ſolum corpori, ſed etiam animo plurimum prodeſſe, vel nocere: vnde Ariſtotelis teſtimonio uidemus efferatis moribus illos eſſe, qui in nimio æſtu, uel nimio frigore uitam degunt: de qua re tractat Bald. in l. fin. C. de hær. inſtit. & Maſcard. de probat concl. 1008. num. 14. Quintil. cap. 10. lib. 5. inſtit. orat. inquit gentibus proprios eſſe mores, nec idem in Barbaro, Romano, Græco probabile eſſe, & Cic. de lege Agraria inquit: Non ingenerantur hominibus mores tam à ſtirpe generis, ac ſeminis; quàm ab his rebus quæ ab ipſa natura loci, & à uitæ conſuetudine ſuppeditantur, quibus alimur & uiuimus. Carthaginienſes fraudulentos, & mendaces non genere, ſed natura loci: quod propter portus ſuos multis, & uarijs mercatorum, & aduenarum ſermonibus ad ſtudium fallendi ſtudio quæſtus uocabantur. Ligures montani, duri, atque agreſtes docuit ager ipſe nihil ferendo niſi multa cultura, & magno labore quæſitū. Campani ſemper ſuperbi bonitate agrorum, & fructuum.

Idem de patria eſt dicendum, quia ut idem Quintil. loco citato ait; Ciuitatum leges, inſtituta, opiniones habent differentiam: quædam enim facilius admittuntur in una urbe, quàm in alia. Qui in marinis

ur-

urbibus habitant peſſimos eſſe dixit ſupra Cicero Carthaginienſium exemplo: & Plato in Phædro inquit; in nauibus educatos illiberales, & malos eſſe. & ipſe Plato Academiam erexit in loco inſalubri, ut bonum uitæ ſuæ habitum, luxuriamque compeſceret: ut Diuus Baſilius & Hieronymus confirmant. Perſaſque cupientes regionem ſuã aſperam, & montuoſam in planam, & mollem permutare, non permiſit Cyrus eorum rex: quia exiſtimauit, ut plantarum ſemina, ſic hominũ uitas regionibus ſimiles fieri Plutar. in apophtegm. quam ſententiam approbat Ariſt. lib. 5 politicorum cap. 10 & Cicero in oratione de prouincijs conſularibus & Plato lib 5. de legibus in fine inquit, magnam eſſe locorum ad ſerendos meliores, peioreſque homines differentiam: quippe alii uarietate uentorum, & turbidine difficiles, & pro terui ſunt, alii propter aquas, alii propter cibos, qui ex terra non ſolum corporibus commodi, aut incommodi oriuntur, uerum animis quoque nominus. Sed hoc caput concludamus pulcherrimo textu in terminis in l. Quod ſi nolit. ff. de ædil. edicto. §. Qui mancipia uendunt nationem cuiuſque in uenditione pronuntiare debent: plerunque enim natio ſerui aut prouocat, aut deterret emptorem: iccirco intereſt noſtra ſcire nationem. præſumptum etenim eſt quoſdam ſeruos bonos eſſe, quia nationis ſunt non infamatæ; quoſdã malos uideri, quia ea natione ſunt, quæ magis infamis eſt. Hoc autem indicium ex patria generale, & falax eſſe inquit Simanca de hæret. cap. 50. numero 8. & 9.

33 Malum genus etiam facit indicium: præſumitur enim filium eſſe patri ſimilem Ariſtotelis iudicio de gener. animalium lib. 1. cap. 10. inquitque ex melioribus meliores procreari probabile eſſe. & Quintil. cap. 10. lib. 5. Inſtit. oratur. ait: Similes parentibus, ac maioribus ſuis filij plerumque creduntur & nonnunquam ad honeſtè turpiterque uiuendum inde cauſæ fluunt: Nam cum filij parentes ſuos ament, & ab eis omnia ferè diſcere ſoleant: quæcumque in eis uident, bona, honeſta, & licita eſſe putant. qualis igitur pater talis etiam filius l. Quiſquis § Filij, & ibi gl. C. ad l. Iul. maieſt. text. iuncta gl. in l. Quod ſi nolit ff. de ædil. edic. §. Qui mancipia l. Si cohortalis. C. de cohortalibus lib. 12. Odofr. in l. 1. ff. de iuſt & iur. Io. de Plat. in proem. inſtit. in §. Quarum. & Poeta liricus inquit:

Fortes creantur fortibus, & bonis:
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Et

Et ille etiam dixit:

Sæpe ſolet ſimilis filius eſſe patri:
Qualis erit mater filia talis erit.

Et Ariſtoteles lib. 1. Rhetor.

Nobilitas, & educatio ad faciendam fidem adhibentur: uerisimile. n. eſt probum ex probis euaſiſſe. De ſignificatione autem horum verborum; genus, & gens apud legiſtas tradit Symon de Prætis de interpret. vlt. volunt. lib 3. dub. 1. ſol. 11. num. 34. Bene igitur in dubio præſumitur de eo, qui eſt natus ex bonis parentibus l. Quod ſi nolit. §. Quia mancipia, & ibi gl. & Doct. ff. de ædil. edicto, Io. de Amicis conſil. 86. num. 13. & conſ. 134. num. 10. Luc. de penna in l. Quemadmodum C. de agr. & conſi. lib. 11. verſ. 167. & 168. Cyn. in l. Prouidendú C. de poſtul. Gand. in tit. de præſumpt & indic. dubit. Et contra male de eo ſuſpicatur, qui à malis parentibus originem ducit Io. Andr. in c. Semel malus de reg. iur. in 6. facit c. Si gens Anglorum 56. diſt. Alciat. in tract. de præſumpt. reg. 1. præſumpt. 24. Cæphalus conſ. 140. num 30. Imo filios eſſe parentum ſuorum peiores uidetur dicendum iuxta illud Horatij.

Damnoſa quid non imminuit dies?
Aetas parentum peior auis tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

Et Demoſthenes ſolitus erat dicere fato neſcio, quo præſtantibus uiris accidere vt improbos generent filios. & Minerua apud Homerum lib. 2. Odyſſ. ſic Thelemacum alloquitur:

Pauci enim filij ſimiles patri ſunt,
Plures peiores, pauci autem patre meliores.

Elius Spartianus hoc multis exemplis confirmat in uita Seueri Imp. & Val. Max lib. 3. cap. 5. tit. de his, qui à præclaris parentibus degenerarunt.

Et apud Euripidem in Heraclitis extat tale dictum.

Forſam unum inter plurimos inuenies; qui parente ſuo non ſit nequior. Huius degenerationis ratio redditur à Ioanne Huarte in libro, quem examen ingeniorum inſcripſit, vbi noua, curioſa, ac præclara traduntur. & ideo ſumma cum ratione Plutar. de liberis educandis admonet nos, ut cum uiliſſimis mulieribus liberos non ſuſcipiamus; ne parentum uitia illos committantur. Et Euripides in Hercule furente inquit.

Niſi fundamenta ſtirpis iacta ſint probè

Miſeros

Miſeros neceſſe eſt eſſe deinceps poſteros.

& Virgilius.

Qui uiret iu folijs uenit à radicibus humor:

Et patrum in natos abeunt cum ſemine mores.

Et hac ſorſam de cauſa ſancitum fuit in legib. x I I. tabul. ut matrimonia inter patres, & plebeios ſeparata eſſent. Plura de hac re ſcripſit Cyrill. in ſumma crim. rubr. 29. De quæſt. §. 4. num. 1. & 2. Siman. de hæret. cap. 50. num. 10.

34 Parentum autem teſtimonium etiam conferre ad mores filiorum comprobandos habetur in l. penult. ff. de cur. fur. Luc. de penna in l. vnica C de quæſtor lib. 12. Maſcard. de probat. concl. 1068. num. 15.

35 Mala educatio facit etiam indicium: veriſimile enim eſt male educatum malum euaſiſſe: & profecto ex ipſa educatione tota ferè hominis uita pendet, ut latè docet Plutarchus in libro De liberis educandis, ubi ſic inquit: Vnum eſſe primum, idemque & medium & ultimum in hac re caput, educationem rectam, legitimamque inſtitutionem: & nihilominus homines inſipientes nihil minus curant liberorum educatione: imo ſæpe parentes eorum peſſimo exemplo filiorum mores impiè corrumpunt. Sicuti enim maiorum noſtrorum bono exemplo ad præclaras excitamur uirtutes, ut tradit etiam Abb. in cap. Venerabilis de præben. & in uiam uirtutis ducimur, ut Salamon teſtatur prouerb. cap. 4. dum ait: Viam ſapientiæ monſtrabo tibi, ducam te per ſemitas æquitatis: quas cum ingreſſus fueris, non artabuntur greſſus tui; & currens non habebis offendiculum: ſic e contra improbo parentum exemplo ad nefaria crimina patranda filij acutis ſtimulis incitantur, huiuſmodique parentes à Plutar. ſcelerum conſultores filiorum appellantur Cic. lib. 1. offic. ſcriptum reliquit; plerumque parentum præceptis imbuti filij ad eorum conſuetudinem moremque deducuntur. & Plato lib. 4. de Rep. inquit: Educatio, eruditioque bona ſeruata ingenia quoque bona efficit. & lib. 1. de legib. idem Philoſophus dicit, caput diſciplinæ eſſe rectam educationem, & Ariſtoteles lib. 2. Ethicorum Si quis, inquit, à teneris annis aſſueſcat bene agere, magnum habet in uirtute momentum: & contra in malum conſuetudo, uitiorum fit maxime ſectatrix. Hinc Iuuenalis de eadem re cum loqueretur ſcriptum reliquit Sat. 14.

Nil dictu fœdum, uiſuque hæc limina tangat

Intra quæ puer eſt, procul hinc, procul inde puellæ,

Lenonum, & cantus pernoctantis paraſiti.

Maxima debetur puero reuerentia, ſi quid

Turpe

Turpe paras nec tu pueri contempſeris annos,
Sed peccaturo obſiſtat tibi filius infans.

& in noſtris legibus x i i. tabul. ſcriptum legimus: Filius arte carens patris incuria eidem neceſſaria uitæ ſubſidia ne præſtato. Et memorabile eſt illud Cratetis dictum, ſe ex altiſſimo urbis loco, ſi fieri poſſet proclamaturum: Homines perperam agere, dum omne ſtudium in diuitijs comparandis impendunt & filios negligant, quibus ipſas diuitias relinquunt. Ex ſtudijs ſuis intelligitur puer ſi munda & recta ſunt opera eius inquit Salomon in prouerb.cap.20. quod eſt relatum, & canonizatum in c.3.de præſumpt. & Horat. inquit.

Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem
Teſta diu.

Et apud Simanch.de hæreticis cap.50. num.12.& ſeq. alia plura in hanc ſententiam leguntur.

36 Sexus etiã conſideratur: quædam.n.crimina facilius ab hominibus, & quædã facilius à mulieribus cõmittuntur: nam,ut inquit Quintil. lib.5.Inſt. orator c.10.Latrocinium facilius in uiro ueneficium in fœmina credas Boer deciſ.154 nu.21.Decian.in tract.crim lib.6.c.34. nu 47.inquit mulierem etiã in ſacrilegio excuſari ut mitius puniatur.

37 Ab ætate etiam deſumitur indicium,non enim omnia ſcelera æquè omnibus ætatibus conueniunt; alia puer concupiſcit,alia adoleſcens, alia uir & alia ſenex; & prout cuique ætati quædam uitia propria ſunt ſic ex illis urgentiora inſurgunt indicia: hos ætatum mores egregiè Horat. in Poet. ſic expreſſit.

Reddere qui uoces iam ſcit puer,& pede certo
Signat humum,geſtit paribus colludere: & iram
Colligit,ac ponit temere,& mutatur in horas.
Imberbis iuuenis,tandem cuſtode remoto,
Gaudet equis, canibuſque,& aprici gramine campi,
Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper
Vtilium tardus prouiſor, prodigus æris,
Sublimis,cupiduſque,& amata relinquere pernix.
Conuerſis ſtudijs ætas,animuſque uirilis
Quærit opes,& amicitias: inſeruit honori:
Commiſiſſe cauet,quod mox mutare laboret.
Multa ſenem circumueniunt incommoda,uel quòd
Quærit,& inuentis miſer abſtinet,ac timet uti:
Vel quod res omnes timidè,gelidèque miniſtrat,
Dilator, ſpe longus,iners,auiduſque futuri,

Difficilis, querulus, laudator temporis acti,
Se puero cenſor, caſtigatorque minorum.
Ariſtoteles quoque lib. 2. Rhetoricorum accuratè agit de moribus ætatum, ad quem lector accedat, ut multa perdiſcat.

38 Conuerſatio cũ furibus facit furti indicium, quia ex mala cõuerſatione homines mali euadũt, quãuis natura boni eſſent, facit l. Ædiles. §. Pedius. ff. de ædil. edicto: malorũ.n. conſortia ſæpe etiam bonos corrũpunt c. ſæpe 28. q. 1. Plutar. in lib. de liberis educãdis monet parentes ut non permittant filios ſuos cum prauis hominibus conſueſcere, ne inde aliquod uitij ducant: qui.n. cum claudo habitat ſubclaudicare diſcit. Vel quia cũ ſimilitudo ſit mater amicitiæ, unuſquiſq; talis eſſe præſumitur quales amicos ſibi deligit: inquit enim Philoſophus: Talis qualis quiſque eſt, talium conſortio delectatur: ſimilis enim ſibi ſimilem quærit c. Recolentes de ſtatu monach. & Iuuenalis Sat. 2.

——dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures, ſicut grex totus in agris
Vnius ſcabie cadit, & porrigine porci,
Vuaque contacta liuorem ducit ab vua. Hinc prouerbiorum 13. Qui cum ſapientibus graditur ſapiens erit, amicus ſtultorum ſimilis efficietur. & pares cum paribus ueteri prouerbio facillime congregantur ait Cicer. item in lib. de amicitia inquit: Nihil eſt quod ad ſe rem ullam tam alliciat, & tam attrahat, quàm ad amicitiam ſimilitudo: concedatur profectò eſſe verum, vt bonos boni diligant, adſciſcantque ſibi quaſi propinquitate coniunctos, atque natura: nihil eſt enim appetentius ſimilium ſui, nihil rapacius quam natura. Charondas apud Thurios legem tulit, ut ciues à malorum familiaritate, & conſuetudine abſtinerent: & actionem prauæ conſuetudinis propoſuit graui mulcta huic delicto impoſita, ut eſt auctor Diodor. Sicul. lib. 12. Biblioth. Iure igitur Doctores ex hac mala conſuetudine, malum præſumentes indicium dixerunt exoriri, arg. text. l. Item apud Labeonem. §. Abduxiſſe in fine. ff. de iniur. l. 2. in prin. ff. de excuſat. tut. l. Si plures. §. Quamuis. ff. de admin. tut. Gand. in tit de præſumpt. & indicijs dubit. col. 1. Verſ. Item habet indagare Bart. in tract. teſtimoniorum num 14. Brun de indic. & tort quæſt. 5. par. 1 nu. 2. Guid. de Suzar. in tract. de tortura col. 6. verſ. Quærat iudex. Maſcard. de probat. concl. 1003. num. 66. & 1068. num. 6. Ang Aret. in tract. maleſ. in uerbo. Quod fama publica num. 19. Nonell. in tract. crimin. in princ. nu. 124. Blanc. de indic. num. 253. Hippol. in pract crim. in §. Expedicta num. 91. 92. & in ſuo ſing. 351. Amicitia magna, &c. æquiparat amicitiam

etiam ſanguinis coniunctioni. Ego non ſemel animaduerti nobiles, ac diuites adoleſcentes, mala ductos conuerſatione, ac prauorum hominum conſuetudine corruptos (à quibus libenter in eorum conſortium trahuntur, ut ſi delictum detegatur, non audeant qui paſſi ſunt reclamare; uel, ſi opus fuerit, melius in iudicio defendantur) etiam turpia furta commiſiſſe, quod cum imprudenter potius, quàm impudenter egerint diſcreti iudices, qui lepram à lepra diſtinguere ſciunt, debent ætati inconſultę indulgere, familiæque dignitati parcere, periculum infamiæ oſtendere, & illis, qui aliorum potius ſcelere, quàm propria culpa deliquerunt, ueniam concedere, illos commonefacere, & laudabili charitate ad bonam frugem traducere: idque præſertim eſt faciendum in primo lapſu: qui enim illos corrumpunt, maius peccatum habent, & tamquam iuuentutis corruptores ſeuerè ſunt puniendi. Adoleſcentes igitur qui potius per laſciuiam, quàm per fraudem peccant excuſandi ſunt, vt tradit etiam Nouellus in pract. crim. ad defenſ. in tit. Homicida quibus ex cauſis à pœna mortis excuſetur, num. 59. & in tit. An indicia pro reo danda ſint num. 46. Vitanda eſt ergo malorum conuerſatio, ut nos quoque monent diuinæ litteræ Prouerb. cap. 4. Ne delecteris in ſemitis impiorum, nec tibi placeat malorum uia: fuge ab ea, nec tranſeas per illam, declina, & deſere eam. Veriſſimum eſt enim illud Dauid Pſal. 17. Cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris: & alia plura in hanc ſententiam adducit Farin. in praxi. lib. 2. tit. de indic. & tort. quæſt. 52. num. 85. & ſeq.

39 Contra detinentes ſeruos, & familiares fures, ac rapaces inſurgit quoque indicium furti. §. Item exercitor in fine Inſt. de oblig. quæ ex quaſ. del. naſc. in illis verbis: Et aliquatenus reus fit, quod opera malorum hominum uteretur l. Si ſeruus ſeruum. §. Si quis inſulam, & §. ſi furnum. ff. ad l. Aquil. l. Vnica verſ. Cum ergo. ff. de furt. aduer. naut. caup. ſtab. l. Videamus in prin. ff. locati. Sicut enim ex amicorum conſuetudine, ſic, & multo magis, ex qualitate familiarium, quos unuſquiſque ad ſuum libitum deligit, deprehenduntur cogitationes, & mores dominorum Card. in clem. Ne in agro. §. Porrò in 4. not. de ſta. Monach. Iac. de Beluis. in ſua pract. in tit. de quæſt. col. 5. verſ. Quartumdecimum crimen, ubi allegat textum in §. Hæc ergo nos, in Auth. de non alien. aut permut. reb. eccl. Blanc. de indicijs num. 254. Cum quæreretur à Thoma Sarazanenſi, qui poſtea fuit Nicolaus V. Summus Pontifex, qualis eſſet Papa Eugenius IV. reſpondit, hoc facile ex eius familiaribus cognoſci poſſe, cum talis ſit Princeps, qualis eſt eius familia, ut Æn. Syluius ſcribit lib. 4. comment. in dict. & fact. Alphon-

ſi Regis Aragonum. & Demoſthenes ut perſuaderet Athenienſibus Philippum eſſe animi abiecti Regem hoc ex eius uilibus, ac turpibus familiaribus argumentabatur. in Philip. 2. Et profecto illud ueriſſimũ eſt quod dici ſolet: Indignum ſerui facinus domini improbitatem accuſare: & ideo legitur in diuinis litteris cap. 7. Eccleſiaſtici: Seruus ſeu ſatus ſit tibi dilectus quaſi anima tua, non defraudes illum libertate, neque inopem relinquas illum. Tiraq. de nobilitate cap. 23. num. 9. inquit, illos, qui uere nobiles non ſunt, ſed quandam velut imaginem nobilitatis gerunt, ſuperbos rixoſos, & arrogantes eſſe & habere ſeruos ſibi ſimiles, iuxta vetus adagium: Operculum patella dignum. Et Euripides in Alcmæone apud Stobæum c. 60. Serui dominorũ morbis inficiuntur, & Alexis ibidem:

Cæterum erga vulgus ſeruos ſimiles
Habere videbis mores dominis.

Quibus & illud addi poteſt adagium: Similes habent labra lactucas, & quæ in illud ſcribit ipſorum adagiorum auctor. Vlpianus in l. 2. ff. de noxal. act. inquit: Si ſeruus ſciente domino occidit: in ſolidum dominum obligare, ipſe enim dominus occidiſſe uidetur: & imputari dominis factum ſeruorum, ac famulorum ſi ſcierunt, & prohibere potuerunt, nec prohibuerunt. notat Bart. in l. De pupillo §. Si quis ipſi Prætori. ff. de oper. nou. nunc. in 10. quæſt & in l. Prætor ait §. Familiæ, & ibi etiam Rom. ff. de publ. & uectig. Felinus in c. Petrus de homic. ubi plures allegat. Alciat. in tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt 40. num. 4. Dec. in l. Nullum crimen. ff. de reg. iur. & bonus eſt textus in c. Conſtitutis il primo, & ibi glo. in uerbo Veriſimile de teſtibus: & à delicto improborum ſeruorum dominos non excuſari ſi delicti ignorantiam allegent, ſed teneri, cum præuidere potuerint à malis hominibus mala fore pattanda, & ideo culpa non carere, quamuis dolo careant facit c. Negligere 2. q. 7. & c. Licet Heli in princ. de ſymon. & Clem. Ne in agro §. Porrò & ibi glo. in verbo Familiaribus de ſtat. monach. & gl in c. Cum ad ſedem in verbo Interdictum, verſ. Sed non ne ex eo, & ibi copioſè Ant. de reſtit. ſpoliat. Alber. in 1. parte ſtat. quæſt. 50. Item an valere, Alciat. in l. Pronunciatio §. Seruientium. ff. de verb. ſign. Dum Verres excuſare uellet furta ſibi obiecta, diceretque nihil ſe accepiſſe, ſed Volcatium qui e comitibus eius erat; Cicero inquit: Comites illi tui delicti manus tuæ erant, quo quiſque te maxime cognatione, affinitate, neceſſitudine aliqua attingebat, ita maximè manus tua putabatur, & quæ ſequuntur. De nautis autem qui non idoneis hominibus nauem committunt, quorum culpa na-

uis

nis perit, tractat Straccha in tract. de naut. part. 3. num. 12. Quamuis ergo uera ſit regula, Dominos non teneri pro delictis famulorum, ut poſt alios tradit etiam Plaza cap. 14. lib. 1. Epitom. delict. numer 2. & Iul. Clar. in pract. crimin. quæſt. 86. in princ. Hoc tamen, ut ipſe clarus inquit, procedit niſi dominus teneret in domo ſua uiros notoriè ſceleſtos, tunc enim pro eorum delictis utique teneretur: & ita optime multis iuribus, & argumentis concludit etiam d. Plaza in d. cap. 14. num. 1, & 3. & dicit hanc eſſe apud omnes receptam ſententiam. & ideo quando dominus uexatur pro delicto ſeruorum eidem expedit probare ipſos famulos communi opinione fuiſſe habitos uiros bonæ qualitatis & famæ: interdum enim etiam probis dominis improbi ſerui inſeruiunt quia, ut inquit Iuuenalis Sat. 5.

Maxima quæque domus ſeruis eſt plena ſuperbis.

40 Vicini, & domeſtici non carent furti indicio: contra uicinum enim potius præſumitur furtum ab eo eſſe factum, quàm ab alio l. Si ita §. ult. ff. de fund. inſtr. & ibi Bart. l. Ne quid ff. de incend. ruin. & nauf. quia habent ædificiorum notitiam, ut inquit l. Dominus horreorum. ff. locat. Bald. in l. 1. C. locat. Lucas de Penna in l. Quemadmodum C. de agric. & cenſit. verſ. Nonageſimo præſumitur. lib. 11. Guid. Pap. in tract. de præſumpt. num. 108. Franc. Marz. quæſt. 181 nume. 7. lib. 1. Maranta in l. Is poteſt. ff. de acquir. hæredit. nume. 215 Socin. Senior conſ. 54. col. penult. lib. 3. Grammat. conſil. 22. num. 4. Hippol. de Marſil. in pract. crim. in §. Diligenter num. 97. Tiraq. de pœnis legum cauſ. 23. num. 10. & cauſ. 51. num. 59. Farinac. in praxi. lib. 2. tit. de Indic. & tort. quæſt. 52. num. 127. & ſeq. Cuius quidem rei ea eſt ratio quia, ut diximus, vicini habent cognitionem particularem ædium, in quibus furtum factum fuit: non enim uidetur ueriſimile ad illas ædes, ut furaretur, acceſſiſſe illum, qui illarum notitiam non habebat & illarum penetralia ignorabat: & ideo Bartol. in d. l. Dominus horreorũ dicit habentes notitiam domus eſſe ſuſpectos, quando domus frangitur: & has perſonas facile torqueri poſſe ad indagandam ueritatem, & M. Ant. Blancus in tract. de indic. num 412. inquit, officiales quando occulta crimina committuntur conſueuere uicinos detinere. quia aut ipſi deliquerunt, aut ueriſimiliter delinquentes ſcire potuerunt Bald. in d. l. Dominus horreorum. Iaſ. in l. Si quando num. 38. & ſeq C. vnde ui, & in l. In actionibus nume. 42. ff. de in lit. iur. Farinac. in praxi. lib. 1. tit. de Indiciis. & tortura quæſt. 37. num. 15. & ſeq. Hippol de Marſil. conſi. 52. Miſericordia Dei num 41. & in pract. crim. in §. Diligenter num. 96. Rol. à Valle conſi. 45. num. 42. vol. 1. Ang. de maleſ. in

§. Fama publica, verſic. Quarto in quo caſu Bruni. de indic. quæſtio. 3. part. 1. num. 2. & 3. Oct. Vulpel. conſi. 49. num. 2. vol. 1. Maſcard. de probat. concl. 83 1. num. 13. Ex quibus deprehenditur illud veriſſimũ eſſe: Malum uicinum eſſe magnum malum, & bonum rem optimam, vt Heſiodo olim placuit.

Damnum, inquit, malus uicinus, tantumque bonus magna utilitas.
Sortitus eſt honorem, qui ſortitus eſt uicinum bonum.

& ideo Varro inter bonas fundi conditiones illud etiam addere ſolebat: Et bonum habet uicinum. Hoc ſolatio afficiuntur illi, qui ædes proprias non habent, ſed conductas inhabitant: nam ſi illis eſt malus uicinus, inde recedentes facile hoc incommodum euitare poſſunt: quod non accidit illis, qui proprias habitant ædes: ſæpe enim ob malos uicinos acres lites, ac graues inimicitias patiuntur. ab humilioribus autem potentiorum uicinitatem eſſe euitandam nos monet apologus ille, in quo ollea fictilis olleæ æneæ ſocietatem renuit, dum ambæ in amni traherentur, ne fragilis à firmiori frangeretur: Quid enim cacabus ad ollam? Hinc illud deſumitur ſaluberrimum præceptum, Cum potentiori non eſſe ineundam ſocietatem, ſi quid enim infortunij accidit, illud totum in debiliorem cadit, iſque exterminatur illæſo potentiore; de qua re agit quoque Alciat. in ſuo emblematum libello. Hucque ſpectat illud Salomonis: Nihil cum potente communica: Diſſimilium enim eſt infida ſocietas. Non inepte igitur fecit qui apologum illum compoſuit, in quo cochlea à Ioue, omnia interdum, quæ ab eo peterentur concedente, petijt ſe propriam domum ſecum deferre poſſe, ut malos deuitaret uicinos, ueriſſimum eſt enim: Vicinitatem malam inſtar infortunij eſſe, ſæpe enim uicinorum incommoda experimur; iuxta illud Horatij in Ep. 18. lib. 1.

Nam tua res agitur paries dum proximus ardet.

Eſt igitur ſuſpectus uicinus, quia habet, ut diximus, ædes notas, & ſcire facta uicini præſumitur. c. Quoſdam. &c. Quanto, & ibi Docto. de præſumpt. Bart. Alex. & reliqui in l. 1. ff. ſi cert. pet. Tiraq. de pœnis legum cauſ. 23. num. 2. Corraſ. in tract. de iure ciuili in artem redigendo part. ult. cap. 26. & late Maſcar. de probat. concl. 1406. & Ouid. lib. 4. Metamorf.

Notitiam, primoſque gradus uicinia fecit.

& Cic. in oratione pro Planco ait: ſcire enim hoc propter viciniratem facile poſſum. Faciunt ad hoc propoſitum tradita per Bald. in d. l. Si ita. ff. de fund. inſtr inſtr leg. vbi inquit. patrato aliquo delicto, uicinos, & domeſticos, qui habent notam domum, ubi factum eſt delictum,

potius

potius eſſe tormentis ſubijciendos, quàm alios, & ſic furtum potius præſumi factum à conuerſantibus in domo, quàm ab alijs; quod etiã confirmat ibi Salic.& Bart.in l.fin.C.de quæſt.& facit quod legitur in c.21.Deuteronomij.

Sed quid ſi eiuſdem domus etiam illi, qui non erant uicini, habebant notitiam, & erant non integræ famæ? Quid enim operatur iſta uicinitas? nonne, & illi, qui in alio uico morabantur potuerunt ad illas ædes ſibi notas accedere, & furari? Vicinitas ergo non parit indicium, niſi contra eum uicinum, qui male audiat, non in eum qui eſt bonæ, opinionis, & famæ. Bart.in l.1.§.Serui.ff.de furt. Rholandus à valle conſ.45.num.42.uol.1.Bald.in l.fin.C.locati.Bart.in d.l.Dominus horreorum,Brun.de indic.in 3.quæſt.princ.in prin. Ang.de maleſ.in verbo Fama publica col.6.& ibi Aug.de Arimino in addit.Hippol.de Marſil.in l.Qui falſam monetam in prin.num.117.ff.ad l.Corn.de falſ.Marant.in repet.l.Is poteſt num.235.ff.de acquiren.hær. Calcan. conſ.63.Ventura,& fratres num.2.Tiraq.de pœn.leg.cauſ.51.nume. 59.Blanc.de indic.num.413.Maſcard.de probat.concl.831.num.14. Nouell.in pract.crim.in princ.num.8.& in tit. vbi agit de furto nu. 25.& in tract.ad defenſ.tit.An indicia pro reo danda ſint: & propoſuit hanc hypotheſin in vicino malæ conditionis, & famæ frequentante domum, in qua furtum factum eſt & contra iſtum dicit extare præſumptionem, & ibi plura allegat. Si autem tria concurrant in reo, ſcilicet vicinitas, mala fama, & illius domus frequentatio, poterit torqueri. Tu ergo curioſe, qui adeo libenter aliena perſcrutaris, & per alienas ædes, tamquam muſca, aduolas & reuolas, nota ex hac rerum alienarum notitiam inſurgere indicium: harumque rerum ignorantiam prodeſſe, & ideo ſi ſapis attende tibi, & quæ ad te non ſpectant prætermitte. Et tu diligens pater familias, ut inquit Sapiens, non omnem hominem introducas in domum tuam, multæ enim ſunt inſidiæ diaboli doloſi: & caueto à fabris ferrarijs, qui dum ſerras, & ſcrinia quotidie domi tuæ reſarciunt, & adaptant, ad furta tibi facienda incitantur: & ideo omitte ſuperuacaneas inſtaurationes, & uana puerorũ oblectamenta, ne de te illud Martialis lib.9.dicatur.

Gellius ædificat ſemper: modo limina ponit:
Nunc foribus claues aptat, emitque ſeras,
Nunc has, nunc illas mutat, reficitque feneſtras:
Dum tamen ædificet, quidlibet ille facit:
Oranti nummos vt dicere poſſit amico
Vnum illud uerbum Gellius, ædifico.

vel illud Horatij.

Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

Et potiſſimum caueto à fabris lignarijs, qui ipſas ædes conſtruunt, & reſarciunt; iſti enim quia pauperes ſunt, quia ædes habent notiſſimas, quia facile ædificia conſcendunt, & ad loca clauſa ſuis inſtrumentis ſibi aditum faciunt, ut plurimum maiora furta committunt: ad cõſtruẽdas & reſarciendas tuas domos fabros deligito quantum poteris probos, & noli quotidie arcana domus tuæ omnibus patefacere. Vicinus autem alicuius domus dicitur ille qui à vicino exaudiri poteſt l. 1. §. Hoc autem. ff. ad S. C. Syllan. Signorol. conſ. 32. num. 1. Qui dicantur. vnde Cic. pro ſexto Roſcio: Cantu neruorum tota uicinitas perſonat. Tiraq. de retract. conſanguinei § 1. gl 9. num. 21 & Bart. in l. Si tertius in prin. ff. de aqua plu. arc. dicit illos eſſe uicinos, qui ex eo loco communem uocem exaudire poſſunt. Plura de hac re ſcripſit Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſ. 222. & uerbum ſeipſum declarat, cum ille uicinus ſit, qui eſt ex eodem vico, ſiue ex eadem uicinia. Cic. ad Atticum lib. 2. C. Attius proximus eſt uicinus, imo ille quidem iam contubernalis. Et inter uicinos eſt quædam ſpecies coniunctionis: nam quemadmodum magis amamus eos qui ſunt e noſtra prouincia, quàm ex alijs & plus ciues quàm aduenas, ſic cariores nobis ſunt vicini, quàm illi, qui ex alijs vicis ſunt. Cic. pro Cluentio: Mihi cum eo vicinitas, & magnus uſus eſt. & pro Plancio inquit: Iam municipia coniunctione etiam uicinitatis uehementer mouentur. & Ad Atticum: Propter vicinitatem totos dies ſimul eramus iuncti.

41 Mala vita rei facit contra eum indicium: Nam, ut inquit Quintilianus lib. 5. Inſt. orat cap. 10. ſpectanda ſunt ante acta & dicta: ex præteritis enim æſtimari ſolent præſentia. Quod uerum eſt etiam in genere: l. Si cui §. 1. ff de accuſat. l. De minore. ff. de quæſt. l. Deſertorem. §. Is qui ff. de re milit. l. Non omnis §. A barbaris. ff. eod. l. 4. §. Iulianus. ff. de liber. exhib. l. Iubemus & ibi gl. C. de probat. Blanc. de indic. numero 341. Gand. in tit de præſumptionibus col. 1. verſ. Aliquando, & verſ. fin. nam vt inquit Plaut. in Trinummo: Mores mali, quaſi herba irrigua, ſuccreuerunt vberrimè: & inquit c. Mandata Cæleſtia de præſumptio. Ex tranſacta in te vita didicimus, quid de ſubſequenti conuerſatione tua præſumamus. optime facit ad rem c. Cum in iuuentute de præſumpt.

42 Multo magis hoc verum eſt in ſpecie. vt malus præſumatur malus in eodem genere mali. c. Semel malus de reg iur. in 6. & ibi Dyn. & alij, tradit Blanc. loco citato, & Hyppol. de Marſ. in pract. crimin. in §.

Di-

Diligenter num 99.& ſeq & ſing.74. Tu habes,& in ſing.393.Regula ſemel malus &c. Bald. in l.1.prope finem C.ſi quis omiſſa cauſa teſt. Auth.de teſtib.§.Sancimus: & de qualitate perſonæ in ſpecie facit l Si ſeruus pluriunt §.fin.ff.de leg.1. Bart. in l. De minore §. Plurimum.ff de quæſt.Nouell. in pract.crim.tit.de homicidio num.5. Maſcar.de probat.conclu.222.& 1068 nume.8 & Alciat. de præſumpt. reg.3.præſumpt.2.num.7.Talis enim quis præſumitur qualis in præteritum fuit. Doct. in l. Cum quidam. in l. Pater §. Rogo ff. de leg.2. Card. Alban in addit.ad Bart in l.Merito.ff.pro ſocio,ubi hanc concluſionem ampliat duodecim modis

43 Sed difficultas eſt,conſtante reum in eodem crimine per alias uices deliquiſſe an ob id poſſit torqueri,ut in furto exemplificari poteſt; an reus ſuſpectus de furto poſſit ideo torqueri quia antea alia furta commiſerit: & ſic ex quo fuit malus in eodem genere mali, poſſit per hoc indicium tormentis ſubijci: liquet enim ſolitum furari in dubio furem præſumi gl.in l.In ciuilem C.de furt facit l.Non omnes §. A barbaris.ff.de re milit. Alciat.de præſumpt.reg.2 præſumpt.7.num.2. prima limit.Cæphal.conſ.82.num.34.Nat.conſ.362.num.8. & conſilio 420.num.40.& 422.num.21.vol.2.Cacher.in deciſ.pedam.88.num. 27.Riminal.Sen conſ 391.num.22.vol.2. Sic ſolitus fænerari in dubio præſumitur fænerator glo.in l Cum allegas C.de uſuris. Communis eſt ſententia & ſic ſeruatur ob hoc ſolum indicium,ſeu potius præſumptionem,quæ leuior eſt(ſemel enim malus non inditiatur ut malus ſed præſumitur malus) non poſſe reum torqueri & ita ſentit Blāc. de indic num.246.& ſeq. Farinacius in praxi. tit. de delict. & pœnis quæſt.23.num.10.& ſeq. ubi plures congerit Doctores concordantes. Hippol de Marſil.in pract.crim.in §.Diligenter num.99. & ſeq. vbi confutat opinionem contrarium tinentium: ſtat enim inconcuſſa regula ab omnibus approbata,& præſertim à Bart.in l.fin. ff.de quęſt. & à Salyc.in l.ſi C eod tit.indicium à maleficio remotum (ut hoc eſt) non eſſe efficax ad torturam. Hoc tamen limitatur in fure inſigni qui nullis etiam pręcedentibus indicijs torqueri poteſt.Hippol. de Marſil. in l.1.numer.2. ff.de quęſt.ex l.Omnes C. de defenſ. ciuit poſt Rom. Barb & Ang Aret.& notat etiam Menoch.de arbitr.iudic.lib.1.quæſt. 84 num 8.

44 Si tamen per triennium poſt delictum recte reus probet ſe vixiſſe ceſſat præteritæ nequitiæ ſuſpicio, & uitæ emendatio arguitur. Giul. de Bened in repet.c.Raynutius § Qui cum alia nume. 274. de teſtam. Sal.in l.Si minorem C.de in integr.reſtit.min.Alex.in l.Si fideiuſſor

§.Si

§.Si ſatiſdatum.ff.Qui ſatiſd.cog.Iul.Clar.in ſua pract.crim.quæſt.21. in princ.Decius conſ.163.col.8.in prin.Imol.in c. Cum deputati de iud.Iaſ.in l.Si prius col.15.in prin.ff.de oper.no.nunc. Curt.Iun in l.1.num.36.C.de prohib.ſeq.pec. Farinac.in prax.lib.1.tit. de delicto quæſt.23.num.26.& ſeq.Imo ſi poſt delictum conſtat delinquentem probum euaſiſſe & ſic ad bonam frugem fuiſſe conuerſum non debe re puniri de præterito delicto poſt alios ſcribit Marſil.in l. Qui falſam monetam in prin.num 49.ff.ad l.Corn.de falſ.

45 Mala fama,quæ ex improba uita, prauiſque præteritis actionibus oritur,in eodem genere mali præſertim,producit indicium contra reũ: & ratio eſt,quia ex frequentatis actibus fit habitus,qui in naturam conuertitur: ea autem quæ ſecundum naturam fiunt iucunde fiunt,& iccirco etiam libenter: unde præſumitur illud facile fieri, quod ſæpe antea factum fuit: & hinc eſt quod Oratores dicunt; vitam hominis ex antea factis eſſe ſpectandam.l.De minore §.Tormenta.ff de quæſt. in illis uerbis: cuius æſtimationis quiſque in ciuitate ſua eſt.Iſtamque malam famam facere indicium tradit gl.in l.Inciuilem, & ibi Bald.& Salyc.C.de furt.Salyc.etiam in l.Si fugitiui C.de ſer.fug.glo.in l.Cum allegas C.de vſuris.Bart.in l.Caſſius.ff.de Senat.& in l.fin.ff.de quæſt.& conſ. 191. Domino Paci, Aret.conſil.73. Diligenter, & maturè num.10.& ſeq. idem Aret.de maleſ.in verbo, Fama publica, verſ. Et an fama.Hippol.de Marſil.in d.l.De minore §.Plurimum num. 27.& ſeq.& in rubr.C.de probat.num.214.& 343. Blanc.de indic. numero 410.& 411 Brun.de indic.quæſt.3.1.par.num.2.Maſcard. de probat. lib.2.concl.831.num 10.& 11. ubi plures alios allegat,prout facit Farinac.in praxi.lib.1.tit de delicto quæſt.23.num.51. quos pretereo,cũ id ſit exploratum. Non tamen hoc eſt indicium ſufficiens ad torturã, uti à crimine remotum,ut atteſtatur Bart.in l.fin.ff.de quæſt.Marſil.in d.§.Plurimum quoque num.27.Iul.Clar.in pract.crim.quæſt 21. verſic.1.ubi inquit,Famam eſſe indicium, ualde à delicto remotum, & ualde fallax.Farinac.in praxi lib.1.tit,de Indicijs,quæſt.37.nume.66. idem Blanc.loco citato,& etiam num.311.& ſeq. vbi recenſet requiſita ad famam. & Nouell.in pract.crimen. ſub tit. de puro homicidio num.17.plura quoque adducit; & dicit infamiam quattuor producere effectus,ut ibi per eum. Verum ſi fama eſſet frequens,& admodum uehemens,etiam ſola faceret indicium ad torturam Bart.conſ.191.Domino Paci lib.1.Marſ.ſing. 97. Fama, &c. Fel.in c. Veniens il primo num.15.de teſtibus Plotus in l.Si quando num.891.C.Vnde vi.Quæ autem ſit frequens,& uehemens fama eſt in arbitrio iudicis, ut tradit

Mar-

Marſil. in l. Quæſtionis modum num. 19. & 47 ff. de quæſt. quem ſecutus eſt Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2 cent. 3. num. 2. & 3. Sed cum mala fama dicitur præſupponitur etiam bonam repetiri in illis, qui reputantur boni, ut mala in illis qui creduntur mali: Fama enim eſt opinio, quæ de conditione, & moribus alicuius habetur. Bona autem fama eſt æſtimatio bonæ uitæ alicuius; & mala fama eſt æſtimatio malæ uitæ: & ſicut mala fama eſt res peſſima, & ualde præiudicialis; ſic bona eſt optima, & precioſa, & ut legitur etiam in diuinis litteris. Salamon in Prouerb. cap. 22. Melius eſt bonum nomen quàm diuitiæ multæ; & cap. 41. Eccleſiaſtici: Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille theſauri pretioſi, & magni. Plautus in Muſtellaria: Et ſi bonam famam mihi ſeruaſſo, ſat diues ero, & Philelphus in Satyris.

Omnia ſi perdas famam ſeruare memento:
Qua ſemel amiſſa, poſtea nullus eris.

& Publianus in ſuis Mimis inquit: Honeſtus rumor alterum eſt patrimonium: & mirum ſi bona fama, tamquàm magnum bonum rependitur, cum ſit proprium uirtutis præmium. Et qui propriam famam negligunt, dicentes ſibi coràm Deo ſufficere bonam conſcientiam, à D. Auguſtino reprehenduntur qui in hunc modum concludit, ut habetur in c. Non ſunt 11. q. 3. Quiſquis à criminibus flagitiorum, atq; facinorum & uitam ſuam cuſtodit, ſibi bene facit: quiſquis autem etiã famam, & in aliis eſt miſericors: nobis enim neceſſaria eſt uita noſtra, aliis fama noſtra. De fama & vide quæ pleniſſima manu poſt alios ſcripſit Farinac. lib. 1. ſuæ praxi. tit. de Indicijs q. 47.

46 Illud autem indagatum eſt uetiſſimum, magis eſſe credendum teſtib. deponentibus de bona fama alicuius, quàm illis, qui de mala deponerent, etiam ſi illi eſſent iſtis pauciores. c. Cum in tua de ſponſal. Abb. in c. Cum oporteat in fine de accuſat. num. 10 Bald. conſi. 166. Proponitur in fine uol. 2. & conſ. 77. col. 2. & vol. 3. Corn. conſ. 261. col. 9. uol. 4. Ancher. conſi. 189. num. 7. Innocen. in c. Qualiter, & quando de accuſat, Fel. in c. Cum contingat col. 2. de reſcript Socin. conſi. 54. col. 2. & vol. 3. Crauet. conſi. 276. num. 12. Alex. conſ. 150. col. 5. & vol. 5. Hippol. de Marſi. in l. De minore. §. Plurimum num. 91. ff de quæſt. & Bald. in l. 1. col. 5. C. de Confeſſis dicit, Bonam famam eſſe theſaurum inæſtimabilem, & ſicut lilium dans ſuauitatem odoris. De fama plura & vide ſcripta per Hippol. de Marſil. in d. §. Plurimum quoque l. De minore ff. de quæſtion.

47 Ex tranſitu inſolito, & uiæ frequentatione ſicut in homicidio oritur

indicium,

urbibus habitant peſſimos eſſe dixit ſupra Cicero Carthaginienſium exemplo: & Plato in Phædro inquit; in nauibus educatos illiberales, & malos eſſe. & ipſe Plato Academiam erexit in loco inſalubri,ut bonum uitæ ſuæ habitum,luxuriamque compeſceret: ut Diuus Baſilius & Hieronymus confirmant. Perſaſque cupientes regionem ſuā aſperam,& montuoſam in planam,& mollem permutare, non permiſit Cyrus eorum rex, quia exiſtimauit,ut plantarum ſemina, ſic hominū uitas regionibus ſimiles fieri Plutar. in apophtegm.quam ſententiam approbat Ariſt.lib. 3 politicorum cap. 10 & Cicero in oratione de prouincijs conſulatibus & Plato lib 5.de legibus in fine inquit, magnam eſſe locorum ad ferendos meliores, peioreſque homines differentiam: quippe alii uarietate uentorum,& turbidine difficiles,& pro terui ſunt,alii propter aquas,alii propter cibos,qui ex terra non ſolum corporibus commodi,aut incommodi oriuntur, uerum animis quoque hominus. Sed hoc caput concludamus pulcherrimo textu in terminis in l.Quod ſi nolit.ff.de ædil. edicto. §. Qui mancipia uendunt nationem cuiuſque in uenditione pronuntiare debent: plerunque enim natio ſerui aut prouocat,aut deterret emptorem: iccirco intereſt noſtra ſcire nationem. præſumptum etenim eſt quoſdam ſeruos bonos eſſe,quia nationis ſunt non infamatæ: quoſdā malos uideri, quia ea natione ſunt,quæ magis infamis eſt. Hoc autem indicium ex patria generale,& ſalax eſſe inquit Simanca de hæret. cap. 50. numero 8. & 9.

33 Malum genus etiam facit indicium: præſumitur enim filium eſſe patri ſimilem Ariſtotelis iudicio de gener. animalium lib. 1. cap. 10. inquitque ex melioribus meliores procreari probabile eſſe. & Quintil. cap. 10. lib. 5. Inſtit. oratur. ait: Similes parentibus, ac maioribus ſuis filij plerumque creduntur & nonnunquam ad honeſtè turpiterque uiuendum inde cauſæ fluunt: Nam cum filij parentes ſuos ament,& ab eis omnia ferè diſcere ſoleant: quæcumque in eis uident, bona, honeſta,& licita eſſe putant. qualis igitur pater talis etiam filius l.Quiſquis § Filij,& ibi gl.C.ad l.Iul.maieſt. text.iuncta gl.in l. Quod ſi nolit ff. de ædil.edic.§.Qui mancipia l.Si cohortalis. C. de cohortalibus lib. 12.Odofr.in l. 1.ff.de iuſt & iur.Io.de Plat in proem.inſtit. in §.Quarum.& Poeta liricus inquit:

Fortes creantur fortibus,& bonis:
Eſt in iuuencis,eſt in equis patrum
Virtus,nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Et

Et ille etiam dixit:

Sæpe ſolet ſimilis filius eſſe patri:
Qualis erit mater filia talis erit.

Et Ariſtoteles lib. 1. Rhetor.

Nobilitas,& educatio ad faciendam fidem adhibentur: uerifimile.n. eſt probum ex probis euaſiſſe. De ſignificatione autem horum verborum; genus,& gens apud legiſtas tradit Symon de Prætis de interpret.vlt.volunt.lib 3.dub.1.ſol.11.num.34.Bene igitur in dubio præſumitur de eo, qui eſt natus ex bonis parentibus l. Quod ſi nolit. §. Quia mancipia,& ibi gl.& Doct.ff.de ædil.edicto,Io.de Amicis conſil.86.num.13.& conſ.134.num.10.Luc.de penna in l.Quemadmodum C.de agr.& conſi.lib.11.verſ.167.& 168.Cyn. in l. Prouidendū C.de poſtul.Gand.in tit.de præſumpt & indic.dubit. Et contra male de eo ſuſpicatur,qui à malis parentibus originem ducit Io.Andr. in c.Semel malus de reg.iur. in 6. facit c. Si gens Anglorum 56.diſt.Alciat. in tract. de præſumpt.reg.1.præſumpt.24.Cæphalus conſ. 140. num 30. Imo filios eſſe parentum ſuorum peiores uidetur dicendum iuxta illud Horatij.

Damnoſa quid non imminuit dies?
Aetas parentum peior auis tulit
Nos nequiores,mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

Et Demoſthenes ſolitus erat dicere fato neſcio quo præſtantibus uiris accidere vt improbos generent filios. & Minerua apud Homerum lib.2.Odyſſ. ſic Thelemacum alloquitur:

Pauci enim filij ſimiles patri ſunt,
Plures peiores, pauci autem patre meliores.

Elius Spartianus hoc multis exemplis confirmat in uita Seueri Imp. & Val.Max lib.3.cap.5.tit.de his, qui à præclaris parentibus degenerarunt.

Et apud Euripidem in Heraclitis extat tale dictum:
Forſam unum inter plurimos inuenies; qui parente ſuo non ſit nequior. Huius degenerationis ratio redditur à Ioanne Huarte in libro, quem examen ingeniorum inſcripſit, vbi noua, curioſa, ac præclara traduntur. & ideo ſumma cum ratione Plutar. de liberis educandis admonet nos,ut cum uiliſſimis mulieribus liberos non ſuſcipiamus; ne parentum uitia illos committantur. Et Euripides in Hercule furente inquit.

Niſi fundamenta ſtirpis iacta ſint probè

Miſeros

Miſeros neceſſe eſt eſſe deinceps poſteros.
& Virgilius.
Qui uiret iu folijs uenit à radicibus humor:
Et patrum in natos abeunt cum ſemine mores.

Et hac forſam de cauſa ſancitum fuit in legib. x i i. tabul. ut matrimonia inter patres, & plebeios ſeparata eſſent. Plura de hac re ſcripſit Cyrill. in ſumma crim. rubr. 29. De quæſt. §. 4. num. 1. & 2. Siman. de hæret. cap. 50. num. 10.

34 Parentum autem teſtimonium etiam conferre ad mores filiorum comprobandos habetur in l. penult. ff. de cur. fur. Luc. de penna in l. vnica C de quæſtor lib. 12. Maſcard. de probat. concl. 1068. num. 15.

35 Mala educatio facit etiam indicium: veriſimile enim eſt male educatum malum euaſiſſe: & profecto ex ipſa educatione tota ferè hominis uita pendet; ut latè docet Plutarchus in libro De liberis educandis, ubi ſic inquit: Vnum eſſe primum, idemque & medium & ultimum in hac re caput, educationem rectam, legitimamque inſtitutionem: & nihilominus homines inſipientes nihil minus curant liberorum educatione: imo ſæpe parentes eorum peſſimo exemplo filiorum mores impiè corrumpunt. Sicuti enim maiorum noſtrorum bono exemplo ad præclaras excitamur uirtutes, ut tradit etiam Abb. in cap. Venerabilis de præben. & in uiam uirtutis ducimur, ut Salamon teſtatur prouerb. cap. 4. dum ait: Viam ſapientiæ monſtrabo tibi, ducam te per ſemitas æquitatis; quas cum ingreſſus fueris, non artabuntur greſſus tui; & currens non habebis offendiculum: ſic e contra improbo parentum exemplo ad nefaria crimina patranda filij acutis ſtimulis incitantur, huiuſmodique parentes à Plutar. ſcelerum conſultores filiorum appellantur Cic. lib. 1. offic. ſcriptum reliquit; plerumque parentum præceptis imbuti filij ad eorum conſuetudinem morèmque deducuntur. & Plato lib. 4. de Rep. inquit: Educatio, eruditioque bona ſeruata ingenia quoque bona efficit. & lib. 1. de legib. idem Philoſophus dicit, caput diſciplinæ eſſe rectam educationem, & Ariſtoteles lib. 2. Ethicorum Si quis, inquit, à teneris annis aſſueſcat bene agere, magnum habet in uirtute momentum: & contra in malum conſuetudo, uitiorum fit maxime ſectatrix. Hinc Iuuenalis de eadem re cum loqueretur ſcriptum reliquit Sat. 14.

Nil dictu fœdum, uiſuque hæc limina tangat
Intra quæ puer eſt, procul hinc, procul inde puellæ,
Lenonum, & cantus pernoctantis paraſiti.
Maxima debetur puero reuerentia, ſi quid

Turpe

Turpe paras nec tu pueri contempſeris annos,
Sed peccaturo obſiſtat tibi filius infans.

& in noſtris legibus xii. tabul. ſcriptum legimus: Filius arte carens patris incuria eidem neceſſaria uitæ ſubſidia ne præſtato. Et memorabile eſt illud Cratetis dictum, ſe ex altiſſimo urbis loco, ſi fieri poſſet proclamaturum; Homines perperam agere, dum omne ſtudium in diuitijs comparandis impendunt, & filios negligant, quibus ipſas diuitias relinquunt. Ex ſtudijs ſuis intelligitur puer ſi munda & recta ſunt opera eius inquit Salomon in prouerb. cap. 20. quod eſt relatum, & canonizatum in c. 3. de præſumpt. & Horat. inquit.

Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem
Teſta diu.

Et apud Simanch. de hæreticis cap. 50. num. 12. & ſeq. alia plura in hanc ſententiam leguntur.

36 Sexus etiã conſideratur: quædam.n.crimina facilius ab hominibus, & quædã facilius à mulieribus cõmittuntur: nam, ut inquit Quintil. lib. 5. Inſt. orator c. 10. Latrocinium facilius in uiro ueneficium in fœmina credas Boer deciſ. 154 nu. 21. Decian. in tract. crim lib. 6. c. 34. nu 47. inquit mulierem etiã in ſacrilegio excuſari ut mitius puniatur.

37 Ab ætate etiam deſumitur indicium, non enim omnia ſcelera æquè omnibus ætatibus conueniunt; alia puer concupiſcit, alia adoleſcens, alia uir & alia ſenex; & prout cuique ætati quædam uitia propria ſunt ſic ex illis urgentiora inſurgunt indicia: hos ætatum mores egregiè Horat. in Poet ſic expreſſit.

Reddere qui uoces iam ſcit puer, & pede certo
Signat humum, geſtit paribus colludere: & iram
Colligit, ac ponit temere, & mutatur in horas.
Imberbis iuuenis, tandem cuſtode remoto,
Gaudet equis, canibuſque, & aprici gramine campi,
Cereus in uitium flecti, monitoribus aſper
Vtilium tardus prouiſor, prodigus æris,
Sublimis, cupiduſque, & amata relinquere pernix.
Conuerſis ſtudijs ætas, animuſque uirilis
Quærit opes, & amicitias: inſeruit honori:
Commiſiſſe cauet, quod mox mutare laboret.
Multa ſenem circumueniunt incommoda, uel quòd
Quærit, & inuentis miſer abſtinet, ac timet uti:
Vel quod res omnes timidè, gelidèque miniſtrat,
Dilator, ſpe longus, iners, auiduſque futuri,

Difficilis, querulus, laudator temporis acti,
Se puero cenſor, caſtigatorque minorum.
Ariſtoteles quoque lib. 2. Rhetoricorum accuratè agit de moribus ætatum, ad quem lector accedat, ut multa perdiſcat.

31 Conuerſatio cũ furibus facit furti indicium, quia ex mala cõuerſatione homines mali euadũt, quãuis natura boni eſſent, facit l. Ædiles. §. Pedius. ff. de ædil. edicto: malorũ. n. conſortia ſæpe etiam bonos corrũpunt c. ſæpe 28. q. 1. Plutar. in lib. de liberis educãdis monet parentes ut non permittant filios ſuos cum prauis hominibus conſueſcere, ne inde aliquod uitij ducant: qui. n. cum claudo habitat ſubclaudicarè diſcit. Vel quia cũ ſimilitudo ſit mater amicitiæ, unuſquiſq; talis eſſe præſumitur quales amicos ſibi deligit: inquit enim Philoſophus: Talis qualis quiſque eſt, talium conſortio delectatur: ſimilis enim ſibi ſimilem quærit c. Recolentes de ſtatu monach. & Iuuenalis Sat. 2.
——dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures, ſicut grex totus in agris
Vnius ſcabie cadit, & porrigine porci,
Vuaque contacta liuorem ducit ab vua. Hinc prouerbiorum 13. Qui cum ſapientibus graditur ſapiens erit, amicus ſtultorum ſimilis efficietur. & pares cum paribus ueteri prouerbio facillime congregantur ait Cicer. item in lib. de amicitia inquit: Nihil eſt quod ad ſe rem ullam tam alliciat, & tam attrahat, quàm ad amicitiam ſimilitudo: concedatur profectò eſſe verum, vt bonos boni diligant, adſciſcantque ſibi quaſi propinquitate coniunctos, atque natura: nihil eſt enim appetentius ſimilium ſui, nihil rapacius quam natura. Charondas apud Thurios legem tulit, ut ciues à malorum familiaritate, & conſuetudine abſtinerent: & actionem prauæ conſuetudinis propoſuit graui mulcta huic delicto impoſita, ut eſt auctor Diodor. Sicul. lib. 12. Biblioth. Iure igitur Doctores ex hac mala conſuetudine malum præſumentes indicium dixerunt exoriri, arg. text. l. Item apud Labeonem. §. Abduxiſſe in fine. ff. de iniur. l. 2. in prin. ff. de excuſat. tut. l. Si plures. §. Quamuis. ff. de admin. tut. Gand. in tit de præſumpt. & indicijs dubit. col. 1. Verſ. Item habet indagare Bart. in tract teſtimoniorum num 14. Brun de indic. & tort quæſt. 5. par. 1 nu. 2. Guid. de Suzar. in tract. de tortura col. 6. verſ. Quærat iudex. Maſcard. de probat. concl. 1003. num. 66. & 1068. num. 6. Ang Aret. in tract. maleſ. in uerbo, Quod fama publica num. 19. Nonn ll. in tract. crimin. in princ. nu. 124. Blanc. de indic. num. 253. Hippol. in pract crim. in §. Expedicta num. 91. 92. & in ſuo ſing. 351. Amicitia magna, &c. æquiparat amicitiam

etiam ſanguinis coniunctioni. Ego non ſemel animaduerti nobiles, ac diuites adoleſcentes, mala ductos conuerſatione, ac prauorum hominum conſuetudine corruptos (à quibus libenter in eorum conſortium trahuntur, ut ſi delictum detegatur, non audeant qui paſſi ſunt reclamare; uel, ſi opus fuerit, melius in iudicio defendantur) etiam turpia furta commiſiſſe, quod cum imprudenter potius, quàm impudenter egerint diſcreti iudices, qui lepram à lepra diſtinguere ſciunt, debent ætati inconſultę indulgere, familiæque dignitati parcere, periculum infamiæ oſtendere, & illis, qui aliorum potius ſcelere, quàm propria culpa deliquerunt, ueniam concedere, illos commoneſacere, & laudabili charitate ad bonam frugem traducere: idque præſertim eſt faciendum in primo lapſu: qui enim illos corrumpunt, maius peccatum habent, & tamquam iuuentutis corruptores ſeuerè ſunt puniendi. Adoleſcentes igitur qui potius per laſciuiam, quàm per fraudem peccant excuſandi ſunt, vt tradit etiam Nouellus in pract. crim. ad defenſ. in tit. Homicida quibus ex cauſis à pœna mortis excuſetur, num. 59. & in tit. An indicia pro reo danda ſint num. 46. Vitanda eſt ergo malorum conuerſatio, ut nos quoque monent diuinæ litteræ Prouerb. cap. 4. Ne delecteris in ſemitis impiorum, nec tibi placeat malorum uia: fuge ab ea, nec tranſeas per illam, declina, & deſere eam. Veriſſimum eſt enim illud Dauid Pſal. 17. Cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris: & alia plura in hanc ſententiam adducit Farin. in praxi. lib. 2. tit. de indic. & tort. quæſt. 52. num. 85. & ſeq.

39 Contra detinentes ſeruos, & familiares fures, ac rapaces inſurgit quoque indicium furti. §. Item exercitor in fine Inſt. de oblig. quæ ex quaſ. del. naſc. in illis verbis: Et aliquatenus reus fit, quod opera malorum hominum uteretur l. Si ſeruus ſeruum. §. Si quis inſulam, & §. ſi furnum. ff. ad l. Aquil. l. Vnica verſ. Cum ergo. ff. de furt. aduer. naut. caup. ſtab. l. Videamus in prin. ff. locati. Sicut enim ex amicorum conſuetudine, ſic, & multo magis, ex qualitate familiarium, quos unuſquiſque ad ſuum libitum deligit, deprehenduntur cogitationes, & mores dominorum Card. in clem. Ne in agro. §. Porrò in 4. not. de ſta. Monach. Iac. de Beluis. in ſua pract. in tit. de quæſt. col. 5. verſ. Quartumdecimum crimen, ubi allegat textum in §. Hæc ergo nos, in Auth. de non alien. aut permut. reb. eccl. Blanc. de indicijs num. 254. Cum quæreretur à Thoma Sarazanenſi, qui poſtea fuit Nicolaus V. Summus Pontifex, qualis eſſet Papa Eugenius IV. reſpondit, hoc facile ex eius familiaribus cognoſci poſſe, cum talis ſit Princeps, qualis eſt eius familia, ut Æn. Syluius ſcribit lib. 4. comment. in dict. & fact. Alphon-

ſi Regis Aragonum. & Demoſthenes ut perſuaderet Athenienſibus Philippum eſſe animi abiecti Regem hoc ex eius uilibus, ac turpibus ſamiliaribus argumentabatur. in Philip. 2. Et profecto illud uerißimũ eſt quod dici ſolet: Indignum ſerui facinus domini improbitatem accuſare: & ideo legitur in diuinis litteris cap. 7. Eccleſiaſtici: Seruus ſeu ſatus ſit tibi dilectus quaſi anima tua, non defraudes illum libertate, neque inopem relinquas illum. Tiraq. de nobilitate cap. 23. num. 9. inquit, illos, qui uere nobiles non ſunt, ſed quandam velut imaginem nobilitatis gerunt, ſuperbos rixoſos, & arrogantes eſſe & habere ſeruos ſibi ſimiles, iuxta vetus adagium: Operculum patella dignum. Et Euripides in Alcmæone apud Stobæum c. 60. Serui dominorũ mor bis inficiuntur, & Alexis ibidem:

Cæterum erga vulgus ſeruos ſimiles
Habere videbis mores dominis.

Quibus & illud addi poteſt adagium: Similes habent labra lactucas, & quæ in illud ſcribit ipſorum adagiorum auctor. Vlpianus in l. 2. ff. de noxal. act. inquit: Si ſeruus ſciente domino occidit: in ſolidum dominum obligare, ipſe enim dominus occidiſſe uidetur: & imputari dominis factum ſeruorum, ac famulorum ſi ſcierunt, & prohibere potuerunt, nec prohibuerunt. notat Bart. in l. De pupillo §. Si quis ipſi Prætori. ff. de oper. nou. nunc. in 10. quæſt & in l. Prætor ait §. Familiæ, & ibi etiam Rom. ff. de publ. & uectig. Felinus in c. Petrus de homic. ubi plures allegat. Alciat. in tract. de præſumpt. reg. 3. præſum pt 40. num. 4. Dec. in l. Nullum crimen. ff. de reg. iur. & bonus eſt textus in c. Conſtitutis il primo, & ibi glo. in uerbo Veriſimile de teſtibus: & à delicto improborum ſeruorum dominos non excuſari ſi delicti ignorantiam allegent, ſed teneri, cum præuidere potuerint à malis hominibus mala fore patranda, & ideo culpa non carere, quamuis dolo careant facit c. Negligere 2. q. 7. & c. Licet Heli. in princ. de ſymon. d. Clem. Ne in agro §. Porrò & ibi glo. in verbo Familiaribus de ſtat. monach. & gl in c. Cum ad ſedem in verbo Interdictum, verſ. Sed non ne ex eo, & ibi copioſè Ant. de reſtit. ſpoliat. Alber. in 1. parte ſtat. quæſt. 50. Item an valere, Alciat. in l. Pronunciatio §. Seruientium. ff. de verb. ſign. Dum Verres excuſare uellet furta ſibi obiecta, diceretque nihil ſe accepiſſe, ſed Volcatium qui e comitibus eius erat, Cicero inquit: Comites illi tui delicti manus tuæ erant, quo quiſque te maxime cognatione, affinitate, neceßitudine aliqua attingebat, ita maximè manus tua putabatur, & quæ ſequuntur. De nautis autem qui non idoneis hominibus nauem committunt, quorum culpa na-

uis

nis perit, tractat Straccha in tract. de naut. part. 3. num. 12. Quamuis ergo uera ſit regula. Dominos non teneri pro delictis famulorum, ut poſt alios tradit etiam Plaza cap. 14. lib. 1. Epitom. delict. numer 2. & Iul. Clar. in pract. crimin. quæſt. 86. in princ. Hoc tamen, ut ipſe clarus inquit, procedit niſi dominus teneret in domo ſua uiros notoriè ſceleſtos, tunc enim pro eorum delictis utique teneretur: & ita optime multis iuribus, & argumentis concludit etiam d. Plaza in d. cap. 14. num. 1. & 3. & dicit hanc eſſe apud omnes receptam ſententiam. & ideo quando dominus uexatur pro delicto ſeruorum eidem expedit probare ipſos famulos communi opinione fuiſſe habitos uiros bonæ qualitatis & famæ: interdum enim etiam probis dominis improbi ſerui inſeruiunt quia, ut inquit Iuuenalis Sat. 5.

Maxima quæque domus ſeruis eſt plena ſuperbis.

40 Vicini, & domeſtici non carent furti indicio: contra uicinum enim potius præſumitur furtum ab eo eſſe factum, quàm ab alio l. Si ita §. vlt. ff. de fund. inſtr. & ibi Bart. l. Ne quid ff. de incend. ruin. & nauf. quia habent ædificiorum notitiam, ut inquit l. Dominus horeorum. ff. locat. Bald. in l. 1. C. locat. Lucas de Penna in l. Quemadmodum C. de agric. & cenſit. verſ. Nonageſimo præſumitur. lib. 11. Guid. Pap. in tract. de præſumpt. num. 108. Franc. Marz. quæſt. 181 nume. 7. lib. 1. Maranta in l. Is poteſt. ff. de acquir. hæredit. nume. 215 Socin. Senior conſ. 54. col. penult. lib. 3. Grammat. conſil. 22. num. 4. Hippol. de Marſil. in pract. crim. in §. Diligenter num. 97. Tiraq. de pœnis legum cauſ. 23. num. 10. & cauſ. 51. num. 59. Farinac. in praxi. lib. 2. tit. de Indic. & tort. quæſt. 52. num. 127. & ſeq. Cuius quidem rei ea eſt ratio quia, ut diximus, vicini habent cognitionem particularem ædium, in quibus furtum factum fuit: non enim uidetur uerisimile ad illas ædes, ut furaretur, acceſſiſſe illum, qui illarum notitiam non habebat & illarum penetralia ignorabat: & ideo Bartol. in d. l. Dominus horeorũ dicit habentes notitiam domus eſſe ſuſpectos, quando domus frangitur: & has perſonas facile torqueri poſſe ad indagandam ueritatem, & M. Ant. Blancus in tract. de indic. num 412. inquit, officiales quando occulta crimina committuntur conſueuere uicinos detinere. quia aut ipſi deliquerunt, aut uerisimiliter delinquentes ſcire potuerunt Bald. in d. l. Dominus horeorum. Iaſ. in l. Si quando num. 38. & ſeq C. vnde ui, & in l. In actionibus nume. 42. ff. de in lit. iur. Farinac. in praxi. lib. 1. tit. de Indiciis. & tortura quæſt. 37. num. 15. & ſeq. Hippol de Marſil. conſi. 52. Miſericordia Dei num 41. & in pract. crim. in §. Diligenter num. 96. Rol. à Valle conſi. 45. num. 42. vol. 1. Ang. de maleſ. in

§. Fama publica, verſic. Quarto in quo caſu Bruni. de Indic. quæſtio. 3. part. 1. num. 2. & 3. Oct. Vulpel. conſi. 149. num. 2. vol. 1. Maſcard. de probat. concl. 831. num. 13. Ex quibus deprehenditur illud veriſſimu eſſe: Malum uicinum eſſe magnum malum, & bonum rem optimam, vt Heſiodo olim placuit.

Damnum, inquit, malus uicinus, tantumque bonus magna utilitas.
Sortitus eſt honorem, qui ſortitus eſt uicinum bonum.

& ideo Varro inter bonas fundi conditiones illud etiam addere ſolebat: Et bonum habet uicinum. Hoc ſolatio afficiuntur illi, qui ædes proprias non habent, ſed conductas inhabitant: nam ſi illis eſt malus uicinus, inde recedentes facile hoc incommodum euitare poſſunt: quod non accidit illis, qui proprias habitant ædes: ſæpe enim ob nullos uicinos acres lites, ac graues inimicitias patiuntur. ab humilioribus autem potentiorum uicinitatem eſſe euitandam nos monet apologus ille, in quo ollea fictilis olleæ æneæ ſocietatem renuit, dum ambæ in amni traherentur, ne fragilis à firmiori frangeretur: Quid enim cacabus ad ollam? Hinc illud deſumitur ſaluberrimum præceptum, Cum potentiori non eſſe ineundam ſocietatem, ſi quid enim infortunij accidit, illud totum in debiliorem cadit, iſque exterminatur illæſo potentiore; de qua re agit quoque Alciat. in ſuo emblematum libello. Hucque ſpectat illud Salomonis: Nihil cum potente communica: Diſſimilium enim eſt infida ſocietas. Non ineptè igitur fecit qui apologum illum compoſuit, in quo cochlea à Ioue, omnia interdum, quæ ab eo peterentur concedente, petijt ſe propriam domum ſecum deferre poſſe, ut malos deuitaret uicinos, ueriſſimum eſt enim: Vicinitatem malam inſtar infortunij eſſe, ſæpe enim uicinorum incommoda experimur, iuxta illud Horatij in Ep. 18. lib. 1.

Nam tua res agitur paries dum proximus ardet.

Eſt igitur ſuſpectus uicinus, quia habet, ut diximus, ædes notas, & ſcire facta uicini præſumitur. c. Quoſdam. &c. Quanto, & ibi Docto. de præſumpt. Bart. Alex. & reliqui in l. 1. ff. ſi cert. per. Tiraq. de pœnis legum cauſ. 23. num. 2. Corraſ. in tract. de iure ciuili in artem redigendo part. ult. cap. 26. & late Maſcar. de probat. concl. 1406. & Ouid. lib. 4. Metamorf.

Notitiam, primoſque gradus uicinia fecit.

& Cic. in oratione pro Planco ait: ſcire enim hoc propter vicinitatem facile poſſum. Faciunt ad hoc propoſitum tradita per Bald. in d. l. Si ita. ff. de fund. inſtr. inſtr. leg. vbi inquit. patrato aliquo delicto, uicinos, & domeſticos, qui habent notam domum, ubi factum eſt delictum,

potius

potius eſſe tormentis ſubijciendos, quàm alios, & ſic furtum potius præſumi factum à conuerſantibus in domo, quàm ab alijs; quod etiã confirmat ibi Salic.& Bart.in l.fin.C.de quæſt.& facit quod legitur in c.21.Deuteronomij.

Sed quid ſi eiuſdem domus etiam illi,qui non erant uicini,habebant notitiam,& erant non integræ famæ? Quid enim operatur iſta uicinitas? nonne,& illi,qui in alio uico morabantur potuerunt ad illas ædes ſibi notas accedere,& furari? Vicinitas ergo non parit indicium, niſi contra eum uicinum,qui male audiat, non in eum qui eſt bonæ opinionis,& famæ. Bart.in l.1.§.Serui.ff.de furt. Rholandus à valle conſ.45.num.42.uol.1.Bald in l.fin.C.locati.Bart.in d.l.Dominus horreorum,Brun.de indic.in 3.quæſt.princ.in prin. Ang.de maleſ. in verbo Fama publica col.6.& ibi Aug.de Arimino in addit.Hippol.de Marſil.in l.Qui falſam monetam in prin.num.117.ff.ad l.Corn.de falſ.Marant.in repet.l.Is poteſt num.235.ff.de acquiren.hær. Calcan. conſ.63.Ventura,& fratres num.2.Tiraq.de pœn. leg.cauſ.51.nume. 59.Blanc.de indic.num.413.Maſcard.de probat.concl.831.num.14. Nouell.in practi.crim.in princ.num.8.& in tit. vbi agit de furto nu. 25.& in tract.ad defenſ.tit.An indicia pro reo danda ſint: & propoſuit hanc hypotheſin in vicino malæ conditionis, & famæ frequentante domum,in qua furtum factum eſt,& contra iſtum dicit extare præſumptionem,& ibi plura allegat. Si autem tria concurrant in reo, ſcilicet vicinitas,mala fama,& illius domus frequentatio, poterit torqueri. Tu ergo curioſe, qui adeo libenter aliena perſcrutaris, & per alienas ædes,tamquam muſca,aduolas,& reuolas, nota ex hac rerum alienarum notitiam inſurgere indicium: harumque rerum ignorantiam prodeſſe,& ideo ſi ſapis attende tibi, & quæ ad te non ſpectant prætermitte. Et tu diligens pater familias,ut inquit Sapiens,non omnem hominem introducas in domum tuam,multæ enim ſunt inſidiæ diaboli doloſi: & caueto à fabris ferrarijs,qui dum ſerras, & ſcrinia quotidie domi tuæ reſarciunt,& adaptant, ad furta tibi facienda incitantur: & ideo omitte ſuperuacaneas inſtaurationes, & uana puerorũ oblectamenta,ne de te illud Martialis lib.9.dicatur.

Gellius ædificat ſemper: modo limina ponit:
Nunc foribus claues aptat,emitque ſeras,
Nunc has,nunc illas mutat,reficitque feneſtras:
Dum tamen ædificet,quidlibet ille facit:
Oranti nummos vt dicere poſſit amico
Vnum illud uerbum Gellius,ædifico.

vel illud Horatij.

Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

Et potiſſimum caueto à ſabris lignarijs, qui ipſas ædes conſtruunt, & reſarciunt; iſti enim quia pauperes ſunt, quia ædes habent notiſſimas, quia facile ædificia conſcendunt, & ad loca clauſa ſuis inſtrumentis ſibi aditum faciunt, ut plurimum maiora furta committunt. ad coſtruẽdas & reſarciendas tuas domos ſabros deligito quantum poteris probos, & noli quotidie arcana domus tuæ omnibus patefacere. Vicinus autem alicuius domus dicitur ille qui à vicino exaudiri poteſt l. 1. §. Hoc autem. ff. ad S. C. Syllan. Signorol. conſ. 32. num. 1. Qui dicantur. vnde Cic. pro ſexto Roſcio: Cantu neruorum tota uicinitas perſonat. Tiraq. de retract. conſanguinei § 1. gl 9. num. 21 & Bart. in l. Si tertius in prin. ff. de aqua plu. arc. dicit illos eſſe uicinos, qui ex eo loco communem uocem exaudire poſſunt. Plura de hac re ſcripſit Menoch. de arbitr iudic. lib. 2. caſ. 222. & uerbum ſeipſum declarat, cum ille uicinus ſit, qui eſt ex eodem vico, ſiue ex eadem uicinia. Cic. ad Atticum lib. 2. C. Arrius proximus eſt uicinus, imo ille quidem iam contubernalis. Et inter uicinos eſt quædam ſpecies coniunctionis: nam quemadmodum magis amamus eos qui ſunt e noſtra prouincia, quàm ex alijs & plus ciues quàm aduenas, ſic cariores nobis ſunt vicini, quàm illi, qui ex alijs vicis ſunt. Cic. pro Cluentio: Mihi cum eo vicinitas, & magnus uſus eſt. & pro Plancio inquit: Iam municipia coniunctione etiam uicinitatis uehementer mouentur. & Ad Atticum: Propter vicinitatem totos dies ſimul eramus iuncti.

41 Mala vita rei facit contra eum indicium: Nam, ut inquit Quintilianus lib. 5 Inſt. orat cap. 10 ſpectanda ſunt ante acta & dicta: ex præteritis enim æſtimati ſolent præſentia. Quod uerum eſt etiam in genere: l. Si cui §. 1. ff de accuſat. l. De minore. ff. de quæſt. l. Deſertorem. §. Is qui ff. de re milit. l Non omnis §. A barbaris. ff. eod. l. 4. §. Iulianus. ff. de liber. exhib. l Iubemus & ibi gl. C. de probat. Blanc. de indic. numero 241. Gand. in tit de præſumptionibus col. 1. verſ. Aliquando, & verſ. fin. nam vt inquit Plaut. in Trinummo: Mores mali, quaſi herba irrigua, ſuccreuerunt vberrimè: & inquit c. Mandata Cæleſtia de præſumptio. Ex tranſacta in te vita didicimus, quid de ſubſequenti conuerſatione tua præſumamus. optime facit ad rem c. Cum in iuuentute de præſumpt.

42 Multo magis hoc verum eſt in ſpecie, vt malus præſumatur malus in eodem genere mali. c. Semel malus de reg iur. in 6. & ibi Dyn. & alij, tradit Blanc. loco citato, & Hyppol. de Marſ. in pract. crimin. in §.

Di-

Diligenter num 99.& ſeq & ſing.74. Tu habes,& in ſing.393.Regula ſemel malus &c. Bald. in l.1.prope finem C.ſi quis omiſſa cauſa teſt. Auth.de teſtib.§.Sancimus: & de qualitate perſonæ in ſpecie facit l Si ſeruus plurium §.fin.ff.de leg.1. Bart. in l. De minore §.Plurimum.ff de quæſt.Nouell. in pract.crim.tit.de homicidio num.5. Maſcar.de probat.conclu.222.& 1068 nume.8 & Alciat. de præſumpt. reg.3.præſumpt.2.num.7.Talis enim quis præſumitur qualis in præteritum fuit. Doct. in l. Cum quidam. in l. Pater §. Rogo ff. de leg.2. Card. Alban in addit.ad Bart in l.Merito.ff.pro ſocio,ubi hanc concluſionem ampliat duodecim modis

43 Sed difficultas eſt,conſtante reum in eodem crimine per alias uices deliquiſſe an ob id poſſit torqueri,ut in furto exemplificari poteſt; an reus ſuſpectus de furto poſſit ideo torqueri quia antea alia furta commiſerit: & ſic ex quo fuit malus in eodem genere mali, poſſit per hoc indicium tormentis ſubijci: liquet enim ſolitum furari in dubio furem præſumi gl.in l.In ciuilem C.de furt facit l.Non omnes §. A barbaris.ff.de re milit.Alciat.de præſumpt.reg.2 præſumpt.7.num.2.prima limit.Cæphal.conſ.82.num.34.Nat.conſ.362.num.8. & conſilio 420.num.40.& 422.num.21.vol.2.Cachet.in deciſ.pedam.88.num.27.Riminal.Sen conſ 391.num.22.vol.2. Sic ſolitus fænerari in dubio præſumitur fænerator glo.in l Cum allegas C.de uſuris. Communis eſt ſententia & ſic ſeruatur ob hoc ſolum indicium,ſeu potius præſumptionem,quæ leuior eſt(ſemel enim malus non inditiatur ut malus ſed præſumitur malus) non poſſe reum torqueri & ita ſentit Blãc. de indic num.146.& ſeq. Farinacius in praxi. tit. de delict. & pœnis quæſt.23.num.10. & ſeq. ubi plures congerit Doctores concordantes. Hippol de Marſil.in pract.crim.in §.Diligenter num.99. & ſeq. vbi confutat opinionem contrarium tinentium: ſtat enim inconcuſſa regula ab omnibus approbata,& præſertim à Bart.in l.fin. ff.de quęſt. & à Salyc.in l.ſi C eod tit.indicium à maleficio remotum (ut hoc eſt) non eſſe efficax ad torturam. Hoc tamen limitatur in fure inſigni qui nullis etiam pręcedentibus indicijs torqueri poteſt.Hippol. de Marſil. in l.1.numer.2. ff.de quęſt.ex l.Omnes C. de defenſ. ciuit poſt Rom. Barb & Ang Aret.& notat etiam Menoch.de arbitr.iudic.lib.1 quæſt. 84 num 8.

44 Si tamen per triennium poſt delictum recte reus probet ſe vixiſſe, ceſſat præteritæ nequitiæ ſuſpicio, & uitæ emendatio arguitur. Giul. de Bened in repet.c.Raynutius § Qui cum alia nume. 274. de teſtam. Sal.in l.Si minorem C.de in integr.reſtit.min.Alex.in l.Si fideiuſſor

§.Si

§.Si ſatiſdatum.ff.Qui ſatiſd.cog.Iul.Clar.in ſua pract.crim.quæſt.21. in princ.Decius conſi 163.col.8.in prin.Imol.in c. Cum deputati de iud.Iaſ.in l.Si prius col.15.in prin.ff.de oper.no.nunc. Curt. Iun in l.1.num.36.C.de prohib.ſeq.pec. Farinac.in prax.lib.1.tit. de delicto quæſt.23.num.26.& ſeq.Imo ſi poſt delictum conſtat delinquentem probum euaſiſſe & ſic ad bonam frugem fuiſſe conuerſum non debe re puniri de præterito delicto poſt alios ſcribit Marſil.in l.Qui falſam monetam in prin.num.49.ff.ad l.Corn.de falſ.

45 Mala fama,quæ ex improba uita, prauiſque præteritis actionibus oritur,in eodem genere mali præſertim,producit indicium contra reũ: & ratio eſt,quia ex frequentatis actibus fit habitus,qui in naturam conuertitur: ea autem quæ ſecundum naturam fiunt iucunde fiunt,& iccirco etiam libenter: unde præſumitur illud facile fieri, quod ſæpe antea factum fuit: & hinc eſt quod Oratores dicunt; vitam hominis ex anteà factis eſſe ſpectandam.l.De minore §.Tormenta.ff de quæſt. in illis uerbis: cuius æſtimationis quiſque in ciuitate ſua eſt.Iſtamque malam famam facere indicium tradit gl.in l.Inciuilem, & ibi Bald.& Salyc.C.de furt.Salyc.etiam in l.Si fugitiui C.de ſer.fug.glo.in l.Cum allegas C.de vſuris.Bart.in l.Caſſius.ff.de Senat.& in l.fin.ff.de quæſt.& conſ. 191. Domino Paci, Aret.conſil.73. Diligenter, & maturè num.10.& ſeq. idem Aret.de maleſ.in verbo, Fama publica, verſ. Et an fama.Hippol.de Marſil.in d.l.De minore §.Plurimum num. 27.& ſeq.& in rubr.C.de probat.num.214 & 343. Blanc.de indic. numero 410.& 411 Brun.de indic.quæſt.3.1.par.num.2.Maſcard. de probat. lib.2.concl.831.num 10.& 11. ubi plures alios allegat,prout facit Farinac.in praxi.lib.1.tit de delicto quæſt.23.num.51. quos prætereo,cũ id ſit exploratum. Non tamen hoc eſt indicium ſufficiens ad torturã, uti à crimine remotum,ut atteſtatur Bart.in l.fin.ff.de quæſt.Marſil.in d.§.Plurimum quoque num.27.Iul.Clar.in pract.crim.quæſt 21. verſic.1.ubi inquit,Famam eſſe indicium, ualde à delicto remotum, & ualde fallax.Farinac.in praxi lib.1.tit.de Indicijs,quæſt.37.nume.66. idem Blanc.loco citato,& etiam num.311.& ſeq. vbi recenſet requiſita ad famam. & Nouell. in pract.crimen. ſub tit. de puro homicidio num.17.plura quoque adducit; & dicit infamiam quattuor producere effectus,ut ibi per eum. Verum ſi fama eſſet frequens,& admodum uehemens,etiam ſola faceret indicium ad torturam Bart.conſ.191. Domino Paci lib.1.Marſ.ſing. 97. Fama, &c. Fel.in c. Veniens il primo num.15.de teſtibus Plotus in l.Si quando num.891.C.Vnde vi.Quæ autem ſit frequens,& uehemens ſama eſt in arbitrio iudicis, ut tradit

Mar-

Marſil.in l.Quæſtionis modum num.19.& 47 ff.de quæſt.quem ſecutus eſt Menoch.de arbitr.iudic.lib.2.cent.3.num.2.& 3.Sed cum mala fama dicitur præſupponitur etiam bonam repetiri in illis, qui reputantur boni,ut mala in illis qui creduntur mali: Fama enim eſt opinio, quæ de conditione,& moribus alicuius habetur. Bona autem fama eſt æſtimatio bonæ uitæ alicuius; & mala fama eſt æſtimatio malæ uitæ: & ſicut mala fama eſt res peſſima,& ualde præiudicialis; ſic bona eſt optima,& precioſa, & ut legitur etiam in diuinis litteris. Salamon in Prouerb.cap.22.Melius eſt bonum nomen quàm diuitiæ multæ; & cap.41.Eccleſiaſtici: Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi,quàm mille theſauri pretioſi, & magni. Plautus in Muſtellaria: Et ſi bonam famam mihi ſeruaſſo,ſat diues ero,& Philelphus in Satyris.

Omnia ſi perdas famam ſeruare memento:
Qua ſemel amiſſa,poſtea nullus eris.

& Publianus in ſuis Mimis inquit: Honeſtus rumor alterum eſt patrimonium: & mirum ſi bona fama,tamquàm magnum bonum reputatur,cum ſit proprium uirtutis præmium. Et qui propriam famam negligunt,dicentes ſibi coràm Deo ſufficere bonam conſcientiam, à D. Auguſtino reprehenduntur qui in hunc modum concludit,ut habetur in c.Non ſunt 11 q.3.Quiſquis à criminibus flagitiorum, atq; facinorum & vitam ſuam cuſtodit,ſibi bene facit: quiſquis autem etiã famam,& in aliis eſt miſericors: nobis enim neceſſaria eſt uita noſtra, aliis fama noſtra. De fama & vide quæ pleniſſima manu poſt alios ſcripſit Farinac.lib.1.ſuæ praxit.tit.de Indicijs q.47.

46 Illud autem uulgatum eſt uetiſſimum, magis eſſe credendum teſtib. deponentibus de bona fama alicuius,quàm illis, qui de mala deponerent, etiam ſi illi eſſent iſtis pauciores.c.Cum in tua de ſponſal. Abb.in c.Cum oporteat in fine de accuſat.num.10 Bald.conſi.166.Proponitur in fine uol.2.& conſ.77.col.2.& vol.3.Corn.conſ.261.col.9.uol.4.Ancher.conſi.189.num.7.Innocen.in c.Qualiter, & quando de accuſat,Fel.in c.Cum contingat col.2.de reſcript Socin.conſi.54.col.2.& vol.3.Crauet.conſi.276.num.12.Alex.conſ.150.col.5.& vol.5.Hippol.de Marſi.in l.De minore.§.Plurimum num.91.ff de quæſt.& Bald.in l.1.col.5.C.de Confeſſis dicit,Bonam famam eſſe theſaurum inæſtimabilem,& ſicut lilium dans ſuauitatem odoris. De fama plura & vide ſcripta per Hippol. de Marſil. in d.§.Plurimum quoque l. De minore ff.de quæſtion.

47 Ex tranſitu inſolito,& uiæ frequentatione ſicut in homicidio oritur

indicium,

indicium,& arguitur delictum Bart.in l.fin.num. 5.ff. de quæſt,Salyc. in l.fin.num.9.C eod.tit.Blanc.de indic.num.70. Paris de Put in tra cta.Sindic.in uerbo, Tortus cap.3.num.13.in fine.& in uerbo, Tortu ra cap.5.in princ.Caſon.de indic.tract.3.cap.2.num.2.& 3. Boſſ. in tit.de indic,& conſid. ante tort. Canoniſtæ in c. Tertio loco de prob. Nouell.in pract.crim.in princ,num.59.& ad defenſam tit. An indicia pro reo danda ſint num.63.Et ſi conſtat de occiſore præſumitur eum deliberatè,& præmeditatè occidiſſe, vt Nouell. Caſon.& Blanc.in locis ſupra citatis teſtantur. Sic accidit in crimine furti: fures enim tã quàm periti milites vt rem optatam facilius conſequantur, locum præuidere,& ante explorari ſolent. & ob id tranſitus inſolitos, & frequentes conficiunt ex quibus contra eos oritur indicium arg. l. Iuſto. ff.de vſucap.& docet Bart in l 2.C.de curſ.pub.lib.12.Doct.in l.fin. ff.de rer.diuiſ.& hoc indicium in homine malæ conditionis,& famæ eſſe ſufficiens ad torturam maxime ſi non eſt ſolitus illud iter frequentare, ſcribit Farinac.in praxi,tit.de indic.& tort.lib.2.quæſt.53.nume. 142.143. Et ille,qui reperitur extra uiam publicam, habet contra ſe malam ſuſpicionem,ut habetur in l.Si quis.C.de curſ. pub lib.12. Io. de Plat. in d.l.2 Blanc. de indic.num.71.& quando reus fugit per loca deuia,& inſolita maiori indicio grauatur. vt tradit Gramm. conſ. 17.num.11.ubi dicit loci qualitatem attendi ad reddendum reum ſuſpectum. Nouell.in princ.ſuæ pract.crim.num.25.& num.52. tractat de indicio inſurgente ex loci obſeruatione & num.59.& 60.& de tranſitu inſolito agit etiam in dicta pract. crim. ad defenſ. in tit. An indicia pro reo danda ſint num.63.Quintil.cap 10 lib.5. inſtit. orat. inquit duci argumenta ex loco ipſo, dum ſpectatur ad fidem probationis an montanus, vel planus ſit, maritimus, uel mediterraneus, conſitus,an incultus,frequens, vel deſertus, propinquus aut remotus opportunus conſilijs an aduerſus; vt etiam præclare tractauit Cicero in oratione pro Milone. Beneuen. Straccha in tract.de nautis part. 3.num.6.agit de nautis,qui,recta nauigatione contempta,littora deuia ſectantur: quos inquit. eſſe in culpa,& teneri de naufragio, & de deprædatione facta à pyratis: & faciunt ad propoſitam materiam quæ ſcripſit eodem in loco ſub numer.15. 19.& 20. Quando autem ex tranſitu per uias inuſitatas præſumatur mercatorem voluiſſe fraudare gabellam docet Maſcard.de probat.concl.834.num.23.& ſeq & legitur in Euangelio,non intrantem per oſtium furem eſſe,& latronem.

48 Inuentus in loco furti habet contra ſe indicium,ut habet ille, qui reperitur in loco homicidij commiſſi. Bart.in l.fin.ff.de via publ.gl. in l.

Ciui-

Ciuilem C.de furt.Bart.& reliqui Doct.in l.Iuſtè in prin.ff de uſucap. Io.Andr.in addit.ad Specul. in tit.de homic.§.1.verſ. ſed pone, Guid. de Suzzat.in tract.de indicijs dicit hoc uerum eſſe, ſi iſte repertus in loco delicti,conſueuerat huiuſmodi delicta committere: & tradit Carrerius in l.Obſeruare curabis numer.127.C. Quor. appell.non recip. Bart.in l.Ædiles.ff.Ne quid in loco publ.Paris de Put.in tract.ſind.ver. Mandauit Rex num.13.Lud.Rom in l.1.§.Hoc reſcriptum.ff.ad S.C. Syllan.Spec.in tit.de teſte.§.1.verſ.Sed ſi quattuor Dyn.in l. 1. §. Hoc autem Senatuſconſultum.ff. ad S. C. Syllan: Gramm. uot. 23. & 24. conſ.32 num.10.Fel.in cap.Afferte de præſumpt. col. antepenultim. Quintil.cap.10 lib.5.inſtit.orat. dicit genera credibilium tria eſſe, vnum firmiſſimum quod ferè accidit,ut liberos à parentibus amari: Alterum veluti propenſius; Eum qui recte valeat in craſtinum peruenturum: Tertium tanium non repugnans; in domo furtum factum ab eo qui domi fuit.

49 Deprehenſus in furto,ideſt in flagranti crimine, non habet contra ſe indicium,ſed plenam probationem per facti euidentiam, & ideo poteſt illico puniri,& furca ſuſpendi ut tradit Hippol.de Marſ.in l.vnius §.Cognitum num.84.ff.de quæſt.& in l. Vnica. C. de rapt. virg. num 88.& 89 & in rubr.C.de probat num.157. & ſeq. dicit probationem per rei euidentiam omnibus alijs probationibus præferri: idē dicit Bald.in d.rubr.de probat.col.1.& in l.1.C.ſi aduerſ.libert. facit c.Euidentia de accuſat.Abb.in c 1.de purg.can.Iaſ.in l.1.ff.de no.op. nunc.num.10.Card.Alban.conſ.97.num 5. ubi plura adducit gloſ. in c. Ad noſtram il terzo , in verbo Requirit, de iureiur. Maſcard.de probat.vol.1.quæſt.8.in qua ex profeſſo tractat, de probatione quæ fit per euidentiam facti,ubi plura ad hanc materiam pertinentia adducit,ad quem lectorem remitto. Vide tamen Abb. in c. Cum non ab homine, verſic. Ad ſecundum de iudic. Alex.conſ. 216 Ponderatis num.2.& ſeq vol.3. Debet nihilominus fur etiam inflagranti captus conſtitui; & ſi furtum neget poteſt ſtatim duci ad torturam:& ita Aſſeſſores in praxi obſeruare tradit Angel.in l.Interdum.§. Qui furem num.8.ff.de furt.quem refert,& ſequitur Iul.Clar in pract.crim.quæſtio.8.verſ.Scias tamen: illique debet notificari, vt faciat defenſiones ſuas eique copiam indiciorum tradi . Nec iudex debet affectare ſanguinem reorum: nec capitales ſententias fulminare: præcipitata enim ſententia eſt nouerca iuſtitiæ. In leuioribus autem delictis iudex poteſt illico punire reum captum inflagranti crimine: verbi gratia ut fuſtigetur fur,vel ad cathenam ponatur abſque alio proceſſu,& ita obſerua-

ſeruari teſtatur Angel.à qua conſuetudine dicit non eſſe recedendum, & illum refert Paris de Put.in tract.ſindic.fol.287.num.8.& ita etiam teſtatur Bart.in l.Leuia nume.12.ff.de accuſat. & dicit Ang.in l.Ictus fuſtium num.2 ff.de his qui not.infam.hodie ſeruari,ut inuenti ad ſu tandum vuas per officiales Rectorum,abſque vlla ſententia,ducantur per vrbem cum vuis ad collum appenſis,quod eſt ſpecies infamiæ,& ſic ſine iudicis ſententia pœnam irrogari: quod in perſona nobili,non eſſe ſeruandum nos admonet Iul.Clar.in pract.crim.q.8.

50 Si autem in loco furti inſtrumentum ad furandum repertum fuerit, vel alia res à furibus relicta,non ſolum furtum fuiſſe factum apparebit,ſed contra dominum,ſeu potius poſſeſſorem illius rei, graue inſurget indicium. Grat.conſil.95.num.20.Hippol.de Marſil.conſil.8. numero 2.& num.5. Blanc.de indic.num.427.verſi.Res aliqua,Paris de Put.in tract.Sindic.col.6. Fuit interdum fur inuentus hoc modo: quidam noctu ex apotheca furatus fuerat merces quamplurimas,ibique palo ferreo,quo oſtium fregerat relicto, eo inuento, ac in iudicium perlato,iudex inſpexit pali ſignum,ſeu mercum,ſolent enim fabri operibus ſuis proprium ſignum apponere,ut illius auctor recognoſcatur (prout recognoſci doctè ſcribit Maſcard. de probat. concl. 1048.& concl.160.) euocato pali auctore ab eo iudex quæſiuit, cui nam palum vendidit,à quo nominatis quibuſdam,qui ab eo palos emerant,detentis illis,qui erant ſuſpecti, delictum fuit in comperto,& fures laqueo ſuſpenſi. Empedocles Poeta ad hoc ut homines crederent,ſuo corpore nuſquam inuento,illum ad ſuperos euolaſſe,in ardẽtem Ætnam ſe deiecit: verum cum eius ferreæ crepidæ ab impetu flammarum poſtea eiectæ,fuiſſent repertæ in loco delicti mortales illius ſtultitiam riſerunt,de quo Horat.in Poet.

---Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles ardentem frigidus Aetnam
Inſiluit; ſit ius,liceatque perire Poetis.
Inuitum qui ſeruat, idem facit occidenti.

De re autem relicta in loco delicti ex qua inſurgit indicium uide Cic. de inuent. Quintil.lib.5. cap.9. & 10. & Auth. ad Herennium lib.2. ait: In conſequenti tempore ſpectabitur à quo factum ſit,hoc modo,ſi telum,ſi veſtimentum,ſi quid eiuſmodi relictum ſit &c.& Cic.in partitionibus inquit: Conſequentia quædam ſigna præteriti,& quaſi impreſſa facti ueſtigia. & quæ ſequuntur. Maſcard.de probat.vol.1.q.8. num.24.refert quomodo in ipſius vrbe Sarazanenſi,patricius quidam inuenit ruſticum furem,qui noctu ex illius agro peponas ſubtraxerat,

cum

dum enim, ruſticorum more, quaſdam peponas etiam in loco furti comediſſet, in corticibus impreſſiones dentium furis apparebant: & cum fur ille duobus anterioribus dentibus careret, ex illa diſtantia, ac tali dentium veſtigio in iudicium uocatus, & de furto conuictus dignam mulctam reportauit.

51 Inſtrumenta furum ſi in domo alicuius, vel penes aliquem reperiuntur, graue in eum inſurgit indicium: debet enim accuratus iudex illico mittere miniſtros, uel etiam ipſe accedere ad perquirendum in eius domo, & in eius ueſtimentis, quibus inductus eſt: & de repertis debet diligenter in conſtituto interrogari à quibus habuerit, & ad quod opus exercendum illis utatur. Inſtrumenta autem furum ſunt claues quædam, quibus ferè omnes feræ aperiuntur, quæ à nobis vulgò grimaldelli appellantur. Item nouaculæ, vel cultri raſorij, forfices ex parte dorſi incidenres, quas fures in veſtimenta immittunt, & ultrò ſe aperientes facilime incidunt, ita ut inde marſupium aut ſponte exeat, aut nullo negocio extrahi poſſit, harpagones quibus res remotas ad ſe attrahunt, lapis ſilicis, cum alijs requiſitis ad excutiendum, & accendendum ignem, & maxime ſi hæc reperiuntur ſecum fures habere: noctu enim alienas ædes ingreſſi, omnibus dormientibus, lumen accendunt vt furari poſſint. Panis, uel venenum quod ſolent canibus porrigere ne ab illis detegantur. Calcei quoque lanei, ſcalæ ex cannabe, vel ſerico formatæ, & alia huiuſmodi ſunt furum inſtrumenta. Item ſi in eorum domibus reperiuntur latibula, ac abditi receſſus ad res occultandas. Ex huiuſmodi rebus deſumitur non leue furti indicium Farinac. in praxi. lib. 2. tit. de Indic. & tort. quæſt 52. nume. 163. inquit ex præparatione armorum, ſeu alterius rei, uel inſtrumenti ad delinquendum inſurgere indicium. Caſon. de indic. & tort. tract. 3. c. 4. num. 1. Vt in crimine homicidij ex armorum qualitate reſultare indicium contra reum poſt alios tradit Blanc. de indic. num 65. Bald. & Salyc. in l. 1. C. de emend. ſeruorum facit l. 1. §. Diuus. ff. ad l. Corn. de Siccar. & in crimine falſæ monetæ dum penes reum reperiuntur inſtrumenta falſam monetam cudendi tractat Hipp de Marſil. in l. Qui falſam monetam in princ. num. 105. & 114. ff. de falſ.

52 Scala autem ſi reperta fuit ſub feneſtra domus in qua furtum factum fuiſſe dicitur furtum fuiſſe commiſſum præſumitur qui enim in alienas ædes inſolita uia ingreditur præſumitur fur, iuxta illud Euangelij Ioannis cap. 10. Qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde ille fur eſt, & latro. Et ſi comprobabitur cuius fuerit ſcala, contra illius dominum extabit indicium: & maximè ſi eſt vir malæ

ſamæ: ſi autem eſſet vir integræ famæ, vel ſcalam in loco aperto tenere conſueuiſſet, vt villici faciunt, ex quo loco alij ſcalam accipere potuiſſent, in neutro iſtorum caſuum non extaret indicium ad torturam. Paris de Puteo in tract. Sindic. in verbo an ſtetur dicto torti col. 7. verſi. An ſi reperiatur. Blanc. de indic. num. 428. & Salyc. in l. fin. C. de quæſt. & de ſcalis ad ſurandum adhibitis facit quoque mẽtionem Iuſtinianus in §. Interdum quoque inſtit. de oblig. quæ ex del. naſc ibi: Qui ſcalas forte feneſtris ſupponit. & facit l. fi. ff. de rer. diuiſ. in illis verbis: Si quis tranſcenderit ſcalis admotis. vbi Bal. dicit aſcendentem noctu cum ſcalis alienam domum puniri debere pœna ultimi ſupplicij & licet pro executione cuiuſdam ſtatuti quidam nobilis adoleſcens Neapolis fuerit morte affectus ob tale crimen illam tamẽ ſententiam fuiſſe crudelem, & per totam Italiam vituperatam (quamuis Grammat. deciſ. 36 illam conetur tueri) tradit Iul. Clar. in practi. criminal. quæſt. 68. verſ. Aſcendens cum ſcalis. Vide deciſ. Afflict. 276. & Mant. conſi. 31. num. 2. lib. 2. & d. l. fin. non loquitur de aſcendente ad domum priuatã ſed de Remo fratre Romuli qui admotis ſcalis mœnia ciuitatis tranſcendere voluit, quod eſt hoſtile, & abhominandum vt ipſa lex inquit idque etiam noſtris temporibus capitali pœna interdum punitum fuit; quod tamen tempore belli non autem pacis eſſe intelligendum, & obſeruandum habetur apud Iul. Clarum in dicta quæſtio. 68. verſic Muros ciuitatis. Sed de hac materia plura poteris lector uidere apud Proſper. Farinac. in ſua prax. crimin. tit. de delictis, & pœnis. quæſt 20. num. 145. & ſequentibus.

55 Ab ipſis ueſtibus etiam contra furem interdum inſurgit indicium, exempli gratia, ſi noctu fuit inuentus laruatus, vel alieno habitu indutus ſuccincto ac expedito: ita enim incedere ſolent fures, vt non cognoſcantur, & ut melius poſſint alienas ædes conſcendere, facilius bona aſportare & ſe ad celeriorem fugam dare. quaſquidem laruas tanto odio ius canonicum proſecutum eſt ut monſtra laruarum appellauerit in c. Cum decorem de vit. & hon. cler. In ſceleſtos laruatos extat lex Veneta anni 1549. 18. Iulij Conſilij XVirum quę cuicumq; facultatem impartitur impunè eos interficiendi, & mandat pagorum communibus, ut contra illos pulſent campanas, eos capiant, & interficiãt; conceditque eorum arma, equos, denarios, & quodcunque penes illos reperitur interfectoribus. Altera quoque extat lex eiuſdem Conſilij 19. Februarij 1561. quæ prohibet ſclopettos, & baliſtas ſub certis pœnis quas tamen mandat duplicari in laruatis qui talia arma deferrent. Sed hoc loco liceat in modum parergi dicere amico noſtro,

(nobili

(nobili quidem, & ſi non Senatori, at ſaltem non vulgari ſubſannatori, & in litteris ad eo uerſuto, ut non prorſus nomine liturati uiri ſit indignus) licet aliquando meum ſclopum ſubriſerit, nunc in noſtros ſclopetos cachinum non excitet, audiatque, & diſcat me & tunc, & nunc recte dixiſſe. Perſium inquam audiat ſic Sat. 5. dicentem.

Nec ſclopo tumidas intendis rumpere buccas.

Quod autem ad ueſtes attinet earum origo fuit poſt lapſum primorũ parentum: vt primum enim peccarunt aperti ſunt oculi amborum, cumque cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus & fecerũt ſibi perizomata vt Geneſeos cap. 3. legitur. & poſtea ibi quoque ſcriptum eſt: Deum Adæ & vxori eius tunicas pelliceas feciſſe, & eos induiſſe. Cic. de oratore inquit, ueſtem primò frigoris depellendi cauſa repertam fuiſſe, & poſtea ad ornatum, & dignitatem corporis fuiſſe adhibitam. Sed Plutarchus quæſt. 6. Sympoſiacon 6. inquit veſtes nec calidas, nec frigidas eſſe; & ideo Germanos illis contra frigus uti Æthiopes uero contra æſtum. Cum poſtea legibus, & moribus receptũ fuerit, vt ſecundum uarias perſonarum qualitates, uarijs ueſtibus homines uterentur dignitatis ergò: & etiam ut Miles à Doctore, monachus à laico, plebeius à Senatore diſcernerenrur, iſtiſque notiſſimis ſignis indicarentur. Et ſi vnus eſſet, puta, Doctor, & Miles, in actibus doctoralibus ueſtes doctorales geſtare deberet, & in militaribus militares, per tradita à gl. in c. Eccleſiaſtica 23. diſt. quam ſequitur Io. And. in c. Vt quiſque de vit & hon. cler. & in terminis noſtris loquitur Lud. Rom. ſing. 366. Hoc tamen eſſe intelligendum non de neceſſitate, ſed de libertate: ita ut non cogantur, ſed poſſint pro libito ueſtes utriuſque dignitatis portare glo. in l. Vnica C. de honoratorum uehiculis lib. 11. & ibi Bart. dicit, licet viris in dignitate conſtitutis conceſſum ſit uti carrucis per urbem, non tamen coguntur, ſed uolentes ipſis uehiculis uti poſſunt: & ſic inquit ibi Bart. de Doctoribus, qui non coguntur ſemper geſtare inſignia doctoratus, ſed poſſunt ſi uelint, etiam ubi adeſt Princeps. Sed ò tempora, ò mores, per vrbem nunc in huiuſmodi illuſtrium virorum ſellis trahuntur viliſſimæ, ac infames pecudes, meretrices, pellices, cinœdi, & hoc genus omne. Sed ad veſtitum redeamus, in quo non minus peccatur in exuperantia, quam in defectu: non enim minus reprehenſibiles ſunt, qui in hoc nimiam exquiſitam diligentiam adhibent, ut molles, ac vani uideantur; quàm qui nimiam negligentiam vt agreſtes, & ſordidi: in veſtitu ergo mediocritas quoque retineatur, vt præcipit etiam Cicero lib. 1. officiorũ. Quomodo autem, & quibus aureatæ, & præcioſæ veſtes conceſſæ ſint

E ha-

habetur in tit. de veſtibus holoberis C.lib.11. Aduocati quoque coram iudice debent uti veſtibus talaribus,& ſuo officio congruentibus, vt animaduertit etiam Specul.in tit.de aduocato.§.2.in prin. Quia quemadmodum illos contemnere uidemur coram quibus neglectis ueſtibus utimur: ſic eſt reuerentiæ,& honoris indicium ad aliquem elegantiſſimis ueſtibus accedere: in domibus enim Regum ſunt qui mollibus ueſtiuntur Lucæ cap.7.Et ideo Principes inter ſe congrediuntur precioſis veſtibus induti. Seneca inquit uxori Neronis: Indue te delicatè chariſſima,non propter te,ſed propter honorem imperij, relatum à Specul. in d. §. 2. de aduocat. & quod attinet ad Aduocatos hoc ſemper in illis,& in omnibus, qui auram popularem aucupantur,fuit obſeruatum: eſt enim quodam aucupij genus: nam quemadmodum ſi eſſent ſordido paliolo induti,pauperes à plebe exiſtimarentur,& per conſequens indocti:qui enim ex arte ſua non lucratur imperitus eſt: ſic cum ex diuiti veſtitu bene numati credantur etiã periti cenſentur: verum eſt enim illud quod dici ſolet.

Vir bene ueſtitus pro ueſtibus eſſe peritus
Creditur à mille,quamuis idiota ſit ille.
Si caret veſte,nec ſit veſtitus honeſtè,
Nullius eſt laudis,quamuis ſciat omne quod audis.

& ideo Gel.lib.1.cap.5.noct.attic.inquit, Demoſthenem, & Hortenſium celebres oratores nimio corporis cultu fuiſſe notatos: ſed hoc etiam eos feciſſe dici poteſt,quia continuo coram principibus viris,& magiſtratibus verſabãtur dum cauſas agerent. Cum igitur unuſquiſque proprium habeat ueſtimentorum genus illorum mutatio non fit ſine cauſa. Mutabant antiqui veſtem quando reo aderant, ut ex Cic. oratione pro Cn.Plancio apparet: fiebat etiam ob deprecationem: & propter luctum quoque,vt eius cauſa fuiſſe factum gloriatur Cic. in oratione pro P.Sextio ſic inquiens: Quid enim quiſquam poteſt ex omni memoria ſumere illuſtrius,quàm pro vno ciue,& bonos omnes priuato conſenſu & vniuerſum Senatum publico conſilio mutaſſe veſtem? quæ quidem tum mutatio non deprecationis cauſa eſt facta,ſed luctus &c. Et permittitur etiam clericis ex cauſa habitum mutare.c.Clerici officia,de uit & hon. clericor. in illis verbis: Niſi iuſta cauſa timoris exegerit habitum transformari. & ibi notat gl. & in cle. 2.de vit.& hon.cler & de clerico incedente alieno habitu tractat Marſil.ſing.383.Clericus incedens.Cic.in oratione pro C Rabirio eum defendit quod aliquando ex cauſa alienum ueſtimentum ſumpſerit: idque interdum licere exemplis Romanorum quorundam Senatorũ con-

confirmat. & alijs etiam de cauſis fiebat veſtium mutatio: ut latè recenſet Petr. à Plaza cap. 5. lib. 1. epitom. delict. Cum igitur hæc mutatio non ſine cauſa fiat: hinc eſt inſurgere, ut diximus, indicium contra eos, qui alienis ueſtibus reperiũtur induti, cũ re uera alij ſint, quàm ſe ex aſpectu oſtendant: ita vt in eos euangelicum illud dici poſſit: Veniunt in ueſtimentis ouium, intus autem ſunt lupi rapaces. Si ergo quis reperitur in habitu furum, creditur fur: talis enim quis eſſe præſumitur, in quali habitu reperitur c. Si quis virgines de ſent. excom. l. Diuus, & l. Sed ſi accepto. ff de iure fiſci: & inquit Vlpianus in l. Item apud Labeonem. §. Si quis. ff. de iniur. in hunc modum: Si quis virgines appellaſſet, ſi tamen ancillari ueſte veſtitas, minus peccare uidetur: multo minus ſi meretricia veſte fœminæ, non matrum familiarum ueſtitæ fuiſſent: ſi igitur non matronali habitu fæmina fuerit, & quis eam appellauerit, vel ei comitem abduxerit, iniuriarum non tenetur. Poſtea idem iuriſconſultus inquit. Appellare eſt blanda oratione alterius pudicitiam attentare. Et ex qualitate habitus iniuriam eſſe atrociorem inquit l. Atrocem C. de iniur. Ideo iure merito Imp. in l. Mimæ. C. de epiſc. aud. prohibuit meretricibus habitum virginũ Deo dedicatarum; per quam legem Bald. ibi notat inter habitum meretricalem, & matrimonialem eſſe debere diſtinctionem: & meretrices cogi poſſe ad geſtandum habitum diſtinctum, vel aliquod ſignũ, vt ab honeſtis mulieribus internoſcantur, quemadmodum obſeruatur in Iudæis. Vnuſquiſque enim ſecundum ſuum ordinem, & dignitatem debet proprias veſtes portare clem. 2. de vit & hon. cler. & ibi gl. in verbo Congruentibus: & portare debet ſuas ueſtes patentes non occultas gl. in d. clem. 2. in verbo Extrinſeci, vbi agit de Monacho, qui portabat habitum ſuum, ſed alio habitu clericorum ſecularium tecto. Venetijs meretrices ab honeſtis mulieribus cognoſcuntur: extat enim lex X Virum 1572. 28. Martij, qua fuerunt ex urbe Veneta eiectæ omnes meretrices, quæ per quinquennium ante ad vrbem acceſſerant ſub pœna ſex menſium carceris, & ſoluendi ducatos 25. ſecreto accuſatori: & ſecunda vice eis duplicetur pœna: & tertiò eiſdem naſus amputetur. Alijs autem meretricibus prohibentur domicilia penes eccleſias, earumque introitus tempore frequentiæ perſonarum, nec cum honeſtis mulieribus ſe permiſcere, nec ad eccleſias vbi ſolemnia fiunt accedere, niſi ſolitarijs primis horis pomeridianis. Et in ſimili in iure canonico prohibentur ludi in eccleſijs, in quibus fiunt veſtium mutationes, & laruæ interueniunt, & qui ludibrio habitum monachorum geſtant damnantur in Auth. de ſanct. epi. §. vlt.

§.vlt.colum.9.& tradit gl. in c.Cum decorem de uit, & hon. cler. in verbo Laruarum. Quales autem eſſe debeant ueſtes clericorum diſtinctè dicitur in c. Clerici officia de vit & hon. cler. Et plura cir ca ſuperfluas præcioſas veſtes mulierum, & hominum annotauit Boer.ad Dyn.in c.fin. de reg.iur.in 6.& habetur etiam in clem. 2. de vit.& hon.cler. Nec mirum eſt qualitate habitus indicia in fures inſurgere,ut diximus,cum ex ipſis met ueſt bus,morum etiam intrinſeca honeſtas,ſiue turpido,& ſic animi etiam affectus, & paſſiones inter noſcantur.d.clem.2.de vit.& hon.cler.quod animaduertit etiam Lan cell. in ſuis canonicis Inſtit.in tit.de vit.& hon.cler §.oportet:& in c.fin.41.diſt.ex Di.Auguſtini auctoritate habetur, incompoſitionem corporis inæqualitatem mentis indicare. Cum autem in diuinis litteris Deuteron.cap. 22. vir prohibeatur, vti ueſte mulieris, & e contra; quamuis hoc miſticum ſenſum contineat,non tamen littera à propoſito noſtro abhorret. Veſtimentum autem viduæ non eſſe pro pignore accipiendum Deuter.cap.24. ob honeſtatem vidualem, & in gratiam miſerabilium perſonarum ſancitum fuit & ſic in veſtibus doctoralibus eſt obſeruandum,vt à creditor bus non auferantur Doctoribus,nec arma militibus. Sicur autem geſtare ueſtes precioſas, pulchras,& recentes eſt letitiæ,& iucunditatis ſignum: ſic ueteres,ac lacerατas luctus,& doloris. Imo præ dolore,& indignatione Iudæi ueſtes ſcindebant,ut ſæpe legitur in ſacra ſcriptura Ioſue c.7.Iud.11.Reg.1. & in euangelio quoque Marci 14.Matthæi 26. Tunc princeps ſacerdotum ſcidit ueſtimenta ſua,d cens,blaſphemauit: quid adhuc egemus teſt bus? Diſſolutos autem,& fractos ueſtibus reprehendit Sum. Pontif.in c. Parſimonia 41. diſtin. Debemus ergo noſtrum proprium habitum geſtare,ne in nos aliquod inſurgat indicium: & in ueſtitu etiam debemus uti moribus præſentibus,habereque rationem loci,tēporis,& perſonarum: alioquin in nos inſurget indicium hominis intemperantis,aut ſuperſtitioſi,ut præclare habetur in c.1.& in c.fin.41. diſt.De re veſt aria pręclarum opus ſcripſit Lazatus Bayfius in l.Veſtis ff.de aur.& arg.leg.à quo plura ſtudioſe lector poteris ediſcere.& plura quoque congeſſit Plaza in d.c.5.lib.1 ep tom.delict.

54 Forma pedis ſeu potius illa pedis impreſſio, & ueſtigium, quod in molli terra puluere,uel niue relinquitur in loco furti commiſſi facere indicium contra eum,cui s ped bus reſpondet ſcribit Alber.in l.Indicia col.2.C.de rei vend. vbi inquit reum ſuſpectum ſubtraxiſſe vuas ex vinea fuiſſe condemnatum, qui a repertum fuit formam ueſtigiorum ſuis pedibus reſpondere. Verum quoniam hoc eſt ſignum ſatis

vni-

vniuerſale,& commune; multi enim facile reperirentur,qui ſuis pedi bus eandem formam imprimerent: ideo hoc indicium leuiſſimum ſemper exiſtimaui,& niſi cum eo alia indicia concurrerent nequaquã ſufficeret ad torquendum,ut etiam voluit Bald.in l.Non hoc C.Vnde legit.& in conſi.427. Quædam mulier num. 11.vol.5.Blanc.in tract. de indic.num.426.Maſcard de probat.vol.1 quæſt.8.Caſon. in tract. de indic.tract.10.cap.5. & Bald. in dicto conſ.427.inquit veſtigia pedum deſignare luporum,& vulpium qualitatem,ac ex ipſorum pedũ impreſſione cognoſci quà tranſierit latro,qui ſolerti uenatoris laqueũ non euadit,per l.In laqueum.ff.de acquir.rer.dom. Et omnibus ueſtigijs indagare aliquid,eſt quam diligentiſſimè aliquid inueſtigare.Apologus eſt ſatis uulgatus,ſed perbellus, de leone ſenio confecto, qui cũ uenatione victum quærere amplius non poſſet, ſe in antrum recepit, ſeque morboſum eſſe ſimulans, ac gemens auxilium precabatur, ad quem cum beſtiæ accederent,eas protinus deuorabat. Vulpes autem ad antrum cum perueniſſet,leonemque foris ſtans ſalutaſſet,ab eo interrogata cur non ingrederetur ipſa reſpondit;

——Quia me veſtigia terrent
Omnia te aduerſum ſpectantia,nulla retrorſum.

vt inquit Horat.ep.1.lib.1.epiſtolarum. Et legitur Caccum per candẽ retrogradè traxiſſe iuuencas in ſpeluncam, ne ex illorum veſtigijs illius ſurta detegerentur: de quo Virg.lib.8.Æneid.

Quattuor à ſtabulis præſtanti corpore tauros
Auertit: totidem forma ſuperante iuuencas.
Atque hos,ne qua forent pedibus ueſtigia rectis:
Cauda in ſpeluncam tractos,uerſisque uiarum
Indicijs raptos, ſaxo occultabat opaco:
Quærentem nulla ad ſpeluncam ſigna ferebant.

Verum noſtris temporibus latro quidam famoſiſſimus Caccum ipſũ ſuperauit,is enim cum iuuencam furto ſubtraxiſſet quadam nocte crebra niue tunc e cælo cadente, ne ex illius ueſtigiis furtum detegeretur,proprias,ac ſocij ochreas iuuencæ impoſuit,ita ut beſtia ochreis ingrediens ueſtigia hominis reliquerit, & ſic furtum celauerit. Et non ſemel milites aufugientes conuerſis ferreis ſoleis equorum inſequentes deceperunt. & Virg.lib.3.Georg. eam iuuencam laudat quę.

Et gradiens ima verrit veſtigia cauda.

& Auctor ad Herennium lib. 2. inquit: In conſequenti tempore ſpectabitur à quo factum ſit: hoc modo,ſi telum,ſi ueſtimentum, ſi quid eiuſmodi relictum ſit, vel ueſtigium repertum fuerit. Huiuſmodi

veſtigijs Daniel apud Babilonios detexit nequitiam ſacerdotum, qui deuorabant eſculenta illa, quæ quotidie in templo apponebat Rex Bel eorum idolo, introeuntes noctu in templum per abſconditum, & cæcum ingreſſum, & dicentes illa à Bel comedi. Daniel enim cribrato cinere per uniuerſum templum, & obſignato templi oſtio Regis annulo ſignatorio ſequenti mane ex virorum, mulierum, ac infantium veſtigijs in cinere relictis, illorum fraudem deprehendit, & occidit illos Rex, & tradit Bel in poteſtatem Danielis, qui ſubuertit eum, & templum eius, ut teſtatur diuina ſcriptura Danielis cap. 14. Non diſſimilis nequitia refertur à Martiano in l. Hac lege. ff. ad l. Iul. peculat. inquit enim Diuum Seuerum, & Antonium quendam clariſſimum iuuenem inuentum arculam in templo deponere, ibique hominem includere, qui poſt clauſum templum de arca exiret, & de templo multa ſubtraheret, & ſe in arculam iterum referret, conuictum in inſulam fuiſſe deportatum.

55 Viſus exire domum, ubi furtum factum fuit, cum faſciculo ſub ueſte, habet contra ſe indicium furti, ſi res furtiua erat talis, quæ ſub pallio aſporari poſſet Ang. in l. 2. C. de quæſt. & cum hoc ſit indicium propinquum delicto, erit ſufficiens ad torturam, vt inquit Blanc. de indic. num. 418. Corrad in tract. Decurionum tit. de furtis §. Furtum num. 17. Maſcard. de probat. concl. 831. num. 2. Hoc tamen limitatur in honeſto, ac probo viro, niſi alia concurrerent indicia Ang. in l. Milites C. de quæſt. ubi loquitur de diuite, & magno mercatore, in quem ſuſpicio furti non cadit, relatus à Beneuen. Straccha in tract. de mercat. part. 2. num. 24. Brun. de indic. col. 2. Aug. de Arimino in addit. ad Ang. de maleſ. in verbo Fama publica num. 12. Magis tamen urgebit indicium ſi noctu aliquis ex illa domo uiſus fuerit exire, in qua furtũ factum fuerit, ut tradit Blanc. de indic. nume. 419. & Bald. conſil. 427. Quædam mulier num. 11. vol. 5. inquit, ſi perſona ſuſpecta noctu uiſa fuit ambulare per loca ſuſpecta poterit torqueri l. Dolum C. de dolo. Lancellott. Corrad. in tract. Decurionum tit. de furtis. Franc. Brunus de indic. & tort. quæſt. 5. part. 1. num. 2. Maſcar. de probat. concl. 381. num. 1.

56 Quamuis ex paupertate, alijs indicijs non concurrentibus, non oriatur furti ſuſpicio: pauper enim ſi eſt fidelis non dicitur ſuſpectus l. Suſpectum ff de ſuſpect. tut. Auth. de teſtibus. §. Sancimus. & ſi paupertas eſſet de genere malorum, & infamiam argueret, etiam ſancti illam abhorruiſſent. Specul in tit. de teſte §. 1. verſ. item quod eſt pauper. Imo fidelitas, & integri mores præualent diuitijs, & dignitatib. l. Sci-

re §.Cum reliquis ff.de tut.& curat.dat.ab his.Angel. in §.Nouiſſime Inſt.de ſuſp.tut Bald.in c pen. de probat. Si tamen pauper expendit pecuniam habet furti indicium contra ſe,ſi verisimiliter ex quantitate arguitur de ſuo ære non expendere,per quod indicium multi homines improbi,qui ſua ſcelera oculte commiſerunt,uenerunt in ſuſpicionem Iuſtitiæ,& in eius laqueos inciderunt: ob idque apud Venetos prudentiſſimos uigent plures leges contra iſtos vagabundos, qui non habent vnde victum trahere poſſint, nec aliquam honeſtam artem exercent. una eſt Conſ. X Virum anni 1567. 20. Febr. & altera eiuſdem Conſilij 1574. 15. Aprilis,quibus iſti Errones, qui incertis ſedibus vagantur,pœna triremium comminata,eijciuntur ex Dominio Veneto,& eorum denuntiatores,quorum auxilio deueniunt in manus Iuſtitiæ,facultatem conſequuntur liberandi bannitum ad tempus ex vrbe Venetiarum,uel ex quacunque alia vrbe Venetæ Reipub. Ignaui iſti homines non inuenuſtè fucis æquiparantur, qui uidentur ſed non ſunt apes,nō mellificant ſed furtim mella ab apibus congeſta deuorant. vt iſti oberrantes faciunt,qui nullam artem exercentes alienam ſubſtantiam abripiunt,& conſumunt: & ut fuci inertes ab apib. eijciuntur,ut inquit Virg. in Georgicis.

——Agmine facto

Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent.

ita iure merito iſti vagi certam ſedem non habentes ſunt ex bonorum induſtriumque virorum conſortio expellendi, & exterminandi. Imo à Varrone lib.3.cap.16. de re ruſtica fuci iſti fures appellantur.

57 Sicuti ergo bene præſumitur de illis, quibus ſunt integræ facultates, & nobilium maiorum ſuorum hæreditates incolumes,vt inquit l.2.in prin. C.de debit. ciuit.lib. 11.gloſ.in c.Illud 40.diſt.Io.Andr. in c.Cōſtitutis il 2.col.penult.de appell.Rom.ſing.726. Barba. in l. Sed ſi ex ſtipulatu col.9.ff.de verb.oblig & in tract.de præſt. Card. in 1. quæſt. vlt.par.verſ.Tu allega,& conſ 62.col.4.lib.1.& conſi.3.col. 13. lib. 2.& conſi.35.col.1.eod.lib.2. Alciat. in tract. præſumpt. reg. 1. præſumpt 48.in prin.Gherard.de Petraranſta ſing.30.Soc. Iun. conſi.39. col.4.num. 26.lib.2.& plura diuitum commoda, ac priuilegia refert. Marſil.in l.1.§.Præterea num.21.ff. de quæſt. Maſcard. de probat lib. 2. concl.1003.num.6.& num.67.Menoch.de præſumpt. lib. 5. præſumpt.4.num.6. & ſeq. Farinac.in praxi lib.1.tit. de indic. & tort.q. 47.num.281.

58 Sic contra eum qui decoxit,& qui cum pauper ſit multum expendit inſurgit malum indicium, faciunt tradita per Bart.in l.fin.ff.de quæſt.

&in arg. text.in l.Quintus.ff.de don. inter vir, & uxor. Salyc. in l. fin.C.de quæſt. Blanc. de indic.num.421.Nouell.in tract.crim.ad defenſ.in tit.An indicia pro reo danda ſint num.150.Maſcar. de probat. concl.831.num.5.Iſtique obærati,& Veſpertiliones infames reputantur,& infamiæ nota bonis turpiter cedendo ſe à periculo carcerum eximunt culo nudo lapidem percutiendo gl.in §.fin.Inſt. de act.& Iaſ. ibi. Apud Tirhenos,ut Hieracles libro de politijs teſtatur eum qui æs, alienum conflauerat,& non perſoluiſſet, pueri vacuum marſupium geſtantes per ignominiam inſequebantur. De paupere ergo, ut plurimum,malum præſumitur,cum credatur eum facile poſſe corrumpi,l. 3.in prin.ff.de teſtib.l.Chriſtianos.C.de pag. gl. & Ang. in §. Si vero col.1.in Auth.de hæredib.& falc.

59 Si autem pecunia expendita erat eiuſdem formæ, & qualitatis qua erat ſubtracta,tanto fortius inſurgit indicium,& fortiſſimum,ſi eiuſdē ſimilitudinis pauca circumferebantur. vt tradit Ang.in l.Milites.C. de quæſt.Brun.de indic.quæſt.3.circa prin.Blanc.de indic.num.420. Paris conſi.156.num.36.37. Ex hoc tantum indicio reum non eſſe tormentis ſubijciendum monet Blanc.de indic.num 420.quod eſt de mente Ang & Maſcard.concl.831.num.5.ſubſcripſit, quod intellige in primo puncto quæſtionis propoſitæ, quando ſcilicet quis pauper multum expendit: quia in vltimo caſu quando pauper multam pecuniam expenderet eiuſdem cunei quo erat ſubtracta, de quo genere pauca alibi reperiebatur arbitror poſſe torqueri.

60 Res Furtiua apud aliquem reperta an faciat contra illum indicium videamus,quia in re ſic arbitror eſſe diſtinguendum pro exacta diſcuſſione huius quæſtionis.Aut ille penes quem res furtiua reperitur eſt ſolitus tales res emere,vt ſunt aurifices, qui anulos, & gemmas emunt,& cætera huiuſmodi: vel mercatores,& fæneratores,qui emunt veſtes,& hoc caſu iſti ſiue bonæ ſint famæ,ſiue malæ,non tenentur indicare à quo emerint,quia præſumitur illos bona fide emiſſe : non enim inſurgit indicium contra aliquem,quando facit illud,quod facere conſueuit, quia ratione officij ſui excuſatur. Hippol. de Marſi. in ſua pract.crim.in §.Diligenter num.90. cum enim à pluribus, & etiā ab ignotis ſoliti ſint emere,credendum eſt non recordari perſonas vēditorum. Blanc. de indic.num.417. ſequutus Salyc.in l.fin.C.de fur,

61 Hinc eſt quod per totam ferè Italiam extant ſtatuta, & priuilegia, quæ concedunt facultatem Iudæis mutuandi ſub uſuris pecuniam etiam ſuper rebus furtiuis,nec illas dominis tradere cogātur, niſi prius eiſdem reſtituto capitali,cum uſuris.Quæ tamen priuilegia ſunt inte-

li-

ligenda quando Iudæi ignorant res quas emunt eſſe furtiuas: ſi enim ſcirent ipſas res fuiſſe furto ſubtractas, tenerentur illas ſine capitali, & ſine vſuris dominis ſuis reddere. l. Seruus cuiuſdam. ff. de cond. indeb. & ibi Bald. & Doct. Hippol. de Marſi. ſing. 13. Io. de Anan. conſil. 70. Viſis, & ponderatis Bald. conſ. 92. Tria poſſunt vol. 4. Fel. in c. Cauſam quæ col. 9. de reſcript. Bald. in l. Eos. C. de furt. & in rubr. C. de cond. ob turp. cauſ. Rol. à Valle conſi. 45. vol. 1. num. 2. Hæc tamen priuilegia Iudæorum eis nō prodeſſent ſi tractaretur de rebus furtiuis Eccleſiæ: vel etiam perſonæ exteræ, quæ uti non ſubiectæ iuriſdictioni illius, qui talia priuilegia conceſſit, non poteſt illis obligari, nec per ea ipſi poteſt præiudicium inferri Abb. in c. Clericis de foro comp. Barbat. conſi. 75. Viſo puncto, vbi plura allegat. Alex. conſ. 44. Videtur vol. 5. Abb. in c. Eccleſia Sanctæ Mariæ de conſtit. & ibi etiam Fel. Hippol. de Marſil. in l. fin num. 118. de iur. omn. iud.

62 Si autem non eſt ſolitus tales res emere, aut eſt vir malæ famæ, aut bonæ: ſi eſt malæ, aut declarat à quo emit res furtiuas, & excuſatur l. Inciuilem, & l. Ciuile. C. de furt. & ibi glo. & Doct. & præſertim Salyc. & Ang. Aut non dicit à quo habuerit, & poteſt torqueri, Bald. & Salyc. in l. fin. C. de furt. d. l. Inciuilem, & l. Ciuile C. eod. Bald. & Imol. in l. fin. verſ. Addo ad idem. ff. de hæred. inſtit. Rom. conſ. 54. Viſis circa id nu. 6. Barb. conſi. 42. Illud in medium afferam col. 7. num. 25. vol. 1. Blan. de indic. num. 417. Paul. Caſtr. in d. l. Inciuilem num. 2. C. de furt. Iaſ. conſ. 2. num. 8. Grat. conſ. 94. num. 18. vol. 2. Ang. de maleſ. in uerbo, Et veſtem cœleſtem col. 6. verſ. Quæro an eo ipſo, & in verbo, Fama publica col. 4. verſ. Vel quia res furata. Hippol. de Marſi. conſ. 57. Miſericordia domini num. 33. & 40. & conſi. 72 nume. 21. & in ſua pract. crimi. §. Diligenter num. 95. & ſing. 392. Aduertas ad unum, & in l. Qui falſam in princ. num. 116. ff. de falſ. Bart. in l. vlt. nu. 5. ff. de quæſtio. Rol. à Valle conſi. 45. num. 41. lib. 1. Maſcard. de probat. conclu. 1003. num. 32.

63 Et tanto magis hæc vera ſunt, ſi iſte eſt ſolitus res furtiuas emere. gl. in l. Inciuilem in verbo, Incidatis C. de furt. quam gl. ibi Bart & Bald. ſequuntur, Barbat. conſ. 42. col. 7. numer. 25. uol. 1. Alex. conſ. 5. Viſis potnul .m. 8 lib. 1. Brun. de indic. qæuſt. 3. par. 1. num. 5. verſ. Quod verum eſſe dicunt. Aufrer. in deciſ. Toloſ. 151. num. 2. Maſcard. de probat. concl. 831. num. 20.

64 Si vero eſt vir bonæ famæ, & alia indicia non concurrunt, non poteſt torqueri, & ratio eſt, quia quantum grauatur ipſius rei furtiuæ inuentione, tantum ſubleuatur ſua bona exiſtimatione; indicijs enim indi-

cia

cia tolluntur contraria & una præſumptio tollit aliam,& fortior debi liorem l.penult.ff.de reſt in integr.Felin.in c.Vigilanti in fine de præ-ſumpt.Bald.conſi.249.circa finem vol.3.Boer.deciſ.211.numer. 18. par.1.Crauet.in tract.de antiq temp.par.4.§.Materia num.21.Corn. conſ.136 col.fin.verſ.& per hoc vol.2.Aret conſi.102.col.1.Sed quá do eſt malæ famæ,& penes illum res furtiua reperitur,duobus vrgetur indicijs,& ideo ni mirum ſi eo caſu poteſt tormentis ſubiici. Virum autem integræ famæ ob inuentionem rei furtiuæ penes illum non poſ ſe torqueri tradunt Bald.& Salyc. in d.l.Inciuilem. C. de furt. facit l. Non omnes§.Barbaris.ff.de re milit.glo. in l. Ciuile, in verbo fuiſſe C.de furt.& gl.in l.De minore.§.Nam ex ſermone,iuncto textu ibi cu ius exiſtimaionis. ff.de quæſt.Grat. conſi.94.num.2.vol.2 Marſi. in d. conſ.52.num.40.& 41. & conſ.72. Munda cor meum num. 22.& in ſuo ſing.392.Aduertas ad vnum. Thom.Gram.conſi.14.Ang. de ma leſ.in verbo Et veſtem cæleſté verſ.An eo ipſo,Titaq.in tract. de pæn. temper.caſ.51.num.131. Menoch.de arbitr. iud lib.2.caſ.462. num. 10.Nouell.in tract.ad defenſ.in tit. An indicia pro reo danda ſint nu. 149 & in tit.de excuſ. à reo facien.num.19.Rol.à valle conſ. 45. nu. 41.Brun. de indic.fol.25.num.5.Iul.Clar.in pract.crim. quæſt. 21. in fine. Et ſat eſſe quod iuret ſe non cognouiſſe illum, à quo emit rem furtiuam tradit Aug.ad Angel. de maleſ.in verbo,Et veſtem cæleſtem num.20.

65 Hoc tamen limitatur niſi eſſet Caſtaldus, vel Officialis domini rei furtiuæ, tunc enim quamuis eſſet vir probus, nec alia concurrerent indicia, hoc caſu præſumitur domino ſuo illa bona ſubtraxiſſe. Bald. in c.1. de contentione inter domin.& feud. de inueſt. feud.num.1. in vſibus feudorum,& in l.Cum oportet num.13.ff.de bon. quæ lib. Et ratio poteſt eſſe ob commoditatem quam familiaris habet furandi: uel quia non ſit credibile eum emiſſe ab extraneo rem, quam facile cognouiſſet ab eius domino fuiſſe ſubtractam. Si vero alia indicia concurrerent contra virum bonæ famæ penes quem bona furtiua fuiſ ſent reperta,pro modo indiciorum poſſet duci, uel non duci ad tortu ram ex ipſius Iudicis arbitrio: eſt enim materia arbitraria,ut diximus.

66 An autem quis furem indicare teneatur nunc eſt uidendum. Imp.in l. Ciuile C. de furt. dicit rem ciuilem eſſe,& idem ſentinnt Bart.Ang. & Raphael,& ibi dicunt ex vrbanitate teneri,& dicta lex inquit,ſuſpi cionem contra illum oriri,qui dicit ab ignoto emiſſe,hoc modo.

A tranſeunte,& ignoto te emiſſe dicere non conuenit volenti euitare alienam bono uiro ſuſpicionem,

Si eſt ciuilis,& vrbana res furem indicare, ergo quis cogi non poteſt ad indicandum,quod apertius Iureconſultus in hæc uerba demõſtrauit,in l.Qui uas. §.Qui furem. ff.de furt.

Qui furem nouit,ſiue indicet eum,ſiue non indicet, fur non eſt, cũ multum interſit furem quis celet,an non indicet. Cum autem actione præſcriptis uerbis indicij precium peti poſſit,dummodo dolus indicantis abſit,l.Solent.ff.de præſcr.verb.& ibi Bart.l.Idem §.fin. ff. de cond.ob turp.cauſ. ſi quis furem indicare teneretur,precium indicandi accipere non poſſet,turpe enim lucrum eſſet: cum ille dicatur turpiter pecuniam accipere ad id faciendum,quod gratis facere tenetur.l.1. & 2. & l.fin.ff.de cond.ob turp.cauſ.

67 Ad rem noſtram ergo vir bonæ famæ in quo nõ præſumitur aliquid mali,ſed imo ignorantia rerum furtiuarum interpretatur Rom.conſil 473.Aret.conſi.22.Fel.in c.Cognoſcentes col.penult. de conſt. Nellus in tract.bannitorum in 3. parte ſecundi temporis,Bart.in l.Omnes C.de agr.& cenſ.lib.11.Boſſ.tit.de rapinis num.17. cogi non poteſt ad indicandum à quo rem emerit d l.Qui uas §.Qui furem.ff. de furt. & l.4 § Si tibi ob indicium.ff.de cond.ob turp cauſ. & licet non manifeſtet uenditorem non ob id debet torqueri Bald & Imol.in l.vlt.in fine.ff de hær.inſt.Sal.in l.vlt.C.de quæſt.Hippol.de Marſil. in pract. crim.in §.Diligenter num.96.& in conſ. 52.Miſericordia Domini numero 40.Iul.Clar.in pract.crim.§.fin.quæſt.21.verſic.Si res furata reperiatur ubi de communi opinione teſtatur. gl.in l.Si ſeruus.C.de his qui ad eccl. confug.l.Solent ff. de præſcr. verb. Io. Andr. in addit. ad Spec.tit.de furt.c.Dilectus de exceſſ.prælat.c. Quod quidem §. Ex eis & ibi glo.notab.1.q.1. Gand.in tit.de furib. & latr. in fine, ubi hanc quæſtionem examinat.

68 Tu tamen obſerua in praxi,licet hoc caſu vir bonæ famæ,non oſtendens à quo emerit,torqueri non poſſit,quia hoc ſolum indicium, & maximè eliſum à bona eius fama,non eſt ſufficiens ad torturam,inducit tamen aliquam ſuſpicionem alienam à bono uiro, ut habetur in d. l.Ciuile C.de furt. Et cum unuſquiſque natura cupiat, ſe quantum fieri poteſt, ab omni fraudis ſuſpicione expurgare, idque non faciat, non caret ſcrupulo ſuſpicionis,quæ cum aliquo alio congruenti indicio facile induceret Iudicis arbitrium ad illum torquẽdum gl.magna in d.l.Ciuile.C.de furt.& Paul.Caſtren.ibi num.3.

69 Ex prædictis ergo apparet veram eſſe concluſionem Martini Azpilcueta Nauarri in conſi.10.in fine lib.3.Vt ille qui vidit aliquem furãtem, quem verbo,uel facto potuit impedire,& non impediuit,non ob

id

id teneatur: niſi ratione officij ſui ad id faciendum obſtringeretur, ſcilicet ad tuendam, vel cuſtodiendam illam rem: ut notat Blanc. de indic. num. 303. & ſeq. & ratio eſt, quia de iure ciuili nemo tenetur obuiare delicto etiam clamando vt poſt alios ab eo relatos tradit Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 87. & latiſsime hoc concludit Farinac. in praxi. lib. 2. tit. de Indic. & tort. quæſt. 51. num. 4.

70 Quamuis quando agitur ad inſtantiam partis Iudex, ut diximus, nõ poſſit cogere bonæ famæ emptorem rei furtiuæ vt indicet à quo rem illam emerit: tamen ſi agat Iudex uel eius officio implorato, vel per inquiſitionem generalem, tunc poteſt cogere quemcumque ad furem indicandum Bart. in l. Ciuile C. de furt. & in l. Qui vas §. Qui furem in fin. ff. de furt. glo. in verbo Reperti l. Idem & ſi §. Si tibi. ff. de cond. ob turp. cauſ. & Bald. ibi col. 1. verſic. Poſtea ſtatim, & col. 2. verſ. Quęrit gloſa an ex naturali, & ibi Iaſ. num. 1. verſ. Tertio limita, & num. 5. verſ. In quarta. Abb. in c. Qui cum fure num. 5. de furt. Fulg. in d. l. Ciuile num. 3. Neuiz. in ſua Silua nupt. lib. 3. in verbo Regula eſt quod Epiſcopus num. 30. vbi teſtatur de communi opinione. Et ratio eſt illa uniuerſalis, quia Reip. intereſt inuenire ſceleſtos, & illos puniendo expurgare prouinciam prauis hominibus. l. 3. & l. Congruit. ff. de off. pręſid. Farinac. d. quæſt. 51. num. 12.

71 Cum ergo quis à Iuſtitia cogitur ut tamquam teſtis de perſona furis deponat, eo caſu furem propalare tenetur: tum quia tali caſu fur non eſt omnino occultus, imo eſt parti manifeſtus non autem Iuſtitiæ: tũ etiam quia iuriſiurandi religione adſtringitur. l. Locum §. Hoc interdictum. ff. de tab. exhib. l. 1. ff. de furt. Ant. de Butrio in cap. Nemo de Symon.

72 Intelligenda eſt etiam ſupraſcripta deciſio de iure ciuili, quo iure, vt diximus, quis non tenetur furem indicare, vt idem Farinac. teſtatur loco citato num. 7. ſed ſecus eſt de iure canonico. c. Qui cum fure, & ibi glo. de furt. Rom. ſing. 794. Nunquid teneatur quis indicare Alber. & Iaſ. in l. Idem etſi §. Si tibi indicium in prima fallent. ff. de cõd. ob turp. cauſ. Abb. in c. Dilectus vlt. notab. de exceſſ. prælat. Ang. in l. Ex quibuſdam §. vlt. ff. de iur. fiſci. Et ita Epiſcopi conſueuerunt excommunicare non indicantes fures, uel non propalantes furta. c. Qui cum furem de furt. Et Iul. Clar. in § Furtum, uerſ. ſolent etiam, dicit concedi litteras monitorias, quibus ſub vinculo excommunicationis imponitur vt res furtiuæ indicentur: & idem Clar. tradit in ſua pract. crim. q. 27. verſ. Sed quęro, & ſeq. Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſ. 355. nu. 5. & ſequen. & Farinac. d. quęſt. 51. numero 19. & ſequen. Et legitur

in

in diuinis litteris Leuit. capit. 5.
Si peccauerit anima,& audierit vocem iurantis, teſtiſque fuerit quod aut ipſe uidit,aut conſcius eſt: niſi indicauerit portabit iniquitatem ſuam. Di.Hierony. ſuper cap. 26. Prouerb. ubi habetur participantẽ cum fure occidere animam ſuam,inquit non ſolum furem eſſe reum, ſed etiam eum,qui furti eſt conſcius, ſi quærente poſſeſſore non indicet: quod Ledeſma,& Sotus negant uerum eſſe in fure occulto.

73 Non tamen quis tenetur ad manifeſtandum illum furem, qui rem furtiuam aut iam reſtituit,uel reſtituere non poteſt, licet monitoria Epiſcopi,uel alterius ſuperioris ſuper hoc fulminata fuerint, ut tradit d.Nauarus conſ.75.num.30.lib.3.

74 Qui autem indicat furem dum illum miniſtri inſequuntur, & occidatur,illeque ſcierit quæri ad mortem efficitur irregularis: ſecus eſt ſi neſcit,nec ſuſpicari potuit illum ad mortem quæri. Nic. Poluius de irregularitate num.15.

75 Operepretium nunc eſt uidere in caſibus,in quibus quis tenetur furem indicare,quomodo indicare illum debeat: & profecto non ſat eſſet ſi illum tantummodo nominaret, ſed debet illum conuincere, & plene probare ſe ab eo rem furtiuam habuiſſe text.iuncta gl. in l.Indicaſſe reum.ff.de verb.ſign.Iaſ.in §.Si tibi indicium nu. 2. ff. de cond. ob turp.cauſ.Alex.conſ.205.Ponderatis his nu.4.& 5.lib.6.Maſcard. de probat.lib.2.concl.833.num.12.& ſeq.& ratio eſt,quia res debet intelligi cum effectu: nec iuris remedia debent eſſe deluſoria.Nihil.n. operaretur nominare mortuũ,uel abſentem,aut incognitum, & multo minus illum,qui id negaret: imo cum redargueretur de mendacio, maiori indicio grauaretur: & eſſet inuenta facilis cautela ad celanda furta,vt etiam Maſcard. loco citato animaduertit.

76 Aliud tamen eſt ſi agatur non de fure indicando,ſed de furto propalando: ex taciturnitate enim delicti inſurgit indicium contra tacentẽ, qui debebat reuelare furtum. Paris de Puteo in verbo Tortura col.3. in tract.de indic.ad tort.Hippol.de Marſi.in pract. crim. §. Expedicta num 93.ubi plura adducit,ad quem lectorem remitto.

77 Quando autem ille,penes quem res furtiua reperta fuit eſt torquendus, res non debet eſſe minimi momenti: non enim conſueuerunt boni practici in leuibus criminibus reos torquere, ubi enim corporis pœna inferri non ſolet,ibi tortura non adhibetur.l.Ed ctum,& l. Diuus, & ibi Bart.& Alex.ff.de quæſt.Gand.ſub tit.de quæſt & tort. nu. 2.Crauet.conſi.137.num.12.& ſeq. Doct.in c.1. de depoſito. Nam maior eſſet pœna pro inueſtigando delicto, quàm pro puniendo, ut

tradit

tradit Ioſeph Ludouic.concl.38.verſ.Inſertur num.106. Bart. in l.Leuia.ff.de accuſat. Salyc. in l.Non ideo minus. C. de accuſat. Receptū tamen eſt, vt hoc arbitrio Iudicis relinquatur: Verum tamen eſt in crimine furti facilius ad torturam deueniri, ut idem Ludouic. loco citato affirmat. Saluo ſemper in hoc iudicis arbitrio.

78 Non tamen bene faciunt Iudices, qui quoſcunque ſuſpectos de furto facile tormentis ſubijciunt, ut docet etiam Caſon.in tract.crim. cap.de non torquendo reo, niſi conſtet de delicto in fine, & plura adducit Fran.Bruſatus conſ.325.num.12.lib.3.& Iudex debet eſſe multum circumſpectus in tormentis adhibendis, & in fide habenda confeſſioni in ipſis tormentis factæ; quia licet reus præſumatur in tormentis dicere veritatem Alber.in rubr. C.de quæſt.numer.9. Boer. deciſ. 163.num.12.l.1.§.Si quis vltrò.ff.de quæſt.l.Hoc quod C.eod. Ghir. de tort part.1.quæſt.5.Guid.de Suzzar.de tort.num. 50. Re tamen ipſa cognoſcitur torturam eſſe experimentum periculoſiſſimum, & genus probationis fallaciſſimum: multi enim delinquentes pertinaces tormenta ſuperant, & contemnunt: alij doloris impatientia et am ea quæ non ſunt fatentur: nam, ut inquit Seneca, & innocentes cogit mentiri dolor.l.1.§.Quæſtionis.ff de quæſt.gl.in l.Edicta eod. tit.l. 1. §.Diuus Seuerus.ff.de quæſt. Marſil. in l. Quæſtionis modum nu.17. ff.eod.Menoch. de arbitr. iudic. caſ.269. in princ. & caſ.172. lib.2. Gand.de quæſt.& tort.num.3.& num.13. Et de delicto debet prius conſtare: & reus in tormentis debet ſuper circunſtantijs interrogari, & uerisimilia deponere, adhoc ut prudens iudex ei fidem adhibere poſſit.

79 Fur ſi propter indicia ſufficientia ſuper uno furto torquetur, poteſt etiam interrogari in genere de aliis furtis ab eo commiſſis: quamuis de ill s nullum extaret indicium: & multo magis de aliis furtis in tormentis interrogari debet, ſi aliquod furtum confeſſus eſt, aut de eo eſt conuictus. Ang.de Maleſ.in verbo. Et veſtem cæleſtem in fin. Dec. in c.Tertio loco in fin.de probat.Alex.conſ.52. col.1. vol. 3. Boſſ. in tit. de furt.num.66. & ita de conſuetudine in Italia ſeruari dicit Paris de Put.relatus à Marſil. in l.Repeti num. 41.ff.de queſt. Gand. in tract. maleſ. tit.de quæſt. Iul.Clar.in pract. crim. quæſt. 64. verſ. ſucceſſiuè quæro. Quod tamen eſt intelligendum quando reus eſt diffamatus tamquam magnus fur, alias non debet de aliis furtis, de quibus non conſtaret, torqueri. Franc. Brun. in tract. de indic. & tort. ſol.13.volum.2.quem ſequitur Marſil.in d.l.Repeti num.41. & hoc etiam placet Farinac.in praxi.lib.1.tit.de Indic.& tortur.quæſt.37.nu.163. & ſeq.

ſeq & præſertim numero 171. & ſic famoſum latronem poſſe de alijs latrocinijs interrogari, & torqueri tradit ibidem Farinac. numero 167. & ſeq.

80 Si vero fur confiteatur plura furta commiſſa, de quibus nō appareat, an huic ſuæ confeſſioni ſit credendum tradit Ang. de Maleſ. in verbo Et veſtem cœleſtem colum. 2. & ibi Aug. de Arimino in addit. Boſſ. in tit. de furtis num. 17. & copioſè Farinac. in pract. crim tit. de inquiſit. quæſt 2. num. 15. vbi dicit non ſufficere ad condemnandum furis cōfeſſionem, ſed oportere vt furta allegata comprobentur. niſi confitēs eſſet ſolemnis fur, tunc enim ex pluribus furtis quæ iſte faſſus eſſet, ſi duo, aut tria uerificarentur, hæc ad condemnandum ſufficerent. Grammat. deciſ. 48.

81 Qui aſſerit bona fide rem emiſſe, non tenetur bonam fidem probare, quia præſumitur: ſed aduerſarius qui bonam fidem negat, debet probare eum mala fide emiſſe. Roffred. in ſuo tract de libell in 1. part. in rubr. de act. publ. num 6. Maſcard. de probat. concl. 224. numer. 2. & ibi plura tradit ad hanc materiam pertinentia.

82 Verum quoniam bona fides non ſolū præſumitur, ſed etiam ex coniecturis probatur l. 3. §. Si ſeruus. ff. de acquir. poſſeſſ. Bart. & Doct. in l. Celſus. ff. de uſucap. Alex. conſ. vlt. vol. 1. Card. Alban. conſi. 28. nu. 3. Bald. conſi. 20. num. 4. & 5. vol. 5. Crauet. de antiq. temp. par. 1. §. Quæritur etiam num. 40. & 41. Dec. conſi. 266. 267. & 275. Ang. conſi. 130. Rol. à Valle conſi. 3. num. 94. vol. 1. Soc. Iun. conſ. 144. nu. 48. vol. 1. Afflict. deciſ. 369. num. 8.

83 Ideo ad cognoſcendum an emptor rei furtiuæ ſcienter, vel ignoranter rem illam emerit, primum conijci poterit, an clam, an uero palam emerit, quia ſicuti dolus non præſumitur, in his quæ publicè, & palā fiunt, ſic qui clam emit habet contra ſe indicium complicitatis, & poteſt torqueri, vt tradit Caſtren. in l. Inciuilem num. 1. & 2. C. de furt. Bald. in l. Eos. C. eod. l. fin. ff. de rit. nupt. Barb. conſ. 47. col. 15. & conſ. 45. col. 8. vol. 1. Cæpol. conſi. crim. 26. Magnifice, & generoſe Prætor num. 12. Ang. de maleficiis in verbo, Et veſtem cæleſtem col. 5. verſi Quid ſi quis emit, & ſeq. & in §. Is qui num. 2. Inſtit. de oblig. quæ ex delic. naſc. vbi hanc eſſe communem opinionem teſtatur gl. in l Quæ contra in uerbo, Errore acerrimo C. de inceſt. nupt. & in l. 1. C. de interd. matr Alex. conſi. 60. num. 8. vol. 1. Boſſ. in tit. de ind. nu. 6. Maſcard. de probat. concl. 831. num 16.

84 Opera enim clandeſtina, & furtim facta ſunt ſemper ſuſpecta, & deteſtata: & ideo quando contractus fit clam in eo preſumitur fraus. c.

ynico

vnico vt eccl.benef.& c.Cum inhibitio de cland. deſponſ. facit l. Cũ ipſe C.de contrahen.empt.& l.Donatio §.1.C.de donat.Salyc. in l.Ciuile in fine.C.de furt.Socin.conſ. 80. Præſens conſultatio col. 3. vol. 4.Cæpol.in tract.de ſimulat. contr. num. 66. & in conſi. 26. Magnifice col.3.vbi expreſſe dicit ementem clam aliquam rem præſumi furem,& allegat Paul.de Caſtro in l.Inciuilem C.de furt.glo. in l. Si in emptione.§.vlt.ff.de contrah.empt.Bart.in l.Non intelligitur §. Tacita ff.de iure fiſci.

85 Et quod clam factum fuit probat contra eum qui clam fecit Craue. conſ.129.num.11.per l.fin.ff.de rit.nupt.& l.Non exiſtimo.ff. de adminiſtr.tut.& l.1.C.de interd. matr. c.Conſuluit §.Ne uero iudicium de off.deleg c.Anaſtaſius iuncta gl.in verbo,Occultè 19. diſt.l. Ita fidei.ff de iure fiſci.c.Pernicioſam 18.q.2.

86 Clam facere dicitur ille,qui celat aduerſarium, neque ei denunciat, ſi modo timuit eius controuerſiam,aut timere debuit, ut iuriſconſultus declarat in l.3.§.fin.ff Quod vi,aut clam.

87 Vel quæ poſt motam litem facit,ut ſe à negocio eximat,dunoremq; actionem aduerſario conſtituat,quæ cum in alterius fraudem facta eſſe comprehendantur,clam facta interpretantur.l.Quo tutelam.§.Clã. ff.de reg.iur.

88 Quod etiam fit parte non citata clam fieri dicitur l. Aut qui aliter.§. Si quis te.ff.Quod vi aut clam.Innoc.in c.Cum olim, iuncta glo. de re iud. Aut non legitime citata,uel fraudulenter citata Maſcard.con-clu.297.num.12.& ſeq.de probat.

89 Vel clam fieri dicitur quod ita fit, ut non poſſit peruenire ad notitiam eius,cuius intereſt l.Clam poſſidere.ff.de acquir.poſſ.l. Non intelligitur §.Tacita,& ibi Bart.ff.de iure fiſci.Bart.in l.2.De his qui ex pub.rat.lib.10. & in l.2.C.de præd.cur. non alien.lib.10. Iaſ. in d.l. Clam poſſidere Fel.in c.Conſuluit de off.deleg. & ibi apoſtilla. Barb. conſi.46.vol.1.Socin.conſi.86.num.53.vol.2.Corſet. ſing. in verbo occultè incip.Quid dicatur fieri occultè.

90 Ideo ſi adhibitis in aliquo contractu teſtibus neceſſarijs,illis, & Notario ſilentium iniungitur clam factum dicitur, Bart. in l. In fraudem in prin.ff.de his quib.ut indig.

91 Illud etiam quod fit per interpoſitam perſonam,cum per ſe fieri debebat clam dicitur factum.Bart. in l.Pupillus.§.fin.ff.de auth.tutor.

92 Quod etiam ſine requiſita auctoritate Principis, vel Iudicis fit, clam factum dicitur.Bart.in l.2.C.ex his qui de pub.rat.lib. 10. & in l.1.C.de præd.cur.lib.10.

93 Vel

93 Vel etiam ſine requiſitis ſolemnitatibus Bart. in l. fin. ff. de rit. nupt. & in l. 2. C. de his qui ex publ. ratio. lib. x. c. Cum inhibitio §. 1. de clandeſt. deſponſ. & ibi Doct. Soc. Iun. conſ. 87. num. 48. & ſeq. lib. 2. Innoc. Hoſt. Io. Andr. & Ant. de Butrig in c. Ex tenore, Qui fil. ſint leg. Ruin. conſi. 14. num. 10. lib. 3. Cæphal. conſ. 503. col. penultima lib. 4.

94 Poteſt autem dici aliquid clam factum etiam adhibitis teſtibus ſi publice fieri debuit, vt moris eſt in matrimonio contrahendo. Bart. in l. 2. C. de his qui ex pub. tat. lib. 10 glo. in c. 1. in verbo, Clandeſtina. de Clandeſt. deſp.

95 Quæ de nocte fiunt clandeſtina quoque cenſentur ratione temporis incongrui, delicta enim nocturna clandeſtina dicuntur. Bald. in l. Cum fratrem in prin. C. de his quib. ut indig. Ang. in l. 1. §. Occiſorum. ff. ad Sylan. Et quando quid dicatur clam fieri docet Iaſ. in. §. Item ſi quis in fraudem Inſt. de act. nume 43. Fel. in c. Conſuluit de offic. deleg. in uerbo, Occultum col. fin. in c. Porrò de ſent excom. in fine. Et quando dicatur delictum clandeſtinum tradit Bald. in l. Cũ fratrem in prin. de his quib. ut indign. & occultum quoque multis modis dici tradit Luch. de Curte in ſuo conſi. incip. Contingit Caſſinã quod eſt 62. inter uaria conſi. crim. vol. 1. num. 18. & ſeq.

96 An uero grauius puniantur ea quæ fiunt clam, vel quæ palam Iaſ. in §. Ex maleficijs Inſt. de act. numer. 20. tradit hanc diſtinctionem poſt glo. ibi in uerbo Quadrupli. In prohibitis ſeuerius puniri qui palam deliquit, & ideo grauius puniri furtum manifeſtum, quàm non manifeſtum. In rebus uero non ſemper, & expreſſe prohibitis acrius puniri clam delinquentes. Sed de hoc dicemus in §. 12.

97 Perpendendum eſt etiam an emptor poſtquàm rem emit eam celauerit, & clanculum tenuerit: ex hac enim clandeſtina detentione complicitas arguitur. Et Rol. à Valle conſi. 45. numer. 25. vol. 1. dicit, per text. n §. Præterea in uerbo ſuſceperit, & celauerit Inſt. de oblig. quæ ex del. naſc. duo copulatiuè requiri adhoc ut emptor rerum furtiuarũ puniri poſſit: Eum ſcilicet ſcienter ſuſcepiſſe, & celaſſe: idque approbat Ang. in d. § & Hippol. de Marſ. conſi. 30. num. 20. Maſcard. de probat. concl. 831. num. 19. Sed, pacè tantorum virorum dixerim, ipſi in hoc longe decipiuntur. Tum quia text. ab illis allegatus ſi bene ponderetur hoc non dicit, tum etiam quia ratio naturalis reclamat, cum ſurabda conſequerentur ſi hoc uerum eſſet.

98 Imp. in d. loco primum tractauit, quæ nam furta eſſent manifeſta & quæ non manifeſta, poſtmodum de actionib. Furti concepti, & Obla

F ti,

ti ac Prohibiti egit,dixitque has actiones in deſuetudinem abijſſe, & inquit, Cū man feſtū ſit quod omnes, qui ſcientes rē furtiuā ſuſcepe rint & celauerint furti nec manifeſti obnoxij ſunt. Iuſtinianus in ſūma hoc in loco dicit, illum furti nec manifeſti teneri, non modo qui clanculum furatur, ſed illum etiam qui rem furtiuam ſcienter ſuſcipit,& celat,ſi en m ſcienter reciperet,& palam teneret furti manifeſti teneretur,non autem nec manifeſti. Et ita tantum abeſt ut Imp. voluerit hæc duo copulatiuè requ ri,ad hoc ut ſuſceptor de furto teneatur; vt imo de hac re non ſit loquutus: ſed bene d xit,hæc duo requiri,& eſſe neceſſaria ad hoc ut ſuſceptor furti non manifeſti teneatur. Quid enim abſurdius,& iniuſtius eſſet,ſi ille qui ſcienter res furtiuas ſuſcepiſſet non teneretur ſi illas palam teneret: detinere enim bona ſiue palam,ſiue clam hoc non eſt del ctum,ſed ex iſtis accidentibus conijcitur an ſuſceptor ſciuerit illas res eſſe furtiuas vel nè. Verum quando præſupponimus ſuſceptorem ſciuiſſe res fuiſſe furtiuas, nihil refert quomodocunque illas tenuerit, niſi ad cognoſcendum an ſuſceptor furti manifeſti,uel nec manifeſti teneatur: & id appoſitè deciſum fuit: nam quamuis ille, qui opem fert furi ad bona aliena contrectanda eodem crimine teneatur,quo fur ipſe principalis tenetur uidelicet, vel furti manifeſti,vel nec manifeſti prout furtum ab ipſo fure commiſſum fuit: tamen quia in ſuſceptore aliter res poteſt cōtingere, ideo Imp. hanc rem decidere voluit. nam, exempli gratia, fuit commiſſum furtum manifeſtum,cum furto aufugit,& alius ſcienter rem furtiuam clam ſuſcepit,& celauit. Fur hoc caſu tenetur de furto manifeſto,& ſuſceptor de furto nec manifeſto. Ad hoc ergo ut ſuſceptor teneatur de furto nec man feſto inquit Iuſt. neceſſe eſt hæc duo concurrere,ut ſcienter ſuſceperit,& celauerit, ſi autem ſcienter ſuſceperit & non celauerit tenebitur furti manifeſti.

99 Quæ diximus de emptore locum habent etiam in eo,qui pro pignore rem furtiuam reciperet Alex.in addit. ad Bart. in l.Incivilem C. de furt.Caſtr. in l. Seruus cuiuſdam §.Quæſitum eſt.ff. de cond. indeb. Bald.in l.Eos qui C.de furt.Aret.in tract. maleſ.in verbo Veſtem cæleſtem col.5.verſic. Quid ſi quis emerit ſcienter Rol.à Valle in conſil. 45.vol.1.num.2.

100 Imo etiam in eo qui in depoſitum talem rem acciperet, uel ad cuſtodiendam, & quocunque modo illam penes ſe haberet: & ideo Imper. vnico verbo generali Suſceptoris hos omnes caſus complexus eſt.

101 Precium quoque eſt animaduertendum,ſi quis enim vili precio e-

mat

mat rem furtiuam, præſumitur furti habuiſſe complicitatem, uti receptatorem, vel rei furtiuæ uili precio emptorem: quod non eſt ſuſpicandum ſi iuſto precio, uel paulo minori emiſſet, glo. & Bart. in l. Inciuilem C. de furt. Io. de Imola in l. fin. ff. de hær. inſt.

102 Interdum quoque accidit vt ementes re vera non habeant expreſſam complicitatem cum furibus, imo fures emptoribus affirment, bona eſſe ſua, & emptores ſimulent ſe id credere: verum quoniam emptores ob emptionem clandeſtinam, ob modicitatē precij uel ex qualitate ipſorum bonorum, uel ex conditione vendentis, aut ex aliis cauſis, & coniecturis potuerunt ſcire bona eſſe furtiua, non præſumuntur carere culpa, & ſic à pœna non debent eſſe immunes, ſubminiſtrantes hoc modo commoditatem furibus, & incitamentum ad furandū. Doct. in l. Inciuilem C. de furt. Bald. in l. Eos C. de furt. Paul. Caſtr. in d. l. Inciuilem num. 2. dicit, emptorem confitentem ſe ſciuiſſe rem emptam fuiſſe furtiuam puniendum eſſe tamquam furti receptatorem. Ang. de maleſ. in verbo, Quid ſi emit ſcienter col. 5. Aufret. in Deciſ. Tholoſ. 151. Alciat. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 19. num. 2. Rol. à Valle conſ. 45. num. 25. vol. 1.

103 Deprehenditur etiam ſcientia emptoris ex qualitate rerum, ut ſi res emptæ ipſi non conueniebant, nec illis egebat, ut ſi caupo emeret libros, vel ueſtes ſericas grauius in eum inſurgeret indicium, quàm ſi res ſibi congruentes emiſſet, ut frumentum, caſeum, & ſimilia: quæ quidem circumſtantiæ ideo conſiderandæ ſunt, quia accidentia magnam partem conferunt ad ueritatem cognoſcendam ut tradit Bald. in l. Solam C. de teſt. Fel. in c. Cum cauſam de teſtib. l. Verum la 2. ff. de furt.

104 Aliud quoque indicium non leue inſurgit contra rerum furtiuatū emptorem cum ſcilicet ſcienter illas res emiſſe, ſi al as res furtiuas emere conſueuit. Bart. in l fin. ff. de quæſt. & in l. 2. & in l. Milites, & in l. fin. C. de quæſt. Ang. in l. Ancillæ C. de furt. & in ſua pract. crimin. in verbo, Fama publica. Hippol. in l. Qui falſam monetam ff. ad l. Corn. de falſ. num. 112. Iul. Clar. in § Furtum verſ. Sed nunquid Bald. in l fi. ff. de hær. inſt. in fine, ſequutus opinionem Cyni. Semel enim malus, ſemper præſumitur malus in eodem genere mali. c. Semel malus de reg. iur. in 6 l. Si cui §. Iiſdem ff. de accuſat. l. Non omnes §. A barbaris ff. de re milit. Valet enim argumentum de tempore præterito ad tempus præſens. l. Siue poſſidetis. C. de probat. Bart. in d. §. Iiſdem. & in l. Caſſius. ff. de ſenat. Bart. in l. Si prius. ff de no. op. nunc. Bald. in l. fin. ff. de her. inſt. & in c. 1. de feudo dato in vicem legis comiſ. Innoc. in c.

Super his, de accuſat. glo. & Abb. in c. Propoſuit de cler. excom. mini. & alios plures allegatos à Nic. Boerio in addit. ad dictam reg. Semel malus Maſcard. de probat. concl. 1003. num. 37. quæ regula limitatur ſi per tres annos poſt bene uixit; quia præſumitur emendatus, pulcherrimus eſt text. in Auth. de Monach. §. Hinc autem, & ibi Angel. Lud. Rom. conſi. 235. col. 2. c. Ferrum 50. diſt. Felin. in c. Cum deputati, in princ. de iudic. Card. Alex. in c. Leges col. vlt. 53. diſt. per text. & glo. in c. 1. 17. q. 2. Bald. conſi. 89. col. 2. vol. 3. Maſcard. d. concluſi. 1003. num. 38. & ſeq. ubi optime declarat, & limitat hanc regulam. Si enim bonus uir poteſt malè agendo effici malus, cur idem benè agẽdo non poterit ad meliorem frugem conuerti? & notiſſima ſunt exẽpla eorum, qui prius deprauati ad bonam uitam redierunt. Si ergo iſte qui conſueuerat res furtiuas emere, per tres annos abſtinuit, & rectè uixit, ceſſabit præſumptio, & indicium contra illum. Quando autem rerum furtiuarum emptori, ad probandam eius bonam fidem ſit deferendum iuramentum deprehendi poteſt ex traditis à Maſcard. de probat. concl. 227.

105 Graue quoque inſurgit indicium contra reum, ſi illi ſoli res furtiua profuit; is enim feciſſe creditur, cui bono ceſſit, vt exempli gratia, ſi inſtrumentum, uel teſtamentum ſubtractum fuerit, contra eum inſurget indicium, qui ex illius ſubtractione aliquod commodum eſt reportaturus: nemo enim furtum peteret ea, quæ ſibi aliquo modo nõ prodeſſent. Bart. in l. Vnica num. 5. ff. de quæſt. per text. in l. 1. §. Sed ſi quis inſtrumenta C. de lat. lib. tol. Brun. in tract. de indic. quæſt. 3. 1. part. numer. 5. Ang. & Salyc. in l. fin. C. de quæſt. Maſcard. de probat. lib. 2. concluſ. 831. num. 12. Blanc. de indic. nume. 422. ubi dicit hoc indicium non ſufficere ad torturam, & rectè, cum ſit à delicto remotum, & faciunt etiam tradita per Blanc. in d. tract. de indic. num. 255. Et in facto cum proceſſus formatus contra quendam hæreticum, fuiſſet ſubtractus, & ob id indicium eſſet ortum contra ipſum hæreticum, quibuſdã alijs ſuſpicionibus concurrentibus, fuit tormentis ſuppoſitus, in quibus furtum confeſſus fuit.

106 Si hæres non fecit inuentarium ut tenebatur, præſumitur bona defuncti ſubtraxiſſe, ut habetur in §. Hinc nobis, & in §. Si uero non fecerit inuentarium in Auth. de hæred. & falc. & in Auth. Sed cum teſtator. C. ad l. Falc. & in l. vlt. §. Etſi præfatam, & in §. Sin vero poſtquam, & ibi glo. in verbo, Cenſuerunt C. de iur. delib. gl. in l. Tutoris la 2. C. de admin. tut. Guid. Pap. quæſt. 352. Iaſ. in l. Cum neceſſitatem num. 5. 1. C. de fideicom. Bart. in l. Nemo poteſt num. 12. & ibi Doct. de

leg. 1 & in l.In ratione §.Quod vulgo num.2.ff.ad l.Falc. Rom. conſ. 118.Quo ad primum num.3.Guid.Pap.de præſumpt.num.58. & in decíſ.53.Obſeruatur in iudicando,circa medium,Io.Crot.in rubr.ff. de op.no nunc.num.52.Abb.in c.Raynaldus num.13. de teſt. Rol. à Valle in tract.de confect. inuent. in 5.part.tit.2.nume. 17. verſicul.5. Franc.Bruſat. conſ.325.num.115. vol.3.

107 Si autem hæres inuentarium confecit, præſumitur illud rectè, & bona fide confeciſſe,nec aliqua bona prætermiſiſſe, vel ſubtraxiſſe: & in dubio ſtatur in iudicio ipſi inuentario,niſi creditores, vel legatarij probauerint alia bona extaſſe in hæreditate l.Scimus §.Licentia.C.de iur.delib. & ibi Bart.& Doct.in l. Si conſtante.ff. ſol. matr.l. Merito.ff.pro ſocio,Alex. & Aret.in l.In illa.ff.de verb.obl g.

108 Etiam inimicitia parit indicium furti,quia ſi inimicus ſemper cogitat male facere inimico,& ideo habet contra ſe indicium Nouell. n pract crim.ad offenſam,cap. De modo,& forma c tandi reos nume. 3. Hippol. de Marſil. in §.Diligenter number 69.in ſua pract. crimin.Iul. Clar. in pract.crim.quæſt.21.verſi. Inimicitia ; nocetque inimico etiam proprio incommodo,& iactura,quanto magis hoc faciet ſuo cómodo,& utilitate? Hippol.de Marſil.in l.1 §. Præterea nu. 21.& ſeq. ff.de quæſt. Si ergo fures etiam amicis ſuis bona arripiunt, tanto magis id extraneis,& incognitis & longe magis inimicis. quid enim eſt optabilius quàm unico actu ſibi prodeſſe,& inimicis obeſſe? & cú pecunia ſecundus ſangis hominum appelletur gl.iuncto text.in l. Ad uocati C.de aduoc.diuerſ.iud.& alij relati à Menoch. de arbitr. iudic. lib.2.caſ.110.num.6. non eſt mirum ſi ab inimicis deſideratur, & libenter extrahitur,& ſurripitur. Et contra ex ablatione rerum noſtrarum inimicitiam contrahi docet poſt alios per eum citatos Farinac. in ſua praxi.lib.2.tit.de indic. & tort quæſt.49.num.16.17. Hoc tamen non procederet in viro integræ famæ,ac nobili, qui licet inimicum ſuum occideret,& eius etiam bona conſumeret,atque incenderet,nó tamen illa ſubtraheret; quia hoc turpe, illud autem glorioſum exiſtimat. Imo qui habent inimicos multo magis à delictis abſtinent, ut docet Plutarchus in lib. De vtilitate ex hoſtibus capienda.

109 Qui ſe ingerit ſine intereſſe ubi non eſt uocatus, & affectatè rem ad ſe non pertinentem pertractat habet indicium contra ſe: nam quemadmodum oritur ſuſpicio contra eum qui non facit, quod facere debet,ſic contra illum inſurgit indicium,qui facit id,ad quod facere nó tenetur. prudens enim iudex arguit illum non agere ſine cauſa.& hoc bifariam accidere poteſt. Aut quando quis primus omnium uenit ad

denuntiandum, puta furtum. & ſine aliquo intereſſe inſtat vt inquiratur, credens hoc pacto apud Iudices boni viri nomen præocupare, ita ut etiam ſi contra eum aliqua poſtea ſuperuenerint indicia, ſe ob id eſſe tutum, cum non conſueuerint delinquentes inſtare ut de crimine inquiratur. Verum quoniam ars deluditur arte, quo modo iſti credunt ſe tueri, eo modo ſe ſuſpectos reddunt, ex quo ſine cauſa in alienis negocijs ſe ingerunt. l. Vnius facinoris. §. Seruo qui vltrò. ff. de quæſt. l. Quæ omnia §. Sed ſi aduerſarius. ff. de procur. l. Semper. ff. de iur immun. & l. Vxori ff. ad l. Corn. de falſ. & in l. Si quenquam C. de epiſc. & cler. Paris de Put. in tract. Syndic. fol. 99. col. 4. vbi dicit ſuo tempore hoc bis accidiſſe. Hippol. de Marſil. in §. Diligenter numero 150 & in d l. Vnius facinoris §. ſeruo qui ultrò num. 6. Farin. in praxi lib. 2. tit. de Indic. & tort. quæſt. 52. num. 93. & ſeq. ubi plura adducit. Alio modo quis redditur ſuſpectus, dum ſine apparenti intereſſe rei expeditionem nimis anxiè procurat, quod ipſe facit, ne reus eius culpam, & complicitatem detegat: donec enim in manibus iudicis reus permanet, ſemper timet, nec exiſtimat ſe eſſe tutum, niſi è carceribus eximatur ille, qui poteſt illius ſcelera propalare, & ideo illius liberationem efflagitat, & hoc pacto redditur ſuſpectus in illumque inſurgit indicium. Blanc. de indic. num. 276. Hippol. in d. §. Diligenter num. 150 Nouell. in pract. crim. in princ. num. 109. Non eſt ergo ſine culpa, qui ſe immiſcet rei quæ ad ſe non pertinet c. Non eſt de reg. iur. in 6. & ibi notata. Quod etiam in ipſis reis conſideratur, experientia enim non ſemel obſeruaui, non minus eſſe indicium contra reos in carceribus exiſtentes, qui cauſæ expeditionem pro uiribus differunt, dignam pœnam reformidantes c Nullus dubitat de præſumpt. quàm contra eos qui illico eorum expeditionem inſtantiſſime poſtulant timentes ne in dies alia eorum crimina detegantur, uel fortiora indicia, clarioraque argumenta, aut probationes inſurgant, ad crimen ſibi obiectum comprobandum. Prudens tamen iudex qui debet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquiſitione diſcutere, non ex abrupto proferet iudicium, præcipitata enim ſententia eſt nouerca iuſtitiæ, nec iure ſubſiſtit, aut defendi poteſt c. 2. & c. Cum Bertoldus de re iud. Bart. in l. Prolatam C. de ſent. & inter. omn. iud. Crauet. conſ. 18. num. 2. Menoch. de arbitr. iudic. quæſt. 42. num. 2. Specul. in tit. de inſtr. edit. §. Videndum reſtat, verſ. Item non exhibeas l. 2. C. de ſent. ex breuil. recit. c. Ex litteris §. Nos igitur de reſt. in integr. Fel in c. Eccleſia Sanctæ Mariæ de conſtit. num. 14. Et per ſordes dicitur iudicaſſe, & baratariam, ut aiunt, commiſiſſe iudex, qui aliquid accipit, ut iuſti-

ſtitiam celeriter adminiſtret, ut tradit Boer. poſt multos alios ab eo relatos, quæſt. 153. num. 2 & infra in §. 5. de ſordibus iudicum, & eorum furtis, Deo fauente, dicemus.

110 Qui potuit furtum prohibere, & non prohibuit redditur etiam de furto ſuſpectus, uel de complicitate: hæc autem quæſtio ab illa dependet, quam copioſe examinauimus in noſtro tract. de parricidio, dum (ſumpta occaſione ab illa quæſtione, An quis ſciens parricidium eſſe committendum, ſi non propalauerit, ſola ſcientia puniendus ſit) diſputauimus, ad maiorem dilucidationem illius materiæ, An quis teneatur delicto obuiare; & ideo ad ea quæ ibi ſcripſimus lectorem reijcio. Et ad hanc rem faciunt ea, quæ ſcripſit Nouell. in pract. crim. ad def. tit. An indicia pro reo danda ſint nume. 98. Illud tantum nunc non prætermitto de iure canonico quemcunque teneri: at de iure ciuili neminem adſtringi delicto obuiare: quod tamē limitatur, ut diximus, in dicto noſtro tractatu.

111 Prohibens ne fur capiatur, & ad iuſtitiam ducatūr, habet indicium complicitatis furti, facit l. fin. ff. de cuſt. & exhib. reorum l. 1. in princ. ff. de eo per quem fact. er. Bonif. de Vitall. in tract. malef. in tit. de indicijs in prin. & tradit Blanc de indic. num. 294. Nouell in pract. crim. in princ. num. 104. & idem in cap. De puro homicidio num. 20. & ad defenſ. cap. An indic. pro reo danda ſint num. 111.

112 Tranſactio ſuper furto an faciat indicium quæritur. Exempli gratia; ſi ille, contra quem eſt furti ſuſpicio promittat reſarcire damnum rei furtiuæ, uel rem furtiuam penes eum repertam reſtituere, an ob id in eum inſurgat indicium. In hoc arbitror eſſe reſpondendum ſecundum diſtinctionem l. Tranſigere C. de tranſact. Tranſactionem ſcilicet factam, quando uenit pœna ſanguinis ingerenda, non facere indicium, ſi autem non erat pœna ſanguinis infligenda, tunc indicium oriri, de qua re tractat Blanc. de indic. num. 306. Iul. Clar. in pract crimi. quæſt. 58. ✓ verſic. ſucceſſiuè: & in quæſt. 21. ✓ verſ. pax, ſeu tranſactio, affirmat in Ducatu Mediolani obſeruati, ✓ vt inſtrumentum pacis plenè probet delictum contra eum qui pacem iniuit. & in noſtra materia furti bonus eſt textus in l. Quoniam ff. de ijs qui not. infam. & de hac materia diſputantem uide Farinac. in pract. crim. tit. de Inquiſitione q. 4. num. 31. & ſeq. Si autem tranſactio fuit tractata, non autem concluſa, pari modo cum eadem diſtinctione eſſe reſpondendum tradit Blanc. ibi num. 307. Plures extant cautelæ ad excuſandum tranſigentem ab hoc indicio quando tranſigit in caſu à lege prohibito, de quibus per Iaſ. in d. l. Tranſigere in fine, & Brun. de indic. col. 2. Maſc.

de probat.concl. 500. ubi plura adducit. Hippol. de Marſil. in pract. in §. Diligenter num. 178 & de hac quæſtione dicemus etiam infra in §. 11. num. 13. & 14. Quid autem dicendum in petente ueniam? dic aut fur petit veniam ſolemniter in iudicio, & cenſetur delictum fateri Doct. in c. Exhibita de homic. aut petit ueniam extra iudicium, & delictum confiteri non cenſetur Rom. in l. 1. numer. 3. ff. de no. op. nunc. Cæpol. conſi. crim. 21. Ego Bartholomeus Cæpola col. 9. & tradit plena manu Maſcard. de probat concl. 501. per totam.

113 Contumacia quoque rei parit contra eum indicium, & in crimine furti exemplificatur in citato ad comparendum, qui abſens fuit in exilium miſſus propter eius contumaciam, ſi poſtea comparet, uolẽs contumaciam purgare, audietur, ſed propter eius præcedentem contumaciam poterit torqueri Nouell. in pract. crim. in prin. num. 110. Nic. de Mattarel. & Bald. in l. 1. §. Sequitur videre C. de hæred. inſt. Bru. de indic. quæſt. 5. 2. par. num. 7. idem Nouell. in cap. de puro homicidio num. 15. Neceſſe tamen eſt, vt alio quoque indicio grauetur: alioquin non potuiſſet in exilium mitti. In hoc Sereniſſimo Veneto Dominio hoc poteſt uerificari in bannitis ad inquirendum, de quibus alibi diximus: & in illis, qui Principis reſcripto iterum ad ſe defendendum admittuntur, non obſtante quod contumaces fuerint condemnati.

114 Fuga etiam poſt furtum facere indicium contra fugientem docet Bart. in l. vlt. num. 5 ff de quæſt. Boſſ. in tit. de indic num. 49. Ripa in l. Admonendi num. 168. ff. de iureiur. Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 21. verſ. Fuga. Gram. conſi. 14. In cauſa pulcherrimæ mulieris num. 4. & in conſi. 17. num. 19. Alex. conſi. 65. vol. 1. Menoch. de arbitr iudic lib. 2. caſ. 474. num. 48. verſic. Fuga ipſius nominati Maſcard. de probat. cõclu. 83. num. 9. Blanc. de indic. num. 227. & ſeq. de hac re copioſè tractauit Farinac. in ſua praxi. lib. 2. tit. de indicijs & tort. quæſt. 48. per totam. De qua fuga adhoc ut conſtet, debet fieri apud acta relatio, reũ non inueniri, & hoc indicio cætera indicia augentur Iul. Cla. in pract. crim. quæſt. 20. verſi. Ad formandum. Tanta enim eſt uis ueritatis, ut occulta quadam vi homo ſceleſtus cogatur delictum propalare, ſi nõ expreſſa confeſſione, alio ſaltem tacito modo, & præſertim fuga ipſa: perhoreſcunt enim criminoſi iudicis faciem, & veluti à furijs, à propria conſcientia exagitantur, vnde illud: Fugit impius nemine perſequente. & Cicero pro Roſcio Amerino inquit: Sua enim quemque fraus & ſuus terror maxime vexat, amentiaque afficit, ſuæ malæ cogitationes, conſcientiæque animi terrent. Hæ ſunt impijs aſſiduæ,

do-

domeſticæque furiæ, & quæ ſequuntur.

115 Illud tamen eſt memoriæ commendandum, non ſemper fugam facere indicium contra fugientem, & præſertim non officere ſi reus poſt querelam, vel inquiſitionem fugam arripiat, Hippol. de Marſil. in pract. crim. in §. Diligenter num. 42 & in rubr. C. de probat. nu. 261. 162. & ſing. 115. Fuga non ſemper. Bald. in l. De minore C. de adult. Caſon. in tract. maleſ. tit. de fuga. Iul. Clar. in pract. crimin. quæſt. 21. verſi Fuga, diſtinguit in capitalibus criminibus poſt accuſationem fugam non facere indicium ad torturam: at in non capitalibus: ſi cũ fuga concurrat fama publica ſemper facere indicium ad torturam, ſiue præceſſerit accuſationem, ſiue ſubſecuta fuerit: ſubdit tamen Senatũ Mediolanenſem non conſueuiſſe fugitiuum, vel ſponte reuerſum, vel detentum condemnare, ſed tantummodo grauius torquere, vel etiam in pœnam fugæ eum publicè torqueri facere.

116 Si autem fur detentus fuit, uel alius criminoſus, & carceribus fractis aufugiat habetur pro confeſſo, & tamquàm confeſſus punitur l. In eos l. Nudos, & ibi glo. in verbo Puniendi ſunt, ff. de cuſt. reor. quã materiam accuratè examinat Boer. deciſ. 215. Io. Andr. ad Specul. tit. de præſumpt. §. Species, verſ. violenta, & alij plures relati à Maſcard. de probat. conclu. 266. Qui autem aufugit de carcere aperto nõ habet indicium contra ſe Bald. in l. Succurritur C. ex quib. cauſ. maior. Io. Thyerr. in tract. de fuga num. 4. Maſcard. in d. concl. 266. num. 18. Et idem eſſe de fugiente ex priuato carcere ſcribit Guiel de Cug. in d. l. Succurritur, & Paul. Girland. de relax. carcer. tit. de fuga incarcerati num. 15. ſed poſtremo cum Proſper Farinacius hanc materiam carcerum copioſiſſimè examinauerit in ſua praxi, ad eum lector accede, quia nihil amplius deſiderabis.

117 Famulus autem fugiens domo, in qua furtum factum fuit habet indicium contra ſe glo. in §. ſi vero, in verbo Factum, in Auth. de exhiben. reiſ. Si autem alio loco, & alio tempore furtum factum fuiſſe dicatur, ceſſat indicium Bart. in l. Si quis ex argentarijs §. An vero nec hæredi num. 3. & in l. vlt ff. de quæſt. num. 5. Paris conſi. 156. nu. 38. Hippol. de Marſi. in rubr. C. de probat. num. 236. & 263. vbi plura adducit ad fugam pertinentia, Specul. in tit. de accuſat. §. Sequitur videndum num. 21. Thom. Gram. conſ. 60. num. 1. Gerar. de Petraſan. ſing. 8. num. 1. Brun. de indic. quæſt. 3. 1. part. num. 4. Boſſ. in tit. de furt. num. 2. Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 56. in prin. Blanc. de indic. num. 423. Maſcard. de probat. concl. 831. num. 6.

118 An vero famulus ob ſolam fugam torqueri debeat ad eruendam ueritatem

ritatem circa furtum commiſſum Iac. de Beluis. in §.Si vero in Auth. de exhiben. reis quem refert,& ſequitur Blanc.de indic.num.423. dicit ob ſolam fugam famulum non eſſe torquendum,& idem etiam confirmat Brun.de indic.quæſt.3.in princ.& Io.Andr. in addit ad Specul.in tit.de præſumpt. laudat opinionem Beluis. & dicit in iudicijs non ſeruari, vt ſeruus propter ſolã fugam torqueatur.Nouell. in pract. crim tit.de furto num.18. Verum de hoc non poteſt in uniuerſum certa regulã tradi,ſed iudicis arbitrio eſt relinquendum. Quid enim ſi tempore furti ſeruus potuit ex alia cauſa ad fugam adduci? Quid ſi qui fugit eſt bonæ famæ,& alij ſerui qui non fugierunt peſſimæ? Quãdo autem rationabilis ratio ipſius fugæ reddi non poteſt, alijſque non reſiſtentibus indicijs, famulus torqueri debet. Quid autem in componente,ſeu colligente ſarcinulas,uel alijs ſolitis fugæ præludijs? Et hoc eſt indicium l.Ab hoſtibus §.fin.ff.ex quib.cauſ.ma.Beneu.Straccha in tract.de mercatura part.2.num.31. vbi plures citat.

119 Non reſpondens interrogationi habet indicium cõtra ſe quod quidem indicium cum ſit generale etiam ad alia crimina, remitto lectorẽ ad tradita per Blanc.de indic.num.271. & ad auctores ibidem ab eo relatos. Et ob hoc indicium reus poteſt torqueri ad eruendam reſponſionem non tamen ob id eſſet condemnandus,vt ſcribit Plutar.in uita Publicolæ Brutum feciſſe reos ter interrogatos non reſpondentes damnare: niſi iſte reus eſſet homo facinoroſus, uel inflagranti deprehenſus. Vide Farinac. in praxi. lib.1.tit.de Indicijs,& tortura quæſt. 37.num.176 & ſeq.

120 Vox balbutiens loquela timida,trepidatio ac titubatio, erubeſcentia,pallor,& ſimilia faciunt quoque indicium l.De minore §.Tormenta.ff.de quæſt. vbi ſic ſcriptum eſt: Plurimum quoque in excutienda veritate,etiam vox ipſa,& cognitoris ſubtilis diligentia affert: nam & ex ſermone,& ex eo qua quis conſtantia,qua trepidatione quid diceret,vel cuius æſtimationis quiſque in ciuitate ſua eſt,quædam ad illuminandam ueritatem in lucem emergunt. Non tamen hæc ſingula iudicia ſunt efficacia ad torturam,cum hæc ſigna ob varia accidentia contingere poſſint, uide Blanc.& alios ab eo citatos in tit.de indic. num.259. & ſeq.Nouell.in princ. ſuæ pract.crim.num.83. & ſub tit. de puro homicidio num.11. & ad defenſam in tit. An indicia pro reo danda ſint num.143. & in tit. Reſponſiones reorum in conſtitutis num.3 Hippol.de Marſil.in d.l.De minore §. Plurimum quoque nũ. 25.ff.de quæſt.vbi admonet iudices, vt hæc ſigna, & indicia deſcribi faciant. Qui crimina patrarunt conſcientia vexati, ac iminentis

pœnę

pœnę timore perculſi interne adeo exagitantur, vt expeditè, ac diſtinctè loqui nequeant: & hinc eſt, vt vox tremula, ac timida ſit contra reum indicium; & in reis obſeruaui aliud non vulgare indicium: motum quendam in gutture, ex quo videtur eos non poſſe ſaliuam deglutire; de quo Horat. forſam intellexit, dum Sat. 6. lib. 1. Serm. dixit.

Vt veni coràm: ſingultim pauca locutus,
Infans nanque pudor prohibebat plura profari.

121 Ex trepidatione, & titubatione oritur quoque indicium d. l. De minore §. Tormenta ff. de quæſt. Trepidare autem eſt vehementer timere, & actus inconſtantiæ. Virg. lib. 6. Æneid.

Vt uidere virum, fulgentiaque arma per vmbras
Ingenti trepidare metu: pars vertere terga, &c.

Intrepidus autem eſt, qui non trepidat, nec timet.
Titubare verò eſt propriè eorum, qui pedibus nequeunt conſiſtere, Horat. ep. 13. lib. 1.

Vade, vale, caue ne titubes, mandataque frangas.

Quod transfertur etiam ad ſermonem, vnde apud Ouid. triſt. eleg. 1.

Hæc vbi ſum furtim lingua titubante locutus.

Hoc autem non eſſe ſufficiens indicium ad torturam inquit Bart. in l. fin. ff. de quæſt. num. 3. quamuis aliquam inducat præſumptionem, Carrer. in ſua pract. fol 92. & 120. Simancas de hæret. c. 63. nu. 14. multi enim quamuis innocentes, ſunt adeo timidi, vt coràm iudice facile uacillent, ac titubent, vt inquit Iul. Clar. in pract. crim. q. 21. verſi. Cæterum ſola inconſtantia, prout accidiſſe cuidam nobili ſcribit Paris de Put. de Syndic. fol. 441. num. 7. De vacillatione, & titubatione poſt alios tractat Farinac. in praxi lib. 2. tit. de Indic. & tort. num. 39. vbi lector plura inueneris ad hanc materiam pertinentia.

122 Ex erubeſcentia quoque, & pallore deſumunt indicia. Erubeſcunt illi, qui rubore profunduntur, dum ſanguis ad exteriores partes confugit, vt externa exploret, vel extrinſecam vim propulſet: ſed quando pallore afficimur ſanguis fugit ad tuendum cor, & quia ſuperficiem deſerit exanguem, ideo palleſcimus. Cur autem pudentes rubeſcant, & metuentes palleſcant agit Ariſt. in problematibus, & Gel. lib. 19. cap. 6. noct. attic. & Macrob. lib. 7. Saturn. cap. 11. inquit ex phyſicorum ſententia, naturam pudore tactam, ſanguinem, cuius color rubor eſt, ante ſe pro velamento tendere, ut erubeſcentes manum ſibi ante faciem opponunt: contrà in metuentibus in altum totam demergi naturam; ſicuti nos cum timemus ad receſſus, & occultas latebras confugimus. Cum ergo homines facturi ſunt turpia, aut dum illa faciunt

eru-

erubeſcunt, vel cum illa dicunt, aut dicturi ſunt, vt Ariſt. libr. 1. Rhet. docet, Sapphoniſque; & Alcæi exemplo confirmat: pudor enim, & verecundia dedecus fugiens, eſt virtutum cuſtos, vt Cic. ait in partitionibus, & dum ſuæ gloriæ cupiditatem, ac ambitionem Luceio erat declaraturus, ita erubuiſſe fatetur: Coràm me tecum eadem hæc agere ſæpe conantem, deterruit pudor quidam penè ſubruſticus, quæ nunc expromam abſens audacius, epiſtola enim non erubeſcit. & de hac re agit idem Cic. in Orat. pro P. Scylla, in lib. 1. de diu. nat. & in quarta Tuſculana, & in c. 2. lib. 2. Eſdræ legitur: Dixit mihi Rex: Quare vultus tuus triſtis eſt, cum te ægrotum non uideam? non eſt hoc fruſtra, ſed malum neſcio quod in corde tuo eſt. & capit. 4. Gen. Cur concidit facies tua. & Ouid. inquit.

O quàm difficile eſt crimen non prodere vultu.

Eſt tamen interdum etiam erubeſcentia boni uiri indicium, unde apud Terent. legimus: Erubeſcit ſalua res eſt. & l cet Ariſt. lib. 2. Ethi. neget pudorem eſſe virtutem, ait tamen in adoleſcentibus probam eſſe affectionem, ac bonæ ſpei indolem, & iccirco appoſitè ab Horat. infans appellatur dum ad Mæcenatem ſcribens inquit.

Infans nanque pudor prohibebat plura profari.

& tamquàm puerile uitium pudor in rebus honeſtis damnatur, & à Plutar. uitioſus appellatur in eo opuſculo, quod de hoc ipſo vitioſo pudore conſcripſit. Hinc factum eſt, vt rei, non per procuratorem, ſed ipſi ad iudicis conſpectum veniant, ut uideatur qua cõſtantia, vel qua trepidatione reſpondeant, quia hæc, vt diximus, plurimum valent ad illuminandam iuſtitiam d. l. De minore §. Tormenta. ff. de quæſt. & idem de teſte dicitur, qui eadem de cauſa ore propr.o debet teſtimoniũ dicere, non autem in ſcriptis tradere, ut latè docet etiam Maſcard. de probat. vol. 1. quæſt. 5. num. 11.

123 Mendacium furis eſt etiam indicium, & ad reliqua crimina uniuerſale Blanc. de indic. num. 265. Maſcard. de probat. concl. 1040. l. Seruus ff. de dolo Bart. in l. fin. ff. de quæſt. & ibi Marſil. nume. 2. & in ſuo ſing. 103. Veritas in teſte &c. Paris de Put. in tract. Syndic. fol. 96. & 105. & 107. verſi. Item cum quis in mendacio. Eſt tamen diſtinguendum, nam mendacium circa principale negocium, vel circa illius circunſtantias facit indicium ad torturam: vt ſi reus de furto ſuſpectus, interrogatus ubi tempore furti reperiebatur reſpondendo mentiatur Bart. in loco citato. Mendacium autem circa diuerſa non facit indiciũ ad torturam Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 21. verſ. Mendacium ſuadet Iudices, vt ex ſolo mendacio non faciant reos torqueri, quando

mendacium faciat indicium ad torturam,& quando non recte explicat Farinac.in praxi lib.2.tit.de indic.& tort.q 52.nume.2.& ſeq. Si quis autem negauerit rem ſurripuiſſe conuictus de mendacio poterit adhuc ſe tueri ſe id feciſſe de licentia domini, vel tamquàm rem ſuam, aut alia huiuſmodi defenſione. Vt qui negauit homicidium feciſſe conuictus poteſt adhuc ſe tueri,& dicere ſe illud feciſſe ad neceſſariam uitæ ſuæ tutelam. Bart. in Auth. Contra qui propriam C. de non num.pec.in fine,Iaſ.in §. Item ſi quis poſtulante nu. 27. Inſt. de act.poteſt enim reus uti pluribus exceptionibus,etiam contrarijs l. Nemo prohibetur.ff.de except. & ibi glo.l.Nemo ex his ff.de reg.iur. c.Nullus de reg.iur.in 6.Bart.in l.Cum de indebito.ff.de probat.

124 Variatio etiã facit indiciũ contra reum in ſuo dicto uariantem,& ad iſtam variationem ſi accedit etiam aliqua alia coniectura, & variatio reſpiciat delictum principale,vel qualitates,& circunſtantias ſubſtantiales,facit indicium ad torturam, vt copioſe more ſuo tradit Farinac. in ſua praxi lib.2.tit.de indic.& tortura quæſt.52.num. 18.& ſeq. ad quem accedat lector,& multa ad variationem pertinentia inueniet.

125 Confeſſio quoque extraiudicialis parit indicium contra furem,etiã ad torturam gl.ab omnibus approbata in l.Capite quinto ff. ad l. Iul. de adult.Ang.in l.1.ff.de confeſſ.Hippol.ſing.310. Credo te ſcire, Felin.in c.Olim num.5.de reſcript.Dec.in c.At ſi clerici num.17. de iudiciis,cum aliis relatis à Iul.Clar.in pract.crim.quæſt.21.verſi. Confeſſio extraiudicialis. Si tamen probetur error confeſſionis factæ extra iudicium tollitur indicium Clar. loco citato: vbi etiam agit de confeſſione facta coram iudice in competenti, & coram Iudice ſed tamquam priuato: & de reuocatione confeſſionis, quæ fit quando reus confeſſus ducitur ad tribunal ad ratificandum ſuam confeſſionem.

126 Phyſiognomia ſolet etiam adduci pro indicio aduerſus reum in genere,vt tradit Bald.in l.2.Verſi.Quæ autem C.Quor. appell. non recip.& in l.Non ignorat num.12. C. Qui accuſ. non poſſ. Paris de Put.in tract de Syndic. in verbo mandauit col.8.vbi dicit bis iudicaſſe ſecundum phyſiognomiam,vt qui bonam habebat bonus eſſet, & qui malam malus,& rectè iudicaſſe.Hippol. de Marſil.in l.1. in princ. num.104.ff.de quæſt. canoniſtæ in c.1.depoſiti. Gram.conſi. 40. nu. 2.Petraſan.ſing.75.Menoch.de pręſumpt.lib.1.quæſt.89.nu. 130.& ſeq. Et M.Ant.Blanc.de indic.num. 406. dicit malam phyſiognomiã generare ſuſpicionem in genere,ut oriatur præſumptio de mala, & vitiata natura non autem in ſpecie ad pręſumendum de aliquo particulari crimine.& Abb.in c.Quia diuerſitatem notab.1. de conceſ.præb.

dicit

dicit animi deformitatem ex deformitate corporis argui, & de hoc indicio tradit Nouell. in ſua pract. crim. in princ. num 81. De hac phyſiognomia Doct. Baldi auctoritatem ſequuti aliquid dixerunt, ſed rem vix attigerunt, nec mirum, cum hæc longe abſint à legali ſtudio. De phyſiognomia doctiſſimi viri ſcripſerunt Ariſtoteles, Auicenna, Conſtantius, Ph lemon, Loxus, Palemotius, & alii: dixeruntque homines, qui aliquod membrum notabile habent, illius bruti naturam retineſe, cui membro il lo ſimiles ſunt, idque Plato confirmauit. Varias n. membrorum diſpoſitiones varias naturæ propenſiones indicare obſeruarunt; quæ propenſiones, & incitamenta, cum neceſſitatem non inducant, poſſunt homines illa rationis freno compeſcere, & quamuis à natura ſint ad malum inclinati, poſſunt tamen actiones ſuas ad bonum finem dirigere: in hocque vniuerſa philoſophia laborat, vt motus animi, non cupiditatibus, & vanis huius vitæ illecebris, quib. natura trahimur, ſed, velint nolint, rationi obediant: quod facile ſuccedit ſi adoleſcentes ad bene, recteque agendum aſueſcimus: incredibilis enim eſt vis bonæ, vel prauę educationis, ut alibi diximus, & Plutarchus in libro de liberis educandis doctiſſime diſputauit.

Quæ autem ad furem indicandum valent non pauca ſunt: hic tamen non plura dicam, ne magis Phyſiognomus uideat, quàm Iuriſperitus: cum igitur ſecundum hanc ſcientiam naturalis propenſio ex ipſa corporis diſpoſitione cognoſcatur: non vt Doctores, noſtri dicunt in genere tantummodo de mala, vel bona natura. Carrer. in pract. crim. in 2. tract. de indic. & tott. in 29. indicio num. 3. Blanc. de indic. num. 405. 406. Nouell. in tract. ad defenſ. cap. An indicia pro reo dandi ſint num. 109. Menoch. de præſumpt. lib. 1. quæſt. 89. numer. 130. & ſeq. ſed imo etiam in ſpecie an aliquis ad furandum ſit propenſus. & incitatus, hinc indicia inſurgunt. Melancholici ſunt triſtes, & graues: ſanguinei illis opponuntur: phlegmatici pigri, & ſomnolenti: cholerici ſunt iracundi; unde melancholici ſunt magis ad furandum propenſi. Fæminæ quia frigidiores, & timidiores hominibus ſunt, ideo magis auaræ, & per conſequens facilius furantur, quàm homines: quod in ludis obſeruatur, vbi iſtæ improbulæ furunculæ ſemper homines decipiunt: In ſpecie autem capilli criſpi indicant hominem timidum, lucricupidum, ac furem. Frons anguſta uoracitatem, vnde alienarum rerum appetentiam, & furacitatem; ſicuti depreſſa inglorium. Supercilia quę inuicem coniunguntur triſtem, & facile furem arguunt. Oculi glauci, & etiam nigri, ſed aliquo ſplendore micantes audacem, & ad ſcelera perugilem quales ſunt fures. Aurcs oblongæ, & anguſtę inuidiam,

diam,& rapacitatem demonſtrant idem indicant genæ rotundæ. Nares minores debito furibus aſſignantur. Os paruum mulieribus, & furibus conuenit. Mentum ſi in prolixum longe diſtenditur dolis aſſuetum oſtendit, quales ſunt alienarum rerum ſubtractores. Vox tenuis, & quaſi lugubris, item quæ in nares reſonat furibus adſcribitur. Vngues inflexi, & curui rapinis deditum innuunt. Latera tenuia, & anguſta timiditatem, auaritiam, & furacitatem ſignificant. Pedes nimium prolixi doloſis, ac furibus applicantur. Qui feſtinanter incedit, ſe comprimit, & vultum deducit parcus, timidus, ac fur præſumitur. Color cutis niger à furibus non diſcrepat, ſicuti nec ruffus qui pernicioſum, & varijs moribus præditum oſtendit. Sciendum autem eſt ex oculis potiſſimum iſtas naturales propenſiones coniici, oculus enim, vt phyſiognomi aiunt, eſt uerum cordis nuntium: & dici ſolet, Totus homo in facie, & tota facies in oculis, & Plin. inquit. Profecto in oculis animus inhabitat. & Cicero lib. 3. de Orat. Animi eſt enim omnis actio, & imago animi vultus eſt. indices oculi: Nam hæc eſt vna pars corporis, quæ, quot animi motus ſunt, tot ſignificationes, & commutationes poſſit efficere. & Demoſthenes oculos motuum indices eſſe affirmat. Cum ergo oculorum teſtimonium nonnullis alijs membris reſpondet, tunc indicium eſt graue. Animaduertendum autem eſt hæc membrorum ſigna exteriora, non referri ad animæ tantum paſſiones, & ſcientiæ habitus, ita ut ex illis coniici poſſit an quis ſit legiſta, muſicus, vel geometra; ſed naturales paſſiones indicare, uti eſt ira, concupiſcentia, auaritia, rapacitas, & ſimilia. Nec huiuſmodi indicia neceſſitatem importare, eſſent enim probationes non indicia, ſed propenſionem, ac naturalem inclinationem præmonſtrare: vnde reſultat indicium, quod quis illud commiſerit, ad quod committendum natura impellitur: alijs maxime concurrentibus indiciis. Hoc enim ſolum phyſiognomiæ indicium non eſt vrgens, quia eſt à maleficio remotum, ſed ſi cum aliis indiciis conuenit, tunc eſt conſiderabile ne dum in genere, vt Doctores affirmant, & eſt veriſſimum (Membra enim quæ non habent ſuam debitam proportionem in figura, quantitate, ſitu, & motu, peruerſam mentem exprimunt: ſicuti è contra membra, quæ ſunt in ſua naturali proportione, arguunt bonam naturalem mentis habitudinem) ſed etiam in ſpecie vt ſupra demonſtrauimus. Nec ſatis eſſet bono Iudici in genere ex phyſiognomia indicia deſumere: & ratio eſt, quia multi ſunt praui homines in uno, uel altero crimine qui alia facinora non committerent, vt experientia docet. Ego plures noui homines in libidi-

nis vitio ſceleſtiſſimos, qui nullo modo furta,nec homicidia patraſſent: ita multos ſanguinarios ab actu venereo,& à rebus alienis abſtinentiſſimos: non paucos ſuperbiſſimos, qui res alienas ſpernunt, & Veneris oblectamenta flocipendunt: quemadmodũ enim pauci ſunt, qui quamplurimis ⁀virtutibus ſplendeant, ſic non multi qui omnibus ⁀vitiis ſint contaminati, ob diuerſitatem naturalis inclinationis. Hinc eſt quod Alex.conſ 5.⁀vol.1.d.cit reum furti, cui teſtes opponant homicidia,incendia,& alia ſimilia commiſiſſe, nõ poſſe torqueri,quia ex diuerſis non bene infertur,& probatio debet eſſe in eodem genere mali adhoc ⁀vt releuet.Bart.in l Si cui §.iiſdem.ff.de accuſat. in l.Caſſius ff.de ſenat.in l.De pupillo §.Si quis ipſi Prætori q.7.ff.de oper.no nunc.Bald.in l.fin. n fine.C.de h.s qui per met. iud. non appell.& late per Fel.in c.fin.de præſumpt. Et indicium ex cauſa delicti quando natura reus ad crimen commiſſum eſt inclinatus,grauiter vrgere tradit Farinac.in praxi.lib.2.tit.de Inquiſi. & tort. quæſt.52.nu. 147.⁀vt in cauſa amoris contra luxurioſum, in cauſa honoris contra ambitioſum,in cauſa odii contra u ndicatiuum in cauſa furti contra auarum. Caſon. de indic.tract.2.cap.3.numer.11. Debet ergo bonus Iudex ſaltem tantum phyſiognomiæ tenere, vt cognoſcere poſſit qui nam ſint ſecundum naturam ad libidinẽ propenſi, qui ad auaritiã, & qui ad ſuperbiam; ex iſtis enim fontibus omnia ferè ſcelera emanant. iuxta illud Ioannis Apoſtoli in Epiſtola prima: Omne quod eſt in mundo aut concupiſcentia carnis eſt, aut cõcupiſcentia oculorum, aut ſuperbia uitæ,&c. Et quamuis in diuinis litteris legatur Ioan. c.7. non eſſe ſecundum faciem iudicandum: hoc verum eſt ad condemnãdum,non ad formandam inquiſitionem,& indicia deſumenda, & iã diximus,hæc ſigna non neceſſitatem actionum,ſed naturalem inclinationem indicare,quod pluribus exemplis comprobari poſſet. Scribit Ariſtoteles Philemonem phyſiognomum ex Hippocratis imagine eũ virum luxurioſum pronuntiaſſe,ipſumque,ſuis diſcipulis reclamantibus,dixiſſe,recte phyſiognomum ex arte ſua iudicaſſe,cum natura eſſet ad libidinem incitatus,ſed philoſophię ſtudio honeſtatem adamaſſe,naturaleſque concupiſcentias domuiſſe, artiſque ſtudio naturam correxiſſe. Zopyrus ex Socratis phyſiognomia dixit illum eſſe natura ſtupidum,& libidinoſum, ſtudio tamen philoſophiæ indecentes naturæ motus coercuiſſe,vt Cic.lib.1. de fato affirmat. Democritus Abderites Diagoram ſeruum emit,quia ex illius phyſiognomia optimum ingenium coniecit,ut Su das teſtatur. Diuus Gregorius Nazianzenus cum Athenis Iulianum nondum Imp. vidiſſet, & illius phyſiogno-

gno-

gnomiam conſideraſſet exclamauit: Deus bone quantum malum Romanum fouet Imperium, ut exitus comprobauit: quod idem Gregorius affirmat in ſecunda inuectiua contra ipſum Iulianum, atque Niceph. lib. 10. cap. 37. Iſidorus Hiſpalen. Epiſcopus ex Mahometis Turcarum regis facie, illum peſtem Eccleſiæ, & Reip. futuram vere prædixit, vt ſcribit Antoninus tit. 3. cap. 2. Quæ omnia aliis exemplis comprobaremus ſi breuitati non ſtuderemus. Illud tamen non eſt prætermittendum ſacra lege corpore vitiatos à diuinis miniſteriis fuiſſe remotos; non ſolam ob impotentiam miniſtrandi, ut ſunt cæci; & attracti, ac ſimiles: ſed etiam quia ex corporis deformitate animi turpitudinem arguebant: & ideo in cap. 21. Leuitici legitur Dominum ad Moyſem dixiſſe: Homo de ſemine tuo per familias, qui habuerit maculam non offerat panes Deo ſuo, nec accedet ad miniſterium eius; ſi cæcus fuerit, ſi claudus, ſi uel paruo, uel grandi, uel torto naſo; ſi fracto pede, ſi mancus, ſi gibboſus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi iugem ſcabiem, ſi impetiginem in corpore, vel hernioſus: quem locum piè interpretatus eſt Di. Gregorius, vt legitur in c. Hinc etenim 49. diſt. & hanc propoſitionem vt in corpore deformi non habitet pulchra anima, pluribus auctoritatibus comprobatur à Tiraq. de legib. connub. lege 2. num. 47. & ſeq. quem ſecutus eſt Petr. Plaza lib. 1. Epitom. delict. cap. 25. num. 4. Hier. Maggius lib. 4. Miſcell. cap. 4. Corraſius in tract. de ſacerdotijs part. 3. cap. 6. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. caſ. 226. Sed cur maiorem curam lex diuina poſuit in naſo, quã in cæteris membris, nolluit enim ad ſacerdotium admitti, nec qui grãdem, nec qui paruum, nec qui diſtortum haberet naſum? forſam quia naſus totam faciem honeſtet? Verum quoniam iſti Aduocati, cauſidici, litigatoreſq; vaferrimi, ac importuniſſimi dũ hæc ſcribimus nos adeo frequenter interpellant, & obtundunt, vt id ſpeculari non ſinãt, tibi lectori naſuto, ac fortaſſe minus occupato hoc relinquo emũctis, vt aiunt, naribus ſpeculandum.

127 Tibi uero puro legiſtæ, cui forſan hæc non arrident, ecce aliam faciliorem trado phyſiognomiam: vt ſcilicet ille fur præſumatur, qui frontem habet ſigillatam, nares mutilatas, aures abſciſas, uel manum detruncatam: hæc enim non ſunt naturalis propenſionis indicia, ſed ciuilis iuſtitiæ teſtimonia, & furum promerita inſignia: ſolent nãque fures huiuſmodi ſignis notari, vt inter cæteros bene cogniti euitari poſſint: per tales enim actus exteriores veri habitus rerum ſignificantur; vt monachus ex tonſura, clericus ex clerica, miles ex cicatricibus Bald. conſi. 9. Factum tale eſt in fine lib. 1. Simon de Prætis de præ-

G ſumpt.

ſumpt. vlt. volunt. lib. 1. dub. 1. ſol. 2. Quamuis per l. Si quis C. de pœnis prohibitum ſit faciem huiuſmodi pœnis deturpari. Quod tamen indicium recipit probationem in contrarium, poteſt enim dilui ſi probetur hæc ſtigmata, ſeu mutilationes reo ex alia cauſa accidiſſe. Quintil. lib. 5. inſtit. orator. cap. 10. inquit ex corporis habitu duci argumenta, & ſic indicia reſultare; vt qui ſpecioſa forma ſit libidinis habeat indicium, robuſtus petulantiæ, & ſic de ſimilibus. Et poſtea ſubdit animi etiam naturam eſſe conſiderandam, quia auaritia, iracundia, miſericordia, crudelitas, ſeueritas, aliaque his ſimilia frequenter afferunt fidem. Nam auarus habet maius indicium furti, quàm iracundus, aut miſericors, & ſic de reliquis; credibile enim eſt homines ea facile committere, ad quæ naturæ ſtimulis procliues ſunt.

128 Iudices qui accuratè occulta crimina indagant, non debent etiam reorum nomina contemnere: ex turpi enim nomine in genere indicium dicunt inſurgere. Io. Andr. Card. & Imola in c. 1. in verbo Bellial extra depoſiti, Fel. in prœm. Decret. num. 32. & ibi Doctores concludunt ex malo nomine ſiniſtrã ſuſpicionem reſultare, per tradita à gl. & Doct. in l. Facta §. Si ſub conditione. ff. ad S.C. Trebell. Iaſ. in rubr. ff. ſol. matr. num. 16. Blanc. de indic. num. 405. Nouell. in pract. crim. in prin. num. 81. Paris de Put. in tract. Sindic. in verbo, Mandauit col. 8. verſic. Quando delictum. Scappius in tract. Iuris non ſcripti lib. 5. cap. 105. Iaſ. in rubr. ff. ſol. matr. refert doctrinam Cardin. & Imolæ in d. verbo Bellial, dicentium quod ſi quis ſciens rem ſuam depoſuerit penes hominem turpis nominis, & eam amiſerit, ipſe deponens erit in culpa, quia voluit de homine confidere cuius prauitatem ex illius turpi nomine poterat ſuſpicari. Ego interdum vidi Venetum quendam, qui cum nauim conſcendiſſet, vt primum intellexit nautam appellari Maltempo, e naui illico, ceteris ridentibus, proſiluit, nec vllo modo cũ eo iter facere voluit. Romani prudentiſſimi in militibus deligendis ab uno auſpicabantur, qui fœlici nomine nuncuparetur, boni ominis ergò, vt tradit Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 27. gen. dierum. Et Plutarchus in libro de liberis educandis dicit, primum parentes curare debere vt filij bonis nominibus nuncupentur: & ſcribunt moderni in addit. ad Abb. Panorm. in proem. Gregorij col. 2. verſi. Argumentatio à nomine. Io. Andr. in c. Grauis de depoſito dicit, Dominam Milantiam eius vxorem dicere conſueuiſſe pulchra nomina eſſe filiis imponenda, etiam ſi magno precio emerentur. & profectò vituperandi ſunt parentes illi, qui turpia, & infælicia nomina filijs imponunt, eiſque hoc modo, aut mala indicia parant, aut malum omen portendunt: cum nullo

incom-

ficommodo pulchra, ac fælicia nomina poſſint eligere. & Plato etiam in Theage nos monet vt filijs pulchra nomina imponamus. & Salyc. in l. i. C. de ſumma trin. & fid. cath. monet parentes, vt filijs ſuis imponant nomina præſeferentia honeſtatem, & auctoritatem; cum ex malo nomine, ſeu cognomine reſultet iniquitatis indicium. Erant apud Romanos quædam nomina ſeruorum, & quædam liberorum: ſeruorum erant: Statius, Erotes, Pamphilus, Stichus & ſimilia. Liberorum autem Caius, Seius, Mæuius, Sempronius, Titius, & alia huiuſmodi, vt etiam ex libris Pandectarum colligitur. Conſueuerunt Romani filio primogenito nomen patris imponere, & ideo ad illos diſtinguendos opus erat illis addere cognomenta. l. Ad recognoſcendas C. de ingen. & manumiſſ. ſicut ratione nouæ doctrinæ noua uocabula poſſumus inuenire glo. fin. in §. Item quæritur l. Si pupilli ff. de neg. geſt. & ibi Bald. Et cum apud nobiles Venetos plures eorum reperiantur, qui ſunt eiuſdem nominis, ac eiuſdem familiæ ad eorum faciliorem diſtinctionem, quædam ſibi imponunt cognomenta, vt plurimum ridicula, ſibi conuenientia quibus illorum aut mores, aut effigies, illico in memoriam reuocantur. Obſeruarunt antiqui, & nos quoque obſeruamus, vt maiorum noſtrorum nomina in familia conſeruentur, & maxime eorum, qui inter alios excelluerunt, & ſæpe in nepotibus auorum nomina renouantur: & in Euangelio legimus de Ioanne Baptiſta, qui cum Zaccarias eſſet appellandus, & Ioannes nuncupatus fuiſſet, reclamaſſe propinquos, cum nemo in eorum cognatione reperiretur, qui eo nomine uocatus fuiſſet. Ego autem arbitror leuiſſimum eſſe indicium, quod ex proprio alicuius nomine elicitur idque etiam Paridi de Put. placuiſſe videtur, dum in tract. indic. in verbo Mandauit col. 8. verſi. Quando delictum, inquit, ex turpi nomine oriri indicium, ſi cum eo mala fama concurrat, quaſi dixerit, ex ſolo proprio nomine indicium non inſurgere: nomina enim imponuntur ad placitum, & plerunque ab imperitis hominibus, qui non ſunt, nec Prophetæ, nec Aſtrologi: & vt dici ſolet; quæſtio nominum pertinacibus eſt relinquenda, gl. in rubr. ff. ſol. matr. Iaſ. in §. Sic itaque Inſt. de act. num. 9. Arbitror tamen poſſe obſeruari, vt, ex pluribus reis, ab illo incipiantur tormenta, qui, cæteris paribus, habet turpius nomen: Cæteris inquam paribus, quia alioquin ab illo tormenta incipi debent, qui grauioribus indicijs vrgetur, uel ab illo, qui eſt peioris conditionis, & famæ, uel ab auctore principale delicti, vel ab eo qui, eſt turpioris Phyſiognomiæ, & poſtremo quando in rebus omnibus ſunt æquales, poteſt ille primus torqueri, qui turpe habet nomen, ut

tradit Io. Andr. in c. Cum in contemplatione de reg. iur. in 6. Gand. in tract. maleſ. de præſumpt. verſi. Tene menti. Gherard. de Petra Sancta in ſing. 75. Apoſtilla ad Dyn. in c. In pœnis de reg. iur. in 6. Io. Andr. in c. Cum ſecundum de præben. Franc. Brun. & in tract. de indic. & tort. in 2. part. quæſt. 5. num. 55. verſi. Item ſi eſt pater, & filius. Marian. Soc in c. Cum dilecta de exceſſ. prælat. Hippol. de Marſi. in l. 1. in prin. ff. de quæſt. & in ſua pract. crimin. §. Expedicta nu. 52. Thom. Grammat. conſi. 46. In cauſa Magnifici Triſtani num. 12. Dec. in c. 1. in 2. lect. col. pen. de iudic. Matth. de Afflictis in conſt. Regni Siciliæ in 5. notab. de hæret. & pactaren. Euerard. in loco argum. ab Ethimologia, Cagnolus in proem. ff. §. Non uero num. 179. & 180.

129 Sed multo magis Iudex debet cognomina conſiderare, quæ non caſu, & ad libitum, vt propria nomina tempore natiuitatis imponuntur, ſed poſtea ab effectu acquiruntur, ſecundum uirtutum, vel uitiorum congruentiam, ut Abb. quoque tradit in proem. Decret. col. 2. verſic. Ideo quæro, gl. in verbo Iuſtinianeos in proem. Digeſt. §. Eſt & aliud, & ibi gl. & Doct. Inſt. de donat. c. Intelligenda de verb. ſign. l. Vxori & l. Cum pater. §. Dulciſſimis. ff. de leg. 3. Auth. de defenſ. ciuit. in princ. glo. in l. fin. §. penul. & ibi Bart. ff. ad municip. Si ergo reus fuerit cognominatus Rampinus, Truffa, Sgraffigna, uel alio huiuſmodi cognomine, erit contra illum indicium furti, quia hæc cognomina à furacitate deriuantur, ſecundum noſtrum vulgarem vſum loquendi. Sic Antigonus à rapacitate Hierax dictus fuit, vt ſcribit Alex. ab Alexandro lib. 1. cap. 11. gen. dierum & de aliis conſtat apud Hiſtoricos, & tradit etiam Maſcard. de probat. concl. 831. num. 22. & 23. & ita intelligenda ſunt tradita per Hippol. de Marſ. in l. 1. in princ. ff. de quæſt. num. 39. dum hoc exemplificat in eo qui appellaretur Foraboſco, Spezzacroce, Pizzaguerta, Falameſchia, & ſimilia: hæc enim non ſolent eſſe nomina propria ſed cognomenta. De nominibus autem quæ trahuntur à virtute, fælicitate, moribus, ac ab aliis euentibus tractat Cæl. Rhodig. cap. 6. lib. 24. lect. antiq. & alibi idem Rhodig. de nominibus plura ſcripſit, ut in eodē eius opere videri poteſt, & apud Alex. ab Alex. in lib. gen. dierum, Ælianum Lampridium in Diadumeno, & Alexandro Seuero. Supradicta auctoritate Quintiliani ſummi Rhetoris etiam comprobari poſſunt, dum cap. 10. lib. 5. inſtit. orat. ſcriptum reliquit: Ponunt in perſona & nomen: quod quidem ei accidere neceſſe eſt: ſed in argumento raro cadit, niſi cum aut ex cauſa ditum eſt. vt Sapiens, Magnus, Planus: aut & ipſum alicuius cogitationis attulit cauſam, ut Lentulo coniurationis, quod libris Sibyllinis,

nis, aruſpicumque reſponſis dominatio dari tribus Cornelijs dicebatur, ſeque eum tertium eſſe credebat poſt Syllam, Cinnamque, quia & ipſe Cornelius erat. Poſtea ſubdit. Iocorum materiam ex nominibus frequentem oriri, vt non ſemel Cicero in Verrem vſus eſt. Quod poteſt exemplificari in eo quod legitur de Dracone legislatore, eius ſcilicet leges non hominis ſed Draconis eſſe, ideſt aſperas, & crudeles: ſanguine enim, non attamento eas ſcripſiſſe dicitur, & ſimilis iocus fuit in Cæſarem Borgiam dum de eo dictum fuit.

Borgia Cæſar erat factis, & nomine Cæſar,
Aut Cæſar, aut nihil, dixit, utrunque fuit.

& Accurſius in l. Facta §. Si ſub conditione ff. ad S. C. Trebell. dicit nihil mali eſſe honeſti hominis nomen aſſumere, & ſuum Accurſij nomen eſſe honeſtum, dictumque quia accurrit, & ſuccurrit contra tenebras iuris ciuilis.

130 Non eſt ergo inconueniens vt quis ſuum nomen mutet: nominis enim mutatio ſi non eſt fraudaloſa, libero homini permittitur l. Vnica C. de mut. nominis Boſſ. in pract. crimin. tit. de mutatione nominis. Quia nomina hominum ſunt mutabilia, rerum autem immutabilia l. Si quis in fundi. ff. de leg. 1. Et ſicut error in alterius proprio nomine, vel in cognomine, aut cognomento non uitiat legatum d. l. Si quis in fundi, & l. Si in iudicis nomine, vel prænomine ff. de iudicijs, ſic error in ſuo proprio nomine arguit ſtultitiam l. fin. C. de hæred. inſtit.

131 An vero diuinationes, & præſtigia faciant contra furem indicium nunc eſt tractandum. Nulli dubium Diabolum præteritarum, ac præſentium rerum omnium eſſe optimum cognitorem, vt Di. Thomas quæſt. 16. art. 6. de dæmon. Di. Aug. lib. 10. de Ciuit. Dei, not. in c. Nec mirum 26. q. 5. Hinc eſt, vt tradit Paul Ghirland de ſortileg. quæſt. 6. num. 5. Diabolum cognoſcere omnia furta quamuis occultiſſima, & eorum fures, aliaque crimina latentia, poſtquam deducta ſunt ad alterius cognitionem per aliquod ſignum, vel actum extrinſecum, nam ſicuti futurorum omnium cognitionem habere non poteſt, ſic nec hominum corda perſcrutari; ſolus enim Deus eſt ſcrutator cordium, vt in Euangelio legitur Matth. 22. & Marci 12. licet Demones triplici acumine præſcientiæ vigeant, ut Iſidoro placet lib. 1. de ſummo bono: ſublimitate ſcilicet naturæ experientia temporum, reuelatione poteſtatum. & Canon ſtæ appoſitè has ſuperſtitiones magicas præſtigias appellant, quia rerum veritatem ementiantur, & fallacijs hominum mentes perſtringant. Homines ergo fatui qui-

bus bona ſubtrahuntur, cùm alio modo furem, remque furtiuam inuenire non poſſint ad Aſtrologos & Geomantes, ac ad mulierculas etiam confugiunt, quæ diabolicæ quibuſdam ridiculis ſuperſtitionib. profitentur ſe occulta cognoſcere, & ex inſpectione aquæ benedictæ, vel ſpeculi, vel cum forſice, & cribro ſures propalare, vt tradit Blanc. de indic. num. 397. Quæ quidem ars diuinandi per cribrum ad res furto ſubtractas inueſtigandas, in Gallia à quibuſdam fœminis frequentata, græco vocabulo Coſcinomantia appellatur. & Brunus de indic. refert Baldum tenentem in quodam ſuo conſilio incipiente, Quia quæſtio iſta &c. licet ars diuinandi ſit damnata, tamen quando alio modo ad veritatis cognitionem deueniri non poteſt, poſſe Iudices etiam hoc remedium adhibere, ad formandam tantummodo inquiſitionem: & poſtmodum conſiderare an contra dictum reum alia concurrant indicia: quam Baldi opinionem Blanc. loco citato reprobat, vt tradit etiam Brun. in tract. de indic. col. 13. verſic. Quæro an diuinatio, & Hippol. de Marſil. in pract. crimin. in §. Diligenter num. 181. dicit ex huiuſmodi præſtigijs poſſe inquiri: ſed hoc non eſt verum, cum omnibus diuinis, & humanis legibus iſtæ ſuperſtitiones, ſint prohibitæ, & damnatæ c. 1. & 2. de Sortileg. & ibi Abb. & Io. Andr. c. Erubeſcam 32. diſt. Exploditur ergo, & tamquam è ſcena exſibilatur diſtinctio illa. Quod facientes incantationes ad finem mali ſunt puniendi, non autem ad finem boni l. 4. C. de malef. & mathe. Oldr conſi. 210. Tiraq. de legib. connub. quæſt. 14. gl. 1. Iaſ. in l. Huiuſmodi §. Si is cui ff. de leg. 1. in fin. Dec. in c. Ad audientiam nume. 12. in fine de reſcript. Cæpol. in rubr. de verb. ſign. num. 85. & ſeq. Ratio autem eſt euidens qua Baldi, & ſequacium opinio deſtruitur: Nam ſi liceret ad hos diuinatores accedere, & ab illis huiuſmodi arcana ſciſcitari, proculdubio etiam illorum ars eſſet licita: & ſi Iudex illa vteretur in præiudicium tertij, & ſic in graui iuſtitiæ miniſterio, illã hoc pacto approbaret quam omnes leges reprobant, & illam exercentes puniunt d. c. 1. & 2. de ſortilegijs. Et ſi iſti diuinatores ſunt infames, & repelluntur nedum à teſtimonio dicendo, ſed etiam ab accuſatione inſtituenda quomodo poterunt in iudicio admitti? l. Item apud Labeonem §. Si quis Aſtrologus ff. de iniur. & ibi gl. l. Nemo C. de malef. & mathem. Blanch. de indic. num. 400. Et quoniam Demones hoſtes humani generis ſemper hominibus inſidias ſtruũt, multi innocentes hoc modo rei fierent, & maxima orirentur ſcandala. Nouell. in pract. crim in princ. num. 103. Imo nec etiam ad ſanitatem recuperandam licet has ſuperſtitiones adhibere etiã ſi alio modo

do infirmitas expelli non poſſet c. Admonendi diſt. 27. & Iudex poſſet puniri, ſi talia faceret etiam ſi hoc modo occulta delicta detexiſſet, non enim ſunt facienda mala, ut bona eueniant. Bald. in l. Obſeruare § Proficiſci. ff. de off. præſ. Et ſi apud ethnicos, & paganos hæc non fuerunt admiſſi quamuis ætas illa ſuperſtitionibus undique abundaret, quod conſtat cum apud Rhetores, & Oratores antiquos de huiuſmodi ſortilegijs nulla mentio habeatur: longe minus apud nos ſunt admittenda cum prohibita, & penitus reprobata ſint. De hac materia plura habentur apud Paul. Ghirland. in tract. de Sortilegijs, Balduinum in commentarijs ad leges XII. tabul. lege. 54. Farinac. in ſua praxi crim. tit. de delict. & pœn. quæſt. 20. numer. 111. & 112. Val. Maximum lib. 1. de auſpicijs, & Diodorum lib. 2. ac Ciceronē in libris de diuinatione. Qua autem pœna ſortilegi puniantur tradit Iul. Clar. lib. 5. ſent. §. Hæreſis in fine Et de illis qui miſſas defunctorum pro uiuentibus celibrant: ac de illis qui citant aliquem ad vallē Ioſaphat agit Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2 caſ. 388. num. 15. & 16. Iſti præſtigiatores, & malefici etiam in Rep. Veneta grauiter fuerunt puniti iudicis tamen arbitrio per legem latam in magnis comitijs anno 1410. 28. Octobris. Sed hiſce ſuperſtitionibus, & huic etiam paraghrapho colophonem, vt inquit Plato, imponamus, eiuſdem Platonis memorabili ſententia in Timæo dicentis, non eſſe ſanæ mentis futura diuinare. Quod autem inquit, humanam dementiam diuinandi vim habere, illud argumento eſſe nobis poteſt, quòd nemo dum ſanæ mentis eſt, verum uaticinium vllum aſſequitur: ſed cum vel ſomno prudentiæ uis præpedita eſt, vel oppreſſa morbo, vel aliquo raptu à ſuo ſtatu dimota fieri diuinatio ſolet. De uera autem prophetia & de illis reuelationibus, quæ in Sanctis fiunt, hęc Platonis doctrina non intelligitur.

Finis §. Secundi.

DE FVRTIS

§. TERTIVS.

SVMMARIVM §. 3.

1 *Sola voluntate furtum non ſit, ſed rem ipſam contrectando.*
2 *Contrectatio quid ſit.*
3 *Contractus quid ſignificet.*
4 *Furti definitio ſecundum Ciceronem.*
5 *Tractatio quid exprimat.*
6 *Tractatus ſignificatio.*
7 *Alia furti definitio ex A. Gellio, & Vlpiano.*
8 *Attrectare quid importet.*
9 *Alia furti definitio ex A. Gellio.*
10 *Suſtuli uerbi explanatio.*
11 *Iacere quando res dicantur.*
12 *An iacens, uel tacens ſit in furti definitione legendum.*
13 *Compilare quid ſignificet.*
14 *Expilare quid importet.*
15 *Detrectare quid ſibi uelit.*
16 *An ob contrectationem rei furtiuæ poſſit fur in alia iuriſdictione puniri.*
17 *Qui partem affirmatiuam tenuerunt Bart. ſequuti.*
18 *Qui partem negatiuam amplexi ſunt.*
19 *Limitatur opinio Bart. ſi medio tempore furis conditio fuit mutata.*

20 Si

20 *Si ab initio fur deſtinaſſet rem furtiuam illico in alienam iuriſdictionem deferre.*
21 *Si à principio actio non erat nata.*
22 *Si furtum factum fuit bannito, ubi fur non poterat puniri.*
23 *Si fur erat uagus, & ſine certa ſede.*
24 *Quis dicatur uagus, ſeu, ut aiunt, uagabundus.*
25 *Si fur prorogauit ſuam iuriſdictionem.*
26 *Si fur inuentus fuit in aliena iuriſdictione cum re furtiua.*
27 *Si fur in aliena iuriſdictione per diem moratus eſt.*
28 *Si in loco contrectationis per ſtatutum fur leuiter puniretur.*
29 *Confutatio prædictarum limitationum.*
30 *Confirmatio opinionis contra Bart.*
31 *Practica Aduocatorum agentium in hoc crimine.*
32 *Fur alibi detentus ad locum commiſſi furti eſt remittendus.*
33 *In vrbe Roma communi patria an hoc habeat locum.*
34 *Hæc tranſmiſſio fit inter iudices eiuſdem Principis.*
35 *Reos non in loco originis, ſed delicti eſſe puniendos.*
36 *Raptor an ubique poſſit puniri?*
37 *Quid de publicis latronibus, & graſſatoribus?*
38 *An in loco tractatus, ſeu mandati mandans ſit puniendus.*
39 *Qui rem alienam penes ſe exiſtentem ſuam eſſe contendit fur eſt.*
40 *Hæres rem hæreditariam ſubtrahens illius falcidia priuatur.*
41 *Denegatur actio legatorum ei, qui res legatas ſubtraxit.*
42 *In rebus hæreditarijs ab hærede ſubtractis eidem petitio denegatur.*
43 *Secus eſt ſi ſubtractio facta ſit ante aditam hæreditatem.*
44 *De pœna ſubtrahentium bona hæreditaria.*
45 *Qui negat debitum non procul diſtat à fure.*
46 *Cautela ad conuincendum debitorem de ſuo debito.*
47 *Alia cautela ad extorquendam confeſſionem debiti à debitore.*
48 *Cautela ad conſequendum creditum debitore non exiſtente ſoluendo.*
49 *Qui cogitauit furari licet non proceſſerit ad actum extrinſecum tenetur in foro poli non in foro fori.*
50 *Secus eſt in crimine hereſis.*
51 *Quid quando deuenit ad actus extrinſecos, ſed remotos, & pœnituit furari?*
52 *Quid in atrocioribus?*
53 *Quid ſi non conſumauit delictum quia fuit impeditus?*
54 *Quid ſi ad actus proximos delicti deuenit: & pœnituit?*
55 *Quid in fure directario?*

56 *Quid*

56 *Quid in perſuadente ſeruum, vt furetur?*
57 *Quid in attentante rem alienam uendere?*
58 *Quid ſi flagitium non perfecit, quia fuit impeditus?*
59 *Quando in atrocioribus conatus puniatur.*
60 *Quid in crimine raptus?*
61 *Quomodo per ſtatuta attentatores excludantur à pœna delinquentium.*
62 *De illis, qui furibus opem ferunt ignoranter.*
63 *De illis, qui ſcienter furibus opem ferunt ante furtum.*
64 *De illis, qui in furto opem ferunt furibus.*
65 *De illis, qui opem ferunt poſt furtum.*
66 *Leges Venetæ in hac materia.*
67 *Qui per uiam iuſtitiæ opem ferunt furi pœnam non merentur.*
68 *Nec qui opem fert per uiam gratiæ.*
69 *Limitatur in caſibus expreſſe prohibitis.*
70 *Diuerſimodè opem ferentes furibus puniuntur.*
71 *Auxiliator non punitur pœna delinquentis, quando principalis etiam ſine auxilio æquè deliquiſſet.*
72 *Auxiliator non eſt pœna delinquentis plectendus quando delinquens non punitur ex legitimis probationibus.*
73 *Quis dicatur furtorum receptator?*
74 *In dubio an præſumatur ignorantia in receptatore.*
75 *Recipiens per ignorantiam, vel per vim excuſatur.*
76 *De pœnis receptatorum furum, ſeu rerum furtiuarum.*
77 *Ex cauſa iudex poteſt mitigare pœnam receptatorum.*
78 *Et quid ſtante ſtatuto imponente pœnam furum receptatoribus.*
79 *De receptatoribus latronum.*
80 *An excuſentur receptatores propinquorum.*
81 *Lex Venetorum contra receptatores bannitorum.*
82 *Caupones recipientes bannitos excuſantur.*
83 *An iudex debeat concedere facultatem perquirendi res furtiuas in aliena domo.*
84 *Quid obſeruetur in Veneto Dominio.*
85 *An quis poſſit capere furem.*
86 *Quid de debitore fugitiuo, uel ſarcinulas colligente.*
87 *De priuato carcere.*
88 *Qui captum furem ducit ad iuſtitiam non poteſt prætendere pœnam dupli, uel quadrupli.*
89 *Fur unico iudicio criminaliter in corpore punitur, & ciuiliter ad bonorum reſtitutionem.*

90 *Iudicium ciuile eſſe in conſequentiam criminalis.*
91 *Hæc limitari quando conſtat de furto per contumaciam rei.*
92 *Emptor tenetur rem furtiuam ſine precio reſtituere.*
93 *Emptor rei furtiuæ eodem precio rem uendens, an ad precium poſſit conueniri.*
94 *Quid ſi abſque dolo illam conſumpſit.*
95 *An hæres furis condictione furtiua conueniri poſſit.*
96 *Emens rem furtiuam à latronibus, piratis, uel ab hoſtibus non tenetur illam ſine precio reſtituere.*
97 *Conductor bonæ fidei rectè ſoluit penſionem prædoni.*
98 *Emens rem furtiuam proteſtando ſe id facere ut domino illam reſtituat, non tenetur id facere ſine precio.*
99 *Res aliena uendi poteſt, ſed emptori aufertur.*
100 *An iuramento domini res furtiuæ non extantes, uel earum pretium comprobari debeat.*
101 *Debet tamen de furto prius conſtare.*
102 *Ampliatur in quolibet damno, & uiolentia.*
103 *Et idem eſt in cohærede quo ad res ſubtractas.*
104 *Et tanto magis quando conſtat de re ſubtracta.*
105 *Precium debet æſtimari ſecundum tempus commiſſi furti.*
106 *Habendam eſſe rationem qualitatis, & conditionis domini rei furtiuæ.*
107 *Dominus rei furtiuæ deſcribit quantitatem, & præcium rei ſubtractæ ut iudex ſubinde taxet præcium illius, ad quod reſtringitur iuramentum.*
108 *Quod iuramentum defertur, & ob difficultatem probationum, & in odium furis.*
109 *Deficientibus alijs probationibus eſt locus prædicto iuramento.*
110 *Etiam minus idonea probatio in hoc ſufficit.*
111 *Cur hoſpiti contra cauponem hoc iuramentum non deferatur.*
112 *Quando in hoc ſit probationis difficultas.*
113 *Ceſſat hoc iuramentum quando pars aduerſa uellet contrarium probare.*
114 *De coſulentibus furibus, & alijs delinquentibus.*
115 *Conſilij definitio.*
116 *Conſilium non cogere.*
117 *Neminem ex conſilio obligari quomodo ſit intelligendum.*
118 *Conſulens tenetur ut conſultus quando ſine conſilio non erat fracturus.*
119 *Limitationes prędictæ regulæ.*
120 *Quid ſi conſultus erat facturus etiam ſine conſilio?*
121 *Quid in atrocioribus?*
122 *Quid in ſeruo corrupto?*

123 *Quid*

123 *Quid ſi conſultus tantummodo delictum attentauit?*
124 *Quid ſi conſultus nil fecit?*
125 *Malum conſilium eſt ſpecies criminis, & punibile.*
126 *Quid ſi conſulens, re integra, conſilium reuocauit?*
127 *Quando conſulens non tenetur etiam ſecuto furto.*
128 *An conſulens furtum comprehendatur à ſtatuto puniente præſtantem opem, vel auxilium malefactori.*
129 *Quomodo coniecturis cognoſci poßit an conſultus ſine conſilio erat facturus vel ne.*
130 *Si coniecturæ ceſſant cui incumbat onus probandi.*
131 *Quando quis dicatur conſilium præſtare.*
132 *Inuentor alienarum rerum tenetur illas reſtituere.*
133 *Et ſi res reſtitui non poßunt earum precium reſtituatur.*
134 *De præmio inuentionis.*
135 *Quando non inuenitur dominus rei perditæ quid ſit agendum.*
136 *Fur qui tenetur rem furtiuam in pauperes erogare, quando, & quomodo poſsit illam pro ſe retinere.*
137 *Executores ad diſtribuendum quando poſsint ſe ipſos, uel eorum familiares eligere.*
138 *Omnia bona, quæ ſine certo domino reperiuntur tripliciter conſiderantur, & quomodo eorum dominium naciſcamur.*

3. §. CONTRECTATIO.

1 IN definitione poſita fuit hæc contrectatio, quia ad hoc vt furtum fiat ſola voluntas, vel etiam verba, aut ſcriptura non ſufficiunt, ſed neceſſaria eſt rei contrectatio. l. 1. & l. Inficiando, & l. Si quis uxori §. Neque verbo ff. de furt. l. Procurator ff. mand. l. 3. §. Si rem. ff. de acquir. poſſ & hoc verum eſt in foro fori; in foro autem poli, etiam ſolo animo furtum fit c. Si propterea de pænit. diſt. 1. & ibi not.

2 Quid autem ſit hæc contrectatio expedit uidere, vt facilius quæ inferius dicenda ſunt, intelligamus. Contrectare ergo eſt verbum frequẽtatiuum à contraho deriuatum: contrahere autem nihil aliud eſt quã varias res diſperſas, ac diſiunctas in unum trahere, & congregare, vnde apud Ciceronem, & Liuium legitur contrahere milites, contrahere auxilia, contrahere pecuniam, contrahere æs alienum, & ſic contrahere, & diſſipare contraria ſunt. Cic. de amicitia inquit: Quæ in rerum natu-

inanitas, totoque mundo conſtarent, quæque mouerentur, ea contrahere amicitiam, diſſipare diſcordiam. Quod idem eſt, ac ſi contrahere, & diſtrahere dixiſſet, vt Budæus quoque notauit in poſterioribus annotationibus in Pandectas.

3 Hinc contractus deſcendit, quia vltrò, citroque eſt obligatorius. l. Labeo libro primo. ff de verb. & rer. ſign. & ibi Alciat. non quia in cõtractu contra, & viciſſim agatur: ſed quia diuerſas, ſeparatas, ac diſiũctas perſonas ſimul trahat, & obliget: ſeu potius plurium perſonarum pacta, variaſque obligationes in unum trahat, & ad unum finẽ iungat. Quando ergo fures, ut bona furentur, illa quamceleriimè in vnum congregant, atque contrahunt, hæc feſtinata congregatio à frequentatiuo contrectandi verbo contrectatio à Iureconſulto aptiſſimè dicta fuit. Et quamuis furtum conſumatum re uera non in contrectatione, ſed in ipſa bonorum ablatione conſiſtat: tamen quia furtum etiam fit, dum aliena fraudulenter inuito domino, animo lucrandi, congregantur, & contrahuntur, etiam ſi inde penitus non auferantur: iccirco non dixit Iuriſconſultus furtum eſſe fraudulentam ablationem, ſed contrectationem: ſi enim ille, qui fraude aliena bona cõgregat, ſeu contrectat ad furtum committendum, fur eſt, tantò magis ille, qui bona ipſa arripit, & aſportat. Hæc contrectatio pro uſu etiam accipitur, ideò Iuſtinianus in §. Furtum autem Inſt. de oblig. quæ ex del. naſc. inquit furtum autem fit, non ſolum cum quis intercipiendi cauſa rem alienam amouet, ſed generaliter cum quis alienam rem inuito domino contrectat. & Paulus in l. Fullo, & Sarcinator. ff. de furt. inquit: Fullo, & ſarcinator, qui polienda, uel ſarcienda vestimenta accepit, ſi forte his utatur, ex contrectatione earum furtum fecilſe uidetur. Item cum furtum committat ille, qui rem alienam non reſtituit l. Hæreditatum in fine. ff. ad l. Falc l. Pomponius in fine. ff. de acq. rer. dom. vel in vſum non deſtinatum contra domini voluntatẽ illa vtitur l. Qui iumenta. ff. de furt. vt generali vocabulo quemcunque rei vſum, ac tractationem amplecteretur, hoc communi verbo cõtrectandi Iuriſconſultus vſus eſt. Imo etiam ille fur eſt, qui, domino inuito, illius rem tangit, ſic enim legitur in l. Cum quærebatur C. Vnde ui, in fine: Veteribus legibus dicentibus, ſi quis rem aduerſus domini voluntatem attigerit furti actione teneatur: quo in loco per verbum attigerit videtur Imp. contrectationis ſignificationem expreſſiſſe. Hinc eſt quod ab illis qui furtum definierunt, nulla videtur conſtituta differentia inter contrectationem, tractationem, & attrectationem.

4 Cicero

4 Cicero enim, vt diximus, in Oratione pro Cluentio furtum definiuit eſſe rei alienæ fraudulentam tractationem.

5 Tracto, vnde tractatio, ſimiliter eſt verbum frequentatiuum à traho deriuatum, & idem eſt quod attrecto, & ſignificat in manibus habeo, & manibus exerceo. Virg. 3. Georgicorum.

——Aret
Pellis, & ad tactum tractanti dura reſiſtit.

Columella lib. 11. Talis notæ uitulos oportet dum adhuc teneri ſunt conſueſcere, manu tractare. & huc ſpectat adagium illud: Cera tractabilior, quod de ingenio facili, & in quemuis habitum ſequaci Auctor adagiorum interpretatur, vnde Horat. in Poetica.

Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper.

Cera enim manibus contrectata molleſcit, & in varias rerum formas effingitur.

6 Nō ineptè ergo lucubrationes, & opera litteraria à Doctoribus noſtris Tractatus dicuntur: quia ſcriptitando rem quam explicant frequenter tangant, & ſæpe in manibus habeant, & ſic tractare aliquam artē dicimus Horat.

——Quod medicorum eſt
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.

Tractabile autem eſt quod tractari poteſt, vt homo tractabilis; & contra intractabile monſtrum.

7 A. Gellius vero ex Sabini ſententia cap. 8. lib. 11. noct. attic. ita ſcriptum reliquit: Qui alienam rem attrectauerit, cum id ſe inuito domino facere iudicare debetet, furti tenetur.

8 Attrecto etiam nihil aliud eſt, quàm manibus tracto. Cic. de Aruſp. reſpon. Attrectare contaminatis manibus Virg. 2. Æneid. inquit, Attrectare ſacra.

9 Item ſic alio modo apud eundem Gellium legitur: Qui alienum tacens lucri faciendi cauſa ſuſtulit, furti obſtringitur, ſiue ſcit cuius ſit, ſiue neſcit. Quæ definitio traditur etiam à Vlpiano in l. Falſus §. Qui alienum ff. de furt. Suſtulit inquit, non abſtulit, vt ſignificaret furtum, non ſolum in rerum ablatione, ſed etiam in amotione, & eleuatione è loco ſuo conſiſtere.

10 Suſtuli enim idem eſt quod ſurſum tuli, & in altum erexi: & ab inuſitato verbo Suſtollo deſcendit. Suſtulimus manus inquit Cicero: & quia per tranſlationem ſignificat etiam de medio tollere, & occidere, hinc diſtichon illud in Neronem, quod apud Suetonium legitur:

Quis neget Aeneæ magna de ſtirpe Neronem,

Suſtu-

Suſtulit hic matrem, ſuſtulit ille patrem.

quod tanto magis quadrare videtur, ſi non tacens, ſed iacens legendum ſit, vt placuit doctiſſimo viro Ant. Auguſtino cap. 4. lib. 4. eméd.
11 Propriè enim res ſpectantes ſurſum tolluntur. Cicero pro Deiotaro: Quum eum in equum plures ſuſtuliſſent, vix in eo hærere ſenex potuit. & idem Cic. ad Atticum. Salamini nos decretis ſuis in cœlum ſuſtulerunt. Iacere autem dicuntur non dum res animatæ dum humi proſtratæ recumbunt: ut apud Cic. in Verrem: Mater mihi ad pedes miſerè iacuit: ſed etiam res inſenſatæ, dum quaſi neglectæ permanét, vt de pomis dixit Virg. Ecloga 8.

Strata iacent paſsim ſua quæque ſub arbore poma.

12 Quamuis non abſonum quoque ſit, vt iacens legi poſſit, & ſic non Gellium ex lege, ſed legem ex Gellio corrigere, ſiue enim iumentum erectum ſit, ſiue poma ex arbore pendeant, vel in arcam repoſita fuerint quis ea adhuc furari poteſt, quod dici non poſſet, ſi verbum iacens eſſet definitionis. Cum autem ea, quæ furtim, & clam fiunt, vt ſupra diximus, furta dicantur, & cum aliquid ſubtrahitur, clanculum fiat, (non enim eſſet credibile illum furtum facere voluiſſe, qui hoc propalaſſet) ideo Vlpianus ibidem quærit an eum furtum feciſſe dicatur qui non tacens, ſed immo id manifeſtans rem alienam abſtuliſſet: Pleríque, inquit, hoc faciunt, vt libellum proponant continentem inueniſſe ſe & redditurum ei, qui deſiderauerit. Hic ergo oſtendunt ſe non animo furandi feciſſe. Contrectare ergo etiam plus eſſe quã amouere, & quemcumque rei alienæ uſum amplecti ex iam dictis conſtat.

13 A contrectare non longè diſtat compilare: eſt enim compilare undique ſurripere à πιλῶ, quod eſt complano: Græci enim fures pilotas appellant. Cicero lib. 1. de Nat. Deorum inquit: Tot millia latrocinantur morte propoſita alij omnia quę poſſunt, fana compilant. & Horat.

—— *Nec me*

Compilaſſe putes Criſpini ſcrinia lippi.

Vel compilare eſt plura in unum congregare, vnde Compilatores dicti ſunt, & ſic idem ſonat quod contrectare, vt diximus.

14 A compilaro etiam expilare dictum fuit: expilaré autem hæreditatem eſt illam diſſipere, & fraudare: hinc in ff. & in C. de crimine expilatæ hæreditatis, de quo agemus infra in §. 5.

15 Detrectare autem videtur contrectare contrarium cum vitare, & fugitare ſignificet, ut etiam annotauit Budæus in §. Legi. Iuliæ l. Si ma-

ritus

ritus ſit in magiſtratu ff.ad l.Iul. de adult.

16 His præmiſſis ad ſatis dubiam & controuerſam quæſtionem examinandam deſcendamus. An ſcilicet ob iſtam iſta in ſ ne, contrectationem rei furto ſubtractæ in una iuriſdictione, fur puniri poſſit in alia iuriſdictione, in quam rem furtiuam importauit, cui iuriſdictioni ipſe fur non eſt ſuppoſitus nec ratione illius delicti, nec ratione originis, nec ratione domicilij. Bart. in l. Si abducta C. de furt. & in l. Sed nec legatarius ff. de cond. furt. in l. Si dominium, & in l. Et qui furti. ff. de furt. & in conſi. 9. inter varia conſi. crimin. Quidam furtum l b. 1. tenet partem affirmatiuam, furem ſcilicet ob aſportationem puniri debere, illa potiſsimum ratione motus, quia ſicut mutatione dominij noua furti actio naſcitur d. l. Si dominium, ſic etiam mutatione iuriſdictionis, cum dominium, & iuriſdictio æquiparentur. l. Qui furere ff. de ſtat. hom. & ibi ipſe Bart & Bald.

17 Opinionem Bart. ſequuti ſunt Franc. de Albergottis de Aretio ſolemnis Doctor, allegando l. Inficiando §. Infans. ff. de furt. quem Angel. de malef. refert in verbo, Et veſtem cæleſtem, verſi. Quæro quid ſi fur. D. Ant. de Butr. in c. fin. de furt. & in c. 1. de rapt. Mart. Laud. conſil. 61. num. 5. inter varia conſi. crimin. lib. 1. Spec. in tit. de comp. iud. Bald. in c. 1. §. Iniuria, de pace iur firm. col. 10. & in d. l. Si abducta, & in Auth. Sed nouo iure C. de ſer. fug. & Ang. loco ſupra citato dicit ſe hanc opinionem Bart. ſemper in practica ſequutum fuiſſe, & per hanc Bart. opinionem multos fuiſſe ſuſpenſos: & in l. Si abducta C. de furt. idem Ang. dicit Aſſeſſores ſeruare opinionem Bart. Marian. Soc in c. 1. de rapt. dicit iſtud dictum Bart. feciſſe ſuſpendere decem millia hominum, & D. Flor. in d. l. Si abducta ait Aſſeſſores tenere opinionem Bart. pro Euangelio. Adducitúrque in argumentum ad hanc opinionem comprobandam l. Verum in prin. ff. de minor. l. 1. C. de noxal. & l. 3. in prin. ff. rer. amot. & gl. in d. l. de his C. de furt. in quibus locis probatur ex noua mutatione perſonæ, cum de ſeruo fit liber, & de vxore ſoluta, nouam mutari actionem: & ſic ex noua aſportatione nouam, aiunt, oriri furti actionem: quia fur rem ſecum portando videtur iuriſdictionem de loco ad locum prorogare, quæ prorogatio fieri poteſt l. Si vt proponis C. Quomodo, & quando iud. l. 1. cum ibi not. ff. de iudic. l. Si conuenerit. ff. de iur. omn. iud. & ſic dicunt ex mutatione loci inſurgere mutationem ſtatus ipſius furis. Sequuti etiam ſunt opinionem Bart. Anchar. in c. fin. de furt. & in clem. 1. de pœn. in 17. notab. & in l. Qui furere. ff. de ſtat. hom. Iac. de Aretio in l. Si dominium. ff. de furt. Io. de Anan. in c. fin. de furt. Ca-

ſtten. in d.l. Sed nec legatarius.ff.de cond. furt. & conſi.471. Viſo caſu propoſito, in nouis, vbi dicit, furem exponentem res venales in cimiterio; & inde eas eximentem ratione contrectationis ex ipſo ſacrò loco ſacrilegium committere: & confugientem ad eccleſiam cum re furtiua, poſſe inde extrahi, idem tenuit Barbat. conſi.37.lib.4. Pro hac opinione fuerunt etiam Raphael Fulg. in d.l. Si abducta C. de furt. & in l. Sed nec legatarius ff.de cond.furt. Afflict. in §. Iniuria punitur notab.3. de pace iur. firm. Boer. deciſ.13.num.47. dicit opinionem Bart. in iudicijs ſeruari. Didac.lib.2. Reſol.cap.20. num.15. in fine, & pract. quæſt 11 num.9. Beninc. de Pauper.fol.104. nume. 17. & Viuius lib.communi.opin. in verbo Iudex domicilij in fine, & Iac.de Beluis. iun. in repet.§. Contrahentes poſt num.120.& Capic. Deciſ. 104. In cauſa domini Comitis, dicit in conſil. Neapolitano hanc Bart. ſententiam ſeruari. Foler. in pract.crimin.verſi. Audiantur Excuſatores num.64. & dicit bis ita fuiſſe iudicatum in ſacro regio conſi. Soc.reg.77. in 1. fallent Conrad. in pract. in tit.de inquiſit. nu. 22. Bernard. de Plot. conſi crim. var.133.num 11 lib.1. Duen. reg. 378.in 5. limit. Nouell reg.220.in 2.fallent. Alber. in l. Sed ſi ſuſceperit §.fin ff de iudic. & in l.fin. C. Vbi in rem act. Villalob.com op. in verbo Reus.num.65.Lud.Peguer. deciſ.crim.28. per totam.

18 Contrariam verò opinionem complures quoque tenuerunt, & Ang.de malef. in d verſi. Quæro quid ſi fur, dicit, cum in facto iſte caſus accidiſſet per Doctores Bononienſes contra Bart. fuiſſe conſultum, & ibi refert ſex argumenta, quibus prædicti Doctores moti fuerunt, illiſque Ang nititur reſpondere, & Bart. opinionem tueri. & Salic. in l. Siue manifeſtus §.1.ff. de cond. furt dicit Collegium Paduæ contra opinionem Bart. conſuluiſſe, & contra Bart. tenuerunt etiam Franc. Tigrini in l. Qui vas in §. fin.ff.de furt. relatus à Io. de Anan. in c.fin.de furt. Rayn. de Forliuio motus per text. in l. 2. §. fin. ff. de noxal. & per l. De his C.de furt. quem Lud.de Corteſijs Patauitus refert in ſuo repert. in verbo Furtum, & Aug. de Arimino in addit. ad Ang. de malef. in verbo, Et veſtem cœleſtem, verſi Quæro quid ſi fur dicit, cum ipſe eſſet Ferrariæ de conſilio ſecreto, Mantuanum furtum Bononiæ commiſiſſe, & rem furtiuam Ferrariam aſportaſſe, tuncque à Duce Hercule ipſum fuiſſe interrogatum quid eſſet faciendũ, et conſuluiſſe non eſſe opinionem Bart. ſequendam, tamquàm iniquã, & à quamplurimis reprobatam quam Bart. opinionem de iuris rigore reprobari teſtatur etiam Ang. in l. Si dominium ff.de furt. & in d L. Si abducta dicit, ſalua Bart. reuerentia non poſſe eius opinionem

H ſuſti-

ſuſtinetis & Bald.in d l.Si dominium inquit opinionem Bart. eſſe cõtra deciſionem c.1.de rapt.& in conſi.154.lib.1. & 471. lib.3. dicit illam raro in facto obſeruari,& Ant.de Butrig. in d. c.1. de rapt. dicit uarias de hac quæſtione eſſe Doctorum opinione . Fulg. conſ.148. refert plures tenentes contra Bart. & Abb.in d.c.1.de rapt.affirmat vſque ad tempus Bart. communem opinionem fuiſſe, vt fur nequaquã in aliena iuriſdictione ob contrectationem puniretur: contra enim ſenſerunt ante eum Odofr. vt Bald. teſtatur in l.1.C. de confeſſ. col. 12. Franc. Tigrini,& Rayn. de Forl vt Io.de Anania teſtatur. & Raphael Fulg. in d.l.Si abducta,& in d. l. Sed nec legatarius dicit ſeptẽ Doctores Bononienſes ſubſcripſiſſe conſi. Io.de Lignano cõtra Bart. quod quidem conſilium legitur inter varia conſilia criminalia nume. x.vol.1.& Flor. in d.l Si abducta dicit opinionem Bart. Eſſe dubiã,& contra illam argumentatur, & in fine dicit poſſe vtramque ſubſtineri. Salic. in l.Siue manifeſtus §.1.ff.de cond. furt. & in d.l.Si abducta pluribus firmiſsimis argumentis concludit contra theoricam Bart. & dicit Ricard. Salic, & Io. de Lignano contra Bart. conſuluiſſe. Mar. Mant.apophtegm.103. Ex ducentis poſterioribus,Couar pract quæſtio.c.11.num.9.& var. reſol.lib.2 cap.20 num.15.in fine. Et Nellus in tract. bannit.in 2.part.primi temporis quæſt.5.reprehendit opinionem Bart. & dicit Iudices ſequentes illam non recte ſe fundare,quamuis in ſindicatu ſe tueri poſſint propter varietatem opinionum, per notata in l. Cum prolatam.ff.de re iud. Paul.Caſtr.in d.l.Siue manifeſtus dicit opinionem Bart. non eſſe veram, & Aug. de Arimino in addit. ad Ang. loco citato exclamat contra illos Iudices humani ſanguinis ſitibundos,qui in quæſtione adeo controuerſa, velut in dubio potius condemnare, quàm abſoluere , contra deciſionem l. Abſentem,& l.Si Præſes.ff.de pœnis , & in hoc à Bart. diſſenſerunt etiam Hippol.de Marſil. in l.fin. in fine ff.de iur.omn.iud. Capol.cõſ. 59. Alex.in d.l.Si dominium ff.de furt. Riminald.conſi.7. nume.12. & idem Riminald. inter varia conſi. crimen.conſi. 106. nume.11. lib.1.Iac.de S Gregorio in d.l.Si abducta num.4.C de furt.Ang.de Vbald. inter prædicta conſilia crimin.conſi.71.nu.18. in fine lib. 2. Pract.Papien. in forma inquiſitionis in verbo contrectando nu.3. Pract. Conradi fol.368.num.22.& Cæpola in l.Marcellus nume.23. ff.de verb.ſign. dicit contra opinionem Bart. iudicaſſe Boſſ. in tit. de furt.num.18. inquit, ſæpe ſeruari feciſſe opinionem contra Bart. in ſenatu Mediolanenſi,& Iul. Clar. in pract.crim.quæſt.38.verſi. Tu ſcis,dicit in eodem Ducatu Mediolanenſi non ſeruari opinionẽ Bart.

Sed

Sed ſenatum conſueuiſſe tales fures comminatis pœnis ex illo Ducatu eijcere. & ita arbitror eſſe faciendum quando fur non eſt ſuppoſitus iuriſdictioni neque ratione delicti, neque ratione originis, neque ratione domicilij, quia iſto caſu ſi puniretur ſententia eſſet ipſo iure nulla tamquàm ab incompetenti iudice lata c. Si diligenti de for. cõp. Abb. in c. fin num. 13. eod. tit. Ang. de malef. in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio num. 5. Boſſ. in tit. de inquiſit. nume. 67. Cæpol. conſ. crim. 58. num 22. Couar. pract. quæſt. c. 11 nu 6. Soc. reg 87. in prin. Conrad. in pract. tit. de Inquiſit. num 22. Iodoc. tit. de Inquiſit. cap. 8. num. 4. & ſeq. Olaſc. Conſ. 64. num. 7. Bononiæ autem extat ſtatutũ, vt fur inuentus in illa vrbe cum re, quam alibi furatus ſit, cogatur rẽ furtiuam domino reddere, & abſque pœna dimittatur: niſi equos aut libros furatus eſſet, tunc enim punitur, vt refert Ant. Scappius in tracta. iuris non ſcripti lib 5. cap. 1[illegible]0. num. 4.

19 Qui opinionem Bart. ſequuti ſunt eam multis modis reſtrinxerũt, Angelus enim in d l. Si dominium. [illegible] de furt. limitat eam procedere ſi medio tempore conditio furis mutata fuit, ut ſi de ſeruo liber factus fuiſſet dum in itinere rem contrectabat.

20 Item ſi à principio fur deſtinaſſet rem furtiuam illico in alienam iuriſdictionem deferre, in qua, cum hoc modo delictum conſumaſſet, erat puniendus, vt accidit in illis, qui circa fines alicuius iuriſdictionis furantes res ſubtractas in vicinam iuriſdictionem illico deferunt hoc pacto exiſtimantes pœnam euitare. & Bald etiam hanc limitationem approbat in d. l. Si dominium facit l. Quamuis ff. de furt. Bernard. de Plotis in ſuo conſilio, quod eſt 133. in primo vol conſi. crimen. in cip. Hercules Gonzaga num. 22. & quæ ſupra diximus in §. 1. numero 19.

21 Tertio limitatur quando ab initio actio non erat nata Ang. in d. l. Si dominium.

22 Quarto quando in aliquo loco furtum eſt factum bannito, cui ibidem fur poterat impunè furari, & vigore ſtatuti in bonis, & in perſona bannitu offendi, ſi fur in aliam urbem rem ſubtractam ferat, in ea illum eſſe puniendum. Bald. in d. l. Si dominium.

23 Quinto limitatur in homine vago, & certam ſedem non habente. Ang in d. l. Si abducta C de furt. Nellus in tract. bann. t. in 2. part primi temporis quæſt. 5.

24 Ille autem vagus, ſeu vt aiunt, vagabundus eſt, qui non habet certã ſedem ſed per orbem terrarum uagatur Bart. & cæteri in l. 4. ff de damn. inf. Maſcard. de probationibus concl. 1396. vbi plura adducit.

Iul. Clar. in pract. crimin. quæſt. 39. verſi. Sed hic quæro. & alij plures quos citat Farinac. in ſua praxi tit. de inquiſit. quæſt. 7. num. 13. & 14. vbi examinat etiam illam quæſtionem: an vagabundus debeat remitti ad iudicem loci delicti ſi ab eo petatur, & tenet remiſſionem non eſſe faciendam, quando iudex qui petit non eſt ſub eodem Principe, ſub quo eſt ille, à quo petitur: ſi autem eſſent ambo iudices ſub eodem Principe remiſſio fieri deberet.

25 Sexto ab Ang. ibidem limitatur opinio Bart. quando fur protogat iuriſdictionem Iudicis per l. Quæro ff. de ſolut. & l. 1. ff. de iud. l. Si qui ex conſenſu C. de epiſ. aud. Boſſ. in tit. de foro comp. num. 71. & num. 178. Boer. deciſ. 270. num. 2. Rol. à Valle conſi. 19. num. 3. vol. 2. Guid. Papæ deciſ. 202. num. 1.

26 Septima limitatio traditur à Baldo in l. 1. C. de confeſſ. lib. 12. quãdo fur inuentus fuit cum re furtiua in aliena iuriſdictione, non autem cum illius precio, licet ibidem rem furtiuam alienaſſet l. penult. ff. de cond. ob turp. cauſ. l. Qui vas. §. fin & ibi Bart. ff. de furt. & ita intelligit Bart. Lanfranc. de Oriano in ſua praxi iudiciaria tit. de confeſſ. cap. 7. num. 27.

27 Octaua limitatio eſt ſi fur in aliena iuriſdictione moratus fuit per ſpacium vnius diei Bald. in l. Qui furere. ff. de ſtat. hom. per l. Quò deſtinauerat. ff. de furt. Iac. de Beluis. in c. Romana §. Contrahentes de foro comp. num. 120. Scappius in tract. iuris non ſcripti lib. 5. c. 150. num. 4.

28 Nona limitatio fuit Raphael. Fulg. in l. Siue manifeſtus §. Tandiu ff. de cond. furt. dicentis Bart. opinionem procedere ſi in loco ad quem fur rem furtiuam detulit, & in quem eam aſportauit extaret ſtatutum, vt fur pro paruo furto leuiter eſſet puniendus, non autem ſi pro modico furto grauiter puniri deberet.

29 Quæ quidem limitationes mihi videntur inanes, & minime conſiderabiles: nam ad primam de mutatione ſtatus, dicitur id non accidere propter aſportationem, ſed propter ipſam ſtatus mutationem, & ex diuerſis non bene infertur. Ang. in l. Qui vſusfructus. ff. de verb. obl. Dec. in l. Vbi repugnantia. ff. de reg. iur. l. 1. C. de furt. Secunda quoque non procedit per delationem, ſed propter ipſum de ictum conſumatum in loco, ad quem fur eo die rem furtiuam perferre deſtinauerat l. Quo deſtinauit. ff. de fur. Tertia autem ne furtum tranſiret impunitum l. Ita vulneratus ff. ad l. Aquil. c. Vt famæ de ſent. excom. Quarta non eſt vera, quia ſi in loco aſſerti delicti ſubtrahens puniri non potuit, cum iure permittente furatus fuerit, longe minus in alio loco eſt

pu-

puniendus,quia per eum locum detuliſſet ea bona, quæ iure abſtulit, & maxime cum in delictis principium attendatur Fel.in c.1.num.13. de præſumpt. Decian. in tit. de ſacrilegio circa loca num.7.& in pœnis infligendis tempus commiſſi delicti ſit conſiderandum.Quinta de vago procedit ob naturam,& qualitatem furis, qui, cum certam ſedē non habeat,vbique caſtigari poteſt,de eo enim dicitur, Vbi te inuenio,ibi te conuenio l.1.C.vbi de crim.arg.oport. & ibi Bart. & Doct. Specul.de comp.iud.verſi.Sed quid ſi debitor.Bart.in l.Hæres abſens. §.Proinde col.fin.verſi.Quæro quid ſi debitor ff.de iudicijs.Bernard. de Plotis in ſuo conſilio incip. Hercules Gonzaga quod eſt 133. in primo vol.conſi.crim.num.14. Iul.Clar.in d.quæſt.49 pract. crimin. verſi. Cæterum ſi reus. Sexta de voluntaria prorogatione iuriſdictionis facta ab ipſo fure procedit,quia ſic fur voluit ſe ſubijciendo non ſuæ iuriſdictioni: & voluntas ſequens ſeruatur, niſi præcedens ſit derogatoria. Bart.in l.Si mihi.§.In legatis numer.2.ff.de leg.1.& in l.Si quis in principio teſtamenti num.3.ff.de leg.3.& in hoc ab illis diſſentio,qui dixerunt in criminalibus iuriſdictionem prorogari nō poſſe,vt Specul. Bald.Alex.& alij,quos Hippol.de Marſil. refert in l.fin. num.202.ff.de iur. omn.iud. & in pract.crim.§.Expedita numer.67. Oſaſc.conſi.64.num.8. Et adhæreo contrariæ opinioni quam Caſtr. Curt.Iun.Cagnol. & alij dicunt eſſe communem, ut etiam teſtatur Iul.Clar.in pract. crim.quæſt.42. Septima non poteſt habere locum, quia res furtiua in alio loco reperta non parit delictum.l. Si quis vxori §.Neque verbo ff.de furt. Vt de octaua dicendum eſt, quia mora in hoc caſu non facit contrectationem punibilem, ſi ſua natura non eſt punibilis l.Quod initio,& ibi Dec.ff.de reg.iur. Nona quoque minime ſubſiſtere poteſt,quia plus,& minus non faciunt differre ſpecie, nec quantitas pœnæ facit delictum non eſſe delictum l.1.in fine,l.Reſpiciendum §.Furta l.Quod ad ſtatum ff de pœnis.

30 Quamobrem arbitror furtum puniri debere ubi fuit commiſſum, quia ibi rei ſunt puniendi,ubi deliquerunt,l.Si cui crimen §. Idem Imperator ff.de accuſat. & inſcript. & ibi gl.l. 1.C. Vbi de crim. agi. opor.l.fin.ff.de accuſat.l.Solent ff.de cuſt.& exhib.rer.l.Non dubium ff.eod.l.Si maritus §.Legis Iuliæ ff.ad l.Iul.de adult. Et ratio eſt, quia delinquendo delinquens contrahit forum in loco delicti l.1. C. de iur.omn.iud. l.1.& l.Si cui §. penult.ff.de accuſat. Auth. Qua in prouincia C.Vbi de crimine agi.opor.c.1.& ibi glo.& Doct. de rapt.l.Solent.ff.de cuſt. reor.l.1.C.Vbi ſenator.vel claris.c. Si peccauerit 2. q.1. c.Placuit 6.q.3.l.Contraxiſſe ff.de act.& oblig.Hipp.de Marſil. ſing.

404. Forum ſortitur. Sicut in ciuilibus contrahens in loco contractus gl. in l. Hæres abſens ff. de iud. habetur in c. Romana §. Contrahentes de foro comp. & ibi gl. & ratio rationis eſt, quia illa iuriſdictio, quæ à delinquente læſa fuit, debet delinquentem punire, & non alia l. 3. §. 1. ff. de re milit. & l. Si cui §. fin. ff. de accuſat. & quemadmodum in materia ciuili contrahentes non poſſunt niſi in loco contractus conueniri, non autem etiam in loco originis, vel domicilij, ſic in criminali niſi ubi delinquendo, & ſic iuſtitiæ ſe obligando cum ea contraxit delinquens. Clarum eſt enim ratione delicti reum forum ſortiri l. fin. C. vbi in rem act. l. Hæres abſens §. 1. ff. de iudic. c. 1. §. Contrahentes de foro comp. in 6. l. Contraxiſſe ff. de act. & oblig. Marſil. ſing. 404. in cip. Forum ſortitur pluribus modis, &c. Et quemadmodum dominus rei furtiuæ non poſſet illius pretium pluribus in locis petere, ſed ſat eſſet, quod ſemel illud conſecutus fuiſſet, ſic cum niſi ſemel iuſtitia lædatur, niſi ſemel iniuriam ulciſci debet l. Sed & quæcumque ff. ad l. Aquil. l. Reſpiciendum §. Furta, cum ibi not. ff. de pœn. l. Sanctio ff. eod. tit. l. Si libertus iuncta glo. ff. de furt. Et ſicut in loco delicti ob uarias contrectationes non ſæpe punitur, ſed ſemel tantum, quia niſi ſemel legi fuit controuentum, dum dominus, eo inuito, re ſua fuit priuatus: nec ex aſſidua contrectatione noua naſcitur actio furti l. Ei qui ff. de furt. ſic, & multo minus, in alienis iuriſdictionibus ob aſportationem rei ſubtractæ fur non eſt puniendus l. Non ſolum §. Quamquam ff. de iniur. & ibi Bart. iuriſdictiones enim ſunt ſeparatæ, nec confundi debent clem. Paſtoralis de reg. iur l. Omnes in prin. C. de epiſc. & clericis. l. fin. ff de iur. omn. iud. alioquin pro uno furto in uno loco cõmiſſo, fur in multis locis, per quæ res furtiuas detuliſſet poſſet caſtigari, quod abſurdiſſimum eſſet dicere, & contra l. Licet in fine. ff. Nau. caup. ſtab. & l. 1. C. de ſent. quæ pro reo, & §. Omnes Inſt. de act. & faciunt ad hanc rem quæ ſcripſit Farinac. in prax. crim. tit. de Inquiſit. q. 7. num. 26. verſi. Sed tertia. Nec domini intereſt, ſi bona eidem furto ſubtracta per diuerſas prouincias deferantur, vel non deferantur, ſed ne, eo inuito, eidem bona ſua auferantur, quod in ipſo furandi actu cõſiſtit: nec ex iſta aſſidua contrectatione domino datur actio furti l. Ei qui ff. de furt. ergo nec Reip. ſeu Ciuitati, in qua fit ipſa contrectatio: quando enim non competit parti ius proponendi querelam de iniuria, nec Reip. l. Non ſolum §. Quamquam ff. de iniur. & ibi Bart. Furtumque non conſiſtere in rerum aſportatione apparet, cum interdum etiam abſque amotione per negatiuam factam à depoſitario de re depoſita furtum committatur l. Põponius in fine. ff. de acquir. rer. dom.

Alex.& Iaſ.in l.3.§.Si rem col.1.& in l.Rem quæ nobis. ff de acquir. uel omitt.poſſeſſ.Paris de Put. in tract.Sindic.ſol.91.col. 3. verſ. An in cauſa pecuniaria: & in hoc æquiparantur contrectatio vera, & ex interpretatione l.Falſus §.Si ſ ff.de furt.Boſſ.in tit.de furt. nume.45. 46. Et poſteriorem contrectationem nihil innouare,nihilque operari ex eo etiam intelligitur,quia ſi quis rem aliquam ſubtraxit,eamque ad locum deſtinatum detulit, eſt fur non manifeſtus: & quamuis poſtea dum eandem rem ad alium locum defert,in itinere cum furto deprehendatur: non efficitur fur manifeſtus ex iſta noua contrectatione,prout efficitur,ſi in prima contrectatione deprehenditur, ex quo ſequitur nouam contrectationem non eſſe conſiderabilem, nec per eam furem eſſe puniendum l.3.ff de furt.

51 In foro cauti Aduocati utuntur hac cautela ad tollendam omnem difficultatem,quæ, per legem Inficiando in prin.ff.de furt.oriri poſſet. probant locum in quo res fuit depoſita,& poſtea implorant officium Iudicis ad perquirendum an res furtiua amota fuerit, & probata amotione agunt actione furti contra depoſitarium tamquam contra furē. Verum niſi amotio facta fuerit animo furandi ipſam rem, amouens furti non eſſet damnandus. Hoc tamen non procederet in Theſaurario Pr ncipis,cui erat à Principe deſtinatus locus,in quo pecunia ſeruaretur: tunc enim pecuniam in alium locum deferre non licet. Afflict in Conſt.Officiales ſub tit.de Officialib. Reip. Dec. conſil 6. Rip in tract. De remedio ad conſer. ubert. num. 17. ex quibus intelligimus non ex aſportatione, per alias regiones furtum naſci, ſed ex ipſa ablatione,dum dolo malo,ex loco ſuo res auſertur, ut inuito domino,in proprium uſum conuertatur.

52 Confirmatur hæc opinio, quia iure cauetur furem alibi detentum ad locum delicti puniendum remitti debere l. Si cui §. fin. ff. accuſat. Auth. ſi vero C de adult.Auth. Vt nulli iudic.§ Si quis vero compromiſſorum col.9.c.vlt.iuncta gl fin.de foro comp.l Deſertorē in prin. ff.de re milit.not in l.1. & in Auth.Qua in prouincia C. Vbi de crim. ag.opor.Marſil.in l.fin.ff.de iuris omn.iud. & ſimili Venetorum lege hoc cauetur lata in Senatu die 20. Auguſti anni 1506. Quod tamen non obſeruari inter illos iudices, qui ſunt ſub diuerſis Principibus, ſed in exiſtentibus ſub eodem Principe & in grauioribus criminibus, & iudice loci patrati criminis id requirente docet Iul Clar.in pract. crim.quæſt.33.verſ.Eſt autem tantæ. Si ergo ad locum furti ſunt fures tranſmittendi,vt ibi puniantur,non debent alibi prætextu contrectationis puniri.

33 Hoc in vrbe Roma limitatur, quæ cum ſit communis patria l. Roma ff. ad munic. ideo non remittere delinquentes ad aliam ciuitatem, & ſic obſeruari teſtatur Oldradus conſi. 124 in fine, quem ſequitur Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 38. verſic. Scias etiam quod curia Romana. Hoc autem verum non eſſe, nec hodie Romam eſſe patriam communem poſt Couar. lib. pract. quæſtion. cap. 5. numer. 1. Mant. in ſuo Enchiridio lib. 6. cap. 146. incip. Roma, Alciat. diſpūct. lib. 2. cap. 20. Iac. Cuiac. in l. 1. C. de mul. & in quo loco mun. ſex. congr. lib. 10. verſi. Fuit olim Roma, plenè tradit Proſp. Farinac in praxi tit. de inquiſit. q. 7. num. 12. Quamuis, ut ibi idem Farinac. teſtatur, adhuc ſeruetur, vt illi, qui extra temporalem iuriſdictionem Romani Pontificis deliquerunt, Romæ puniantur, mitius tamen, & extra ordinem ad arbitrium iudicantium.

34 Dic tamen hac tranſmiſſionem non obſeruari inter Iudices duorũ Principum, ſed eiuſdem Principis, ſi petatur, & in delictis atrocioribus, & ita in hoc Veneto Dominio eſt in uſu: & ad hæc ſpectant ea quæ Iul. Clar. ſcripſit in ſua pract. crim. quæſt. 38. verſic. Eſt autem: & hæc uera ſunt non obſtantibus allegatis à Bernard. Ploto in ſuo conſilio, quod eſt 133. inter var. conſi. crim. vol. 1. ibique tenet homicidã ex propoſito exulem nullibi eſſe tutum, & ubique capi poſſe, & de hac re tractat etiam Farinac. in praxi, tit. de inquiſit. quæſt. 7. nu. 18.

35 Tanto magis allegata opinio eſt tenenda cum uideamus etiam in alijs criminibus reos non in loco originis, ſed in loco delicti puniri, vt eſt receptior Doctorum ſententia. Et in hoc Sereniſſimo Dominio Veneto iudex originis non punit delictum à ſuo ſubdito alibi commiſſum: quamquidem quæſtionem ad partes diſputat Hippol. de Marſil. in l. fin. ff. de iuriſ. omn. iud. num. 134. & ſeq. & adhæret opinioni eorum, qui partem negatiuam tuentur; non debere ſcilicet iudicẽ originis caſtigare delictum in alia iuriſdictione patratum, ibi enim, ut diximus, reus eſt puniendus, vbi deliquit. Auth. Vt nulli iudicum §. Si quis comprehenſorum Bald. conſi. 304. num. 2. vol. 2. Dionyſ. de Barig. conſi. 36. num. 5. inter var. conſi. criminalia, ubi plene hanc materiam diſtinguit, & ſupra hoc idem etiam comprobauimus. Et tanto magis prædicta uera ſunt, quando per Iudicem loci, in quo crimen fuit commiſſum proceſſum fuit. Qui procedere poteſt, etiam ſi reus iuriſdictionem prorogando voluntariè in alium iudicem conſenſiſſet, Aret. in c. Quod clericus col. 2. de foro comp. num. 181. Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 42. verſic. Scias autem. Farinac. in pract. crim. tit. de inquiſit. quæſt. 7. num. 4. verſi. Sublimata tertio. Cum de uno delicto

ſæpius quæri non debeat l. Licet. §. fin. ff. Naut. caup. ſtabul. Innoc. in c. Cum dilectus de elect. Beluis. conſi. 3. num. 26. Nouell. in pract. crimin. tit. de homicidio puro num. 50. & in tit. de inſultu nume. 14. & ſeq. Aret. conſi. 58. vbi num. 12. inquit condemnatum, uel abſolutũ in vno foro non poſſe condemnari, uel abſolui in alio foro, ſiue ſit impoſita eadem pœna, vel minor in loco delicti, quàm in loco originis, cum generaliter quando duæ pœnæ tendunt ad vindictam, una impoſita tollatur altera: nec ſit puniendus reus in eo quod eſt plus, dummodo utraque pœna ſit pœna delicti ordinaria, quod ſequitur Hier. de Monte in tract. de finib. regun. cap. 25. nume. 11. & 12. Vide tamen quæ ſcripſit in hac materia Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 57. vbi diſtinguendo hanc quæſtionem examinat.

36 Raptorem autem ubique eſſe puniendum multi ſcripſerunt per l. vnicam C. de rapt. virg. in illis verbis: Sine fori præſcriptione, concordat l. Raptores C. de epiſc. & cler. & inter alios Bald. in d. l. vnica num 8. inquit, raptorem tamquam uagũ carere fori priuilegio. Chaſſan. in conſuet. Burgund. in tit. C. des aduntue rubr. 12. §. unico fol. 304. col. 3. num. 11. Soc. reg. 87. in tertia fallent. Nouell. reg. 220. & 178. Conrad. in pract. in tit. de inquiſit. num. 22. Verum, ſi iura prædicta rectè inſpiciantur, non dicunt raptorem ubique puniri: ſed raptorem priuilegiatum non poſſe vti priuilegio fori, ut etiam voluit gl. in d. l. vnica ſuper dictis uerbis; Sine fori præſcriptione, & ibi Ang. num. 3. Salyc. ibi num. 10. Fulg in d. l. Raptores nume. 5. text. in l. 1. C. vbi Senat. vel Clariſſ. & ibidem Odofr. & Fulg. Duen. reg. 378. ſub 6. limit.

37 Quid dicendum in publicis latronibus, & graſſatoribus? Cum iſti à legibus ſint diffidati l. 1. & 2. C. de his qui latr. & ideo à quocumque occidi poſſint l. fin. C. Quan. lic. vnic. ſin. iud. uind. l. Reos C. de accuſat. tanto magis uidetur dicendum eos poſſe à quocumque iudice puniri arg. gl. in §. Multis Inſt. de libert. Paris de Put. in tract. Sindicatus in verbo, Latro, Foller. in pract. crimin. in verbo, audiantur excuſatores, nume. 166. & ſeq. Hoc tamen abſolutè non procedit, nec ſimpliciter verum eſt latronem poſſe à quocumque interimi, debet enim prius legitimè conſtare eum eſſe latronem. Alex. conſi. 166. vol. 7. Gram. voto 11 num. 4. & ſeq voto 34 col. fin. Paris conſi 166 num. 4. vol. 1. Hier. Gabriel. conſi. 170. num. 26. Ant. Gabriel. commun. cõclu. lib. 7 concl. 1. num. 28. Boſſ. tit. de foro comper. nume 65. & ſeq. ubi affirmat declaratoriam requiri ad hoc vt dici poſſit conſtare aliquem eſſe graſſatorem, vel aſſaſſinum. Si ergo hoc non eſt uerum in

raptore,

raptore, nec in graſſatore, multo minus in ſimplici fure erit admittendum.

38 Quid autem iuris erit ſi quis in hac iuriſdictione Veneta mandat fieri furtum uel homicidium in agro Ferrarienſi an ratione tractatus, & mandati poſſit mandans puniri in Dominio Veneto? Vide Hipp. pol de Marſil in l.fin.num.209 ff.de iuriſd omn.iudic. ubi plures adducit rationes & auctoritates. Iul Clarum in pract. crimin. quæſt.38. verſi.Item quæro & verſ.uidi aliquando. Farinacium in praxi crimin. lib 1.tit.de inquiſit.quæſt.7.

39 Poteſt etiam abſque ablatione furtum committi, ut cum quis rem alienam penes ſe exiſtentem ſuam eſſe contendit. quod habetur expreſſe in l.Hæreditatum in fine ff.ad l.Falc. in illis verbis: Quia nihil intereſt, ſubtraxerit, an hæreditariam eſſe negauerit: & in hoc textu deciditur: Hæredem falsò negantem rem eſſe hæreditariam, de mendacio conuictum, ita puniri in amiſſione falcidiæ illius rei, ac ſi illam ſubtraxiſſet.

40 Hæredem autem rem hæreditariam ſubtrahentem in pœnam furti illius rei falcidia priuari deciditur in l Reſcriptum ff.de ijs quæ ut indignis, ubi caſus talis eſt: Teſtator quadringenta, quæ tantum habebat, legauit, ex quibus hæres, qui centum ſubtraxit ſeptuaginta quinque pro quarta trecentorum retinebit, & ducenta viginti quinque legatarijs dabit; Ex alijs autem centum quæ ſurripuit legatarijs dabit ſeptuaginta quinque, reliqua autem uiginti quinque, quæ alioquin pro ſua Falcidia potuiſſet deducere, in fiſcum peruenient. facit l. Hæres in fine, & l.Poſt legatum in fine ff. eod l.Ex facto § fin.ff. de vulg. & pup.ſubſt.l.Paulus reſpondit ff.ad l.Falc. Auth.de hæred. & falc. §. Hinc nobis col. 1.

41 Et Imp.in l.Non eſt dubium C.de legatis, inquit, Denegari actionẽ legatorum ei, in rebus, quas de hæreditate ſubtraxit l. Beneficio ff. ad l.Falc.in alijs autem rebus legatis uti falcidiæ beneficio, quia pœna non egreditur terminos delicti, ut notauit etiam Peregr. lib.2. tit.10. num.13. de iure fiſci.

42 Simili iure cauetur, ſi hæres aliquas res hæreditarias ſubtraxerit, in ipſis rebus ſubtractis eidem petitionem denegari. l. Paulus reſpondit ff.ad S. C. Trebell.

43 Secus autem eſt ſi ſubtractio ante aditam hæreditatem facta ſit, ut Ang. Paul. de Caſtr. & Alex. tradunt in d.l.Paulus reſpondit. ff.ad S. C. Trebell.

44 Hæc autem pœna ſubtrahentium bona hæreditaria, non uno modo,

do,ſed uario,ſecundum uaria iura ſtatuta fuit: de iure enim Digeſtorum pœna erat ſalcidiæ perdendæ l.Beneficio ff.ad l.Falc. & d.l. Paulus reſpondit. & ſi ſubtrahens erat ſuus hæres,ius ab hæreditate abſtinendi amittebat l.Si ſeruum §. Si quis ſuus ff. de acquir. hæred. De iure autem Codicis ad duplum refundendum tenebatur l.fin.§. Licentia danda C.de iur.delib. Sed de iure Authenticorum per ſubtractionem unius rei,ſubtrahens perdit Falcidiam in totum Auth. de hær. & falc.§.Sancimus igitur,& ibi gl.Bart.in d.§. Licentia danda nume. 3.de qua re agit etiam Peregr.de iure fiſci lib.2.tit.10.num.15.

45 Si ergo ille fur eſt, qui rem alienam negat, profectò ille quoque à fure non diſtat,qui cum ſit alicuius debitor,eidem falsò debitum negat: vt eſt ille,qui negat depoſitum penes ſe exiſtens,quem torqueri poſſe tradit Farinac. in ſua praxi.lib.1.tit.de indic.& tort.quæſt.42. num.33.

46 In hoc propoſito duæ traduntur pulchræ cautelæ, quibus creditoribus conſulitur,contra debitores illos,quos timent debitum eſſe negaturos: ſæpe enim accidit inter amicos,ut confidenter ſine teſtibus, ac ſine ſcriptura dentur mutuò pecuniæ,& debitor differendo ſolutionem incidat in ſuſpicionem negandi debitum,ſi in ius uocetur.Creditor ergo coram teſtibus fide dignis ſcribat litteras ad debitorem, illũ, que requirat ut centum,puta,aureos,quos eidem mutuò dedit, quamprimum ad ſe tranſmittat,atque reſtituat: & iſtæ litteræ per ipſos teſtes,ſiue per eorum alterum perferantur debitori,qui ſi, illis lectis, taceat,& non reclamet,reſultat debiti probatio, ut docet Bart. in l. Filiusfamilias la 2.ff.ad S.C.Maced. & in l.Quo enim.§.1. num.1.ff. rẽ rat.hab.& in l.Titius num.2.ff.de conſt.pecun.& ibi Bald. & in l. Si procurator abſentis in prin.ff.de procur. Hippol. de Marſil ſing. 344. & in rubr.C.de probat. num.246. ubi plura adducit. Matthæſil ſing. 22.cum addit.ib. Gabr. Saray & Maſcard.de probat.concl.480.num. 1.& 2.Paris conſi.112.num.44. & ſeq vol.1.Iaſ.in repet.l.Admonendi nume.114.ff.de iureiur. Beneu. Straccha tit.quomodo in cauſ. mercat.proced.ſit,num.14.

47 Alio modo creditor poteſt à ſuo ſuſpecto debitore confeſſionem debiti extorquere,ducendo debitorem in ſuum cubiculum,ubi teſtes abditi extent,qui à debitore uideri non poſſint,& tunc creditor in ſermonis progreſſu perbelle,tamquàm aliud agens, habeat incidenter mentionem de credito ſuo, & roget debitorem vt ſibi ſuos centum aureos reſtituat,quos eidem mutuauit,tunc debitor exiſtimans teſtes non adeſſe, facilè debitum fatebitur,& poſtea per eoſdem teſtes pro-

bata

bata confeſsione poterit ad ſoluendum compelli, ut tradit Accurſ. in l.2.§ Idem Labeo, in verbo Audierunt ff. de aqua plu. arc. & ibi Bart. & reliqui ſcribentes. Hippol. de Marſil. in rubr. C. de probat. nume. 328. Maſcard. de probat. concl. 479. num. 3. Huiuſmodi uerſutia (vt Guicciardinus in ſua Hiſtoria ſcribit) Petrus Medices arcana Ludouici Sforciæ propalauit legato Regi Gallorum: ad ſe enim euocato Ludouici Legato, qui ſecum occultè contra Regem Gallorum tractabat, prius Legato Gallo abſcondito in loco, ex quo ea, quæ ſimul loquebátur, percipere poterat, omnium, quæ Legatus Ludouici in progreſſu orationis confidenter narrauit, Legatus Gallus notitiam habuit, ſuoque Regi renunciauit: ſimiliſque calliditas recenſetur ab Emilio Probo in uita Pauſaniæ.

48 Supradictæ non inſulſæ cautelæ ad debitorem conuincendum, aliam pulcherrimam in memoriam reuocant, qua creditor poterit conſequi creditum ſuum, licet eius debitor non ſit ſoluendo. Creditor ergo dicat confidenti ſuo ſe velle pro ſuo credito carcerari facere debitorem, & cum eo conueniat, ut hoc reuelet aliquo amico, ſeu conſanguineo ipſius debitoris, ad hoc vt debitori notificet, ut caueat, quo probato, notificans tenebitur ad debitum, ac ſi debitorem è manibus iuſtitiæ exemiſſet, & facile hoc per confidentem poterit cōprobari. Habetur in l. Eleganter §. Item Labeo. ff. de dolo glo. in l. Si à bonæ fidei poſſeſſore, verſic. Si uero cuſtodiendum. ff. de rei vend. Iaſ. in l. Quod ſi quis §. Quod Prætor num. 8. ff. ne quis eum. Ancher. conſi. 341. Viſo themate in fine. Marſil in rubr. ff. de fideiuſſ. num. 17. & in ſuo ſing. 137. In iure clarum eſt &c. vbi refert prædictum conſ. Ancherani, & Bald. in c. Dilectus in 4. col. de appellat. & ibi Card. & Io. de Anan. conſi. 55. Qui dubia. in fine: eximentem autem debitorem e carceribus teneri ultra pœnam arbitrariam etiam ad ſoluendum debitum, pro quo erat detentus, quamuis uerè debitor non fuiſſet, habetur in textu C. de exact. trib. lib. 10. Io. Faber in §. Pœnales verſi. Item aduertas num. 7. Inſt. de act. & ibi Iaſ. nu. 104. & in l. 1. §. Quod Prætor num. 12. ff Ne quis eum qui in ius voc. Farinac. in prax. lib. 1. tit. de carceribus, & carceratis quæſt. 30. num. 107. Si autem in domum meam receptauero mercatorem, qui foro ceſſit, non tamen cogi poſſum vt illum exhibeam, aliter teneat ad intereſſe. Marſil. ſing. *366.*

49 An furtum attentatum, non autem conſumatum ſit punibile, & quomodo, uideamus, quam rem more noſtro ſic diſtiguemus. Aut quis cogitauit, & decreuit etiam furtum facere, ad nullum tamen actū

extrin-

extra in ſecum proceſſit, & vel quia pænituit, & vel quia fuit impeditus, & is licet in conſcientia peccauerit: iuxta illud Euangelij Matthæi 5. Qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mæchatus eſt eam in corde ſuo. quod confirmatur in c. Sicut enim 32. q. 5. facit c. Numquid & c. Si propterea de pænit. diſt. 1. & habetur expreſſius in c. Sequenti Fel. in tract. Quando conatus puniatur num. 4. verſi. Si au tem ad conſenſum. Salic. in l. Is qui cum telo col. 2. in prin. C. ad l. Corn. de ſicar. In foro autem fori non eſt puniendus, quia cogitationis ſuæ pœnas nemo patitur inquit l. Cogitationis ff. de pœn. c. Cogitationis de pænit. diſt. 1. & eleganter Alex. ab Alezandro de hoc ſcribit lib. 2. cap. 15. genial. dierum, quam opinionem eſſe communem dicit Bolen. in repet. l. Capitalium §. Famoſos num. 79. & ſeq. ff. de pœn: & hanc diſtinctionem etiam gentiles approbarunt, inquit enim Cic. lib. 3. officiorum: Aliter leges, aliter Philoſophi tollunt aſtucias, leges quatenus manu ten ere res poſſunt, Philoſophi quatenus ratione, & intelligentia.

50 Secus eſt de iure canonico in crimine hæreſis, quia hoc delictum ſola mentis cogitatione perficitur Bald. in l. Si quis non dicam rapere C. de Epiſc. & cler. quem ſequitur Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 91. Fel. in d. tract. Quando conatus puniatur num. 4. in fine Card. in clem. 1. §. Sanè quæſt. 3. de uſuris Menoch. de arbitrar. iud. lib. 2. caſ. 360. num. 6.

51 Aut fur deuenit ad aliquos actus extrinſecos, ſed remotos à delicto, quibus actibus nemo læſus fuit: uerbi gratia, locum delicti explorauit, emit funes, ſcalas præparauit, terram effodit, ut res furtiuas poſtquàm ſubtraxiſſet, inhumaret, uel ſimilia fecit à furto ſeparata, & diſtantia, & ad ulteriora nam proceſſit, aut quia pænituit, aut quia fuit impeditus: ſi noluit furari, non punitur l. Qui ea mente ff. de furt. & ibi gl. magiſtralis, & l. Qui falſam ff. ad l. Corn. de falſ. Salic. in d. l. Is qui cum telo col. 2. verſ. Aut per actum illum, & ibi Hippol. de Marſ. num. 24. Alciat. reſpon. 478. Gram. conſi. 36. num. 19. Didac. in cle. Si furioſus par. 2. in prin. num. 2. de homic. Menoch. de arbitr. iudic. d. caſ. 360 num. 10.

52 Secus eſt in atrocioribus gl. in l. 1. §. Hæc autem & verba ff. Quod quiſque iur. l. Hi, qui ſancta C. de apoſtat. Bart. in d. l. Qui ea mente ff. de furt. Menoch. d. caſ. 360. num. 24. & vbi plures Doct. allegat, Felin. in c. 1. num. 9. verſ. Limita ſecundo de off. deleg. & vbi dicit hanc eſſe communem opinionem, & alij relati à Iul. Claro in pract. crim. q. 92. vbi inter hæc atrociſſima crimina ponit crimen læſæ maieſtatis,

op-

expugnatæ patriæ, ſymoniæ, & veneficij. Et hoc etiam Ciceronis au ctoritate confirmatur, qui in oratione pro Milione inquit, non exitus rerum ſed hominum conſilia leges vindicare, quem locum illuſtrauit Alex. ab Alexandro cap. 15. lib. 2. gen. dierum.

53 Si autem impeditus furari non potuit, punitur extra ordinem pro modo attentationis Ripa in tract. de peſte tit. de remedijs ad conſer. vbert. num 75. Menoch. de arbitr indic. d. caſ. 360, num. 14. & ſeq. Et qui acceſſit ad locum animo furandi & timens uideri, re infecta, reuer titur, debet pœna extraordinaria puniri Hippol. de Marſil. poſt alios ab eo relatos in l. vnica C. de rapt. virg. num. 248.

54 Aut ad actus delicto proximos deuen t, ut ſi homines ad hoc colle git, ſi ſcalam ad feneſtram appoſuit, ſi oſtium fregit & furtum non cõ ſumauit quia noluit pœnitentia ductus & non punitur de furto, nec de conatu niſi actus ipſi ad quo proceſſit eſſent ſua natura punibi les ut in exemplis iam dictis; tunc enim de ipſis actibus tanquã par ticularibus & ſeparatis delictis puniretur: eſt enim delictum homi nes ad delinquendum congregare l. Quiſquis C. ad l. Iul. maieſt. & ibi Doct. Item eſt delictum ſcalas alterius feneſtris ſupponere, de qua re diximus in §. 2. num. 47. Item oſtium frangere, de qua fractura agit Salic in l. Is qui cum telo col 2. C. ad l Corn. de ſicar. Tiraq. de pœn. legum cauſ. 37 num. 5. & dicemus in §. 11. num 18.

55 Hoc tamen abſolutè non procedit in quocumque genere furti ſed in aliquibus caſibu etiam ſi pœnitens ultrò deſtiterit à crimine, nec furtum ad exitum perduxerit punitur, vt in furibus directarijs, hoc eſt in illis, qui furandi cauſa in alienas ædes ſe dirigunt, de quibus ſic habetur in l. Saccularij ff. de varijs, & extraordin. criminib. Qui in alie na cenacula ſe dirigunt furandi animo pluſquam fures puniẽdi ſunt, & hoc caſu iſte conatus extraordinariè punitur, ut tradit Bart in d. l. Saccularij Alex. in conſ 3 Ponderatis uerbis in 5. col. vol. 1 Menoch. de arbitr. indic. dicto caſu 360, num. 70.

56 Punitur etiam conatus, quando quis ſeruo perſuaſit ut furtum do mino committeret, quamuis non committat, quia conſilium corru ptoris ad perniciem probitati ſerui introductum fuit, ut inquit Imp. in l. Si quis ſeruo C. de furt.

57 Item ſi quis tentauerit rem alteri obligatam alienare. quod eſt fur ti genus ut alibi diximus, de ipſo conatu ad uendendum punitur. l. vlt C. de ſtim. ſtell. Menoch d caſ. 360 nume 70. & alij caſus in qui bus affectus punitur, non ſecuto effectu, enumerantur à Marſil. in l. Is qui cum telo num. 16. & ſeq. C. ad l. Corn. de Sicar. Et quando pœni ten-

tentia ſuperueniens excuſet furem à pœna furti tradit Ang. de maleſ. in uerbo. Et ueſtem cæleſtem col. 14.

58 Si uero flagitium non perfecit, quia impeditus non potuit extra ordinem eſt pleƈtendus pro modo conatus ut docet etiam Iul. Clar. in praƈt. crim. quæſt. 92. ubi quamplures allegat auƈtoritates adhoc, ad quem breuitatis ergò leƈtorem remitto.

59 In atrocioribus autem interdum punitur conatus, ac ſi deliƈtum fuiſſet perfeƈtum, iuxta illud Exodi cap. 21. Qui percuſſerit hominem volẽs occidere morte moriatur, & Ariſt. 2. Phiſic. text 56. inquit quod parum diſtat nihil diſtare uideri. At Iul. Clar. in d. quæſt. 92. dicit, etiã in atrocioribus interdum uidiſſe pœnam extraordinariam infligi citra mortem, ita ut hoc in arbitrio Iudicis uideatur reliƈtum, conſiderata qualitate rei, conatu & enormitate criminis Cache. Deciſ. Pedam. 19. num 2. Maſcard. de probat. concl. 188. num. 8. & hoc congruit deciſioni l. 1. ff. de extraord. crim. ubi legitur: Perfeƈto flagitio punitur capite, imperfeƈto in inſulam deportatur. Idque etiam Platonem ſenſiſſe videtur dum lib. 9. de legibus ſcriptum reliquit: Si quis uoluerit, cogitaueritque amicum hominem ex iis quos prohibet lex interficere, vulnerauerit autem, nec interficere potuerit hunc, remota omni miſericordia, non aliter quàm ſi uita priuaſſet, dare cædis ſupplicium cogeremus, & quæ ſequuntur: & poſtea concludit ab eo, qui vulnerauit ſupplicium mortis auferemus, & in uicina ciuitate per totam uitam exulare ſtatuemus.

60 Quid autem ſit in crimine raptus, quod à furto non procul diſtat, & ſic in caſu l. vnicæ. C. de rapt. virg. ſunt ibi uidendi Doƈt. & præſertim Marſil. num. 290. Didac. in Clem. ſi furioſus part. 2. in prin. nu. 8. de homic. & Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. caſ. 360. num. 30. vbi refert illam diſtinƈtionem, an raptor perſonam raptam ſtuprauerit, quia uel non potuerit, uel noluerit, ut ibi uidere poterit leƈtor. Et in crimine l. Si quis non dicam rapere C. de Epiſ. & cler. idem Menoch. tradit loco citato num. 54.

61 Ad excuſandos attentatores à pœna delinquentium uigent per totam ferè Italiam ſtatuta, in quibus cum delinquentibus pœnæ propoſitæ ſint, non comprehenduntur attentatores, ſeu opem ferentes, uel conſilia dantes ut tradit Bart. & cæteri Doƈt. in l. Is, qui cum telo C. ad l. Corn. de ſicar. Dec. in l. Conſilii num. 15. ff. de reg. iur. & in c. 1. num. 10. verſic. Vndecimo fallit, & ibi Mantua numer. 37. de offic. deleg.

62 Nunc eſt dicendum de illis, qui non furantur, ſed furibus opem

ferunt;

forunt; de quibus legitur in Prou. Salomonis. Qui cũ fure participat, occidit aĩã ſuã. In hac materia ſic arbitror diſtinguendũ eſſe. Aut quis opẽ fert ignoranter, aut ſcienter: ſi ignoranter nõ tenetur, textus eſt expreſſus in §. Interdũ quoq; Inſt. de obl. quę ex delic. naſc. Qui ferramẽta, inquit, ad effringendum, aut ſcalas, ut feneſtris ſupponerẽtur commodauerit, ſciens cuius rei gratia commodauerit. Ignorantiam enim facti delinquentem excuſare conſtat per c. Ignorantia facti non iuris excuſat de reg. iur. in 6. & ibi Dyn. l. Non idcirco, & l. Error facti C. de iur. & facti ignor. l. 1. §. Diuus ff. ad l. Corn. de ſicar. l. Eum qui duas C. ad l. Iul. de adult. l. Qui contra legem C. de inceſt. nupt. l. Item apud Labeonem §. Si quis virgines ff. de iniur. Bald. in l. Quicumque nu. 12. C. de ſer. fugit. Bart. in l. Is qui opem ff. de furt. Dec. & Iaſ. in l. Iur. ignorantia C. Qui admitti, Iaſ. in l. 3. num. 128. C. de iur. emphit. Dec. in l. Qui cum alio ff. de reg. iur. Barbat. conſ. 51. col. 2. lib. 3. Marſil. in pract. crim. in §. Conſtante nu. 55. & in l. Si in rixa. ff. ad l. Corn. de ſicar. num. 25. & Menoch. de arbitr. iudic. lib 2. caſ. 349. num. 16. vbi hos exemplificat in eo, qui opem tulit furi ad rem alterius ſubtrahendam, quam ſuam eſſe idem fur affirmauerat, & allegat gl. in l. Culpa caret ff. de reg. iur. Bart. in l. Si in rixa ff. ad l. Corn. de ſicar. Bald. in l. Raptores num. 15. C. de Epiſc. & cler. Plaz lib. 1. epitom. delict. c. 16. num. 3. Grammat. Deciſ. 15. num. 4. Blanc. in pract. crim. in verbo Defenſores pro imputato de auxilio. Bald. conſi. 382. vol. 5. In quæſtione Milani & c. Straccha de decoctoribus part. 2. nu. 7. & 8.

63 Si autem opem tulit ſcienter, aut id fecit ante factum, aut in facto, aut poſt factum: ante factum tenetur, ac ipſe delinquens, & dantur plura exempla in §. Interdum quoque Inſt. de oblig. quæ ex del. naſc. l. Qui ſeruo in prin l. Is qui opem & l. Si pignore §. Qui ferramenta ff. de furt. l. Qui domum ff. ad l. Iul. de adult. l. Vtrum. ff. de parric. l. 1. §. Incidit ff. ad S. C. Turpil. & in l. Nihil. ff. ad l. Corn. de ſicar. dicitur, nihil intereſſe utrum quis occidat, an cauſam mortis præbeat Salyc. in l. Vnica in 6. col. C de rapt. virg. gl in c Qui aliorum 24. q. 3. & tractatur de hoc in c Qui cum fure iuncta gl ff. de furt. & in c. Si culpa, & ibi gl. in uerbo, Tuliſti. ff. de iniur. & damn. dat. Quod tamen limitatur quando auxilium præſtitum fuit remotum à delicto, ut ſi arma, uel equos, aut ſimilia quis commodauit, ut notat Bald. in l. 1. C. de Nili ager. non rump. & ſequitur Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſ. 349 num. 5.

64 In facto quoque opem ferens tenetur eadem pœna, qua principalis d. §. Interdum quoque l. Vnica C. de rapt. virg. verſ. Ne igitur, &

verſ.

verſ. Pœnas autem & ibi Salyc l. Si quis non dicam rapere. C.de Epiſc.& cler. & ibi Bart. & Bald. & Paul Apoſtolus ad Rom. cap.1. in fine inquit: Digni ſunt morte non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus c.Omnes eccleſiæ 13.q.4. c.Notum iuncta gl.2.q.1.c.1.de off.deleg Boer quæſt.167.num.3.Plaz.d.cap.16. num.2. Marſil.in pract.crim.§.Conſtante num.56. Si autem etiam in facto auxilium præſtitum fuit remotum opem ferens non punitur ea pœna qua principalis,ſed mitiori,arbitrio Iudicis,ut tradunt ſcribẽtes relati à Menochio de arbitr. iudic.lib.2. caſ. 349.num. 9. ubi etiã tradit plures limitationes ad prædictam concluſionem, ut ex eo uideri poteſt.

65 Poſt factum autem quis poteſt pluribus modis furibus opem ferre aut ut fur effugiat,vel dum recipitur,& occultatur & eſt caſus punibilis l.1.& 2.& per totum titulum C.de his qui latrones occult.l. Congruit ff.de offic. Præſ.l.1. & 2.ff.de recept. Bart. in l. Is qui opem ff de furt.& facit d.l.vnica, verſ.Pœnas autem C.de rapt.virg. & ibi Hippol.de Marſil.num.85.l.1.§.Quod autem ff.de ſer. corrupt. & in prædictis caſibus opem ferens tenetur furti nec manifeſti.l. Is, qui opem & l.In furti ff de furt.& extra ordinem pro modo culpæ punitur Curt. Senior conſ.41. in fine.Boer.q. 167.num.4.in fine. Plaz.li. 1. Epitom.delict.cap.16.nu.5 Menoch.de arbitr. iud.lib.2. caſ. 349. num.22.

66 Extant in hac materia plures leges Venetæ,una eſt Conſilij X Virũ 1441. 16. Iulij contra illos,qui ſubminiſtrant ferramenta carceratis, ut fractis carceribus effugiant qui pęna carceris,& pecuniaria puniuntur. De illis qui faciunt effugere detentos extat alia lex eiuſdem Conſilij 1468. 16.Settembris,qua puniuntur pœna pecuniaria, & ſi tunc à ſatellitibus occiduntur id impune fit. & eiuſdem Conſilii alia, & ſimilis lex extat anni 1538.16.Septembris,& alia 1569.31.Auguſti. Et illi,qui faciunt effugere detentos pro debitis ſuis, condemnantur in ducatis centum,& ad ſolutionem debiti per legẽ magnorum comitiorum anni 1523. 13.Maij.

67 Qui autem opem ferunt furi, ut per viam Iuſtitiæ pœnam euadant ut faciunt Aduocati (niſi falſitas interueniat) nulla pœnam merentur,quia illud faciunt quod à iure permiſſum eſt l. Si non defendantur.ff.de pœn. Innoc. in c.Solet,de ſent. excom. ubi dicit Aduocatum non incurrere in excommunicationem, quando ſcienter cum excommunicato communicat,dum ab eo petit conſilium in cauſa excommunicationis.

68 Et de eo, qui opem fert criminoſo per uiam gratiæ, & miſericordiæ Principi ſupplicando idem eſt dicendum: quia rei licitæ incumbit l. Relegati in fin. & l. Diui fratres in princ. ff de pœn. De gratia à Principe conceſſa copioſiſſimè tractat Farinac. in prax. crimin. tit. de inquiſit. quæſt. 6. per totam.

69 Hoc tamen limitatur in caſibus, in quibus expreſſe prohibitum eſt, vt in crimine læſę maieſtatis l. Quiſquis C. ad l. Iul. maieſt. & in aggerum effractoribus l. Vnica C. de Nili agger. non rump. & in crimine hæreſis c. Si aduerſus de hæret. Decian. in tract. crimin. lib. 5. cap. 51 num. 13.

70 Illud tamen non eſt obliuioni tradendum, quòd cum (ut diximus) varijs modis poſſint homines furi opem ferre, non omnes, etiam in uno delicto pari pœna tenentur, ſed pro modo culpæ, & qualitate auxilij præſtiti Io. Andr. in c. Fælicis de pœnis in 6. Innoc. in c. Sicut dignum de homic. Salyc. in d. l. Vnica C. de rapt. virg. in 6. col. Ang. in l. Is qui opem ff. de furt. d. c. Sicut dignum & c. Clerici, de vit. & hon. cler. Ang. ad Angel. de malef. in verbo, Et Sempronium nu. 44. dicit liberaſſe reum à furca qui furi auxilium dederat, quia principalis fur omnino delictum commiſiſſet, etiam ſi auxiliator opem non præſtitiſſet, allegat gl. in §. Ope Inſt. de oblig. quę ex delict. naſc.

71 Quotieſcumque autem ex ope, auxilio, uel fauore non eſt ſecutum delictum, neque auctum, ſed perinde fuiſſet etiam patratum abſque dicto auxilio tunc auxiliator non debet puniri pœna ordinaria, vt principalis delinquens punitur ſed mitiori pœna, extra ordinem Iudicis arbitrio pro modo culpæ, gl. eſt ſingularis in c. Fælicis in uerbo, Simplici fauore de pœn. lib. 6. quã ſequitur Ang. in l. Furti § Ope, & in l. Is qui opem ff. de furt. Aug. de Arimino in addit. ad Ang. de malef. in uerbo, Et dicto maleficio ſemper aſtitit, verſ. Tu autem in hac materia, & idem Ang. in materia noſtra furtorum hanc theoricã exemplificando, inquit ſe defendiſſe quendam à pœna furcarum, qui in uia remanſerat, dum alij domum fregerunt & ſericum inde ſubtraxerunt, quia fures illud furtum etiam feciſſent abſque illius auxilio Hippol. de Marſil. in ſua pract. crimin. in §. Conſtante num. 61. Cæpol. conſ. 34. Si vnquam num. 9. Bald. in ſua Margarita in uerbo, Delinquentibus Bart. in l. Omnes C. de agr. & cenſ. lib. 11. & plura per Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. caſ. 349.

72 Illud prætermittere nolui, in quo diebus elapſis uidi Aſſeſſores alioquin excellentes erraſſe. Quod quotieſcumque fur, exempli gratia, eſt de furto puniendus, aut per contumaciam, aut per indicia non

autem

autem ex legitimis probationibus tunc auxiliator, non eadem pœna qua principalis,& ſic non pœna ordinaria eſt puniendus ſed alia pœna mitiori arbitrio iudicis. Bart. in l. Is qui rem. §. Tu Titium in fine. ff. de furt. Fel. in c. Sicut dignum num. 3. de homic. Mar. l. in pract. crim. in §. Conſtante num. 53. Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 90. Mātua c. 1. num. 43. ff. de off. deleg. Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſ. 349. num. 13.

73 Ad furtorum furumque receptatores deſcendamus. Furtorum receptator ille eſt, qui ſcienter res furtiuas recipit, celandi cauſa. Scienter dicitur, quia illi qui ignoranter, res furto ſubtractas emunt, ſeu recipiunt non tenentur l. 3. ff. de incend. ruin. & naufr. ibi enim de receptatoribus ſic ſcriptum eſt. Additum eſt dolo malo: quia non omnis qui recipit, ſtatim etiam delinquit, ſed qui dolo malo recipit: quid enim ſi ignarus recipit? aut quid ſi ob hoc recipit, ut cuſtodiret, ſaluaque faceret ei qui amiſerat? utique non debet teneri l. Inciuilem,& ibi gl & Doct. C. de furt. l. Seruus cuiuſdam ff. de cond. indeb. Bald.& Fulg. in l. Eos C. de furt. l. Si quis ſeruum C. ad l. Flauiam de plag. l. 1. C. de his qui latr. vel al. crim. reos occulr. l. Quicumque C. de ſer. fugit. Gand. tit. de furib. & latron. col. 3. Bald. conſi. 250. col. 3. vol. 1. & conſ. 382. col. 3. vol. 5. Angel. de malef. in verbo, Et veſtem cœleſtem col. 5. Roll. à valle conſi. 45. num. 11 vol. 1. dicit ad conuincendum receptatores rerum furtiuarum neceſſe eſſe probare, quòd ſcienter res furtiuas receptauerint, alioquin puniri non poſſe.

74 In dubio autem in receptante furem vel alium criminoſum ignorantiam præſumi delicti ab illo commiſſi quem recipit tradit Boſſ. in tract. crim. tit. de Rapina num. 17. Aret conſ. 122 in fine. gl & Doct. in l 1. §. vlt. ff. de recept Bald in l. Omnes C. de agric. & cenſ. lib. 12. Carret. in pract. crim. §. Secundo num. 70 Bertaz. in addit ad cōſilia crim. patris ſui conſ. 126 littera I. Bologn conſi. 27. in prin. Et ratio eſt quia agitur de facto alieno & ideo ignorantia præſumitur. quæ ignorantia non admittitur in fure ſeu exule, vel alio delinquente publicato gl Bart. & alij in l 1. §. 1. ff. de recept. Marſil. conſi 107. Carrer. de hæret num. 170. Nellus de bannit. in 3 part. 2. temp numero 20.

75 Receptatores furum excuſantur etiam non modo ſi ignoranter, ut diximus, ſed etiam ſi coactè receperunt l. In omnibus ff. de noxal. Marſil. in l. 1. in prin. num 39. & in §. in fin. nu. 13. & in l 3. §. Item is cuius num. 2. ff. ad l. Corn. de ſicar. & in l. 1. § Præterea num. 17 ff de quæſt. Bald. conſi. 48. vol. 3. Carrer. in tract. de hæret. num. 17. vbi plures ad-

ducit auctoritates, Ang de maleſ. in verbo, Et maleficio ſemper aſtitit. Soc. conſil 262 col. penul. Boſſ. in tit. de rapinis nume. 20. 22 & ſeq. & voluntatem coactam non eſſe punibilem habetur in c. 1. 2. 3. & in c. Ita ſanè 27. q. 5 l. Cura ff. de mun. & honor. Marſil. in l. 1. in prin. ff. ad l. Cor de ſicar. De illis autem penes quos reperiuntur res furtiuæ ſatis diximus ſupra in §. 2.

76 Qua pœna autem receptatores furum, ſeu furtorum puniri debeāt quæſitum eſt; & quidam dixerunt eadem pœna eos eſſe plectendos, qua fures ipſi puniuntur, cum in l. Eos C. de furt. legatur in hunc modum: Eos, qui à ſeruo furtim oblata ſcienter ſuſceperunt non tantum de ſuſceptis conuenire, ſed etiam pœnali furti actione potes. Concordat l. Si quis. C. ad l. Flau. de plag. l. Si liberam in fine. C. Quod cum eo, l. Si ſeruus. ff. commod l. Neratius §. fin. ff. de ſer. corrupt. Hippol. de Marſil. tamen in conſi. 53. dicit dictam l. Eos, qui, & alias leges cōcordantes loqui in recipientibus à ſeruis, & non ab aliis, & concludit iure cautum non reperiri, ut receptans ſcienter rem furtiuam teneatur pęna furti, & idem affirmat in l. Si in rixa num. 51. ff. ad l. Corn. de ſicar. quam opinionem ſecutus eſt etiam Rol. à valle conſ. 45. num. 8. vol. 1. Bart. tamen in d. l. Eos, qui intelligit dictam legem de quocumque qui recepit res ſubtractas, nec illam ad furta ſeruorum reſtringit, ſed generaliter illum intelligit in quocumque fure. Mihique hoc ſatis clare in iure deciſum uidetur: nam in l. Crimen C. ad l. Iul. *de vi publ.* ita ſcriptum eſt: Crimen non diſſimile eſt & rapere, & ei, qui rapuit, raptam ſciētem, delictum ſeruare. & in l. 1. ff. de recept. habemus, Receptatores perinde puniri, atque latrones: & in l. 3. §. Non tantum. ff. de incen. rui. & naufr. ſcriptum eſt in hunc modum: Non tantum qui rapuit, verum is quoque qui recepit ex cauſis ſupraſcriptis tenetur; quia receptatores non minus delinquunt, quàm aggreſſores. & l. 1. C. de his. qui latrones, inquit: Eos qui ſecum alieni criminis reos occultando eum, eamue ſociauerūt: par ipſos, & reos pœna expectet. quæ quidem lex generaliter loquitur nec etiam ab eius rubrica arguēdo reſtringi poteſt cum ipſa quoque ſit uniuerſalis: De his, qui latrones vel aliis criminibus reos occultauerunt. & in §. Conceptum Inſt. de oblig. quæ ex del. naſc. habemus hæc uerba præciſa: Contra eum, penes quem res furtiua quæſita, & inuenta eſt actio concepti furti datur quamuis fur non ſit. & l. Ancillæ C. de furt. inquit: Furem non tantum teneri ob ancillam prægnantem ſubtractam: ſed etiam ob partus penes ſe editos. Et quod magis eſt. & omnem prorſus dubitationem tollit, habemus in l. Sacrilegii pœnam. ff. ad l. Iul. pecul. Qui furti

ti ſignum præbuit, perinde habetur, ac ſi manifeſti furti condemnatus eſſet, & famoſus efficitur. & Bald. in d. l. Eos, qui, dicit, ſuo tempore fœminam fuiſſe ſuſpenſam quia ſcienter res furtiuas receptauerat: & ſubdit idem eſſet ſeruandum in illis fœneratoribus, qui ſcienter res furtiuas pro pignore accipiunt: & idem ſentiunt ibi Caſtr. & Salyc. Ang. de maleſ. in verbo. Et veſtem cœleſtem, verſ. Quid ſi rem furtiuam, Bald. in l. Data opera col. 5. C. Qui accuſ. non poſſ. gl. in c. Aut facta de pœn. diſt. 1. Idem quoque Plato ſenſit libro enim 12. de legibus ſcriptum reliquit: Si quis rem furto ſublatam ſciens receperit in eadem culpa ſit, qua ille, qui furatus eſt. De iſtis receptatoribus loquitur lex Veneta lata in magnis comitiis anno 1544. die 25. Nouemb. & in Capitulari Dominorum de nocte cap. 9. & lib. P. Aduoc. fol. 61. ita ſcriptam eſt: Hi uero, qui furtum, uel robariam, aut prædam ſcienter receperint, & hoc fuerit manifeſtum, aut confeſſi fuerint, uel conuicti per teſtes, debent ſicut latrones ipſi, uel robatores, aut prædones puniri.

77 Ex cauſa tamen Iudex poteſt mitigare pœnam receptatorum, & præſertim in ſimplici receptatore, cum re uera ipſe non ſit fur, neque tūc furetur, ſed furto iam patrato opem præſtet, vt Bart. quoque notat in l. Furtum ff. de furt. & in l. Sed ſi unius §. Si ſeruus ff. de iniur. clem. 1. de reſcript. gl. in l. 1. ff. de recept. & in l. Crimen C. ad l. Iul. de vi pub. Gand. de maleſ. in tit. de homic. verſ. Item pone quod Titius. Idque ex l. 1. C. de his qui latr. occult. elicitur; quamuis enim ibi dicatur receptatorem pati pœna puniri, ſubiicit tamen, uel ſupplicio corporali, aut diſpendio facultatum, pro qualitate perſonæ, & Iudicis æſtimatione, ut notat etiam Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſ. 348. nume. 1. & 3. & Farinac. in praxi lib. 1. tit. de carceribus, & carceratis quæſt. 30. nu. 94. & 96. & in l. 1. ff. de abigeis dicitur abigeum pœna mortis, & in l. fin. eiuſdem tituli receptatorem abigei exilio puniri debere. Aug. de Arimino in addit. ad Ang. de maleſ. in verbo: Et dicto maleficio ſem per aſtitit fol. vlt. Nellus in tract. bānitorum in 3 parte 2. temp q. 59. Hippol. de Marſil. in l. Si in rixa num. 47 & ſeq. hanc partem tuetur, ut receptator furum, uel rerum furtiuarum, tamquam opem præſtans delinquenti mitius ſit puniendus quàm ipſe fur, ad quem remitto lectorem, & ad ea, quæ idem Marſil. ſcripſit in l. Is, qui cum telo nume. 3. & ſeq. C. ad l. Corn. de ſicar. & in ſuo ſing 15. Statuta communiter extant &c. Et in ſimili facit quod tradit Bald. in l. Cum ancillas C. de inceſt. nupt. mitius ſcil. eet puniri illum, qui in domo ſua permittit ali quod prohibitum fieri, quàm delinquentes ipſos, & Hippol. de

Marſil.in d.ſing.15.idem ſcripſit. Item quamuis tam fabricans falſum inſtrumentum, quam ille, qui ſcienter utitur æquè puniantur pœna falſi l 2 C.de fide inſtr.l.Si falſos C.de falſ. c. Ad falſariorum de crim. falſi. Ille tamen qui inſtrumentum falſum compoſuit grauius punitur, quàm ille qui eo utitur Cyn. in l 2 C de fide inſtr. & eſt text. ſingularis in l.Falſi §.Ordine ff.de falſ. Io.de Anan. in d. c. Falſariorum col.3.Hippol.de Marſil.in d.ſing.15. incip. Statuta Ang. de maleſ. in verbo, Et veſtem cœleſtem verſ. Et quid ſi furtum.

78 Imo licet per ſtatutum cautum eſſet, ut præbentes auxilium delicto eadem pęna, qua principales delinquentes puniri deberent, nihilominus mitiori pęna eſſe afficiendos ſcripſit Salyc. in l. Vnica C. de rapt. virg. quem ſequitur Cæpola in conſ.27. Requiſitus &c. col.vlt. & in iudiciis uidi obſeruari, vt iſti receptatores & opem, ac auxilium ferentes leuiori pœna plectantur, quàm principales delinquentes Si tamẽ ante furtum commiſſum receptator cum fure conueniſſet de furtiuis rebus receptandis, hoc caſu grauiori pęna, & etiam eadem qua fur ipſe poſſet puniri. Bart. in l penult. C.ad l.Iul.de ui publ. Gand.in tract. maleſ. in tit.de furib. & latronib. in 5.col. & maxime ſi ex pacto ob hanc receptationem haberet receptator partem rerum furtiuarum. Hippol.de Marſ in l.Si in rixa num. 51.ff.ad l.Corn.de ſicar.

79 Latronum receptatores pari modo acriter ac ipſi latrones puniuntur, quia, vt inquit l.1.ff.de recept. hoc eſt peſſimum genus receptatorum, ſine quibus latere nemo diu poteſt. Et Plato lib.12. de legibus inquit: Qui exulem, ſeu quemuis huiuſmodi fugientem ſuſceperit, moriatur.

80 Excuſantur uel mitiori pœna plectuntur illi qui affines, vel cognatos recipiunt l.2.ff.de recept. Sanguinis enim coniunctione quædam permittuntur, quæ aliàs non concederentur l fin.§.penult.C.de codicil.l.Quamuis adulterij C.ad l.Iul de adult l 1.ff ad l. Iul. repet. l.4.§.fin ff.de re milit.Gand.in tit.de furib. & latron. col.4. Maſcard. de probat.concl.1258.num.7.

81 Per legem Conſilij X Virum diei 26. Septembris anni 1532. Extra ſum receptatores vltra vnum diem in hoc Veneto Dominio puniũtur exilio annorum quinque & in libris quingentis.

82 De iure autem communi etiam Caupones excuſantur ſi hoſpites bannitos recipiunt Bart. in l.Omnes profugi C.de agr. & cenſ.lib.11. l.Seiæ §.Idem quæſiit ff.de fund.inſtr & in l.1. C. de colleg. illic lib. 11. Carrer.in tit.de hæret.nu.168 Alex.in l.1.ff.de recept. & in cõſt. Patarenorum, in 2. notab. verſ. Septimo fallit, Boſſ. in tit.de rapinis

his num. 34. quia Caupones velint nolint tenentur hoſpitari peregrinantes: nam, vt inquit lex unica in fine ff. de furt. aduer. naut. caup. ſtab. Neque viatorem ſibi eligere caupo, uel ſtabularius non uidetur, neque repellere poteſt iter agentes. Bart. in l. 1 §. Maxima ff. naut. caup. ſtabul. & in l. Licitatio ff de publ. & vectig. & in d. l. Omnes profugi.

83 Vtiliſſimum eſt ſcire, quia frequenter in iudicijs contingit an Iudex debeat concedere facultatem ei cui furtum factum fuit perquirēdi in illa domo in qua ipſe ſuſpicatur ſua bona furtiua reperiri. Ang. de maleſ. in verbo, Et veſtem cæleſtem num. 34. dicit hoc iudicem facere d ebere & allegat l 1. §. Hoc autem, & l. Diuus ff. de ſer. fug. l. Requirendi C. eod. & ibi Bald. dicit hoc verum eſſe non ſolum in territorio vbi furtum factum fuit, ſed etiam in alieno, quam opinionem tenuerunt etiam Odofr. Accurſ. Nic. Mattarell. & Rayn. vt Fulgoſus teſtatur relatus ab Aug. de Arimino in addit. ad Ang. de maleſ. loco citato, ſubdens hanc opinionem eſſe intelligendam extantibus indicijs quibus Iudex ſuſpicari poſſit ibidem bona reperiri Bart. Bald. & Angel. in d. l. Requirendi, & Fulg. loco prædicto dicit ſufficere etiam ſolum iuramentum illius, cui bona ſubtracta fuerunt, iurantis ſua bona furtiua ibidem reperiri. Idem ſentit Petr. de Anchar. in cle. 1. de uſur. in §. 1. Specul. in tit. de inſtr. edit. in §. Dicendum, verſic. Pone inſtrumenta Io. Faber. in §. Conceptum Inſt. de oblig. quæ ex del. naſ. Salyc. in d. l. Requirendi, & idem affirmat etiam Hippol. de Marſil. in l. 1. in prin. num. 24. ff. de quæſt. ubi hoc exemplificat in eo, qui ſolus tranſiens vidit in aliqua domo bona ſua, aut ſibi ſecreto, & ſub iuramenti vinculo ab amico fuit reuelatum. Pract. Conradi fol. 366. num. 14. Abb. tamen in c. Qui cum fure num 6. de furt. dicit communiter Doctores tenere contrarium. Vide tamen Firmanum in verbo Furtum circa finem, Iac. de Sancto Gregorio in l. Requirendi C. de ſer. fug. Io. de Plat. in tit. Inſt de oblig. quæ ex del. naſc. Iaſ. autem in l In actionibus ff. de lit. iur. num. 40. & in l. Si quando num. 39. C. vnde ui dicit, ſecuto furto ſi eſt ſuſpicio contra uicinos qui male audiant, eos torqueri poſſe Boſſ. tit. de furt. num. 64. Et obſeruari vt concedatur facultas perquirendi res furtiuas in alienis ædibus affirmat Boer. Deciſ. 174 num 20. & Papo lib. 23. tit. 6. areſto 3. Iul. Clar in § Furtum in verſ. Quæro, dicit in Ducatu Mediolani obſeruari ut à Iudice mittantur non domini rerum ablatarum, ne ſcandala ſuccedant, ſed iuſtitiæ miniſtri, & executores, & in ſua pract. crimin. quæſt. 28. in fine idem innuit dum de captura loquitur, Alciat. conſ.

462 lib 1.Scap. in tract.iur non ſcripti lib.5.cap.158.

84 Ego in hoc Sereniſſimo Veneto Dominio ſic obſeruaui, ut extantibus indicijs ad inquirendum,in quacumque domo perquiraturabſque præſentia domini rerum furtiuarum, vt pericula euitentur: ſi tamen non immineret periculum,conſiderata qualitate perſonarum,poterit concedi ut etiam dominus accedat,ſi id ipſe affectauerit. Sine indicijs & abſque iuramento non conceditur. Cum iuramento calumniæ honeſti viri,eidem conceditur perquiſitio in domo perſonæ ſuſpectæ,& famæ non integræ: debet tamen Iudici primum de furto aliquo modo conſtare. Et debet Iudex circumſpectus animaduertere, ne hæc perquiſitio,per odium fiat in domo inimici: ſolent enim interdum maleuoli,ut ei,quem odio proſequuntur, notam inurant, hanc perquiſitionem petere: & cum exiſtimationi hominis probi, & honeſti officiat etiam furti ſuſpicio,& ille non uideatur hac carere ſuſpicione,in cuius domo res furtiuæ perquiſitæ fuerunt,hortor Iudices,vt non facilè in ædibus honeſtarum perſonarum has perquiſitiones cōcedant: & tantò minus ſunt concedendæ, quia non conuenit patris familias ſecreta domus propalare,& graue admodum,& præiudiciale ſit,vel paupertatem honeſti viri detegere; vel diuitias inuidiæ, & periculis exponere,ut inquit l.Meminimus C.Quan.& quib.quart.par.deb.lib.10.& ibi Io. de Platea l.Quoſdam C.de metal.& met. lib.11. l 2.C.de alim.pup.præſt.l.Si quis teſtamentum §. fin.ff ad l. Aquil. Vigente ergo ſuſpicione,& indiciis extantibus contra aliquem bona furtiua in eius domo reperiri,imploretur officium Iudicis, qui, ut ſupra diximus,det ſatellites ad perquirendum. Platoni autem placuit ſat eſſe,ſi dominus rei furtiuæ iuret ſe ſperare inuenturum ſua bona in illa domo. Si quis,inquit Philoſophus lib.12.de legibus in domo alterius quærere quippiam tamquam ſuum uelit, is primo iureiurando affirmet,ſperare quod quærit,ibi ſe inuenturum.

85 An uero quis furem capere poſſit,& illud ad Iudicem ducere docet Iuriſconſultus in l.Interdum ff.de furt. hoc modo; Qui furem deducit ad Præfectum uigilum, uel ad Præſidem exiſtimandus eſt elegiſſe uiam,qua rem perſequitur,facit c.2.& 3. de homic. idque eſt in fure ſpeciale,cum alioquin nemini priuato liceat ſibi ius dicere l.1.C.Quā. lic ſe ſin. iud. vind l.Si quis in tantam C. Vnde ui. c.Placuit 16.q.3. c.Eum qui,de præben. in 6.

86 Pari modo debitor fugitiuus poteſt à creditore capi & ad Iudicem duci l. Ait Prætor §. Si debitorem & ibi gol.& Doct. ff. Quæ in frau. cred.Auth. Vt iud. ſine quoquo ſuffr. §. Neceſſitatem l.Extat ff. Quę

met.

met.cauſ.l. Quæſitum ff. de pign. Inſt. de act. in prin. Quod uerum eſt, non ſolum in debitore fugiente, ſed etiam in eo, qui colligebat ſarcinulas,ut ſubinde fugam arriperet, ut notat Hippol. de Marſil. in ſua pract.crimin.in §.Diligenter num.50.& in l.fin.C.de probat.& in l.1.in prin.ff.de quæſt.& in ſuo ſing. 43. Debitor fugitiuus &c. & in ſing.143.Satis notum &c. dicit etiam Procuratori creditoris hoc licere,per ea quæ ibi allegat. Bald.in l.Pignoris gratia.C.de pign. act. & in c.Ad noſtram de appellat. facit l.Si quis ſit fugitiuus §. Apud Celſum ff.de ædil.edic. & ibi gl. fin. Barb. in d.c.Ad noſtram Alex.conſi. 42. Super præmiſſo themate in 14.col.in 1.vol.& conſi.288. Et ſi celeberrimè in vlt.col.

87 Aduertendum tamen eſt ne ille,qui furem, vel debitorem capit incidat in crimen priuati carceris,quod vtique accideret, ſi eum detineret ultra viginti horas l. Capite quinto ff. ad l. Iul. de adult. & ibi Bart. & notat Iaſ. in tit.de act.Inſt. §.1.num.70. quamuis ex iuſta cauſa eum detinuiſſet: ſi autem iniuſte detinuiſſet punitur pœna priuati carceris licet eum minori ſpacio viginti horarum retineat.Excuſatur tamen ſi debito tempore officialibus denunciauerit,ut in facti cõtingentia D. Io. Stephanum Rititium fuiſſe abſolutum affirmat Iul. Clar. in pract. crim. quæſt.68. verſ. Priuatum carcerem,quamuis furem in eius domo captum per ſeptem dies detinuiſſet, & Papo lib. 23.tit.1.Areſto.1. dicit per Parlamentum Burdegalenſe in pœnam tantummodo pecuniariam fuiſſe condemnatum quendam dominũ, qui diu famulum ſuum in priuato carcere incluſerat,ut ibidem Clar. refert. Nemo igitur poteſt habere priuatos carceres,toto tit. C.de priuat.carcer.l.4.ff.ad l.Aquil. & qui habent tenentur crimine læſæ maieſtatis l.1.C.de priuat.carcer. Excipiuntur Cardinales, qui priuatum carcerem habere poſſunt ad puniendos ſuos domeſticos, ac familiares, & ita vſum obtinuiſſe affirmat Manfred. in tract. de Cardinalib.cap.8.in 19.priuileg. à Iul. Clar.relatus in d.quæſt.68. Et tenetur etiam l.Iul.de vi publ. qui hominem dolo malo incluſerit l. Qui cetu ff. ad l.Iul.de vi publ. & de materia carcerum vide Bald. in ſuo tract. de carceribus,& quomodo iniuſte captus de facto poſſit eximi notat Hippol. de Marſil. in l.1. in prin.ff de quæſt.num.16.& 17.Sed poſtremo de hac materia doctiſſime ſcripſit Farinac. in praxi in tit. de carceribus,& carceratis quæſt.27.& ſeq. ad quem libenter lector accedat.

88 Quando autem quis capit furem & ad Iudicem ducit non poteſt prætendere pœnam dupli,uel quadrupli, ſed fur condemnatur ad reſtitu-

ſtitutionem rerum ablatarum,& in corpore caſtigatur l.Interdum.ff. de furt.

89 Nec eſt inconueniens ut unico iudicio fur in corpore puniatur criminaliter & ciuiliter condemnetur ad bonorum reſtitutionē,quaſi eodem libello ciuilem, & criminalem actionem actor intentauerit: quia fur criminaliter accuſatur, & officio iudicis petitur ut damna, expenſæ,& intereſſe reſarciantur l.Locatio § Quod illicitè ff.de publ. & vectig l Qui crimen C.Qui accuſ. non poſſ.l.Quod euitandi C. de cond.ob turp.cauſ.l.penult.ff de calumn l. Medicus ff. de var. & extr.cogn.l.Si res C.vi bon rapt. Bart in l.Interdum § Qui furem nu. 4.ff.de furt & in l.Defuncto.ff.de publ. iudic.in l. Medicus ff. de var. & extr.crimin.in l.2 §.1.col.1.in fine ff vi bon rapt. & in l.4. § Si dicatur ff.fin.regun & in l.penult ff. de calumn. Farinac. in praxi. in tit.de inquiſit.quæſt. 1 num.64. ubi alios Doct. allegat hoc idem tenentes. Ang.de maleſ. in verbo, Et veſtem cæleſtem col.1. & col.13. & ibi Auguſt. de Arimino in addit. teſtatur ita in iudicijs eſſe in uſu Boſſ. in tit.de furt.num 13.& 14. Quod utique uerum eſt, ſic enim ſeruatur,& unico libello utrumque petatur, & ſic fur ad furcas tradatur, vel alia pœna afficiatur,& ad bonorum ſurreptorum reſtitutionē condemnetur,cum expenſis,damnis,& intereſſe; & quando fur eſt citra mortē condēnatus, ut exilio nō debet e carcerib. relaxari,niſi facta reſtitutione uel ſolutione rerum furtiuarum Ba d. in l Quod euitandi in fine.C de cond. ob turp.cauſ.& conſi.497. vol.2.Boſſ. in tit.de furt.num.49. Dec.conſil.450. nume.3.Salyc.in l.3. in 6. oppoſit.C. Quan.ciuil.act.Ruin.conſi.87.col.1.vol.4 & conſi.35 col 1.volum. 5. Socin.conſi 62. in fine vol.1.& conſi.60.colum.1.vol.4. Ang. de maleſ. in verbo, Per iudicem maleficiorum num.1.Farinac.in praxi. in tit.de inquiſit. quæſt.1.d.num. 64. Et quando alio modo non poteſt conſtare de valore rerum ſubtractarum,id comprobari iuramento domini dicemus infra in hoc §. Et quomodo in hac furti actione concludi debeat tradit Ang.de maleſ. in uerbo, Et ueſtem cœleſtem, & Boſſ.in tit.de furto num.13.& 14.

90 Quod ſupra diximus iudicem criminalem poſſe unico iudicio etiam ciuiliter furem condemnare ad rerum ſubtractarum, uel earum valorem reſtitutionem uerum eſt,ſed quoniam in conſequentiam iudicij criminalis fert iudicium ciuile; ideo ad hoc,vt reum condemnet ad bonorum reſtitutionem,neceſſe eſt,ut illum criminaliter punierit: nam ſi illum abſoluiſſet criminaliter,non poſſet ciuiliter eundem condemnare,ut etiam tradit Riminald. in conſ.106.nume.8. lib.1. inter

var.conſi.crimin.Nata conſi.407 num.14.lib.2.Creſcen.in Rotæ de ciſ.167.lib.1. Bertaz.conſi.232.lib.1.per totum. huiuſque rei plures reddit rationes Farinac.loco citato nu.65.

91 Hanc concluſionem vt Iudex poſſit reum condemnare criminaliter,& ciuiliter,procedere quando conſtat de delicto ex propria rei cõfeſſione,non autem ſi alio modo conſtet,ut puta per teſtes,uel per ipſius rei contumatiam dixit Bald in l.Qui crimen num.28.C.Qui accuſ. non poſſ. & in l.Cunctos populos col.24.verſi. Incidenter iuxta hoc C.de ſum.trin & fid cathol. quem ſecuti ſunt Alex. in addit ad Bart.in l.Interdum §.Qui furem ff.de furt.Fel.in c.Cum oporteat col. fin.de accuſat. Rol.conſ.30.num.18.vol.1.Bertaz.conſi.232.nume. 6.& ſeq. Quando conſtat de furto per contumatiam dicta Baldi opinio procedit,& omnes illam ſequuntur, non autem quãdo per teſtes de furto conſtaret hoc enim caſu iure merito opinio Baldi reprobatur ab Aug.de Arimino in addit. ad Ang de maleſ. in verbo, Per iudicem maleficiorum,& à Ruino conſi.4.col.2.vol.4.Iul.Clar. in pract.crim. quæſt.2.verſi.Et hæc quidem concluſio,ubi ipſe Clar. ſubdit etiam contumaces poſſe condemnari ad reſtitutionem honorum, quando ab eadem lege imponitur pœna ciuilis,& criminalis, & ſic ſemper ſe uidiſſe ſeruari affirmat.

92 De eo tamen non eſt ambigendum, emptorem rei furtiuæ abſque precij reſtitutione teneri eam domino tradere,cum in l. Inciuilem C. de furt. ſic legatur: Inciuilem rem deſideratis, ut agnitas res furtiuas non prius reddatis,quàm precium fuerit ſolutum à dominis.l.Si mancipium C.de rei vend.facit l.Super empti C de euict.l.Mater C.de rei vend.l.Si ſciens C.ad S C.Vell.l.Si debitor ff. Quæ in fraud.cred. Iul.Clar. in §. Furtum verſ. Sed hic incidenter. Et hoc uerum eſt etiã ſi bona fide rem furtiuam emat. Maſcard.de probat.concl.831.num. 18.Cæpola Cautel.10.Alciat.reg.3.præſumpt.29.num.7.Marſ.ſing. 13. Volo tibi,Soc.reg.439.

93 Si uero bonæ fidei emptor rei furtiuæ illam eodem precio bona fide uendidit,quæritur an ad precium conueniri poſſit. De hoc agit Socin.d reg 439.in 3.limit.& late Lud.Carbo de reſtitutione q. 74. ad quos lectorem remitto.

94 Si vero abſque dolo aliquo quis rem furtiuam emiſſet, & illam cõſumpſiſſet,hoc caſu emptor tenetur quatenus factus eſt locupletior Iul.Clar.in d.§.Furtum verſic. Sed hic incidenter,Didacus in repet.c. Peccatum fol.303.

95 An uero condictione furtiua hæres furis conueniri poſſit, fure defuncto, poſt litem conteſtatum, pro integro, vel ſaltem quatenus ad ipſum hæredem aliquid de re furtiua peruenit facit §. Non omnes Inſt. de perp. & temp. act. & ibi Ang. l. Si pro fure §. fin. & ibi Bart. & in l. In condictione in prin. ff. de cond. furt. Ang. de malef in verbo, Qui iudex videns quod inquiſiti non comparent col. 7. Et in verbo, Et veſtem cæleſtem col. 9. & ibi Aug de Arim. in addit. plura allegantes, Idem Ang. in l. Qui à latronibus §. 1. col. 5. ff. de teſtam. ubi tractatur illa quæſtio, An morte extinguatur delictum Dec. in l. Pupillum §. In hæredes & in l. Toties ff. de reg iur.

96 Qui autem à latronibus, ſiue ab hoſtibus, uel à piratis res furtiuas emunt, non tenentur illas ſine precio reſtituere l. Mulier in opus. & l. In bello §. Si quis ſeruum. ff. de cap. & poſtl. reuer. Cæpol. caut. 10. Iaſ. in l. Si precium C. de procur. Simon de Prætis de interpret. vlt. uolunt. lib. 3 ſol. 3 num. 4.

97 Et ſucceſſiuè illud quoque in iure receptum eſt. Prædoni, qui locauit fundum, uel nauim, uecturam rectè ſolui, nec conductorem, qui ſoluit poſſe iterum cogi ad ſoluendum domino l. Si vrbana ff. de cōd. indeb. & ibi Caſtren. inquit hoc eſſe intelligendum, ſi conductor bona fide ſoluit, ignorans illum fuiſſe prædonem, ſed exiſtimans illum eſſe uerum dominum, & citat l. Filiæ in fine. ff. de ſolut. Dec. etiam cōſ. 407. Viſis, & diligenter in prin. Bald. conſi. 476. Factum tale eſt, nu. 4. volumin. 1. Si autem dominus locauit, conductor prædoni non recte ſoluit d. l. Si vrbana.

98 Traditur etiam alia limitatio, per quam emptor rei furtiuæ nō poteſt cogi ad illam reſtituendam, niſi ei reſtituto precio à domino illius; quando ſcilicet illam emptor emit intentione illam reſtituendi domino ſuo, & ſic illius negocium gerendo, & de hoc tempore emptionis proteſtetur. Hoſtien. in ſumma de pœn. §. fin. verſ. Quid ſi emit rem deprædatam Cæpol. in d. cautel 10. Quod reprobatur à Nata conſil. 436. & à Boſſ. in tit. de furt nume. 50. dicit tamen ſaltem hoc caſu proteſtationem debere publicè fieri c. Vt noſtrum §. fin. de elect. & l. Non exiſtimo ff. de admin. tut. Vide præclarum text. in l. Falſus §. Qui alienum ff. de furt. Quidam addunt hoc uerum eſſe, ſi emptor veriſimiliter credebat dominum rei furtiuæ non poſſe aliter rem illā recuperare, & precium fuit modicum. Didac. in relect. c. Peccatum part. 3. §. 1. num. 5. Hoſtien. loco citato verſi. Quid de prædam ementib. & alij à Carbone relati in tract. de reſtit. quæſt. 74. Aliam limitationem tradit Afflict. ad cautel. Cæpolæ, & dictum Hoſtien. in §. Recepta-

ptatoribus col.2.de pace iur. firm. Vide Alciat. in tract. præſumpt. reg.3.præſumpt.29.num.2. vbi late hunc articulum examinat.

99 Clarum eſt rem alienam vendi poſſe, quamuis emptori auferri poſſit l.Rem alienam ff. de contrah. empt. quod in re immobili Accurſ. ibi intelligit,& in l.Si in emptione §.Item ſi emptor ff. eod.traditur à Iuriſconſulto theorica hoc modo: Si emptor, & venditor ſcit rem venditam eſſe furtiuam, à neutra parte obligatio contrahitur: Si autem ſolus emptor ſcit,non obligatur venditor: ſi autem venditor ſciuit,& emptor ignorauit,utrinque obligatio contrahitur.

100 Quando autem res furtiuæ reſtituendæ ſunt, ſi non extant, vel de illarum qualitate non conſtat,quæritur,an deferendum ſit iuramẽtum domino,& illius iuramento res ipſæ, ac eorum precium ſit comprobandum. Dominum rerum ſubtractatum, de quibus non apparet poſſe ſuo iuramento illas comprobare, & æſtimare tradit Bart. in l.In actione nume.1. in l. Qui rabularum nume.2.ff de furt. & in l Si quis ex argentarijs §. An vero nec hæredi nume.1.ff. de eden. & in l. Nequid num.3.ff.de incend ruin.& naufr. & in l.1. ff. de fur. aduer. naut.caup.ſtab. & in l.In actionibus num.23.ff.de in lit. iur. Bald. in rubr.C.depoſiti,in princ.& in l.1.num.2.C.Quod met.cauſ.Paul.Caſtren.in l.Si creditor C.de pign.act.Thom.Grammat conſi.17. Conditoris machinæ num.2.Specul.de iuram. delat. §. Si uero ſit cauſa num.70.Rom.in l.In actionibus num.4.& 24. ff. de in lit. iur. Grot. conſ.61.num.16.lib.2 & conſi.95.num.2.eod.lib.2.Paris conſi. 74. num.5.& ſeq.lib.1.Marſi.in rubr.C.de probat.num.146.Alexand in l.2.num.4.ff.de damn.infec.Iaſ.in l.Si quando num. 47. C. vnde vi, & ibi Plot.num.129.195.675.& Iaſ.in d.l.In actionibus nume.41. Abb.in c.Super eo num.7.& ſeq.De his,quæ vi met. ue cauſ.fi.Fulgoſus in l.Si de poſſeſſione C.de probat.Io.Ancher. Regien. quæſt. 61. num.11.part.1.vbi affirmat hanc eſſe communem ſcribentium ſententiam. Quod etiam confirmat Cagnol.in l.1.num.130. C.de ſent. quæ pro eo quod inter. Boſſ. tit. de furtis, & tit. de rapinis num. 36. & teſtatur de communi Maſcard. de probat. concl. 934. nume.5. & quæſt.9 num 34 vol.1.Franc.Bruſar.conſi.325.num. 119.lib.1.Iul. Clar. in §.Furtum verſ. Item contra furem dicit ita quotidie practicari,vt admittatur hoc iuramentum in litem vbi eſt difficultas probationis: & difficultatem probationis tunc eſſe dicit, quando res furtiuæ non extant.

101 Debet tamen prius conſtare de delicto, vt habetur in l. Si quando C.vnde vi,& latè tradit Maſcard. de probat.concluſ.934.nu.1. In fur

to

to enim præſumpto non eſt locus huic iuramento Angel. & Alex.in Auth. Si quis in aliquo num.9.C de eden. Fel in c.Sicut num.7.de re iud Maſcard.de probat.d conc u.934.num.27.

102 Ampliatur ſupradicta concluſio ad quodlibet uiolentiæ, damniq; genus. Innoc. in c.vlt De his quæ ui met. ue cauſ ſi Iaſ.in l.Si quando C.Vnde vi num.44. Maſcard. de probat.concl.934.num.2.Io.Bapt. Plot. in d.l. Si quando Iaſ. in l.Videamus §. Deferre nume. 12.& 13.ff.de in lit.iur.Fel.in c.Veniens il 2.col.4. de teſtib. Crotus conſi. 122.num.12.Alciat.conſ 375.num.4.Duaren. in l. In actionib. nu. 50.ff.de in lit.iur.

103 Ampliatur quoque hoc habere locum in cohærede,cuius iuramento ſtaur de rebus ſubtractis,ut tradit Ancher. conſi. 286. ubi tamen dicit habendam eſſe conſiderationem perſonarum. Idem monuit Io. Bapt.Plot.in d.l Si quando num 307.& num. 399. teſtatur de communi opinione

104 Tanto magis ſi conſtat in indiuiduo de re furtiua non extante poteſt illius dominus ſuo iuramento eius precium æſtimare Alex conſi. 103. Videtur prima conſideratione dicendum num.4. uol.1. vbi hãc eſſe communem opinionem affirmat Bart.in d.l. Si quando num.4. Pariſ.conſi.109 Dominus Bernardinus num.3.vol 3.Grat. conſi.61. In cauſa Franciſci de Vrſis num 15.vol 2.Bald.in d.l.In actionibus §. Plane col.fin.ff de in lit.iur Imol.in c.Super eo num.2.& 4.& ibi etiam Abb.num 7.& ſeq.de his quæ ui met.ue cauſ.ſi.Boſſ.in tit de rapinis num.30 ubi dicit hoc admitti in odium furis.

105 Quod quidem precium probari debet ſecundum tempus furti commiſſi Bart. in l.Pedius §.Dinus numer.3. ff. de incend. ruin & naufr. Bald.conſ.98.verſ.1.vol.5.& conſ.238.num.15.vol.2.Soc.Sen.conſ. 8.num.2.vol.1.Boſſ in tit.de furtis num.14.

106 Hoc tamen abſoluè non procedit, ſed inſpecta qualitate perſonæ cui bona ſubtracta fuerunt: quod intellige non ſolum quo ad æſtimationem ipſorum bonorum,ſed etiam ad quantitatem eorum, an ſit uerisſimile eum tot bona habuiſſe,uel tantæ fuiſſe æſtimationis,& iuramentum eſſe deferendum ſi uerisſimilitudo non reſiſtat,quæ quidem uerisſimilitudo debet in hoc arbitrium Iudicis regulare: quid.n ſi dominus allegaret ſibi ingentem pecuniæ quantitatem fuiſſe ſubtractam,vel gemas maximi precij, cum ipſe eſſet pauper? Debet etiam prudens iudex conditionem ipſius domini perpendere, nec facile uiro improbo & ſceleſto iuramentum deferre. Maſcard.de probat. vol. 1.quæſt.9.num.38.& ſeq.Franc.Curtius conſ.44.nu.83. Abb.Sicul.

in

In c. fin. in fine. De his quæ ui met. ue cauſ. fi. Beneuen. Straccha de mercat. part. 2. num. 22. & in hac materia extat Bulla Leonis X. Sum. Pont quam refert Farinac. in praxi, in tit. de delict. & pœnis, quæſt. 24. num. 222.

107. Ex his infertur Actorem debere prius deſcribere quantitatem bonorum ſibi ablatorum & eorum ualorem; quibus inſpectis. & conſiderata illius conditione, & qualitate tunc iudex ſuo arbitrio ſtatuat, prout ſibi videbitur, uel ut liberum, & abſolutum eidem deferatur iuramentum uel limitatum: poteſt enim eſſe, ut furto ſubtracta fuerint bona, ſed non tot, quot illorum dominus aſſerit, uel minoris æſtimationis fuiſſe, quàm ipſe allegauerit: & ideo iudex, ſi ueriſimilitudo reſiſtit, uel ſi ita eius conſcientiæ videtur, debet taxare precium rei ſubtractæ, & domini damnum & intereſſe in certa ſumma, iurante tamẽ eo qui damnum paſſus eſt ſuum damnum, & intereſſe ad taxatam, vel ad minorem ſummam aſcendere, prout dominus iurauerit; maiorem autem ſummam quàm iudex taxauerit iurare non poteſt. Pari modo Iudex poteſt quantitatem bonorum reſtringere, & limitare ad certum numerum, uel minorem, prout dominus iurauerit: & ſic ad quantitatem, & precium iuratum altera pars tenebitur. non autem ad maiorem l. Si quando C. Vnde vi, & ibi glo. in verbo, qualitate, & ibi etiam Salyc. c. fin. de his, quæ vi met. ve cauſ. fi. l. Si traditio C. de act. empt. Bart. in l. Vni num. 5. ff de furt. in l. In actionibus § Plane. ff. de in lit. iur. & ibi Bald & Rom. ibi teſtatur hanc eſſe communem opinionem Marſil. in rubr. C. de probat. num. 134. Pariſ. conſi. 74. nu. 10. vol. 1. dicit in hac re plurimum verſari iudicis arbitrium, idem dicit Iaſ. in d. l. In actionibus num. 41. & in d. l. Si quando nu. 35. Abb. in c. Super eo num. 6. de his quæ vi met. ve cauſ. Curt. Iun. in l. Si quis in aliquo num. 29. C. de eden. Maſcard. de probat. concl. 832. num. 3. & concl. 934. num. 29. & concl. 1329. num. 18. Boſſ. in tit. de rapinis num. 36. & ſeq. Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſ 208. num. 4. & ſeq. Vide tamen gl. in l. Semper §. Si qui in fine ff Quod ui, aut clàm diſtinguentem actorem non teneri probare intereſſe ſuum, quando culpa rei damnum ſucceſſit, ſi uero dolo accidit teneri, & ibi plura iura allegata.

108 Huiuſmodi autem iuramentum defertur ei, cui damnum datum fuit, nõ ſolum ob difficultatẽ probationis ſed etiam in odium furis gl. in d. l. Si quando C. Vnde ui, in verbo, Manifeſtet, & ibi Bald num. 3. & Iaſ. num. 35. & Bald. in l. Qui accuſare num. 2. & 3. C. de eden. &

hæc

hæc probatio per iuramentum fit etiam parte non citata, ut tradit Marſil. in l. De vno quoque num. 104. ff. de re iudicata. Farinac. in praxi, tit. de delict. & pœn. quæſt. 24. num. 115.

109 Hinc ſequitur, ut ſi alio modo quantitas bonorum ſubtractorum, vel illorum precium probari poſſit non ſit locus huiuſmodi iuramẽto: & ſimiliter in caſu, in quo odium furis conſiderari non poſſit, non erit hoc iuramentum deferendum ut exemplificant ſcribentes quando qui damnum paſſus eſt, expetitur contra vniuerſitatem, uel pagũ; vt plurimum enim per ſtatuta ciuitatum Italiæ (ad hoc ut ruſtici, vel à furtis abſtineant, uel ut facilius furta detegantur) ſancitum eſt, ut, fure non inuento, Commune teneatur damnum reſarcire: uerũ quoniam Commune non deliquit, & ſic illius odium non eſt conſiderabile non eſt locus huic iuramento, textus eſt ſingularis in l. Ex maleficijs §. Tutelæ & ibi gl. in verbo, Non ex maleficio, & in §. Is quoque il 2. ff. de act. & oblig. l. 1. C. Quan. ex fac. tur. Bart. in l. Si quando C. vnde vi, & in l. Ne quid nu. 3. uerſ. Quæro nunc ff. de incen. ruin. & naufr. & in l. Diuus ff. de re milit. Iaſ. in d. l. Si quando num. 36. Paris conſi. 74. num. 40. vol. 1. Ancher. quæſt. 61 num. 12. par. 1. Maſcard. de probat. concl 934. num. 17. & ſeq.

110 Hoc caſu tamen etiam minus idonea probatio ſufficere poteſt arbitrio Iudicis, vt per familiares, per ſocios domini rei ſubtractæ, & per alias huiuſmodi probationes Ang. in l. 3. §. Idem Diuus ff. de *teſtibus* Bart. in d l. Si quando num. 4. C. vnde vi, Paris conſ. 74. num. 12. vol. 1. & hanc eſſe communem opinionem affirmat Maſcard. de probat. cõcl. 832. num. 6. in fine. De hac re diſputantem vide Farinac. in praxi tit. de delict. & pœn. quæſt. 24. num. 215.

111 Pari modo iuramentum hoſpiti non defertur, cui in hoſpitio bona ſubtracta fuerunt contra cauponem, nautam, uel ſtabulariam quia nõ conſtat furtum commiſſum fuiſſe à caupone, vel ab eius familiaribus, ſeu à uiatoribus: & ſic cum ex facto alieno caupo teneatur, vel teneri poſſit, non eſt ſtandum iuramento hoſpitis contra illum, cuius dolus certus non eſt: de qua re, & de alijs ad nautas, caupones, & ſtabularios pertinentes, quia in §. 7. tractabimus, ideo hic non inſiſto.

112 Tunc autem eſt probationis difficultas, ut locus ſit huic iuramento, quando res ad oculum demonſtrari non poſſunt, quia non extant l. Cum res §. fin. ff. de leg. 1 l. Numis & l. In actionibus col. ult. num. 22. Maſcard. de probatio. concl. 934 num. 8. & 9.

113 Hinc infertur ut ei cui furtum factum fuit, uel aliquod damnum illatum, non ſit deferendum iuramentum, quando pars aduerſa, vellet con-

contrarium probare, vt tradit Bart. in l. 2. §. Si à pupillo col. 2. num. 6. ff. pro emp. Ang. in l. Qui reſtituere col. 2. ff. de rei vend. & in l. Qui vas in prin. ff. de furt. & alij citati à Maſcard. de prob. concl. 934. num. 23. quo in loco de hoc iuramento in litem latè tractat. Quando autem quis teneatur ad intereſſe ſcribunt Doct. in l. vnica C. de ſent. quæ pro eo.

114 Nunc de illis eſt dicendum, qui non opem, ſed conſilium ad furandum dant. Conſilium eſt aliquid faciendi, non faciendi ve ratio excogitata, vt Cic. definit lib. 2. de inuent.

115 Conſilium præcedit delictum, opem autem ante, in, & poſt delictum, & ſic omni tempore interuenire poteſt. vt ſupra diximus.

116 Conſilium eſt voluntarium, eoque nemo cogitur l. 2. in fine ff. mand. c. Cum olim, & ibi gl. in verbo Diſcordet, de arbitr. cum iuribus ibi citatis, & §. Tua tantum Inſt. de mand.

117 Regula iuris eſt, neminem ex conſilio obligari d. l. 2. ff. mand. & eſt generatim verum conſulentem non obligari ei, cui conſilium dedit gl. in d. l. 2. in verbo, Quia nemo ex conſilio. Tenetur tamen conſulens illi, in cuius perniciem conſilium dedit, ſed quoniam id varijs modis ſuccedere poteſt, opus eſt, vt diſtinguendo plures caſus proponamus: non enim nobis ſatisfacit ſimplex diuiſio Iul. Clar. in pract. crim quæſt. 88. dum inquit: Si delinquens non erat facturus ſine conſilio vtrumque pari modo teneri. Si autem erat etiam ſine Conſilio facturus, conſulentem iudicis arbitrio eſſe puniendum: ſed expedit, vt accuratiorem diſtinctionem adhibeamus.

118 Primo igitur poteſt caſus figurari in conſulente alicui, vt furtum faceret, qui fecit, & abſque conſilio non erat facturus: & tunc conſulens tenetur perinde ac principalis fur. l. Qui ſeruo, in prin. ff. de furt. l. Sæpe ff. de verb. ſign. §. Non ſolum Inſt. de iniur. c. Sicut dignum de homic. & ibi Felin. Dec. in l. Conſilij num. 4. ff. de reg. iur. & ibi Cagnol. num. 6. Bald. & Alber. in l. Ob hæc verba ff. de his, qui not. infam. Bald. in l. Data opera num. 52. C. de his, qui accuſ. non. poſ. & in l. 1. num 6. C. de ſer. fugit. Ang. conſ. 52. Corn. conſ. 58. lib. 4. Cœpol. conſ. 65.

119 Niſi ex aliquo accidenti grauius delinquens puniretur, prout eſt in furto manifeſto, vbi ſuaſor, aut conſultor de furto non manifeſto tenetur. Item ſi ratione loci, vel temporis grauius redderetur delictum. Vel ſi ex forma ſtatuti reus negans contenta in inquiſitione eſſet in duplum puniendus: in huiuſmodi enim caſibus, non mirum eſt ſi delinquens grauius quàm conſultor teneretur, ob aliam concur

rentem cauſam, vt diximus. Bart. in l. Qui ſeruo, § Item placuit ff. de furt. Dec. in l. Conſilij num. 10. ff. de reg. iur. & in d. c. 1. num. 10. verſ. Octauo fallit de off. de leg. Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 2. caſ. 351. num. 20.

120 Secundus caſus erit, quando conſultus, erat etiam ſine conſilio furtum commiſſurus: tunc enim conſulens de furto non tenetur: & de hoc eſt text. expreſſus in §. Interdum quoque Inſt. de oblig. quæ ex del. naſc. vbi ſic legitur: Certè qui nullā opem ad furtum faciendum adhibuit, ſed tantum conſilium dedit, atque hortatus eſt ad furtum faciendum, non tenetur furti. facit l. Non ſolum §. ſi mandato verſ. Atticinius ff. de iniur. & ibi gl. Quidam tenuerunt contrarium, vt Salic. in l. vnica. C. de raptu virg. ſed tu conciliando dic, Conſulentes non teneri eadem pœna, ſed leuiori, ex arbitrio ob malum conſilium. c. Sicut dignum §. Qui vero de homic. gl. in. §. Ope, in verbo, Certè Inſt. de oblig. quæ ex delic. naſc. & in l. 1. §. Perſuadere ff. de ſer. corrup. Bart. in l. Sæpe. ff. de verb. ſign. Socin. iun. conſ. 48. num. 17. lib. 2. Boſſ. in tract. de mandato num. 59. Didac. in clem. 1. part. 2. §. 2. nu. 1. de homic. Plaz. lib. 1. Epitom. delict. cap. 17. num. 8. Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 88. Straccha in tract. de decoctoribus par. 2. num. 5. Non enim conſultor, aut ſuaſor debuit prauo cōſilio iniquo viro malitiam augere, & ideo in d. §. Interdum quoque non dicitur abſolutè conſulentem non teneri, ſed dicitur non teneri furti. Dec. in d. l. *Conſilij* ff. de reg. iur. Hoc autem arbitrium iudicis eſt moderandum ſecundum qualitatem delicti perſuaſi, & etiam ſecundum qualitatem ſuaſionis: aliud eſt enim ſimpliciter conſilium dare, & aliud enixè, & efficaciter perſuadere: hoc enim caſu eſt potius inſtigator, quàm conſultor, de quo loquitur l. 1. §. Incidit ff. ad S. C. Turpil. & ibi Bart. Salyc. in d. l. vnica. Dyn. in c. Nullus ex conſilio de reg. iur. in 6. Et ſcribentes diſtinguunt nudum conſilium quod nihil addit, à conſilio quod augeret malitiam gl. in Clemen. in verbo Conſiliarios de foro comp. Dec. in d. l. Conſilij num. 5. ff. de reg. iur. & proculdubio conſultor ab exhortatore, & inſtigatore non parum diſtat, de vtroque eorum agit Iul. Clar. in d. quæſt 88. & cur quandoque conſulens minori pœna puniatur tradit. Dec. in d. l. Conſilij num. 16. vbi plures allegat.

121 Secus tamen eſt in atrocioribus, & exceptis criminibus, in quibus conſulens, etiam ſi delinquens ſine conſilio erat facturus eadem pœna punitur. l. Nihil intereſt ff. ad l. Corn. de ſicar. l. Vtrū ff. ad l. Pomp. de parricid. l. 1. §. Incidit ff. ad S. C. Turpil. l. Si quis non dicam rapere C. de ſer. fugit, Dec. in d. l. Conſilij num. 5. Contrarium tamen tenentem

tem vide Menoch.de arbitr.iudic.lib.2.caſ.351.num.20.& ibi adducta per eum, qui concludit etiam in atrocioribus mitius conſulentes, quàm principales delinquentes puniri.

122 In crimine ſerui corrupti etiam ſi ſeruus erat fugiturus punitur cōſulens: non enim oportuit laudando augeri malitiam §. Cœterum Inſt.de lege Aquilia.§.In quadruplum Inſt.de act. l.1.§.Perſuadere ff. de ſer.corrup.gl.in §.Interdū quoque Inſt.de oblig. quæ ex del. naſc. & gl.in l.Qui ſeruo ff.de furt.pulcherrimus eſt text.in §.Sed & ſi credat, verſ. Vnde illud Inſt.de oblig quæ ex del.naſc.vbi caſus talis proponitur ab Imp. Titius ſeruum Meuij ſolicitauit, vt res domino ſurriperet, & ad eum perferret, qua re à ſeruo domino renuntiata, is permittit ſeruum ſuum quaſdam res tamquam furtiuas ad Titium perferre, vt illum in delicto deprehenderet, ſuper qua dubitatione cum variæ fuiſſent antiquorum opiniones, an Titius furti, vel ſerui corrupti iudicio, an neutro illorum teneretur, Iuſtinianus in l. Si quis perſuaſerint C. de furt.& ſer.corrup.& in d.§.Sed & ſi credat voluit contra iſtum, & furti, & ſerui corrupti actionem dari: nam licet hoc caſu ſeruus à ſolicitatore deterior factus non fuerit: tamen quia hoc conſilium in perniciem probitatis illius fuerat introductum, nolluit permittere huius impunitate, alios ſeruos, qui facile poſſent corrumpi, ſolicitari.

123 Si autem conſultus attentauit, ſed non conſumauit delictum, ſi nō erat facturus, in crimine furti, & in alijs criminibus ordinarijs conſultor extra ordinem ex arbitrio iudicis eſt puniendus, in atrocioribus autem tenetur, vt ſupra diximus. Si vero attentator erat etiam ſine conſilio facturus, conſulens nō tenetur niſi in atrocioribus Bald. in l.1.num.6. verſ.Et conſilium C.de ſer. fug. Dec.in c.1.num.9.verſ Non tamen videtur de off.de leg.

124 Si vero conſultus nihil fecit, conſulens in criminibus atrocioribus tenetur, in furto autem, & in alijs delictis ordinarijs non tenetur. Et ſic vides caſum in quo conſulens tenetur, & conſultus non, & ratio eſt, quia conſultus non deliquit, & conſulens male conſulendo deliquit, & ideo puniri debet: malum enim conſilium, conſultori peſſimum.

125 Quando conſilium conſideratur vti cauſa delicti non ſolet vniuerſè puniri, niſi delicto ſecuto Card.in clem.1.in prin. in q 12.de pœn. Signor.conſ.135.Dec.in l.Conſilij num.10. ff.de reg.iur.nec conſulens condemnatur, ſi deliquens fuit abſolutus Io.de Anania in c. Ad audientiam de homic. col. 3. & ibi Abb. Petr. de Ancharano in reg.

Acceſſorum 11.cart.col.1.verſ.iuxta prædicta quæro, de reg. iur.in 6. Dec.con 8.col.4.in fine. Si autem malum conſilium ſimpliciter, & ſeparatim per ſe conſideretur, eſt punibile, quia eſt ſpecies criminis Bald.in l. Data opera col.17.C. Qui accus.facit l.1.§. Perſuadere ff.de ſer.corrup. Bart.in l.Non ſolum §.Si mandato ff.de iniur. Salyc. in l. 1. col 3 in 1.quæſt.C.de rapt.virg. Dec.in d.l Conſilij num.10.

126 Dubitari etiam poteſt, quid iuris ſit de eo, qui, re integra, conſilium reuocauit: ſi eſſemus in mandato, vel in eo, qui conſulentis nomine deliquit, de quo Dec.in d.l Conſilij num.8.ff.de reg.iur. reſolutio eſſet facilis quia per reuocationem mandati, mandatario, re integra, denuntiatam vlterius mandans non tenetur. l.Si mandaſſet ff. mand. Salyc.in l.Non ideo minus in 3.quæſt.C.de accuſat. §. Recte Inſt. de mand.c.In cauſis, cum gl.in verbo, Integra de elect. ſed in conſulente ad hoc vt non teneatur, maxime in caſu, in quo quis abſque conſilio non erat facturus non ſatis eſt, ſi dicat: conſulto ſe conſilium reuocare. quia cum iam fuerit perſuaſus, ex ſimplici retractatione conſilij nõ diſſuadetur: ſed neceſſe eſt, vt adeo claram, & efficacem canat palinodiam, vt illum à propoſito reuocet ad hoc vt non teneatur. Innoc. in c.Ad audientiam de homic.& ibi Io.de Anan.col.7.Ang. de maleſ.in verbo, Mandatorem in fine, Alex.conſ 65. Viſa col.3. lib. 4. Fel. in d. c.Ad audientiam. Et non dicitur illum ab ea mente dimouiſſe, ſi cõſultus delinquat, quando alias non erat facturus: iccirco Doct. addunt aliud quoque eſſe neceſſarium ad euitandam pœnam, vt ſcilicet conſulens denunciet. & ſignificet ei, contra quem conſilium dederat, vt præcauere poſſit. Inn in d.c Ad audientiam de homic. quem Bart. eſt ſecutus in l.Non ſolum §. Si mãdato ff.de iniur. idem ſenſit Salyc. in d.l.vnica in 4.col. Et ratio diuerſitatis eſt, quia mandatarius, qui operatur ad inſtantiam alterius, reuocato mandato, ceſſat cauſa delinquendi, & ſic res ad primum ſuum terminum reducitur: conſultus autem qui non agit ad alterius petitionem, ſed ex ſe, ideo reuocatio conſilij non eſt ſufficiens ad impediendum delictum, nec res ob iſtã reuocationem, etiam ſubſecuta notitia data illi, in cuius pernitiem emanauit conſilium, eſt reducta ad primum ſtatum. Vnde arbitror illum, qui malum conſilium dedit ei qui alias non erat facturus, quãuis renocet conſilium, idque conſulto notificet, & denuntiet etiam ei, in quem datum fuit conſilium, vt caueat, ſi tamen delictum ſubſequatur, quia ille non potuerit ſatis præcauere, nihilominus extra ordinem iudicis arbitrio eſſe puniendum. de qua re Menoch. tradit in lib. de arbitr.Iudic.lib.2.caſ.351.num.8.

127 In-

127 Interdum tamen ad nihilum tenetur conſulens furtum, vel ſuadens, imo laudem meretur, quod exemplificari poteſt in eo, qui conſuluit, vel ſuaſit, vt minus furtum faceret ille, qui iam decreuerat maius furtum facere; vt dum ſuadetur aliquis, qui bouem erat furaturus; vt vitulum ſubtraheret; vel vt rem profanam contrectatet, qui ſacram erat ablaturus: hoc enim non eſt malum ſuadere, ſed à maiori malo delinquentem retrahere. & ſic Loth vir iuſtus Gen. cap. 19. Sodomitis filias obtulit, ne iuuenibus abuterentur. Di. Thomas 2.2.q. 78.art.4. Caietanus, Sotus, & alij à Carbone relati in tract. de reſtitutione quæſt. 69. hanc ſententiam confirmant.

128 Alia ſuboritur quæſtio, quæ talis eſt. Statuto cauetur, vt ille, qui opem, vel auxilium præſtat malefactori, puta furi ad furtum committendum puniatur in quinquaginta: quæritur an ille, qui conſuluit & ſuaſit alicui vt furtum faceret comprehendatur à deciſione huius ſtatuti. hanc quæſtionem propoſuit Salyc. in l. vnica C. de rapt. virg. in 4. col. & ad partes examinata, demum concludit non comprehendi à ſtatuto & allegat l. Qui ſeruo in 1. & 2 reſponſo ff. de furt. quæ opinio vera eſt, & in iudicijs ſeruatur. Et an ſtatutum imponens pœnam facienti, vel mandanti verificetur in conſulente tractat Bald in l. Non ideo minus col. 6. verſ. Ego reuertor C. de accuſat. Alex. conſ 65. lib. 4. Batt. in l. 1. ff. de ſicar. Abb. in cap. Inter ſolicitudinem de purg. vulg. & notatur in c. Mulieres. de ſent. excom.

129 Quoniam præcipua diſtinctio in hac materia eſt an ille, cui datum fuit conſilium, erat ſine conſilio facturus, vel ne, quæro quomodo hoc cognoſci poſſit, vel probari debeat? Dic hanc rem in animo latentem coniecturis probari debere, faciunt tradita per Bart. in l. Si ventri §. fin. ff de priuil. credit. Bald. in l. 1. col. 4. C. de ſeru. fug. & in c. 1. §. Iniuria col. 8. verſ. Quæro ſi Titius de pac. iur. firm. & in l. Multum intereſt col. 5. C. ſi quis alteri, vel ſibi, Dec. in l. Conſilij num. 9. ff. de reg. iur.

130 Si autem coniecturæ ceſſant, ex quo in dubio delictum non præſumitur, ideo non creditur, vt delinquens ſine conſilio deliquiſſet, & per conſequens cum præſumptio inſurgat ad fauorem conſulti, onus probandi cadit in conſulentem l. Merito ff. pro ſocio c. 1. de Scrutinio ſel. in. c. 1. col. 5. de off. deleg. & in c. Sicut dignum col. 4. de homic. Bald. in l. Data opera col. 17. C. Qui accuſare, Ang. in l. 1. in prin. verſ. Vltimo eſt videre ff. de eo per quem fac. eſt, Io. de Anan. poſt Card. in c. Ad audientiam in 5. col. in fin. de homic. Bald. in l. 1. col. 2. C. de ſer. fugit. Bald. in ſua Margarita verſ. Conſilium, Dec. in l. Conſilij ff. de reg. iur. num. 9.

131 Quando autem quis dicatur conſilium præſtare notat Bart. in d. l. Non ſolum §. Mandato in fine Bald. in l. 1. 4. oppoſit. C. de ſer. fugit. & in conſ. 120. In quæſtione lib. 3. Ang. de maleſ. in verbo Mandatoré in fine, & in conſ. 22. Pro deciſione quæſtionis, Cæpola conſ. 27. col. 1. Luccas de Penna in rubr. C. de ſilentiarijs lib. 12.

132 Qui res alienas à dominis amiſſas reperiunt, eas propalare, & dominis reſtituere tenentur, alioquin ſimiles ſunt raptoribus c. Multi 14. q. 5. nam ſi non reſtituunt rem inuentam domino, furtum committũt, & ex arbitrio puniri debent. l. Falſus creditor §. Qui alienum ff. de furt. & ibi Bart. c. Si quid inueniſti, & non reddidiſti, rapuiſti. 14. q. 5. deſumptum ex Di. Auguſtini ſerm. 19. de verbis Apoſtoli, Chaſſan. in tit. Des iuſtices, & droictz d'icelles. §. 3. in fine ſuper conſuet. Burgun. Felin. in c. Cum dilecti col. 8. de accuſat. Hocque nobis Petrus Apoſtolus videtur admonere dum cap. 4. ep. inquit, Nemo autem veſtrum patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Origenes in Leuiticum lib. 4. inquit: Inuenta non reſtituere dicendo mihi Deus dedit, eſt peccatum, & rapina: & Di. Auguſt. ait: Si res aliena, propter quam peccatum eſt, reddi poſſit, & non redditur, pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur: ſi autem vera agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum 14. q. 6. c. Si res, &c. Siquid eadem cauſ. quæſt. 5.

133 Quando autem reſtituenda ob aliquod impedimentum, vel quia fuerit conſumpta, reſtitui non poteſt, tunc precium eſt reſtituendum c. Comperimus 14. q. 6.

134 Inuentores autem ſi petant præmiũ inuentionis, quod Græci εὕρετρα dicunt, ſiue εὕρετρα (quod præmium nunciationis, vel indicij Budęus, & Alciat. interpretantur) ſit legendum, non probè id facere Vlpianus tradit in d. l. Falſus creditor. §. Qui alienum ff. de furt. ſed quamuis inuentori aliquid pro inuentione non debeatur, vt tradunt Doct. per text. in d. §. Qui alienum, Hoſtien. tamen in c. Dudum de elect. arbitratur non eſſe iniquum, vt aliquid inuentori detur; & Ant. de Butr. in d. c. Dudum num. 26. dicit inuentorem poſſe à domino rei inuentæ competens præmium accipere: & hoc verum eſt, non autem vt dominus ab inuentore cogi poſſit: ſi ergo, vt plerumque fit, honeſtumque eſſe cenſetur dominus rei deperditæ aliquid probo inuentori, ac reſtitutori donat, id non ſolum tuta conſcientia accipit, ſed imo hoc munuſculum eidem iucundius erit, quàm ſi, conſcientia reclamante, totam rem inuentam dolo malo retineret, iuxta illud Heſiodi:

Quod datur eſt melius, ſcelus eſt mortale rapina,

Nam

Nam quicunque volens aliquid donarit, in ipſo
Lætior eſt dono, metemque oblectat amici:
At qui poſthabito quidquam rapuiſſe pudore
Auſit, vt vt modicum, charum contriſtat amicum.

Et diuino iudicio permittitur, vt quis diu re furtiua non lætetur, ſed imo ab alijs nequioribus furibus ipſa res eidem abripiatur, vt de ſe ipſo ingenuè faſſus eſt ille, qui in ſuis ædibus hoc diſtichô inſcripſit

Congeries lapidum varijs constructa rapinis,
Aut vret, aut ruet, aut raptor alter habebit.

135 Si autem inuentori, facta diligenti, & publica inquiſitione (quam facere tenetur, non autem præconizare, vt inquit Socin. in c. Cum dilecti de accuſat num. 30. quia per communem conſuetudinem excuſator, cum nomine eorum, qui res ſuas amittunt, fiant publicæ denunciationes, vt Scappius etiam animaduertit in tit. de furto lib. 5. cap. 155. num. 9.) non conſtiterit de domino rei inuentæ, dubitatum fuit, an tali caſu rem inuentam pro ſe retinere poſſit tuta conſcientia Bald. in l. 1 ff. de rer. diuiſ. & in Auth. Omnes peregrini C. commun. de ſucceſ. cenſuit Epiſcopo eſſe tradendam, vt illam in pauperes eroget: prout etiam in materia vſurarum ſancitum eſt c. Cum tu, de vſuris. Si verò inuentor ſit pauper Iodoch. in ſua praxi crimin. in tit. de repertis exiſtimat hoc caſu eum poſſe illa frui inſtar eleemoſinæ ſibi factæ, ſed interim teneatur preces Deo fundere, pro anima illius, qui rem amiſit.

136 Quando quoque ex cauſa furti commiſſi quis in pauperes aliquid erogare tenetur, vt quando nec dominus, nec eius hæredes rei furtiuæ extant, ſi ipſe met egenus ſit, de Conſilio Ordinarij, vel Confeſſarij partem illius, vel etiam totum retinere poterit, vt tradit Nauarrus in manual. cap. 17. num. 93. & Franc. Sarm. Epiſc. Gien. lib. 8. ſcelectarũ quos refert, & ſequitur Io. Segura in ſuo Directorio iudicum cap. 11. num. 14. & Lud. Carbo hanc rem examinat in ſuo tract. de reſtitutione quæſt. 76. faciunt ad hanc materiam quæ ſcripſit Marſil. in l. Vnius facinoris §. Seruo qui vltro num. 9. ff. de quæſt. vbi inquit obligatum facere eleemoſinam alterius nomine, poſſe eam ſibi ipſi facere, ſi eſt in euidenti neceſsitate, & allegat Fel. in c. Cœterum col. penult. de off. ordin. & Marian. Socin. conſ. 11. Circa præſentem col. 2.

137 Hinc infertur executores datos ad diſtribuendum, licet regulariter non poſſint ſe ipſos, vel domeſticos ſuos eligere, nec in proprios vſus ipſas res conuertere c. Tua nos de teſtam. Card. Zabar. in clem. 1. col. penult. verſ. Vigeſimo ſecundo quæro, de teſtam. hoc tamen (vt inquit

Illuſtriſſ.Card.Mantica lib.8.tit.5.num.9 de coniect.vlt.volunt.)temperari debet, niſi ipſe executor ſit in ſumma neceſſitate conſtitutus, per iura,& auctoritates ibi allegatas: & eodem in loco à ſimili argumentatur inquiens: ſi ob ingentem neceſſitatem poteſt aliena rapere c.Si quis propter neceſſitatem de furt.& dicemus infra in §.16. multò magis executor, ac inuentor poterit ea pro ſuis indigentijs retinere, quæ in alios egenos diſtribuere tenetur: & ratio eſt, quia iſte proprium filium pauperem eligendo, hoc non facit vti pater, & ſic tanquam perſona domeſtica, ſed vti extraneus, & ſimplex executor teſtamenti, vel legis, vt docet Bald. in l.Illud in prin. num.20. ff.Quod cuiuſque vniuerſit. Zaſius in ſumma eiuſdem tit.num.25.Ang. in l. Illa ſubſtitutio num.3. ff. de hæred inſt quos refert,& ſequitur idem Card.Mantica loco citato num.1. Seruanda tamen etiam in hoc eſt conſuetudo locorum Apud Ægiptios (vt refert Strabo lib. 17. & Budæus lib. 3. de aſſe) in fiſcum deferebantur. & idem ferè ſeruatur apud Burgundos, vt Caſſaneus tradit: & in hoc Veneto Dominio in theſauris inuentis, & hæreditatibus vacantibus idem mos eſt, vt ad fiſcum pertineant.

138 Verum vt iam dicta ad compendium redigamus, ſic concludere poſſumus; omnia bona quæ ſine certo domino inueniuntur in triplici differentia poſſe conſiderari. Quædam enim certum dominum paulo ante habuerunt, quod exemplificari poteſt in marſupio, vel in alia ſimili re in itinere reperta, vel in mercibus integris ad littus maris iactatis, vel alijs huiuſmodi rebus, & hæc, ex ſupra dictis, ſuo domino reſtitui debent, quem dominum repertor teneatur diligenter inquirere,& ſi non inueniatur cum licentia Epiſcopi, ſeu Confeſſarij in pauperes ſunt eroganda: idque omni iure fieri debet; naturæ, quæ ſuadet, vt bona vacantia, quę priuatum dominum non habent, à communi domino adminiſtrentur in communem vtilitatem, quæ potiſſimum verſatur in pauperibus alendis, quia pauperes ſunt, quædam onera Reip. Item ex lege diuina, in qua legitur: Quæ ſuperſunt date pauperibus; & hæc reuera ſuperflua ſunt, cum certum dominum non habeant: & expreſſe præcipitur in cap.22. Deuteron. vt ouem, aut bouem errantem quis non prætereat, nec tamquam res aliena negligatur, ſed ad illius dominum reducatur: & idem legitur cap.23. Exodi. Item ex lege canonica c.Cum tu de vſuris. Et de iure quoque ciuili, dicitur enim in l.Cum quærebatur C.Vnde vi. Omnes ſcire debere quod ſuum non eſt, hoc ad alios modis omnibus pertinere. Et ex omnium vrbium iuribus municipalibus. Vel etiam neceſſitate

vrgente

vrgente ipſius inuentoris, ipſe cum conſilio, & licentia Ordinarij, vel Confeſſarij poteſt, vt diximus, ſibi res inuentas retinere. Secundo loco ſunt bona illa, quæ iam multo tempore fuerunt amiſſa, vel derelicta, vt ſunt theſauri in antiquis ædificijs reperti, vel in terram defoſſi, & ſepulti, in quibus locorum leges, & conſuetudines obſeruantur; de qua materia ſcribunt Doct. in §. Theſauros Inſt. de rer. diuiſ. & in l. Nunquam §. Theſauros. ff. de acquir. rer. dom. l. Diuortio, §. Si fundum ff. ſol. matr l. 1. C. de theſauris lib. 10. Pract. Papien. in forma libelli in actione reali §. Iure dominij num. 14. vbi accuratè diſtinguit omnes caſus, qui in huiuſmodi inuentionibus contingere poſſunt: & rectè etiam de hac materia ſcripſit doctiſſimus Peregrinus in lib. de iure fiſci lib. 4. tit. 2. vbi num. 9. inquit, inuentorem theſauri partem fiſco debitam ſuprimentem condemnari non ſolum ad totius rei inuentæ amiſſionem, ſed etiam ad tantundem quod fiſco applicatur, & allegat l. Non intelligitur §. fin. ff. de iure fiſci. Poſtremo quædam ſunt bona, quæ nunquam certum dominum habuerunt, vt ſunt gemmæ, & lapilli, quæ in littore maris inueniuntur, & hæc fiunt primi occupantis §. Item lapilli Inſt. de rer. diuiſ. l. Item lapilli, & l. Item quæ ff. de acquir. rer. dom. & idem etiam eſt in bonis ſtabilibus l. Adeo §. Inſula ff. de acquir. rer. dom. § Inſula Inſt. de rer. diuiſ. Peregr. de iure fiſci lib. 4. tit. 3. num 29. Et ita obſeruarunt Hiſpani, & Luſitani in acquiſitione, & occupatione multarum inſularum, & locorum noui orbis: de qua materia Cicero etiam lib. 1. officiorum nonnulla ſcripſit. Sed cum de rebus inuentis Pòeta non inſulſus quædam ſcripſerit, accipe lector beneuole illius carmina tanquam huius paragraphi non iniucundum additamentum.

Inueniunt quidam theſauros, res alienas:
Vſibus adſeruant hæcque reperta ſuis:
Et tenebris cæcis adeo ſua pectora firmant
Vt credant ſuperos hæc tribuiſſe Deos.
Non curant ad quem dominum res perdita ſpectet,
Quod Fortuna leuis obtulit vſque tenent,
Audi, quem tanta trahit impietate cupido,
Audi, nec renuas hæc documenta precor.
A caſu ſi res alienas inuenis, illæ
Crede, tuæ non ſunt, aſt aliena quidem
Sunt ea; quæſo tuos ſi quos in pectore ſenſus
Vſque geras, cenſor conſule ſtulte tuos:
An bona quę proprio non ſunt quæſita labore

Rite tenere queas? impius error adeſt.
Inuenias aliquid, quod nullo iure paraſti,
Ad dominum debes mittere ſponte ſuum
Si non eſt notus res ad quem perdita ſpectat,
Neſcis & hæredes, quos bona iure manent.
Inuentas debes tunc res in pauperis vſus
Vertere; mendicos hiſque iuuare viros.
In proprios vſus qui vertit res alienas
Quodque ſuum non eſt accipit, atque rapit.
Hic Acheronteis animam demerget in vndis,
Seque fame excrucians perpetuaque ſiti.
Theſauri raptor nil à prædone doloſo
Diſtat; res raptas prauus vterque premit.
En Deus omnipotens: teque extra, atque in cute noſcit,
Actus deinde tuos noſcit, & ingenium.
Inuenies, ſi quod ſacra iura tenere vetabunt,
Redde, nec inuentis pollue corda malis.

Finis §. Tertij.

DE FVRTIS

§. QVARTVS.

SVMMARIVM §. 4.

1 Sine fraude furtum eſſe non poteſt.
2 Fraus quid ſit.
3 Fraus non re ipſa, ſed ex conſilio intelligitur.
4 Fraus etiam coniecturis probatur.
5 Vt piſcis non eſt ſine ſpina, ſic nec homo ſine fraude.
6 Fraus etiam nihil agendo committitur.
7 Quomodo, & per quos fraus fiat.
8 Fraudem vulpeculæ, vim leoni Cic. æquiparat.
9 Fraus ſine pœna, pœna ſine fraude eſſe non poteſt.
10 Fraus pro ipſo crimine vſurpatur.
11 Fraus in criminalibus præſumitur, non in alijs rebus.
12 An agens actione furti probare debeat furtum fraude, & dolo fuiſſe commiſſum.
13 An ſurripiens alienam rem, credens inuito domino, ſi tamen ſit volens furtum faciat.
14 Actio furti infamat, quia furto ineſt fraus.
15 Contrectans aliena ſine fraude non eſt fur.
16 De alienantibus in fraudem creditorum, & de fraudatorio interdicto.
17 Tam eſt fraudator qui fraudulenter alienat, quàm qui acquirit.

18 An

18 *An licet Iudici fraude furem decipere.*
19 *Deteſtantur ſeueri Iudices.*
20 *Quibus artibus liceat crimina detegere.*
21 *De vectigalium generibus.*
22 *Quemadmodum furtum circa vectigalia committatur.*
23 *Qui habent ius imponendi vectigalia.*
24 *Impoſitio tributorum arguit ſuperioritatem, vt ſolutio ſubiectionem.*
25 *Omni iure Princeps poteſt tributa imponere.*
26 *Tributa debent ex legitima cauſa imponi.*
27 *Et ſecundum geometricam proportionem.*
28 *Et pro modo neceſſitatis.*
29 *De fraudantibus gabellas.*
30 *De fraudantibus cum armis, & de Venetis Legibus ſuper hoc.*
31 *An iniuſta tributa fraudari poſſint.*
32 *De tributorum præſcriptione.*
33 *An mercator deprehenſus in itinere antequam fines exeat debeat tamquam fraudator puniri.*
34 *Qui à conſueto itinere diuertit præſumitur velle vectigalia fraudare, & quando puniendus eſt.*
35 *Publicanos præſumi temerarios, & extorſiones facere, & eſſe peſſimum genus hominum.*
36 *Fœneratores eſſe rapaces fures, & de illis plura.*
37 *Quantum fœneratores ſunt etiam Principibus pernicioſi.*
38 *Qui præſenti pecunia emunt, vt ad diem carius vendant vſurarij ſunt.*
39 *Deteſtantur Iudæi fœneratores.*
40 *Fœnerator, qui pecunia accepta pignus non reddit, fur eſt.*
41 *Qui ſint fœneratores publici, & de eorum pœna.*
42 *Vſuras eſſe omni iure probibitas.*
43 *Leges Venetæ contra vſurarios.*
44 *Si menſor falſum modum dixerit.*
45 *Honorarium quid ſit.*
46 *Honorarius arbiter.*
47 *Quæ artes ſint ſordidæ, & quæ liberales.*
48 *Menſor ad quæ teneatur.*
49 *Ad quæ extendatur actio; Si menſ. falſ. mod. dix.*
50 *De illis, qui adulterina ſtatera, vel falſa menſura annonam onerant.*
51 *De vendentibus merces vltra precium limitatum.*
52 *De illis, qui ſibi ſignant pecuniam, vel illam ſurripiunt.*
53 *De falſam monetam cudentibus.*

54 *Ius*

54 *Ius cudendi monetam eſt de regalibus Principis.*
55 *Etiam qui bonam monetam ſine licentia excudunt delinquunt.*
56 *Falſificans monetam ſui Principis incidit in crimen læſæ maieſtatis.*
57 *De pœna falſificantium monetam Imperatoris.*
58 *De falſificantibus monetam ciuitatis habentis ius cudendi monetam.*
59 *In hoc crimine denegatur appellatio, & domus in qua hoc ſcelus patratur comburitur.*
60 *De abradentibus, tondentibus, vel alio modo minuentibus monetam.*
61 *De tingentibus monetas.*
62 *De ſcienter falſam monetam expendentibus.*
63 *De expendentibus ignoranter.*
64 *Ex inſtrumentis monetariorum inſurgit indicium ad torturam.*
65 *De opem, & auxilium præſtantibus monetarijs.*
66 *Attentatores huius criminis non puniuntur pœna ordinaria.*
67 *Sed extra ordinem.*
68 *Qui de crimine falſæ monetæ ſcripſerunt.*
69 *Lex Veneta contra monetarios.*
70 *De gratijs ſurreptitijs.*
71 *Subreptitium, & obreptitium idem eſſe.*
72 *Impetranti reſcriptum, non eidem opponenti incumbere onus probandi.*
73 *Lege Viſcelia puniebantur libertini, qui tacita ueritate ſe ad dignitates promoueri permittebant.*
74 *Libertinus natalibus reſtitutus ſicuti ingenuus cenſetur.*
75 *De impetrantibus ius aureorum anulorum.*
76 *Quomodo fœminæ erant capaces iuris aureorum anulorum.*
77 *Hodie ex ſola manumiſſione ſerui efficiuntur ciues Romani.*
78 *De cogentibus, vel impedientibus aliquem teſtari.*
79 *De Notarijs ſibi in alienis teſtamentis legatum adſcribentibus.*

4. §. FRAVDOLOSA.

1 FRaudoloſa contrectatio dicitur furtum, quia ſine affectu furandi furtum eſſe non poteſt, & ſic ſine fraude §. Placuit Inſt. de oblig. quæ ex del. naſc. §. Sed tamen Inſt. de vſucap. l. Merito ff. Pro ſocio, vbi expreſſe dicitur, ſine dolo malo furtum non fieri: qui ergo palam, & ſine fraude accipit furtum non committit. Bald. conſ. 472. vol. 4. & conſ. 9. circa finem vol. 5.

2 Fraus à ferendo dicta eſt ipſa deceptio, ac circũuentio, vel impoſtura

3 Fraudis

3 Fraudis autem interpretatio ſemper in iure ciuili non ex euentu dun taxat, ſed ex conſilio quoque deſideratur Inquit l. Fraudis interpretatio ff. de reg. iur. Papinianus hoc in loco reſpexit illud, quod reſpicit naturalis lex dum inquit: Non concupiſces, non deſiderabis aliena. vnde videtur improbanda illa fraudis diſtinctio tradita à Dec. in d. l. Fraudis interpretatio; alteram ſcilicet eſſe ex propoſito, & intentione, & alteram ex re ipſa; vt in ſimili traditur etiam de dolo à gl. in l. Si quis cum aliter, in verbo, Dolum habet ff de verb. oblig. & ſic dictam legem Fraudis non diſiunctiuè, ſed copulatiuè eſſe intelligendam: quaſi dixerit; non ſat eſſe ex rei euentu fraudem interpretari, niſi prius in intentione agentis fuerit.

4 Quæ quidem fraus non ſolum perſpicuis probationibus, ſed etiam coniecturis, & indicijs probari latiſſime docet Maſcardus de probat. concl. 815. vbi quamplurimas enumerat coniecturas, ex quibus ipſa fraus deprehenditur.

5 Et poſtremo Architæ dictum recenſet. Quemadmodum piſcem ſine ſpina, ſic hominem ſine fraude non inueniri. Ælian lib. 10. de var. hiſtor.

6 Interdum etiam nihil agendo fraus committitur: quando ſcilicet quis non facit, quod facere debet. l. 3. & 4. ff Quæ in fraud. cred.

7 Quando autem, & per quos fraus fieri dicatur tradit quoque Zaſius in §. Item ſi quis Inſt. de act.

8 Et Cicero lib. 1. officiorum inquit; vi, aut fraude iniuriam fieri fraudemque vulpeculæ, vim autem leoni æquiparari, & concludit fraudem eſſe maiore odio dignam.

9 Vlpianus inquit fraudem ſine pœna eſſe poſſe, pœnam autem non ſine fraude; quia pœna eſt ipſius noxæ vindicta, fraus autem ipſa noxa dicitur.

10 Accipitur enim fraus pro ipſo crimine, vnde capitalem fraudem admittere apud Vlpianum eſt crimen committere pęna capitali dignum l. Cum autem § Excipitur ff. de ædil edicto: & quicquid fraude fit furtum dici, diximus ſupra §. 1. num. 6.

11 Fraudem autem in delictis ſemper præſumi tradit Giud. Pap. de præſumpt. num. 14. verſ. Præſumitur in dubio per c. Sicut noxius de præſumpt. cum alioquin regula ſit vulgatiſſima: fraudem non præſumi, niſi probetur l. Quoties §. Qui dolo ff. de probat. & l. Merito ff. pro ſoc. Marſcard. de probat. concl. 814. vbi complura adducit.

12 Cum igitur fraus potiſſimum in animo, & in intentione operantis conſideretur, vt diximus, hic opportune quæritur, An inter cętera incum-

cumbentia agentium in hoc crimine; probandum quoque ſit furtum dolo, & fraude fuiſſe factum, vt voluit Batt. in l. Si quis ex argentarijs §. An vero nec hæredi num. 4. ff. de edendo, & in l. Si creditor num. 2. & 4. C. de pign. act. Bald. conſ. 98. verſ. Item non eſt probatus dolus vol. 1. Paris conſ. 75. Ad victoriam nu. 10. Maſcard. de probat. concl. 829. num. 3. De hoc eſt bene cogitandum; nam ſi in furto, vt in quocunque alio crimine, dolus præſumitur in eo qui alienam rem contrectat, præſumetur quoque dolus, & ſat eſſe videtur, vt quis proponat rem ſibi fuiſſe contrectatam; quia ex quo habet præſumptionem pro ſe, reijcit onus probandi in contrectantem, quòd bona fide, & ſic non dolo rem ſurripuerit.

13 Si autem fraudulenter alienam rem ſurripui, credens me facere inuito domino, cum tamen dominus conſentiat, an furtum fiat, tractabimus in §. 11.

14 Cum ergo ſine fraude furtum non fiat, hinc eſt quod actio furti infamat, non autem condictio furtiua, vt dicemus in § 9.

15 Qui igitur alienam rem contrectat non fraude, ſed, puta, errore, vel ignorantia ductus exiſtimans bona, quæ ſurripit ſua eſſe, cum tamen ſint aliena, non ob id furtum facit: quia errantis nulla eſt voluntas, & nullum crimen, & ex conſequenti nulla erit pœna; vt late tradit Nouell. in pract. crimin. ad defenſam, in tit. Homicida quibus ex cauſis à pœna mortis excuſetur. num. 49. & 54.

16 Et de alienantibus in fraudem creditorum habetur in tit. ff. Quæ in fraud. credit. Quæ autem in creditorum fraudem alienata ſunt, per interdictum fraudatorium reuocari ſolent, de quo agitur in l. Si poſtulante ff. ad S.C. Trebell. & in l. Pupilli ff. de ſolut. Et de donatione ſimulata, & fraudulenta & quomodo inter ſe differant tradit Maſcard. concl. 557. & 558. Et de l. Flauia, qua libertis prohibitum fuit, vt in fraudem patronorum alienarent agitur in tit. ff. Si quid in fraud. patron. Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſ. 230.

17 Et non minus eſſe fraudatorē illum, qui fraudulenter alienat, quàm qui fraudulenter acquirit inquit l. Ait Prętor §. penult. & l. vlt. §. fin. ff. Quæ in fraud. cred. de qua re loquitur gl. in l. Imperatores ff. de cur. bon. dan. vbi explicat hoc verbum multifariam accipi.

18 An liceat Iudici fraude furem decipere, & circumuenire, eidem ſcilicet impunitatem promittendo, ſi furtum reuelauerit, & poſtea promiſſa non ſeruare Io. Andr. in addit. ad Speculat, in rubr. de furtis, referendo dictum Vbetti de Bobio in l. Si pro fure ff. de cond. furt. dicit non obſtante huiuſmodi pacto, poſſe dominum rei furtiuæ contra fu-

rem agere: quod dictum reputat notabile Hyppol de Marſil.ſing.177. Malitijs hominum obuiandum eſt: quia vt ipſe inquit, quotidie occurrit vt fiant proclamationes de parcendo ei, qui furtum indicauerit, & ſi ipſe indicans eſt de furibus, ei non eſſe parcendum; quam ſententiam approbat Barbat.in c.Sedes apoſtolica in 4 col.de reſcript. de quo etiam Iaſ. in l Conuentionum ff.de pact.in 2.col. Et reum poſſe condemnari ſtante eius confeſſione quamuis dolo, & fraude extorta cenſuit Cyn.in l.Præſenti.C.de his qui ad eccl.conf. Alciat. in l. Natura in fine ff.de verb.ſign. Apoſtil.ad Dec. in l. Ea eſt natura de reg. iur. Viuius in lib. commun. opin. in verbo Iudex promittens. Plaza in c.37.num.7.lib.1.delictorum, Boſſ.in tit.de confeſſ. per torturam num.12.

19 Quicquid tamen dixerint iſti grauiſſimi Auctores, ego contrarium verum eſſe arbitror: & ſi in alijs criminibus hoc fieri non debet, vt tradunt Doct.& præſertim. Dec in l.Ea eſt natura num.7. & ibi apoſtilla ff.de reg.iur. graue eſt enim fidem fallere & promiſſa non ſeruare l 1.ff.de pact. Marſil ſing 148. Graue eſt &c. & grauius Iudici, cũ Prætor in legibus exclamet, ſe pacta ſeruaturum l. Iuris gentium §. Prætor ait. ff de pact. grauiſſimum autem eſt Principi c. 1. de probat. Dec.conſ.287.num.8.& conſ.293.in fine. Principemque grauius peccare ſi frangit fidem quàm priuatus, ſcripſit Bald.conſ.343. col. 2. verſ. Ex iſta lib.1.Rol.à valle conſ. 1. num. 31. lib. 1. vbi plura, & alia apud Tiraq. de nobilit.cap.10.num. 14. & ſi fides in Principibus deſideraretur, nullibi apud ſubditos reperiretur, & illorum legibus, quæ conuentorum fidem præcipiunt, non parerent homines, ſi viderent legum auctores eſſe fide expertes: efficacius enim quid ſit agendum Principum actiones ſuadent quàm illorum leges, vt etiam Claudianus hoc modo Honorio Imp.ſcripſit:

——Componitur orbis
Regis ad exemplum, nec tantum flectere mentes
Humanas edicta valent, quàm vita regentis.

Imo etiam hoſtibus fides eſt ſeruanda c.Noli exiſtimare 23.q.1.c.Innocens 22.q.4.c Dominus noſter 23. q. 2. dummodo nobis & ipſi fidem ſeruent c.Eſto ſubiectus 95.diſt.& notat gl.in d.c.Noli exiſtimare: Cur igitur diuerſum in furto, quod eſt leuius crimen, erit dicendum? Sunt tamen quidam imperiti Latrumculatores, qui ex eorum peritia laudem non expectantes, cum imperiti ſint, ex propria immanitate,& crudelitate gloriam affectant, & exultant quando ſophiſticis argumentis, vel alijs decipulis poſſunt reos circumuenire, credentes

eorum

eorum officium in caſtigandis reis,ac ſubditis exterminandis, non in corrigendis erratis,& innocentibus etiam abſoluendis conſiſtere,crudeliſſimo Nerone ipſo crudeliores,qui interdum ſubſcripturus ſententiæ capitali legitur exclamaſſe: Vtinam numquam litteras didiciſſem, à iudice enim non eſſe affectandam ſeueritatis,aut clementię gloriam, ſed ipſius ſolidæ iuſtitiæ inquit l. Reſpiciendum ff.de pœn. quæ poſtea ſubdit. In leuioribus cauſis proniores ad lenitatem iudices eſſe debẽt: in grauioribus pœnis ſeueritatem legum cum aliquo temperamento benignitatis ſubſequi,& in l.Pędius, ff.de incend. ruin. & nauſi hæc verba leguntur; Et omnino, vt in cæteris,ita, & in huiuſmodi cauſis, ex perſonarum conditione, & rerum qualitate diligenter pœnæ ſunt ęſtimandæ,ne quid, aut durius aut remiſſius conſtituatur,quam cauſa poſtulabit. facit gloſſ.in c.Si quis 2.quæſt.8 & ex lege 2.ff.de cuſtod. reorum,in criminalibus interpretationes perdurę & ſeueræ reijciuntur,& Brun.de indic.& tort. exclamat contra impios & ſeueros iudices folio 65.poſt num.6.& in Concilio Tridentino,ſeſſ 13. cap.1.ad manſuetudinem,& clementiam mirifice iudices excitantur, & pœnas eſſe moliendas habetur in l.Interpretatione, & in l.Præces, ff de pœn. cap.pœnæ,de pœniten.diſtinct 1.l.Cum quidam, ff.de liber.& poſth. cap Odia,de regul.iur.in 6.& in puniendis delictis miſericordia, & benignitate,an vero rigore, & ſeueritate iudices vti debeant latiſſimè tractat Farinac.in prax.crim.tit.de delict. & pœn. quæſt.decima ſeptima,num.3. & ſequ.

20 At ſi non licet ſub falſa promiſſione reum decipere licet tamen arte crimen detegere, etiam ſimulando ea, quæ vera non ſunt, vt eſt in memorabili exemplo Salomonis in c.Afferte, de probat. non enim verè volebat Salomon Rex, vt filius contentioſus in duas partes ſecaretur,ſed ita ſimulauit,vt veritatem erueret. Et rem periimilem Carolum Secundum Imper.feciſſe,inquit,Iſernia,in c.1. § Publici latrones,de pace tenen. cum enim a patre, & filio de homicidio ſuſpectis grauiſſimis tormentis veritatem extorquere non potuiſſet, nec quis eorum deliquiſſet intelligere. per ſimulationem iuſſit filium ſuſpendi qua re pater commotus,vt filius innocens non periret,rem omnem aperuit,& ſe reum mortis fecit, filiumque liberauit, cuius quidem Hiſtorię meminit etiam Tiraqu.in l ſi vnquam C.de reuoc.don. num 8.Fictio autem, & ſimulatio multum differt a fraudolenti mendacio, & interdum etiam Redemptor noſter finxit ſe longius ire Lucæ,cap.vigeſimo quarto, & finxit ſe nolle aſcendere ad diem feſtum, & tamen aſcendit,Ioan.c.7.non tamen vnquam aliquem decepit,aut

mentitus eſt,cum ipſe eſſet veritas infallibilis, vt etiam animaduertit, Iul.Clar.in pract. crim. quæſt.55.verſic. Circa primum, cuius tamen Clari diſtinctio penitus mihi non arridet, dum inquit promiſsionem a Principe,vel ab alio auctoritatem habente eſſe ſeruandam, non autem ſi impunitatis promiſsio facta fuiſſet ab eo. qui illa concedere non poſſet; tunc enim,inquit,imputet ſibi reus, qui tali promiſsioni credidit: ſed multo magis hoc caſu apparet reum fuiſſe deceptum, cum ei promiſſum fuerit,quod præſtari non potuit,& ideo nullo modo ex hac confeſsione fraudulentibus extorta promiſsionibus reum eſſe puniendum cenſeo,vt etiam conſuluit Imola conſil. 109. & hanc eſſe communem opinionem teſtatur Cagnol. in l. Ea eſt natura,num. 18.ff.de reg. iur.

21 Proſequendo furum fraudes de illis, quæ circa tributa, & vectigalia committuntur dicamus. Tria erant apud Romanos tributorum genera. Vnum quod in capita, alterum quod ex cenſu collatum eſt, tertium quod extra ordinem imperatum temerarium dicebatur,cum temerè, atque extra ordinem propter periculi magnitudinem ſubditi in commune, quod habebant indiſcriminatim conferebant, ut etiam ex Feſto,& Liuio animaduertit Sigonius, lib.1.c.16.De antiquo iure ciuium Romanorum.Tria quoq; apud eoſdem Romanos fuerunt præcipua vectigalium genera: ex agrorum cultu vnum quod decumæ: ex mercium traiectu alterum, quod portorium, dum merces in portum deuehebantur:tertium ex paſcuis ſcriptura appellabatur, vt ex Ciceronis oratione pro l.Manilia deprehēditur.In cæteris,inquit, rebus cum venit calamitas,tum detrimentum accipitur: at in uectigalibus non ſolum aduētu mali,ſed etiam metus ipſe adfert calamitatem: nam cum hoſtium copiæ non longè abſint, etiam ſi irruptio nulla facta ſit, tamen pecora relinquuntur,agricultura deſeritur, mercatorum nauigatio conquieſcit; itaque neque ex portu,neque ex decumis,neq; ex ſcriptura vectigal conſeruari poteſt. Fuit etiam interdum ſalis vectigal, quod ex ſalis precio exigebatur. Fuit quoque viceſima, qua Libertini tantum adſtringebātur ad ſoluēdum viceſimam partem ſuorum bonorum.Budæus vero lib.4.de aſſe ait, prouinciales ſtipendiarios olim tria genera penſitationum agnouiſſe,canon,oblationem, & indictionem.Tributorum autem alia dicuntur realia,alia perſonalia,& alia mixta,ſicut & munera,l.Munerum.ff.de muner.& hon. Abb.& Fely.in c.Aduerſus.& in c.Inter alia de immunit eccleſ.apparet enim ex l.3. & 4.ff.de cenſ. quædam tributa ob res tantum tribui,quædam ob perſonas,& quædam ob vtrumque. Poſtea vero cum alijs quoque ex cau

ſis aliæ exactiones impoſitæ fuiſſent, aut ex earum natura, aut ex libito imponentium alia nomina ſortita ſunt, vt cenſum, pedagium, guidagium, gabellam duanam, taleam, collectam, theolonium, & alia. Et conſueuerunt Principes tanto honeſtiori vocabulo ipſa vectigalia nuncupare, quanto turpiora eſſent, ea donationes, munera, præſtantia, ſubſidia appellantes, vt verborum ſaltem honeſtate rei turpitudinem celarent. Cum ergo indebitè, quod alienum eſt etiam in hac re auferatur, & abripiatur, tam ab illis, qui indebita tributa imponunt, quam ab eis, qui debita tributa fraudant, de illis agamus.

22 Inter fures ergo non impropriè connumerari poteſt ille, qui ſine auctoritate ſubditis tributa, & uectigalia imponit, & exigit, c. Super quibuſdam. § Præterea de verb ſign.

23 Hoc ius tantummodo Imperatori, Regibus, & generalibus Concilijs ſpectat. & in ti. C. vectig. no. inſt. non poſſ. habetur illa tantummodo vectigalia eſſe licita, quæ aut antiqua ſunt, aut decreto Principis auctoritatem habentis imponuntur. Ciuitates autem hoc ius non habere conſtat, ex l. 2. & 3. C. eodem tit. ſed Ioann. Andr. in d. cap. Super quibuſdam dicit, poſt pacem Conſtantiæ Ciuitates Italiæ ſibi vſurpaſſe ius imponendi vectigalia: Verius tamen eſt hoc ius imponendorum vectigalium etiam ad omnes alios Principes ſpectare, Reſpubl. ac Ciuitates habentes merum, & mixtum Imperium, nec alium recognoſcentes ſuperiorem, & a quorum ſententijs prouocare non licet. Qui autem ſuperiorem Principem agnoſcunt, ipſo Principe in conſulto, tributa imponere, nec exigere non poſſunt, quod ſi faciunt, proculdubio aliena arripiunt capit. Innouamus, de cenſib. Innocent. in dicto capit. Super quibuſdam, & perpetuo exilio damnandi ſunt, lege vltima, C. Noua vectigal.

24 Et ſicut ius imponendi tributa arguit ſuperioritatem, & dominium, ſic illorum ſolutio, & præſtatio probat ſubiectionem, capit. ſecundo, de cenſibus.

25 Principem autem poſſe tributa imponere, & ſubditos teneri ad ea perſoluenda non eſt in dubium reuocandum, cum & ſumma ratione, & omni lege id conſtet. Ratio eſt, quia cum Princeps a populo electus, & inſtitutus fuerit, vt ipſum populum in pace iuſtè regat, & in bello fortiter tueatur, quæ cum niſi multis vigilijs, ac ſummo labore fieri poſſint, bouique trituranti non ſit os obligandum, ab eiſdem ſubditis debet, vt Principem decet, ſuſtentari. Lex eſt manifeſta, cum legatur in Euangelio, Lucæ capit. vigeſimo. Reddite, quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo, & Chriſtus Dominus noſter

non ſolum hoc alijs præcepit, ſed ipſe quoque re ipſa tributum perſoluit, quamuis ad hoc non teneretur, vt in Euangelio Matthæi, cap. vigeſimo ſecundo, & ideo Paulus Apoſtolus, ex doctrina Chriſti, ad Roman. capit. decimo tertio, nos ita admonuit, vt tributa ſolueremus: Ideo enim & tributa præſtatis, miniſtri enim Dei ſunt in hoc ipſum ſeruientes: reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Sanctorũ Patrum dogmata prædictæ traditioni reſpondent, & præſertim Diui Hieronymi, Theophilati, & Auguſtini libro vigeſimo ſecundo. contra Fauſtum, cap. ſeptuageſimo quarto. Ius Canonicum & Ciuile idem diſponunt. Canoniſtæ hoc tradunt in cap. Innouamus, de cenſibus, Couarru. in cap. Peccatum par. 2. §. 5. num. 5. de reg. iur. in 6. Bert. in tract. de Gabellis, quæſt. 9. num. 1. Pet. de Vbaldis in tract. de collectis, Sylueſter in ſua ſumma in verbo Gabella, il 3. quæſt. 8 Ioann. Medina de contractib q. 13. Alphonſ. de Caſt. lib. 1. de poteſt. legis pœnalis, c. 11. Soto, lib. 3. de iuſt. & iure, quæſ. 6 art. 7. Et faciunt ad propoſitum notata, per M. Ant. Peregrinum, in tract. de iure fiſci, lib. 1. num. 8.

26 Ad hoc autem vt tributa iuſta ſint, debent ex legitima cauſa imponi, cauſæ autem iuſtæ imponendi tributa ſunt; ad uictum, & condecentem ſuſtẽtationem Principis: ad redimendum Principem, vel eius prolem ab hoſtibus, ad dandam nuptui filiam Principis, ad liberandum regnum ab aliqua ſubiectione, vel onere, ad defenſionem ſtatus, ad iuſtum bellum conficiendum, ad neceſſaria fortilitia, vel honeſta ædificia cõſtruenda, & in ſumma cum ob neceſsitatem, uel publicam honeſtatem imponuntur, tunc tributa iuſta ſunt, non antè, vt ſæpe fit, cum ob priuatum Principis commodum, alioquin huiuſmodi Principes eſſent connumerandi inter illos paſtores qui nõ gregem, ſed ſe ipſos paſcunt, de quibus legitur apud Ezechielem, c. 34. quod Di. Hieronymus transfert etiam ad ſæculares Principes, non. n. populus propter Regẽ, ſed Rex propter populum fuit inſtitutus. Et D. Tho. in Epiſ. ad Duciſſam Barbantiæ deteſtatur noua tributa ſine neceſſitate impoſita.

27 Debent etiam tributa, vt iuſta ſint, ſecundum proportionem geometricam imponi, vt ſcilicet vnuſquiſq; pro rata portione ſuorum bonorum ſoluat: ſicuti in conferendis beneficijs, & emolumẽtis nõ æquè omnibus eſt tribuendum: ſed ſingulis ſecũdum eorum merita, & hæc eſt vera diſtributiuæ iuſtitiæ ratio, inæqualitas enim in rebus inæqualib. eſt ſumma æqualitas.

28 Itẽ pro modo neceſsitatis tributũ eſt imponendũ, ne ſubditi ſine cã

plus

plus iuſto grauentur, c. Qui plerumque, de immun. eccl. ſicuti ceſſante tributi cauſa, illud quoque ceſſare debet, c. Cum ceſſante, de appel. l. Cum pater. §. Dulciſſimis, ff. de leg. 2.

29 Ex parte quoque ſubditorum tributa ſoluere debentium furtum, & fraus ſæpe committitur. Quod tamen non eſt ſemper abſolutè verum, ſed tantummodo cum iuſta tributa fraudantur. Fabian de Monte, in tract. de empt. & vend. quæſt. 4. princip. verſic. Vigeſimo quarto, numero 51.

30 Illi autem, qui vt vectigalia defraudent etiam armis vim inferunt grauiori animaduerſione ſunt puniendi, prout etiam Venetorum Conſilio X Virum placuit, a quo anno 1475. 17. Maij emanauit lex, qua iſti violenti vectigalium fraudatores puniuntur ad amputationem manus, & oculi amiſſionem. Et vt vectigalia per appellationes nō fraudentur alia lex anno 1587. 16. Februarij Venetijs lata fuit in Conſilio Vectigalium, vt in prima inſtantia Quæſtores Ciuitatum iudicent, & in ſecunda vrbium Rectores, quod tamen a Rectoribus Brixiæ, die 17. Maij, 1589. interpretatum fuit habere locum in illis vrbibus, in quibus vectigalium particulares Iudices non extant, tunc enim Quæſtores iudicant, at ſi vectigalium Iudices extant ipſi in prima inſtantia ſunt competentes Iudices, non autem Quæſtores.

31 Quando autem iniuſta ſunt tributa, & vectigalia ſi fraudantur, nec in foro conſcientiæ fraudantes tenentur ad eorum reſtitutionem, Pet. de Vbaldis, in tract. de collectis, num. 37. Tiraq de rettactu conſangu. in præfat. num. 99. Lucas de Penna, in l. 1. C. de ſuperind. lib. decimo. Sunt autem iniuſta, vt ex præmiſſis conſtat, quādo imponuntur a non habente auctoritatem, vel ſine cauſa, vel quando ſunt immoderata, & eccelſiua. Tenentur tamen ſubditi etiam ad ſolutionem iniuſti tributi, quando propter defectum ſolutionis reſultaret aliquod periculum, vel publicum ſcandalum, iuxta illud Redemptoris noſtri Matthæi, capit. 5. Quicunque te angariauerit mille paſſus, vade cum illo alia duo.

32 Non iuſtè etiam recuſari poteſt ſolutio antiquiſſimi, & immemorabilis tributi, quamuis nec de cauſa, nec de auctoritate, nec de illius neceſſitate conſtaret, quia præſcriptio habet vim tituli, & in antiquis præſumitur debitas ſolemnitates interceſſiſſe, legiſque præſumptio magis adaptatur ad confirmandum, quàm ad infirmandum, vt eleganter tradit Dec. in l. In contrahenda, nu 4. & 5. ff. de reg. iur.

33 *Sæpè* in facto accidit, vt mercator, vectigale non ſoluto, cum mercibus deprehendatur, antequam ex finibus exeat, & tunc publicani allegent

gent illum in commiſſum incidiſſe,cum finibus exceſſis, non potuiſſent illum detinere,nec illius merces inquirere, ita vt ex coniecturis ſufficiat arguere mercatorem voluiſſe vectigalia fraudare , licet nondum fraudauerit,cum in hoc crimine,quod clam committitur, lex ſit leuioribus probationibus contenta,quod vtique verum eſt, vt Maſcard.quoque tradidit,in lib.de probationib.concluſ.834.quo tamen caſu,inquit,mitigandam eſſe pœnam iudicis arbitrio. Cum ſimus in delicto non conſummato, vt etiam animaduertit doctiſſimus Menochius,de arb.iudic.lib.2.caſ.397.in fine. Illud tamen Maſcard.notat eſse animaduertendum, an ſtatutum loquatur per verbum præſentis, vel imperfecti temporis , an vero temporis præteriti perfecti : ſi enim dixerit: ſi quis extraxerit merces vectigale non ſoluto, hoc caſu non facile eſt dicendum eum in commiſſum incidiſſe , qui reuera nondum extraxit,& maximè cum adhuc re integra potuerit pœnitere,Marſil.in l.Qui falſam monetam,in princ.num.27.ff.ad legem Corn. de Falſis, & Maſcard.de probat.concluſ.835.836.837. Quam diſtinctionem reijcit Iul.Clar.in pract.Crim.quæſt.82. ſuper ſtatuto 7. circa blada, & dicit in Ducatu Mediolani ſeruari , vt iſti in itinere deprehenſi puniantur,ac ſi extraxiſſent.

34 Ille autem,qui a conſueto itinere diuertit , inſolitumque iter facit, præſumitur voluiſſe vectigalia fraudare Rim.conſ.33.num.34.quem refert,& ſequitur Maſcard.concl.473.num.3.niſi ex aliqua rationabili cauſa diuertiſſe doceat.Rim.d.conſ.33.num.45. & legitur apud Salomonem,c.12.In ſemita iuſtitiæ,vita: iter autem deuium ducit ad mortem .

35 Publicanos autem præſumi temerarios , & quod indebitas extorſiones faciant tradit Cuman.conſ.5.circa medium;imò eſſe peſſimum genus hominum clare teſtatur Vulpianus,in l.Quantæ audaciæ,quãtæque temeritatis ſint publicanorum factiones nemo eſt, qui neſciat : iccirco Prætor ad compeſcendam eorum audaciam hoc edictum propoſuit.Et Beneuen.Straccha in tract.de nautis,par.3.num.8.dicit licitum eſſe quocũque ingenio manus illorum publicanorum aufugere, qui indebita vectigalia exigunt, quia,inquit, prædones ſunt.

36 Quemadmodum autem deteſtandi,& puniendi ſunt illi,qui indebita vectigalia imponunt, ſiue exigunt,& illi, qui debita vectigalia non perſoluunt,ſic in illos ſeuerè animaduertendum eſt , qui non ſolum ſubditis, vi,& fraude bona ſurripiunt , ſed Principi etiam vectigalium vtilitatem interuertunt,ij ſunt vſurarij, & fœneratores,qui rapaces fures appellantur,qui enim vſuram accipit rapinam facit,inquit

cap.

cap. Si quis vſuram, decimaquarta quæſt. quarta, & non minus tenetur ad reſtitutionem vſurarius, quam fur, cap. Cum tu, de vſuris & ideo in iure Canonico, poſt titulum de furtis, immediatè agitur de vſuris, quia vſura eſt ſpecies furti, & a Lucano vſura vorax appellata fuit.

Hinc vſura vorax, auidumque in tempore fœnus.

Quod Summus Pontifex imitatus eſt in cap. 1. de vſuris in 6. vbi inquit: Vſurarum voraginem, quæ animas deuorat, & facultates exhaurit, &c. & hos etiam fœneratores inter fures connumerauit Menoch. de arbit. iudic. lib. 2. caſ. 398. num. 4. & num. 20. & idem fecit M. Cato in principio operis ſui, de re ruſtica, dum ait: Maiores noſtri ſic habuerunt, & ita in legibus poſuerunt: furem dupli condemnari, fœneratorem quadrupli, quanto peiorem ciuem exiſtimarint fœneratorem quam furem, hinc licet exiſtimari: cuius legis meminit etiam Alexan. ab Alexandro, lib. primo, cap. 7. gen. dierum. Et Cato ſenex, (vt Cicero in fine, libri ſecundi, officiorum teſtatur) cum interrogaretur quid maxime in re familiari expediret? bene paſcere reſpondit, quid ſecundum? ſatis bene paſcere: quid tertium? bene veſtire (ſiue bene vitire ſit legendum) quid quartum? arare, & cum ille, qui quæſierat dixiſſet, quid fœnerari? tum Cato: quid hominem inquit occidere? ex qua re, inter peſſima flagitia fœnus Catonem poſuiſſe conſtat. Vſurarumque prauitatem non cadere in bonum virum, cum ſit turpis quæſtus, inquiunt poſt Ariſtotelem Theologi, & contra vſurarios inuehit Alexand. conſil. 49. Paucis vtar, volum. 4. & Bald conſil. 449. Ius naturale, volum. 3. Straccha in tract. de mercat. par. prima, numero trigeſimo ſeſto. Tria potiſſimum ſunt genera illorum hominum, qui aliena bona auferunt; vnum eorum, qui vi abripiunt, vt ſunt piratæ & publici latrones: alterum eorum, qui dolo, & fraude aliena contrectant, quos fures appellamus: tertium aliorum peſſimum eorum. qui ſub prætextu beneficij conferendi ſanguinem ſenſim eliciunt, & vitam ſubtrahunt, quales ſunt fœneratores, qui ſub adumbrato auxilij colore, dum ſuam pecuniam egentibus erogant, illis viſcera vſuris præripiunt, quod Ciceronem quoque optime animaduertiſſe videtur, dum lib. primo officiorum ſcriptum reliquit: Cum autem duobus modis, ideſt aut vi, aut fraude fiat iniuria, fraus quaſi vulpeculę, vis leonis videtur, vtrumque alieniſſimum ab homine, ſed fraus odio digna marore. Totius autem iniuſtitiæ nulla capitalior, eſt quam eorum qui tum, cum maxime fallunt, id agunt, vt viri boni eſſe videantur, & in cap. Quid dicam, decimaquarta quæſt. quarta,

dicitur nõ minus eſſe crudelem,qui pauperem trucidat fœnore,quàm qui diuiti aliqua rapit.

37 Iſti fœneratores,& diſſimulati fures,non ſolum,vt diximus, ſubditis perniciosi ſunt, ſed Reipubl. etiam calamitoſi, dum eorum fraudibus vectigalia diminuunt maximo publicæ rei incommodo: cum enim realis mercatura exercetur ex mercium importatione, exportatione, venditione, commutatione, & conſumptione tributa ſoluuntur. Verum cum mercatores ob incommoda, & pericula,quæ mercaturam concomitantur, illã deſerunt, & ad vſuras ſe conuertunt, impiè tempus ipſum. ac pecuniæ vſum vendentes, & ex ſterili moneta. vberrimos fructus trahentes Principis damno,ac ſubditorum paupertate diteſcunt & hoc modo mercatura contemnitur, agricultura negligitur,artes deliteſcunt. nobiles, aut patrimonium diſſipant, aut in pecuniam conuertunt,vt illam ſub vſuris, ſpe maioris commodi dent mutuam: hinc vectigalia minuuntur ærarium euaneſcit, & vrbes deformantur tanto ciuium incommodo,vt res nouas optare, easque moliri coacti ſint:quæ quidem ſeditioſæ nouitates ab illis excitantur,qui ære alieno grauati ſunt: cum enim non poſſint ea dignitate viuere, qua ipſi antea & eorum maiores vixerunt,vt imminentem, ac ineuitabilem calamitatem euitent, rem publicam perturbant: expedit ergo Principi,vt ſubditi ad paupertatem non redigantur, ne ob rati in rerum deſperationem prolabantur, quod facile eueniet ſi eorum fortunas à fœneratoribus conſumi Princeps permiſerit,cum ipſi Principi expediat ſubditos habere locupletes, l. 1. ff. de bonis damnatorum, non modo ad Reipub. tranquillitatem conſeruandam, ſed ad publicam etiam commoditatem augendam, cum ex ſingulorum bonis tributa, & ſic ærarium conſletur, & tanto magis augeatur, quanto ditiores ſubditi fiunt. Expedit etiam vt fortunæ priuatorum apud multos ſint, & non a paucis fœneratoribus occupentur, vt. quando opus fuerit, omnibus membris ſuum robur in vnum conflantibus, poſſit Reipubl. corpus validiſſime conſiſtere, iniuriam propulſare, & ſe ipſum tueri, alioquin etiam ſi ir firma membra deficiant facile concidet: homo enim quamuis robuſtiſſimus inutilis redditur, ſi aut manus debiles, aut pedes infirmos habeat expedit etiam Reip vt non fœnora,ſiue cambia exerceantur: ſed copioſa negotiatio,alioquin cum publico detrimento res male ceſſerit. quod in Italia notiſſimis exemplis duarum Rerump.poteſt digноſci: tanto enim ſunt Venetis ditiores pauci quædam Ligures qui cambia exercent,quantum eorum Reſp.eſt pauperior .Veneta,in qua ma-

gna mercatura vndique apportans exercetur. Eijciantur ergo fœneratores tamquam fures occulti,& pernicioſiſſimi ex vrbibus bene inſtitutis vt Scot.inquit in 4.diſt.15.q.2.art.2.Bald.conſ.382.vol.5.num. 17.non ſolum rationibus iam dictis,& ex legis præſcripto c.1.De vſuris in 6. & ibi gl. ſed præclariſſimis etiam exemplis. Licurgus enim eos è tota Sparta exterminauit. Athenis omnes fœneratorum tabulæ publico decreto fuerunt concrematæ. Cato à fœneratoribus totam Siciliam oppreſſam liberauit. Et Lucullus vniuerſam Aſiam. Ant. Pius,& Alex.Seuerus fœneratorum auaritiam compeſcuerunt. Diocletianus Imp. infames fœneratores pronuntiauit, quod late confirmat Menochius erudit iſſimus de arbitr.iudic.lib.2.caſ.398. num.30. & Alex. III. ſummus Pontifex illos ſacra communione,chriſtiana ſepultura, & oblationibus indignos iudicauit c. Qui in omnibus de vſuris.

38 Illos autem qui numerata pecunia emunt,vt eaſdem res cariori precio ad diem vendant, quàm præſenti pecunia vendi ſolent, eſſe inter vſurarios reponendos habetur in c.Quicunque 14.q 4.& tradit Io. Caldet.in c.fin.de vſuris, Abb.in c.1.num.10. & ſeq. Ne clerici vel mon.Rom.ſing.217.Fui heri,&c.c.In ciuitate,& c.Conſuluit de vſuris,Paul.Par.conſ.54.& ſeq.vol.1.In præſenti, &c.

39 Tanto magis eijciendi ſunt Iudæi,qui publicum fenus exercent irreparabili pauperum incommodo prout ex pluribus locis expulſi fuerunt: quamuis in præclariſſimis vrbibus non modo adhuc retineantur, maximo Chriſtianorum ſcandalo: ſed etiam ex illorum vſuris commodum percipiant illi: à quibus expelli deberent: quam conſuetudinem,vti peccati nutritiuam,à peccato nō excuſare affirmat Alex. de Neuo conſ.103.num.13.& leges exclament, ipſos Iudæos ad vſuras extortas reſtituendas eſſe cogendos. c. Poſt mirabilem de vſuris: & exploratum ſit eos breui tempore chriſtianorum exaurire facultates,vt inquit Summus Pontifex in c. Quanto amplius de vſuris. Nec eis licere vſuras exercere tradit Curt.iun. in l.Eius qui in prouincia num.5 ff.ſi cert.pet.vbi affirmat hanc eſſe communem opinionem Alex de Neuo. conſ.100.Iul.Clar.lib.5.ſent.§. Vſura,verſ.Hæc autem concluſio. Iſti Iudæi quamuis Venetijs commorentur ob publica negocia, & ob antiquam, ac peculiarem illius inclytæ vrbis libertatem, ex quibuſdam tamen Venetorum ciuitatibus fuerunt expulſi, & præſertim ex Taruiſina vrbe, in cuius platea in marmore inciſum legitur Decretum Reip.quo anno 1509.fuerunt eiecti prout etiam Feltria fuerunt exterminati tempore Beati Bernardini Feltrenſis eorum acer-

rimi

rimi perſecutoris: & cuius induſtria in varijs locis ad pauperum com modum fuerunt erecti montes pietatis. Hosq; Iudæos Veneta Reſp. ſemper magno odio proſecuta eſt: nã ex lege Senatus 1496. 26. Martij illis in pœnam præcepit, vt biretum crocei coloris geſtent: & per aliam legem eiuſdem Senatus anni 1443. 11. Aprilis id fuerat antea ſancitum, vt à Chriſtifidelibus diſcernerentur: & ſi cum Chriſtianis fœminis ſe immiſcuerint decreuit illos puniri pœna ducatorum quin gentorum, & biennij carceris, quod ciuili legi reſpondet l. Ne quis Chriſtianam C. de Iud & cęlicol. Illiſque per dictam legem Venetam 1443. interdicta fuit facultas docendi ſcientias, artes, vel etiam ludos: ſed tantummodo illis permiſſum, vt mederi poſsint: prout iure quoque ciuili cauetur l. fin. C. de Iud. & cœlicol. Et per aliam legem eiuſdem Senatus Veneti 1424. penultimo Septembris Iudæis prohibitũ fuit bona ſtabilia acquirere. Pari modo ſunt expellendi Marani peſſimum genus hominum, vt animaduertũ etiam Beneuen. Straccha in tract. de mercatura part. 2. num. 37.

40 Fœnerator etiam tunc furtum committit, cum ſoluta pecunia pignus non reddit l. Si quis vxori §. Eum creditorem ff. de furt. & quotieſcunque non reſtituitur res ſua domino petenti furtum committitur, qui enim repoſcenti non reddit, ſupprimere, & intercipere videtur, quare & furti, & ad exhibendum teneri eum arbitror inquit Vlpianus in l. Pomponius ff. de acquir. rer. domin. Et elapſo tempore conuento ad redimendum pignus, aliter intelligatur datum in ſolutũ creditori: poteſt nihilominus debitor purgare moram, & pignus redimere; & perperam agit creditor ſi illud reddere recuſat, facit l. Quãuis ff. de ſolut. in prin. Ang. in l. Cum dominam. C. de pign. Marul. ſing. 488. Sicut communiter, &c.

41 Qui autem ſint publici fœneratores, ac vſurarij manifeſti, & quomodo probentur, & de eorum pœna recte docet Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſ. 255. & Iul. Clar. in d. §. Vſura, & alij Doctores ab ipſis relati.

42 Tanto magis vſuræ ſunt deteſtabiles, cum omni iure prohibitæ ſint. Iure naturali non ſolum Ariſt. ſummi Philoſophi teſtimonio, qui lib. 1. Polit. ſcriptum reliquit: fœneratores contra naturam agere: ſed etiam ex Iuriſconſultorum communi ſententia, vt notauit Didac. lib. 3. reſolut. cap. 1. num. 5. De iure autem diuino vſuras eſſe prohibitas patet ex euangelio, vbi ſcriptum eſt: Mutuum date nihil inde ſperantes. & cap. 23. Deuter. Non fœnerabis fratri tuo ad vſuram, &c. & cap. 28. Et fœnerabis gentibus multis, & ipſe à nullo fœnus accipies,

& ita

& ita Theologos tenere teſtatur idem Didac. in præcitato loco. De iure quoque canonico apparet hæc prohibitio ex toto tit. de vſuris, & ex Abb. in cap. Poſt miſerabilem eodem tit. De iure etiam ciuili vſuræ prohibitæ ſunt, vt ff. & C. de vſuris, & C. de naut. fœnore, & late concludit Iul. Clar. lib. 5. ſent. in §. Vſura, verſ. Difficultas eſt: & tradit etiam Beneuen. Straccha in tract. de mercatura part. 1. num. 37. De iure Venetorum ſimiliter prohibentur vſuræ, & vſurarij puniuntur per multas leges, & præſertim per leges in magnis comitijs latas anno 1254. 10. Iunij, & anno 1478. 11. Martij, & extant litteræ Ducales, quas tranſcribere non recuſaui, vt etiam exteri intelligant quantum iſta Reſp. fœnus abhorruerit

43 Andreas Vendraminus Dei gratia Dux Venetiarum, &c. Nobilib. & ſapientib. viris Benedicto Triuiſano de ſuo mand. Poteſtati, & Capitaneo Taruiſij, & ſucceſſoribus ſuis, ſalutẽ, & dilectionis affectum. Deliberauimus die 9. Febr. nuper præteriti ſcribere omnibus Rectoribus noſtris, & cum noſtro Collegio committere, & delegare, quod de vſuris, & precijs exceſſiuis tam bladorum, quàm aliarum rerum, contractibuſq; illicitis, & ementitis diligenter inquirere deberent, & procedere per omnes vias, & modos publice proclamari faciendo ſingulis quibuſcunque menſibus, ſemel die mercati, ad ſe præſentandũ omnes tam mares, quàm fœminæ, qui ſe de vſuris enormibus, precijs illicitis, & ementitis contractibus grauarentur, adminiſtrando omnibus contra quoſcunque ius ſummarium, & expeditum, nulla ratione habita alicuius ſcripti, chyrographi, inſtrumenti, & cuiuſcunq; alterius chartæ, & documenti, aut litterarum noſtri Dominij in fraudem impetratarum, ſola rei veritate inſpecta. Nam ideo rem iſtam delegandam curauimus, vt non ad Auditores ſententiarum, ſed ad Nos delegantes, ſi quis appellare voluerit, deuoluantur.

44 Alio quoque modo fraude, & falſitate aliena bona occupantur, quando menſor falſum modum dicit, falſam ſcilicet menſurationem renunciando, de qua materia extat tit. ff. Si menſ. falſ. mo. dixer.

45 Qui quidem menſores cum operam ſuam beneficij loco præbeãt, quod illis in remunerationem datur, honorarium appellatur, quod multo magis de patrocinio Aduocatorum eſſe dicendum notat gloſſ. in l. 1. ff. ſi menſ. falſ. mod. dix. l. Qui operas ſuas, ff. locati. Hodie vero patrocinium Aduocatorum, non honorarium, ſed arbitrarium dici debere, (quod arbitratu accipientium non dantium ſtatuatur) notat Spiegel in ſuo Lexicon iuris.

46 Cicero autem 5. quæſt. Tuſc. honorarium arbitrum illum appellat,

lat, qui ab vtraq; parte iudex totius controuerſiæ eligitur: & hinc particularis actio honoraria introducta fuit l. 1. ff. Si menſ. falſ. mod dix.

47 Quæ vero artes, & qui quæſtus ſint ſordidi, vel liberales docet Cic. lib. 1. officiorum, improbatque illos quæſtus, qui in odia hominum incurrunt, vt ſunt fœneratorum, & illorum quoque quæſtus ſordidos, & illiberales appellat, quorum operæ, non quorum artes emuntur: eſt enim (inquit) in illis ipſa merces auctoramentum ſeruitutis.

48 Cum ergo menſor operas ſuas, loco beneficij (vt diximus) præberet, iccirco de dolo, & lata culpa tantum tenebatur, non autem de imperitia, nec de negligentia d. l. 1. ff. Si menſ. falſ. mod. dix. cuius rei ratio in d. l. 1. adducitur, quia menſor ciuiliter obligatus non eſt. Si autem ille, cuius induſtria fuit electa, alteri hoc onus delegauerit, qui in menſuratione deliquerit, ipſe menſor tenebitur; quia alium non idoneum virum eligendo dolo malo egit l. 2. ff. Si menſ. falſ. mod. dix. & ſi duo menſores doloſè egerint, quilibet in ſolidum tenebitur. l. 3. ff. eod. Si menſor falſum, & minorem modum renuntiauerit ob idque venditor plus precij ab emptore conſequutus fuerit, vel cõtra falſum, & maiorem modum retulerit, & ob id emptor plus agri acceperit, neutro caſu menſor tenebitur, quia emptor poteſt quod pluris dedit ab emptore condicere, vel ex vendito propoſita actione poteſt venditor quod pluris tradidit ab emptore vendicare. Si vero vel venditor, vel emptor ſoluendo non ſit, tunc menſor tenetur l. 3. ff. eod. Si menſor à iudice miſſus me in renunciatione fraudauerit mihi tenetur d. l. 3. Si vero dolo malo tantummodo diſtulit modum renunciare, vt venditor in iudicio ſuccumbat, quia intra certum tempus modum aſſignare debebat, non hac actione tenebitur, ſed actione de dolo l. Si menſor ff. eod. tit. Hæc actio competit ei, cuius intereſt l. 3. in prin. & l. ſi menſor ff. eod. eiuſque hæredibus d. l. 3. in fine: in hæredem autem non datur d. l. 3. in fine: & eſt perpetua l. 4. ff. eod.

49 Hocque iudicium non modo locum habet in agrorum menſuratione, ſed etiam Prætor illud extendit ad quaſcunque menſurationes, veluti, itinetis l. Siue ff. eod. ædificij l. Si menſor in fine, & in architectum l. fin. ff. eod. & in eum qui metiendo mentitus fuerit in tigno, vel lapide, vel ſimilibus, d. l. Siue. Item in menſurando frumento, vino, & cœteris huiuſmodi d. l. Si menſor in fine: Datur quoque aduerſus Notarium, ſiue Aritmetricum, qui falſum numerum dolo malo renuntiauit l. fin. in fine ff. eod. tit. & in ſumma in quacunque falſa renunciatione, ſiue conſtet in pondere, ſiue in numero, vel in menſura hæc actio conceditur, vt ex ſupradictis colligitur.

50 Fur-

50 Furtum peſsimum eſt etiam eorum, qui adulterina ſtatera, vel falſa menſura annonam onerant, de quibus legitur in cap. 25. Deuteronomij: Non habebis in ſacculo diuerſa pondera, maius, & minus, nec erit in domo tua modius maior, & minor, pondus habebis iuſtum, & verũ, & modius æqualis, & verus erit tibi, vt multo viuas tempore ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi: abominatur enim Dominus tuus eum, qui facit hæc, & auerſatur omnem iniuſtitiam. & in c. 11. prouerb. Statera doloſa abominatio eſt apud Deum, & pondus æquum voluntas eius, & cap. 20. Pondus, & pondus, menſura, & menſura, vtrũque abominabile eſt apud Deum. Hoc crimen ad l. Cor. de falſis ſpectat, vt etiam animaduertit P. Manutius de legibus Romanis, & de hoc agitur in l. Annonam ff. de extr. crim. l. penult. ff. ad l. Corn. de falſ. l. In Dardanarios ff. de pœnis. Traianus Imp. pœnam legis Corneliæ ijs, qui ſtatera adulterina vterentur propoſuit: & Diuus Adrianus eum, qui falſas menſuras habuerat in inſulam relegauit d. l. Annonam ff. de extr. crim. Et quoniam variæ pęnæ huic crimini impoſitæ fuerunt, iudicis arbitrio reũ eſſe puniendum cenſuit Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſ. 317. num. 2. Franc. de Marchis quæſt. 279. num. 5. part. 1. De ſalarijs autem, quæ Magiſtratus ex annona percipiebant habetur in tit. C. de annonis. Et de tributo quod pro annona præſtatur agitur in tit. de annonis, & tributis C. lib. 10.

51 Poteſt etiam aliud non diſſimile furtum fraudolentum committi, dum dolo malo res, & mercimonia maiori precio venduntur, quàm limitatum fuerit ipſis mercatoribus. rebus enim venalibus ad quotidianum hominum victum neceſſarijs precium moderari, & limitari poſſe docet Bart. in l. Nemo. C. de iudæis & cęlic. & in l. Imperatores ff. ad l. Iul. de annona, & in l. 1. §. Cura carnis, ff. de off. Præf. vrb. Iaſ. in l. 1. col. 2. ff. de leg. Bart. Bald. & Salyc. in l. 1. C. de epiſc. aud. Abb. in c. 1. num. 6. de emp. & vendit. Sed his peiores ſunt illi, qui frumentum, & alias res ad victum neceſſarias cęlant, vt poſtea eas maiori precio vendant, de quibus inquit Salamon cap. 11 prouerb. Qui abſcondit frumenta maledicetur in populis, benedictio aũt ſuper caput vẽdentium.

52 Circa monetas etiam furtum committunt ſibi ſignantes pecuniam forma publica, vel ſignatam ſurripientes qui non comprehenduntur ſub criminæ falſæ monetæ; quia falſam monetam non excudunt, ſed furantur; & ideo inquit lex ſacrilegij pœnam §. Qui cum ff. ad l. Iul. pecul. Qui cum in moneta publica operantur, extrinſecus ſibi ſignant pecuniam forma publica, vel ſignatã furantur, ij non videntur adulterinam monetam exercuiſſe, ſed furtum publicæ mone

tæ feciſſe. Pari modo ille furti tenetur, qui ex metalis Cęſarianis, aurum, argentumue furati fuerint d.l.Sacrilegij pęnam §.Si quis. ff.eod.

53 Sed ſucceſſiuè de falſa moneta etiam aliquid dicamus, cum hæc materia à propoſito noſtro non ſit aliena: nam ſiue quis non habens auctoritatem monetam cudat, ſiue abradat, & diminuat, ſiue tingat, ſiue dolo malo expendat, quis eum furari, & aliena ſurripere negabit?

54 Ius cudendi monetam ad ſolos Principes ſpectat, hocque ius dicitur eſſe de regalibus principis l.fin.C.de falſ. mon.& ibi gl. Afflict. in tit.quæ ſint regalia in verbo Monetæ.

55 Qui ergo abſque auctoritate monetam excudunt, quamuis bonã, incidunt in legem, & vltimo ſupplicio puniuntur gl. in l. 2. in verbo Obnoxia C.de falſ.mon.& in l.Sacrilegij ff. ad l.Iul. pecul. Alex.in l. Singularia num.26.ff.Si cert.pet Cępol.conſ.78.Bart.in l.Qui falſam ff.ad l. Corn.de falſ. quod etiam ſenſit Menoch. de arbitr.iud. lib.2. caſ.316.nu.15.& ſeq. vbi reprobat opinionem contrariũ tenentium. & præſertim Hyppol.de Marſil.in l.Qui falſam num 56 ff.ad l.Corn. de falſ. vbi dixit hos mitius eſſe puniendos, quem ſequitur Nouell. in ſua pract.crim.in tit.vbi agit contra monetarios. Nam hæc moneta licet in ſe bona ſit, tamen quia facta fuit à non habente auctoritatem reputatur adulterina, & falſa gl. in l. 2. C. de falſ. mon. Bart.in l.Qui falſam monetam ff de falſ. & Marſil. ibi num. 54. Boſſ. in tit.de falſ. moneta.num 2.Bald.in l.Lege Cornelia ff de falſis: & in l. Si quis in fine. C. de falſ. mon. Alex.in l. Singulariter num 26.ff.Si cert pet.Innoc.in c.Quarto de iureiur.Franc.de March quæſt.261.nu.4. part.2. Menoch.de arbitr.iudic. loco citato.

56 Qui falſificat monetam ſui Principis incidit in crimen læſæ maieſtatis, vt habetur in l.1.C.de falſ.mon.& tradit Bald. in l. Si quis nummos C.de falſ.mon.Alex.conſ.13.col 1.lib.6. Menoch. de arbitr. iudic.lib.2.caſ.316.num.29. Qui autem non ſubditus fabricat, ſiue adulterat monetam alieni Principis an incidat in hoc crimen Menoch. de arbitr. iudic. lib.2 caſ.316.num 43.& ſeq.tenet eum in hoc crimen incidere: & pariter eſſe puniendum, reprobando opinionem Marſilij, & Pariſij contrarium tenentium: quia monetas abradendo violant Principum imagines allegat l.1.& l. vlt. C. de veter. numiſ. poteſt lib.11.l.Si qua in publicis C.de ſpect & ſcenicis lib. 11.

57 Qui autem falſificat monetam Imperatoris, pœna ignis punitur, & eius bona confiſcantur l.2.C.de falſ.mon. Viuius in lib. comm. opin. in verbo Monetam falſam Imp.Didacus in libro pract. quæſt. fol. 339.num.3.Fulgoſus conſ.138.Hoc maxime col.penult.Alex. conſ.

104.

104. Quod ſtatutum loquens &c. col. 2. vol. 1. & in l. Eleganter §. Qui reprobos ff. de pign. act. Boniſ. de Vitell. in tract. de maleſ. in tit. de pœna falſantis monetam per totum. Abb. Io. de Imola, & Io. de Anania in c. Quanto de iureiur. Quod tamen aliquibus in caſibus limitatur per Menoch. de arbitr. iudic. caſ. 316. num. 19. lib. 2.

58 Qui vero falſificat monetam alicuius ciuitatis habentis ius cudendi monetas tenetur pœna capitali l. 1. C. de falſ. mon. hanc tamē pœnā capitalem non eſſe intelligendam de pœna mortis, ſed deportationis inquit Alex. conſ. 121. num. 1. lib. 7. Viuius, & Didacus in locis ſupraſcriptis: quorum tamen opinionem reprobat Menoch. dicto caſ. 316. num. 29. & dicit etiam hos eſſe morte afficiendos.

59 Denegatur in hoc crimine appellatio, & domus in qua hoc ſcelus patratur, comburitur, ſi eius dominus id ſciuit, aut ſcire veriſimiliter potuit. Excuſantur viduæ, niſi de dolo expreſsè fuerint conuictæ, & pupilli propter eorum ignorantiam l. 1. C. de falſ. mon.

60 Abradentes autem monetam, & tondentes, aut alio modo minuentes, ac mutilantes, vti publici fures pœna mortis puniuntur. l. Quicunque ff. ad l. Corn. de falſ. Viuius in lib. commun. opin in verbo Monetam radens, Didac. lib. pract. quæſt. fol. 339. num. 5. Ang. de maleſ. in verbo, Falſario num. 30. Bald. conſ. 376. Domini de la Scala vol. 3. & conſ. 155. eod. vol. 3 Nouell. in pract crim. in tit. contra monetarios in fine. Quod procedere non ſolum in moneta aurea, ſed etiam in argentea, & ærea docet Menoch. d. caſ. 316. num. 35. qui eodem in loco num. 36. quærit quid iuris ſit de eo, qui abradit, & diminuit monetam exceſſiui ponderis, illamque ad iuſtum pondus reducit.

61 De tingentibus autem monetas auro, vel argento habetur in l. Quicunque ff ad l. Corn. de falſ. Io. de Anania, & Abb. in c. Ad falſariorum. de crimine falſ. Salyc. in l. 2. C. de falſ. mon. Marſ. in l. Qui falſam ff. de falſ. num. 100. & 101. Quomodo autem moneta tingatur & argentea inauretur docet Plin. nat. hiſt. cap. 3. in fine lib. trigeſimi tertij.

62 Expendentes vero ſcienter monetam falſam extra ordinem puniuntur Bart. in l. Lege Cornelia in prin. ff. ad l. Corn. de falſ. & in l. fin. ff. de extr. crim. Si verò moneta eſſet merè plumbea, vel ſtannea, tunc de falſo puniuntur ſecundum Bart. ibi, & ita conciliari poſſunt ſcribentium opiniones Alex. conſ. 121. num. 3. lib. 7 Cœpol. conſ. 77. num. 6. Barb. conſ. 51. col. 5. vol. 3. Salyc. in l. 3. C. de falſ mon. Marſil. in l. Qui falſam nu. 64. ff. ad l. Corn. de falſ. Viuius, & Didacus in locis preallegatis. Ang. de maleſ. in verbo, Falſario num. 30. Oldr. conſ. 73.

In

In practica opinio Bart ſeruatur, quod etiam Iul. Claro placuit lib. 5. ſent. in §. Falſum in fine.

63 Si vero quis ignoranter falſam monetam expenderet excuſaretur Rom. conſ. 340. circa prin. in fine, Marſil. in d. l. Qui falſam ff. ad l. Corn. de fal. Dyn. conſ 58. col. 2 Barbat. conſ. 51. col. 2. lib. 3. Menoch. de arbitr. iudic. caſ. 316. num. 55. & ſequ.

64 Inſtrumenta apta ad falſam monetam cudendam, ſi in aliqua domo reperiantur faciunt ſufficiens indicium ad torturam contra illius domus habitatores vt tradit Boſſ. in tit. de falſ. mon. num. 7. & 8. Rom. conſ. 323. Ex ipſo Nouell. in pract. crim. in tit. contra monetarios nu. 11. Maſcard. de probat. concl. 1064. num. 9.

65 Qui vero præſtant operam, & auxilium fabricatoribus falſæ monetæ concremantur, & pœna vltimi ſupplicij puniuntur, ſine remedio appellationis, vt tradit Marſil. in d. l. Qui falſam ff. ad l. Corn. de falſ. num. 51.

66 Sed qui hoc crimen falſæ monetæ attentauerint, ſed non conſummauerint, non puniuntur niſi effectu ſecuto d. l. Qui falsã, & ibi doct. Bald. in l. 3. C. de naut. fœn. num. 2. Raphael Cuman. conſ. 138. Bald. conſ. 356. Reperitur in volumine ſtatutorum vol. 1. & in Auth. Sed nouo iure C. de ſer. fugit. Doct. in l. Si quis non dicam rapere C. de Epiſc. & Cler. latè tractant quomodo puniatur affectus effectu non ſecuto: de qua materia ex profeſſo tractauit Felin. in ſuo tract. de conatu.

67 Iſti tamen attentatores, non autem effectores, ſi non ſunt puniendi pœna ordinaria, debent tamen extraordinariè puniri, pro modo culpæ, arbitrio Iudicis, qui potiſſimum conſiderare debet, quare delictum non conſummauerint, an pœnitentia ducti; & hoc an re integra, nec ne: an verò aliquo extrinſeco impedimento, quod contra eorum voluntatem ſuperuenerit. Multum enim intereſt, an quis non conſummet delictum quia noluit, aut quia non potuit: & longe diſtat ille, qui delictum ſibi propoſitum cœpit, quemque illico pœnituit, ab illo, qui diu perſeuerauit, & omnem conatum adhibuit, vt perficeret. Et multum etiam intereſt an poſt pœnitentiam nullum delicti veſtigium remanſerit, an vero remanſerit, & alijs improbis hominibus delinquendi materiam ſubminiſtrauerit. Ille qui cudere cœpit falſam monetam, non tamen formam impoſuit extra ordinem punitur gl. in l. Quicunque ff ad l. Corn. de falſ. tradunt Doct. in d. l. Qui falſam ff. eod. tit Bald. in l. 3 ff de naut fœn. & conſ. 356. lib. 1. Marſil. in d. l. Qui falſam. Grammat. Deciſ. 74 num. 24. Paris conſ. 169. num. 24. lib. 4.

Iudex

Iudex ergo pro modo culpæ pœnam irrogabit, arbitrium enim illi datum eſt, quia omnes delicti circunſtantiæ præuideri non poſſunt, nec illis certa pœna ſtatui, vt eleganter docet Menoch. in proœm. de arb. iudicum.

68 De hac materia falſæ monetæ habetur apud Hypp de Marſ. in repe. d. l. Qui falſam, Afflict. in tit. Quæ ſint regalia. Saly. in l. 1. 2. & 3. C. de falſ. mon. Ang. in verbo Falſario, colum. 6. & ibi in addit. Vital. de Maleſ. in ti. de pœn. falſ. mon. Abb. in c. Quanto de iureiur Maſcar. de probat. concluſ. 1064. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. caſu 365. & per alios ab illis relatos.

69 In hoc Veneto Dominio extant plures leges contra monetarios, & inter cæteras vſque de anno 1473. 20. Octobris in Conſilio X Virum ſancitum fuit, vt monetarij participes, & eorum fautores comburerentur: Abradentibus manus dextera amputaretur, & oculi eruerentur: Scientes, & non reuelantes in libris mille paruorum mulctarentur, & & per annum ad carceres traderentur. Eademque pœna punirentur etiam cudentes alieni Principis monetas: captoribus, & interfectoribus ipſorum monetariorum magnis propoſitis præmijs. Princeps tamen anno 1528. die 28. Decembris Locumtenenti Patriæ Fori Iulij ſcripſit, vt, non obſtate ſupraſcripta lege, quoſdam monetarios ex arbitrio puniret prout natura facti, & qualitas perſonarũ requirere videbatur. Illis autem, qui aqua monetas corrodunt per legem eiuſdem Conſilij diei vltimi Iulij 1525. manus amputari, & oculus erui debet.

70 Aliquando etiam aut falſa exponendo, aut vera ſupprimendo, aliquid dolo malo latenter rapitur, hoc eſt ſurripitur (nihil enim differre obripere, ſurripere, & furtim rapere probat Menoch. de arbitr. iudic. lib 2. caſu 201 nu. 14. & 15.) & tunc reſcriptum dicitur ſurreptitium, quãdo præmiſſo modo ſubrapitur, & non vera ſuggeſtione obtinetur. c. Dudum de elect. c. Super litteris, & c. Poſtulaſti, de reſcrip. Iaſ. in l. 1. num. 2. C. ſi contra ius vel. vtil. publ. Dec. conſ. 541. num. 2. Curt. Iun. conſ. 77. in fine, & conſ. 32. in fine. Crauetta conſ. 296. col. 4. Men. de arbitr. iud. lib. 2. caſ. 201. & 202. per totum, Maſcard. de probat. concl. 846. & 887. l. Si quis obrepſerit, ff. de falſ. & hæc reſcripta, aut ſunt Iuſtitiæ, aut gratiæ, vt docet etiam Rebuf. in praxi beneficiorum, in ti. de differentijs inter reſcripta gratiæ, & iuſtitiæ.

71 Nullam etiam extare differentiam inter ſubreptitium, & obreptitium, vt perperam plures crediderunt, exiſtimantes obreptionem tunc dici cum falſa narrantur, ſubreptionem autem cum vera tacentur, docet fusè Maſcar. de prob. cõcl. 1123. in prin. Menoch. de arb. iud. lib. 2.

caſu 201.numero nono,& decimo,& caſu 314.

72 Impetranti autem reſcriptum,non contra illud opponenti, incumbere onus probandi, vera eſſe, quæ in reſcripto narrantur tradit Maſc. d.concl.1123.ad quem lectorem remitto,& ad Menoch.de arbit.iud. caſu 201.& caſu 314.& 315.lib.2.

73 Huc ſpectat materia legis Viſcelliæ qua puniebantur libertinæ conditionis homines,qui tacita veritate,ſe ad honores, & dignitates promoueri permittebāt,l.Vnica,C.ad l.Viſcel non poterant enim Libertini admitti ad ea, quæ ad ingenuos pertinebant, niſi natalibus fuiſſent reſtituti.

74 Cum enim Libertinus natalibus eſt reſtitutus perinde habetur,ac ſi ingenuus natus medio tempore maculam ſeruitutis non ſuſtinuiſſet, l.Interdum,& l.fin.ff.eod.

75 Vel niſi ius aureorum annulorm impetrati fuiſſent d.l.Vnica, C. ad l.Viſcel.tunc enim ſi nō ſtatum,ingenuitatis ſaltem imaginem obtinebant, & quo ad viuebāt ad publica ingenuorum munera ſine periculo admittebantur,d.l.vnica,& l.Aureorum, de iur.aur.anul.

76 Et eodem iure fœminæ ius aureorum anulorū obtinebant,l.Etiam fœminæ ff.de iure aur.anul.Quod tamen inuitis,aut ignorantibus patronis fieri non poterat.l.Diuus Commodus, ff.eod.

77 Hodie vero etiam abſq; hac iuris aureorum anulorum impetratione liberti conſequuntur ea,quæ ingenuorum ſunt, ex ipſa manumiſſione,quia ſerui dum manumittuntur, denunciantur Ciues Romani Auth.Sed iure Cod.de iur.aur.anul.§.1.& §. Illud Auth. Vt liberi de cęt.colum.6.

78 Non ſunt furum nomine indigni, qui dolo malo aliena bona occupant,cogendo teſtatorem,vt illos hæredes inſtituant, vel impedientes, vt teſtamentum non faciant,cum ipſi,vel ex priori condito teſtamento, vel ab inteſtato ſucceſſuri ſint, de qua quidem materia agitur in ti.ff.Si qui aliquem teſt.prohib.& C.eo.ti. vbi in l.fin.tam, ff.quàm C. dicitur licere blanditijs teſtatorem inducere ad teſtandum, vel ad non teſtandum,quam materiam exactiſſimè examinauit Bart. in l.Virum,ff.ad S.C.Treb.& quoniam plures caſus accidere poſſunt, quid iuris in vno quoque ſit eleganter tractat doctiſſimus Menoch. de arb. iud.lib.2.caſu 395.& præclariſs.Iuriſconſultus M.Ant.Peregrinus,ti. 6.lib.2.de iure fiſci & Iul.Clar.lib.5.ſent §.Falſum,ver.Prohibens aliquem teſtari,& in pract crim.quæſt 83.verſ.Compellens aliquem teſtari,vbi diſtinguendo dicit, ſi in conatu interuenit violentia cum armis infligitur pœna legis Iuliæ de vi publica: ſi ſine armis, puniendus

eſt

eſt pœna legis Iuliæ de vi priuata, ſi ſolus metus fuit adhibitus pœna eſt arbitraria, ad quos lectorem libenter remitto. Sed ne extra propoſitum noſtrum furtorum hæc egiſſe videamur, allego optimũ textum, in l. Si quis teſtamentum, §. fin. ff. ad legem Aquil. vbi expreſſe dicitur, interdum euenire, vt quis tabulas teſtamenti delendo furti non teneatur, ſed tantummodo damni dandi deleuit, ergo ſi deleuit tabulas animo furti faciendi, fur eſt, & ita hoc crimen ad materiam furtorum ſpectare conſtat.

79 Vt fur quoque eſt ille Notarius, qui falsò in alieno teſtamento legatum aliquod ſibi adſcribit, l. 1. §. Ad teſtamentum, ff. ad leg. Corn. de falſ. & toto tit. C. de his, qui ſibi adſcribunt in teſtamento. Quod in teſtamento inſcriptis abſolutè verum eſſe, in teſtamento autem nuncupatiuo per teſtium depoſitionem poſſe huius legati veritatem comprobari poſt Bal. in l. 2. C. eo. tradũt Raph. Cum. in conſ. 79. Quidã fecit teſtamentum, Hypp. de Marſil. ſing. 174. Ille qui ſibi, affirmat Illuſtriſſimus Cardinalis Mantica, de coniect. vlt. volunt. lib. 1. tit. 6. nu. 5. Iul. Clar. lib. 5. ſent. in §. Falſum, ver. Aſcribens ſibi legatum.

Finis §. Quarti.

DE FVRTIS

§. QVINTVS.

SVMMARIVM §. 5.

1 *Propriæ rei furtum fieri non poteſt.*
2 *De furto rei communis.*
3 *De furto rei propriæ in qua alter habet aliquod ius.*
4 *Quid ſi fur ignorabat cuius eſſet res furtiua?*
5 *De expilatoribus.*
6 *An in re domino carente cadat furtum.*
7 *Quando crimen expilatæ hæreditatis committatur.*
8 *Et quando ab hærede intentatur hoc crimen.*
9 *In vxorem non datur actio expilatæ hæreditatis.*
10 *Et an in hæredem.*
11 *Datur priuigno contra vitricum.*
12 *Et contra nouercam.*
13 *Expilatores hereditatis extra ordinem puniuntur.*
14 *Legata non minuuntur per expilationem hæreditatis.*
15 *An expilatores compræhendantur à ſtatuto puniente fures, & num. 16.*
16 *Fur dicitur improbus, hæreditatis expilator fur improbior, & raptor improbiſſimus.*

17 *Ex-*

17 *Expilatores re uera qui nam ſint.*
18 *Sacrilegi ſunt fures nequiſsimi.*
19 *Sacrilegium ſecundum ius canonicum tribus modis committitur.*
20 *Et quid de iure ciuili.*
21 *An qui effodit theſaurum in Eccleſia ſepultum ſit ſacrilegus.*
22 *Cur antiqui res ſuas precioſas in templis deponebant, & illarum raptores quomodo puniebant.*
23 *Sacrilegium ſemper execrandum, à Deo ſeueriſsimè punitum, & in hac vita.*
24 *Quomodo ſacrilegium fuerit de iure diuino punitum.*
25 *Quomodo de iure Canonico.*
26 *Quomodo de iure ciuili.*
27 *Quomodo de iure gentium.*
28 *De furtis quæ circa ſepulchra committuntur, ac de ſepulchrorum violatoribus.*
29 *Aedificium, in quo reperitur aliquid e ſepulchro detractum, in fiſcum deferetur.*
30 *Violator ſepulchi eſt infamis.*
31 *Sepulchri appellatione quæ veniant.*
32 *Quando ſepulchrum violari dicatur.*
33 *Quibus notis antiqui ſepulchrorum fines exprimebant.*
34 *Quantum ſepulchra ab alienis ædibus diſtare debebant.*
35 *De notis antiquis quibus hæredes excludebantur à ſepulchris.*
36 *Sepulchra in vrbibus prohibita.*
37 *De ſepulchris beſtiarum.*
38 *Lugubres mulierum eiulationes prohibitę.*
39 *In ſepulchris non habet locum vſucapio.*
40 *De epitaphiorum furtis.*
41 *De illis, qui mœnias, & portas vrbium occupant.*
42 *De vſurpatoribus, ac fractoribus aggerum.*
43 *De furibus, ſiue vſurpatoribus aquæ publicæ.*
44 *De ripa munienda.*
45 *De illis qui faciunt nauigationem deteriorem.*
46 *De fluminibus nauigationem impedientibus.*
47 *De locorum publicorum occupatoribus.*
48 *Flumina quædam eſſe publica, quædam priuata.*
49 *Vias quoque alias eſſe publicas, alias priuatorum.*
50 *Licet de facto impedire uiarum occupatores.*
51 *De impedientibus vias publicas.*

52 *Via publica eſt de regalibus Principis.*
53 *De pontibus reparandis.*
54 *De illis, quę vias obſident.*
55 *Interdictum ne quid in loco publico ad vias tantum ruſticas pertinet.*
56 *De via publica reficienda.*
57 *De furto pecuniæ publicæ, hoc eſt de crimine peculatus.*
58 *Lex Veneta contra fures rerum publicarum.*
59 *Fures priuati in neruo, & compedibus publici vero in auro, & purpura.*
60 *Magni fures coluntur, minores occiduntur.*
61 *Leges aranearum telis, & etiam maioribus plagis comparatæ.*
62 *Veſpeſianum Magiſtratos ſuos tanquam ſpongias adhibuiſſe.*
63 *Ex opulentia Tyranni arguitur ſubditorum paupertas.*
64 *De iure ſtatus.*
65 *Peculatus non tenetur ille, ad cuius periculum pecunia pertinet.*
66 *Delentes, aut immutantes quod in publicis libris continetur crimine peculatus tenentur.*
67 *Et qui, ſimulando ſe fiſci creditores, quod fiſco debetur, recipiunt.*
68 *Item qui prædam ab hoſtibus captam ſurripiunt.*
69 *Quando actio peculatus præſcribatur.*
70 *Peculatus non ſolum tenentur illi, qui rem ſacram ſurripiunt, ſed etiam illi, qui ex pecunia ſacra, religioſa, publicaue auferunt.*
71 *Qui finito magiſtratu reſiduum pecuniarum ad eum peruentarum, furatur tenetur pœna legis Iuliæ de reſiduis.*
72 *Item qui ſuo tempore in ærarium publicum pecuniam non reponunt.*
73 *Et illi etiam qui in alium vſum non deſtinatum pecuniam publicam conuertunt.*
74 *De mutantibus priuatis hominibus pecuniam publicam.*
75 *Priuatus retinens publicam pecuniam in hoc crimen non incidit.*
76 *De theſaurarijs qui publicam pecuniam non habent paratam.*
77 *Qui in libris publicis minorem numerum deſcribit reus eſt legis Iuliæ de reſiduis.*
78 *De pœna reorum legis Iuliæ de reſiduis.*
79 *Cum publicis miniſtris furibus mitius eſſe agendum.*
80 *De Iudicum emolumentis, & honorarijs.*
81 *Iudex debet omne turpe lucrum reijcere, ſuam tamen mercedem conſequi.*
82 *Iudex quando concuſſionis crimine teneatur.*
83 *Lex Iulia repetundarum lata fuit ad Iudicum auaritiam reprimendam.*
84 *Iudex qui non ſolum pecuniam, ſed quancunque aliam commoditatem recipit, tenetur de repetundis.*

85 Et

85 *Et dicitur committere baratariam, quæ ſymoniæ æquiparatur.*
86 *Et barataria dicitur crimen læſæ maieſtatis.*
87 *Qui poſſunt donare Iudicibus impunè.*
88 *Quid ſi Iudex poſt ſententiam accipit munus oblatum.*
89 *Sententia per baratariam lata eſt ipſo iure nulla.*
90 *Iudex punitur etiam ſi pecuniam accipiat vt iuſtam ſententiam ferat.*
91 *Et qui accipit vt iniuſtam ſententiam faciat licet non fecerit.*
92 *Quomodo Iudicum honoraria debent eſſe taxata.*
93 *Iudex, Medicus, & Notarius ſalariati non debẽt aliquid amplius accipere.*
94 *Iudices debent quæcunque munera reijcere, & quare.*
95 *Iudices an poſſint Xenia recipere in exculentis, & poculentis.*
96 *Ob Xenia non præſumitur Iudex corruptus.*
97 *Cur Xenia fuerunt Iudicibus conceſſa.*
98 *An hodie Xenia poſſint à Iudicibus recipi.*
99 *De emptoribus officiorum, ac magiſtratuum.*
100 *Lege Iul. repetundarum etiam alij tenentur quam Iudices, & qui.*
101 *Pœna prædictæ legis eſt arbitraria.*
102 *Iudex qui in officio deliquit ibidem puniendus eſt.*
103 *De iuramento Iudicibus dando: & quid obſeruetur in Rep. Veneta.*
104 *Iudices debent leges obſeruare, & iuſtè iudicare.*
105 *De varijs pœnis iniuſtis Iudicibus propoſitis.*
106 *Quis magis peccet corrupens Iudicem, an Iudex corruptus.*
107 *An Iudex latro perſequendo latrunculos peccet.*
108 *De vendentibus fumum.*

§. ALIENÆ REI.

1 IN definitione, alienę rei, dicitur, q̃a propriæ rei, quis furtũ facere non poteſt, l. Rem mihi, ff. commod. l. Creditoris, §. Dominus, ff. de furt. ſic apud Virgil. in Bucolicis, cum Dumetas a Menalca, ita redarguetur de furto:

Non ego te vidi Damonis peſſime caprum,
Excipere inſidijs multum latrante Lyciſca?

Ipſe reſpondet non furtum commiſiſſe, quia caper quem ſuſtulerat ſuus eſſet;

An mihi cantando victus non redderet ille,
Quem mea carminibus meruiſſet fiſtula caprum?
Si neſcis, meus ille caper fuit, & mihi Damon
Ipſe fatebatur, ſed reddere poſſe negabat.

2 Quando autem furtum committatur in re quā fur habet communem cum altero dicemus in §.10.num.34.

3 Cōmittitur etiam furtum in re propria in qua alter habet aliquod ius, l. Eum qui, §. 1. & l. Si is qui rem pignori, ff. de furt. concordat, §. Aliquando autem, Inſt. de oblig. quæ ex del. naſc.

4 Quid erit ſi ignoretur cuius res furtiua ſit? dic nihilominus furtum committi, l. Falſus. §. Qui alienum, in prin. ff de furt. l. Cum quærebatur, C. Vnde vi. Honofr. de Peruſio, in conſil. incip. In Christi nomine, poſitum inter conſilia criminalia diuerſorum, & eſt, 28. numero 18. Omnes enim ſcire debent, quod ſuum non eſt, hoc ad alios modis omnibus pertinere, inquit Imper. in l. fin. C. vnde vi. Dictum etiam fuit in definitione rei alienæ non ſolū ad excludendos illos, qui res vacantes, & in bonis nullius exiſtentes occupant, quos furtum non facere dicemus in §.10. num. 35. & ſeq.

5 Sed etiam vt expilatatores a furibus diſcernerentur: nam ideo expilatores propriè fures dici non poſſunt, quia res, quas ſurripiunt iacente hæreditate carent domino, l. vlt. ff de crim. expil. hæred.

6 Cum autem res contrectatur, quæ dominum nō habet furtum non fit, d. l. Faſus, §. Qui alienum. Bar. in l. Hæreditariæ, ff. de furt. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. caſu 300. nu. 3.

7 Committitur ergo hoc crimen expilatæ hæreditatis quando, ante aditam hæreditatem, & ſic antequam bona alicuius domini dici poſſunt, ipſa bona ſurripiuntur, quo caſu furti agi non poteſt, l. 2. ff. de crimin. expil. hæred.

8 Et hoc crimen intentatur ab hærede, ante aditam hæreditatem, l. 1. C. de crim. expil. hæred.

An vero poſſit hæres furti agere ob furtum factum, antequam hæres eſſet id eſſe controuerſum, & Sex. Ælium. M. Manilium & M. Brutum ſenſiſſe eum agere poſſe, contra autem Scæuolam, & Teſtam exiſtimaſſe, illiſq; Ciceronem aſſenſiſſe, idem Cic. ſcribit Trebatio Epiſt. 22. lib. 7. familiarium.

9 Aduerſus vxorem ob reuerentiam præteriti matrimonij non datur hæc actio. l. Aduerſus, C. eod. l. vxor, ff. eod. tit. Menoc. de arb. iud. dicto caſu 300. num. 8.

10 Nec contra cohæredes, l. 1. C de crim. expil. hæred. quia ſuo iure feciſſe videntur, vt notat Bald. in l. Merito, ff. pro ſocio. Quod tamen eſt intelligendum dummodo hæres vltra partem ſuam non acceperit. Alexander conſilio 103. numero 6. libro primo, dicta l. Merito, & ibi Doctor. ff. Pro ſocio. Crauett. conſilio 319. columna ſecunda,

ver-

verſicul. Neque excuſandus. Menoch. de arbitr. iud. dicto caſu 300. numero 7.
11 Datur autem priuigno hæc actio contra vitricum, l. 2. C. de crim. expil. hæred.
12 Et contra nouercam, l. 3. C. eo.
13 Huiuſmodi expilatores extra ordinem puniuntur, l. 1. ff. eod. vt latè probat etiam Menoch. de arbitr iud. dicto caſu 300. nu. 1.
14 Et legata non minui per expilationem hæreditatis notat Salyc. in l. Obtentu. C. eod.
15 Solent Aduocati, quando furibus a legibus municipalibus impoſitæ ſunt particulares pœnæ, hæreditatum expilatores, & raptores ab ipſis pœnis excuſare, dicentes verba ſtatutaria ſtrictè eſſe intelligenda, nec in pœnalibus ad præiudicium reorum fieri debere de vno crimine ad aliud extenſionem. Verum Boſſ. tit. de furtis, num. 30. dicit nunquam fuiſſe exauditum dum hanc excuſationem pro ſuis clientibus adferebat, quia, inquit, Iudices non curant has ſubtilitates: ſed immo cum iſta ſint maiora crimina, illis etiam maiora ſupplicia ſtatuunt.
16 Nam vt ſimplex fur improbus dicitur, ſic hæreditatis expilator fur improbior appellatur, (vt etiam Aſconio placuit) & raptor improbiſſimus, vt habetur in l. 1. ff. de effract. & expilat. glo. & Doct. in l. Si te expilaſſe. C. ex quibus cauſ. infam. irrog. Bald. in l. De his, C. de fur. dicit hoc eſſe notandum, quia vbi a ſtatuto fit mentio de furibus comprehenduntur etiam publici, & famoſi hæreditatum expilatores, quod etiam notat Angel. de Maleſ. in Verbo Et veſtem cœleſtem, in fi. Boſſ. eodem tit. de furtis, num. 25. Quod tamen reprobatur a Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. caſu 300. num. 2. & 3. vbi affirmat hos expilatores arbitrio Iudicis eſſe puniendos, quod verum eſt per l. 1. ff. de effrac. & expilat. non tamen ſequitur, quod expilatores debeant leuiori pœna puniri.
17 Expilatores autem reuera ſunt illi, qui omnia ſubtrahunt, vel ſubtrahere tentant, ita vt ne pilum quidem relinquant, vt Budæus ex Aſconio obſeruauit in annotat. Pandectarum, in tit. de effract. & expilat. vbi alia adducit notatu digna, & de illis etiam agit Antonius Auguſtinus, lib. 4. emend. iuris, c. 16. in fine.
Particulatim autem expilatores dici illos, qui viatoribus noctu veſtes ſurripiunt placuit Alciato, lib. 1. Parerg. iur. c. 11. & notat Author Lexicon iuris, in verbo expilatores. Verum iſtos magis expoliatores, quàm expilatores dici poſſe arbitror, & expilatorem illum potius eſſe, qui non omnia: ſed quædam adeo callidè, & paulatim ſubtrahit, vt
vix

vix dominus animaduertat, veluti ſi pili ex corpore, ſiue ex barba expilentur quod ex ipſo titulo de crimine expilatæ hæreditatis deprehenditur. Cicero in partitionibus, inquit, ſi ſocios ſpolias, ærarium expilas, &cæt.

18 Etiam ſacrilegi illi, qui ſacras res ſurripiunt nequiſſimi fures ſunt, Bald. in l. ſi nondum, C. de furt. num. 3. Decian. in tract. crimin. lib. 6. cap. 38. num. 1. Et Carolus Quintus Imper. nouam conſtitutionem inſcripſit: De furto ſacrarum rerum, & in locis ſacris patrato, relatam etiam a Deciano in tract. crimin. lib. 6. cap. 30. num. 16. Ideo de hoc etiam peſſimo furti genere dicamus, delicto iure merito inter atrocia crimina connumerato, glo. in c. Venerabilem, in verbo, ſacrilegium, in in fine, de elect.

19 Sacrilegium ſecundum Canones tribus modis committitur, vel ſacra à ſacro, vel ſacra a prophano, vel prophana a ſacro loco auferédo, c. Quiſquis, §. Sacrilegium, 17. quęſt. 4 glo. in c. 3. eiuſdem cauſ. & quęſt. Boer. deciſ. 254. in princ.

20 De iure autem ciuili non eſt ſacrilegium, quando prophana res de loco ſacro ſurripitur, vt notat Bald. in l. Si nondum, C. de furt. & tradit Boer. in prædicta deciſ. & claré hoc eſt in iure deciſum, inquit, enim l. 5. ff. ad l. Iul. peculat. Diui Seuerus, & Ant. Caſſio Feſto reſcripſerunt, res priuatorum ſi in ædem ſacram depoſitæ, ſurreptæ fuerint, furti actionem, non ſacrilegij eſſe. Et licet hoc crimen tanquam furtum de iure ciuili puniretur, quando ſcilicet res prophanæ, e ſacris locis ſurripiebantur Seuerius tamen plectebantur illi, qui res in ſacris locis depoſitas, eiſdemque creditas abripiebant.

21 Pari modo de iure ciuili non eſt ſacrilegus ille, qui theſaurum in eccleſia ſepultum effodit, & aſportat, quia, vt inquit, l. 4. ff. ad l. Iul. pecul. pecunia ſepeliri non poteſt, ſed furti tenetur.

22 Conſueuerunt enim antiqui ſuas pecunias, aut alias res precioſas in templis deponere, exiſtimantes hoc pacto tutas eſſe; homines enim ab huiuſmodi furto ſeueriſſima pœna coercebantur: ſcriptumq; erat in legibus XII. tabul. Sacrum, ſacroue commendatum, qui clepſerit, rapſeritque parricida eſto. Hanc legem refert etiam Cic. lib. 2. de legib. & inquit, Cliſthenem Athenienſem ciuem egregium cum reb: ſuis timeret Iunoni Samiæ dotes filiarum crediſiſſe, vt tutiores eſſent. Et Alexandrum in Cilicia depoſuiſſe apud Solem in delubro pecuniam. Et quoniam Deo Summo omnium parenti omnia a nobis debentur, & verè pater noſter eſt, iuxta dictum Redemptoris noſtri Matthæi, cap. 23. Patrem nolite vocare vobis ſuper terram, vnus eſt

enim

enim pater veſter, qui in Cœlis eſt; ideo iure merito violatores diuinarum ædium pœna parricidarum puniebantur, & appoſitè Iuriſconſultus religionem cum obedientia erga patriam, & parentes coniunxit, in l. Veluti, ff. de iuſt. & iure. Sacrilegiorum duæ ſunt ſpecies, vna perſonarum, altera rerum Deo dedicatarum. Perſonarum ſacrilegium fit, quando perſonæ ſacræ ſtuprantur. Qui ſanctimonialem conſtuprauerit ſi clericus eſt deponi, ſi laicus excommunicari debet, c. Si quis 27. quæſt. 1. Et per Concilium Tridentinum, ſeſſ. 25. c. 5. Sub anathematis vinculo omnibus prohibetur monialium clauſtra ingredi niſi qui præeſt id ſcripto aliquo permiſerit, ex manifeſta, & neceſſaria cauſa. Iure autem Ciuili, qui ſacras Virgines non ſolum rapuerint, ſed rapere etiam tentauerint, capite, & bonorum publicatione puniuntur, l. Si quis non dicam rapere, C. de epiſc. & cler. Pari modo eorum fautores, & auxilium præbentes, quia, vt inquit, l. Raptores Virginum, C. eod. hoc crimen, non ſolum ad iniuriam hominum, ſed etiam ad ipſius omnipotentis Dei irreuerentiam committitur. Apud Romanos etiam hoc crimen ſeueriſſima animaduerſione fuiſſe punitum teſtatur Alexand. ab Alexandro, lib. 1. cap. 12. gen. dier. corruptores enim Veſtalium Virginum publicè, vſque ad necem cædebant. Apud Illuſtriſſimos Venetos plures extant leges contra corrumpentes, vel etiam attentantes moniales, & præſertim Decemviralis vna anni 1566. 29. Martij, qua ſancitur, vt ille, qui rem habuit cum moniali, etiam nondum conſecrata, non poſſit mitiori pœna puniri, quam annorum decem exilio intra Mincium, & Fanaticum ſinum, & ducatorum mille, quod ſi non ſoluerit detrudatur in carcerem ibidem per annos ſex manſurus, & poſtea mittatur in exilium ſuperius præfinitum. Qui vero ſine licentia fuit repertus in monaſterio, ſi rem venercam non exercuit, condemnetur ad dimidiam pœnæ prædictę. Et alia lege eiuſdem magiſtratus 1569. 31. Auguſti puniuntur etiam illi, qui accedūt ad monaſteria, ut moniales ipſas alloquantur.

23 Sacrarum etiam rerum ſacrilegium fuit ſemper crimen execrandum: ſcribit enim Diodor. lib. 12. Xerſis copias ad Apollinis Delphici templum diripiendum miſſas fulmine periiſſe. Quod exercitui Cambyſis in Iouis Amonij templum miſſo accidiſſe quoque teſtatur Iuſtinus lib. 2. De auro autem à Brenni militibus Tholoſam delato, & a Q. Cępione nouo ſacrilegio direpto, & quomodo eidem, eiuſque exercitui interitum attulerit ſcribit Iuſt. lib. 32. & Gel. lib. 3. cap. 9. vnde adagium, Aurum Tholoſanum ortum habuit. Et Val. Max. lib. 1. cap. 2. inquit manus ſacrilegas, quæ Apollini veſtem auream abſtulerunt,

ſpoliatores. Cito reddam viciſſitudinem; argentum enim meum, & aurum tuliſtis.

25 Iure autem Canonico iſti ſacrilegi grauiter puniuntur, & Iudæ proditori æquiparantur, vt eodem ſupplicio feriantur. c. Quid ego 23. q. 4. c. Attendendum 17. q. 4. c. Indigne 12. q. 2. & non ſolū perpetua infamia, carcere, vel perpetuo exilio plectuntur, ſed anathemate quoque feriuntur. c. Conqueſtus de foro comp. c. Si quis ſuadente, & ibi gl. in verbo Subiaceat 17. q. 4. & gl. in c. Sacrilegium ead. quæſt. & late Decian. in ſuis tract. crimin. in cap. de pœnis ſacrilegij num. 22. Hieremias Propheta cap. 6. Baruch inquit: Coronas certe aureas habent ſuper capita ſua Dij illorum, vnde ſubtrahunt illud in ſemetipſos, dāt autem ex ipſo proſtitutis, & meretrices ornant, & iterum cum receperint illud à meretricibus ornant Deos ſuos.

26 Iure quoq; ciuili ſeueriſſimè ſacrilegi puniuntur, lege enim duodecim tab. vt diximus, qui ſacrum, ſacroue commendatū rapiebat, vt parricida plectebatur, & per l. Sacrilegi, ff. ad legem Iul. pecul. qui ſacra publica compilant, capite damnantur. Et cum poſtea a pluribus legibus variæ pœnæ fuiſſent ſacrilegis impoſitæ, res ad arbitrium iudicis eſt relata, pro conditione delinquentis, & criminis qualitate, inquit enim Vlpianus, in l. Sacrilegij pœnam, ff. eod. titu. ad Beſtias quoſdam damnatos fuiſſe, alios furca ſuſpenſos, & alios viuos concrematos, prout delinquentium conditio, & delicti qualitas expoſtulabat. Nam, vt inquit Decian. de Sacrileg. in cap. Quibus ex cauſis aggrauetur ſacrilegium, num. primo, grauè eſt ſacrilegium, quod in bona Eccleſiæ committitur, grauius, quod in ornamenta ſacerdotum, mox eſt, quod in imagines, deinde quod in reliquias Sanctorum, poſtea, quod in vaſa conſecrata, & grauiſſimum, quod in Sacramenta ipſa: ſed longè omnium execrandum quod in perſonas ipſas patratur, & hoc etiam tanto grauius, quanto ſanctior erit perſona in qua committitur, & ideo cum variæ eſſent ſacrilegiorum ſpecies, variæ etiam pœnæ ex arbitrio infligi debuerunt, d. l. Sacrilegij pœnam, & l. Iulia, §. Mandatis, ff ad l. Iul. pecul. & idem docet ipſe Decian. in d. cap. 33. de pœnis ſacrilegij, numero 38. & Menoch. de arbitr. iud. libro 2. caſu 398. num. primo, & ſequen.

27 De alijs autem pœnis apud varias gentes ſacrilegis iniunctis tract. Mant. conſ. 217. in fine. Menoch. in d. caſu 389. & Decian. in d. c. de pœnis ſacrilegij. ad quos lectorem remitto, & ad ſcripta per Cœl. Rhodiginum noſtrum, lib. 12. c. 13 antiq. lect.

28 Cum etiam in ſepulchris violandis furta committantur, ideo de ſepul-

pulchrorum violatorum crimine,de quo in ff.& C.ſpeciales tituli extant, agamus. Si quis ergo ſtatuam, è monumento furatus fuerit, etiam non affixam,arculam oſſariam,ſaxa, marmora,columnas, vel aliud huiuſmodi; quod ad conſtruendum, ſiue exornandum ſepulchrum appoſitum fuerit, tenetur actione ſepulchri violati, & locus etiam erit interdicto,quod vi,aut clam,l.2.& l. Sepulchri deteriorem, ff.de ſepul.viol.l.Qui ſepulchra,C.eod.immo etiam qui lapidem mouet,terram euertit,aut ceſpitem euellit in hoc crimen incidit, l.Pergit audacia,C.eod tit.& ſi liberi homines ſunt vltra reſtitutionem rerum ablatarum de iure Digeſtorum mulctatur pœna centum aureorum, l.Prætor ait,ff.de ſepul. viol. de iure autem Codicis, decẽ pondo auri, l.Qui ſepulchra,C.eod.ti.Farinac. qui complures allegat, in prax.crimin.tit.de delict.quæſt.20.num.120. Qui autem cadauera ſpoliant, ſi armata manu id egerint,etiam capite plecti poſſunt.Si autem ſine armis vſque ad metalli pœnam,(ſed excluſiuè, vt Menoch. docet, & bene,in tract.recuper.poſſeſſ.remed.9.num.116.)poſſe puniri dicitur in l.3.ff.eod.§.Aduerſus eos,l.Qui ſepulchra,C.eod.tit.Iodoc.in pract.ti. de violatorib.ſepulc. c.109.num.6. Fab.a Monteleone in prax.arbitr. par.4.num.958.Anchar.quæſt.54.num.5. ſecundæ part. Menoch.de arbit.iud.lib.2.caſu 979.num.14.Farinac. in prax.crim.ti. de delictis, quæſt. 20. num.115.116.& 120. Leuius tamen hodie puniri ſcribit Iul.Clar.in pract.crim.quæſt.68.in fine. Hæres autem ſpolians ſepulchrum,ſeu cadauer defuncti non ob id efficitur indignus illius ſucceſſione,vt ſcribit Rom.conſil.15.in quarto dubio,quem Peregrin.ſequitur in ti.2.de indignis,lib.2.de iure fiſci, num. 3. Cadauera etiam ipſa interdum ſurripiuntur, & ex ipſis met ſepulchris impiè auferuntur, aut ad iniuriam mortuorum,aut ad medicorũ anatomen,aut alia cauſa,& etiam oſſa ex ſepulchris eruuntur,quod crimen grauiſſimum ſeuerè punitur,vt Paulus docet,in l.Rei ſepulchrorum,& l.fin. ff.de ſepul viol.l.Qui ſepulchra,in fine,C.eod.ti.Farinac.d.quæſt.20. numero 115.De iure autem Canonico mitius puniuntur, & geſta tantummodo irritantur,& num.135.c.Fraternitatem,de ſepul.Iodoc.in prac. crim.d.cap.106.De violat.ſepul.numero 7. & efficiuntur infames, c.Infames,6.quæſ.1.

29 Et ſi quid è ſepulchris detractum in alicuius domo, ſeu villa reperietur, ædificium quodcunque erit in fiſcum deferretur, l. ſecunda, C.eod.tit.

30 Et violatorem ſepulchri eſſe infamem, inquit, Vulpianus in l.1.ff. eod.Et hæc actio licet detur ei,cui intereſt, conceditur tamen etiam

cui-

cuicunque, pluribuſque accuſantibus cui videbitur cauſa iuſtiſſima actio datur.l.3.ff.eod.& eſt actio popularis,l.3.in fi.ff.eo.

31 Sepulchri autem appellatione omnem ſepulturæ locum contineri dicitur in d.l.3.verſic.Sepulchri autem appellatione.Et non ſolum locum,qui recipit humationem, ſed omne etiam ſupra id cœlum, l.fin. §.Si quis proiectum,ff.Quod vi, aut clam.

32 Et ſepulchrum violatur cum quis in eo habitat, vel in agro ſepulchro dicato ædificat,alia quàm ſepulchri cauſa,d.l.3.uerſic.Si quis in ſepulchro. Et etiam ſi quis terra ſepulchri tamquam prophana vtitur, eamque euertit,l.Pergit audacia,C.eod.Hinc illud Auguſti dicterium a Macrobio relatum, lib.2. Saturn. Vectius, inquit, cum monumentum patris exaraſſet,ait Auguſtus: Hoc eſt verè monumentum patris colere. Plato autem lib.12. de legib. prohibuit in loco fœcundo, & in agro ad culturam apto ſepulchrum fieri: impium enim ex ſtimauit non minus a mortuis,quam a viuis terræ fœcunditatem impediri, ne mortui viuos alimentis priuarent.

33 Vt autem ſepulchri fines per ignorantiam quis non ingrederetur, ſepulchrique ius violaret, antiqui conſueuerunt quibuſdam notis in calce epitaphiorum appoſitis ſepulchri magnitudinem declarare,prout legitur Placentiæ hoc modo.

Q. GAMVRIO C. HOSTILIO Ɔ. L. SPECIVNCVL.
IN FR. P. XII. IN AGR. P. XVI.

Ideſt in fronte pedes duodecim, in agro pedes ſexdecim. Alij pro in agro poſuerunt,retro, quod idem erat, prout legitur Taruiſij in Turri Ruſſinionia,vbi in nouiſſima epitaphij parte inciſum eſt.

IN FR. P. XXXIV. RET. P. XXXV.
H. M. H. N. S.

Quas quidem notas Horatius lib.1.ſerm.ſat.8.præclare interpretatus eſt,dum ſic ſcriptum reliquit.

Pantalabo ſcurræ, Nomentanoque nepoti
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum,
Hic dabat hæredes monumentum ne ſequerentur.

Et huc ſpectat locus ille Ciceronis Philippicæ nonæ: Senatum cenſere, atque e Repub. exiſtimare Ædileis Curruleis edictum, quod de funeribus habebant Ser. Sulpitij Q. F. Lemonia Rufi funeri

neri remittere, vtique locum ſepulchro in campo Eſquilino C. Panſa Conſul, ſeu quo in loco videtur, Pedes triginta quoquò verſus aſſignet quò Ser. Sulpicius inferatur, quod ſepulchrum ipſius, liberorum, poſterorumque eius eſſet: vti quod optimo iure publicè ſepulchrum datum eſſet. Sic apud nos Chriſtianos terra per quadraginta paſſus maiori eccleſiæ circum circa adiacens gaudet immunitate eccleſiæ & minoribus eccleſijs, per 30. c. Sicut antiquitus, 17 q. 4. Et cum etiam mœnia ciuitatis, quæ in bonis nullius ſunt, in legibus noſtris ſancta eſſe dicantur, §. Sanctæ Inſt. de rerum diu. illarum pomœria in hominum commercia non ſunt, & tanquam ſanctum ab hominum iniuria munitum, atque defenſum erit, l. Sanctum, ff. de rerum diuiſ. Pomœrium autem dicitur hortiuum ſuburbium mœnibus tam intus, quàm extra adiacens, gloſ in l. Cui, in verbo Pomœrio, ff. de ſeru. export. Et Pomœrij ſignificationem A. Gell noct. attic lib. 13. c. 14. explicat, dicitque eſſe locum intra agrum effatum per totius vrbis circuitum, pone muros, certis regionibus determinatum, qui facit finem vrbani auſpicij, & de Romæ Pomœrio ibi plura. Pomœrij autem latitudo eſt quindecim pedum, l. Mœniana, & l. Si cui, & ibi gloſ. C de ædif. priuat. Ang. in l. Qui prouincias, C eo. ti. Cœpol. de ſeruit. vrban. præd. in tit. de mœnijs, cap. 61. num 3.

34 Prohibitum etiam erat propè alienas ædes ſepulchra conſtruere, & ſaltem ſexaginta pedibus diſtare debebant. ſic enim ſcriptum eſt in legibus XII. tabul. Rogum buſtumue nouum, inuito domino, ne propius ædes alienas ſexaginta pedes adiicito.

35 Supraſcriptæ autem notæ H. M. H. N. S. ex præcitato Horatij loco intelliguntur dum ait. Hic dabat hæredes monumentum ne ſequerentur ſic enim leguntur: Hoc monumentum hæredes non ſequuntur. Teſtatores enim poſſunt cauere ne alius in ſepulchrum ſuum inferatur, & qui ſecus facit, quamuis hæres ſepulchri violati crimen incurrit, vt Vlpianus, in d. l. 3. ff. de ſepulc. viol. his verbis apertè teſtatur. Si quis in hæreditarium ſepulchrum inferat, quamuis hæres, tamen poteſt ſepulchri violati teneri, ſi forte contra voluntatem teſtatoris intulit. Licet enim cauere teſtatori, ne quis eò inferatur, vt reſcripto Imperatoris Antonini cauetur: ſeruari enim voluntatem eius oportere. Ergo & ſi cauit, vt vnus tantum hæredum inferatur: ſeruabitur vt ſolus inferatur, & ideo legitur cap. 23. Geneſ. Abraham filijs Heth dixiſſe: Aduena ſum, & peregrinus apud vos, date mihi ius ſepulchri vobiſcum, vt ſepeliam mortuum meum, & c. In ſepulchrorum violatores plura adducit Menoch. de arbiir.

bitr.iud.lib.2.caſu 387.& ibi de religione ſepeliendi mortuos, ad quē lector accedat.

36 Sepulchra quamuis ex lege municipali quibuſdam in locis etiam in ciuitate fierent, tamen Diuus Hadrianus quinquaginta aureorum pœna prohibuit aliquem in vrbe ſepeliri: idque vbique obſeruari voluit l.3.§.Diuus Hadrianus,ff.eod. quod fuiſſe obſeruatum deprehenditur etiam ex cap.7.Euangelij Lucæ, vbi Christus Dominus noster veniens ad ciuitatem Naim obuiam factus cadaueri adoleſcentuli, quod tunc ad ſepulchrum ferebatur cum multa turba, miſericordia motus illud a mortuis ſuſcitauit, & matri viduæ reſtituit. Idque hac expreſſa lege XII.tabularum vetitum erat: In Vrbe ne ſepelito: neve vrito: ne facito rogum, aſcia ne polito. Ex qua lege intelligitur etiam cadauerum concremationem in Vrbe fuiſſe damnatam, ne inde incendia ſequerentur, quæ ex ipſo rogo, ac lignorum ſtrue incenſa facile ſuccedebant, cum maximè hæc funerum pompa vltra modum aucta, & amplificata eſſet, & ideo ſuperflua etiam ſepulchrorum ornamenta lex prohibuit, in illis verbis: Aſcia ne polito.

37 Verum humana vanitas, & ambitio non ſolum hominibus præclariſſimis, ſed turpiſſimis etiam beſtijs inſignia monumenta, ac conſpicua funera parauit, vt ex Alexan.ab Alexand Gen. dier. cap.14. lib.6. habetur, & Decian. latè proſequitur in tract. crimin. libro 6. cap. 40. numero 44.

38 Et quoniam mulieres præſertim, vt ſummā animi triſtitiam exprimerent faciem in funeribus deturpabant, & lugubribus eiulationibus omnia perturbabant, & vt plurimum pretio conductæ, ac ſimulantes, vnde Horat. in Poet.

Vt qui conducti plorant in funere, dicunt,
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo: ſic
Deriſor verò plus laudatore mouetur.

Ideo lex XII. tabul ſubdit: Mulieres genas ne radunto. (ſeu potius carpunto) ne ve leſſum funeris ergò habento, & poſtea addit. Ploratus, & lamentationes in funere ſuo laræ ſunto. Quod Horatius hiſce carminibus elegantiſſimè comprobauit, Ode vigeſima, carm. libro tertio.

Abſint inani funere næniæ,
Luctuſque turpes, & querimoniæ:
Compeſce clamorem, ac ſepulchri
Mitte ſuperuacuos honores.

39 Et quoniam res ſacræ, & religioſæ non vſucapiuntur, l. Vſucapionem,

nem,& l.Vbi lex in princ.ff.de vſucap. ideo ſepulchra, nec eorum veſtibulum,ſeu aditum vſucapi poteſt,etiam lege XII. tabularum, ſic diſponente: Veſtibulum ſepulchri, buſtum ve ne vſucapito. Immo etiam vendito fundo, in quo extat ſepulchrum, ius ſepulchri adeundi remanet,vt domino iter,aditus, ambitus funeris faciendi ſit, vt inquit,Pomponius,in l.Vtimur eo iure ff.de ſepulch.viol & Cicer. Philipp.9.inquit: ſtatuæ intereunt tempeſtate,vi,vetuſtate,ſepulchrorum autem ſanctitas in ipſo ſolo eſt,quod nulla vi moueri,neque deleri poteſt: atque vt cætera extinguuntur, ſic ſepulchra fiunt ſanctiora vetuſtate.

40 Doctores noſtri,qui nihil prętermiſerunt intactum etiam de epitaphijs ſcripſerunt,& præſertim Decian.in tract.crim.lib.6.c.40.numero 50.& ſequ In quibus quidem epitaphijs etiam furtum cadit quando,vel ſurripiuntur vna cum materia ipſa,vel ipſa epitaphij compoſitio mutato nomine alteri applicatur, vel quando corrumpuntur. De qua re Menoch.etiam loquitur lib.2.caſu 281.de arb.iudicum. Et an ipſis Epitaphijs, alijſque inſcriptionibus in antiquis lapidibus factis ſit fides adhibenda tractat Hieronym.de monte,in tract.de finibus regund.cap.65.

41 In locis quoque ſanctis,& ſacris cadit inuaſio,& occupatio, & ideo muri,ſiue mœnia,vel portæ Ciuitatis quæ ſanctæ dicuntur,§.Sanctæ, Inſt.de rerum diuiſ. ſine licentia Principis habitari non poſſunt, l. 2. & 3.ff.Ne quid in loco publico, & pœna capitis conſtituta eſt in eos, qui aliquid in muros deliquerunt,inquit Iuſtin.in d. §.Sanctæ.

42 Illi vero qui fluminum aggeres rumpunt,vt non ſolum ſegetes,& arbores,ſed tota res ruſtica pereat,& qui ipſos aggeres, ac fluminum valla præter fas,præterque moré antiquitatis vſurpant eo in loco ſunt concremandi, & huius criminis participes deportandi ſine ſpe veniæ, l.Vnica, C.de Nil. agger.non rump.& ibi Cyn.& Bald.& Iodoch.in ti.de agger.ruptoribus,in ſua pract crim. Et quamuis lex de flumine Nilo tantummodo loquatur, de alijs quoque fluminibus idem iuris eſſe notat gloſſ.ibi in verbo,Conſcij. Hoc tamen eſt intelligendum cum rumpuntur aggeres maiores, quibus fractis integri pagus, & interdum vrbes ipſæ aquis obruuntur;non quando minores aggeres,quibus priuatorum agri tuentur, franguntur: tunc enim extraordinariè puniuntur, iuxta text.in l.penul.ff.de var.& extraord.crimin. quas leges ita concordari docet etiam eleganter Menoch.de arbitr.iud.lib.2. caſu 386. In Senatu Veneto anno M. D. XXX. die 9. Februarij,lata fuit lex, quæ pœnam mortis infligit incidentibus, ſiue alio modo irrum-

rumpentibus aggeres fluminum. Et in eodem Senatu, anno 1568. die 24. Auguſti idem fuit deciſum de confractoribus, ſiue inciſoribus viarum publicarum, ob quas inciſiones, ſeu irruptiones inundationes ſequuntur: ſunt enim quidam peſſimi homines, qui aut metu imminentis periculi, aut vt damnum in alios conuertant, fluminum aggeres frangunt, aut peſſima animi improbitate, exclamantes illud tyrannicum; Pereant amici dum inimici intercidāt, ipſos aggeres rumpunt maxima amicorum, æquè, ac inimicorum iactura, quod non ſemel noſtri Rhodigini experti ſunt, & potiſſimum ob Eridani inundationes; iſte enim fluuius confractis aggeribus per noſtros agros excurrit, & cum ſtabulis, (vt Poeta ait) armenta trahit, quod adeo verum eſt, vt cum Poeta Lyrico dicere poſſimus:

Notaq; ſedes fuerat palumbis
Et ſuperiecto pauidæ natarunt
Aequore damæ.

Iam dictæ autem Leges Venetæ, iuxta præfatam diſtinctionem ſunt intelligendæ, vt ſcilicet capite puniantur illi, quorum fractionibus magnæ innundationes ſubſecutæ ſunt: non autem quando priuatorum aggeres franguntur, tunc enim ex arbitrio delinquens eſt puniendus, vt ſupra diximus.

43 Aliud delictum eſt prædicto proximum, eorum qui aquam publicam furantur, ſed quomodo furantur ſi eſt publica? l. 2. §. Aduerſus, & l. Littora, ff. Ne quid in loco publico. Quod etiam Ouid. libro 6. Metamorph. expreſſit dum Iunonem in ruſticos illos loquentem inducit, qui eidem ſitienti cum aquam prohibuiſſent in ranas conuertit inquiens:

Quid prohibetis aquas? uſus communis aquarum eſt:
Nec ſolum proprium natura, nec aëra fecit,
Nec tenues vndas: ad publica munera veni.

Surripitur tamen aqua publica inuito Principe eius domino dum in vſum priuatum deriuatur, quod de fluminibus nauigabilibus eſt intelligendum, l. 2. ff. de fluminibus. Ob idque Prætor interdictum introduxit, de quo in ti. ff. Ne quid in flum. publ. ripaue eius fiat, quo aliter aqua fluat, quam priori æſtate fluxerit, ex qua perfecta rubrica vim ipſius interdicti optimè intelligitur. Et quo pacto hoc furti genus committatur clarè exprimitur, in l. Vnica, in prin. ff. eo. ti dum dicitur. Hoc interdicto proſpexit Prætor ne deriuationibus minus conceſſis flumina exareſcant, vel mutatus alueus vicinis aliquam iniuriam afferat. Et generaliter huic interdicto locus eſt, quotieſcũque, vel depreſ-

ſior, vel altior ſit cum incommodo accolentium. Hæc actio popularis eſt, daturque in hæredes, & per reſtitutorium interdictum ſuccurritur eis, qui hac de cauſa aliquid damni paſſi ſunt, d. l. Vnica, in fine.

44 Non tamen per hoc quis prohibetur opus facere cauſa tuendi ripam fluminis vel agrum vicinum, dummodo deterior non fiat nauigatio, immo qui prædicta facientibus vim inferunt pœna afficiuntur, l. Vnica, ff de rip. mun. Qui autem vult ripam munire debet cauere in annos decem de dãno futuro, ideſt vt intra hoc tempus propter opus quod fecit damnum non contingat vicinis ſuis, nec ijs, qui trans flumen agros poſſident, d. l. Vnica: & de ripatica agit Peregr. de iure fiſci, lib 1. ti. 1. num. 24 dicitque eſſe, de regalibus Principis. Et ex identitate rationis idem iuris erit in ripa lacus, foſſæ, ac ſtagni, quod de ripa fluminis dictum fuit, d l. in fine.

45 Vt autem vel ſtatio, vel nauigatio publici fluminis deterior nõ fiat cauetur etiam in l. 1 ff de fluminib. & ſi quid factum eſt quod nauigationem incommodet datur interdictum reſtitutorium de quo in l. 1. §. Deinde ait Prætor, ff. de fluminibus.

46 Publica ergo cum ſint flumina vnuſquiſque poteſt illis vti, & per illa ad libitum nauigare, & qui aliquem prohibet punitur, ob idque extat, tit. ff. Vt in flum. publ. nauig. lic. Quo interdicto proſpicitur ne quis in publico flumine nauigare prohibeatur, l. Vnica, in princ. ff. Vt in flum. publ. Quod quidem interdictum datur etiam contra eum qui facit quominus pecus ad flumen publicum, ripamue fluminis publici adpellatur, d. l. in fine, & hoc eſſe de regalibus Principis habetur in c. 1. Quæ ſint regalia, & Peregr. de iure fiſci, lib. 1. tit. 1. num. 19. & nume. 17. inquit, maria eſſe Principum reſpectu iuriſdictionis & protectionis, vſum autem illorum publicum eſſe, & proprietatem in bonis nullius, allegat Iacob. de Aretio, & Bald. in l. 2. ff de rerum diuiſ. Principem autem poſſe inhibere piſcationem tradunt Angel. & Alex. in l. 3. §. Nerua, ff. de acquiren. poſſeſſ. & Peregr. loco citato, num. 21. quod num. 22. ex cauſa eſſe faciendum admonet cum omni iure fluminum vſus publicus ſit.

47 Idem ferè eſt de locis publicis dicendum, quod de fluminibus dictum eſt: quæ nemini licet occupare ædificando. l 1. ff Ne quid in loco publ. Nec monumentum conſtruendo, l. 2. ff. de loc. & itin. publ. Imagines autem, & ſtatuæ, quæ in honorem Reipubl. eriguntur poni in publico poſſunt, l. fin. ff. de loco publ. fr. Loca autem publica ſunt areæ, inſulæ, agri publici, viæ publicæ, & itinera publica, l. 2. §. Publici lo-

& loci appellatio, ff. Ne quid in loco publ. Inter viam, & iter hoc intereſt, quod via eſt latior, iter arctius. Inſt. de ſer. §. 1. & §. Via, gloſ. in l. 1. ff. de locis, & itin. publ. Et cum via non eſt adeo lata, vt per eam vehiculum duci poſſit, iter dicitur.

48 Et quemadmodum flumina quædam publica ſunt, In quibus quilibet habet ius piſcandi Inſt. de rerum diuiſ. §. Flumina, & l. Nemo, ff. eo. de rerum diuiſ. quædam priuata, quæ ex conuentione partium legem accipiunt, l. 1. § Hoc interdictum. ff. de flum.

49 Sic viæ quædam publicæ ſunt, quas Græci Baſilicas appellant, Romani Prætorias, vel Conſulares, de quibus loquitur etiam Alc. lib. præter. ij ti. Ne quid in loco publ. a Iuriſcõſulto, in l. 3. ff. de loc. & itin. publ. etiam militares appellantur, quia per eas exercitus tranſibant, quarum exitus erant ad mare, ad vrbes, ad flumina publica, aut ad aliam viam militarem. Vicinales autem viæ, quas vulgus conſortiuas appellat, ex priuatis agris fiunt, quarum ſi memoria non extat inter publicas connumerari ſolent: hæ vt plurimum vicinorum agris inſeruientes ſine exitu in ipſis agris intermoriuntur, l. fin. ff. de loc. & itin. publ. l. 2. §. Si quis nemine, ff. Ne quid in loco publico. Extat adagium ab autore prouerbiorum relatum, Via cum adſit ſemitam quærere, quo vti ſolemus in tergiuerſatores, qui præſens negocium diffugientes diuerticula captant: Item viarum priuatarum ſolum alienum eſt, publicarum autem publicum.

50 Tanto autem odio lex proſequitur viarum publicarum occupatores, vel deſtructores, vt priuatis facultatem tribuerit de facto eos fuſtibus repellendi, l. Ædiles Curules, ff. de via publ.

51 Et non ſolũ viæ non poſſunt deſtrui, aut impediri, ſed adeo liberæ eſſe debent, vt prohibitum quoque ſit in illis rixari, in eas ſtercora proijcere, neque morticinia, neque coria iacere, d. l. Ædiles Curules, in fine, & iure merito introductum eſt interdictum Prohibitorium, contra eos, qui aliquid immittunt, aliudue faciunt in publicis locis, vt alicui damnum contingat, nec etiam vt luminibus officiatur, l. 2. ff. Ne quid in loco publ. Adagioque locus factus eſt ab eorum Authore relatus, ab hac publica viarum facultate deſumptum: Via publica nemo quempiam ire prohibeat.

52 Viam autem publicam eſſe de regalibus Principis habetur in c. 1. Quæ ſint regalia, & ibi Bal. verſi. Item viæ publicæ. Et confirmat Peregr. de iure fiſci, lib. 1. ti. 1. num. 16. Bar. autem in l. Cõtinuus, §. Cum quis, ff. de verborum obl. exiſtimat ius viarum ad ciuitates pertinere. In praxi obſeruatur, vt ſubditæ ciuitates habeant ſuos magiſtratus,

quibus eſt ius efficiendi, vt viæ aperiantur, purgentur, reficiantur, & omne impedimentum tollatur ex eis, de quibus rebus agitur in tit. ff. De via publica, & itinere publico reficiendo.

53 Item vt pontes viarum reſtituantur, & reparentur. l. fin. ff. de flum. l. 2 §. fi. ff. Ne quid in loco publ.

54 Qui aũt vias obſident, tanquam latrones a Principe, ſeu ab eius Rectoribus criminaliter puniuntur non autem a ſubditis ciuitatibus, cũ, ius gladij non habeant. De qua materia videndus eſt Alcia. in l. Quantum ad ius pertinet, ff. de verb. ſign.

55 Inierdictum hoc Ne quid in loco publico, vel itinere fiat ad vias ruſticas, non vrbicas pertinere dicitur in l. 2. §. Si quis nemine, in fine, ff. Ne quid in loco publ. & hoc interdictũ eſt populare, & perpetuum, & illius condemnatio eſt quanti actoris intereſt, l. 2. §. fin. ff. Ne quid in loco publ.

56 Contra illos autem, qui via publica vti prohibent aliud interdictum introductum eſt, l. 1. ff. de via publ. l. 2. ff. Ne quid in loco publ. l. Vnica, ff. Vt in flum. publ. Et ſicut de ripa fluminis munienda interdictum propoſitum fuit, ita de via publica reficienda, l. Vnica, ff. de ripa mun. Item contra eos, qui viam publicam aperire, vel reficere impediunt datur interdictum, ff. de via publ. Plura in materia viarum habentur apud Cœpollam, de ſeruit. ruſt. prædiorum, cap. 3. De ſeruitute viæ.

57 Crimen peculatus ſacrilegio proximum, eſt furti genus eorum, qui publicam pecuniam furantur, qui ſi dum Iudices erãt tempore eorum adminiſtrationis publicas pecunias ſubtraxerunt capite puniuntur, & pari modo, qui illis opem tulerunt, vel ipſas pecunias furtiuas ſciẽter receptarunt, §. Item lex Iulia Inſt. de publ. iud. l. Vnica, C. de crim. pecul. l. 1. & l. 3. ff. ad l. Iul. pecul. gloſſ. tamen in d. l. Vnica, C. eod. dicit id verum eſſe in denarijs fiſci, vel Vrbis Romæ non autem aliarum ciuitatum, l. 4. in fi. ff. eo. l. ob pecuniam, ff. de furtis.

58 In Dominio Veneto extat lex Senatus diei 1. Iulij 1369. qua Iudices res Communis furantes, vel indebite aliquid accipientes puniũtur priuatione officij, reſtitutione non ſolum ablatorum, ſed etiam ad tantundem.

59 Iſti publici fures dicuntur, de quibus M. Cato, in Oratione, quam de præda militibus diuidunda ſcripſit, inquit, vt Aul. Gellius, lib. 11. c. 18. noct. attic. ſcriptum reliquit: Fures priuatorum furtorũ in neruo, atq; in cõpedibus ætatẽ agunt: fures publici in auro, atq; in purpura.

60 Et faxit Deus illud non contingere, quod Xenocrates dicere ſolebat;

bat;Nos ſi licet magnos ſures excolere, minores autem morti tradere: vel quod Iuuenalis cecinit:

Dat veniam coruis vexat cenſura columbas.

Et Terentius ait:

Non rete Accipitri tenditur, neque Miluio,
Qui male faciunt nobis: illis, qui nihil faciunt, tenditur.

61 Legesque aranearum telis æquiparari ſolent, quæ muſcas detineant, a maioribus autem auibus diſcindantur, vt etiam Pierius Valerianus in Aranea notat: & huc ſpectat adagiũ illud, quod Lampridius refert in vita Alexandri Seueri: Quicunque multa rapuerit, pauca autem ſuffragantibus dederit ſaluus erit. Diuerſa tamen ratione, & forſan melius dicere poſſemus, ſi leges non aranearum telis eſſe comparandas, ſed potius illis fortiſſimis plagis, quibus maiores feræ capiuntur, per quas ſine periculo auiculæ impunitæ euolant: nullum enim grauius crimen interdum diuitibus adſcribitur, quàm quod diuites ſint, eiſque Caſtorum more neceſſe eſt, vt ſibi non genitalia, ſed marſupium abripiant, & relicta ſindone nudi effugiant exclamantes.

Cantabit vacuus coram latrone viator.

De qua re Alciatus in ſuo Emblemate:

Exprimit humentes, quas iam madefecerat ante
Spongiolas cupidi Principis arcta manus.
Prouehit ad ſummum fures, quos deinde coërcet,
Vertat vt in fiſcum quæ malè parta ſuum.

Vnde illud.

Quod non capit Chriſtus rapit fiſcus.

62 Legiturque Veſpeſianum Imperatorem amicos ſuos in magiſtratibus vti ſpongias adhibuiſſe. Verum quemadmodum ſplene aucto cætera tabeſcunt membra, ſic fiſco nimium ſubditorum iactura repleto, fideles ſubditi, qui vera ſunt Principum membra adeo debilitãtur, vt corpus ſuum regere non valeant.

63 Veriſſimum eſt enim ex opulentia Tyranni argui ſubditorum paupertatem de qua re ſic Alciatus in altero Emblemate:

Humani quod ſplem eſt corporis, in populi re
Hoc Cæſar fiſcum dixerat eſſe ſuum.
Splene aucto reliqui tabeſcunt corporis artus,
Fiſco aucto, arguitur ciuica pauperies.

64 Reges autem, & Principes illi, qui alienas vrbes multis miſerabiliſſimis cladibus occupant, non ſolum in hac vita impuniti tranſeunt,

ſed etiam id ſuo belli iure,ac iure ſui ſtatus, ſe id ſacere dicunt, quod in effectu eſt per famoſam illã legem Expedit; At quod nam ius iſtud ſit adhuc ignoro, niſi illud ſit antiquiſſimum de quo Cicero in Oratione pro Sextio dicebat:

Quis enim veſtrum, Iudices, ignorat ita naturam rerum tuliſſe, vt quodam tempore homines nondum,neque naturali,neque ciuili iure deſcripto,fuſi per agros,ac diſperſi vagarentur,tantumque haberent, quantum manu,ac viribus per cædem,ac vulnera,aut eripere,aut retinere potuiſſent.

65 Sed ad peculatum reuertamur, quem Labeo definit eſſe pecuniæ publicæ,aut ſacræ furtum,non ab eo factum cuius periculo fuit, l.Sacrilegi capite,§.Labeo,ff.ad legem Iul pecul.c.Quid ergo,23.quæſt.4. ille enim ad cuius periculum pecunia pertinet peculatum non committit,d. §.Labeo.

66 In quod crimen incidunt etiam illi, qui debent, aut immutant id quod in publicis tabulis continetur,l Qui tabulam,ff.ad legem Iul.pecul. & illi, qui ſine ſuperioris licentia rerum publicarum copiam faciunt ad illas, vel inſpiciendas, vel deſcribendas, dicta l. Sacrilegi, in fine.

67 Item qui ſimulans ſe fiſci creditorem, quod fiſco debetur recepit, d.§.Labeo. De quo crimine loquitur etiam Cicero in act. 5. in Verrem, vbi publicæ pecuniæ fœnerationem certiſſimum peculatum appellat.Sed an officialis,qui tempore ſui officij multa acquiſiuit, præſumatur illa de bonis fiſci acquiſiuiſſe niſi demonſtret quo modo illa acquiſierit Doctores communiter tenẽt in dubio præſumi officialem ſuo ære,& legitimè illa acquiſiuiſſe,vt tradit Iul.Clar.in pract.crimin. quæſt 68.verſic.Officialis,reprobata, & penitus exploſa contraria opinione a glo.fin.relata,non tamen approbata,in l.Defenſionis facultas, C.de iure fiſci lib.10.

68 Is quoque qui prædam ab hoſtibus captam ſurripit lege peculatus tenetur,& in quadruplum damnatur, l.Is qui prædam, ff. ad legem Iul. pecul.

69 Peculatus criminis actio quinquennio præſcribitur, l. Peculatus,ff. ad l.Iul. repet. & datur contra hæredem, quia principaliter agitur ad pecunias ablatas recuperandas, quod accidit quoque in iudicijs reſiduorum & repetundarum,l.fin.ff.ad legem Iul.pecul.l.Sciant,C.ad l. Iul.repetun.

70 Eadem lege Iulia peculatus non ſolũ tenentur illi,qui res ſacras ſurripiunt, hoc eſt ſacrilegi, de quibus in Codice particulatim agitur in tit.

tit.de crimine ſacrilegij, de quo crimine ſupra diximus: verum etiam illi,qui ex pecunia ſacra,religioſa, publicaue auferunt Bart. in l. Sacrilegij ff. ad l. Iul. pecul.c.Quiſquis 17.q.4.& ibi Archid. & Lancell.in ſuis canon.inſtit.in tit.de ſortilegis, maledicis, & ſacrilegis.

71 Nunc de alio genere furti pecuniæ publicæ dicamus, eorũ ſcilicet, qui finito magiſtratu reſiduum pecuniarum ad eorum manus peruentarum non reſtituunt in publicum. Vel reſiduum denariorum in aliquem vſum deſtinatorum quod ſuperfuit penes ſe retinent, contra quos fures pœna legis Iuliæ de reſiduis propoſita eſt l.2.& l.4. §. Sed & qui ff.ad l.Iul.pecul. gl. in §.penult.in verbo lex Iulia de reſiduis Inſt. de pub. iudic.

72 In hanc etiam legem incidunt Magiſtratus illi,qui exiguunt pecuniam publicam, & illam ſuis præſtitutis temporibus in ærarium non reponunt, ſed penes ſe retinent ocioſam, vel vt ex ea aliquod emolumentum conſequantur d.l.4.§.lege Iulia de reſiduis l.Sacrilegi in fine ff.ad l.Iul.pecul.

73 Hac lege tenentur etiam illi officiales, qui pecuniam publicam, in certum vſum deſtinatum,in alium vſum conuertunt: etiam ſi id eſſet in vtilitatem Reip.vt notat Ang.in d.§.penult.Inſt.de pub.iud.

74 De mutuantibus autem priuatis hominibus pecuniam publicam habetur in tit. C. De his qui ex publ.ration. mut. pec. accep. Franc. Bruſatus conſ. 325. num.22.lib.3.facit l.1. C. de aur. publ. perſecut. lib. 10. & l.1. 2. & 3.C.De his qui ex publ.collat.lib.10. Hoc tamen excuſari in modica ſumma notat idem Bruſat.eod.conſ.325.num.19 vbi plura ad hoc propoſitum allegat.

75 Qui autem pecuniam publicam accepit perferendam,ad ærariumque profectus, vt propriam retinuit, lege Iul.de reſiduis non tenetur, quia eam priuatus fiſco debebat l. Cum eo ff. ad l. Iul. pecul. Sed eſt priuatus debitor fiſci. At ſi dictam pecuniam reſtituere neglexerit in l.Iul.de reſiduis incidit. d.l.Cum eo.

76 De theſaurarijs autem, qui non habent ſemper paratam publicam pecuniam ad vſum Principis tradit. Franc. Bruſat.conſ.325.num.57. lib.3.

77 Hac lege Iul.de reſiduis tenetur etiam ille, qui in tabulas publicas minorem numerum quàm ex aliqua venditione, ſeu locatione rerum publicarum extraxit, vt reſiduum in vſum proproprium conuertat l. Hac lege ff.ad Iul. pecul.

78 Pœna huius legis eſt amplius tertia parte quã reus debet l.4 §.Sed & ff.eod.quod quomodo intelligatur gl.ibi explicat,& in d. §.penult.

Inſt.de publ.iudic. Hodie tamen obſeruatur,vt extraordinarie puniantur pro modo delicti,& delinquentium qualitate.
79 Quando autē iſti publici adminiſtratores aliquid ſuffurantur cum illis mitius,& benignius eſt agendum.arg.l.Tres tutores ff.de admin. tut.vbi gl.inquit,velamen adminiſtrationis furtum temperare Bald.in c.1.§.Iniuria de pace iur.firm.l.Si multi ff de public.& vectig.Abb.& Fel. in c. Si vero de ſent. excom. Franc.Bruſat. d.conſ.325.num.37. lib.3.
80 Ad Iudicum furta,& eorum ſordes, ac turpia lucra deſcendamus, qui ſicuti ſua honoraria,& emolumenta habere debent,ſic ſe abſtinere,ne aliquid indebitè extorqueant,vel oblatum accipiant. Honorarium, & congrua merces Iudici omni iure debetur. Iure naturali l. Secundum naturam ff.de reg.iur.& iure diuino cap.10.ſapientiæ: Et reddidit iuſtis mercedem laborum ſuorum. Et Apoſt.ad Corinthios 2.Mercedem ſuam quiſque accipiet ſecundum ſuum laborem. De iure quoq; Canonico, in eo enim legitur,dignum eſſe mercenarium mercede ſua c.Quicunque ſuffragio 12.q.2.&c.Cum ſecundum Apoſtolum de præbend.& in c.Militare 23.q.1. dicitur, Quadam prouidentia militantibus fuiſſe ſtipendia conſtituta,ne dum ſumptus quæritur prædo graſſetur. Item de iure ciuili Auth.Vt iudic.ſine quoquo ſuffr. §. Cogitatio in prin. Auth.Iuſiur.quod pręſt. ab ijs qui admin. accipi.§.Iuro quoque in prin.Iaſ.in l.I.Ne quicquam num.2.ff. de off.Proconſ. Debita autem, & congrua ſalaria ea ſunt, quæ conſuetudine,vel Principis auctoritate limitata fuerunt l. Vnica C. de prebēd. ſala.lib.10.Auth.Iud.ſine quoquo ſuffr. §. Hæc autem omnia & in §. Sic igitur,verſ. Sciant enim col.2.Bald.in l. Viuos circa finem. C.De Aduoc.diuerſ. iud.Iaſon in l. Diem functo ff. de offic. Aſſeſſor. num. duodecimo.
81 At quemadmodum ſua iuſta mercede Iudex non eſt defraudandus, ſic,ea contentus,debet omnem ſordidam concuſſionem deuitare,muneraque turpia reijcere Auth.Sed nouo iure C.de pœna iud.qui male iudic.vt enim non tenetur quis propriis ſtipendiis militare, ſic debet ſuis ſtipendiis eſſe contentus,vt habetur in d. c.Militare non eſt delictum,vbi hæc verba leguntur: Interrogauerunt Ioannem milites dicentes; Quid faciemus & nos? ait illis; Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: ſed eſtote contenti ſtipendiis veſtris. Subditque ibi Summus Pontifex; id verum eſſe in Rectoribus,& quibuscunque aliis quomodocunque militantibus,& tandem concludit inquiens: Quicunque ſibi ſtipendia publicè decreta conſequitur,ſi amplius

plius

plius quærit tanquam calumniator, & concuſſor Ioannis ſententia condemnetur.

82 Concuſſionis autem crimen tunc committitur cum Iudex adeo cõcutit mentem ſubditi litigium agentis, vt ab eo aliquid per metum, & violentiam extorqueat, aut non exercet iuſtitiam, niſi recepta pecunia: ac etiam cum quis ob pecuniam accuſat, vel ab accuſatione deſiſtit. l. 1. & 2. ff. de concuſſ. l. 4. C. ad l. Iul. repet. & hæc concuſſio turpiſſimo verbo à Iuriſconſulto ſordida appellatur in l. 1. §. Qui autem in ff. de calumniat.

83 Ad hanc Iudicum auaritiam reprimendam lex Iulia repetundarum introducta fuit, qua punitur Iudex, vel quicunque alius officialis, qui pecuniam ob iudicandum, vel non iudicandum accipit l. 1. & l. 3. ad l. Iul. repet. & ibi gl. & l. Eadem §. fin. & l. lex Iulia ff. eod. Amod. de Caſtell. in tract. Syndic. in verbo; Item in eo quod dictus Poteſtas num. 165. Boſſ. in tract. crim. tit. De offic. corrupt. num. 1. & ſeq.

84 Et non ſolũ pecuniam, ſed quamcunque etiam aliam commoditatem non poteſt Iudex recipere (pecuniam autem accepiſſe dicemus, etiam ſi aliud pro pecunia accepimus, inquit, l. 1. §. fin. ff. de calumn.) vt puta a fœneratore gratis pecuniam & ſimilia Bald. in l. Venales, numero quinto, C. Quãdo prouoc. non eſt neceſſe, l. Quin etiam, & l. ſequ. ff. de calumn. l. fin. C. ad legem Iul. repetun. l. Quiſquis, C. ſi certum petatur.

85 Hoc crimen vulgo legiſtæ Barattariam appellant, Maſcard. de probat. in verbo, Baratatia, concluſ. 164. 165. & 166. & hæc Barataria æquiparatur Symoniæ, c. Licet de Symon. quia ſicut ſymoniacus eſt ille, qui res ſacras, quæ ſuæ certè non ſunt, vendit, vt ſures faciunt, ſic per barattariam leges venduntur, quæ ſacræ ſunt, l. Leges ſacratiſſimæ, C. de legibus. Non debent enim Iudices putare alienum iurgium eſſe ſuam prędam, priuatatumque litium non mercatores, ſed cognitores eſſe debent, vt inquit Imper. in l. tertia, & quarta, C. ad legem Iuliam repetundarum.

86 Immo hoc crimen barattariæ dicitur crimen læſæ maieſtatis a Doc. in d. Auth. Sed nouo iure, C. de pœn. iud. qui mal. iud. Paris de Puteo, in tracta. Syndic. folio 94. de hoc crimine tractat, Bald. in l. Obſeruare in §. Proficiſci, quæſt. 9 ff. de offic. Proconſ. & in l. 1. §. 1. ff. ad l. Cornel. de falſ. Marſil. in l. lege Cornelia, in princ. num. 2. ff. ad Leg. Corn. de ſicar.

87 Excipiuntur ſobrini, & gradu proximiores, & vxor, in quibus fraus non præſumitur, ſed creditur eos ob amorem, & ſanguinis coniunctionem

ctionem iudici donaſſe, & non propter officium d. l. 1. ff. ad legem Iul.repetund. Excipitur etiam amicus, qui aliquid donat Iudici amico ob eorum beneuolentiam, & non vt illum corrumpat, gloſ. in l. 1. C. de cond. ob turpem cauſam, & facit c. Et ſi quæſtionis de Symonia, Maſcard de probat. concluſ. 164. num 12. & 13.

88 Quid autem ſi Iudex recipit munus vltrò oblatum poſt ſententiam ab eo, qui obtinuit? dic hoc caſu non incidere in baratariam, cap. Sicut Epiſcopum, 1. quæſt. 2. Felyn. in c. Tua nos, de Symon. Ancharan. conſil. 271. num. 5. Boſſ. in tit. de offic. corrup. num. 4. Menoch. de arb. iudic libro 2. caſu 42. num. 39. Marſil. ſing. 190. & in l. Pœna legis Corneliæ, ff. ad l. Corn. de falſ. num. 6.

89 Sententia autem per baratariam lata eſt ipſo iure nulla, l. Venales, & ibi Doc. C. Quando prouoc. non eſt neceſ. c. Quattuor modis 11. q. 3. gl. ord. & Fely. in c. Tua nos, num. 5. de Symon. Hinc detegitur delictum eorum, qui audent Iudicibus donare ſub prętextu, quod in vidēdis ſcripturis diligentiores ſint, vel quia rectè iudicent gloſſ. in c. Qui rectè, 11. quæſt. 3.

90 Punitur enim iudex ſi accipit pecuniam etiam, vt iuſtam ferat ſententiam, & hoc quoque caſu corruptus dicitur Paris de Puteo, in tract. Synd. in verbo, Corruptio, quem ſecutus eſt Gramm. conſil. 35. num. 3. Quia deliquit dum iuſtitiam hoc modo venalem facit, & puniendus eſt. Bald. conſil. 21. lib. 5. Boſſ. tit. de offic. corrupt. num. 2. & ideo Cicero lib. 1. de legibus, inquit, Iniuſtiſſimum eſſe iuſtitiæ mercedem quærere. Quod etiam Plato, in ſuis legibus, libro 12. ſeueriſſimè prohibuit in hunc modum; Qui patriæ in aliqua re miniſtrāt nullo modo munera accipiant, nec vlla occaſione, aut ratione nobis perſuadeamus, in rebus quidem bonis ſuſcipienda eſſe munera, in alijs minimè: nam nec cognoſcere facilè eſt, neque cum cognoueris, continere. Idcirco tutius eſt legibus obtemperare dicentibus nulla pro patriæ miniſterio munera eſſe ſuſcipienda, ſi quis vero minus obtemperaſſe damnatus fuerit, moriatur. Didac. ſuper regula peccatum, fol. 103. dicit, eum, qui pecuniam Iudici dedit, vt celeritet cauſam expediret, non videri Iudicem corrumpere voluiſſe, & ideo pecuniam datam repetere poſſe, quem ſequitur Iul. Clar. in pract. crim. q. 73. ver. Iudex committens baratariam.

91 Ille etiam Iudex, qui pecuniam accepit, vt ſententiam iniquam ferret, etiam ſi non tulit tenetur, l. Et generaliter, §. Si igitur, ff. de calum. Nam in committente baratariam pœnitentia non excuſat etiam re integra, vt docet Marſil. ſingul. 326. Pœnitentia in delictis, & cæt.

Et

Et Iudex qui committit baratariam non modo punitur pœna leg. Iuliæ repetundarum, ſcilicet exilio, vel etiam grauius ſecundum facti qualitatem l.lex Iulia §.fin.ff.ad l.Iul.reper.ſed etiam priuatur præſenti officio, & ad alia officia inhabilis, & indignus redditur. l. Iudices C.de dignitatib. lib. 12. Boſſ.in tit.de offic.corrupt. Iul. Clar.in pract. crim.quæſt.73. Verſ.Iudex committens baratariam. Vnde iure merito commendatur Alcamonis dictum à Plutarco relatum,qui, cuidam illum interroganti cur à Meſſenijs oblata munera ſpreuiſſet, reſpondit: Si munera accepiſſem cum legibus pacem non habuiſſem.

92 Et Iudices totius Veneti Dominij in hoc eſſe laudandos arbitror, quòd non conſueuerint munera accipere, vt apud quoſdam alios Principes accipere audio. Nec etiam laudo immodicam ſportularum quantitatem,quæ in aliquibus exteris locis dantur. Nec arbitrium taxandi Iudicibus ſportulas debet litigantibus permitti, ne immoderata taxatione Iudicum gratiam aucupentur: Sed Iudicum iuxta emolumenta Principis decreto debent eſſe præfinita, vt omnis corruptela & fraudis ſuſpicio tollatur.

93 Quando autem certum ſalarium eſt Iudicibus definitum non debent iudices pro ſuo honorario aliquid amplius poſtulare: quemadmodum Medicus ſtipendiatus ab vniuerſitate non debet ab ægroto præmium petere, vt notat Bart.in l. Archiarij C. de profeſſ. & medic. lib. 10. Fel.in c.Tua nos in fin.de homicid. An vero ſi aliquid offeratur poſſit hoc caſu accipi? Ang.in d.l.Archiarij tenet partem affirmatiuam,quem tamen reprobat Hyppol.de Marſ.in l. lege Cornelia la 2. §.Conſtitutum num.3 ff ad l. Corn.de Sicar. Idem eſt in Notario ab vniuerſitate ſalariato, qui nec etiam à ſponte dantibus accipere poteſt, vt ſcribit Fel.in d.c.Tua nos. Si ergo Iudex, Medicus, Notarius, vel alii ſtipendiati in caſibus prædictis aliquid accipiunt furtum com mittunt. Stat enim regula approbata; Prohibitum dari propter bonum publicum prohibetur accipi etiam à ſponte dantibus. gl. in l. Inuictus §.fin.ff.de reg.iur.Fel.in c.1.in fin.de Symon.Bald.in Auth.Sed hodie C de Epiſc.& Cler.gl.in c. Statutum,& in c. fin. de reſcript. in 6.& c Exigit cum gl de cenſib. in 6. Marſil. in l. Lege Cornelia la 2.§. Conſtitutum num.4 ff.ad l.Corn.de Sicar.

94 Sint igitur procul à Iudicibus quæcunque munera. quia excecant lumina ſapientum,& mutant verba iuſtorum, vt legitur in Eccleſ.& in cap 8. Iob minatur Dominus dicens: Ignis cito deuorabit tabernacula eorum, qui libenter munera accipiunt. & qui pecuniam dat, vt quod licitum non eſt conſequatur dicitur vim inferre Hyppol. de

Marſil.

Marſil.ſing.353.Datio pecuniæ,&c.& ibi adducta per eum. Et quamuis Iudex ſit iuſtus, & conſtans debet nihilominus munera reiicere: quia cum ſecundum naturam ſit, vt ſuis benefactoribus quilibet benefacere cupiat, acceptumque beneficium retribuere, nulli dubium iudicis animum muneribus fieri beneuolum, & cupidum gratificandi ei, à quo beneficium accepit, & ſic facile poteſt ſi non corrumpi, at ſaltem ex cæcari,& decipi,cum amantium iudicium,Platonis teſtimonio, cæcum ſit; de qua re agit etiam Neuizanus in Sylua nupt. lib. 5. num.98.quem refert,& ſequitur Io. Segura in ſuo Directorio Iudicum part.1.cap.14.num.22.& faciunt ad hoc propoſitum tradita per Hoſtien.in ſum.de pœnit.& remiſſ. §.Confitendum, verſ. Cui Marchio, & Paris de put. in tract. Synd. in verbo Conſiliarii num. 1. vbi refert illud ruſticorum adagium: Munus intrat per portam Iudicis, & diabolus exit per feneſtram. Pulcherrimi ſunt textus in c. Qui recte, & in c. Pauper,& in c.Non licet 11.q 3.& in c.Non ſanè 14. q.5. & in c. Cum ab omni de vit.& honeſt.cler. Bald.& Ang in l Generaliter ff. de calumn. Auth. Sed nouo iure C.de pœn. iud. qui mal. iud. Plato lib.3. de Rep. vbi agit de muneribus, & corruptelis dicit non eſſe permittendum,vt ciues muneribus corrumpãtur. & ibi relatum eſt illud vulgatiſſimum, ac veriſſimum:

Munera crede mihi placant homineſque Deoſque.

95 Videtur tamen Iudicibus permiſſum, vt poſſint modica quædam eſculenta,& poculenta accipere,quæ paucis diebus conſumãtur ſpontanea liberalitate oblata.c.ſtatutum.§.Inſuper,de reſcript.in 6.l.Plebiſcito ff.de offic.præſ.gl in c.cum ab omni,de vita.& honeſt. cler. quæ munuſcula Xenia appellantur,de quibus textus eſt præclarus in l.Solet ff.de offic. proconſ. vbi ſic ſcriptum eſt.

Non vero in totum Xeniis abſtinere debebit Proconſul,ſed modum adhibere vt neque moroſè in totum abſtineat, neque auarè modum Xeniorum excedat. quam rem Diuus Seuerus Imp. Antoninus elegantiſſima epiſtola, eſt moderatus cuius epiſtolæ verba hæc ſunt: Quantum ad Xenia pertinet,audi quid ſentimus. Vetus prouerbium eſt οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων. Nam valde inhumanum eſt à nemine accipere: ſed paſſim vilisſimum eſt; & omnia auariſſimum. Et quod mandatis continetur, ne domum,vel munus ipſe Proconſul,vel qui in alio officio erit accipiat: emat ue quid, niſi victus quotidiani cauſa: ad Xeniola non pertinet, ſed ad ea, quæ edulium excedunt vſum. Sed nec Xenia producenda ſunt ad munerum qualitatem.

Coar-

Coarctata etiam fuerunt huiuſmodi munera ne in anno excedant centum aureos, l. Eadem in fi. ff. ad legem Iul. repet. quod quomodo ſit intelligendum explicat Alc. diſpunctionum, lib. 3. c. 9.

96 Hæc autem Xenia, ſeu munuſcula permiſſa videntur, quia propter iſta minima non præſumitur animum Iudicum moueri ad iniuſtè iudicandum, facit c. Et ſi quæſtiones in fine, de Symon. gl. in c. Statutum, §. In ſuper, in verbo, Conſumi, de reſcr. in 6. Boer. q. 135 num. 24. 25. Boſſ. in ti. de Officialibus corruptis, num. 2. Alex. conſil. 206. num. 9. & 10. libro 2.

97 Sed illud admonere libet Xenia fuiſſe de iure conceſſa Proconſulibus in ipſo itinere, quia non omnia poſſunt, qui iter faciunt in alienis ædibus emere: decereque videbatur, vt hoſpites etiam de ſuo aliquid apponerent, quod non facile comparari poterat: idque ex ipſius vocabuli ſignificatione confirmatur; Xenium enim eſt munus, quod hoſpitibus datur, & ξένος hoſpes dicitur, vnde Xenodochū dictus eſt locus in quem hoſpites recipiuntur a quibus vulgus hoſpitale deriuauit. Verum cum multa peregrinantibus concedantur, quæ domi manentibus denegantur, cum enim Peregrini, vt inquit Plato, lib. 5. de legib. amicis, & cognatis careant apud Deos, & apud homines maiorem merentur miſericordiam, de quib. Peregrinis agit etiam lib. 12. de legib. Abb. in c. fin. num. 47. de foro competen. c. Vnico, de Clericis Peregrinantibus, c. Si quis Romipetas, & c. Paternarum, 24. quæſt. 3. Non facilè igitur Iudices domi reſidentes exiſtiment ſibi licere iſta Xenia recipere, quæ propter itineris incommoditatem Peregrinis, ac itinera conficientibus priuilegio indulgentur, & dicto cap. Statutum, §. Inſuper, de reſcript. ſi bene ponderetur hoc idem velle innuere videtur.

98 De iure autem nouo hoc correctum videtur in Authen. Scriptum eſt exemplar, §. Prohibeantur, Vt Iud. ſine quo. ſuffr. ibi enim pecuniarijs pœnis, & exilio prohibentur Iudices aliquid accipere, niſi in defectum ſalarij, Lucas de Penna, in l. In ſacris, quæſt. 3. de proxim. ſacr. ſcrin. libro 12. Alber. in d. l. Solet, § Nam vero, num. 5. ff. de off. procōſ. Iudex enim debet habere mundas manus Deo, Legi, & Regi, & nullum attingere lucrum. Authen. de mand. Princ. §. Oportet, colum. 3. & qui munera accipit punitur, vt cauetur in l. Omnes cognitores, C. ad legem Iuliam repetund. iuncta gloſſ. ibi in verbo, Priuatorum. Et de triplici munerum ſpecie, manus ſcilicet linguæ, & obſequij habetur glo. in c. Statutum, §. Inſuper in verbo. Nullum munus de reſcr. lib. 6. facit c. Sunt nonnulli, prima quæſt. prima, & Cic. in act. quarta,

in Verrem obijcit Verri, quod qui pecuniam ei dabant cauſas obtinebant.

An vero hodie Iudices poſſint iſta Xenia recipere in exculentis, & poculentis conſiſtentia, ex mera liberalitate oblata, & quæ paucis diebus poſſunt conſumi, variè fuerunt ſuper hoc opiniones Doctorum, vt refert etiam Gundiſaluus de Villadiego, in tract de Hæreticis, quæſtio. 8. num. 8. & 9. vbi diſtinguendo dicit in delegato Iudice magis licere, quàm in ordinario, affirmatque per leges Hiſpaniæ indiſtinctè prohiberi Iudicibus, ne aliquid a partibus recipiant, ad quem lector ac cedat. De hac re agit etiam Iul. Clarus in ſua pract. crimin. quæſt. 50. verſicu. Scias etiam, vbi inquit in cauſis ſyndicatus officialium, licet poſſet agi criminaliter pro barataria; vt plurimum tamen agi ciuiliter.

99 Contra etiam prohibitum eſt iudicare volentib. officia ipſa emere, ementeſque omnia mala agere præſumuntur, & in Auth. vt Iud. ſine quoquo ſuffr. verſi. Adminiſtrationes expreſſe Imper. inquit, quia Iudicibus officia venduntur, Fugiunt æque ex prouincijs, & confluũt huc omnes ingemiſcentes ſacerdotes, & curiales, & officiales, & poſſeſſores, & populi, & agricolæ, Iudicũ furta meritò, & iniuſtitias accuſantes. Quãdo enim Iudex officiũ emit, ut damna ſua reſarciat, iuſtitiã vendit, vnde innumerabilia crimina patrantur, vt idem Iuſtiniaus ibidem teſtatur inquiens. Quis enim ſine periculo non furetur? Quis nõ latrocinabitur ſine reatu ad adminiſtratorem reſpiciens? & poſtea ſubiungit. Sed neque ſufficimus conſiderare, & exponere quanta ex furto prouincialium Iudicum fiunt peſſima, nullo eos præſumente cum fiducia redarguere: cum illi repente ſe emiſſe ſingula pronuntient, & Ang in l. vlt. C. ad l. Iul. de ambitu, & in §. Cogitandum, Auth. Vt Iud. ſine quoquo ſuffr. acriter inuehitur contra officiales, ementes officia, vt iuſtitiam vendant, & Bar. in l. Procuratores, C. de Murilegulis, lib. 11. inquit, illum, qui dat pecuniam, vt officium obtineat, præſumi habere animum male agendi, & eos, qui permittunt officia vendi, præbere materiam ementibus impunè furandi, quos vehementer dãnat Paris de Puteo, in tract. Synd. in verbo, Officialis, c. 9. & in verbo, Officium cap. 1. Si ergo tantorum malorum cauſa ſunt Principes illi, qui non ex fiſco ſalarium Iudicibus conſtituunt, vt Imp. in d. Auth. Vt Iud. ſine quoquo ſuffr. monet, & tradit Spec. in ti. de ſalario, §. Porrò ſi ordinarius Doct. in l. Iuriſperitos ff. de excuſ. tut. c. Inter cætera, de off. ord. & ibi Doct. quid dicendum erit de illis Principibus, qui non ſolũ ſalaria non conſtituunt, non ſolum officia vẽdunt, ſed quod peius eſt,

& quod

& quod horret animus meminiſſe, ab ipſiſmet Iudicib. partẽ lucri exigunt, certam penſionem ex incerto emolumento, aliaſque perangarias extorquentes, quod ad opprimendos Iudices, bonoſque arcendos, & ad ſubditorum mendicitatem accelerandam infallibile eſt remedium.

100 Supradicta lege Iulia repetundarum tenentur illi etiam, qui ob denunciandum, vel non denunciandum teſtimonium pecuniam acceperint: item ob deligendos, vel dimittendos milites, ob dicendam, vel non dicendam ſententiam in Senatu, vel Cõſilio, vel ob accuſandum, vel non accuſandum, l. Eadem lege, ff. ad leg. Iul. repet. & ex alijs cauſis expreſſis in l. Lex Iulia, ff. eo.

101 Huius legis tranſgreſſores extra ordinem plectuntur l. Lex Iulia, in fine eod. tit.

102 Iudex qui in officio deliquit ad locum delicti debet remitti ibi puniendus, vt illius pœna metus poſſit eſſe multorum, l. 1. C. ad l. Iul. repet. gl. in c. Sicut, in verbo, Pertimeſcunt, de iureiur. & hoc iudicio dãnatus nec Iudex eſſe, nec teſtimonium dicere poteſt, l. Eadem lege, ff. eod. Et quod contra prædictam legem factum eſt, irritum eſt, nec præſcriptio, vel vſucapio prodeſt, l. pen. ff. eo. Pœna pecuniaria illius, qui in officio deliquit in hæredes tranſit, l. 2. C. eod. & anno præſcribitur, l. penult. C. eod.

103 Qui autem proficiſcuntur ad prouincias regendas debent iurare pro ipſis adminiſtrationib. neque dediſſe, neque ſe vllo modo aliquid daturos, neque pro beneficijs tempore eorum adminiſtrationis præſtitis aliquid accepturos, l. fin. C. eo. Sicque in hoc Veneto Dominio Rectorib. & eorum Aſſeſſorib. iuramentum defertur in manib. Excellentiſſimorum Capitum ampliſſimi Conſilij X Virum, antequam ad ſuos magiſtratus proficiſcantur. Et per legem eiuſdem Conſilij, diei 30. Auguſti 1574. prohibitum eſt Rectorib. & alijs Principum perſonas ſuſtinentib. aliquam mercaturam exercere, vt omnis materia delinquendi ſubmoueatur, & vt nullũ Iudices habeant intereſſe, non ſolum illis prohibetur in patria ius dicere, ſed nec etiam ibi ſpiritualem affinitatem contrahere per aliam legem Senatus, 18. Maij 1545.

104 Antiochus tertius ciuitatib. ſibi ſubditis ſcripſit, vt leges obſeruarẽt in iudicando, & ſi quid vnquam illis per litteras mandaſſet, quod legibus repugnaret, non exequerentur. Et ita Ægyptiorum Reges feciſſe Iudicesq; ſuos, iureiurando deuinxiſſe, ne quid iniuſtè iudicarent, etiã ſi Rex ipſe imperaret ſcribit Plut. Apophteg. 11. Memorabileſque eſt Cambiſis Regis factum, qui filium Iudicem in eo tribunali conſidere voluit, in quo patris iniqui Iudicis, ob iniuſtitiam excoriati, pellem

confixerat, vt ſcribit Valer. Max. lib. 6. cap. 3. Alex. ab Alexandro Gen. dierū lib. 3. c. 5. Balduinus in Commentarijs, ad leges XII. tab. lege 52. quos refert etiam Menoch. de arbit. iud. lib. 2. caſu 342 vbi ab jis etiam exemplis contra corruptos Iudices inſurgit, & poſtea memorat pœnas quib ipſi Iudices corrupti, ac per ſordes iudicantes afficiuntur, illaſq; eſſe arbitrarias concludit, & ibi plures allegat auctoritates, vt lector videre poterit.

105 Quantoque odio Principes iniuſtos Iudices proſecuti ſint, vel ex eo cognoſci poteſt, quod plurib. legib. varijſque pœnis eos inſectati ſunt. Ex lege enim XII. tab. capite feriebatur ille Iudex, Arbiterue datus, qui ob rem dicendam pecuniam accepiſſe cōuictus erat, vt etiam Gel. Noct. attic. meminit, c. 1. libri 20. lege Iul. repetundarum etiam arbitrariè fuerunt puniti, vt toto ti. ff. & C. ad leg. Iul. repetund. Item lege Corn. de falſis punitur corruptus Iudex, l. 1. §. 1. ver. Et qui Iudicem, ff ad l. Corn. de fals. & in C. extat. tit. de pœna Iud. qui male iud. Item puniuntur pœna concuſſionis. l. vlt. ff. de Concuſſ. quæ eſt, vt illis infamia irrogetur, & nobilitate exuantur Auth. Nouo iure, C. de pœn. Iud. qui male iud. & ita exuantur, vt in futurum ad aliam dignitatem non admittantur. l. Iudices, C. de dignitatib. lib. 12. & quomodo iſtæ pœnæ irrogentur, & concurrant tradit idem Menoch. in d. caſu 342. & in iure Canonico, pœna Iudicis corrupti habetur in c. 1. de re iud. in 6.

106 Quis autem magis peccet, an ille, qui Iudicem corrumpit, an Iudex ipſe corruptus, & de pœna corrumpentis, immo etiam attentantis Iudicem corrumpere tradit Menoch. in caſu 343. lib. 2. de arb. iudic.

107 Dubitatum fuit apud Theologos, an Iudex latro perſequēdo latrunculos peccet, & ſic de alijs criminib. Sotus de iuſt. & iure, lib. 3 q 4. artic. 2. diſtinguendo dicit, illum Iudicem ratione ſcandali peccare, qui delinquentes in illis criminibus grauioribus præmit. de quib. ipſe Iudex eſt publicè diffamatus, & hoc exemplificat in latrone. Si autem eſſet non de eodem crimine, ſed de alio notatus, vel ſi crimen non eſſet graue, vel minimè notorium non peccaret, quam opinionem ſecutus eſt Ioan. Segura Daualos, In ſuo Directorio Iudicum, c. 8. part. primæ, numero 5.

108 Aliud furti genus occurrit, quod prędictis proximum eſt, eorum ſcilicet, qui fumum vendentes ſubditorum pecunias ſuffurantur: illi autem dicuntur fumum vendere, qui Principum beneuolentiam vendunt, ſimulato commendationis officio, per occaſionem familiaritatis, cum in hoc crimine, quæ oſtentatur Principis familiaritas, cito tamquam fumus euaneſcat.

De

De hac aularum peſte Lampridius eleganter agit in vita Heliogabali,& in vita Alexandri Seueri idem auctor refert Thurnium Verconium de hoc crimine conuictum iuſſu Imperatoris in foro tranſitorio ad ſtipitem alligatum fumo ex lignis humidis exalante fuiſſe necatum,præcone acclamante : Venditorem fumi fumo perire,de hoc crimine quædam etiam ſcripſit doctiſſimus Menoch.de arb.iud.lib.2. caſu 344.& Auctor adagiorum , in Adagio, Fumos vendere per hæc verba concludit: Vtinam noſtri temporis Principes Alexandrum Seuerum curent imitari,qui cum eſſet Ethnicus,præterea Syrus genere, poſtremo vehementer adoleſcens , tamen adulatoribus, delatoribus, Iudicibus furacibus,fumi venditoribus,atque id genus aulæ peſtibus, vſqueadeo erat inſenſus , vt vir alioqui moribus placidiſſimis ijs demum eſſet implacabilis, & Martialis de iſtis ait:

Vendere nec vanos circum palatia fumos
Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro.

Finis §. Quinti.

DE FVRTIS

§. SEXTVS.

SVMMARIVM §. 6.

1 *Immobilia contrectari non poſſunt.*
2 *De ſegetum, frugumque furtis.*
3 *Agricolæ probi, & religioſi eſſe debent.*
4 *Quam execrandum fuerit furtum rei ruſticæ, & de illius pœna.*
5 *Agrorum depopulatores publicis latronibus fuiſſe æquiparatos.*
6 *De ſuperſtitionibus ruſticorum.*
7 *Arborum furtim cæſarum actio.*
8 *An vitis, hedera, harundo, ſalictum, & olea arbores ſint.*
9 *Quæ arbores dicantur. Et de manu arida.*
10 *Variæ actiones occaſione arborum competentes.*
11 *Rem ruſticam in Priapi tutela fuiſſe, & de Priapo plura*
12 *Aduerſus fures remedium eſt, vt domi canes nutri*
13 *Furtum non cadit in animalibus, quæ in bonis n*
14 *Venatio, piſcatus, & aucupium ſunt naturæ le*
15 *Venatio prohibita clericis, & epiſco*
16 *Cur venatio, non autem piſcatio p*
17 *Quomodo venatio debeat concedi*

18 *Feræ beſtiæ poſtquam per occupationem alicuius factæ ſunt, quomodo, & quando ab alio occupari poſſint.*
19 *De beſtijs minimè feris.*
20 *Quomodo in venatione furtum fiat.*
21 *De columbarijs, & furto in columbis commiſſo.*
22 *De furtis beſtiarum.*
23 *De abigeis, & qui verè ſint abigei.*
24 *Differentia inter abigeos, & fures.*
25 *De beſtijs in alienis agris damnum dantibus.*
26 *Quæ ſint probanda ab eo, qui iumentum furtiuum petit.*
27 *Ob ſimilitudines iumentorum lites interdum exoriri.*
28 *Iudex quando ex ſe debeat veritatem cauſæ inueſtigare.*
29 *Iumentorum ſimilitudine veritatem facti argui, ac de hominum ſimilitudine.*
30 *Si iumenta ſe ad inuicem occurrentia agnouerint.*
31 *Ex nota, & ſigno.*
32 *Si iumenta vltro domum acceſſerint.*
33 *Artes eorum, qui iumenta furantur.*
34 *Quæ animalia caſtrata cenſeantur morboſa, & quæ non.*
35 *De ſubtrahentibus genitalia ex alienis iumentis.*
36 *De vendentibus mancipia morboſa pro ſanis.*
37 *Spadones qui ſint.*
38 *Caſtrati qui dicantur.*
39 *Thlaſiæ qui appellentur.*
40 *Thlibiæ qui nominentur.*
41 *Eunuchi qui nam ſint.*
42 *De illis, qui ſe eunuchant.*
43 *De vi teſtium.*
44 *Qui criminoſè euirabantur.*
45 *Eunuchorum vilis conditio.*
46 *Eunuch*[illegible] *ac nobilitat*[illegible]
47 *Spad*[illegible] *libidin*[illegible]
48 *Eu*[illegible]

55 *Qui Eunuchi a militia arceantur, & qui non.*
56 *De pœna eorum, qui vltrò ſe excidendos præbent.*
57 *De honoribus, & priuilegijs eorum, qui liberos generarunt.*
58 *De pœnis eorum, qui aliquem euirant, & huic delicto aſſenſum præbent.*
59 *Sententia diffinutiua lata contra euirantes abſentes, valet.*
60 *Eunuchi teſtari non prohibentur.*
61 *Mulieres quoque caſtrantur.*
62 *De pœna circuncidentibus aliquem.*
63 *Aegiptij circunciſionem admiſerunt.*
64 *De cordis circunciſione.*
65 *De furto hominum.*
66 *Hominem etiam iure naturæ hominis habere dominium.*
67 *De filio familias furto ſubtracto.*
68 *Matrem non poſſe pro furto filij agere.*
69 *Qui ſeruum alienum fugitiuum ſcienter cum furto ſuſcipit fur eſt.*
70 *De l. Flauia de plagiarijs.*
71 *Raptus quid ſit.*
72 *Abductio de loco ad locum in raptu eſt neceſſaria.*
73 *Item uiolentia requiritur.*
74 *Multis modis uis intelligitur illata.*
75 *Quomodo Veneti puniant mulierum deceptores.*
76 *In raptu libidinis cauſa debet mulier eſſe abducta.*
77 *De raptore, qui non uiolauit mulierem, quia non potuit, aut, quia noluit.*
78 *Raptores quomodo excuſentur.*
79 *In flagranti raptores, an poſſint impunè occidi.*
80 *De raptoribus propriarum ſponſarum.*
81 *De raptoribus puerorum.*
82 *De mulieribus uiros rapientibus.*
83 *De raptoribus inhoneſtarum perſonarum.*
84 *Meretrices Venetijs arceantur à conſortio honeſtarum mulierum.*
85 *De cadauerum raptoribus.*

6. ſ. MO-

6. §. MOBILIS.

1 Mobilis dicitur in definitione, quia impoſſibile eſt immobilia contrectari, §. Furtiuæ, Inſt. de vſucap. Iaſ. in l. Rem quæ nobis, ff. de acqu. poſſeſſ. num. 6. & 17. & in l. Naturaliter, §. Nihil commune, eo. ti. num. 6. Fundi enim nomine furti agi non poteſt, inquit, l. Verum eſt ff. de furt.

2 Attamen non ſolum res inanimatæ contrectantur, ſed ſegetes etiã, & fructus agrorum, arbores, beſtiæ, & homines ipſi, de quibus omnibus dicemus, vt ſubinde ad occupationes rerum ſtabilium, earumque inuaſiones tranſitum faciamus. In frugibus autem furtum committi apertè dicitur in l. Fullo, ff. de furt. vbi ſcriptum eſt: frugibus ex fundo ſurreptis tam colonum, quàm dominum furti agere poſſe, concordat c. Vulgaris, in fi. de pœnit. diſt. 1. Et pari modo pro fructibus ſtãtibus, ac de fundo ablatis competere actionem furti dicitur in d. l. Verum eſt, ff. de furt.

3 Et quamuis Agricolæ probi, & religioſi eſſe debeant, vt omnes ferè auctores, qui ſcripſerunt de agrorum cultura admonuerunt: nam M. Cato c. 2. de re ruſtica ſcriptum reliquit: Patrem familias, vbi ad villam venit, debere larem familiarem ſalutare, & cap. 5. inquit, Villici officia eſſe: Diſciplina bona vti, Ferias ſeruare, Alieno manum abſtinere, & quæ ſequuntur. Et Varro in veſtibulo operis ſui de re ruſtica, Quoniam, inquit, Dei facientes adiuuant, prius inuocabo eos, qui maximè agricolarum duces ſunt. Et Columella ſuo tempore agrorum in fœcunditatem accidiſſe exclamat, quia rem ruſticam peſſimo cuiq; ſeruorum, veluti carnifici, noxiæ dedimus, quam maiorum noſtrorum optimus quiſque optimè tractauerit. Magnam nihilominus res ruſtica a furacibus agricolis patitur iacturam, quia in aperto eſt, & etiam quia ruſticorum mores cęterorum ſunt deteriores, l. Athletæ, §. fi. ff. de excuſ. tut. Ripa in tract. de peſte in 3. particula 2. par. principalis, nu. 221. Ferrar. caut. 17. Magna eſt quæſtio in fine, Soc. in tract. fallen. reg 34. in prima fallen.

4 Quod quidem delictum adeo execrandum fuit, vt Poetæ fabulati ſint agricolam furtim aliena ſubtrahentem in formicam a Dijs fuiſſe conuerſum, & ideo Horat. Sat. 1. lib. 1. Serm. Formicæ furum naturam tribuit, dum inquit:

Ore trahit quodcumque poteſt, atque addit aceruo.

Et ex lege XII. tabular. qui corrumpunt, aut ſubtrahunt frugem aratro quæſitam (hoc vno verbo omnes rei ruſticæ labores, quos aratrum requirit, lex complexa eſt) Cereri frugum Deæ ſuſpenduntur, ſi puberes ſunt: ſi autem impuberes Prætoris arbitrio verberantur. Quod intelligi debet, ſi doli capaces ſunt, l. Impuberem, ff. de furt. verba legis ſequuntur. Ne frugem aratro quæſitam noctè furtim depaſcũto. Puberes ſi ſecanto, Cereri eos ſuſpendunto. Impuberes arbitratu Prætoris verberanto; ac noxam, duplionem ve decernunto. Lege autem diuina, Exodi c. 22. ita hoc crimen plectebatur. Si læſerit quiſpiam agrũ, vel vineam, & dimiſerit iumentum ſuum, vt depaſcatur aliena, quicquid optimum habuerit in agro ſuo, vel vinea pro damni æſtimatione reſtituet.

5 Tantoque odio leges abominatæ ſunt agrorum depopulatores, vt eos publicis latronibus, ac viarũ obſeſſorib. æquiparaverint, priuatiſq; hominib. facultatẽ conceſſerint eos impunè interficiẽdi, l. 1. C. Quan. lic. vnic. ſine iud. ſe vind. & illos eccleſiarum immunitate gaudere noluerint, vt teſtatur Iod. in prac. crim. c. 106. nu. 19. & Iul. Clar. in pract. crim q. 30. ver. Quarto nunquid. hunc tamen rigorẽ non ſeruari, & hoc crimen citra mortem extraordinariè puniri tradit poſt alios Farinac. in praxi. crim. tit. de delict. & pœn. quæſt. 20. num. 113.

6 Cumq; illa gentilitas, quæ dæmonum fraudib. vndiq; ſuperſtitionib. abundabat, exiſtimaret etiam magicis incãtationib. alienas fruges lædi, aut aliò transferri poſſe, contra huiuſmodi præſtigia, & maleficia in iiſdem legib. XII. tab. pœnam hoc modo propoſuit: Qui fruges excantaſſet pœnas dato, neve alienam ſegetem pellexeris excãtando. Ne incantanto: ne agrum defruganto. Et Virg. Ecloga 8. dum de his præſtigijs loquitur inducit paſtorem dicentem:

His ego ſæpè lupum fieri, & ſe condere ſyluis
Mœrin, ſæpè animas imis exire ſepulchris,
Atque ſatas aliò uidi traducere meſſes.

Et Ecloga 3.

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Multi enim magicis artib. vſi elementa turbare, vitam inſontem labefactare non dubitant, inquit Imp. in l. Multi, C. de malef. & math. Memorabiliſque eſt C. Furni Craſſini hiſtoria, qui cum mirificè agricultura delectaretur, in eamq; diligentiſſimè incumberet, adeo grandem fructuum copiam ex ſuo agello percipiebat, vt ampla vicina prædia ſuperaret: ob id tamquam maleficus, qui incantationibus aliorum fruges pelliceret a Sp. Albino Curuli in iudiciũ vocatus, vt cauſam ſuam tueretur,

retur, ruſtica inſtrumenta, boues ſaginatos, ac filiam robuſtiſſimam in forum detulit; Hæc, inquiens, Quirites, vna cum vigilijs, & ſudoribus noſtris, quos, ſi fas eſſet, libētiſſimè, ante oculos veſtros ponerem, meæ ſunt incantationes, mea veneficia: quib. auditis omnib. ſuffragijs abſolutus domum redijt: ſi ergo gentilitas grauiſſima capitis pœna ruſticas ſuperſtitiones damnauit, Immo ſi exiſtimauit rem ruſticam ſaluā in agris fore ſacrificijs puris, ac munda conſcientia, vt Horat. Ode 23. lib. 3. teſtatur in hæc verba:

Cœlo ſupinas ſi tuleris manus
Naſcente luna ruſtica Phylire.
Si thure placaris, & horna
Fruge lareis, auidaque porca,
Nec peſtilentem ſentiet Africum
Fœcunda vitis, nec ſterilem ſeges
Rubiginem, aut dulces alumni
Pomifero graue tempus anno.

Quanto magis Chriſti fideles debent mundo corde, incontaminatiſque manibus Deum iratum placare, & hæc præſtigia abhorrere? Iuriſconſultus, in l. Item apud Labeonem, §. Si quis, ff. de iniur. inquit, Conſtitutionibus illos teneri, qui diuinationes exercent; & ab Imperatorib pœnis ſeueriſſimis incantationes, & maleficia damnata, & prohibita fuerunt, tam illa, quæ fiunt contra ſalutem hominum, & ad pudicos animos flectendos ad libidinem, l. Eorum eſt ſcientia punienda. C. de malef. & mathem. quàm alia quæcunque, l. Nemo aruſpicem, C. eo. ti. Et quāuis incantationes boni alicuius cauſa per d. l. Eorum permiſſæ fuerint, hoc tamen de iure Canonico eſt correctum, c. Illos 26. q. 2. & de ſortilegijs, c. Ex tuarum, & fin. & ibi gl. & notant Bar. & Salyc. in d. l Eorum, & diuina Lex Exodi, c. 22. ait; Maleficium ne patiaris viuere. Ex iam dicta lege XII tabul. deſcendit actio, De paſtu pecoris, & competit etiam actio vtilis, Ex lege Aquilia, l. Qui ſeruandarum, §. vlt. ff. de præſcript. verb. l. Si boues, ff. ad legem Aquil. l. vlt. C. eod. titulo.

7 At non ſolum fruges, ſed arbores etiam ex fundo abripiuntur, & contrectantur, & qui hoc faciunt furti tenentur, ſic enim inquit, Vlpianus, in dicta lege Verum eſt, ff. de furtis: Eorum, quæ de fundo tolluntur, vt puta arborum, vel lapidum, vel arenæ, vel fructuum, quos quis furandi animo decerpſit furti agi poſſe, nulla dubitatio eſt. Et datur etiam actio arborum furtim cæſarum, quod crimen etiam in legibus Duodecim tabularum,

rum, his verbis damnatum fuit; Si tibi furtim arbores cæſæ ſint, agito. de qua re extat tit. in Pandectis. Arborum furtim cæſarum, vbi Paulus in l. 1. hanc rem præclare ita explicauit: Si furtim arbores cæſæ ſint ex lege Aquilia, & ex XII. tabul. dandam actionem Labeo ait. Sed Trebatius ita vtramque dandam, vt Iudex in poſteriore deducat id, quod ex prima conſecutus ſit, ex reliquo condemnet.

8 Dubitatum fuit num. Vitis, Hedera, Arundo, Salictum, & Olea inter arbores connumerari deberent, & Vlpianus in l. Vitem ff. arb. furt. cęſ. dicit has arbores eſſe, & illas ſuccidens in hoc crimen incidere. Verba legis ſequuntur: Vitem arboris appellatione contineri plerique veterum exiſtimauerunt. Hederæ quoque, & Arundines arbores non malè dicentur, idem de Salicto dicendum eſt. facit l. vnica C. de arbor. cædend. Dubiumque erat an vites pro arboribus iudicari deberent, cum ex ſe conſiſtere nequeant, ſed neceſſe ſit, vt inquit Poeta: *Vlmis adiungere vites*: Quemadmodum enim fœminæ ſuis viris, ſic vites arboribus iunguntur, &, ſumpta à viris metaphora, ipſæ quoque arbores vitiferæ maritæ dicuntur, vt ſunt vlmi, & populi, & aliæ quibus vites coniunguntur, vnde Plin. cap. 1. lib. 14. ait: Iam in Campano agro populis nubunt vites, maritaſque complexę, atque per ramos earum procacibus brachijs geniculato curſu ſcandentes cacumina æquant. Et in eandem ſententiam M. Cato cap. 3. de re ruſtica ſcripſit: Arbores facito vt bene maritæ ſint, viteſque vti ſatis multæ aſſerantur. Hedera ſic ab hærendo dicta, quia rebus ſibi proximis efficaciter hæreat, vt Feſto placuit, eſt arbor ſemper virens, qua milites, & noui Poëtæ coronabantur: vnde Virg. in Eclogis:

Paſtores hedera creſcentem ornate Poetam.

& Orat. in Ode 1. lib. 1.

Me doctarum hæderę præmia frontium
Dijs miſcent ſuperis.

Arundo quoque aquaticus frutex, à Græcis καλαμος dicitur, & inter arbores connumeratur l. 3. ff. arb. furt. cæſ. Salictum ſalicem arborem, & ſalicum ſeminarium ſignificare conſtat ex prædicta l. 3. vbi ſic legitur: Idem de ſalicto dicendum eſt: ſed ſi quis ſalignas virgas, inſtituendi ſalicti cauſa defixerit, & quæ ſequuntur. & pro arbore etiam apud Virg. ponitur lib. 2. Georg.

Populus, & glauca canentia fronde ſalicta.

Et Iuriſconſultus in l. Si ſeruus ſeruum §. Si oliuam ff. ad l. Aquil. inquit: Si ſalictum maturum, ita ne ſtirpes læderes, tuleris ceſſare Aquiliam. Salictum autem per ſyncopem pro ſaliceto poni Virgilij, Ciceronis,

tonis, Varronis, Columellæ teſtimonio comprobatur. ac etiam per legem Quæſitum §. Cęlarium quoque ff. de ſund. inſtr. inſtrum. leg. Sic arundinetum, oliuetum, filicetum, ſeminaria arundinum, oliuarum, & filicum dicuntur. Salicē autem Homerus frugiſperdam appellauit, quod nullū proferat fructū, & in aquis, aut penes aquas proueniat, & iccirco dubitatum fuit an arbor eſſet: de qua Alciatus pulchrū formauit emblema. Stirpes oleæ quoque arbores eſſe tradit Vlpianus in d. l. Vitem ff. arbor. furt. cæſar. dixitque ſtirpes, quia olea ſimpliciter tam fructum, quàm arborem ſignificat, legiturque apud Plinium cap. 28. lib. 14. Oleam ſi lambendo capræ lingua contigerit, depaueritque primo germinatu ſterileſcere, auctor eſt. M. Varro. & Cicero lib. 1. de diuinat. Agricola cum florem oleæ videt, baccam quoque ſe viſurum putat.

9 In hoc crimine arborum furtim cæſarum eſt animaduertendum, vt arbores cæſæ radices egerint: nulla enim arbor propriè dicitur, quæ radices non conceperit d. l. Vitem. In arboribus autem, quæ ex ſeminarijs auferuntur, non quæritur an radices egerint, nec ne, cum vtroque caſu hac actione agatur, & idē eſſe in oleis habetur in §. Quod d. l. Vitem. Arbor quoque in hoc caſu illa cenſetur, quæ tranſlata eſt, dummodo reponi poſſit d. l. Vitem §. Labeo. & illa quoque cuius radices mortuæ ſunt, dummodo terra contineatur. §. Ideo d. l. Vitem. Ex qua re inferunt ſcribentes, imo ſine machina trahunt concluſionem. Si alicui eſt manus abſcindenda, eidem poſſe etiam manum aridam amputari, quia manus eſt quamuis arida, ſicuti arbor eſt quamuis mortua, Cœpolla in Auth. Sed nouo iure num. 35. 36. C. de ſer. fug. ſed vt hæc difficultas tollatur in hoc Sereniſſ. Dominio Veneto, in ſententijs criminalibus ſemper dicitur manum validiorem eſſē reo abſcindendam. Vide tamen quæ de hac re ſcripſit Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 69. verſ. Pone quod. Si autem arbores iuuenes, & imbecilles adeo ſint, vt herbis potius comparari poſſint, inter arbores connumerari non debent l. Certè ff. arb. furt. cæſ. Vſufructuarij non habent hanc actionem, ſed eam Vectigales habent l. Cœdere ff. eod. tit. Si plures vnam arborem furtim ceciderunt contra ſingulos in ſolidum agetur l. Si plures ff. eod.

10 Contra clam lędentem, cingentem, deglabrantem, vel ſuccidentem, aut ſubſecantem alienam arborem hæc actio competit. Contra radicitus euellentem, vel extirpantem datur Aquilia quaſi ruperit l. Furtim ff. eod. Contra alienam arborem contrectantem furti datur actio, & condictio ad ligna conſequenda, nec non ad exhibendum, vt

rem

rem ablatam edat. l. Facienda ff. de furt. Contra vi cædentem arborem ſciente domino actio Vi bonorum raptorum proponitur. d.l.Facienda. Et contra Colonum arbores cædentẽ etiam locati actio conceditur l.Si colonus ff.eod.tit.debet tamen actor vna actione eſſe cõtentus d. l. Si colonus. Et hæc actio quamuis ſit pœnalis, eſt tamen perpetua, hæredique datur, non tamen contra hæredem, & eius condemnatio eſt in duplum facta æſtimatione quanti domini intersit. l. Furtim, & l. ſequ. ff. de furt. Qui autem vites cædunt tanquam latrones capite puniendi ſunt. l. 2. ff.arb.furt.cæſ. Quam tamen pœnam in vſu non eſſe, ſed extra ordinem vinearum inciſores puniri teſtatur Iul.Clar.in pract crim.quæſt.68.verſ. Vaſtores, & inciſores vinearum. Qui agrum vendidit non ob id priuatur actione arborum ſibi, dum eſſet dominus, furtim cæſarum l.fin.ff.eod. An vero gemina arbor vnica ſit, vel plures, videndum eſt an iunctura ſit ſupra terram & vnica erit: ſi vero ſub terra iungitur, tot arbores eſſe cenſentur, quot ſupra terram videntur l.Si gemina ff.arbor.furt.cæſ. Si tua arbor in meum fundum radices immiſerit, non licet mihi illas recidere: agam tamen tibi non licere immitere; & illius eſſe dicetur, in cuius fundo illius origo reperietur l.Si plures ff.eod. Si vero tua arbor in meas ædes, vel in meum fundum impendeat, & tu interpellatus eam adimere negligas, poſſum illam ſuccidere, & illius ligna tollere l. Vnica ff. de arboribus cœden. Et per legem XII. tabul.cauetur, vt arboris rami altius per 15 pedes ſubcidantur: multumque intereſt an ædibus, an vero agro impendeant: nam ſi ædibus, vt arbor ſuccidatur præcipitur, ſi vero agro vſque ad 15. pedes à terra coerceatur. Prætoris interdictum hoc eſt in d.l.Vnica. Ait Prætor, Quæ arbor ex ædibus tuis in ædes illius impendet, ſi per te ſtat, quò minus eam adimas, tunc quo minus eam illi arborem adimere, ſibique habere liceat, vim fieri veto.

11 Rem ruſticam olim in Priapi tutelam fuiſſe liquet, illumque à paſtoribus præſertim fuiſſe cultum, & Numen hortorum habitum: ſic enim fabulam contexerunt Poetæ. Cum Venus Dionyſij amore flagraret, illique eſſet commixta, & prægnans effecta, ad Lampſacum ſedes Iunonis Zelotypia vexatæ maleficijs puerum peperit monſtruoſum, & præſertim ob virilis membri vaſtitatem Priapum appellatum, quem cum Venus contempſiſſet, & à ſe genitum negaſſet, expoſuiſſetque, ac in montem abieciſſet, ibi à paſtoribus nutritus, & cultus fuit. & poſtea in numerum Deorum relatus, contra fures hortorum Cuſtos, & Numen habitus eſt, vnde Virgil.lib.4. Georg.

Et cuſtos furum, atque auium, cum falce ſaligna

Helle-

Helleſpontiaci ſeruet tutela Priapi.

Et Horat. Sat. 8. lib. 1. Serm.

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
Cum faber incertus ſcamnum, faceretne Priapum,
Maluit eſſe Deum, Deus inde ego furum, auiumque
Maxima formido: nam fures dextra coercet,
Obſcœnoque ruber porrectus ab inguine palus.
Aſt importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatque nouis conſidere in hortis,

Et Tibullus:

Pomoſiſque ruber cuſtos ponatur in hortis,
Terreat vt ſæua falce Priapus aues.

Ouid. autem lib. 1. faſt. ait:

Et ruber hortorum Deus, & tutela Priapus.

Virgilius autem ſic de eo cecinit Ecloga 7.

Sinum lactis, & hæc tibi liba Priape quotannis
Expectare ſat eſt: Cuſtos es pauperis horti,
Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu
Si fœtura gregem ſuppleuerit, aureus eſto.

Fuit igitur Priapus Deus hortis præpoſitis, vt illorum tutor eſſet aduerſus furta, quæ in ipſis hortis committebantur, cuius ſimulachrum erat adoleſcentis arrectam mentulam tenentis: quia omnes horti in tutelam Veneris erāt, quā vniuerſæ generationis tutricem antiquitas exiſtimauit. Lauerna ēt fuit Dea furū à qua, vt Feſtus ait, Lauerniones fures dicti ſunt: vnde Non. Marcellus inquit: Lauerna Dea cui ſupplicant fures; Acron aūt ait: Lauerna via ſalaria locū hēt, eſt aūt Dea furū, & ſimulachrū eius fures colunt, aut qui conſilia ſua volunt eſſe tacita.

12 Aduerſus fures commune eſt remedium vt canes domi nutriantur, ad hoc vt noctu furtim accedentes latratu indicentur, vt Columella docet, qui cap. 12. lib. 7. de re ruſtica in canum laudem ita præclarè ſcripſit: Canis falsò dicitur mutus cuſtos: nam quis hominum clarius, aut tanta vociferatione beſtiam, vel furem prædicat, quàm iſte latratu? quis famulus amantior domi? quis fidelior comes? quis cuſtos incorruptior? quis excubitor inueniri poteſt vigilantior? quis denique vltor, aut vindex conſtantior? Dicitque Columella tria eſſe canum genera: Villaticum, qui villam cuſtodit: Paſtoralem ad propellandas furum, ac ferarum iniurias: & Venaticum venandi gratia comparatum, ibique multa tradit de illorum moribus, de corporis habitu, & colore. & Virg. lib. 3. Georg. inquit:

Nec

Nec tibi cura canum fuerit poſtrema, ſed vnà
Veloces Spartæ catulos, acremque Moloſsum
Paſce ſero pingui: nunquam cuſtodibus illis
Nocturnum ſtabulis furem, incurſuſque luporum,
Aut impacatos à tergo horrebis Iberos.

Et Cic.in Orat pro Sext.ait: Canes publicè aluntur in Capitolio, vt ſignificent ſi fures venerint. Hinc illud Virgilij lib.4. Georgicorum:

Non ego te vidi Damonis, peſſime, Caprum
Excipere inſidijs multum latrante Lyciſca?

Hinc Cic.de Orat.ait: Is à Philippo interrogatus quid latraret furem ſe videre reſpondit: Latrant enim iam quidem Oratores,non loquuntur, & vt idem Cic.inquit in Bruto. Et in maledicum Poetam Horat. in Epodo Ode 6. ſcripſit:

Quid immerentes hoſpites vexas canis,
Ignauus aduerſus lupos?

13 Diximus ſupra quomodo ſegetes, fructus, & arbores etiam abripiantur, nunc quomodo beſtiæ ſubtrahantur eſt dicendum. In animalibus,quæ in bonis nullius ſunt,quoniam iure gentium occupantium fiunt, furtum non committitur. Omnia enim animalia, quæ terra,mari,cœlo capiuntur,id eſt,feræ beſtiæ, volucres, piſces, capientium fiũt. l.1.ff.de acquir.rer.dom §. Feræ igitur beſtiæ Inſt.de rerum diuiſ.& l.1.in princ.ff.de acquir.vel amitt poſſeſ.§. Feræ igitur beſtiæ Inſt.de rer.diuiſ. De qua re tractat etiã Cic. lib. 1. officiorũ. Quod adeò verum eſt,vt nõ ſolũ in locis noſtris,ſed etiam in alienis fundis ea capere poſſimus.d.§.Feræ.verſ.Nec intereſt l.3.ff.de acquir. rerum dominio.

14 Hinc eſt quod venatio piſcatus,& aucupium ſunt naturæ lege permiſſa, quia, per hunc naturalem viuendi modum, homo qui beſtijs præeſt,& dominatur,ſibi victum comparat; vt docet etiam Ariſt.cap. 5.lib.1.polit.l. Vnica C.de venat.ferarum lib. 11. Et ideo in diuinis literis Gen.c.1.ſcriptum eſt: Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, & vt præſit piſcibus maris,& volatilibus cœli. & pſal. 8. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, oues, & boues, volucres cœli,& piſces maris,inſuper pecora campi.

15 Prohibetur tamen venatio Epiſcopis,& alijs clericis,qui canibus, & accipitribus in hanc rem incumbunt. c.1.& 2.de clerico venatore. & in c.Qui venatoribus diſt.86. & ſeq. improbatur venatio, & in c. Eſau ead.diſt.dicitur ipſum Eſau fuiſſe venatorem, quia erat peccator,& in c.10.Gen.habetur Nemord primum Tyrannum fuiſſe robuſtum

ſtum venatorem. nec in diuinis ſcripturis inuenitur aliquis venator ſanctus: ſed multi piſcatores, vt fuerunt etiam quidam Apoſtoli.

16 Gl. autẽ in verbo piſcatores eodem c. Eſau quærit cur venatio prohibeatur, non autem piſcatus, & dicit id forſam accidere, quia venatio fit cum clamore, quod non accidit in piſcatu. vel quia minor delectatio reperiatur in piſcatu, quàm in venatione. Ego autem exiſtimo id accidere, quia venatio adfert nõ ſolũ diſpendium, ſed etiam ſcandalum, dum ſerui, æqui, canes, accipitres, & aliæ aues rapaces ad venandum aluntur, quæ cum magno hominum conuentu, magna perturbatione fiant non carent peccatis: quod nõ contingit in piſcatu, in quo ſummum requiritur ſilentium: Cum piſcibus enim mutis non eſt clamandum, vt eſt in veteri adagio: vnde Pytagoræ ſilentij amiciſſimi piſces dicuntur fuiſſe contubernales: & ſinguli homines, quamuis debiles ac pauperes piſcari poſſunt. Vel etiam quia venatio non careat periculis dum venatores velociſſimas inſectantur beſtias; feraſque, ferociſſimas aggrediunrur. l. Nam luſus ff ad l. Aquil. vel quia beſtias trucidando crudeliores efficiuntur etiam aduerſus homines, malum enim habitum contrahunt ſanguinem effundendi, quod experientia cognoſcitur in lanijs, qui poſtquam multos boues, & alias beſtias laniarunt, facile ad homines etiam eodem cultro dilaniandos ſe conuertunt. eorumque locus Macellum dictum fuit, vt Varro, & Feſtus affirmant à Macello homine improbiſſimo, qui Romæ latrocinium exercebat, quo damnato, & eius bonis in ærarium redactis, Æmilius, & Fuluius Cenſores ſtatuerunt, vt in eius domo beſtiæ occiderentur, macellumque diceretur. Et Plato lib. 8. de legib. inter ſpecies venationis non ſolum ponit latronum rapinam, ſed etiã piratarum direptiones. Vel quia venatores in aliorum ſegetibus dum feras inueſtigant, & illas perſequuntur magnum damnum inferãt agrorum dominis, illis inuitis, & fruſtra reclamantibus: non tamẽ ſine iniuria: quia quamuis, vt diximus, liceat etiam per alienos agros venari, non tamen domino recuſante licet, nec etiam venatori in alienum fundum ingredi. §. Feræ, verſ. Planè Inſt. de rerum diuiſ. l. 3. ff. de acquir. rer. domin. alioquin tenetur actione iniuriarum l. Iniuriarum §. vltimo ff de iniurijs. Anan. in c. Omnibus num. 4. de cler. venat. An vero iuſtæ ſint leges illæ, quæ in communibus locis prohibent venationem videndus eſt Lud. Carbo. in tract. de reſtitutione quæſt. 34.

17 Quemadmodum enim expedit vt venatio exerceatur, tum ad victum comparandum, vnde Flacus lib. 2. Serm. Sat. 3.

In niue lucana dormis ocreatus, vt aprum.

Canem

Cœnem ego tu piſces hyberno ex æquore vellis.

& ad animum relaxandum iucundiſſimum eſt enim exercitium: nã vt inquit idem Flacus in Poetica.

Imberbis iuuenis, tandem cuſtode remoto,
Gaudet equis, canibuſque, & aprici gramine campi.

Tunc etiam ob damnum ſubmouendum, quod in agris ſequeretur, ſi in illis omnia animalia libere vagarentur: ſed multo magis propter corporis exercitiũ venatio tractãda eſt, in qua imago quædam militiæ repræſentatur. & à Platone lib. 8. de legibus omnis piſcatus, & aucupium prohibetur tanquam res ocioſa, & ſeruilis potius quàm libera, ſolumque laudat venationem quadrupedum quæ equis, canibus, ac corporis viribus exercetur: hoſque venatores voluit vbicunque venari poſſe, à nemineque prohiberi: & de venatione etiam idem Philoſophus agit in Sophiſta; ſic prohiberi poteſt ratione locorum, temporum, & perſonarum; non enim omnibus in locis, & præſertim circumcluſis, licet venationem exercere, nec in reſeruaris Principi: Non omni tempore, & diebus ſolemnibus, quibus diuinis officijs eſt vacandum: non quando ſegetes deuaſtantur: non quãdo animalia ſunt prægnantia, vel quando terra eſt niuibus cooperta, quia ſecundum venationis leges, & venatorum mores, id prohibetur, ne ſine aliqua delectatione, & iucunditate animalia diſperdantur, & penitus diſſipentur: Ita iure merito quibuſdam perſonis venatio fuit interdicta, vt Epiſcopis, & clericis, extra de clerico venatore. Poteſt tamen tolerari venatio, etiam in perſona religioſa, vel ob neceſſitatem victus, vel ad ſanitatem redimendam per corporis exercitium, vel ſi perraro fiat: diu enim noctu venari ſemper turpe, & reprehenſibile fuit, vt Flauo quoque placuit, dum lib. 1. carm. Ode 1. ſic cecinit:

------ Mane ſub Ioue frigido
Venator, teneræ coniungis immemor:
Seu viſa eſt catulis cerua fidelibus
Seu rupit teretes Marſus aper plagas.

18 Feræ autem beſtiæ, cum alicuius per occupationem factæ ſunt, quomodo ſurripi eas ab alio prohibeatur, vel permittatur, id in iure noſtro ſatis expræſſum eſt. hĩ enim in §. Feræ beſtiæ Inſt. de rer. diuiſ. & in l. 3. & ſeq ff. de acquir. rer. dom. illas amplius noſtras non eſſe, poſtquam noſtram cuſtodiam euaſerunt, & in naturalem libertatem ſe receperunt; quod feciſſe intelligitur, cum vel oculos noſtros effugerunt, vel etiam in conſpectu noſtro ita ſunt, vt difficilis ſit eorum perſecutio l. Naturalem in princ. & in §. Apium quoque, ff. de acquir.

rer.

fer.domin. niſi manſuefactæ adeo ſint, vt mitti, ac reuerti conſueuerint l.4.de acquir.rer.dom. Feræ autem manſuefactæ,quæ conſueuerunt abire, & redire, non amplius noſtræ intelliguntur,ſi reuertendi animum non habeant; quem non habere tunc iudicamus cum reuertendi conſuetudinem deſeruerunt. d.l Naturalem §.Ceruos, & §.Pauonum Inſt.de rer.diuiſ. Et de iſtis feris habentibus ſignum, & inuſtã notam ſui domini tradit Maſcard. de probat.concl. 157. ad quem lectorem reijcio.

19 Quod verò ad illas beſtias attinet, quarum natura fera non eſt, vt ſunt gallinæ, & anſeres, etiam ſi conſpectum noſtrum effugerint noſtræ ſunt & ideo inquit lex: Qui lucrandi animo hæc animalia detinet furtum committere intelligitur. §. Gallinarum Inſt. de rer. diuiſ. & d. l.Naturalem in fine.

20 Etiam in venatione furtum committitur, cum vnus venator capit feram ab alio ita vulneratam, vt euadere non poſſit, dummodo illam perſequatur, vt Trebatio placuiſſe Caius ſcripſit in d.l. Naturalem §.Illud quæſitum ff.de acquir.rer.dom.in illis verbis. Itaque ſi per hoc tempus quo eam perſequimur,alius eam cœperit,eo animo, vt ipſe eam lucrifaceret,furtum videri nobis eum commiſiſſe. Alij autem non putauerunt feram vulneratã noſtrã effici, niſi cum effectu capiatur, quod magis Caio placuit, vt in locis prææallegatis legitur.Quid erit de eo, qui ex ore lupi alienum porcum eripit, an hunc furtum feciſſe dicendum eſt: an vero per leges venationis prædam ſibi acquiſiuiſſe? Pomponius hanc quæſtionem propoſuit relatam ab Vlpiano in l.Pomponius ff.de acquir.rer.domin.vbi concludit; hunc cum domino repoſcenti porcum non reddit, ſupprimere, & intercipere, & ideo furti teneri, licet à principio non furandi animo lupum ſit perſecutus: quod enim à lupo eripitur noſtrum, inquit, manet,quandiu recipi poteſt quod ereptum eſt.

21 Quamuis columbæ inter feras beſtias connumerentur §.Pauonum Inſt.de rer.diuiſ.l.Naturalem §.Pauonum ff.de acquir.rer.dom.tamen cum eorum fiant,qui eas in ſuis columbarijs enutriunt,tuta conſcientia ſurripi, vel occidi non poſſunt, nec dolo malo ad alienum columbarium fucatis exculentis trahi: hoc eſt enim furtum committere, vt docet Nauarrus cap. 17. num. 126. & Lud. Carbo in tract. de reſtit. quæſt. 36. Quod tamen furtum non diceretur ſi columbarij municipali lege eſſent prohibiti, vt in aliquib. locis prohibentur, & præſertim illis interdici ſolent, qui non habent agros vicinos: quod tamen ſuperuacaneum, & inutile eſſe videtur; cum minor ſit damnum

quod inferunt in ſatis,& ſegetibus,quàm ſit vtilitas, quæ ex illis perci pitur; vermes enim agrorum comedunt, & nos illis veſcimur, proſunt ſuo ſtercore ad fœcundandos agros vtiliſſimo,& ſi non detinerentur tanquam aues domeſticæ in columbarijs, ſylueſtres per agros maiori in numero vagarentur, & grauiora damna inferrent.

22 Qui bouem aberrantem, vel equos in ſolitudine relictos abduxerit furtum facit,l.1.§.Cæterum,ff.de abigeis, vbi ſic ſcriptum eſt: Cæterum ſi quis bouem abertantem, vel equos in ſolitudine relictos abduxerit,non eſt abigeus,ſed fur potius.

23 Qui vero pecora ex paſcuis,vel ex armentis ſubtrahunt, & quodãmodo deprædantur,& abigendi ſtudium,quaſi artem exercenr, equos de gregibus, vel boues de armentis abducentes, Abigei ſunt, l.1.ff. de abigeis, & hos interdum ad gladium, interdum ad opus temporarium damnari,inquit,d.l.1.Qui autem minora animalia abducunt leniori pœna plectuntur,d.l.1.§. Sed & qui porcum, & qui honeſtiorĩ loco nati ſunt relegantur,aut ordine amouentur.Qui vero armati abigunt beſtijs obijciuntur,d.l.1.& l.2.ff.eod.

24 Solent autem abigei a furib. ob numerum animalium abactornm dignoſci,qui enim ad minus decem oues, vel porcos quattuor abducunt abigei ſunt,qui minorem numerum fures. In equis, & bobus ſat eſt vnum abigere,vt abigeatus crimine teneatur, & grauius punitur qui a ſtabulis animalia domita abigunt, quàm qui ſylueſtria a ſylua, l.fin.ff.eod tit.de abigeis Hoc crimen abigeatus etiam ſine inſcriptione accuſationis proponi poteſt,l. Vnica, C.de abigeis. & notat ibi Salyc.In iure diuino ſic legimus cap.22.Deuteronom. Non videbis bouem ſtatris tui, aut ouem errantem, & præteribis, ſed reduces fiatrĩ tuo,etiam ſi non eſt propinquus frater tuus, nec noſti eum. Liuius libro 1.ab vrbe condita, inquit, Herculem Gerione interempto boues mira ſpecie abegiſſe.

25 Si quis reperit boues damnum dantes in agro ſuo,& ſecum ad domum perducit tenetur furti.Oldrad.& Bartol in l. Prætor ait. §.De his, ff.de damno infec. Dicit tamen ibi Roman. poſſe ſaltem detinere beſtiam,ad hoc,vt illius dominum cognoſcat Gand. vero in tract. malefic.tit. de furibus, & latronibus, colum 3. dicit de conſuetudine obſeruari,vt beſtia ad domum perducatur, & detineatur, donec damnum emendetur,idque confirmant,Ioann de Anania,in cap. Si læſerit extra de iniur & damn dat.& ibidem Anton. de Buttio, gloſſ.in l.De pecoribus C ad legem Aquil.Aug. de Arimino, in addit.ad Angel.de malefic.in verbo, Veſtem cœleſtem,verſic. Quæro quidam.Apud nos obſer-

obſeruatur, vt furti teneatur ille, qui alienas beſtias abducit, etiam in agro ſuo inuentas. Solent tamen mitti ad cauponam, ad hoc, vt non dentur domino, niſi eo propalato, vt accuſari poſſit, & ad damnum ſarciendum adſtringi. Diuina lege ſic hoc delictum plectebatur Exodi cap. 22. Si læſerit quiſpiam agrum, vel vineam, & dimiſerit iumentum ſuum, vt depaſcatur aliena, quicquid optimum habuerit in agro ſuo, vel in vinea, pro damni æſtimatione reſtituet. Bononiæ extat ſtatutum, vt quilibet poſſit aliena iumenta in proprio agro reperta iure occidere, vt notat Hippol. de Marſil. ſing. 225. In delictis, vbi inquit id etiam licere extra fundum, ſi iumentum in fundo repertum fugiens illud dominus perſequatur, & in fuga occidat.

26 In facto ſæpe ſuccedunt controuerſiæ, quæ vexant animos Iudicum ob difficultatem probationum in materia iumentorum furto ſubtractorum, ideo de hac re aliqua hoc loco dicamus. Qui agit ergo ad iumentum furtiuum obtinendum, debet probare ſe illius dominum fuiſſe, vel poſſeſſorem, ipſo iumento nouiſſimè vſum fuiſſe, vel in ſuo ſtabulo illud habuiſſe, & ſi addat ſtabulū ſibi fractum fuiſſe, vel poſt ſibi commiſſum furtū illico in vicinia querimoniam feciſſe optimum erit, vt tradit Foller. in ſua pract. crim. par. 1. tit. Capiat informationem, numero 11. fol. 118 quem ſequitur Bonacoſſ. in tract. de equo, quæſt. 81. & faciunt ea, quæ ſcribit Barb. in conſil. 53. volum. primo, in princ.

27 Sed reus e cuius manibus vult Actor iumentum vendicare, interdum, & ipſe probat iumentum ſuum eſſe, illud poſſediſſe, & domi ſuæ ortum fuiſſe: ob ſimilitudinem enim huiuſmodi beſtiarum aliquando teſtes decipiuntur, & ſic hinc inde cernuntur ſatis validæ probationes, quo caſu prudens Iudex in fauorem illius, qui melius probauit debet ſententiam ferre, non ſolum ad numerum teſtium reſpiciendo, ſed etiam ad eorum qualitatem, & dignitatem, l. Iuriſiurandi, C. de teſtibus, gloſ. in l. Cum quid, ff. Si certum petat. l. Teſtium, ſ. Ideoque, & ibi gloſ. ff. de teſtibus gloſſ. in ſ. Quia vero Authen. de teſtibus, l. Ob crimen, ſ. Si teſtes, ff. de teſtibus. Et etiam animaduertendum eſt, qui nam teſtes meliorem rationem dictorum ſuorum reddāt, d. ſ. Si teſtes. Alexand. conſil. 103. volu. 7. Bonacoſſ. in d. tract. de equo. Et demum cæteris paribus pro reo in dubio eſt pronuntiandum, per ea, quæ traduntur a ſcriptorib. in ſ. Commodum Inſt. de interd. & no. in c. Ex litteris, & in c. In præſentia, de prob.

28 Et quando Iudex ob mutuas probationes eſt anceps debet ex ſe veritatem inueſtigare, l. 2. C. de edendo, & ibi gloſſ. & Bart. Authen.

de tabell in princ.& ibi gl.in verbo, Veritatem, & gl.in c. Cũ Ioannes, de fide inſtrumentorum, in verbo, Poſtquam, & ibi Abb.& gloſſ.in l. Teſtium,ff.de teſtibus,l.Vbicunque,ff.de interrog.act. c.Iudicantem, 30.quæſt.5.c.Occidit, 23.quæſt.8.

Et quoniam ea,quæ apertè probari non poſſunt per indicia & coniecturas probantur,l.Non omnis § a Barbaris, ff.de re mil.gl.in l.1.ff. de prob Cy.in l.1.ff.de ſicar.ideo Iudex hoc caſu ex diuerſis coniecturis hanc veritatem conabitur eruere.

29 Primum conſiderandum eſt,an iumẽtum ſit ſimile aſſertæ eius matri ſæpe enim filij præſeferunt matris ſimilitudinem, l. Quod ſi nolit, §.Qui mancipia, ff.de ædil.edicto, & Heſiodus, inquit:

Et ſimilem prolem genitrices patribus edunt.

Quod quidem argumentum locum habet etiam in hominibus, quis enim præſumitur illius eſſe filium, cuius effigiem repræſentat. Pariſ. conſil.10.num.59.volum.2.Alber.in l.Septimo menſe, ff.de ſtatu homin.Bald conſil.390.volum.2.Tam profundè. Fulgoſ.conſil.212. Quædam mulier,colum.3.Alc.in l.Quæret,ff.de verborum ſign.Bart. in l.Gallus,ff.de lib.& poſthum.Iac.de Belu.in l.1 C.Quorum bonorum & tradit Maſcar.concl.792.& plura adducit in hac ſententiam Tiraq de legib.connub.lib.7.num.52.quod etiam ſenſit Virgil. dum lib.4.Æneid.ſic ait:

Saltem ſi qua mihi de te ſuſcepta fuiſſet
Ante fugam ſoboles, ſi quis mihi paruulus aula
Luderet Æneas, qui te tantum ore referret.

Non tamen hoc argumentum in hominibus concludit, ſed facit indicium, vt tradit Bar in l.Gallus,num.13 de lib. & poſthum.& Iaſ.in d. l.1.numero 67.in ſecunda lectura.Ruyn.conſil.53.num. nono,vol 5. Cum huiuſmodi effigies proueniat ex cogitatione mulieris tempore conceptionis, vt naturales Philoſophi tradunt, multiſque exemplis comprobari poſſet,& docet Plin. libro ſeptimo, cap.duodecimo,nat. hiſtor.inquiens:

Similes quidem alios auo parere, & ex geminis quoque alterum patri,alterum matri quaſdam ſibi ſimiles ſemper parere, quaſdam viro,quaſdam nulli, quaſdam fœminam patri, marem ſibi.

Et quod ex effigie oriatur coniectura, & præſumptio tradit Paris in d.conſ.10.num.59.& num.103.volum.2.& Alc.de præſump.reg.3. præſump.37.Menoch de arbitr.iud.caſu 89.numero 102. & accuratè ſcribit Maſcardus in dicta ſua concluſ.792.

In brutis tamen efficacius concludere experientia docet, & loco citato

ſtato Plinius ait ſimilitudinum eſſe in mente reputationem, in qua creduntur multa fortuita pollere, viſus, auditus, memoria, hauſtæq; imagines ſub ipſo conceptu. Cogitatio etiam vtriuſlibet animum ſubito tranſuolans, effingere ſimilitudinem, aut miſcere exiſtimatur, & plures in homine, quàm in cæteris omnibus animalibus eſſe differentias, quoniam velocitas cogitationum, animique celeritas, & ingenij varietas multiformes notas imprimit: cum cœteris animătibus immobiles ſint animi, & ſimiles omnib. ſinguliſq; in ſuo cuiq; genere. Hoc ergo ſimilitudinis argumentum, quod in hominibus militat, multo magis in brutis concludit ad dignoſcendum cuius nam matris filius ſit iumentum, vt inde conijciatur cuius domini ſit.

30 Secundo ſi iumenta ſibi inuicem occurrentia hinnitum ediderint, vel ſe aliquo blando actu, & geſtu recognouerint, vt in ipſis brutis accidit, ex his enim argui poterit illos eſſe matrem, & filium, & ſic verus illius dominus cognoſcetur. Memorabilis hiſtoria legitur apud Æneam Syluium, libro 2. in dicta, & facta Alphonſi Regis. Cum, inquit, ruſtico ex biga alter equorum ſubtractus fuiſſet in nundinis nouæ Ciuitatis Auſtriæ, reſque ad Imperatorem Fridericum fuiſſet delata, iuſſit ruſticum equæ iugali inſidere, ac per vicinos vicus excurrere, quò prope ſtabulum in quo erat equus incluſus peruéto, ille iugalem equam olfactu peracuto cognitam de more hinnitu emiſſo euocat, furtum detegitur, & fur punitur.

31 Tertio ex nota inuſta, ſeu ſtigmate domini iumentum cognoſcetur: res enim illorum exiſtimantur, quorum ſigna retinent, l. Stigmata, C. de Frabicenſ. libro 11. Et ibi Luc. de Penna, colum. 2. Corſetus in ſing. in verbo, Teſtis 19. num. 2. & 3. Et de hoc latè, & pulchrè tradit Maſcard. concl. 91. per totam.

32 Quarto ſi iumentum contentioſum deductum per viam, vbi eſt domus aſſerti illius domini tentauerit in ipſam domum ingredi, hoc erit indicium: quæ experientia ad Iudicis præſentiam fieri debet, & ex tempore, ne fraus fiat, poſſet enim furtim iumentum ad ipſam domum duci, & ibi bene paſci, quo caſu cum illac iter faceret, memor præteriti commodi, ad eundem locum libenter diuerteret, argumen. §. Pauonum Inſt. de rerum diuiſ. & l. Naturalem, §. Seruum, ff. de acqu. rerum domin. Retinent enim iumenta memoriam locorum, & itinerum in quibus antea fuerint, vt experientia docet, & tradit Plutar. in libro de ſolertia animalium: ideo cum quidam vir non prorſus infacetus mihi exprobraſſet ignorantiam cuiuſdam itineris, quod ipſe tenebat, quia illud antea ſimul confeceramus, eidem, quod eſt veriſſi-

mum,reſpondi: Cognitionem viarum magis ad beſtias, quam ad homines ſpectare.

33 Ego noui homines,qui noctu equos alienos ſubtrahebāt,& in ſpeluncis ſubterraneis celabant,ibique per aliquot dies detinebant,ne ſurum abſentia,vel ſubit a inueſtigatione furtum detegeretur: ſequenti enim mane domini equorum ſubtractorum per omnes vias excurrebant,& nullo rei furtiuæ veſtigio adinuento tandem domum redhibant: fures autem hæc ridentes, poſtquam omnia erant compoſita, & nihil amplius dominus ſciſcitabatur, clanculum educebant, & ad furum receptatores tranſmittebant.

Hæc ſunt furum artes,quas boni Iudices debent habere cognitas.

34 Qui autem non iumenta ipſa,ſed eorum genitalia illis ſubtrahunt quomodo teneantur videamus. Animalia bruta ad generandum apta, ſi caſtrata ſunt cenſentur morboſa, & ideo qui illis teſtes euellunt tenentur, & ſi ita caſtrata venduntur, & emptori id ignoranti hoc non fuerit expreſſum a venditore, erit locus redhibitoriæ actioni, & ex empto dabitur actio. l. Ædiles aiunt, §. Sed enim, ff. de ædilitio edicto.

35 Qui autem genitalia detrahunt iumentis illis, quibus propter ſectionem nihil de fortitudine,vel de vtilitate diminuitur,non tenentur, nec iſto caſu erit locus redhibitioni,d.§.Sed enim,gloſſ.in l.Si autem, ff.eod.tit. Mulus enim caſtratus morboſus non cenſetur; cum illi,nec de fortitudine,nec de vtilitate aliquid detrahatur,nec ad generandum ſit habilis,d. §.Sed enim. Immo plura animalia caſtrata cæteris ſunt præcioſiora: ſi enim apto tempore caſtrantur pulchriora, melioraque euadunt,vt Ariſtotel.libro vltimo,cap.vltimo, de hiſtoria animalium teſtatur.

36 De illis autem,qui mancipia morboſa pro ſanis vendunt tractatur in toto tit.ff.de ædil.edicto, & C. de ædilit. actionibus. Quando autem animalia morboſa cenſeantur,& præſumantur talia fuiſſe tempore venditionis tradit Maſcard.de prob.concluſ.92. Et ſi beſtia vendita infra triduum poſt venditionem moriatur,an præſumatur tempore venditionis morboſam fuiſſe & agi poſſit ad precium recuperandum contra venditorem tradit poſt alios per eum allegatos Hypp. de Marſil.in l.Si in rixa,num.59.ff.ad legem Corn. de ſicar. Diximus de illis, qui iumentis genitalia ſubtrahuat.

Nunc dicamus de illis, qui homines euirant, eiſdemque genitalia abripiunt: materia quæ re ipſa non infructuoſa, neque obſcœna, ſed vtilis,& iucunda apparebit. Sed vt conſtet id de quo dicturi ſumus, oppor-

opportunum erit intelligere, quid ſit Spado, quid Eunuchus, quid Caſtratus, item Thlibiæ, Thlaſiæque.

37 Vlpianus in l. Spadonum, ff. de verborum ſign. inquit Spadonum appellationem generalem eſſe, omneſque comprehendere, qui vel natura, vel aliquo accidenti ſunt in teſtibus diminuti, vel penitus exciſi.

38 Et Alciatus in dictam l. caſtratos appellat eos, qui penitus non arrigunt, vel quia naturaliter ſine teſtibus orti ſunt, vel quia ante pubertatem omnino euirati fuerunt, improbatque Accurſianos perperam credentes, caſtratos eos tantum dici, qui naturaliter ſunt ſine teſtibus: quod etiam traditum fuit ab Vlpiano in l. Si ſerua, in fine, ff. de iure dot.

39 Item ſecundum eum Thlaſiæ dicuntur, quibus teſtes fracti ſunt.

40 Thlibiæ, qui attritos eos habent, de quibus dicitur etiam a Paulo in l. Ij quoque, ff ad legem Corn. de ſicar. de quib. agit Alc. etiam in lib. 2. prætermiſſorum.

41 Eunuchi autem, qui non ſolum carent teſtibus, ſed illis totus colis penitus amputatus eſt, dicuntur cubicularij, ſeu lectorum cuſtodes, quia in eo miniſterio adhibebantur, l. 4. C. de præpoſit. ſacr. cubic. lib. 12. Eunuchi tamen generalem eſſe appellationem, qua execti, & non execti comprehenduntur, ex cap. 19. Euangelij Matthæi apparet, cum ibi, ita ſcriptum ſit: Sunt Eunuchi, qui de matris vtero, ſic nati ſunt, & ſunt Eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus, & ſunt Eunuchi, qui ſe ipſos caſtrauerunt propter Regnum cœlorum. Quod lege Canonica celebratum eſt, c. Qui ſit, 33. q. 5.

42 Qui igitur ſe eunuchant cõtra diuina, & humana iura, & cõtra ipſã naturæ legẽ delinquunt; quia quod ſuũ non eſt abripiunt, & eijciunt. Sicuti enim homo non eſt dominus vitæ ſuæ, cum legatur in diuinis litteris, cap. 16. Sapientiæ: Tu es Domine, qui vitæ & mortis habes poteſtatem, & deducis ad portas mortis, & reducis. Sic nec membrorum ſuorum eſt dominus, l. Liber homo ff. ad legem Aquil. & ideo deliquit, cum ſe caſtrat, quia manus inijcit in id, quod non eſt ſuum. Eſt enim homo cuſtos tantummodo vitæ ſuæ, & habet illius vſum: ſuarum autem operationum habet dominium, quia Deus ab initio cõſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilij ſui, Eccleſiaſtici cap. 15. In ſacris litteris vir, qui teſticulos auulſos habeat, hominis eſt hyerogliphicum, qui iuuentutem iuſtam, piam, ac omnino laudabilem traduxerit, ſenectutem autem vitijs, & omni turpitudine commaculauerit.

43 Cum enim teſtes roboris,& virtutis ſit indicium, euiratio contrà mollitiem,& vitium ſignificat. In genitalibus enim ſingularem virtutem ineſſe Auézoar non in celebris auctor teſtatur, ut refert Rhodiginus, cap.7.liq.4.antiquarum lectionum. Teſtes ambo, inquit, inter præcipua recenſendi membra ſunt, magna eſt eorum virtus, nec occulta, etenim pertenuem in Eunucho vocem audimus, malos agnoſcimus mores, ſunt porrò imberbes rationis item peſſimæ, nec ferè iuuentus eſt exectus aliquis bonæ legis, aut intellectus non diminuti.

44 Iccirco euiratio apud antiquos, maximum fuit ſupplicium, quo in parentes ingratos corrigebant, vt penitus ſpe carerent liberorum fieri parentes, vt etiam teſtatur lib. 2. Lucretius.

Apud Ægyptios verò illis, qui liberam mulierem violaſſent virilia execabantur, vt Romæ Bibienus Carbonem in adulterio depræhenſum fœdum in modum caſtrauit.

45 Suidaſque refert Theodoſium Antiocho Præpoſito edictum ſcripſiſſe, ne Eunuchi inter Patricios reciperentur. Horatius Epodon, Ode nona, ægre ferens Romanos in bello morem gerere Cleopatræ fœminæ, illiuſque Spadonibus maxima indignatione exclamauit:

Romanus (heu poſteri negabitis)
Emancipatus fœminæ
Fert uallum, & arma miles, & ſpadonibus
Seruire rugoſis poteſt.

Plutarchuſque in vita Antonij ſcriptum reliquit Cæſarem dixiſſe, Antonium amatorijs poculis infectum, ne ſe quidem regere, ac gubernare potuiſſe, pugnaturoſque cōtra ipſum fore Photinum,& Mardionem Eunuchum,& Chardionem, & Iradem Cleopatræ tonſtricem, quibus Antonij Imperium plurimum gubernaretur. Memorabiliſque eſt Alexandri ſententia dicentis; Eunuchos eſſe tertium genus hominum nec videndum, nec in vſu habendum a viris, ſed vix a nobilibus fœminis.

46 Eunuchorum autem opera non modo Reges vtebantur, vt fecit Cyrus, qui cuſtodes ſui corporis Eunuchos eſſe voluit, vt a ſuo munere luxuria non auerterentur, ſed ad Principum, ac nobilium fœminarum cubilia caſtè cuſtodienda admittebantur. Ideo Terentius in Eunucho ait:

Eunuchum porrò dixti uelle te;
Quia ſolæ utuntur his Reginæ, reperi,
Heri minas uiginti pro ambobus dedi.

Cum-

Cumque ad hoc miniſterium magno ſtipendio euocarentur, aliqui interdum vltrò teſtes ſibi abſcindebant. Et domini aliquando proprijs ſeruis etiam inuitis genitalia amputabant, ne cum vxoribus ſuis, quibus illos præponebant, delinquerent. Legiturque apud Herodorum, & Cœlium Rhodiginum lib.4.cap.7. Babilonem, Aſſiriamque reliquam tributi nomine quingentos pueros exectos Perſarum Regibus exoluiſſe.

47 Compertum eſt tamen poſtea mulieres impudicas ſpadones quoſdam detinuiſſe ad generandum inhabiles quidem, ſed ad coeundum valentes: vt hoc pacto partu propriam turpitudinem non patefacerent, de qua re Iuuenalis Satyra ſexta conqueritur. Legiturque apud Rhodiginum noſtrum lib. 19. cap. 12. antiq. lect. Phauorinum Philoſophum eunuchum à Gellio celebratum adulterij crimine fuiſſe damnatum.

48 Exploratumque eſt hos eunuchos, vt plurimum infames in amoribus, & delicijs Regum fuiſſe, vt Magnus Alexander Bagoam habuit, Druſus Ligdum, Nero Sporum, quem publicè in vxorem duxit. Et Polemon Athenienſis Philoſophus in libello, quem Naturæ ſignorum interpretatio inſcripſit, affirmat eunuchos, vt plurimum immites eſſe ingenio, doloſos, facinoroſos, & ſe in ſceleribus exercentes, in honore autem conſtitutos cū temeritate vim inferre plus quàm eorum natura exigat.

49 Diuinaque lege ab Eccleſia arcebantur: ſic enim legitur 23. cap. Deuteronomij: Non intrabit eunuchus attritis, vel amputatis teſticulis, & abſciſſo veretro Eccleſiam domini. Alachis Longobardus dum aduerſum Cunipertum Regem ſuum bellum gereret, iurauit, ſi eum poſtridie ſuperaſſet, ſe puteum clericorum teſticulis oppleturum.

50 Iſti ergo ſpadones, qui arrigunt, licet ſperma non emittant, ſi conuincuntur ſe dominarum pudicitiam deturpaſſe verberantur, & poſtea concremantur, domina capitali ſupplicio damnata. l. vnica C. de mulier. quæ ſe prop. ſeru. iunx. Adeoque ſemper deteſtabile fuit hoc ſcelus, vt Poetæ fabulati ſint Paſiphaem Cretæ Reginam, quæ cum ſeruo nomine Tauro ſe commiſcuit, cum bruto coiſſe, ac Minotaurum edidiſſe: de qua Virg. lib. 6. Æneidos:

Hic crudelis amor Tauri, ſuppoſtaque furto
Paſiphae, miſtumque genus, proleſque biformis
Minotaurus ineſt Veneris monimenta nefandæ.

51 Alciatus tamen in l. Spadonum ff. de verb. ſign. non dubitat eunuchos, & ſpadones ad quamcunque dignitatem poſſe aſſumi, & Phauorinum

uorinum philoſophum Arelatenſem celebrat, quem ſupra fuiſſe eunuchum diximus. Enteriumque cubiculo Conſtantij Cæſaris Præpoſitum virum iuſtum,& ſpadonem fuiſſe aſſeuerat. Narſetis quoq; eunuchi præſtantia hoc loco diſſimulanda non eſt,qui licet Bibliopola ob egregias virtutes ſuas ad ſummam Patriciatus dignitatem elatus, & in Italiam in locum Belliſarij Ducis miſſus inſigni victoria Gothos fudit, ac Italia expulit, quam poſtea per multos annos iuſte, & ſapienter rexit,de quo præclarum hoc legitur monumentum Romæ in Ponte Salario.

Imperante DN pijſſimo,ac triumphali ſemper Iuſtiniano PP. Aug. ann. XXXIX. Narſes vir glorioſiſſimus, Exptopoſitus ſacri palatij, Exconſ. atq; Patricius poſt victoriam Gothicam ipſis eorum Regibus celeritate mirabili conflictu publico ſuperatis, atque proſtratis, libertate vrbis Romæ, ac totius Italiæ reſtituta, Pontem viæ Salariæ vſque ad aquam à nefandiſſimo Totila Tyranno diſtructum, purgato fluminis alueo, in meliorem ſtatum quàm quondam fuerat renouauit.

In noſtris quoque antiquis monumentis hoc habemus pulcherrimum epitaphium,quod dicitur eſſe Romę in eodem Ponte Salario.

Quam bene curuati directa eſt ſemita pontis
Atque interruptum continuatur iter:
Calcamus rapidas ſubiecti gurgitis vndas.
Et libet iratæ cernere murmur aquæ.
Ite igitur faciles per gaudia veſtra Quirites,
Et Narſim reſonans plauſus vbique canat.
Qui potuit rigidas Gothorum ſubdere mentes,
Hic docuit durum flumina ferre iugum.

Legimus etiam apud Plinium lib. 13. cap. 4. in Perſide ſpadones regnaſſe. Phuciſariſque eunuchi ſumma fuit dignitas, illius inquam, qui Ioſephum ab Iſmaelitis emit; erat enim Princeps exercitus Pharaonis, & gener illius. At eunuchus ille Æthiops quem baptizauit Philippus,de quo fit mentio in actis Apoſtolorum,dignitate hos longe ſuperauit: non enim adumbratã,ac fragilem gloriam,ſed ſolidam, ac diuinam fœlicitatem conſecutus eſt.

52 Et ius canonicum eunuchum ita ortnm, vel per hominum inſidias, aut propter ægritudinem arcendam eiuratum non modo ad Sacerdotium admittit c. ſi quis à medicis, & c. Si quis pro ægritudine diſt. 55. & cap. 3. & 5. de corpore vitiatis; ſed etiam ad Epiſcopatum c. Eunuchus d. diſt. 55. Si autem ſibi genitalia ſponte amputauerit,

non

non modo non admittitur, ſed admiſſus etiam deponitur d.c. Si quis pro ægritudine,&c.ij qui, & c. Si quis abſciderit diſt. 55. dummodo id ignoranter non feciſſet credens obſequium Deo præſtare: tunc enim per diſpenſationem admittitur. cap. Significauit, de corpore vitiatis.

53 Quo vero ad pœnam eorum,qui alterum euiraſſent (quorum omnium primam fuiſſe Semiramidem,quæ pueros caſtrari iuſſit teſtatur Rhodiginus lib.13.cap.29. antiquarum lectionum) Digeſtorum lege ſi precioſiorem reddidiſſent, legis Aquiliæ actione non tenebantur,cum hæc lex eas ruptiones, quæ damnum inferunt perſequatur l. Si ſeruum §.Rupiſſe ff.ad l.Aquiliam: ſed iniuriarum tantummodo, aut ex edicto ædilium, aut in quadruplum ex lege XII.tabul. d. l.Si ſeruus §.Et ſi puerum: & hoc intelligitur vt inquit Accurſius in d.l.Si ſeruus,in illis locis in quibus eunuchi ſunt cœteris hominibus precioſiores, vt fuiſſe apud Barbaros propter eximiam eorum fidem teſtatur Herodotus, & Rhodiginus lib. 19. cap. 12. Et noſtris quoque temporibus propter eorum acutiſſimam vocem precioſiores videntur,cum in cantu excellant,ideoque à Principibus ad muſicam honeſto euocantur ſtipendio. Cum enim pueri caſtrantur eandem ſemper retinent vocem, teſte Ariſt. de hiſtoria animalium lib. 9. cap. vlt. Cuius quidé rei rationem reddit Macrobius lib.7.cap. 10. Saturn.Eunuchoſque prætioſiores cœteris ſeruis exiſtimari etiã legitur in l. vlt. C.commun. de legat. & in l.1.C.de commun. ſet.manum. Iccirco vt meliores fierent conditionis interdum quidam ſe ſponte euirabant, vel alijs ſe euirandos tradebant, à quo crimine legalibus pœnis arcentur. Si vero precioſiores non redderentur, ſecus eſſet: tunc enim ſecundum leges Digeſtorum,qui illos euirabant tenebantur etiam lege Aquilia. At de iure Codicis qui euirat hominem ſiue liberum, ſiue ſeruum capite punitur,& mancipium confiſcatur, locuſque vbi hoc patratur, ſi illius dominus id non ignorauit, in fiſcum deſertur l. 1. C. de eunuchis: & nimirum cum lege Cornelia de Sicarijs teneatur l.3.§.fin.& l.4.ff.ad l.Corn.de Sicar.

54 Iure quoque cautum eſt, ſi vendatur ſeruus penitus euiratus, & ad generandum inhabilis, contractum infirmari, cum ſeruus tunc dicatur morboſus. l.Si autem ff.de ædil.edicto; at ſi ſeruus venditus vnicum habet teſtem (teſticulum intelligo,cum in iudicio teſtis ſit verbum honeſtiſſimum,alio loco non nimis, vt inquit Cicero Epiſt.22. lib.9.familiarium) vel aliud ſimile impedimentum, quo actus coeundi non impediatur,non morboſus dicitur; & ſic non eſt locus redhi-

bi-

btoriæ actioni, vt contractus diſſoluatur l. Pomponius ff. de ædil. edicto.

55 Item vnum habens tantummodo teſticulum à militia non repellitur. l. Qui cum vno teſticulo ff. de re milit. imo vt ad militiam veniat rogandus eſt, cum Sylla, & Cotta, qui tali naturæ habitu fuerunt, in prælijs inſignes duces extiterint, vt affirmat Arrius in d l. Qui cũ vno teſticulo, & Rhodiginus lib. 4. cap. 7. antiq. lect. Multo magis id concedendum eſt illis, qui tres habent teſticulos, vt de Franciſco Philelpho legitur apud eundem Rhodiginum lib. 17. cap. 12. Qui autem penitus carent teſtibus arcendi ſunt à militia, iuxta illud Ouidij in eunuchum:

Iſta mares tractant, tu ſpes depone viriles.

56 Pari quoque ratione qui ſe ſponte excidendum præbet, & vltro ſe caſtrari permittit, pœna legis Corneliæ de Sicarijs tenetur. l. 3. §. Qui hominem, & l. 4. ff. ad l. Corn. de Sicar. quæ pœna licet ſit in inſulam deportatio, & omnium bonorum ademptio, ſolent tamen huiuſmodi delinquentes capite puniri, niſi maiorum nobilitate præfulgeant, & ex illuſtri aliquo loco deſcendant: ij enim in inſulam deportantur: & humiliores ſolent etiam beſtijs, obijci d. §. Qui hominem: & iure merito, cum multis modis delinquant, patriamque ipſam iniuria afficiant: & ideo Varro in l. Mæuia apud Nonium inquit: Sic qui patriã maiorem parentem extinguit in eo eſt culpa, quod facit pro ſua parte is, qui ſe eunuchat, aut alibi liberos producit.

57 Et non vulgares honores in illos contulerunt Romani qui plures liberos generaſſent vt Gellius quoque noct. attic. lib. 2. cap. 15. teſtatur. Paterque non habenti filios præfertur l. In albo C. de Decur. lib. 10. Nũcque in Rep. Veneta, quæ Romanorum ſplendorem miris modis imitatur, à publicis muneribus, & vectigalibus illi ſunt immunes, qui duodecim habent filios. Quod etiam ciuili lege ſancitum eſt, l. Si quis Decurio pater, C. de Decur. lib. 10. l. Semper ff. de iure immunit, l. fin. C. de ijs qui numero liber. lib. 10. Rol. à Valle conſ. 52. vol. 2. In duodecimque tabulis lege cautum erat, vt quilibet vxorem duceret, inquit enim lex; Cœlibes eſſe prohibento. quæ Platonis legem imitatur, ipſe enim à trigeſimo vſque ad trigeſimum quinctum annum ducendam eſſe vxorem præcepit lib. 12. de legibus, pœna appoſita ſecus facientibus: Natura enim ipſa quemadmodum viuendi, ita etiam generandi deſiderium hominibus tribuit: Deuſque ipſe proprio mortalibus mandauit ore, vt creſcerent, & multiplicarentur Gen. cap. 1. meritò igitur acerrima pœna plectendi ſunt illi, qui ſe ipſos

ipſos eunirantes poſteritatem ſuam penitus extingunt. Videturque nonleue ſupplicium illis à Deo inflictum, qui prolem ex ſe relinquere non poſſunt: icciico Abraam ille apud Deum ſummis præcibus contendebat, vt filium ſuſciperet, quod cum obtinuiſſet nil acceptius eidem accidit. Gen. cap. 15. Corona ſenum filij filiorum, & gloria filiorum patris eorum inquit ſapiens cap. 17. prouerb. & cap. 13. legitur, bonum patrem relinquere filios, & nepotes. Et dixit Dominus Abrae poſtquam filium ſuum vnigenitum immolare voluit: Quia non pepercisti filio vnigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas cœli, & veluti arena, quæ eſt in littore maris. Gen. cap. 22. Et Iacob audiuit Deum in ſomnijs illi dicentem: Terram in qua dormis tibi dabo, & ſemini tuo, eritque ſemen tuum quaſi puluis terræ Gen. cap. 28.

58 Cum ergo diuinú ſit munus prolem ſuſcipere, ſic miſerum omnino eſt ea carere; & deteſtabile eam ſponte abijcere, & contemnere, vt faciunt illi, qui ſe ipſos eunuchant: quiquidem homines nefarij non modo ipſi, vt diximus, ſeuere puniuntur; ſed ad hoc ſcelus arcendum Medicus etiam ille capitali pœna afficitur, qui aliquo caſu à legibus vetito aliquem euirat, l. 4. in fin. ff. ad l. Corn. de ſicar. & bonorum publicatione l. Lege Cornelia la 2. §. Conſtitutum ff. ad l. Corn. de ſicar. Et Tabellio, qui ſcribit inſtrumentum alienationis ipſius euirati capitaliter plectitur. l. 2. C. de eunuch. Publicani quoque qui vectigalium cauſa ob hanc alienationem aliquid accipiunt puniuntur morte, d. l. 2. Nemo enim eunuchum aliquem ex ſeruis romanis ad dominium ſuum transferre poteſt, ſiue in barbaro, vel in romano ſolo factus fuerit: ſi autem apud barbaros, quis barbaræ gentis eunuchus factus fuerit, erit in hominum commertio, & emi poterit. d. l. 2. C. de eunuch.

59 In odium etiam iſtorum ſpeciatim introductum eſt vt ſententia diffinitiua contra hos abſentes ferri poſſit l. Lege Cornelia ff. de ſicar. licet regulariter ſententia capitalis contra abſentem pronuntiari non debeat, l. 1. ff de requir. reis. l. Abſentem C. de accuſat. l. Abſentem ff. de pœn. c. Abſente cum duobus ſeq. 3. q. 9.

60 Eunuchis tamen teſtandi licentia non denegatur l. Eunuchis C. Qui teſt. fac. poſſ. nam Sæpe conſilio pollet cui vim natura negauit.

61 Supraſcripta omnia ad fœminas quoque extenduntur ſiue ſe ipſas caſtrauerint, vel alijs caſtrandas ſe præbuerint, ſiue ab aliquo inuitæ exciſæ fuerint. Mulieres enim habere teſticulos clariſſima eſt Hippocratis, & Galleni ſententia, & ideo in Lydia caſtrari mirum eſſe non

debet,

debet, vt affirmat etiam Alciat. in l. Spadonum ff. de verb ſign. & Rhodigin. antiq. lect. lib. 4. cap. 10. & lib. 20. cap. 14. vbi dicit Andramytem Regem omnium primum mulieres eunuchas feciſſe.

62 Quoniam circumcidentes aliquem pœna caſtrantium teneri, inquit Modeſtinus, in l. Circũcidere, ff. ad legem Corn. de ſicar. ideo poſt caſtratos aliquam de circunciſis mentionem faciamus: videamuſque qua pœna ſint illi puniendi, qui hominem circuncidunt, qua in re hoc modo eſſe diſtinguendum arbitror. Aut Iudæus Iudæum circumcidit, & cum ab eccleſia hoc pertinaciſſimum infidelium genus tolleretur, nulla iudiciaria pœna puniendus eſt: cum diuina lege hoc præceptum fuerit Gen. cap. 17. & Leu. cap. 12. Maſculus cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit: & reſcripto Diui Pij permittatur, d. l. Circumcidere, ff. ad legem Corn. de ſicar. Quæ quidem circunciſio innouata etiam fuit a Ioſue ſic iubente Deo, quadraginta enim annis, populus natus in deſerto incircumciſus fuit; ſed poſteaquam tranſiuit Iordanem, illi denuo præcepit Deus, vt circũciſionem reciperet, quod cum feciſſet dixit Deus Ioſue: Hodie abſtuli a te opprobrium Ægypti. Ioſue cap. 5. & cap. Sed & illud, 26 quæſt. 2. Quod poſtea adeò pertinaciter obſeruarunt Iudæi, vt aduerſus Hadrianum bellum geſſerint, quia illis circumciſionem interdicere voluerat.

Secundo loco, aut Iudæus Chriſti fidelem, alium ve hominem alterius religionis circumcidit, vt inter Iudæos recipiatur, & in pœnam legis Corneliæ, de ſicarijs incidit, d. l. Circumcidere, ff. ad legem Corn. de ſicar. quæ pœna in humilioribus eſt capitis ademptio, vel ad beſtias punitio: in honeſtioribus autem eſt in inſulam deportatio. Vt tradit Martianus, in l. 3. in fin. ff. ad l. Cornel. de ſicar. & per l. Iudæi, & bonorum, C. de Iudæ & cælic. Iudæi Chriſtianum circumcidentes, vel circumcidendum alicui mandantes perpetuo exilio, ac bonorum proſcriptione plectuntur, l. Vnica, C. Ne Chriſt. manc. hæret. vel iud. inquit hos eſſe capituli pœna puniendos, quam gloſſ. ibi interpretatur perpetuum exilium, vt concordet cum prædicta l. Iudæi.

Aut tertio Chriſtianus a Chriſtiano circunciditur, & eadem lege pœna capitali feriendus eſt, cum grauiter, & contra Chriſtianam Religionem delinquat, cap. 15. in act. Apoſt. quod intelligendum eſt cum quis, ita circunciditur, vt Iudæus fiat, & a Chriſtiana pietate declinet: ſi autem alia rationabili de cauſa hoc factum fuerit, ſupplicium non mœreri videtur cum in diuina legatur ſcriptura interdum etiam Paulum circuncidiſſe Timotheum, vt Iudæorum euitaret impetum,

quem

quem poſtea in fide adeo confirmauit, vt ad Corinthios,c.4. ſcribens eum filium ſuum chariſſimum, & fidelem in Domino appellauerit.

Vel poſtremo Chriſtianus Iudæum circuncidit, & ſi id dolo malo agat, pœna legis Cornel. de ſicar. eum eſſe damnandum exiſtimo, d.l.Circuncidere,ff.ad l.Corn.de ſicar.aut non dolo malo, & pœnam arbitrio Iudicis eſſe ſtatuendam:

63 Ægyptios autem circunciſionis religionem admiſiſſe clarũm eſt, cum enim animaduertiſſent Cynocephalos oriri circunciſos, credentes id diuinitus accidere, maiori religione eorum Sacerdotes circunciſionem retinuerunt, vt Pierius Valerianus in Cynocephalo ſcribit.

64 Hodie vero non carnis,ſed animæ circunſio eſt facienda, cum humanæ ſalutis Redemptor Chriſtus Dominus noſter eam abrogauerit, quod etiam prophetauerat Eſaias dicens: Circuncidite vos Domino Deo veſtro, & circuncidite præputium cordis veſtri, ne exeat ira mea ſicut ignis,& non ſit, qui extinguat. Hancque carnis circunciſionem ratione carere,cordiſque circunciſionis fuiſſe figuram,vt nos admoneret nudandum eſſe pectus, apertoque ac ſimplici corde oportere nos viuere docet Lactantius,lib.3.diuin.inſt.ſed ſatis digreſſi ſumus,ad furta reuertamur.

65 Poſtquam de illis,qui beſtiarum, ac hominum genitalia ſurripiunt ſatis,ſuperque diximus,ac de animalium furtis: Cumq; etiam hominum furtum fiat,de hoc etiam dicamus.

Tunc autem hominis furtum committitur cum ille ſurripitur, qui eſt in dominio alterius,l.Mater,ff.de furt.inquit,Liberarum perſonarum nomine furti actionem eſſe, & idem dicit Imper. in §. Interdum etiam Inſt.de obl.quę ex delic.naſc & l.1.§.Quod autem,ff.de vi,& vi armata,dr̃ furem hominis ẽt eo mortuo teneri, l.Subtracto,C.de furt. l.Verum,ff.de furt.l.2.ff.de priuat.del.vbi legitur: Qui hominem ſurripit,& occidit,quia ſurripit,furti,quia occidit, Aquilia tenetur, & in §.Cum autem,Inſt.de empt.& vẽd.idem dicitur, in illis verbis: Quod ſi fugerit homo,qui veniјt,aut ſurreptus fuerit,& Bart.in l.Si abducta, ff.de furt.dicit in quo furtum differat a plagio.

66 Hominem autem alterius hominis dominium habere poſſe, non ſolum iure gentium,ac ciuili conſtat,ſed aliquo modo etiam iure naturæ,vt Ariſtotel.lib primo,capit.3. & 7. Politicorum ſcribit, vbi inquit,ſeruum nihil hominis habere,ſed ad inſtar pecudis eſſe ac rei familiaris inſtrumentum. Inſtrumenta enim,inquit,alia ſunt inanimata,alia animata. Gubernatori clauus eſt,tamquam miniſter inanimatus,

matus, qui proram regit animatum inſtrumentum: miniſter enim in omnibus artibus gerit ſpeciem inſtrumenti: ſic opes erunt vitæ, degendæ inſtrumenta, quòd ſine illis aut nullo modo, aut non ſatis commode viui poteſt, quatum vniuerſarum noſtra eſt poſſeſſio: ſeruus ſimiliter animatum quiddam eſt, poſſidetur tamen a nobis, eſtque vt & miniſter omnis in rebus noſtris præſtantiſſimum inſtrumentum, hæc ille. Diuus Thomas, prima parte, quæſ. 96. art. 3. & 4. & Dried. libro 1. de Libertate Chriſtiana, idem affirmant, quos Carbo de reſtitutione, quæſ. ſecunda, ſequitur. Cum enim homo ſit animal politicum, vt in communione hominum viuere poſſit debet alteri homini iure naturæ aliquo pacto eſſe ſubiectus.

67 Si igitur filius familias ſurreptus ſit: patrem furti actionem habere palam eſt, inquit, l. Eum qui, §. Si fil usfamilias, & Iuſtinianus in §. Interdum Inſt. de obligat quæ ex delicto naſcun. dicit tunc liberorum hominum furtum fieri, cum quis liberorum noſtrorum, qui in poteſtate noſtra ſunt, ſurreptus fuerit. An autem pater ciuiliter, vel criminaliter agere debeat tradunt ibi Accurſ. & ſcribentes.

68 Matrem autem filij ſurrepti actionem non habere, inquit, l Mater, ff. de furtis, & multo minus frater agere poteſt: ſed tunc de plagio accuſabit, l. Si fratrem, C. ad l. Flau. de plag. vel interdicto, De libero homine exhibēdo ciuiliter agere poterit, l. 3. in prin. ff. de lib. hom. exhib. glo. in d. l. Si fratrem.

69 Tanto magis qui ſeruum alienum fugitiuum ſciens cum rebus furtiuis ſuſcipit furti tenetur, l. Si quis, C. ad legem Flau. de plag. Imò ſeruus fugitiuus ſui ipſius furtum facit, l. 1. C. de ſer. fug. & l. Cum ſatis, §. 1. C. de agr. & cenſ. lib. 11.

70 Eadem quoque lege Flauia accuſari poteſt ille, qui plagium committit, dum hominem ingenuum, vel libertinum inuitum celauerit, vinctum habuerit, vel emerit, l. pen. ff. ad legem Flau. de plag. hac enim lege puniuntur, qui emunt, vel vendunt liberos homines, l. Liberum, C. eod. l. 1. ff. eod. vel alio titulo alienant, l. 4. ff. eod. l. Quoniam. C. eod. Item illi, qui ſeruos fugientes vendunt, l. 2. ff. eod. l. In fuga C. eod. Item alienorum ſeruuorum fraudoloſi ſuppreſſores, l. 3. ff. eod. & l. Eum qui, & l. ſequ. & l. Plagij, la ſeconda, C. eod. Nec non ſeruorum ſolicitatores, l. 1. & 2. C. eod. & l. Non ſtatim, §. 1. ff. eodem. Quibus autem pœnis huius delicti rei plectantur habetur, in l. fin. ff. & in l. fin C. eod. tit, ad legem Flau. de plag. & in §. Eſt, & inter Inſt. de publ. iud. Quod tamen intelligendum eſt, cum diſtinctione Bart. in l. penult. in princ. ff. ad legem Flau. de plag. relata ab Anan. in c. 1. poſt

nume-

numerum quartum, de furt. quam ſequitur etiam Iul. Clarus, in pract. crim. quæſt. 68. verſic. Plagiarius, vt ſcilicet ſolitus committere hoc crimen plagij pœna mortis afficiatur. ſi autem non eſt conſuetus mitius puniatur niſi habuiſſet animum celandi hominem ſubtractum, tunc enim etiam morte eſſe plectendum ait. In lege autem diuina, capit. vigeſimo quarto, Deuteronom ſic ſcriptum eſt: Si deprehenſus fuerit homo ſolicitans fratrem ſuum de filijs Iſrael, & vendito eo acceperit precium interficietur, & auferes malũ de medio tui. Et c. 21. Exodi: Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, conuictus noxæ, morte moriatur.

71 Cum autem, vt diximus, rapina ſit ſpecies furti, & non ſolum bona, ſed etiam perſonæ ipſæ rapiantur; iccirco de iſtis raptorib. aliquid dicamus. Raptus eſt abductio violenta, ac libidinoſa, non ſolum virginis, ac monialis, ſed viduæ etiam, ac nuptæ, dummodo honeſtam vitam ducant. Doctor. in l. Si quis non dicam rapere, C. de epiſcop. & cler.

72 Ad hoc, vt raptus dicatur primum neceſſaria eſt abductio de loco ad locum, & ideo ſi quis puellam ducat de vno cubiculo ad aliud pro commodiori coitu, quia non fuit ad illum locum ducta cauſa illam abducendi, de raptu non tenetur. Beltrand conſ. 39 lib. 6. Rom conſil 96. Chriſtophorus Iul. Clar in §. Raptus, in prin. Marſ. in l. j. nu. 12. C. de raptu virg. & in ſuo ſing. 65. Statuto cauetur, &c. tenetur tamen de ſtupro: ille. n. qui per vim capit virginem, & eam carnaliter cognoſcit ſtuprator eſt, non raptor, niſi illam vi de loco ad locum transferat. §. Itẽ lex Iulia Inſt de publ. iud. Caſtr. in l. Raptores, C. de epiſ. & cler Gand. in tract. malef. ti. De multis qõnib. depẽdent. a ſtat. col. 3. ver. Itẽ pone. Bal. conſ. 306. Statuto Placentiæ, vol. 3 Marſ. ſing. 65. Statuto cauetur. Carrer. in §. Circa quartum, num. 281. in prac. crim.

73 Violentia etiam requiritur, quia ſine ipſa nec rapina, nec raptus dici poteſt. Doct. in l. Vnica, C. de rap. virg. l. Quo naufragium, §. pen. ff. de incen. ruin. & naufr. c. Pœnale, 14. q. 5. Alex. in l. 3. §. Quo ad Prætor ff. Ne quis eum qui in ius voc. Ang. in l. Sed eximendi, ff eod. Anan. in rub. de rap. Carrer. in pract. crim. in §. Circa quartum.

74 Et uis in hoc caſu intelligitur, vtcunq;, ea inuita, dolo malo abducitur, ſiue præſtigijs, ſiue blanditijs, muneribus, promiſſionibus, alioue malo modo decipiatur, c. fi. 36. q. 1. per totum. Marſ. conſ. 61. num. 21. Iul. Clar. in d. §. Raptus, ver. Adde quod pœna. Carrer. loco citato, nume. 284. Et in dubio mulierem vi conſenſiſſe præſumendum eſſe colligitur ex l. Vnica, C. de rap. virg.

75 De illis autem qui decipiunt mulieres ſub ſpe & promiſſione futuri matrimonij extat lex Veneta Conſ. X Virum, dici 15. Ianuarij 1578. & de virginib. voluntariè defloratis extat alia lex eiuſdem Conſilij Iunij 1520. qua cautum eſt illas non eſſe exaudiendas ex quo voluntariè conſenſerunt: niſi eſſent ancillæ, & pediſſequæ minores annorũ ſexdecim, quæ pręſumuntur deceptæ: elapſis aũt ſex menſib. poſtquã à dominis ſuis receſſerũt nec ipſæ audiantur, de qua materia tractatur in §. Item lex Iul. Inſt. de publ. iud. & in c. 1. & 2. de adul. & per Iul. Clarum lib. 5. ſent. §. Stuprum.

76 Libidinis quoq; cauſa neceſſe eſt, vt fuerit honeſta mulier abducta ad hoc, vt raptus dici poſſit, & ideo ſi mulier ſenex abducatur, in quã libidinis ſuſpicio cadere non põt (cum mulier antiqua potius dicatur remedium contra libidinem Iaſ. in §. Ex maleficijs, nu. 13. Inſt. de act. c. fi. cum gloſſ. ibi 14. q. 6. Tiraq. de legib. connub.) non tenebitur abductor de raptu l. Vnica, C. de rap. virg. Carrer. in ſua prac. crim. in d. §. Circa quartum, num. 289. Dec. conſ. 234. num 4. Angel. in d. l. Vnica, circa fin. Cœpolla conſ. 57. ſuper querela.

77 Si quis ergo honeſtam mulierem rapuerit, nõ tamen violauerit, ſed potius honeſtè tractauerit, non debet vti raptor pœna ord. capitis puniri Angel. in d l. Vnica, Ioann. de Anan. in c. Cum cauſa, in fi. de rapt. Iul. Clar. in d. §. Raptus, verſic. Quid ſi ille. Boer. Deciſ. 316. num. 4. Cœpol conſ. 57. colum. 2. Alij tamen contrarium tenuerunt Bald. in Auth. Si quis non dicã rapere, in fi. C. de epiſ. & cler. Boſſ. in ti. de rapt. mul. nu. 8. Caſſan. ſuper conſuet. Burg. fol. 16. in fi. exiſtimarunt. n. raptoré eſſe pœna mortis dignũ ẽt. ſi carnalis copula ſubſecuta nõ fuerit. Quæ opin. ſic conciliãtur, vt raptor pœna mortis ſit dignus ẽt abſq; carnali copula, qñ non potuit raptam cognoſcere: ſecus aũt eſſe ſi non cognouit, quia noluit, hoc. n. caſu citra pœnam mortis extra ordinem ex arbitrio raptor eſt puniendus, habita facti ipſius ratione, & delinquentis conditione, Marſil. in l. Vnica, C. de rap. virg. nu. 54. Iul. Clar. in d. §. Raptus, ver. Sed quid ſi. Carrer in pract. crim. in §. Circa quartũ, num. 286. per gl. in prin. Inſt. Vi bonor. rapt.

78 Si aũt mulier ſponte ſua, & vltrò ad virum accedit, ille non tenetur, nec raptor dici poteſt. Boſſ. in ti. de rapt. mul. nu. 7. & ideo ſeductores, ac deceptores mulierum ſolent illas inſtruere, vt dicant ſe, neq; vi, neq; fraude fuiſſe abductas, ſed ſponte ex proprijs ędib. receſſiſſe, vt ad amaſium ſuum quem perditè amabant accederent, at Iudices cũcta rimentur, vt veritatem ex tenebris eruant.

79 In flagranti crimine raptores, & eis auxilium præbentes poſſunt a

per-

perſonis coniunctis ipſius raptæ impunè occidi,l.Vnica, §.Ne igitur, C.de rapt.virg.Nouell.in pract.crim ad deſenſam,in ptin.nu.111.vbi plures adducit hoc tenentes. Similis lex eſt apud Venetos lata in Cõſ. X Virum die 6.Decẽb.1560.& altera eiuſdẽ Cõſilij 15.Aprilis 1574.

80 Idem eſt de raptorib.propriarum ſponſarum, qui nec poſſunt raptas vxores ducere, bonaq; rapientium mulieribus raptis applicantur, d l.Vnica,C.de rap virg.

81 Pari modo,qui puerum ingenuum rapit ſeuerè caſtigatur,l.Et eum, ff.ad legem Iul.de vi publ.

82 De muliere aũt virum rapiente loquitur, gl.in d.l.Vnica, in verbo; Sponſam ſuam,& ibi Ang.dicit vidiſſe Florentię comburi meretricẽ, quæ rapuerat quendam iuuenem. Marſ.in l. Si quis viduam, ff. de qõ. nu.6 & Iul. Clar.in d.§.Raptus,ver.Sed pone, vbi pluta de hac re, ad quem lectorem remitto.

83 Dictum fuit etiam honeſta perſona, quia raptores meretricum, & aliarum inhoneſtarum perſonarum non tenentur pœna raptus,l.Quę adulteriũ,C.ad l.Iul.de adult.& l.Verum, & ſi meretricem,ff.de furt. gl.in d.l.Vnica,in verbo, Virginũ honeſtarum.Grau.deciſ.107.nu.5. Cœphal.conſ.140.nu.26.Marſ.in l. Maritus, nu.47.ff.de quæſt.& in ſuo ſing.74.Tu habes regulam,&c.Matthæſ.ſing.101.Ratio eſt,quia inhoneſta mulier non præſumitur vi rapta Cœphal.d.conſ.140. Alc. de præſump.reg.2.præſump.9.nu.2.Marſ.in rub de fideiuſſ. nu.175. & in l.Maritus,in fi.ff de quæſt.& in repe.l.fin.C.de prob. & ſing.74. Paul.Caſt.conſ.103.Rom.conſ.157.Carrer.in prac.crim. in §.Circa quartum,num.283.Plot.in l. Si quando, num.16. §.Secundo, C.de reuocan. donat. In terris huius Venetæ Reipubl. violenti raptores etiam meretricum ſeuerè puniuntur,& maximè Venetijs, vbi meretrices triumphant.

84 Illarum tamen domicilia per legem Venetam 28.Martij 1572.Cõſil.X Virum ab ædibus ſacris arcentur, illiſque prohibetur accedere ad eccleſias,quando in eis populus eſt frequens.

85 Etiam cadauera interdũ rapiuntur, vt Monachos S.Vincentij Laudonenſes feciſſe teſtatur Summus Pontifex, in c. Cum liberum ſit,de ſepult.rapuiſſe ſcilicet corpus cuiuſdam mulieris dum deferebatur ad ſepulturam,quam in teſtamento ſibi elegerat,& in eccleſia ſua ſepeliſſe quos iuſſit oſſa illius cadaueris, & ſepulturæ emolumenta reſtituere,& vt de cætero talia facere non auderent.

DE FVRTIS

§. SEPTIMVS.

SVMMARIVM §. 7.

1 *Corporales res debent eſſe ad hoc vt ſurripiantur.*
2 *Teſtamentorum, ac inſtrumentorum furta.*
3 *De furtis ſcriptorum.*
4 *Multum intereſt inter imitationem, & furtum.*
5 *Imitatio quæ ſit.*
6 *Ciceronis ſententia de furtis ſcriptorum.*
7 *Occultator alienæ laudis furi ſimilis eſt.*
8 *Furum ſcriptorum duo genera.*
9 *Poetæ ſcriptorum fures inſigniores.*
10 *Poetæ meretriculis a Platone comparati.*
11 *Nulla immunitatis prærogatiua iuuantur.*
12 *A Romanis contempti.*
13 *M. Fuluius vituperatus, quod Ennium Poetam ſecum in prouinciam duxerit.*
14 *Quomodo Poetæ ranis æquiparati fuerint.*
15 *Eorum ſcripta vetularum fabulæ.*
16 *Cur per caput Polypi Aegyptij Poeſim exprimerent.*

17 Poe-

17 Poſſim diuinitatem continere, & cælitus afflari.
18 De nonnullis ſcriptoribus, qui aliena in ſuos libros deſcripſerunt.
19 De T.Liuio, quid dicendum.
20 Quomodo liceat Hiſtoriographis res ex alijs deſumere, & an illis ſit fides adhibenda in iudicio.
21 Aliorum operum prædones, qui ſint.
22 Ex litterarum ſtudijs immortalem famam comparari.
23 Fidentinus fur egregius.
24 Furtum ſcriptorum eſſe antiquiſſimum.
25 De legiſtis furibus.
26 Cur Iuriſconſulti non ſint facile de furto redarguendi.
27 Nec magno Doctori creditur niſi legem adduxerit.
28 Princeps quoque a legis ſententia non debet recedere.
29 Qui alienis ædificijs nomen ſuum imponunt fures ſunt.
30 De illis, qui proprios animi partus alijs ſupponunt.
31 De huiuſmodi ſubiectoribus diuinorum librorum.
32 Liber de conſolatione falsò Ciceroni aſcriptus.
33 De partu ſuppoſito.
34 Hoc crimen publicum eſſe.
35 Adulterium, an ſit publicum crimen.
36 Iudex ex officio in crimine ſuppoſiti partus procedit.
37 An hoc crimen præſcribatur.
38 Quæ crimina non præſcribantur.
39 Lex Veneta in crimine ſuppoſiti partus.
40 In quibus criminibus defuncto reo accuſatio proponi poſſit.
41 An crimen partus ſuppoſiti tale ſit.
42 Defuncto reo, an Iudex debeat ad vlteriora procedere.
43 Pater exiſtimans partnm ſuppoſitum eſſe filium ſuum, ſi eum hæredem ſibi facit, an valeat teſtamentum.
44 Quomodo probetur mulierem fuiſſe prægnantem.
45 In praxi mulier huius criminis rea, quomodo ſe tueatur.
46 De Carboniano edicto.
57 De alienorum inſignium vſurpatoribus.
48 An liceat legum Doctori vti Italorum Poetarum auctoritate.
49 Prædictos vſurpatores pœna falſi teneri.
50 Non exiſtens in aliqua dignitate, illius dignitatis inſignia geſtare non debet.
51 Quomodo, & quando ſubditus poſſit geſtare inſignia Principum.
52 Laurentij Medices furtum.

53 *Statuæ ſicut ſine decreto Principis erigi, ſic erectæ deſtrui non poßunt.*
54 *Fures, vel corruptores ſtatuarum in ignominiam alicuius poſitarum puniuntur.*
55 *De illis, qui alterius locum vſurpant.*
56 *De priuato Principis auctoritatem vſurpante.*
57 *Detractores famæ inter fures connumerantur.*
58 *Et ad famæ detractæ reſtitutionem tenentur.*
59 *Illiſque verbo, & facto reſiſtendum eſt.*

§. CORPORALIS.

1 Corporalis dicitur, quia ad hoc, vt contrectari, & poſſideri poſſint, neceſſe eſt, vt ſui natura res corporales ſint, l. Seruus, in princ. ff. de acquirendo rerum dominio, Inſt. de rebus corpor. & incorpor. §. Incorporales.

2 Teſtamēti autem etiā furtum fieri poteſt, l. Qui teſtamentum, ff. ad legem Corn. de falſis, l. Eum qui, C. eod. & pariter cuiuſcumque inſtrumenti, vt inquit Iuriſconſul. in l. Paulus reſpondit, ff. eod. ti. Paulus reſpondit, inſtrumentorum ſurreptorum crimen non eſſe publici iudicij, niſi teſtamentum alicuius ſurreptum eſſe arguatur. Et ſic apparet in ſurreptorem teſtamenti eſſe publicam accuſationem, & in inſtrumenti priuatam.

3 Verum incorporalia quoque vſurpantur, cumque ſcriptorum furta frequens ſit delictum, de quo in iure noſtro, aut nihil, aut parum conſtat, de eo aliquid dicamus.

4 Quamuis enim veriſſimum ſit; Nullum eſſe iam dictum, quod nō dictum fuerit prius, hominumque ſenſa quaſi rotam eſſe, quæ perpetuo per verba circumuehantur, multum tamen intereſt, an aliena ſcripta prudenter imitemur, an vero illa impudenter ſurripiamus, imitatio eſt laudabilis, & præmio digna, furtum autem vituperari, & puniri debet.

5 Nihilque aliud hæc noſtra imitatio eſſe videtur, quàm diligens induſtria, vt alicuius ſimiles in dicendo, ſeu in ſcribendo efficiamur. Quemadmodum enim imitatione, vti re nobis natura inſita, mirificè delectamur, ſic abſque ea, quæ in actione ipſa verſatur, fieri non poteſt, vt in re litteraria, quis excellat, Plautus de furto per imitationem facto inquit:

Hæc cum video fieri ſuffuror, ſuppilo, & de præda prędam facio.

De huiuſmodi furtis ſic apud Ciceronem legimus, lib. 5. de finibus bonorum, & malorum.

6 Stoici totam ad ſe noſtram phyloſophiam tranſtulerunt, atque vt reliqui fures, earum rerum quas cœperunt, ſigna commutant, ſic illi, vt ſententijs noſtris pro ſuis vterentur nomina tanquam rerum notas mutauerunt.

7 Et profectò Cicero ex mente Iuriſconſultorum, vt ſæpè facit, locutus eſt: occultatorem enim alienæ laudis furi ſimilem eſſe traditur in l. hæreditatum, §. fi. ff. ad l. Falc. Hoc vitio taxatur Chaſſanæus Gallus, qui cum in Cõmentarios ſuos Conſuetudinum Ducatus Burgundiæ multa tranſtulerit, quæ ex volumine Conſtitutionum Neapolitanarum Matthæi ab Afflictis mutuatus fuerit, auctorẽ illum non citat, vt notat etiã Auctor Lexicon iuris in ſua nomenclatura Iuriſperitorum.

8 Horum autem furunculorum duo ſunt genera, quidam enim verſuti furunculi alienos verſus, ſeu periodos hinc inde ſurripientes ijs ſimul coaceruatis, aliquod poema conflare nituntur, quod enimuero ridiculè ſuccedit, cum res variæ, variam phraſim, ac diſſimilem ſtylum præſeferentes aptè inter ſe congruere non poſſint: idque non eſt poemata pangere, ſed centones compilare, illiſque accidit, quod inquit Horat. lib. 1. Epiſt. corniculæ contigiſſe.

--Si forte ſuas repetitum venerit olim
Grex auium plumas, moueat cornicula riſum,
Furtiuis nudata coloribus.

9 Poetarum autem meminimus quoniam ipſi magis quàm alij ſcriptores hoc morbo laborant, inſignioreſque fures eſſe exiſtimantur, & ob id etiam in eo apud Principes honore non fuerunt, in quo alios bonarum litterarum profeſſores fuiſſe legimus.

10 Hos Plato meretriculas appellat, iubetque è ſua Rep. eijci.

11 Et cum à Coſtantino Imp. in l. Medicos C. de profeſ. & medicis lib. 10. Medicis, Grammaticis, alijſque litteratis viris immunitates conceſſæ fuiſſent: poſtmodum à Philippo Imp. declaratum fuit in horum numerum Poetas non eſſe adſcribendos, ſic inquiens in l. 3. C. eod. tit. Poetæ nulla immunitatis prærogatiua iuuantur.

12 Et à prudentiſſimis Romanis, dum præclariſſimis virtutibus Imperij ſui fines propagarunt, contempti fuerunt, quamuis nouiſſimo, ac turpiſſimo Reipubl. tempore, eaque ad interitum labente, dilecti fuiſſe videantur, & iccirco M. Cato in libro de moribus ſcriptum reliquit in hunc modum: Poeticæ artis honos non erat, ſi quis in ea re ſtudebat, aut ſe ad conuiuia applicabat graſſator vocabatur.

13 Et M. Fuluio Nobiliori a Catone probro datum eſt quòd in Ætoliam Ennium Poetam duxiſſet, vt ait Cicer. in præfatione primæ Tuſculanæ.

14 Origenes autem Adamantius exiſtimauit ranarum Pharaonis ſupplicium miſticè de Poetis intelligi debere, quod etiam confirmauit Diuus Hieronymus in Pſalm. 104. ſuper illis verbis: Et dedit terra eorum ranas in penetralibus regum ipſorum, de quibus Pierius Valerianus in Rana ſcriptum reliquit; nulli rei hoc animal idoneum, aut vtile comperiri, niſi quòd improbis, & importunis clamoribus ad negocioſorum, & ocioſorum ſimul faſtidium vſque obſtrepat.

15 Eratoſthenes autem inquit Poetarum ſcripta nihil aliud eſſe, quàm vetularum fabulas.

16. Ægyptij autem ad hanc poeſim exprimendam Polypi caput effingebant, vt ſignificarent, quemadmodum hoc exculentum prius iucundiſſimum eſt poſtea autem horrifica, & portentoſa ſomnia parit, ſic Poetas facilè a carminum ſuauitate ad miſeram ægeſtatem traduci. Hæc in medium obiter attulimus ad præmonendos adoleſcentes, vt ab his Sirenibus abſtineant, illarumque mellifluos deuitent cantus, ne huiuſmodi illecebris a ſuis grauiſſimis ſtudijs auertantur, quibus ſibi ipſis propinquis, amicis, ac Reip. cum dignitate opẽ ferre poſſunt: non autem vt præclariſſimos Vates carperemus.

17 Diuinam enim poeſim, quæ perfectioribus moribus eſt accommodata, veneramur, quam diuinitatis non eſſe expertem Ariſtotelem teſtari, eamque cœlitus afflari Platonem affirmare non ignoramus.

18 Iſti ergo furunculi qui clam aliena ſcripta ſubtrahunt, ficutica digni ſunt, inter quos Macrobium connumerari ſcimus, qui integras ſæpè paginas ex Gellio deſcripſit. quemadmodum, & Placidus ex Seruio & Acron, ex Porphyrione alijque ex alijs longas commentationes, ſuppreſſis, vnde ſumpſerant, auctorum nominibus, ſibi omnia ad verbum vindicauerunt. Et ipſe etiam A. Gellius multa habet ex Liuio, cuius tamen nuſquam meminit.

19 Et ipſe quoque Liuius, quæ græcè ſcripſerat Polybius, latinè ſcripſit ſuum que librum trigeſimum primum ex illius libro tertio prope ad verbum deſcripſit, & conuertendo pedetentim eſt interpretatus. quem quidem non reprehendo, ſed potius laudo, quod eadem dicat de iiſdem, & dictis ſuis dicta Polybij exæquet: ſed magis laudarem ſi auctorem ſuum nominaſſet & laudaſſet. Idemq; eſt de aliquot Plutarchi in Craſſo paginis de bello Parthico, quæ in libris quoque Appiani repetitæ leguntur.

20 Quem-

20 Quemadmodum enim vituperandi ſunt Hiſtoriographi illi, qui ex alijs operibus verba ipſa deſumunt, & in opera ſua inertiſſimè transferunt, quod ſteriliſſimi ingenij eſt argumentum; ita laudandi ſunt illi præteritarum rerum memorabilium ſcriptores, qui res ab alijs conſcriptas, quam diligentiſſimè inueſtigant, ac perquirunt, illaſque prout ſubiecta materia requirit, exarando ſua faciunt, ſicque non ſolum Liuium, ſed omnes præclaros hiſtoriarum auctores feciſſe liquet: nam ſicut Architectus meritò dicitur ille, qui ædes conſtruxit, quamuis non ipſe lapides, non ligna, non ferramenta formauerit, ſed hinc inde collegerit, ſic Hiſtoriographus eſt, qui ea, quæ noſtram memoriam excedunt, ab illis, qui eadem monumentis conſignarunt decerpit, & vt res poſtulat, recenſet. Quæ quidem Hiſtoriæ in factis antiquis præſertim fidem faciunt, ac bene probant, gl. in c. Inter dilectos, de fide inſtrum. Marſil. & alij ab eo relati in rubr. C. de probationib. numero 193.

21 Illi autem operum, immò aliorum famæ, ac gloriæ prædones, qui integra opera furantur laqueo digni ſunt, cum immortalitatem doctis viris ſurripere conentur.

22 Ex litterarum enim ſtudijs immortalem famam comparari exploratum eſt, quod Alciatus eo Emblemate etiam expreſſit in quo Tritonem Neptuni Tubicẽ ſua concha perſonantem, ab angue in ſe reuoluto incluſum depinxit: per Tritonem enim exauditam eloquentiam, profundamq; ſcientiam, per concham perſonantem famam, & per anguem in ſe reuolutum æternitatem intelligi voluit, idq; hiſcẽ carminibus perbelle expreſſit.

Neptuni tubicem, cuius pars ultima cetum,
Aequoreum facies indicat eſſe Deum:
Serpentis medio Triton comprehenditur orbe,
Qui caudam inſerto mordicus ore tenet.
Fama viros animo inſignes, prçclaraque geſta
Proſequitur: toto mandat, & orbe legi.

23 Inter hos famæ immortaliſque gloriç fures Fidentinum fuiſſe Martialis teſtatur dum ait:

Fama refert noſtros te Fidentine libellos
Non aliter populo, quam recitare tuos:
Si mea vis dici, gratis tibi carmina mittam,
Si dici tua vis, hçc eme, ne mea ſint.

Et lib. 1. Epigram. idem Poeta, inquit:

Erras meorum fur auare librorum

Fieri Poetam poſſe, qui putas tanti
Scriptura quanti conſtet, & Tomus uilis.

Et poſtmodum,ita concludit;

Aliena quiſquis recitat, & quærit famam,
Non emere librum, ſed ſilentium debet.

34 Nec exiſtimandum eſt hoc furti genus nouum eſſe inuentum, cum vetè antiquiſſimum ſit, & apud Græcos fuerit frequentiſsimum, vt Porphyrius de ſtudioſo auditu teſtatur, dum Ephori, Theopompique furta oſtendit: & de furtis Ephori Lyſimachus duos compoſuit libros: Theopompi autem furta a Polione in libro de veſtigijs memorantur. Et Menander adeo impudenter furatus eſt, vt Ariſtophanes Grammaticus ſex libros conſcripſerit, quos furta Menandri inſcripſit: Idem Philoſtratus Alexandrinus de Sophocle fecit. Antimachus Homerum deprædatus eſt, Eugramon Cyreneus integrum Muſæi ibrum de Theſprotis Epiri populis vſurpauit, Leonardus Aretinus, vt Iouius in eius vita ſcribit, quamuis doctiſsimus vir, Procopij Hiſtoriam, quam ex Græca in Latinam linguam conuertit, vti proprium opus furtiuè edidit. In hoc crimen Ludouicus Dulcius quoque incidit dum libellum artificioſæ memoriæ ad verbum ex opere latino Fratris Ioannis Romberch Monachi Dominicani in Italicam linguam tranſtulit, & auctoris nomine prætermiſſo vti ſuum opus temere inſcripſit.

35 Quid autem de legali noſtra diſciplina dicemus? in qua ſicuti plures huiuſmodi fures reperiri negari non poteſt, ſic nō quilibet ſcriptor, quāuis aliena referat, & alleget fur dici debet, ſed ille, qui aliena deſumit, & auctoris nomine ſuppreſſo, ex aliorū laboribus propriū honorem quærit: ſic Bald. in l. Precibus, nu. 43. ff. de impub. & al. ſubſt. inquit, aut Bartolum furem fuiſſe, aut in duobus corporibus vnam formam intellectus extitiſſe.

36 Non ſuntque legum Doctores facilè furti vitio redarguendi, quia cum hoc legale ſtudium non tantum ratione quàm auctoritate nitatur, neceſſe eſt auctores allegando illorum dicta referre: cum enim in plurimis caſibus, & negotijs ratio eſſet dubia, oportuit certam legem condere, vt lites, & iurgia tollerentur, ſubditis certo, ſcriptoque iure acquieſcentibus. Quo fit, vt noſtrum non ſit de iure interroganti reſpondere hanc noſtram eſſe ſententiam, & opinionem, vt imperiti dictitant, ſed dicere debemus, ita iure cautum eſſe, & legem allegare, cum turpe ſit illam, vel ignorare, vel omittere: erubeſcimus enim cum ſine lege loquimur.

27 Nec magno Doctori creditur, niſi lege, ratione, vel digna auctoritate dictum ſuum comprobauerit. l. Illam. C. de collat. c. Ego ſolis, diſt. nona, Archid. in c. Nolite, il ſecondo, 11. quæſ. 4. Nec ipſi gloſſæ eſſe credendum ſi legem non alleget, inquit Iaſ. conſ. 39. lib. 3. Dec. in c. 2. num. 40. de poſtul. prælat. Gramm. vot. 11. num. 12. & ſeq. Curt. Iun. conſil. 160. num. 4.

28 Immo & ipſe Princeps quamuis lex animata dicatur, c. 1. de conſt. libro 6. Authen. de conſulib. in fine, colum. 4. & ſit legibus ſolutus, l. Princeps, ff. de legibus, l. Ex imperfecto, ff. de leg. 3. l. Ex imperfecto, & ibi Iaſ. C. de teſtamen. §. fin. & ibi gloſſ. Inſt. quib. mod. teſtam. infirm. debet nihilominus ad legis deciſionem ſe referre, & ſecundum leges viuere; digna vox eſt enim (inquit, l. 4. C. de legib.) maieſtate regnantis, legibus alligatum ſe Principem profiteri, Bart. in l. 1. in princ. C. de nouo Cod. fac. Dec. in l. 1. ff. Quod quiſque iuris, numero ſexto. Quo fit, vt non ſolum Doctores, qui opera ſcribunt, quorum deciſiones ex ipſis legibus deſumũt non ſint damnandi, vel furti redarguẽdi, ſed etiã ille, qui legales materias in diuerſis libris diſperſas colligit ſit laudandus, & tanquam noui operis auctor citãdus, & honorandus, quod clarè comprobatur, per l. 2. in princ. ff. de orig. iur. vbi ſic legitur. Iſq; liber, vt diximus, appellatur ius ciuile Papyrianũ, nõ quia Papyrius de ſuo quicquam ibi adiecerit, ſed quod leges ſine ordine latas in vnũ cõpoſuit. & in l. 1. §. Nã qui, C. de veter. iure enucleando, dicitur. Nam qui nõ ſubtiliter factũ emẽdat, laudabilior eſt eo, qui primus inuenit. Et de Accurſio grauiſſimo Iuriſconſulto, qui tantum legali ſtudio ſuis gloſſematibus profuit, dicit Paul. de Caſtro, in Authen. Ceſſante, circa finem, C. de leg. hæred. raro de capite ſuo aliquid dixiſſe, ſed in omnibus ſequutum fuiſſe opinionem antiquorum, quod prius Bar. dixerat, in l. 2. ff. de concuſſ. In alijs autem diſciplinis, in quibus non ſcriptis legibus controuerſiæ deciduntur, ſed argumentis veritas indagatur, & diſputando, aut inuenitur, aut in profundum demergitur facilius furta committuntur, cum aliena, veluti propria adducuntur, vel ſuperuacaneè inculcantur.

29 Supra memoratis furibus alienæ gloriæ ſimiles ſunt fures illi, qui aliorũ publicis operibus, atq; ædificijs nomen ſuum imponunt; quod iure optimo prohibetur in lege 3. ff. de operibus publ. in hunc modũ. Inſcribi autem nomen operi publico alterius, quàm Principis, aut eius, cuius pecunia id opus factum ſit, non licet.

30 Quæ de ſcriptorum furtis diximus aliud delicti genus in memoriam reuocant, in quo homines non aliena, furum more, ſurripiunt,

ſed

ſed immo ſua alijs adſcribentes eorum nominibus falsò ſupponunt: quod ſiue ad ludificandos,ſiue ad decipiendos homines,ſiue quæſtus gratia fiat, perperam fit: huiuſmodique ſuppoſitores non leui animaduerſione digni ſunt,ſimileſque ſunt illis qui adulterina priſci æris monumenta,antiquas ſtatuas,gemmas,margaritas, teſtamenta,chyrographa,& alia ſimilia commentitia ſubijciunt, illegitimoſque partus ſupponunt,l.Qui falſam,ff.ad l.Corn.de falſis,l.1.& l.Cum ſuppoſiti,C.eod.tit.Abb.& ſcribentes,in c.Officij, de pœn.& remiſſionibus. Affirmabat non multis abhinc annis ſolemnis quidam ſuppoſitor habere authenticum inſtrumentum donationis factæ a Conſtantino Imper.Eccleſiæ Romanæ,de qua in c.Conſtantinus diſt.96.idq; callidus impoſtor effinxerat, vt magnam pecuniæ quantitatẽ a Principe extorqueret. Verum ſi difficile eſt,vt Comicus ait,dare verba ſeni,quãto difficilius erit dare ſeni Principi? Nouiſſimè aliæ edita fuit ficta,quædam ſnĩa prælo,q; ſuppoſita,ac per totam Italiã perlata, quæ illa videbatur, qua Chriſtus Redemptor noſter fuit a Pilato ad mortẽ crucis condẽnatus, adeoque perbelle efficta fuerat,vt graues, ac prudentes viros deceperit, quæ poſtea vti adulterina fuit damnata. De huiuſmodi ſuppoſititijs libris plura poſſent dici, cum ſæpè ab hominibus hoc crimen patratum fuerit,vt in libris Ditis Cretenſis, & Daretis Phrigij de bello Troiano accidit. Non paucos alienos libros Ariſtoteli fuiſſe falsò adſcriptos Aul. Gellius teſtatur. Circumferebantur centum, & viginti Comœdiæ ſub Plauti nomine,ex quibus M. Varro, vt Aul. Gell.cap.3.lib.3.noct.attic.teſtatur,vnam, & viginti tantummodo ſelegit,quas plautinas approbauit, cæteras autem apochryphas iudicauit, quæ ob id merito è ſcęna fuerunt exhibilatæ. Æmilio Macro antiquo, ac celeberrimo Poetæ quædam carmina pari modo fuerunt adſcripta,in quibus Plinij mentionem faciebat, cum tamen illius tempore Plinius nondum natus fuiſſet,cumque in ſuis naturalis Hiſtorię libris non ſemel Plinius Macri teſtimonio vtatur, falſitas in comperto fuit. Beroſi quoque Chaldæi librum adulterinum, & commentitium eſſe Gaſpar Varrerius in ſua cenſura, contra iſtum Beroſum edita elegantiſſimè,& concludentiſſimè docet: idemque de libris Manethonis Ægyptij, Quincti Fabij Pictoris,& Porcij Catonis de originibus doctiſſimi viri cenſuerunt.

31 Verum non ſolum prophani Auctores, ſed ſancti etiam, hac impoſtura contaminati fuerunt, plura enim Euangelia, & alia opera ſacra commentitia, & adulterina impiè excogitata eodem crimine ſuppoſita fuerunt,de quibus agitur in iure Canonico,in cap.Sãcta

cta Romana, diſtinct. 15. vbi à Gelaſio ſummo Pontifice enumerãtur, & vti apocrypha prohibentur, & damnantur.

32 Poſtremo, vt alia omittam, in medium fuit allatum opuſculum, quod videbatur eſſe ille Ciceronis liber de Conſolatione, quem vt ſe ipſum, de morte Tulliæ amatiſſimæ filiæ conſolaretur ſcripſerat, cumque dubitaretur, an germanus eſſet liber, an vero adulterinus, & Antonius Riccobonus ſua ad Hieronymum Mercurialem Epiſtola ſimulatum probaſſet, & Carolus Sigonius duas Orationes in lucem edidiſſet, quibus comprobare conabatur verè librum illum a Cicerone fuiſſe conſcriptum: idem Riccobonus vir doctiſſimus qui multis ab hinc annis humaniora ſtudia Patauij publicè magno ſtudioſorum applauſu, ac Venetæ Reipub. conſenſu profitetur ciuis, & præceptor meus, quem honoris gratia nomino, contra, vt modo notaui ſentiens præclaras exarauit lucubrationes, & firmiſſimis argumentis comprobauit librũ apocryphũ, & adulterinum eſſe, & erroneam Sigonij ſententiam confutauit. Nec mirum cum alia etiam falsò Ciceroni fuerint attributa: Oratio nempe illa in Saluſtium conficta, & altera antequam iret in exilium, & Rhetorica ad Herennium, quæ fuit Cornificij, vt idem Riccobonus aduerſus Ioann. Marium Madium Brixianum confirmauit, quæ omnia apocrypha, & ſuppoſititia eſſe apud viros bene doctos non dubitatur.

33 Quæ de ſubiecto animorum partu diximus nos admonét, vt etiam de corporis partu ſuppoſito agamus, cum hac quoque via aliorum bona iniuſtè vſurpentur, de quibus vſurpationibus in hoc opere tractare eſt noſtra intentio. Committitur hoc crimen dum mulier, quæ prægnans non eſt, ſe prægnantem ſimulat, & tempore ſimulati partus alienum puerum infantulum ſibi callidæ ſupponit, fingitque ſe illum peperiſſe, ſiue mortuo partui, ac defuncto filio ſupponit, quod genus delicti a diuitibus perſonis patrari ſolet ad excludendos, defraudandoſque hæredes a legitima bonorum ſucceſſione, & plerumque a fœminis viduis, quæ hoc pacto virorum ſuorum opulentas hæreditates occupare, & indebite vſurpare conantur. Hoc crimen eſt falſi, & capitale, l. 1. & l. Cum ſuppoſiti C. ad legem Cornel. de falſis, l. 1. § fin. l. Qui falſam, l. Lege Cornelia la ſeconda ff. ad legem Cornel. de falſis, l. Licet ff. de Carbon. edicto Marſil. in l. Si mulierem, num. 3. ff. ad legẽ Corn. de ſicar.

34 Et eſt publicum crimen, quamuis non contineat publicam accuſationem, ſed parentes tantummodo, vel ij quorum intereſt accuſare poſſint, d. l. Lege Cornelia, § De partu, l. Cum ſuppoſiti, C. eo. ti.

35 Idem iuris eſt criminis adulterij, in quo accuſatio nõ competit niſi viro,& coniunctis,l. Quamuis,C.ad legem Iul. de adulter.licet publicum ſit crimen:vnde colligitur non valere conſequentiam,illud publicum eſſe delictum,in quo quilibet admittitur ad accuſandum. Bar. in l. 1. quæſt. vltima, ff.de publ.iud. Boſſ.in tit.de partu ſuppoſito,numero 38.

36 Et quamuis certis perſonis in hoc ſuppoſiti partus crimine accuſatio concedatur, poteſt nihilominus Iudex ex officio procedere Angel. in l.Falſi,in fin.C.ad legem Corn.de falſ. & idem eſt etiam in crimine adulterij:Bar.in l.2 §.Si publico,ff.de adult.

37 Non præſcribitur hoc crimen ſpacio viginti annorum,ſed imò nullo tẽporis ſpacio tollitur,l.Querela,C.ad l.Cor.de falſ. l.Qui falſam, §.Accuſatio,ff eod.

38 Alia etiam ſunt crimina,quæ minimè præſcribuntur, vt Parricidij, Concuſſionis,Stupri,Aſſaſſinij, Falſæ monetæ, Hæreſis, Simoniæ,& ſimilia delicta atrocia, de quibus loquitur Hippol. de Marſil. in d. §. Accuſatio.

39 In hoc Veneto Dominio per legem Conſilij X Virum, anni 1543. 22.Septembris hoc crimen ſuppoſiti partus patrantibus propoſita eſt pœna carceris per duos annos,& perpetui exilij de toto Venetorum Dominio,a quo exilio liberare ſe nunquam poſſunt, & ſi intra confines prohibitos detinentur in perpetuum carcerem detruduntur, & captores lucrantur libras mille. Huiuſque criminis denunciatores aureos centum conſequuntur,& criminis impunitatem ſi fuerint complices,non autem principales delicti auctores.

40 Quęritur ſi mater,quę ſibi partum ſuppoſuit deceſſerit,an eius morte delictum extinguatur, an vero de eo adhuc agi poſſit. Regulariter morte delinquentis delictum extingui habetur in l.Defuncto, ff.de publ.iud.cum concordantibus. Sunt tamen quidam caſus,in quibus etiam reo defuncto accuſatio proponi poteſt, vt in crimine læſæ maieſtatis diuinæ, hæreſis ſcilicet, l. quarta, C.de hæreticis: læſæ maieſtatis humanæ contra Principem, vel Rempublicam, l. fin. ff.ad legem Iuliam maieſtat.Inſt.de publ.iud. §. Publica autem,Apoſtaſiæ, l.ſecunda,& l. Apoſtatarum,C.de apoſtatis. Deſertæ militiæ,l. 4.C.de re mil.lib.duodecimo.Mortis ſibi ipſi illatæ, l.fin.§.fin.ff.de bon.eorum,qui mortem ſibi conſciuerunt.Repetundarum,l.Ex iudiciorum, ff de publ,iud l.2.ff.ad legem Iul.repetundarum, Peculatus,l.fin.ff.ad legem Iul.pecul.De reſiduis,d.l.fin.& l.In Senatu, §. Si propter mortem,ff.ad Senatuſconſultum Tertull. Quando vxor eſt accuſata de

mor-

morte viri, l.Lucius, ff de iure fiſci, de quibus caſibus loquitur gloſſa notabilis in l.Ex iudiciorum, ff.de accuſat.& glo.in d.§.Per contrariũ, Inſt.de hæred.quæ ab inteſt.deſer.& in l.Ex teſtamento, C. de teſtam. Item mortuus in notorio crimine ad ſimilitudinem hæretici poſt mortem acuuſari poteſt, cap.Denique, 88.diſt. & ibi Doctor.gloſſ.in cap. In ſumma 24.quæſt.2. Card.in clem.fi.in fi.de pœn. Item in crimine ſtupri per vim commiſſi, l.Mariti Lenocinium, §.fin. ff. ad legem Iul. de adulter.

41 An vero cum his criminibus debeat connumerari crimen partus ſuppoſiti, vt poſt mortem puniri poſſit Hippol. de Marſil.in d.§.Accuſatio tenet poſſe accuſari, idem ſentit Alber.in rubr. ff.ad l.Cornel. de falſ.colum.1.allegando d.§.Accuſatio, l.Qui falſam, ff.eod. vbi hoc non dicitur, ſed ille textus loquitur quantum ad puniendos alios complices ſuperſtites, vt ibi gloſſ. notat: ideo tenendum arbitror contra matré ea defuncta accuſationé proponi nõ poſſe, quod vero attinet ad alios correos poſſe, l.Licet, ff.de Carbon. edicto; quod vtique accidit etiam in alijs criminibus, nec enim morte vnius delinquentis, quamuis principalis ſocij criminis impunè id ferre debent, & ita etiam ſentit Boſſ.in ti.de partu ſuppoſito, num.3.

42 An vero mortuo reo accuſatione pendente Iudex poſſit, & debeat ad ulteriora procedere tractat Iul.Clar. in pract. crim. quæſt. 51. verſic.Quæro nunc, facit l.Defuncto, ff.de publ. iud.l. fin. ff.ad legem Iul.maieſt.Boer.conſil.1.num.7.Bertaz conſ.53.num.2. Oſaſch.Deciſ.Pedemont.148.num.12 Et in hoc Dominio Veneto obſeruatur, vt regulariter mortuo reo nõ procedatur, nec mulcta exigatur, & latius de hac re dicemus infra, in fi.§.vltimi.

43 Pater exiſtimans partum ſuppoſitum eſſe filium ſuum, eundem ſibi hæredem inſtituit, quæritur an inſtitutio ſubſiſtat, vide Bal.conſil. 621 incip.Super inſtitutione, vol.6.

44 Quomodo autem in ſpecie probetur mulierem fuiſſe prægnãtem habetur in textu l prima, in princ. ff. de ventre inſp. & tradit Maſcard concluſ.milleſima centeſima quadrageſima ſeptima, de probat. Et hæc partus ſuppoſitio quibus coniecturis, & præſumptionibus probetur latè docet Maſcar.d.concluſ.1147.

45 In iuditio mulier rea ſolet infraſcriptos ferè articulos formare: ipſam fuiſſe legitimam vxorem talis viri; tali anno effectam fuiſſe prægnantem, habuiſſe ventrem durum, & elatum, & eidem menſtrua ceſſaſſe & alia incommoda prægnantium paſſam fuiſſe; tali die pepeꝛiſſe infantulum tali nomine appellatum, de quo controuertitur;

ha-

habuiſſe lac in vberibus: manſiſſe puerperam per multos dies in lecto poſt editum filiú; eumq; fuiſſe habitum, & tractatum vti filium legitimum & naturalem a parentibus & alijs propinquis & familiaribus; famam publicam fuiſſe a die ſuæ natiuitatis, vſque ad diem litis motæ. eundem legitimum & naturalem eſſe filium dictorum iugalium, ipſoſque iugales fuiſſe, & eſſe bonæ exiſtimationis, & famæ.

46 Cum filijs infantibus quæſtio ſtatus mouetur, ex quo propter infantilem ætatem ſe defendere nequeunt, & metus eſſe poteſt, vt non bene a matre defendantur, per Carbonianum edictum cautum eſt, vt, cauſa cognita, in poſſeſſionem filius mittatur, & iudicium ſtatus in tépus pubertatis differatur, l. 1. in princ. ff. de Carbon. edicto. Doct. in rubrica, C. de Carbon. edicto, l. 1. §. fin. ff. eod. Sed ſi pupillo, quæſtio bonorum non mouetur, non differtur, l. Titia & l De bonis ff. eodem &c. Et ſi expedit pupillo, non debet quoque differri expeditio in tempus pubertatis ſed tunc fieri, l. Carbonianum, § Alia eſt, ff de Carbon. edicto. Si autem crimen matri obijciatur. cognitio nó differtur, quia cum cauſa ſit capitalis, credendum eſt matrem ſe optime eſſe defenſuram, l. 1 ff. ad legem Cornel. de falſ. Et ſi partum apparuerit ſuppoſitum &c. fuiſſe, actiones hæreditariæ puero denegantur, ac ſi hęres ſcriptus non fuiſſet d. l. 1. in fin. ff. de Carbon. edicto. Verum quoniam hæc quodammodo contrariari ſibi videntur, ſciendum eſt, aut agi iudicio poſſeſſorio, & vtcumque conſtet, etiam præſumptiuè, partum eſſe filium, ei poſſeſſio concedi per Carbonianum edictum, Iaſ. in l. 1. colum. 3. C. eod. Siue in poſſeſſione confirmatur, ſi in ea eſt per l. fin. C. de edicto Diui Adria. tollen. & ſic loquitur principium dictæ legis, quæ quidem poſſeſſio Carboniana poſſeſſori ius non tribuit petendi hæreditatem aut ſingulas res, niſi directa actione quis petat, tamquam hæres, l. Carbonianum. § Miſſum, ff. de Carbon. edicto. Si autem euidenter a principio conſtaret partum non eſſe filium, ſed de ſuppoſitione appareret, non eidem concedi Carbonianum edictum, & ſic priuari poſſeſſione bonorum &c. Verum tamen eſt ſententiam &c., quamuis criminalem, latam inter iugales, & alios non officere partui in meritis gloſſ. & Bartol. in dicta l. prima, C. ad legem Corneliam, de falſis; gloſſ. in l. prima, §. fin. ff. eod. Anton. Butr. in cap. penult. de re iudic. Cyn. in d. l. prima, C. ad legem Cornel. de falſ. Alexand. in l. Sæpè, ff. de re iud. colum. 18. nocere tamen in ordine, & ſic finem dictæ primæ legis intelligendum eſſe. Nam cum poſſeſſio partui per Carbonianum edictum conceditur actor, ſi ſecuta filij pubertate, vult litem proſequi, plenè probare debet partum fuiſſe ſuppoſitum: ſi vero contra

par-

partus non fuit in poſſeſſionem miſſus, ipſe iam pubes effectus, habet onus probandi ſe verè fuiſſe filium, Cyn. in dicta l. prima, in ſecunda quæſt. Alber. in d. l. prima, Iaſon ibi, colum. penult. verſic. in ſecunda, & allegat ibi Fulgoſ. Et ſola etiam tractatio pro filio transfert onus probandi in partem aduerſam, Bartol. in l. Non nudis, C. de probationib. Dec. conſil. 54 Fel. in cap. Per tuas, de probation. Sententia ergo contra matrem non præiudicat filio quantum ad meritum, ſed bene præiudicat quantum ad Carbonianam bonorum poſſeſſionem, & per hanc diſtinctionem, principium dictæ primæ legis a fine non diſcrepat. De materia autem partus ſuppoſiti habetur in l. Licet, ff. de Carbon. edicto, in l. Deducta, §. Hæreditatem, ff. ad Senatuſconſultum Trebellianum, in l. prima, & in l. Lege Cornelia, §. primo, ff ad legem Corneliam de falſ. in cap. Officijs, de pœnis, & remiſſ. & ibi Abb. in l. Super ſtatu. C. de quæſt. & in l prima, § ad quæſtionem, ff. eod. per Specul. tit. de accuſatore, in § primo, columna 2. & ibi per Ioannem Andream. An vero adultera, et illa, quæ partum ſuppoſuit teneatur hoc crimen reuelare, & an ipſe filius propriæ ſubiectionis conſcius debeat rem propalare & bona quæ indebitè occupat reſtituere, tractant Canoniſtæ in cap. Officij, de pœniten. & remiſſione. Alphonſ a Caſtro, l. 1. de lege pœnali, cap. vndecimo, Didac. Couarru. in repet. cap. Peccatum par. prima, num. 6. Theologi libro quarto Sentent. diſtinct. 16. Sotus libro 4. de iuſt. & iure. quæſt. 7. artic. ſecundo, & Ludou. Carbo latè in quæſt. 89. ſui tract. de reſtitut. ad quos lectorem reijcio.

47 Incorporalia autem quamuis nec auferri, nec actualiter poſſideri poſſint, vt diximus, alio tamen modo vſurpantur, vt in alienis inſignibus accidit, de qua re Mandricardus contra Rugeriam conqueritur penes Areoſtum Hetruſcum vatē Ferrarienſem, & cum ob id ad ſingulare certamen deueniſſent fuit Mandricardus a Rugerio interemptus.

48 Nec mihi Italo Iuriſconſulto vitio verti debet, quòd Itali Poetæ eximij auctoritate vſus ſim, cum non ſolum Cagnolus, in l. Ius noſtrum, numero 3 & in l. Conſilij, numero ſeptimo, ff. de regul. iur. Dantis Poetæ carmina adſcripſerit; ſed etiam Simon de Prætis, libro primo, de intepret. vlt. volunt. dub. 3. ſol. 13. numero vigeſimo nono, plura eiuſdem Areoſti Carmina appoſuerit, antiquorum Iuriſconſultorum auctoritatem ſecuti, cum in l. Legata, §. Nam & argenteos, ff. de ſuppell. leg. allegetur Homerus, vt etiam citatur à Iuſtin. Imper. in princ. verſic. Et in ſumma Inſt. de donat. vt omittam Hippocra-

-tis Theophraſti, & aliorum auctorum allegationes ab antiquis Iureconſultis factas. Iure igitur prohibetur ne quis alterius inſigne geſtare poſſit, vt Bartol. quoque docet, in ſuo tract. de inſign. & armis, Contra inſigne, in quo erat Aquila ſuper columna, cui vrſus ferrea catena erat alligatus, hoc diſtichon exaratum fuit, illique impoſitum.

Redde Aquilam Imperio, atq; Columnis redde columnam,
Vrſinis vrſum, ſola catena tua eſt.

49 Hos alienorum inſignium delatores, ac vſurpatores pœna falſi teneri habetur in l. Eos §. fin ff. ad legem Corneliam de falſ. in illis verbis: vel illicitis inſignibus vſus eſt: nam, vt Bartol. inquit in dicto ſuo tract. de inſignijs, & armis.

50 Qui non eſt in aliqua dignitate nomen, aut inſignia illius dignitatis deferre non debet, idque ei prohiberi poteſt, quod exemplificat in eo, qui cum Doctor non ſit, inſignia Doctoratus geſtat, de qua quidem materia plura habentur apud Bartol. in d. l. Eos §. fin. ff. ad legem Corneliam de falſ. & in l. Data opera & in l. Reddatur, C. de profeſſ. & medicis libro vndecimo, & inquit illum eſſe extraordinariè puniendum, qui cum non ſit Doctor vendicat ſibi Doctoris nomen. Et Bald. in d. l. Data opera ait aſſerentem ſe falsò eſſe Comitem ſacri palatij, & Notarios creantem morte puniri debere, cum in ipſum Principem delinquat, argumen. l. 1. C. de priuat. carcer. cap. Paratus, vigeſima tertia, quæſt. prima. Et idem eſſe de eo, qui cum Notarius non ſit tamquam Notarius inſtrumenta conficit. Bald. ait, loco citato. Fel. in cap. Super litteris, numero trigeſimo, de reſcr. Boſſ. titulo de falſis, numero 131. De eo, qui fingit ſe eſſe Inquiſitorem tractat. Iacobus Simancas in pract. hæreſ. cap. vlt. numero decimoquinto. Et de laico geſtante inſignia præsbyteratus Bald. in l. Sub prætextu, C. de ſacr. eccleſ. Diaz. in pract crim. can. cap. duodecimo, numero 3. Fel. in proœmio Gregor. in octaua columna, & in cap. Vt Apoſtolicæ, de priuileg. libro 6. Doctor. in l. Barbarius, ff. de offic. prætor. Bald. in l. Qui prætextu, C. de ſacroſ. eccleſ. Ludouic. Roman. in l. Qui aliena, §. Interdum, ff. de acquirenda hæreditate. Et de Notario Bartol. in l. Data opera, colum. 6. C. Qui accuſare non poſſunt, Iaſon in l. Sciendum, §. fin. ff. Qui ſatiſdare cogantur. Et de nautis, qui alienis inſignibus vtuntur tradit Straccha in tract. de nautis, parte 3. numero vigeſimo tertio. Quomodo autem Doctor ſit degradandus, vide Grammar. ſuper cap. Regni, fol. centeſimo vigeſimo ſecundo, poſt numerum 28.

51 Quan-

51 Quando autem, & quomodo priuatus poſſit deferre inſignia Principum, illaque in rebus ſuis pingere docet idem Bar. in tract. de inſign. & arm. numero ſecundo; Et an priuatus poſſit aſſumere inſigne alterius, & quomodo prohibeatur, & de ſignis Societatum, Notariorum, & Artificum, ac de huiuſmodi alijs multis, ne acta agamus ad dictum Bartolum; & alios ſupra allegatos Doctores lectorem remitto.

52 Quid autem de Laurentij Medices furto dicemus, qui noctu Romæ celebrioribus antiquis ſtatuis in locis publicis collocatis capita furtim ſurripuit? non ne hoc pacto clariſſimorum virorum gloriam, ac celeberrimam famam eis arripere tentauit? Ob quam rem vituperatus fuit ab vniuerſa ciuitate; quæ hoc furto ſibi grauiſſimam iniuriam factam fuiſſe exiſtimauit, & a Mario Moltia Poeta Mutinenſi de hoc crimine populo Romano elegantiſſima oratione accuſatus fuit, quam adeo timuiſſe legitur, vt cum diu excogitaſſet, quomodo inſigni aliquo facinore, hanc maculam abſtergere poſſet, proprijs manibus Alexandrum Medicem ſuum Principem, & agnatum occidere decreuerit, vt hoc modo patriæ libertate reſtituta omnem ſuę anteactę vitæ maculam deleret, ſed hoc pacto crimine iterato duplicatam pœnam meruit.

53 Et quemadmodum cautum eſt, vt nemini ſtatuæ erigantur abſque expreſſo Principis decreto, l. 1. C. de ſtatuis, & imaginibus, ſic abſq; eiuſdem Principis licentia dirui, & amoueri non poſſunt, Gomez in §. Pœnales, num. 5. Inſt. de Act. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2 caſu 281. Roman. ſing. 474. Cur. iun. in l. Si quis id qđ, ff. de iur omn. iud nu. 6. & ideo Laurentium grauiter deliquiſſe conſtat. Et apud Aulum Gellium cap. 5. libro 4. noct. Attic. legitur ſeueriſſima pœna fuiſſe Herruſcorum Hauruſpicum perfidiam caſtigatam, tanquam nequiſſimorum alienæ gloriæ furum; quia falsò reſpondiſſent, Horatij Coclitis ſtatuam, de cœlo a fulgure tactam, in obſcuriorem locum eſſe reponendam, cum tamen ob id in celebriorem reponi deberet: vnde in ipſos Hauriſpices per totam Vrbem fuit illud decantatum, ex Heſiodo conuerſum: Malum conſilium conſultori peſſimum.

54 Arma autem & inſignia eorum; qui patriam prodiderunt deſtrui debent. Bartol. in l. 3. ff. ad legem Iuliam, de adulter. Angel. in l. Ea quidem, C. de accuſat. Hoc tamen intelligi debet non a priuatis, ſed Iudicis decreto, vt notat etiam Menoch. de arbitr. Iud. libro ſecundo, caſu 281. numero nono. Immo illorum imagines pedibus appenſæ, & conuerſæ apponuntur, & pinguntur, quique illas furantur, ſeu cor-

rumpunt, merito puniuntur, vt in l. Si quis id quod, ff. de iuriſd. omn. iudicum, & ibi Doctor. Martin. Lauden. in tract. de crim. læſæ maieſtatis, quæſt. 16. Gomez. in §. Pœnales, numero 5. Inſt. de act. Et de illis, qui furantur, vel lacerant Epiſcoporum, vel Prætorum edicta, qui æquiparantur illis, qui Prætoris album corrumpunt Doctor. aguntin l. Si quis id quod, ff. de iur. omnium iud. Duar. lib. primo, Diſput. anniuerſ. cap. 48. relatus a Menoch. de arb. iudic. libro ſecundo, caſu 281. in princ.

55 Quis poteſt etiam alterius locum furari, & illius ſedem occupare, l. 1. C. vt dign. ordo ſeruetur, lib. 12. Iſernia in Commentarijs ad conſt. Regni Neapol. titulo de homicidijs puniendis, in verbo, Occidiſſe. Ioan. Baptiſta a Sancto Seuerino, in l. Omnes populi, ff. de iuſt. & iure, de qua re in Euangelio Matthæi, cap. vigeſimo ſecundo, dicitur: Amice quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem? & cap. ſequenti agitur de Scribis, & Fariſeis, qui amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & in itinere crebræ oriuntur diſſenſiones occaſione præcedentiæ, de qua latè Caſſanæus tractat in cathalogo gloriæ mundi.

56 Ille autem qui Principis auctoritatem vſurpat, cumque priuatus ſit, pro Poteſtate, Magiſtratu ve ſciens dolo malo, quid gerit, pœna criminis læſæ maieſtatis plectitur, l. 3. in fine, ff. ad legem Iuliam maieſtat. idque intelligi debere cum iſtius vſurpatoris iuſſu aliquis fuit interfectus. Iſernia, & Ioann. Bapt. a Sancto Seuerino in locis ſupra citatis, & Menoch. de arbitr. iudic. caſu 320. numero ſecundo, ubi numero quarto, dicit: Illum, qui Principis auctoritatem vſurpat circa leuiora, & ſoli dignitati ſe ingeſſit, vt militiæ, tunc Iudicis arbitrio puniri, & allegat l. In his, C. de diuerſ. offic. lib. 12. poſt prædictos Iſerniam, & Ioan. Bapt. a Sancto Seuerino.

57 Etiam illi, qui alterius famam, & honorem rapiunt, ac maledicè lacerant non ſunt nomine furum indigni, Detractores inquam, qui à Paulo Apoſtolo dicuntur eſſe odibiles Deo: Nihil enim aliud eſt detrahere, quam trahendo aliquid alicui auferre. Cicer. libro tertio officiorum: Nunquam committit, ut alienum appetat, & quod alteri detraxerit, ſibi aſſumat. Immo expreſſe detractores furibus æquiparantur, & illis deteriores eſſe dicuntur, in cap. Deteriores, & in cap. Ex merito, ſexta quæſt. prima, & homicidæ appellantur, cap. Summa, ſexta quæſt. prima. Fama enim cum inter bona corporalia, & externa connumeretur, qui illam detrahit fur eſt, ſiue id verbis, ſiue famoſo libello effecerit, de quibus in titulo, ff. de iniurijs, & famoſ. libellis

& C.

& Cod. de libell. famoſ. & apud Canoniſtas, ſexta, quæſtione prima.

58 Non mirum ergo, ſi iſti detractores, ac diffamatores, perinde ac fures, ad reſtitutionem famæ per eos diminutæ, honoriſque detracti tenentur, vt etiam docet Ludou. Carbo, in tract. de reſtitutione, quæſtione 17. & 18.

59 Iſtiſque detractoribus alterius famæ, atque honons, ſicuti latronibus non ſolum verbo, ſed etiam facto reſiſtendum eſſe tradit Anton. Scapp. in tractatu iuris non ſcripti, libro quinto, cap. ſecundo, in fine.

Finis Paragraphi Septimi.

DE FVRTIS

§. OCTAVVS.

SVMMARIVM §. 8.

1 *Depoſitarius, qui vtitur depoſitio, vel creditor pignore, fur eſt.*
2 *Item qui in alium vſum, quàm ſibi conceſſum eſt, re vtitur.*
3 *Et qui iumenta conducta longius ducit.*
4 *Et qui rem ſibi commodatam alteri commodat.*
5 *Lex ſuperioris ab inferiori tolli non poteſt.*
6 *An humana lege fieri poſſit, vt alienæ rei vſus, furtum non ſit.*
7 *Seruitus alicuius rei in dubio non præſumitur, ſed libera cenſetur.*
8 *Monachi, qui rebus communibus tamquam proprijs vtuntur, an futurtum faciant.*
9 *De furtis aduerſus nautas, caupones, ſtabularios.*
10 *Quando nautæ, caupones, & ſtabularij tenentur.*
11 *An prædicti viatorum factum præſtent.*
12 *An exercitor nauis pro facto vectorum obligetur.*
13 *An neceſſaria ſit particularis bonorum conſignatio.*
14 *Quid iuris quando a libero homine prædictis inſeruiente furtum ſit.*
15 *Quando ſeruus furatur, quomodo illius dominus liberatur.*
16 *Quid ſi alienus ſeruus, cuius opera caupo vtebatur furtum fecit.*

17 Ho-

17 *Hoſpes qui deponit equum in ſtabulo, & nemini cmomendat, an habeat actionem.*
18 *Caupones non ſolum verbis, ſed etiam ſignis hoſpites inuitant.*
19 *Taciti, & expreſſi par eſt virtus.*
20 *Interdum plus operatur tacitum, quàm expreſſum.*
21 *Voluntas noſtra non minus declaratur ſignis, quàm verbis.*
22 *Ad reprimendam improbitatem naut. caup. & ſtabul. quædam ſpecialia in eos fuerunt introducta.*
23 *Hoſpes, qui non commiſit bulgam cauponi non poteſt iuramento ſuo liquidare res ſubtractas.*
24 *Si vero conſignauit poteſt.*
25 *Idem eſt ſi caupo bulgam reſignatam hoſpiti reſtituat.*
26 *Quando hoſpiti non licet ſuo iuramento res ſuas liquidare, poteſt tamen alijs probationibus id facere.*
27 *Non eſt neceſſe, vt hoſpes ſingulas res cauponi commendet, vt ſit locus prædicto iuramento.*
28 *Hoc iuramentum defertur in prædictis caſibus in ſubſidium.*
29 *Poſſunt hoſpites etiam teſtibus minus idoneis eorum intentionem comprobare.*
30 *Quando familiares cauponæ poſſint torqueri.*
31 *Veriſimilitudine reſiſtente non admittitur prædictum iuramentum.*
32 *Si agatur criminaliter, quando huiuſmodi iuramento ſit locus.*
33 *Hoc iuramentum in ciuilibus præſtitum facit indicium in criminalibus.*
34 *An hoſpes per receptionem clauium liberet cauponem à cuſtodia.*
35 *Cuſtodes, ut liberentur debent probare furtum factum fuiſſe, & ſine eorum culpa.*
36 *Quomodo probatio etiam per coniecturas fieri poteſt.*
37 *Contra cuſtodes, quibus bona fuerunt ſubtracta uiget præſumptio furtũ fuiſſe factum illorum culpa, uel negligentia.*
38 *De iure diuino cuſtos tenetur de alieno furto.*
39 *Quando cuſtodes ſunt torquendi.*
40 *Et quando non.*
41 *Qui ratione officij publici, uel priuati tenetur ad cuſtodiam, debet probare caſum fortuitum.*
42 *Cuſtodes generatim de dolo, & lata culpa tantum tenentur.*
43 *Quod cuſtodiri nullo modo poteſt excuſat cuſtodem a furto.*
44 *Ex quacunque rationabili cauſa cuſtos excuſatur a furto alieno.*
45 *Non tenentur caupones, quando hoſpites illis cuſtodiam non relinquunt, ut ſi proprijs ſeruis cuſtodiam committunt, vel claues recipiunt.*

46 *In contractibus potiſſimum ſeruatur, quod inter partes conuenit.*
47 *Contrahentes non poſſunt paciſci, vt dolus non præſtetur.*
48 *Ad ea, quæ præuideri, vel præcaueri non poſſunt, nemo tenetur.*
49 *Quis dicatur caſus animalium.*
50 *Caſus fortuitus, aut eſt ex facto naturæ, aut ex facto hominis, de quo nemo tenetur.*
51 *Allegans caſum fortuitum illum probare debet.*
52 *Quando proprio iuramento fortuitus caſus probetur.*
53 *Quando caſus furti eſt fortuitus.*
54 *Dolus quid ſit.*
55 *Lata culpa quid.*
56 *Leuis culpa quæ dicatur.*
57 *Et quæ culpa leuiſſima.*
58 *In depoſito gratia deponentis tantum facto depoſitarius tenetur de dolo, & de lata culpa tantum.*
59 *Quando a lege habetur mentio culpę, de leui culpa intelligitur.*
60 *Quando depoſitum eſt factum gratia vtriuſque tunc depoſitarius de leui etiam culpa tenetur.*
61 *In depoſito precium interuenire poteſt, & tunc gratia vtriuſque factum intelligitur.*
62 *In depoſito facto gratia depoſitarij tantum depoſitarius tenetur etiam de culpa leuiſſima.*
63 *Depoſitarius, qui ultro ſe obtulit, tenetur etiam de leuiſſima culpa.*
64 *Item qui emolumentum ex depoſito conſequitur.*
65 *Reprobatur opinio Decij dicentis depoſitarium, qui ſe obtulit, non teneri de leuiſſima culpa.*
66 *Depoſitarius pecuniæ numeratæ eſt obligatus ad tantundem, & tenetur de leuiſſimà culpa.*
67 *Precarium quid ſit.*
68 *Precario poſſidens tenetur tantummodo de dolo, & lata culpa.*
69 *Commodatarius de leui, ac leuiſſima culpa tenetur.*
70 *Non autem tenetur ad caſus fortuitos.*
71 *Si in commodato merces interuenit eſt potius locatio, & conductio.*
72 *Si commodatum eſt factum gratia commodantis tãtum, commodatarius de dolo, & lata culpa tantum tenetur.*
73 *In dubio commodatum præſumitur factum gratia commodatarij.*
74 *Qui mutuum accepit etiam ad quoſcunque caſus fortuitos tenetur.*
75 *Mandatarius quid præſtare debeat.*
76 *Pignus eſt triplex, Prætorium, Iudiciale, Conuentionale.*

77 *In pignore conuentionali præſtanda eſt etiam leuis culpa: ſed in Prætorio, & Iudiciale leuis culpa non præſtatur.*
78 *Locator, & conductor tenentur etiam de leui culpa.*
79 *Limitatur in rebus, quæ facilè corrumpuntur.*
80 *Cuſtos carcerum de leuiſſima culpa tenetur.*
81 *Periculum rei emphyteoticariæ ad quem ſpectet.*
82 *Venditor tenetur de leui culpa.*
83 *Idem eſt in dotis datione, tutela, & negociorum geſtione.*
84 *In contractu ſocietatis tenetur ſocius etiam de leui culpa.*
85 *Sat eſt in re communi illam adhibere diligentiam, quam quis adhibet in re propria.*
86 *Debitor ſpeciei, vel generis, quando ad caſus fortuitos teneatur.*
87 *De furto facto in incendio, ruina, & naufragio, & eius pœnis.*
88 *Lex Veneta in hac materia.*
89 *An auferentes res, quæ aliquo tempore in littore iacuerunt furtum faciant.*
90 *Qui hac actione teneantur.*
91 *An liceat rapere materiam incendio, ruina, vel naufragio perituram.*
92 *Impedientes dominos res ſuas ſeruare hac actione tenentur.*
93 *Clauum nauis auferens pro omnibus rebus in naui exiſtentibus tenetur.*
94 *Illi, quorum fraude, vel conſilio naufragis non ſuccurritur, tenentur l. Corn. de ſicarijs.*
95 *Incendia dolo committentes, quomodo puniendi.*
96 *Culpa autem quomodo.*
97 *Caſu autem, & negligentia ad quæ teneantur.*
98 *Actio in duplum datur contra depoſitarium inficiantem depoſitum ſibi factum ex cauſa tumultus, incendij, ruinæ, vel naufragij.*
99 *Si familia furtum fecit quomodo illius dominus tenetur.*
100 *Quid ſi domino conſentiente eius familia furtum fecerit.*
101 *Quando non omnes, ſed ſinguli de familia teneantur.*
102 *Huius tit. diſpoſitio hodie locum non habet.*

§. VEL

§. VEL ETIAM VSVS EIVS.

1 VEL etiam vſus eius, in definitione dictum fuit ad ſignificandum, quòd ſi depoſitarius vtitur depoſito, vel creditor pignore, vel commodatarius re commodata ad vſum non deſtinatum furtum committunt,
2 Vel ſi ad alium vſum, quàm ſibi conceſſa eſt, quis re aliqua vtatur, furtum facit, l. Si pignore, in princ. ff. de furt. §. Furtum autem, Inſt. de obl. quæ ex delic. naſcun. vbi Imper. tradit exempla in eo, qui argentum accepit vtendum in cœna ad quam amicos dixit inuitaturus, & ipſum argentum peregrè ſecum tulit, l. Si vt certo, §. Nunc videndum, in fine, ff. Commod. l. Qui furtum, ff. de cond. furt Menoch. de arbitr. iud. lib. ſecundo, caſu 298. numero primo, Angel. de Malefic. in verbo, Et veſtem cœleſtem, verſic. Quid ſi commodo, vbi hoc exemplificat in eo, cui fuerat commodatus liber, vt ſtuderet, & pro exemplari vſus fuerat, & in eo, cui commodatum fuerat argentum, vt eo vteretur, & illud Hebræo oppignerauerat, dicitque hos furtum committere ſi veriſimiliter ſciebant, vel ſcire veriſimiliter debebant dominum non eſſe permiſſurum, vt notat gloſſ. in d. §. Nunc videndum, in verbo, Furti quoque tenetur, & eſt tex. expreſſus, in §. Placuit, Inſt. de obl. quæ ex delicto naſc. & in l. Qui re, ff. de furt. & l. Qui iumenta, ff. de furt. inquit.

3 Qui iumenta ſibi commodata longins duxerit, alioue modo inuito domino vſus ſit, furtum facit, concordat, §. Furtum autem, Inſt. de obl. quæ ex del. naſcun. Aul. Gellius dum de hac re, cap. 15. libro 7. noct. attic. loquitur ex Quincti Sceuolæ ſententia, inquit, Brutum ſolitum fuiſſe dicere furti damnatum eſſe, qui iumentum aliorſum duxerat, quàm quò vtendum acceperat, item qui longius produxerat, quàm quem in locum petierat. Et Valer. Maximus, cap. 2. libro 8. illius meminit iudicij, in quo quidam furti damnatus fuit, quia equum vlteriore Aricię cliuo vectus fuiſſet, cum niſi ad Ariciam ei commodatus fuiſſet.

4 Et qui rem ſibi ad vtendum accommodatam alteri commodat, etiã ſi id gratis faciat, furti tenetur; ſpecies enim furti eſt ex alieno largiri, & beneficij debitorem ſibi acquirere, inquit, l. Si pignore, & l. Si is cui, & l. Qui re, ff. de furt.

5 Quamuis exploratum ſit inferiorem non poſſe ſuperioris legẽ tollere, pateatq; legem prohibentem furtum non ſolum Principis ſuperioris

noris legem eſſe,ſed ipſius præpotentis Dei,& non fit ambigendũ nulla humana lege poſſe tolli obligationem,quæ ex furti lege naſcitur.

6 Poteſt tamen humana lege, ſiue hominum conſuetudine fieri ne aliquis alienæ rei vſus,ſit furtum,qui vſus tali conſuetudine, vel lege non extante, vtique, vt diximus, furtum eſſet. Non eſt enim furtum ille vſus,quo vſufructuarius, vſuarius, vel alius habens aliquam ſeruitutem ea vtitur in re aliena,inuito domino, quod alioquin furtum eſſet,& ſic patet per legem, vel conſuetudinem præſtari ius vtendi quodammodo re aliena, vt notat etiam Martinus Azpilcueta Nauarrus in Commentario de lege pœnali,numero 40.Et vſusfructus nihil aliud eſt,quam ius alienis rebus vtendi,& fruendi, Inſt. de vſufruc. in princ.

7 Verum cum ab initio vnaqueque res libera eſſet, nullique inſeruiret,ob id ſeruitus alicuius rei non præſumitur, niſi expreſsè probetur l.Altius,C.de ſer.& aqua.l.Loci corpus,§.Competit,ff. Si ſer. vendic. Cœpol.de ſeru.vrban.præd.cap.de pariete, & muro, numero 17.Soc. ſenior,conſil.75.colum.2. Dec. conſil.360. num.4.Alexand. in l.fin. C.de edic.Diui Adr.tollen.& in conſil.22.colum.2.libro 5.Menoch. conſil.35.num.2.Riminald.conſil.431.nume.5.volum.4. Curt. ſen. conſil.75.Alciat.conſil.491.circa finem,Rol.a Valle,conſil.2.nu.15. 50.num.38.& 98.num.13.vol.3.

8 Si ergo ille fur eſt,qui alio modo re vtitur,quam ſibi cõceditur,quãto magis dicendum eſt Monachos illos ſures eſſe, qui tamquam proprijs bonis illis vtuntur rebus, quas in communi poſſidere deberent, Authen.Ingreſſi,C.de ſacr.eccleſ.cap. Cum ad monaſterium, de ſtatu monach.inquit,hos etiam poſt mortem in loco ſacro non eſſe ſepeliendos.Imol.in l.Defuncto,in princ.ff.de publ.iud.Hippol. de Marſil. in l.Vnius facinoris,§.Cogniturum,num.82.ff.de quæſt. Exemplum dari poteſt in Monachis Franciſcanis,cordigeris, qui de iure Canonico,cap.Exiuit,qui ſeminat,de verborum ſign. libro 6. & clem. Exiuit de Paradiſo, eodem tit. non poſſunt quid proprij habere, ſed debent in communi poſſidere; prout etiam Apoſtolos feciſſe legitur in actis Apoſtolorum,cap 4. Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna,nec quiſque eorum, qui poſſidebat aliquid ſuum eſſe dicebat,ſed erãt illis omnia communia,ſuper qua re in iudicijs multæ occurrunt controuerſiæ,& maximè cum Monachis ordinis ſancti Dominici,qui prædicatores appellantur,cum enim aliud de iure canonico ſit cautum,& aliud de iure ciuili, Tridentinumque Concilium in medium adducatur,& Monachi religionum ſuarum priuilegijs nitantur,

tur nec omittatur ſtatutum Venetorum, quo cauetur, vt Monachus, vel Monacha ſuccedere non poſſint. quod ſtatutum exclamant Monachi eſſe contra immunitatem Eccleſiæ,& Aduocati dicunt habere locum tantummodo Venetijs & non in ſubditis ciuitatibus,cum ſit ius municipale Venetiarum, quamuis ciuitatis dominantis, res videtur ſatis confuſa.& ſæpe vidi partes a litigijs tranſigendo recedere. Superioribus tamen annis Taruiſij, cum deceſſiſſet, quidam laicus ſuperſtitibus altero fratre laico,& duobus alijs fratribus Monachis,vno Franciſcano alio Dominicano, eorum Monaſteria pro duabus tertijs ſuccedere volebant, in concurſu cum tertio fratre laico, & formato proceſſu tandem per ſententiam Viceſgetentis Taruiſij fuit pronuntiatum ad ſolum fratrem laicum ab inteſtato hæreditatem pertinere, excluſis Monaſterijs. Multum enim intereſt,an Monaſteria prætendant retinere bona, quæ in religionem ingredientes ſecum deferunt, vel quæ ipſis Monaſterijs relinquuntur, an vero ab inteſtato cum laicis ſuccedere, bonus autem Iudex nouit lepram a lepra diſcernere. Quid autem iuris ſit in hac materia ſub tit.de fratribus minoribus,tradit per 16.concluſiones Peregrin. in tracta. de iure fiſci, libro tertio, titulo 14.

9 Quoniam non ſolum ijs, qui domi permanent furtum fieri ſolet, ſed illis etiam qui itinera conficiunt, iſtique peregrinantes, aut mari vagantur,& ſic a nautis in eorum nauigia admittuntur, aut terra, & a cauponibus, & ſtabularijs recipiuntur, cumque multa furta in nauibus,cauponis,& ſtabulis viatoribus fiant,iccirco in Pandectis ſpecialis titulus legitur: Furti aduerſus nautas,caupones,ſtabularios,in quo in ſumma cauetur.

10 Si furtum hoſpitantibus, vel nauigantibus in naui,caupona,vel ſtabulo factum ſit, aduerſus nauis exercitorem, cauponem, vel ſtabularium in duplum dari actionem, ſiue eorum culpa furtum factum ſit, ſiue illorum,quos in naui retinent nauigandi cauſa, quos nautas dicimus,ſiue eorum quos caupo,& ſtabularius retinent, vt cauponam,& ſtabulum curent,ſiue in ipſis locis inhabitent.

11 Viatorum autem factum non præſtant, quia iter facientes repellere non poſſunt.

12 Et pari modo exercitor nauis de facto vectorum non tenetur, niſi exercitor, caupo, & ſtabularius res peregrinantium recepiſſent ſaluas fore,quo caſu ipſi, non domini rerum furtiuarum aduerſus fures furti actionem habent,quia recipiendo periculum cuſtodiæ ſubierunt.

13 An vero in recipiendo neceſſe ſit,vt cauponi, exercitori, vel ſtabulario

lario apertę fuerint viatorum hippoperæ, manticæ, ſeu bulgæ, & particulatim illius ſingulæ res conſignatæ Accurſ. in l. 1. ff. eodem tit. tenet partem affirmatiuam, quæ opinio paſſim reprobatur, ut Iul. Clarus tradit in § Furtum, verſ. Pro complemento Iaſonem ſequutus in l. In actionibus, num. 43. ff. de in lit. iur.

14 Si autem furtum a libero homine, qui exercitori, cauponi, vel ſtabulario inſeruiat factum ſit, ipſe exercitor, caupo, vel ſtabularius in ſolidum tenentur.

15 Si autem a cuiuſlibet eorum ſeruo furtum fiat poteſt pro libito ſuo, aut damnum reſarcire, aut noxam tradere.

16 Si alienum autem ſeruum adhibuit inſolidum tenetur, d. l. Vnica, ff. Furti aduer. naut. caup. ſtab. Sed ad practicam accedamus, vt hãc materiam ſatis obſcuram, & confuſam pro viribus clarè, & ordinatè explicemus.

17 Primo ponamus caſum hoſpitem accedere ad cauponam, &, vt fieri ſolet, res ſuas deponere, exempli gratia, equũ in ſtabulo, & illo nemini conſignato, illico ex hoſpitio recedere ad ſua negocia pertractanda, & poſtmodum ad hoſpitium reuerſum equum non inuenire, an ipſe habeat actionem contra cauponem? Quamuis prima facie videretur dicendum cauponem non teneri, quia equum ſibi nõ conſignatum non recepit, vt in alijs perſonis accidit: tamen ſecus eſt in cauponibus, nautis, & ſtabularijs, ſingulari viatorum priuilegio, immiſſis enim ipſis rebus in huiuſmodi locis illico periculum ſpectat ad nautam, cauponem, vel ſtabularium, & de ipſo furto tenentur, l. prima, §. Recipit autem, ff. Naut. caup & ſtabul. Dec. in l. Mutuum, numero 12. in 2. lect. ff. Si certum pet. Afflic. Deciſ. 82. Aret. in § vlt. nume. 1. Inſt. de obl. quæ ex del. naſcun. Barbat. conſil. 53. Illuſtriſſimus Princeps, numero 16. volum. 1. & in terminis propoſitę quæſtionis loquitur Bald. in d. §. Recipit autem, qui ſupradictam opinionem confirmat.

18 Ratio autem diuerſitatis eſt, quia Caupones tenent omnibus indiſtinctè cauponas apertas, immo omnes, ſi non verbis, ſaltem ſignis inuitant, ex circulo enim tabernæ coniecturam deſumi inquit Illuſtriſſimus Card. Mantica, libro primo, de coniect. vlt. volunt. tit. primo, numero 5. nihilque aliud indicant Cauponum inſignia ſolis, lunæ, ſtellæ, & ſimilia niſi clara inuitamenta ad ſecum hoſpitandum, & perinde eſt, ac ſi expreſſe inuitarent.

19 Taciti enim & expreſſi par eſt virtus, l. Non rectè, C. de fideiuſſ. l. 5. ff. de leg. 1. & ibi Iaſ. num. 15.

20 Immo interdum plus operatur tacitum, quàm expreſſum, l.Liber homo,ff.ad legem Aquiliam,cap. Contingit de ſententia excommunicat. Bartol.in l.Cuſtodias,ff.de publ.iud. Dec.in l.Expreſſa, ff.de regul. iur.

21 Et voluntas noſtra non minus declaratur ſignis, quàm verbis l.Si tamen,§.Ei,qui ſeruum,ff.de ædilit.edict.Ioan Gramm.conſil 13. num.2 & conſil.31.num.3.l.Vim facit ff. Quod vi aut clam.Cardinalis Illuſtriſſimus Mantica,de coniect vlt. volunt.libro 6.tit.primo numero 18 & de hac materia in noſtro libro de nutibus latiſſimè diſputamus:cum igitur perinde ſit ac ſi caupo hoſpitem, & eius bona recepiſſet,rerum cuſtodiam præſtare tenetur, vt diximus.

22 Et nil mirum ſi quædam etiam ſpecialia ſtatuta ſunt contra caupones,& hoc genus omne,cum ſit furaciſſimum ad eorũ improbitatem reprimendam, vt tradit etiam Iul.Clar.in d.§.Furtum, & Maſcard.conſil.832.num.11.de probat.

23 Si vero hoſpes ſecum defert in nauim, ſtabulum, vel cauponam ſcrinium,vel hippoperam ſignatam, quamuis illam non conſignet cauponi,nautæ,vel ſtabulario ipſi tenentur,vt diximus. Et quamuis, quando damnum ex furto emergit ipſum damnum per iuramentum liquidari poſſit Iaſ.in l.Si quando,C.Vnde vi, numero 47. non tamen hoc caſu poteſt hoſpes ſuo iuramento res,& earum precium, quas aſſerit ſibi ſubtractas fuiſſe comprobare quia Nautæ, Caupones, & Stabularij non tenentur vltra eorum factum, & illorum, quos in naui, caupona, & ſtabulo retinent ad eorum miniſterium, cumque in hoc caſu nõ conſtet,an furtum factum ſit a caupone, eiuſue familiaribus, an vero à viatoribus,ideo non eſt locus prædicto iuramento.Bartol.in l.1.§.Serui numero 4.ff.Fur.aduer.naut.caup.&.ſtabul.& in l. Ne quid,numero primo,ff.de incend. ruin. & naufr. Abb. in cap. primo, num.7.de reſtitut.ſpol.Bald.in l.1.num.1. C.locati,& in l.1. ff. Naut. caup.ſtabul.& in l.Certi iuris,numero 2.C.locati,ac in rubr. C.depoſiti.Maſcard.de probat.concluſ.832.num.7.Iaſ. in l.In actionibus,numero 43.& ſequ.ff.de in litem iuran. Menoch. de arbitr. iud.libro 2. caſu 208.num 9.

24 Si autem hoſpes hyppoperam cauponi conſignauit,& ei furto ſubtracta fuerit, ad ipſum cauponem non ſolum periculum ſpectat, ſed poteſt etiam hoſpes iurare in litem,ac rerum precium æſtimare, & illarum numerum ſuo iuramento indicare.Innocen.in cap.Super eo, in princ.de his,quæ vi metuſue, cauſ.fi. Iaſ.in d.l. In actionibus, numero quadrageſimo primo, Iul,Clar.in pract,crim. §.Furtum, verſic.

Pro

Pro complemento huius materiæ. De qua re ſcripſimus etiam ſupra in §. 3. num. 72. & ſeq.

25 Idem eſt ſi caupo bulgas, ſeu hyppoperas reſignatas hoſpiti reſtituat, nam ſiue cauponi fuerint traditæ; ſiue non fuerint; caupo (idem intellige de nauta, & ſtabulario) vtroque caſu tenetur, vt ſupra diximus: ſed quando caupo bulgam ſignatam recipit, & reſignatam reſtituit, an hoſpiti ſit deferendum iuramentum, Bartol. in l. 1. ff. Furt. aduer. naut. caup. & ſtabul. numero quinto, videtur tenere non eſſe locum iuramento: ſed reuera Bartol. eſt intelligendus in caſu, quando caupo bulgam ſignatam reſtitueret, & nihilominus hoſpes diceret ſibi bona fuiſſe ſubtracta, hoc enim caſu hoſpiti non eſt credendum, nec illi iuramentum deferendum. Si vero Caupo bulgam, quam ſignatam recepit reſignatam reſtituat poteſt hoc caſu hoſpes ſuo iuramento res, & earum pretium indicare, l. 1. §. In depoſiti cum §. Si ci. ſta, ff. depoſiti, Bartol. in l. In actionibus, num. 23. ff. de in litem iurand. & ſic diſtinguendo conciliatur Bartol. quem plures audacter dicunt ſibi contradixiſſe; ratio autem eorum, quæ diximus eſt, quia ex quo bulga reſignata reſtituitur dolus Cauponis præſumitur, vt tradit Innocent in cap. Super eo, in princ. de his quæ vi met. ve ca. fiu. Iaſ. in d. l. In actionibus, num. 41. Roman. ibidem, num. 25. teſtatur hanc eſſe communem opinionem. Bald. in rubr. C. depoſiti, in princ. Papien. in forma libelli in actione reali, in gloſſ. Ex in florenis, num. 29. Spec. in tit. de furt. §. Vnico, num. 3. Pariſ. conſil. 74. num. 5. & ſeq. volum. 1. vbi plures allegat, Iul. Clarus, libro 5. ſentent. §. Furtum, verſic. Pro complemento, & vide quę tradit Maſcard. de probat. concluſ. 507. & & Menoch. de arbitr. iudic. libro 2. caſu 208. numero 26. & ſequen. Quid ergo ſi bulga ex ſe, & ſine alicuius dolo potuit facilè reſignari? Vide Menoch. eodem caſu 208. nu. 36.

26 Quando autem hoſpes bulgam Cauponi non conſignauit, ſi non poteſt ſuo iuramento, poterit tamen alijs probationibus res ſuas, & earum precium æſtimare, & ratio eſt, quia cum hoc iuramentum introductum fuerit non ſolum ob defectum probationum, ſed etiam in odium furum, quando caupo bona non recipiendo ad illorum cuſtodiam præſtandam non ſe obligauit, & non conſtat, an ipſe caupo, eiuſue familiares, an vero viatores furtum commiſerint, non habet locum contra illum hoc iuramentum, quia non conſtat de eius dolo, contra furem enim tantummodo, ac in illius odium hoc fuit introductum. Bartol. in l. 1. §. Serui. numero quarto, ff. Furti aduer. naut. caup. & ſtabul. & in l. Ne quid, num. 1. ff. de incend. ruin. & naufr. Abb. in

cap.1 numero 7 de reſt.ſpol.Bald.in l.1.num.1.C.Locati. Nec officiunt,l.Si quando, C.Vnde vi,& l.Semper,§ In hoc interdicto, ff Qd vi,aut clam, quæ in contrarium allegantur, quia iſta iura loquuntur in eo,qui dolum in re ſubtracta commiſit,idque conſtaret.

27 Nec eſt neceſſe vt hoſpes ſingulas res cauponi conſignet, vt ſit locus iuramento ipſius hoſpitis,ſed ſat eſt, vt ei tradatur bulga ſignata. Iul.Clar in dicto §.Furtum,verſic.Pro complemento. Paris d.conſil.74.numero 3.Iaſ. in d l.In actionibus, numero 43. Valde enim periculoſum eſſet viatoribus ſi furaciſſimis cauponibus res ſuas precioſas indicarent,cum noſtra interſit, ne ſecreta noſtra pandantur, l 2. verſic.Quid enim tam durum. C.Quando, & quibus quarta par. deb libro decimo.Et opinio Accurſij,in d.l.1.§.vlt.in verbo, In naui, ff Naut.caup.ſtab.& quorundam aliorum antiquorum tenentium hoſpites debere ſingulas res enumerare, & cauponi conſignare, penitus reprobatur.

28 Intellige tamen iuramentum ſupraſcriptum in præmiſſis caſibus hoſpitibus deferendum eſſe in ſubſidium,quando alio modo non poteſt hoſpes res ſuas vel earum precium comprobare,& etiam vltra difficultatem probationis concurrente dolo, vel ex lege præſumpto,in illo contra quem iuratur,l.In actionibus,in fine,l. Cum furti,ff.de in litem iurando,l.Si quando,C.vnde vi,cap.vlt.de his,quæ vi met.ve cauſ.Bartol.in d.l.In actionibus,& ibi Dec.num.31.& Iaſ.nume.39. Non tamen eſt obliuioni tradendum iuramentum non deferendum eſſe ad probandum furtum,vel violentiam, ſed illis teſtibus comprobatis, defertur poſtea iuramentum ad probandum res ablatas, & eorum precium.Maſcard.cōcluſ.470.num.9.de probat.c.vlt.de his,quæ vi met.ve cauſa.

29 Dum autem iuramentum in caſibus prædictis denegatur hoſpitibus, poſſunt tamen nō ſolum alio modo legitimo ſuam intentionem comprobare,ſed etiam teſtibus minus idoneis. An vero damni æſtimatio iuramento eius,qui damnum paſſus ſit probare poſſit in quocumque genere violentiæ,videlicet expulſiuæ, ablatiuæ, compulſiuæ, turbatiuæ.& inquietatiuæ,vt tradit Iaſ.in l.Si quando,C.Vnde vi. numero 44.& 47.an vero tantummodo in violentia expulſiua, & ablatiua, vt voluit Butr.in l.Vnica,C.de ſenten.quæ pro eo,quod intereſt, videndus eſt Maſcardus de probation. concluſ. 471. numero quinto, & ſexto.

30 Et quando hoſpes hoc alio modo probare non poteſt Iudex debet torquere familiares cauponæ Bartol.in l.Vnica, ff.de furt.aduer.naut.

caup.

Caup.& ſtabul & in l.1.num.3.& in l.Dominus horreorum num. 1. & 3.ff.locati,& in l.1.ff.de offic.præf.& in l.1.ff.ſi famil.furt. fec. dic. Bald in rubr.C depoſiti in princ.& in l.1.C.locati Boſſ.in tit de indic. num.67.Doct.in l.1.§ ſi cista,& in l. Si ſacculum.ff.depoſiti Bart. in l. In actionib.num.23.ff.de in lit iur.&.in l.Si quando num.4.C.Vnde vi Paris Conſ. 74.Inficiari minime poteſt num.10. cum ſeq.& num. 33.vol.1. Maſcard. de probat.concl. 380.num. 15. Ang. de malefic. in verbo: Et veſtem cœleſtem col.9.Blanc.de indic. num. 414. Brun. in tract.de indic. & tort.q.3.1.part.num. 3. Vidi interdum quoſdam Iudices inexpertos, qui præcipitanter omnia in hoc genere contra caupones, tamquam contra publicos latrones interpretantur, & ſic dicunt ſibi de delicto conſtare cum iſti ſint ſub rubr. Nautæ caupones ſtabularij.

31 Sed prudens Iudex ſecus faciet, & imo in hoc caſu non facile iuramentum in litem præſtabit,& præſertim ſi veriſimilitudo reſiſtat, habita conſideratione ad quantitatem bonorum, quam hoſpes aſſerit ſibi fuiſſe furto ſubtractam, & ad allegatum precium, & inſpecta potiſſimum conditione ipſius hoſpitis, tam quo ad eius fortunas, quàm ad illius famam, & exiſtimationem c.vlt.de his quæ vi met.ve cauſ Bart.in l.Vnica §.Serui ff.Furti aduer. naut.caup ſtab. Bald. in rubr.in princ.C.Depoſiti, Alex.conſ.105.Videtur col.3.vol.1.& conſ. 69.num.3.vol.2.Iaſ in d.l.In actionibus num.41.ff.de in lit.iur.Paris conſ.74 num.10.& 13.vol.1.Abb.in c.Super eo, de his. quę vi met. ve cauſ ſi.Aret.in §.fin.Inſt.de oblig.quæ ex quaſi maleſ. naſc. Doct. in l.Si quando.C.vnde vi.

32 Iuramentum autem prædictum nullo modo eſſet deferendum ſi ad pœnam criminaliter agatur: ſed tantummodo in caſibus prædictis dum ciuile iudicium intentatur. Bart. in l. vlt. num 4 ff.de in lit. iur.Iaſ.in l.Cum furti num 8 ff eod. Abb.in c.1.num 7. de reſt. ſpol. Alex.conſ.66. Viſo proceſſu vol.1.vbi affirmat hanc eſſe communem opinionem. Maſcard.de probat.concl.471 num.42. Vel dum in cauſa criminali tractaretur tantummodo de comprobando rei ſubtractæ precio,& ex huiuſmodi æſtimatione maior pœna non eſſet infligẽda, quamuis maior æſtimatio reſultaret, vt tradit Curt. in l. Admonendi, ff.de iureiur.num.349.quem ſequitur Maſcard.de probat.concl.471. num.44.& 45.

33 Hoc tamen iuramentum præſtitum in ciuilibus facit indicium in criminalibus Bart.in l.fin.num.5 ff.de in lit.iuran. De triplici autem iuramento in litem, videlicet: Singularis intereſſe; ex affectione;

S &ex

& ex veritate, & quando iſtis iuramentis locus ſit tractat etiam Menoch de arbitr.Iud.lib.2.caſ.207. & 208.

34 Sed quid ſi caupo tradidit claues cameræ hoſpiti, & bona ex dicta camera fuerunt ſubtracta,an per hanc clauium receptionem videatur hoſpes cuſtodiæ renunciaſſe,vt caupo de cuſtodia non teneatur? hãc quæſtionem ponit ſpeculat in tit. de furto num. 19. & ad partes arguit,nec rem determinat, & plura ibi notantur in additionibus, quibus melior videtur ſententia eorum, qui ſentiunt cauponem non teneri,niſi de illius,aut ſuorum fraude appareat.

35 Iſti autem alienarum rerum cuſtodes ſi volunt ſe tueri, ab ipſarum rerum reſtitutione,quia eiſdem furto ſubtractæ fuerint,tenentur non ſolum furtum probare, ſed etiam abſque eorum culpa commiſſum fuiſſe,alioquin non excuſantur,gl.in §.1.in verbo Fortuito caſu Inſt. Quibus modis re contrahit oblig.& ibi Aret.nu.3.Bart. in l. Si quis ex argentarijs §.An vero.ff.de eden.& in l.Si creditor num.4.& 6.C. de pignor.act.Sepucul.in §.vnico num.16.verſ.Sed nunquid ſufficit. Inſt. de pign. Boſſ. in tract.de furt. num.2.Alex.in l.Prætor, §. Prætor ait num.6.ff.de eden.vbi teſtatur hanc eſſe communem Doctorum opinionem Paris conſ.156.num.5.vol.4. Alex.conſ.158.num.2.vol. 2.Hierony.Grat conſ.100 num.4 lib.2. Quæ tamen probatio etiam per coniecturas fieri poteſt, vt ſi probetur fores nocturno tempore fuiſſe fractas,vel famulum aufugiſſe,aut ſimilia, vt tradunt Doct.in d. §. Prætor ait. Bart. in l.Si quando C.vnde vi,& in l.1.ff furt.aduerſ. naut. Crot.conſ. 122.num.34. Maſcard. de probat.lib.2. concl.88. num.14.

36 Nec debet iſta deciſio nimis ſeuera, vel rigoroſa videri, dum obligat cuſtodem ad probandum furtum ſine culpa ſua fuiſſe factum, id enim procedit, quia contra illum ſtat iuris præſumptio. Maſcard. de probat.concl.832.num.11.

37 Non enim exiſtimatur furtum fieri poſſe ſine cuſtodis culpa, & in dubio furtum præſumitur factum culpa illius, qui de cuſtodia tenetur,vt habetur in l.Cum duobus § Damna ff.pro ſoc.Cæpol.conſ.18 Statutum Vincentiæ col.1.Rom.conſ.28.In hac conſultatione num. 3.lib.3.gl. in l.Si vendita,ff.de per.& com.rei vend. Vel ſaltem præſumitur furtum fuiſſe factum cuſtodum negligentia, quam ipſi præſtare tenentur gl in.§.Præterea in verbo debet Inſt. Quib. re contrh. oblig.vbi de culpa leuiſſima dicitur.Bart.in l.Si creditor num 6.C.de pign.act.& in l.Cum duobus.§.Damna ff. pro ſoc.& ibi etiam Bald. verſ.Noto ex hoc textu Paul.Caſtr.in d.l.Si creditor num. 6. Cæpol. in d.

in d.conſ.ciim.18.Statutum Vincentiæ col.2.verſ. Sed in caſu de quo quæritur,& in conſ.20.in princ.Lancell.Corad.in tract.de Decur.tit. de furtis,§.Furtũ.nu.14.Paris conſ.156.num.4.& 5.vol.4.Hercul.in tract.de proband.negat.num.26.Innoc.in c.Super eo num.2. verſ. Si dicat,De his quæ vi met.ve ca. fi. Guid.Pap. in ſing. 15. Ruin. conſ. 218.num.8.Dec.conſ.473.num.6.

38 Et ideo iure diuino, cap. 22. Exodi, cautum eſt,illum cui res in cuſtodiam commendata fuit, de alieno furto teneri , quod in alijs caſibus non accidit , in quibus iuramento cuſtodis rem decidi debet: Si autem iumentum fuit à beſtia commeſtum , deferendo domino pellem , aut fruſta carnis,quæ ſuperfuerunt etiam cuſtodem excuſari dicitur in cap.21.Geneſ.

39 Non eſt ergo mirum ſi noctu rebus ſubtractis,earum cuſtodes poſſunt torqueri,vt furtum indicent,quia non carent culpa,ſaltem ob malam cuſtodiam,facit text.ſing.in l.3. ff. de off.præf. vigil. vbi dicitur à cuſtodibus negligentiæ pœnas ſumi,quod Bart.ibi notat Cœpol.cõſ. 18.num.24.Paris conſ.156.num.19.vol.4.Caſtr. in l. Eum qui rem §.Si ter num.5.ff.Commod Grat.conſ.94 num.29.& conſ.95.nu.1. & ſeq.lib.2.Blanc.in l.fin.num.425.ff.de quæſt.Ang.de maleſ.in verbo, Et veſtem cœleſtem verſ. Et tu Iudex aduertat Bald. in l. Ex Diui Pij C.locati,& cond.Maſcard.de probat.concl. 496.num.2.&819. num.11.Et Farinac. copioſè hanc rem examinat, & plures aducit auctoritates in ſua praxi lib.1.tit.de indicijs quæſt.37.num.156.158.& ſeq. Quæ ſupra diximus vera ſunt contra cuſtodes , vt ſunt nautæ, caupones,ſtabularij,qui eum ſint peſſimum , & furaciſſimum genus hominum Maſcard.de probat.concl.832.num.11.Iul.Clar.in dicto §. Furtum in verſ.penult. contra eos vrget mala præſumptio; Et etiam contra alios huiuſmodi cuſtodes alienarum rerum,qui communi iudicio in alienis rebus cuſtodiendis negligentes exiſtimarentur idem ius eſt ſtatuendum.

40 Verum ſi eſſemus in alio genere cuſtodum ſecus eſſet, vt in viro probo,honeſto,ac diligenti,contra quem non extaret præſumptio ob illius ſolertiam,& integritatẽ Bald.in l.1.C.Locati, Aug. de Atimino in addit.ad Angelum de maleſ.in verbo,Fama publica num.107. Et illi ſat eſſet ſi probaret ſibi furtum factum fuiſſe,nec opus haberet cõprobare furtum non ſua culpa accidiſſe, vna enim præſumptio alteram tollit l.Non ſolum §.De iure ff.de rit.nupt.c.litteras de præſump.

41 Debet tamen probare caſum fortuitum ille, qui ratione officij publici,vel priuati tenetur ad cuſtodiam Iaſ.in l. Si paſcenda nu.3. C.de

pact. Bald. in l. Cum ita §. ſpecies ff. de leg. 2. not. in §. fin. in fine inſt. Quibus modis re contr. obl. Alex. conſ. 147. num. 1. & ſeq lib. 2. & conſ. 207. dicto lib. 2. Gram. voto 29. num. 5. & ſequ.

42 Generatim autem alienarum rerum cuſtodes de dolo tantummodo, & de lata culpa teneri Viuius teſtatur lib. 1. opin.

43 Si locus autem in quo res ſubtractæ reponi debuerunt non potuit bene cuſtodiri, multo magis cuſtos rei ſubtractæ excuſatur: quod .n. fieri non poteſt, nec cuſtodibus iniungi debet arg. l. Titius §. fin. ff. de excuſ. tut. Maſcard de probat. concl. 829. num. 12. per rerum enim naturam & qualitatem deprehenditur in cuſtode culpam non fuiſſe Henric Bouer in ſing. ſuo in verbo, Præſumptio, & fictio num. 7. Bald. in l. 3. num 3 ff. præfect. vigil. Grat. conſ. 100 num. 11. & 37. lib. 2. Euerar. in locis argumentorum loco A natura num. 3.

44 In ſumma ſi cuſtos probet res ſibi fuiſſe ſubtractas, vel ex ſoporifera potione ſibi furtim tradita; vel quia noctu perforatæ ſibi fuerunt ianuæ quas prius bene cuſtodierat; vel à ſuo familiari, cui etiam in rebus ſuis eiuſdem precij quilibet crediidiſſet, vel ex alia rationabili cauſa comprobet in ſe culpam non fuiſſe, tunc damnum rei ſubtractæ domino illius cedit, non autem cuſtodi vt ſcribit etiam Maſcard. de probat. concl. 825. ſupradicta in fine, Blanc. de indic. num. 425. Nullus enim reperitur qui ſemper vigilare poſſit, nec id facere debet l. Seruitutes ff. de ſeruit.

45 Non tenentur etiam caupones quando hoſpes cuſtodiam cauponibus non reliquiſſet, ſed illam retinuiſſet, vt ſi ſeruis proprijs cuſtodiam mandaſſet vel bona ſurrepta in ſuo cubiculo repoſuiſſet, & claues ſecum detuliſſet. Bald in rubr. C. de poſ. num. 1. arg. l. 1. §. Si me rogaueris ff depoſiti Plot. in l. Si quando. C. vnde vi num. 406 & ſequ. Boſſ. in tit. furt. aduer. naut. caup. ſtab. num. 5. Non tamen deſuerunt, qui contrariam opinionem ſecuti ſunt, vt gl. in l. vlt. §. 1. ff. Naut. caup. ſtab. & Bart. ibi, & Marſ. conſ. 23. num. 2. Specul. in tit. de furtis nu. 19. ſi vero caupo proteſtatus fuiſſet, vt hoſpites cuſtodirent res ſuas tunc excuſaretur. Plot. in l. Si quando. C. vnde vi num. 417. Quando caupones, ac alij rerum alienarum cuſtodes de furto alieno teneantur ſupra diximus. Verum cum plures alij caſus accidere poſſint, ex quibus ſæpe litigia oriuntur ob furta commiſſa expedit, vt hanc rem exactius diſcutiamus: prout enim diuerſa eſt contractuum natura ſic etiam diuerſo iure hoc contingit. In quibuſdam .n. contractibus ſat eſt dolum præſtare, at in alijs etiam culpa eſt præſtanda nedum lata, ſed leuis etiam, & quandoq; etiã leuiſſima l. contractus ff. de reg. iur.

46 Præ-

46 Præmittendum autem eſt in contractibus primum eſſe inſpiciendum,& ſeruandum quod inter partes conuenit. Contractus etenim ex conuentione partium legem accipiunt.d. l. Contractus ff. de reg. iur.l. 1.§.ſi conueniat ff.depoſiti. Solent nanque contrahentes vario modo pro eorum libito paciſci,vt vel de dolo tantum,vel de lata culpa etiam, & interdum quoque de leui, & leuiſſima quis teneatur l. 1. §.ſæpe ff.depoſiti, & ſic prout contrahentes paciſcuntur exequi debet,cum vt inquit Prætor,pacta ſint ſeruanda l.Si quis in conſcribendo C.de pact.l. 1.ff.eod.l.Non minorem C.de tranſact.gl.in c.Conſuluit in verbo Odit lucem in fine ff.de off. deleg.l. 1. in princ. de conſt. pecun. vbi dicitur graue eſſe fidem fallere, & Cic. lib. 1.officiorum inquit, Fundamentum Iuſtitiæ eſſe fidem,ideſt dictorum,conuentorumque conſtantiam,& veritatem.

47 Non tamen contrahentes conuenire poſſunt, vt nec etiam dolus præſtetur,hoc enim non permittitur, quia bonæ fidei iudicio contrarium eſt,vt in d.l.Contractus expreſſe dicitur,& habetur in l. 1. §.Illud.ff.Depoſiti.

48 Quando autem nihil eſt conuentum, ad quædam, quæ vel præuideri,vel ſi præuideantur præcaueri non poſſunt,nemo tenetur,de quibus ſic inquit Iuriſconſultus in d.l.Contractus. Animalium vero caſus,mortes que,quæ ſine culpa accidunt,fugæ ſeruorum, qui cuſtodiri non ſolent, rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum à nullo præſtantur.

49 Illud hoc loco exploratum eſſe velim Iuriſconſultum appellare caſum animalium à cadendo,dum ex monte,vel alio præcepiti loco caſu pereunt,iuxta illud apud Curtium. Inopinatu rhedæ caſu oppreſſus.§.ſi filius familias Inſt.de oblig. quæ ex quaſi del.naſc.

50 Nemo igitur de caſu fortuito tenetur, ſiue naturæ, ſiue hominis facto contingat,vtroque enim modo contingere ſolet,vt tradit Salyc.in l.Quæ fortuitis C. de pign.act.num.6.

51 Ille autem qui caſum fortuitum allegat eum probare debet Paris conſ.156.num 2 & 3.vol.4.Bart.Bald.Alex.& alij in l. Si quis ex argentarijs.§.An,& hæredi ff.de eden. idque verum eſſe tam in agente, quàm in excipiente per multas authoritates docet Maſcard. de probat.concl.272.num.2.& concl.273.num.1.

52 Quando autem proprio iuramento fortuitus caſus probari poſſit idem Maſcard.ibi docet num. 13.& ſeq. Et an infra annum hæc probatio ſit facienda tradit idem Maſcard.concl.273.num.11.& 12.

53 Furtum autem eſſe caſum fortuitum,& per conſequens per verifi-

militudines,præſumptiones,& coniecturas probari poſſe tradit Alex. conſ.53.lib.2.Bart.& reliqui Doct.in d.l.Si quis ex argentarijs.§.An, & hæredi ff.de eden.facit l.Non omnes §.A barbaris ff.de re milit.gl. in c.Michael de fil. præſbit. in verbo conſtiterit c.tertio loco de probat.l.Si vicinis C.de nupt.c.Veniens ad apoſtolicam de teſtibus.

54 Illud etiam in cõperto eſſe ſcio,Dolum eſſe ſtudioſam machinationem quandam alterius decipiendi cauſa,cum aliud agitur, & aliud ſimulatur l.1. §.2. ff.de dolo.

55 Latam culpam vero,non intelligere,quod omnes intelligunt.l.Regula §.Si filius ff.de iur.& fac.ign,l.Latæ ff.de verb. ſign.

56 Leuem culpam autem deſidiam,& negligentiam, vt quando penes negligentem amicum res deponitur.§.Præterea Inſt.Quib.mod. re contr.oblig.

57 Leuiſſimam,cum non præuidetur illud,quod aliquo modo præuideri potuit gl.magiſtralis in d. §.Præterea. Sed ad particulares contractus deueniamus, vt melius intelligamus quando quis de furto ab alio commiſſo teneatur.

58 In depoſito,quod fit gratia deponentis tantum, depoſitarius tenetur de dolo d.l.Contractus,& l.Si vt certo §.Nunc videndum ff. commod.l.1 §.ſi veſtimenta ff.Depoſiti d.§. Præterea Inſt. Quibus mod. re contr.oblig.vide glo.in l. Cum duobus §. Damna in verbo Subreptum ff.Pro ſoc.Et quia lata culpa dolo æquiparatur,& pro dolo accipitur l.Quod Nerua ff.depoſiti, ideo tenetur etiam talis depoſitarius de lata culpa l.1.C.depoſiti gl. in d. §. Præterea in verbo Dolo, & gl. in c.fin.de depoſito,in verbo,de culpa.Bald. conſ. 118. Præmittendũ lib.5.& per ſupradicta Ang.Aret.in d.§.Præterea in prin. inquit, Talem depoſitarium non teneri ſi eidem res depoſita furto ſubtracta ſit: & in d.§ Præterea habetur eum tutum eſſe, qui rem parum cuſtoditam amittit,& ibi ratio redditur ab Imp.hoc modo: Quia qui negligenti amico rem cuſtodiendam tradit,non ei, ſed ſuæ facilitati id imputare debet.concordat l.1.§ Is quoque ff.de act.& oblig. Niſi depoſitarius eſſet in lata culpa,tunc enim,vt diximus,teneretur,vt ſi res precioſas per loca deſerta, & à latronibus frequentata deferat: vel illas noctu incuſtoditas deſerat: vel aliam ſimilem latam culpam committendo,res ipſæ eidem ſubtractæ,vel vi ablatæ fuerint l.In rebus in prin & l.Si vt certo § Interdum ff.commod. Vel ſi fuit in mora depoſitarius ad reſtituendum rem depoſitam l.Si in Aſia.§.fin.ff.depoſiti.

59 Quando autem à lege habetur mentio culpæ de leui intelligitur l.Si cum venderet §.fin.ff.de pign.act.gl.in l.In venditione §.De tem-

pore in verbo, Ex culpa ff. de bon auth. Iud. poſſiden. & ibi Bart. gl. in §. Præterea, in verbo Culpæ Inſt. Quib. mod. re contr. oblig. & in l. Si filius familias §. Maritum in verbo, Et culpa ff. ſol. matr. Bald. in Auth. Quod locum Quæſt. 2. ff. de collat. & in l. Acceptam C. de vſur.

60 Si autem depoſitum factum ſit etiam cauſa depoſitarij, & ſic gratia vtriuſque, vt quando pro depoſito precium interuenit pro mercede depoſitarij, tunc de leui culpa tenetur, & veluti conductor conueniri poteſt, ſecundum diſtinctionem traditam in d. l. Si vt certo §. Nunc videndum ff. commod. Bart. in l. Quod Nerua ff. depoſiti col. antepenult. verſ. octauo principaliter quæro Abb. in c. 2. col. 2. de depoſ. l. 1. §. Si veſtimenta ff. depoſ. Salyc. in l. Incendium col. vlt. C. ſi cert. pet. Franc. Bruſat. conſ. 325. num. 51. 52. lib. 3. vbi de Theſaurarijs Principis, & ad quæ tenentur plura tradit.

61 Quod autem in depoſito precium interuenire poſſit ſcribit And. Sicul conſ. 71. lib. 4. Roman. conſ. 500. Summarius quæſtionis col. 1. Ang. in l. Intereſſe. ff de acquir. poſſeſ.

62 Verum ſi depoſitum factum ſit tantummodo gratia ipſius depoſitarij, tunc etiam de leuiſſima culpa tenetur, non autem ad caſus fortuitos, vt accidit etiam in commodato: Tali enim caſu iſti duo contractus æquiparantur, vt docet Bart. in d. l. Quod Nerua col. fin. verſ. duodecimo quæro Iaſ. in l. Cum quid num. 25. ff. Si cert. pet. & ibi Purpur. num. 20. & in l. Rogaſti num. 17. ff. eod. Abb. in c. 2. num. 3. de depoſit. quamuis aliter ſentiat Accurſ. in d. l. cum quid in verbo Periculo, Aret. ibi in fine Dec. col. 2. Alc. num. 14. Zaſ. lib. 1. ſing. intel lect. cap. 1. nu. 23.

63 Et hoc exemplificatur in depoſitario, qui non requiſitus ſe obtulit l. Si quis, nec cauſam in prin. ff. ſi cert. pet. gl. in d. l, Contractus ff. de reg. iur. l. 1. § ſæpe, ff. depoſ. c. 2. de depoſito Barbat. in c. Bona fides, de depoſito & maxime ſi depoſitarius, qui ſe obtulit, aliquam vtilitatem, commodum, vel etiam exiſtimationem conſequitur ex ipſo depoſito: Iſti enim duo caſus, quando ſcilicet depoſitarius ſe offert, vel pro depoſito aliquod commodum conſequitur pares eſſe cenſentur. d. c. 2. de depoſito, & in iſtis caſibus cum de leuiſſima culpa teneatur depoſitarius, de furto etiam ſibi commiſſo tenebitur, quia, vt ſupra diximus, furtum fit ſaltem cum leuiſſima culpa cuſtodis.

64 Si res erat deponenda penes aliquem, cum illius debita mercede, quo caſu diximus depoſitarium etiam de leuiſſima culpa teneri, & alius conſurrexit facetus, & curioſus vir, qui ſe gratis depoſitarium obtulit, tunc, quamuis nullam vtilitatem conſequatur, tenebitur de

leuiſsima culpa,& ſic de alieno furto, & ad rerum furtiuarum reſtitutionem,ſeu illatum æſtimationem, quia ex ſua curioſitate ſuccedit in locum illius, qui leuiſsimam culpam erat præſtaturus.

65 Non tamen ignoro Decium,in l.Contractus,ff.de reg.iur.nume.5. tenere depoſitarium,qui ſe obtulit, & nullam mercedem pro depoſito conſequitur,de leuiſſima culpa non teneri, ego tamen,pace tanti viri,contrarium ſentio per tex.in l.1.§.Sæpe, ff.depoſ.vbi licet ſimpliciter dicatur teneri ad culpam,& ad cuſtodiam,cum indefinita æquipollеant vniuerſali,l.Si ſeruitus,ff.de ſer.vrban.præd. gloſſ.in cap. Vt circa,in princ.de elect.in 6.Bar.in l.Si pluribus,de leg.primo, Dec.in l.1. ff.de regul.iur. numero 12. etiam de leuiſſima culpa hoc caſu eſſe intelligendum arbitror, & maximè cum ibi dicatur eum non teneri de caſu fortuito, ergo videtur innuere eum de omni culpa teneri, excluſio enim vnius eſt incluſio alterius.Dec.in l.1 ff.de regul.iur.in fine. Et quia in dubio intelligitur contractus celebratus in gratiam illius, qui rogauit Barb.in cap.Bona fides de depoſ. Ad hoc Dec.reſpondendo format limitationem, & dicit hoc eſſe, quando agitur de vtilitate rogantis, ſubdens eſſe abſurdum depoſitarium, qui ſe obtulit, ex ſua liberalitate, magis grauari, Sed reſpondetur, dominum rei deponendæ non querere,nec curare,an iſte depoſitarius emolumentum,exiſtimationem,vel voluptatem conſequatur; ſed ſibi ſat eſſe illum rem optatam obtinuiſſe, dum enim quis rem aliquam efflagitat, credendum eſt illi expedire,vt illam adipiſcatur, ſaltem quia non ea nota inuritur, qua afficeretur, ſi repelleretur, & merces depoſitarij non ſolum in pecunia numerata, ſed etiam in quocumque emolumento animique voluptate conſiderari poteſt, immo huiuſmodi creditum ſolet a multis,& maximè a mercatoribus magis, quam pecuniam deſiderari,quia hac exiſtimatione vigente vtilitates conſequuntur, quæ, ea deficiente,ceſſarent: Nec cenſenda eſt hæc liberalitas,ſed intempeſtiua curioſitas,& in iure liquet in eum,qui ſine cauſa in alienis negocijs,ſe ingerit, non meritum, vel fauorem, ſed odium, præiudicium,malamque ſuſpicionem reſultare.vt late diximus in §.ſecundo, numero 109.

66 Tanto magis ad leuiſsimam culpam, & ſic ad furtum alienum depoſitarius obligatur,quando deponitur pecunia numerata, & promittit, tantumdem reſtituere, nam hoc caſu licet pecunia depoſita eidem furto ſubtrahatur, vel quocunque alio modo illam amittat, ad tantundem reſtituẽdum tenetur, quia hoc caſu depoſitarius ex pacto, non ad rem depoſitam,ſed ad tantumdem reſtituendum adſtringitur,

&

& ideo rei depoſitæ ſuum eſt periculum, l. Incendium, C. ſi certum petat. & ibi Bald. & Sal. l. Si vt certo, §. Commodatum autem, ff. Comm. Et tunc verè non poteſt dici depoſitum, quia in aliam formam contractus tranſiuit & mutuo æquiparatur, & ideo de eo ſicut de mutuo iudicatur, Roman. conſil. 500. Summarius quæſtionis, colum. 2. & conſil. 520. Circa propoſitam, in princ. Paul Caſtr. conſil. 161. In præſenti cauſa Bald. conſ. 315. Præmittendū eſt lib. 2. & in conſ. 357. Viſo Inſtrumento, lib. 2. Eman. a Coſt. in l. Si ex cautione limit. 2. num. 4. C. de non numerata pecun. Emanuel Soarez, in ſuo Theſaur. recepr. ſent. in verbo, Dapoſitum. num. 55.

67 In precario, quid iuris ſit videamus. Eſt autem precarium, quod precibus petenti vtendum conceditur tam diu, quam diu is, qui conceſsit patitur. Per precarium ergo communicatur vſus rei ſine proprietate, §. Item is, Inſt. quibus mod. re contr. oblig. eſtque commodato ſimile, qui enim rem alicui commodat, ſic commodat, vt non faciat illam accipientis, l. 1. ff. de precar gloſſ. in §. Retinendæ, in fine, Inſt. de interdict.

68 Qui furto priuatur re, quam precario accepit de dolo, & lata culpa tantummodo tenetur, l. Quæſitum, §. Eum quoque, ff. de precar. & ſingulare eſt in hoc contractu, quod cum precarium gratia recipientis fiat, nihilominus de leui, & multo minus de leuiſsima culpa recipiens non teneatur, vt commodatarius tenetur, a quo in hoc differt, l. Si vt certo, §. Nunc videndum, ff. commod. Et ratio diuerſitatis adducitur in d. l. Quæſitum, §. Eum quoque, ff. de precar. Quia precarium deſcendit ex liberalitate concedentis, & ad omnem voluntatem illius reuocari poteſt, l. Lucius, ff. de donat. l. 1. ff. de precario, Dec. in l. In omnibus, ff. de reg. iur. numero quarto, vbi confutat opinionem Abb. in cap. fin. de precar. colum. 2. verſic. Sic poteſt dici in precario, tenentis nec precarium ſtatim poſſe reuocari, Bart. in l. Quod Nerua, columna fin. verſic. 13. ff. Depoſiti, Bald. in l. 2. C. Commodati. Barb. in c. fin. de precar.

69 Commodatarius autem de leui, ac leuiſsima culpa tenetur, d. l. Si vt certo, §. Nnnc videndum, Inſt. quibus mod. re contr. oblig. §. Item is ideo in omni caſu de furto ſibi facto tenetur, cum furtum, vt diximus, committi non poſſit, niſi ſaltem leuiſſima culpa poſsidentis interueniat. Commodatarius ergo tenetur exactam diligentiam rei cuſtodiendæ pręſtare, nec ei ſufficit eam adhibere diligentiam, quam in rebus ſuis adhibet, ſi alius diligentior potuiſſet rem cuſtodire, vt inquit Imper. in d. §. Item is. Et ideo ſi rem, quam tibi domi commoda-

ui vo-

ui voluiſti peregrè tecum perferre, quia in hoc culpam commiſiſti teneris non ſolum de furto, ſed etiam de quocunque caſu fortuito, d. §. Item is.

70 Si autem nulla culpa commodatarij interuenit non tenetur ad caſus fortuitos, quos nemo diligens paterfamilias præuidere potuiſſet, d. §. Item is, verſi. Sed propter maiorem vim. Et ideo ſi mihi rem tuam commodaſti, & eam poſtea tibi remiſi per nuncium, communi opinione, idoneum, & caſu perierit, non teneor, l. Argentum, ff. commod. Quæ lex tamen limitatur, & declaratur per Dec. in c. Significante, de appell. Moderni in l. 1. ff. de eo per quem fac. eſt. Et hæc vera ſunt ſi in commodato nulla merces intercedit, quia enim gratia commodatarij tantum fit commodatum nullo commodantis emolumento, ideo commodatarius ad exactiſsimam diligentiam tenetur, d. §. Item is & §. 1. Inſt. locati, & §. fin. Inſt. mand. l. 1. § Is quoque, ff. de act & obl. l In rebus, in princ. l. Si vt certo. §. Nunc videndum, ff. Commod. c. 1. in prin. de commod.

71 Si autem merces aliqua interuenit, tunc quia re vera non eſt commodatum (debet enim eſſe gratuitum) ſed eſt locatio, & conductio. d. §. Item is in fine, & ibi gl. fin. l. Si rem tibi inſpiciendam, ff. de præſcr. verb. de leuiſsima culpa non tenetur, ſed tãtummodo de leui, quia gratia vtriuſque factum fuit, l. In reb. §. Hæc ita, ff. Commod. l. Si cum venderet, §. fin. & ibi, gl. ff. de pign. act.

72 Si vero commodatum factum ſit gratia commodantis tantum, tunc commodatarius de dolo, & lata culpa ſolum tenetur, d. l. Si vt certo, §. Interdum, ff. commod. & gl. ibi, quæ hoc modo diſtinguit Bar. in d. l. Quod Nerua, col fi. ver. Duodecimo, quæro Bal. in l. Quæ fortuitis, col. pen. C. de pign. act.

73 In dubio autem præſumitur commodatum factum rogatu commodatarij Bartol. in l. Si vt certo, §. Interdum, numero tertio, & ibi Caſtr. numero quinto, ff. Commod. Maſcard. de probation. concluſ. 317. numero primo.

74 Qui autem mutuum accipit etiam ad quoſcumque fortuitos caſus obligatur, & ideo, vtcunque res mutuata ſubtracta fuerit, ad tantundem reſtituendum tenetur. Et ratio eſt, quia mutuatario res datur, vt eius fiat, & ſic cum in eũ transferatur dominium, illius eſt periculum, d, §. Item is, in princ Inſt. Quibus mod. re. contr. oblig. pecuniæ enim in genere perire nequeunt, l. Incendium, C. Si certum pet. l. In naui, ff. Locati. Dec. conſil. 472. num. 1. & 9. Alciat. conſ. 100. nu mero 6. Beroſ. conſil. 194. vol. 1. Bruſat. conſ. 325. nu. 47. lib. 3.

75 Ad

75 Ad mãdatum deſcendamus. Mandaui,exempli gratia,amico meo, vt debitum meum ſolueret,& pecunia antequam ſolutionem faceret, eidem furto ſubtracta fuit; hoc caſu, quia in hoc negocio exactiſſima diligentia non deſideratur, ſed ſat eſt mediocrem diligentiam præſtare,de dolo tantum, & lata culpa tenetur, & ita de furto ſibi facto non tenebitur, ſi nec dolum, nec latam culpam commiſit. In re autem in qua exactiſſima diligentia deſideratur, de leuiſſima etiam culpa tenetur l.A procuratore,C.mand.Dyn.in reg. Contractus, de reg.iur.in 6. Alexan.conſil.51.viſo puncto,colum.2.lib.3.Dec.in d.l. Contractus, ff.de reg.iur.numero 27.vbi plures allegat Pau.Caſtr.in l. In rebus, ff. Commod. Bart.in l. Eum qui, §.Si culpa,ff.de furt. Quæ ſunt intelligenda in directa actione mandati, nam in contraria venit abſolutè leuiſsima culpa,l.Si ſeruus communis,§.Quod vero,ff.de furt.& ibi Bartol.Bald in l.Quæ fortnitis,columna penul.C.de pignor.act.Si autem aliquis mandat tibi,vt furtum facias,vel aliquid aliud turpe,& contra bonos mores, licet pœnam iſtius facti nomine pręſtiteris, non tamen vllam habes aduerſus mandantem actionem,§.Illud quoque‿, Inſt. de mand.

76 In pignore diſtinguendum eſt,pignus enim,(vt etiam Zaſius notat in §.Item Seruiana Inſt.de act.) eſt triplex,vnum prætorium,quod datur à Iudice, vel propter contumaciam, vel vt ſeruentur legata‿. Alterum iudiciale dicitur,quod datur pro executione ſententiarum‿. Tertium eſt conuentionale, quod ſtatuitur inter debitorem, & creditorem‿.

77 Et quia hoc tertium genus gratia vtriuſque conſtituitur, ideo creditor,qui pignus recipit à debitore ſuo non ſolum de dolo,& lata culpa,ſed etiam de leui tenetur, §. Creditor quoque, Inſt. Quibus mod. re contr.obl. l. Si ut certo, §.Nunc videndum, ff.Commod. ſecus tamen eſt in pignore prætorio,vel iudiciale, in quibus leuis culpa non præſtatur,l.Prætor ait,§.Eſt præterea,ff.de bon. author. iud.poſſiden. vbi hæc diſtinctio habetur, quam non ignorauit Dec. in d.l.Contractus.ff.de reg iur num.32.

78 In contractu locationis,& conductionis locator, & conductor pariter tenetur de dolo,lata culpa, ac leui, quia gratia vtriuſque celebratur d.l. Contractus, ff. de reg. iur. dicta l. Si vt certo, §. Nunc videndum,l.In iudicio,C.Locati, & ibi gloſſ. §. Qui pro vſu, Inſtit. locati, & ibi gloſſ.

79 Hoc limitatur in illis rebus, quæ facile corrumpuntur, in quibus etiam leuiſſima culpa eſt præſtanda,l.Si merces, §.Qui columnam, & ibi

ibi gloſſ.ff.locati,& gloſſ.in d. §.Qui pro vſu,Dec.in d.l. Contractus, numero 33.

80 Pari modo cuſtos carcerum de leuiſsima culpa tenetur, Gramm. vor.vigeſimo nono,numero primo,& ſecundo, Bald. in l.prima, numero quinto,ff.de legibus,& in l. Si quis vſusfructus, §. Neque conſultus,ff. de vſufruc.& in l.Ad commentarienſem,numero quarto,C. de cuſt.reorum.

81 In contractu autem emphiteoticario, ſi tota res intereat periculum ad dominum ſpectat,ſin autem pereat pars ipſius rei in emphiteoſim conceſſæ huiuſmodi damnum ad emphiteoticarium ſpectare habetur in §.Adeo autem Inſt.de locat.& conduct.& ibi per Angel. & reliquos ſcribentes.

82 Venditor pari modo de leui etiam culpa tenetur: nam quamuis ſimpliciter periculum rei venditæ ad emptorem pertineat l.1.C.de peric.& commod.rei vend.§.Cum autem Inſt.de emp.& vend. Quia tamen gratia vtriuſque contractus emptionis, & venditionis celebratur gl.in l.Cuſtodiam ff.de peric.& com.rei vend.gl.in d.§. Cum autem,& d.l.Si vt certo,§.Nunc videndum, verſ. *Sed vbi*; ideo, vt diximus,venditor tenetur etiam de leui culpa: debet enim venditor talẽ cuſtodiam rei venditæ præſtare,qualem bonus pater familias præſtat in rebus ſuis l.Quod ſæpe §.Si res vendita ff.de contr.empt.& ideo ſi res vendita, antequam tradatur emptori ſurrepta fuerit non tenetur venditor,niſi leuem,vel maiorem culpam commiſerit d.§. Si res vendita Venditioneq; facta non pertinere ad emptorẽ periculum rei venditæ,niſi nouem concurrant tradit gl.magiſtralis in dicto §.Cum autem Inſt. de empt. & venditione, & ibi ſcribentes, & præſertim Angel. Aret.

83 In dotis datione, tutela, & negociorum geſtione idem eſſe docet Dec.in d.l.Contractus ff.de reg.iur.num.36.& ſequ.vt ſcilicet de dolo,lata culpa,ac leui teneantur,C.de neg.geſt.l.Tutor. & ff.eod. l. *Si pupillus* § fin.quia gratia vtriuſque prædicti contractus celebrantur. Bruſatus conſ.325.num.54.lib.3.Bart.in l.Tutor.qui repertorium §.Si poſt ff.de admin.tut.Caualcan.de tut.& cur.num.114. Si autem negociorum geſtor ad deſerta negocia acceſſit tenetur tantummodo de dolo,& lata culpa.l.3.§.Interdum ff.de neg.geſt. Quandoq; etiam tenetur de leuiſſima culpa,vt quando alius diligentius volebat adminiſtrare l.Si pupilli §.Videamus.ff.de neg. geſt. vel quando quis ſine mandato alienis negocijs gerendis ſe obtulit, tunc enim non ſufficit talem diligentiam adhibere,qualem ſuis rebus adhibere ſolet,ſi modo

do alius diligentius ſuiſſet adminiſtraturus. §.Igitur Inſt.de oblig quę ex quaſ.contu.naſ.

84 In contractu ſocietatis, quia ipſe quoque gratia vtriuſque celebratur,etiam de leui culpa pari modo ſocius tenetur §.fin. Inſt.de ſociet. l.Socius ſocio,& l. Cum duobus §.venit ff.pro ſoc.Alex.conſ.47.Circa primum col.5.lib.1.& ſocium teneri de ſurto habetur in d.l.Cum duobus §.Damna ff pro ſoc Bald.in l. Si creditor, C. de pignorat.act. Corn.Perus.conſilio 308. Pro dicto victurali columna tertia, libro tertio, Hyppol. de Marſil. in ſuo ſing. ducenteſimo octuageſimo primo, Socius tenetur,&c.

85 In huiuſmodi rerũ communione tamen ſufficit illam adhibere diligentiam,quæ in rebus proprijs adhibetur d. l.Socius ſocio, & d. §. fin. Inſtit. de ſocietate. Alexand. conſilio centeſimo ſecundo, Super primo columna quinta,libro ſecundo,Bartol. in d.l.quod Nerua, columna nona, & in l. prima, ff Sol. matrimon. Dec.in d l. Contractus num.39. & 40.

86 Debitor ſpeciei ad caſus fortuitos non obligatur,l In rebus,in princip.ff.Commod.l.Quæ fortuitis C de pignor.act.l.prima, C. depoſiti gloſſ.in l.Si res pupillaris, ff. de adminiſtrat. tutorum, quæ prædictam concluſionem tribus modis limitat. Primo ſi debitor fuiſſet in mora: ſecundo ſi culpa præceſſit caſum: tertio ſi talis debitor ad fortuitos caſus ſe obligauit, de qua relatius agit Dec. in d. l. Contractus, ff.de regul.iur.in fine. Debitor autem generis, nec ad caſus fortuitos tenetur,quando creditor fuit in mora recipiendi. & debitor ſoluere ſe obtulit,l.Qui decem, l.Si ſoluturus cũ ſimil. ff. de ſolut & liberat. Salyc.in l.Incendium,C.Si certum petatur,& in l.Quod te, ff. eodem titulo.

87 Aliud eſt furti genus, quod fit in naufragio, in ruina, vel in incendio,cui furto particularis pœna a legibus ſtatuta fuit, ſi enim ciuiliter agatur pœna eſt quadrupli in anno,poſt annum ſimpli l In eum, C.de furt.l.1.ff.de incend.ruin. & naufr. & ad tantundem etiam fiſco damnantur fures,l.3.in fine ff.eodem & ſi criminaliter agatur ex perſonarum conditione, & rerum ablatarum qualitate puniuntur,l Pœdius, ff. eodem, & ſic Iudicis arbitrio, vt animaduertit etiam Menoch.de arbitr.iudic. libro ſecundo, caſu 297. Et iure merito fures iſti ſeuerius puniuntur,cum publicè intereſt ex huiuſmodi caſibus nihil rapi,l.prima,ff.de incend. ruin. & naufrag. homines enim commorantium incommodis, ac periculis propè infinitis, (de quibus agit Menoch.de arbitr.iud. libro ſecundo, caſu 61.) occurrere debe-

rent,

rent,ac pro viribus opem ferre, ſceleſtiſſimi afflictionem afflictis ad dentes,ea bona, quæ ignis non conſumpſit, aut mare non deuorauit, auidiſsimè rapiunt, ac in proprium vſum conuertunt. Qui ergo ex domibus incenſis,ſiue ex vicinis incendij, ſiue ex ruinis, quid rapuerit, hac actione tenebitur dicta lege prima. Et pari modo ſi res ex naufragio ſurripiantur tempore ſcilicet, & loco naufragij, l. 1. in fine, l. 2. & 3.ff.eodem tit.

88 In municipalibus legibus Venetorum ſub Rubrica, De illis, qui ex naufragijs aliquid abſtulerunt, cautum eſt, vt qui aliquid ex rebus naufragantium abſtulerit, & infra tertium diem non reſtituerit, ad pœnam criminalem, & in duplum teneantur: & ſi non erunt ſoluendo eorum domus deſtruantur, & in vinculis detineantur donec Iuſtitiæ, & rerum ablatarum domino ſatisfecerint.

89 Qui autem res iacentes in littore per aliquod tempus poſt naufragium auferunt, non hac actione, ſed furti tenentur, dicta lege tertia, ff. eodem. Si vero in ipſo naufragij tempore rem etiam e littore abſtulerunt, hac quoque actione obligantur, l. Si quis, ff.eodem.

90 Hac actione tenetur non modo,qui rapuit.& qui dolo malo recepit,ſed etiam qui abſtulit,vel amouit,vel damnum dedit,l.3.§.Non ſolum,ff.eod. Niſi eſſent nauigia pyratica, vel hæreticorum, aut Imperij inimica, ex iſtis enim bona impunè auferri poſſunt, l.Nauigia, C.de furt.

91 Et niſi quis rapuerit materiam tunc illico ex incendio perituram, quia hoc quoque impunè fieri licet lege tertia, & ibi gloſſ. ff. ad legem Iuliam, de vi publica. Et idem ex identitate rationis ad ruinam quoque, & naufragium extenditur, vt ſcilicet non bona, ſed materia tunc peritura, iure arripi poſſit, vt dicemus in §. decimo.

92 Et lege Iulia, de vi publica, tenentur etiam illi, qui in incendio cum armis rapiendi cauſa fuerint, vel vt impedirent dominos res ſuas ſeruare,dicta lege tertia,ff. ad legem Iuliam, de vi publica, quod itidem ex paritate rationis ad ruinam, & naufragium extendi debet.

93 Qui ex naufragio clauum nauis aufert,pro omnibus rebus tenetur, & iure merito, cum ſine gubernaculo nauis regi non poſſit, l.3. §. Senatuſconſultum,ff.de incend. ruin. & naufrag. & ibi gloſſ. in verbo, Omnium.

94 Illi autem quorum fraude, aut conſilio, naufragis non ſuccurritur, ſi pereunt lege Cornel. de ſicar. tenentur, dicta lege tertia, §. Item alio. Quæ autem ad incendia ſpectant non eſt propoſiti noſtri ſcribere, de quibus agitur in l. Qui ædes, & in l. Si fortuitu, & in l. fin. ff. de incen ruin. & naufr.

95 Qui de induſtria alienas ædes incendit verberatus comburitur, d. l. Qui ædes, aut capite punitur, l. Si quis dolo malo, ff. ad leg. Cornel. de ſicar. l. Capitalium § Incendiarij, ff. de pœn. vel deportatur, ſecundum qualitatem delinquentis.

96 Qui vero non dolo, ſed culpa delinquit leuiori animaduerſione plectitur, l. Si fortuitum, ff. eod.

97 Sed ſi caſu, ideſt negligentia alicuius id acciderit non punitur criminaliter, ſed condemnatur ad damnum reſarciendnm, quod ſi propter paupertatem id facere non poteſt leuiter in corpus ſuum caſtigatur. d. l Qui ædes.

98 Quando autem ex cauſa tumultus, incendij, ruinæ, vel naufragij aliquid deponitur, quoniam deponentes non potuerunt præuipere apud quos deponerent, ſi reus inficiatur, datur actio in eum in duplum, §. Sequens, in fine, Inſt. de act. & §. Sed furti, eod. & l. 1. §. Merito, ff. depoſiti.

99 Si vero alicuius domini plures ſerui, & ſic illius familia alicui furtum facit, vel aliquod damnum alicui infert, ne ſeruorum malitia dominorum euertat patrimonium, ſi omnes ſeruos tradere, aut pro ſingulis æſtimationem offerre domini cogerentur, Prætor, vt dominis proſpiceret, eiſdem vtiliſſimum propoſuit edictum, vt ſuo arbitrio poſſint, vel ſeruos omnes tradere, qui damnum dederunt, aut furti partem habuerunt, vel tantum æſtimationis offerre, quantum ſi vnus liber furtum feciſſet, vel aliud damnum intuliſſet, lege prima, ff. Si famil. furt. fec. dicatur, l. Si familia, in princ. ff. de iur. omnium iudicum, hoc eſt vt pro manifeſto furto ad quadruplum, & pro non manifeſto ad duplum teneantur.

100 Hæc autem facultas dominis conceditur ſi ipſis ignorantibus damnum, vel furtum factum fuit, ſi autem illis conſentientibus fiat, & ſuo, & ſeruorum nomine noxali iudicio tenentur, dicta lege prima.

101 Animadnertendum tamen eſt, quod licet pro vno furto a tota familia commiſſo dominus ſit tantum obligatus pro vno furto, vt pro vno delinquente, id tamen procedit, quando communi volun-

tate,

tate & communi conſilio furtum factum eſt: ſecus autem ſi quilibet de familia motu proprio, & particulari deliberatione furtum fecerit, iſto enim caſu plura ſunt furta, & pro pluribus furtis dominus tenetur. Bartol. in l. Semper. §. Is cui furtum, ff. Quod vi, aut clam.

102 Huius tituli diſpoſitio hodie locum non habet, & ſi criminaliter agatur omnes de ſuo crimine puniuntur Riminald. in l. Si familia, numero 6. ff. de iuriſdict. omnium iudicum. Boſſ. in titu. Si famil. furt. feciſſe dicatur, Angel. in Rubr. ff. Si famil furt. feciſſe dicatur, numero primo, Iulius Clarus, in §. Furtum, in fine, libro quinto ſententiarum.

Finis Paragraphi Octaui.

DE

DE FVRTIS

S. NONVS.

SVMMARIVM S. 9.

1 *Qui alium ſuæ rei poßeßione ſpoliat fur eſt.*
2 *Qui alienam rem vacantem occupat eam reſtituere tenetur.*
3 *Qui de facto ſpoliari tentatur de facto reſiſtere poteſt.*
4 *De recuſantibus ſoluere penſiones, liuella, & decimas.*
5 *Spoliatus de facto ante omnia reſtituendus.*
6 *Spoliator non eſt audiendus ſuper merito niſi prius integrè rem ſpoliato reſtituerit.*
7 *Varijs modis ſupraſcripta concluſio limitatur.*
8 *Non habet locum, quando ſpoliatus ageret actione furti, condictione furtiua, vel vi bonorum raptorum.*
9 *Nec in prædone, vel publico latrone.*
10 *Nec in caſu intruſionis.*
11 *Qui rei furtiuæ habet poßeßionem actione furti contra furem agere poteſt.*
12 *An in actione furti ex officio poſſit procedi.*
13 *Etiam pro delicto priuato ratione publicæ vtilitatis ex officio procedi poteſt.*

T *Quan-*

pact. Bald. in l. Cum ita § ſpecies ff. de leg. 2. not. in §. fin. in fine inſt. Quibus modis re contr. obl. Alex. conſ. 147. num. 1. & ſeq lib. 2. & conſ. 207. dicto lib. 2. Gram. voto 29. num. 5. & ſequ.

42 Generatim autem alienarum rerum cuſtodes de dolo tantummodo, & de lata culpa teneri Viuius teſtatur lib. 1. opin.

43 Si locus autem in quo res ſubtractæ reponi debuerunt non potuit bene cuſtodiri, multo magis cuſtos rei ſubtractæ excuſatur: quod. n. fieri non poteſt, nec cuſtodibus iniungi debet arg. l. Titius §. fin. ff. de excuſ. tut. Maſcard de probat. concl. 829. num. 12. per rerum enim naturam & qualitatem deprehenditur in cuſtode culpam non fuiſſe Henric Bouer in ſing ſuo in verbo, Præſumptio, & fictio num. 7. Bald. in l. 3. num 3 ff. præfect. vigil. Grat conſ. 100 num. 11. & 37. lib. 2. Euerar. in locis argumentorum loco A natura num. 3.

44 In ſumma ſi cuſtos probet res ſibi fuiſſe ſubtractas, vel ex ſoporifera potione ſibi furtim tradita; vel quia noctu perforatæ ſibi fuerunt ianuæ quas prius bene cuſtodierat; vel à ſuo familiari, cui etiam in rebus ſuis eiuſdem precij quilibet credidiſſet, vel ex alia rationabili cauſa comprobet in ſe culpam non fuiſſe, tunc damnum rei ſubtractæ domino illius cedit, non autem cuſtodi. vt ſcribit etiam Maſcard. de probat. concl. 829. ſupradicta in fine, Blanc. de indic. num. 425. Nullus enim reperitur qui ſemper vigilare poſſit, nec id facere debet l. Seruitutes ff. de ſeruit.

45 Non tenentur etiam caupones quando hoſpes cuſtodiam cauponibus non reliquiſſet, ſed illam retinuiſſet, vt ſi ſeruis proprijs cuſtodiam mandaſſet: vel bona ſurrepta in ſuo cubiculo repoſuiſſet, & claues ſecum detuliſſet. Bald in rubr. C. de poſ. num. 1. arg. l. 1. §. Si me rogaueris ff depoſiti Plot. in l. Si quando C. vnde vi num. 406 & ſequ. Boſſ. in tit. furt. aduer. naut. caup. ſtab. num. 5. Non tamen defuerunt, qui contrariam opinionem ſecuti ſunt, vt gl. in l. vlt. §. 1. ff. Naut. caup. ſtab. & Bart. ibi, & Marſ. conſ. 23. num. 2. Specul. in tit. de furtis nu. 19. ſi vero caupo proteſtatus fuiſſet, vt hoſpites cuſtodirent res ſuas tunc excuſaretur. Plot. in l. Si quando. C. vnde vi num. 417. Quando caupones, ac alij rerum alienarum cuſtodes de furto alieno teneantur ſupra diximus. Verum cum plures alij caſus accidere poſſint, ex quibus ſæpe litigia oriuntur ob furta commiſſa, expedit, vt hanc rem exactius diſcutiamus: prout enim diuerſa eſt contractuum natura ſic etiam diuerſo iure hoc contingit. In quibuſdam. n. contractibus ſat eſt dolum præſtare, at in alijs etiam culpa eſt præſtanda nedum lata, ſed leuis etiam, & quandoq; etiã leuiſſima l. contractus ff. de reg. iur.

46 Præ-

46 Præmittendum autem eſt in contractibus primum eſſe inſpiciendum,& ſeruandum quod inter partes conuenit. Contractus etenim ex conuentione partium legem accipiunt d. l. Contractus ff. de reg. iur.l. 1.§.ſi conueniat ff.depoſiti. Solent nanque contrahentes vario modo pro eorum libito paciſci,vt vel de dolo tantum,vel de lata culpa etiam, & interdum quoque de leui, & leuiſſima quis teneatur l. 1. §.ſæpe ff.depoſiti, & ſic prout contrahentes paciſcuntur exequi debet,cum vt inquit Prætor,pacta ſint ſeruanda l.Si quis in conſcribendo C.de pact.l. 1.ff.eod.l.Non minorem C.de tranſact.gl.in c.Conſuluit in verbo Odit lucem in fine ff.de off. deleg.l. 1. in princ. de conſt. pecun. vbi dicitur graue eſſe fidem fallere, & Cic. lib. 1. officiorum inquit, Fundamentum Iuſtitiæ eſſe fidem,ideſt dictorum,conuentorumque conſtantiam,& veritatem.

47 Non tamen contrahentes conuenire poſſunt, vt nec etiam dolus præſtetur,hoc enim non permittitur, quia bonæ fidei iudicio contrarium eſt,vt in d.l.Contractus expreſſe dicitur,& habetur in l. 1. §.Illud.ff.Depoſiti.

48 Quando autem nihil eſt conuentum, ad quædam, quæ vel præuideri,vel ſi præuideantur præcaueri non poſſunt,nemo tenetur,de quibus ſic inquit Iuriſconſultus in d.l.Contractus. Animalium vero caſus,morteſque,quæ ſine culpa accidunt,fugæ ſeruorum, qui cuſtodiri non ſolent, rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum à nullo præſtantur.

49 Illud hoc loco exploratum eſſe velim Iuriſconſultum appellare caſum animalium à cadendo,dum ex monte,vel alio præcepiti loco caſu pereunt,iuxta illud apud Curtium. Inopinatu rhedæ caſu oppreſſus.§.ſi filius familias Inſt.de oblig. quæ ex quaſi del.naſc.

50 Nemo igitur de caſu fortuito tenetur, ſiue naturæ, ſiue hominis facto contingat, vtroque enim modo contingere ſolet,vt tradit Salyc.in l.Quæ fortuitis C. de pign.act.num.6.

51 Ille autem qui caſum fortuitum allegat eum probare debet Paris conſ. 156.num. 2. & 3.vol.4.Bart.Bald.Alex.& alij in l. Si quis ex argentarijs.§.An,& hæredi ff.de eden. idque verum eſſe tam in agente, quàm in excipiente per multas authoritates docet Maſcard. de probat.concl.272.num.2.& concl. 273. num. 1.

52 Quando autem proprio iuramento fortuitus caſus probari poſſit idem Maſcard.ibi docet num. 13. & ſeq. Et an infra annum hæc probatio ſit facienda tradit idem Maſcard.concl.273.num. 11.& 12.

53 Furtum autem eſſe caſum fortuitum,& per conſequens per veriſi-

S 3 mili-

militudines,præſumptiones,& coniecturas probari poſſe tradit Alex. conſ.53.lib.2.Bart,& reliqui Doct in d.l.Si quis ex argentarijs.§.An, & hæredi ff.de eden.facit l.Non omnes §.A barbaris ff.de re milit.gl. in c.Michael de fil. præſbit.in verbo conſtiterit c.tertio loco de probat.l.Si vicinis C.de nupt.c.Veniens ad apoſtolicam de teſtibus.

54. Illud etiam in cõperto eſſe ſcio,Dolum eſſe ſtudioſam machinationem quandam alterius decipiendi cauſa,cum aliud agitur, & aliud ſimulatur l.1.§.2.ff.de dolo.

55 Latam culpam vero,non intelligere,quod omnes intelligunt.l.Regula §.Si filius ff.de iur.& fac.ign,l.Latæ ff.de verb.ſign.

56 Leuem culpam autem deſidiam,& negligentiam,vt quando penes negligentem amicum res deponitur.§.Præterea Inſt.Quib.mod. re contr.oblig.

57 Leuiſſimam,cum non præuidetur illud,quod aliquo modo præuideri potuit gl.magiſtralis in d.§.Præterea. Sed ad particulares contractus deueniamus, vt melius intelligamus quando quis de furto ab alio commiſſo teneatur.

58 In depoſito,quod fit gratia deponentis tantum, depoſitarius tenetur de dolo d.l.Contractus,& l.Si vt certo §.Nunc videndum ff. commod.l.1 §.ſi veſtimenta ff.Depoſiti d.§. Præterea Inſt. Quibus mod. re contr.oblig.vide glo.in l. Cum duobus §. Damna in verbo Subreptum ff.Pro ſoc.Et quia lata culpa dolo æquiparatur,& pro dolo accipitur l.Quod Nerua ff.depoſiti, ideo tenetur etiam talis depoſitarius de lata culpa l.1.C.depoſiti gl. in d. §. Præterea in verbo Dolo, & gl. in c.fin.de depoſito,in verbo,de culpa.Bald. conſ. 118. Prætermittendũ lib.5.& per ſupradicta Ang.Aret.in d.§.Præterea in prin. inquit, Talem depoſitarium non teneri ſi eidem res depoſita furto ſubtracta ſit: & in d.§ Præterea habetur eum tutum eſſe, qui rem parum cuſtoditam amittit,& ibi ratio redditur ab Imp.hoc modo: Quia qui negligenti amico rem cuſtodiendam tradit,non ei, ſed ſuæ facilitati id imputare debet.concordat l.1.§ Is quoque ff.de act.& oblig. Niſi depoſitarius eſſet in lata culpa,tunc enim,vt diximus,teneretur,vt ſi res precioſas per loca deſerta, & à latronibus frequentata deferat: vel illas noctu incuſtoditas deferat: vel aliam ſimilem latam culpam committendo,res ipſæ eidem ſubtractæ,vel vi ablatæ fuerint l.In rebus in prin & l.Si vt certo § Interdum ff.commod.Vel ſi fuit in mora depoſitarius ad reſtituendum rem depoſitam l.Si in Aſia.§.fin.ff.depoſiti.

59 Quando autem à lege habetur mentio culpæ de leui intelligitur l.Si cum venderet §.fin.ff.de pign.act.gl.in l.In venditione §.De tem-

pote

pore in verbo, Ex culpa ff. de bon auth. Iud. poſſiden. & ibi Bart. gl. in §. Præterea, in verbo Culpæ Inſt. Quib. mod. re contr. oblig. & in l. Si filius familias §. Maritum in verbo, Et culpa ff. ſol. matr. Bald. in Auth. Quod locum Quæſt. 2. ff. de collat. & in l. Acceptam C. de vſur.

60 Si autem depoſitum factum ſit etiam cauſa depoſitarij, & ſic gratia vtriuſque, vt quando pro depoſito precium interuenit pro mercede depoſitarij, tunc de leui culpa tenetur, & veluti conductor conueniri poteſt, ſecundum diſtinctionem traditam in d. l. Si vt certo §. Nunc videndum ff. commod. Bart. in l. Quod Nerua ff. depoſiti col. antepenult. verſ. octauo principaliter quæro Abb. in c. 2. col. 2. de depoſ. l. 1. §. Si veſtimenta ff depoſ. Salyc. in l. Incendium col. vlt. C. ſi cert. pet. Franc. Bruſat. conſ. 325. num. 51. 52. lib. 3. vbi de Theſaurarijs Principis, & ad quæ tenentur plura tradit.

61 Quod autem in depoſito precium interuenire poſſit ſcribit And. Sicul conſ. 71. lib. 4. Roman. conſ. 500. Summarius quæſtionis col. 1. Ang. in l. Intereſſe. ff de acquir. poſſeſ.

62 Verum ſi depoſitum factum ſit tantummodo gratia ipſius depoſitarij, tunc etiam de leuiſſima culpa tenetur, non autem ad caſus fortuitos, vt accidit etiam in commodato: Tali enim caſu iſti duo contractus æquiparantur, vt docet Bart. in d. l. Quod Nerua col. fin. verſ. duodecimo quæro Iaſ. in l. Cum quid num. 25. ff. Si cert. pet. & ibi Purpur. num. 20. & in l. Rogaſti num. 17. ff. eod. Abb. in c. 2. num. 3. de depoſit. quamuis aliter ſentiat Accurſ. in d. l. cum quid in verbo Periculo, Aret. ibi in fine Dec. col. 2. Alc. num. 14. Zaſ. lib. 1. ſing. intellect. cap. 1. nu. 23.

63 Et hoc exemplificatur in depoſitario, qui non requiſitus ſe obtulit l. Si quis, nec cauſam in prin. ff. ſi cert. pet. gl. in d. l. Contractus ff. de reg. iur. l. 1. § ſæpe, ff. depoſ. c. 2. de depoſito Barbat. in c. Bona fides, de depoſito & maxime ſi depoſitarius, qui ſe obtulit, aliquam vtilitatem, commodum, vel etiam exiſtimationem conſequitur ex ipſo depoſito: Iſti enim duo caſus, quando ſcilicet depoſitarius ſe offert, vel pro depoſito aliquod commodum conſequitur pares eſſe cenſentur. d. c. 2. de depoſito, & in iſtis caſibus cum de leuiſſima culpa teneatur depoſitarius, de furto etiam ſibi commiſſo tenebitur, quia, vt ſupra diximus, furtum fit ſaltem cum leuiſſima culpa cuſtodis.

64 Si res erat deponenda penes aliquem, cum illius debita mercede, quo caſu diximus depoſitarium etiam de leuiſſima culpa teneri, & alius conſurrexit facetus, & curioſus vir, qui ſe gratis depoſitarium obtulit, tunc, quamuis nullam vtilitatem conſequatur, tenebitur de

leuiſsimâ culpa,& ſic de alieno furto, & ad rerum furtiuarum reſtitutionem,ſeu illarum æſtimationem, quia ex ſua curioſitate ſuccedit in locum illius, qui leuiſsimam culpam erat præſtaturus.

65 Non tamen ignoro Decium,in l.Contractus,ff.de reg.iur.nume.5. tenere depoſitarium,qui ſe obtulit, & nullam mercedem pro depoſito conſequitur,de leuiſſima culpa non teneri, ego tamen,pace tanti viri,contrarium ſentio per tex.in l.1.§.Sæpe, ff.depoſ.vbi licet ſimpliciter dicatur teneri ad culpam,& ad cuſtodiam,cum indefinita æquipolleant vniuerſali,l.Si ſeruitus,ff.de ſer.vrban.præd. gloſſ.in cap. Vt circa,in princ.de elect.in 6.Bar.in l.Si pluribus,de leg.primo, Dec.in l.1. ff.de regul.iur. numero 12. etiam de leuiſſima culpa hoc caſu eſſe intelligendum arbitror, & maximè cum ibi dicatur eum non teneri de caſu fortuito, ergo videtur innuere eum de omni culpa teneri, excluſio enim vnius eſt incluſio alterius.Dec.in l.1 ff.de regul.iur.in fine. Et quia in dubio intelligitur contractus celebratus in gratiam illius, qui rogauit Barb.in cap.Bona fides de depoſ. Ad hoc Dec.reſpondendo format limitationem, & dicit hoc eſſe, quando agitur de vtilitate rogantis, ſubdens eſſe abſurdum depoſitarium, qui ſe obtulit, ex ſua liberalitate, magis grauari, Sed reſpondetur, dominum rei deponendæ non quærere,nec curare,an iſte depoſitarius emolumentum,exiſtimationem,vel voluptatem conſequatur; ſed ſibi ſat eſſe illum rem optatam obtinuiſſe, dum enim quis rem aliquam efflagitat, credendum eſt illi expedire,vt illam adipiſcatur, ſaltem quia non ea nota inuritur, qua afficeretur, ſi repelleretur, & merces depoſitarij non ſolum in pecunia numerata, ſed etiam in quocumque emolumento animique voluptate conſiderari poteſt, immo huiuſmodi creditum ſolet a multis,& maximè a mercatoribus magis, quam pecuniam deſiderari,quia hac exiſtimatione vigente vtilitates conſequuntur, quæ, ea deficiente,ceſſarent: Nec cenſenda eſt hæc liberalitas,ſed intempeſtiua curioſitas,& in iure liquet in eum,qui ſine cauſa in alienis negotijs,ſe ingerit, non meritum, vel fauorem, ſed odium, præiudicium,malamque ſuſpicionem reſultare.vt late diximus in §.ſecundo, numero 109.

66 Tanto magis ad leuiſsimam culpam, & ſic ad furtum alienum depoſitarius obligatur,quando deponitur pecunia numerata,& promittit, tantumdem reſtituere, nam hoc caſu licet pecunia depoſita eidem furto ſubtrahatur, vel quocunque alio modo illam amittat, ad tantundem reſtituẽdum tenetur, quia hoc caſu depoſitarius ex pacto, non ad rem depoſitam,ſed ad tantumdem reſtituendum adſtringitur,

&

& ideo rei depoſitæ ſuum eſt periculum, l. Incendium, C. ſi certum petat. & ibi Bald. & Sal. l. Si vt certo, §. Commodatum autem, ff. Comm. Et tunc verè non poteſt dici depoſitum, quia in aliam formam contractus tranſiuit & mutuo æquiparatur, & ideo de eo ſicut de mutuo iudicatur, Roman. conſil. 500. Summarius quæſtionis, colum. 2. & conſil. 520. Circa propoſitam, in princ. Paul Caſtr. conſil. 161. In præſenti cauſa Bald. conſ. 315. Præmittendũ eſt lib. 2. & in conſ. 357. Viſo Inſtrumento, lib. 2. Eman. a Coſt. in l. Si ex cautione limit. 2. num. 4. C. de non numerata pecun. Emanuel Soarez, in ſuo Theſaur. recepr. ſent. in verbo, Depoſitum. num. 55.

67 In precario, quid iuris ſit videamus. Eſt autem precarium, quod precibus petenti vtendum conceditur tam diu, quam diu is, qui conceſsit patitur. Per precarium ergo communicatur vſus rei ſine proprietate, §. Item is, Inſt. quibus mod. re contr. oblig. eſtque commodato ſimile, qui enim rem alicui commodat, ſic commodat, vt non faciat illam accipientis, l. 1. ff. de precar gloſſ. in §. Retinendæ, in fine, Inſt. de interdict.

68 Qui furto priuatur re, quam precario accepit de dolo, & lata culpa tantummodo tenetur, l. Quæſitum, §. Eum quoque, ff. de precar. & ſingulare eſt in hoc contractu, quod cum precarium gratia recipientis fiat, nihilominus de leui, & multo minus de leuiſsima culpa recipiens non teneatur, vt commodatarius tenetur, a quo in hoc differt, l. Si vt certo, §. Nunc videndum, ff. commod. Et ratio diuerſitatis adducitur in d. l. Quæſitum, §. Eum quoque, ff. de precar. Quia precarium deſcendit ex liberalitate concedentis, & ad omnem voluntatem illius reuocari poteſt, l. Lucius, ff. de donat. l. 1. ff. de precario, Dec. in l. In omnibus, ff. de reg. iur. numero quarto, vbi confutat opinionem Abb. in cap. fin. de precar. colum. 2. verſic. Sic poteſt dici in precario, tenentis nec precarium ſtatim poſſe reuocari, Bart. in l. Quod Nerua, columna fin. verſic. 13. ff. Depoſiti, Bald. in l. 2. C. Commodati. Barb. in c. fin. de precar.

69 Commodatarius autem de leui, ac leuiſsima culpa tenetur, d. l. Si vt certo, §. Nunc videndum, Inſt. quibus mod. re contr. oblig. §. Item is ideo in omni caſu de furto ſibi facto tenetur, cum furtum, vt diximus, committi non poſſit, niſi ſaltem leuiſſima culpa poſsidentis interueniat. Commodatarius ergo tenetur exactam diligentiam rei cuſtodiendæ præſtare, nec ei ſufficit eam adhibere diligentiam, quam in rebus ſuis adhibet, ſi alius diligentior potuiſſet rem cuſtodire, vt inquit Imper. in d. §. Item is. Et ideo ſi rem, quam tibi domi commodaui vo-

75 Ad mãdatum deſcendamus. Mandaui, exempli gratia, amico meo, vt debitum meum ſolueret, & pecunia antequam ſolutionem faceret, eidem furto ſubtracta fuit; hoc caſu, quia in hoc negocio exactiſſima diligentia non deſideratur, ſed ſat eſt mediocrem diligentiam præſtare, de dolo tantum, & lata culpa tenetur, & ita de furto ſibi facto non tenebitur, ſi nec dolum, nec latam culpam commiſit. In re autem in qua exactiſſima diligentia deſideratur, de leuiſſima etiam culpa tenetur l. A procuratore, C. mand. Dyn. in reg. Contractus, de reg. iur. in 6. Alexan. conſil. 51. viſo puncto, colum. 2. lib. 3. Dec. in d. l. Contractus, ff. de reg. iur. numero 27. vbi plures allegat Pau. Caſtr. in l. In rebus, ff. Commod. Bart. in l. Eum qui, §. Si culpa, ff. de furt. Quæ ſunt intelligenda in directa actione mandati, nam in contraria venit abſolutè leuiſsima culpa, l. Si ſeruus communis, §. Quod vero, ff. de furt. & ibi Bartol. Bald in l. Quæ fortuitis, columna penul. C. de pignor. act. Si autem aliquis mandat tibi, vt furtum facias, vel aliquid aliud turpe, & contra bonos mores, licet pœnam iſtius facti nomine pręſtiteris, non tamen vllam habes aduerſus mandantem actionem, §. Illud quoque ꝯ, Inſt. de mand.

76 In pignore diſtinguendum eſt, pignus enim, (vt etiam Zaſius notat in §. Item Seruiana Inſt. de act.) eſt triplex, vnum prætorium, quod datur à Iudice, vel propter contumaciam, vel vt ſeruentur legata ꝯ. Alterum iudiciale dicitur, quod datur pro executione ſententiarum ꝯ. Tertium eſt conuentionale, quod ſtatuitur inter debitorem, & creditorem ꝯ.

77 Et quia hoc tertium genus gratia vtriuſque conſtituitur, ideo creditor, qui pignus recipit à debitore ſuo non ſolum de dolo, & lata culpa, ſed etiam de leui tenetur, §. Creditor quoque, Inſt. Quibus mod. re contr. obl. l. Si ut certo, §. Nunc videndum, ff. Commod. ſecus tamen eſt in pignore prætorio, vel iudiciale, in quibus leuis culpa non præſtatur, l. Prætor ait, § Eſt præterea, ff. de bon. author. iud. poſſiden. vbi hæc diſtinctio habetur, quam non ignorauit Dec. in d. l. Contractus, ff. de reg iur num. 32.

78 In contractu locationis, & conductionis locator, & conductor pariter tenetur de dolo, lata culpa, ac leui, quia gratia vtriuſque celebratur d. l. Contractus, ff. de reg. iur. dicta l. Si vt certo, §. Nunc videndum, l. In iudicio, C. Locati, & ibi gloſſ. §. Qui pro vſu, Inſtit. locati, & ibi gloſſ.

79 Hoc limitatur in illis rebus, quæ facile corrumpuntur, in quibus etiam leuiſſima culpa eſt præſtanda, l. Si merces, §. Qui columnam, & ibi

ibi gloſſ.ff.locati,& gloſſ.in d. §.Qui pro vſu,Dec.in d.l. Contractus, numero 33.

80 Pari modo cuſtos carcerum de leuiſsima culpa tenetur, Gramm. vot.vigeſimo nono,numero primo,& ſecundo, Bald. in l.prima, numero quinto,ff.de legibus,& in l. Si quis vſusfructus, §. Neque conſultus,ff. de vſufruc.& in l.Ad commentarienſem,numero quarto,C. de cuſt.reorum.

81 In contractu autem emphiteoticatio, ſi tota res intereat periculum ad dominum ſpectat,ſin autem pereat pars ipſius rei in emphiteoſim conceſſæ huiuſmodi damnum ad emphiteoticarium ſpectare habetur in §.Adeo autem Inſt.de locat.& conduct.& ibi per Angel. & reliquos ſcribentes.

82 Venditor pari modo de leui etiam culpa tenetur: nam quamuis ſimpliciter periculum rei venditæ ad emptorem pertineat l.1.C.de peric.& commod.rei vend.§.Cum autem Inſt.de emp.& vend. Quia tamen gratia vtriuſque contractus emptionis, & venditionis celebratur gl.in l.Cuſtodiam ff.de peric.& com.rei vend.gl.in d.§. Cum autem,& d.l.Si vt certo,§.Nunc videndum, verſ. Sed vbi; ideo, vt diximus,venditor tenetur etiam de leui culpa: debet enim venditor talē cuſtodiam rei venditæ præſtare,qualem bonus pater familias præſtat in rebus ſuis l.Quod ſæpe §.Si res vendita ff.de contr.empt.& ideo ſi res vendita, antequam tradatur emptori ſurrepta fuerit non tenetur venditor,niſi leuem,vel maiorem culpam commiſerit d.§. Si res vendita Venditioneq; facta non pertinere ad emptorē periculum rei venditæ,niſi nouem concurrant tradit gl.magiſtralis in dicto §.Cum autem Inſt. de empt. & venditione, & ibi ſcribentes, & præſertim Angel. Aret.

83 In dotis datione, tutela, & negociorum geſtione idem eſſe docet Dec.in d.l.Contractus ff.de reg.iur.num.36.& ſequ.vt ſcilicet de dolo,lata culpa,ac leui teneantur,C.de neg.geſt.l. Tutor. & ff.eod. l. *Si* pupillus § fin.quia gratia vtriuſque prædicti contractus celebrantur. Bruſatus conſ.325.num.54.lib.3.Bart.in l.Tutor.qui repertorium §.Si poſt ff.de admin.tut.Caualcan.de tut.& cur.num.114. *Si* autem negociorum geſtor ad deſerta negocia acceſſit tenetur tantummodo de dolo,& lata culpa.l.3.§.Interdum ff.de neg.geſt. Quandoq; etiam tenetur de leuiſſima culpa,vt quando alius diligentius volebat adminiſtrare.l.Si pupilli §.Videamus.ff.de neg.geſt. vel quando quis ſine mandato alienis negocijs gerendis ſe obtulit, tunc enim non ſufficit talem diligentiam adhibere,qualem ſuis rebus adhibere ſolet,ſi modo

do alius diligentius fuiſſet adminiſtraturus. §.Igitur Inſt.de oblig quę ex quaſ.contu.naſ.

84 In contractu ſocietatis, quia ipſe quoque gratia vtriuſque celebratur, etiam de leui culpa pari modo ſocius tenetur § fin. Inſt.de ſociet. l.Socius ſocio,& l. Cum duobus §.venit ff.pro ſoc.Alex.conſ.47.Circa primum col.5.lib.1.& ſocium teneri de furto habetur in d.l.Cum duobus §.Damna ff pro ſoc Bald.in l. Si creditor, C.de pignorat.act. Corn.Perus.conſilio 308. Pro dicto victurali columna tertia, libro tertio, Hyppol. de Marſil. in ſuo ſing. ducenteſimo octuageſimo primo, Socius tenetur,&c.

85 In huiuſmodi rerũ communione tamen ſufficit illam adhibere diligentiam,quæ in rebus proprijs adhibetur d. l.Socius ſocio, & d. §. fin. Inſtit. de ſocietate. Alexand. conſilio centeſimo ſecundo, Super primo columna quinta,libro ſecundo,Bartol. in d. l.quod Nerua, columna nona, & in l. prima, ff.Sol. matrimon. Dec.in d l. Contractus num.39. & 40.

86 Debitor ſpeciei,ad caſus fortuitos non obligatur,l In rebus,in princip.ff.Commod.l.Quæ fortuitis C de pignor.act.l.prima, C. depoſiti gloſſ.in l.Si res pupillaris, ff. de adminiſtrat. tutorum, quæ prædictam concluſionem tribus modis limitat. Primo ſi debitor fuiſſet in mora: ſecundo ſi culpa præceſsit caſum: tertio ſi talis debitor ad fortuitos caſus ſe obligauit, de qua re latius agit Dec. in d. l. Contractus, ff.de regul.iur.in fine. Debitor autem generis, nec ad caſus fortuitos tenetur,quando creditor fuit in mora recipiendi. & debitor ſoluere ſe obtulit,l.Qui decem ,l.Si ſolututus cũ ſimil. ff. de ſolut & liberat. Salyc.in l.Incendium,C.Si certum petatur,& in l.Quod te, ff. eodem titulo.

87 Aliud eſt furti genus, quod fit in naufragio, in ruina, vel in incendio,cui furto particularis pœna a legibus ſtatuta fuit, ſi enim ciuiliter agatur pœna eſt quadrupli in anno,poſt annum ſimpli l In eum, C.de furt.l.1.ff.de incend.ruin. & naufr. & ad tantundem etiam fiſco damnantur fures,l.3.in fine ff.eodem & ſi criminaliter agatur ex perſonarum conditione, & rerum ablatarum qualitate puniuntur,l Pœdius, ff. eodem, & ſic Iudicis arbitrio, vt animaduertit etiam Menoch.de arbitr.iudic. libro ſecundo, caſu 297. Et iure merito fures iſti ſeuerius puniuntur,cum publicè interſit ex huiuſmodi caſibus nihil rapi,l.prima,ff.de incend. ruin. & naufrag. homines enim cum nauigantium incommodis, ac periculis propè infinitis, (de quibus agit Menoch.de arbitr.iud. libro ſecundo, caſu 61.) occurrere debe-

ſent,

rent, ac pro viribus opem ferre, ſceleſtiſſimi afflictionem afflictis addentes, ea bona, quæ ignis non conſumpſit, aut mare non deuorauit, auidiſsimè rapiunt, ac in proprium vſum conuertunt. Qui ergo ex domibus incenſis, ſiue ex vicinis incendij, ſiue ex ruinis, quid rapuerit, hac actione tenebitur dicta lege prima. Et pari modo ſi res ex naufragio ſurripiantur tempore ſcilicet, & loco naufragij, l. 1. in fine, l. 2. & 3. ff. eodem tit.

88 In municipalibus legibus Venetorum ſub Rubrica, De illis, qui ex naufragijs aliquid abſtulerunt, cautum eſt, vt qui aliquid ex rebus naufragantium abſtulerit, & infra tertium diem non reſtituerit, ad pœnam criminalem, & in duplum teneantur: & ſi non erunt ſoluendo eorum domus deſtruantur, & in vinculis detineantur donec Iuſtitiæ, & rerum ablatarum domino ſatisfecerint.

89 Qui autem res iacentes in littore per aliquod tempus poſt naufragium auferunt, non hac actione, ſed furti tenentur, dicta lege tertia, ff. eodem. Si vero in ipſo naufragij tempore rem etiam e littore abſtulerunt, hac quoque actione obligantur, l. Si quis, ff. eodem.

90 Hac actione tenetur non modo, qui rapuit. & qui dolo malo recepit, ſed etiam qui abſtulit, vel amouit, vel damnum dedit, l. 3. §. Non ſolum, ff. eod. Niſi eſſent nauigia pyratica, vel hæreticorum, aut Imperij inimica, ex iſtis enim bona impunè auferri poſſunt, l. Nauigia, C. de furt.

91 Et niſi quis rapuerit materiam tunc illico ex incendio perituram, quia hoc quoque impunè fieri licet lege tertia, & ibi gloſſ. ff. ad legem Iuliam, de vi publica. Et idem ex identitate rationis ad ruinam quoque, & naufragium extenditur, vt ſcilicet non bona, ſed materia tunc peritura, iure arripi poſſit, vt dicemus in §. decimo.

92 Et lege Iulia, de vi publica, tenentur etiam illi, qui in incendio cum armis rapiendi cauſa fuerint, vel vt impedirent dominos res ſuas ſeruare, dicta lege tertia, ff. ad legem Iuliam, de vi publica, quod itidem ex paritate rationis ad ruinam, & naufragium extendi debet.

93 Qui ex naufragio clauum nauis aufert, pro omnibus rebus tenetur, & iure merito, cum ſine gubernaculo nauis regi non poſſit l. 3. §. Senatuſconſultum, ff. de incend. ruin. & naufrag. & ibi gloſſ. in verbo, Omnium.

94 Illi autem quorum fraude, aut conſilio, naufragis non ſuccurritur, ſi pereunt lege Cornel. de ſicar. tenentur, dicta lege tertia, §. Item alio. Quæ autem ad incendia ſpectant non eſt propoſiti noſtri ſcribere, de quibus agitur in l. Qui ædes, & in l. Si fortuitu, & in l. fin. ff. de incen ruin. & naufr.

95 Qui de induſtria alienas ædes incendit verberatus comburitur, d. l. Qui ædes, aut capite punitur, l. Si quis dolo malo, ff. ad leg. Cornel. de ſicar. l. Capitalium § Incendiarij, ff. de pœn. vel deportatur, ſecundum qualitatem delinquentis.

96 Qui vero non dolo, ſed culpa delinquit leuiori animaduerſione plectitur, l. Si fortuitum, ff. eod.

97 Sed ſi caſu, ideſt negligentia alicuius id acciderit non punitur criminaliter, ſed condemnatur ad damnum reſarciendnm, quod ſi propter paupertatem id facere non poteſt leuiter in corpus ſuum caſtigatur d. l Qui ædes.

98 Quando autem ex cauſa tumultus, incendij, ruinæ, vel naufragij aliquid deponitur, quoniam deponentes non potuerunt præuipere apud quos deponerent, ſi reus inficiatur, datur actio in eum in duplum, §. Sequens, in fine, Inſt. de act. & §. Sed furti, eod. & l. 1. §. Merito, ff. depoſiti.

99 Si vero alicuius domini plures ſerui, & ſic illius familia alicui furtum facit, vel aliquod damnum alicui infert, ne ſeruorum malitia dominorum euertat patrimonium, ſi omnes ſeruos tradere, aut pro ſingulis æſtimationem offerre domini cogerentur, Prætor, vt dominis proſpiceret, eiſdem vtiliſſimum propoſuit edictum, vt ſuo arbitrio poſſint, vel ſeruos omnes tradere, qui damnum dederunt, aut furti partem habuerunt, vel tantum æſtimationis offerre, quantum ſi vnus liber furtum feciſſet, vel aliud damnum intuliſſet, lege prima, ff. Si famil. furt. fec. dicatur, l. Si familia, in princ. ff. de iur. omnium iudicum, hoc eſt vt pro manifeſto furto ad quadruplum, & pro non manifeſto ad duplum teneantur.

100 Hæc autem facultas dominis conceditur ſi ipſis ignorantibus damnum, vel furtum factum fuit, ſi autem illis conſentientibus fiat, & ſuo, & ſeruorum nomine noxali iudicio tenentur, dicta lege prima.

101 Animadnertendum tamen eſt, quod licet pro vno furto a tota familia commiſſo dominus ſit tantum obligatus pro vno furto, vt pro vno delinquente, id tamen procedit, quando communi voluntate,

tate, & communi conſilio furtum factum eſt: ſecus autem ſi quilibet de familia motu proprio, & particulari deliberatione furtum fecerit, iſto enim caſu plura ſunt furta, & pro pluribus furtis dominus tenetur. Bartol. in l. Semper. §. Is cui furtum, ff. Quod vi, aut clam.

102 Huius tituli diſpoſitio hodie locum non habet, & ſi criminaliter agatur omnes de ſuo crimine puniuntur Riminald. in l. Si familia, numero 6. ff. de iuriſdict. omnium iudicum. Boſſ. in titu. Si famil. furt. feciſſe dicatur, Angel. in Rubr. ff. Si famil. furt. feciſſe dicatur, numero primo, Iulius Clarus, in §. Furtum, in fine, libro quinto ſententiarum.

Finis Paragraphi Octaui.

DE FVRTIS

§. NONVS.

SVMMARIVM §. 9.

1 *Qui alium ſuæ rei poßeſſione ſpoliat fur eſt.*
2 *Qui alienam rem vacantem occupat eam reſtituere tenetur.*
3 *Qui de facto ſpoliari tentatur de facto reſiſtere poteſt.*
4 *De recuſantibus ſoluere penſiones, liuella, & decimas.*
5 *Spoliatus de facto ante omnia reſtituendus.*
6 *Spoliator non eſt audiendus ſuper merito niſi prius integrè rem ſpoliato reſtituerit.*
7 *Varijs modis ſupraſcripta concluſio limitatur.*
8 *Non habet locum, quando ſpoliatus ageret actione furti, condictione furtiua, vel vi bonorum raptorum.*
9 *Nec in prædone, vel publico latrone.*
10 *Nec in caſu intruſionis.*
11 *Qui rei furtiuæ habet poßeſſionem actione furti contra furem agere poteſt.*
12 *An in actione furti ex officio poßit procedi.*
13 *Etiam pro delicto priuato ratione publicæ vtilitatis ex officio procedi poteſt.*

14 *Quando pro furto pęna pecuniaria applicatur fiſco quilibet poteſt accuſare.*

15 *Agens actione furti probare debet rem ad ſe iure dominij, vel quaſi pertinere.*

16 *Actio furti competit ei cuius intereſt rem non fuiſſe ſurreptam, licet dominus illius non ſit.*

17 *Vel ei cuius aliquando interfuit, nec deſiit intereſſe.*

18 *Non autem ſi appareat numquam interfuiſſe.*

19 *Et ſimplici detentori competit actio furti.*

20 *Et ei, qui dominium habere ſperabat.*

21 *Hoc autem intereſſe debet prouenire ex cauſa honeſta, vel probabili.*

22 *Et ideo malæ fidei poſſeſſori non competit.*

23 *Precario poſſidentes, & conductores non poſſunt actione furti agere.*

24 *Nec emptor antequam res empta ſibi tradatur.*

25 *Nec creditor licet rem ſurreptam ſibi obligatam haberet.*

26 *Iudex maleficiorum in conſequentiam ciuiliter cognoſcere poteſt.*

27 *An valeat pactum inter furem, & dominum rei furtiuæ, ne fur accuſetur.*

28 *Quando agens actione furti poſſit eadem actione teneri.*

29 *Qui res duas pignori pro decem accepit, pro una re ſubtracta poteſt ad decem agere.*

30 *Actio furti infamat, non condictio furtiua.*

31 *Læditur tamen opinio apud bonos viros.*

32 *Qui falſo aliquem furem appellat tenetur actione iniuriarum.*

33 *Excipitur Aſtrologus de hoc conſultus.*

34 *Qui tamen vti exercens artem prohibitam puniendus eſt.*

35 *Inuaſores alienorum bonorum, quando criminaliter teneantur, & de illo, qui alterius Regnum inuadit.*

36 *Creditor inuadens rem debitoris ſui amittit creditum.*

37 *Qui propria auctoritate rem ſibi debitam accipit illam amittit.*

38 *Et infamis fit.*

39 *Legatarius propria auctoritate rem ſibi legatam capiens, illam perdit.*

40 *Niſi teſtator id ei conceſſiſſet.*

41 *Quo caſu vim inferre non debet.*

42 *Qui poſſeſſore non citato, aggreditur poſſeſſionem bonorum, etiam per ſententiam obtentorum, a iure ſuo cadit.*

43 *Quid in tutore, vel curatore.*

44 *Rem propriam ab alio poſſeſſam inuadens illius dominio priuatur.*

45 *Idem eſt in occupatore alienæ rei vacantis.*

46 *Apud*

46 *Apud Venetos non obſeruatur deciſio l. Si quis in tantum, C. unde vi.*
47 *Nec deciſio l. Non ab re, C. vnde vi.*
48 *De ui, aut clam in alienis fundis ædificantibus.*
49 *Quando ui aliquid fieri dicatur.*
50 *Et quando clam.*
51 *Contra eum, qui ui, aut clam egit illico ſuccurritur damnum paſſo.*
52 *Quid ſi qui egit uelit incontinenti docere de iure ſuo.*
53 *In fundo alieno ſcienter ædificans amittit ædificium.*
54 *An contra ui, aut clam ædificantem liceat de facto reſiſtere.*
55 *Quid in tutore, uel curatore ui, aut clam ædificante.*
56 *Hoc interdictum, Quod ui, aut clam eſt annale.*
57 *Cui, contra quem, & pro qua ſumma hoc interdictum detur.*
58 *Qui ui, aut clam fecit, quæ præſtare teneatur.*
59 *Res vi, aut clam poſſeſſæ, an præſcribantur.*
60 *Violentiarum quinque genera.*
61 *De tigno iniuncto.*
62 *De termino moto.*
63 *Primis temporibus omnia fuiſſe communia.*
64 *Origo terminorum, ut lites remouerentur.*
65 *De ſacrificijs Dei termini.*
66 *Termini vocabulum vnde deſcendat.*
67 *Columnæ pro terminis.*
68 *Termini alij mutabiles, & alij immutabiles.*
69 *Regiones, ac Diæceſes per flumina, & riuos diuidi hoc que ad Principes ſpectare.*
70 *Limites facere res certas tribus modis.*
71 *Poſtliminium vnde dictum.*
72 *Calcem, ſeu calcaneum pro alicuius rei fine.*
73 *De Deo termino.*
74 *Deus terminus nec Ioui ceſſit.*
75 *Aenigma A. Gellij de Deo termino.*
76 *Per vulturem terminum ſignificari.*
77 *Vt loca, ſic & tempora terminis ſeparantur.*
78 *Lapides antiqui pro terminis ponuntur.*
79 *De pœna terminorum ablatoribus propoſita a lege diuina, canonica, Platonica, ac ciuili.*
80 *Quomodo agrorum termini ab alijs lapidibus diſcernantur.*
81 *De pœna eorum, qui terminos furantur.*
82 *An qui ſimul plures euulſit terminos ad vnã, vel ad plures pœnas teneatur.*

83 *Hoc crimen eſt publicum.*
84 *De pœna eorum, qui, lite pendente, terminos amouendo locorum contentioſorum formam mutant.*
85 *Actio finium regundorum ad ędificia non pertinet.*
86 *Non ſolum lapidibus, ſed alijs etiam rebus pro terminis vtimur.*
87 *Iudex criminalium in conſequentiam etiam de finibus iudicat.*
88 *Probatio terminorum cum ſit difficilis, an per coniecturas probari poſſit.*
89 *Practica ferendæ ſententiæ in iudicio de termino moto.*
90 *De re duobus vendita.*
91 *Veneta lex quomodo puniat vnam rem duobus vendentem.*
92 *Cautela ad euitandam pœnam in hoc crimine.*
93 *Excuſatur venditor ſi primus emptor precium non numerauit.*
94 *Pœna falſi etiam tenetur, qui vnam rem pluribus vendit.*
95 *De eo, qui vnam rem pluribus inſolidum donauit.*
96 *Quid in permutante.*
97 *De vidua, nomine proprio, vel tutorio iterum vendente, quod prius cum viro vendidit.*
98 *Vendens per ignorantiam excuſatur.*
99 *Qui ex duobus emptoribus ſit in re empta præferendus.*
100 *Rem vni hypothecatam alteri vendens incidit in crimen ſtellionatus.*
101 *Vnde crimen ſtellionatus dictum fuerit.*
102 *Stellionatus perſecutio eſt actio ſubſidiaria.*
103 *Crimen ſtellionatus, an publicum, vel priuatum ſit.*
104 *Qui incidant in crimen ſtellionatus.*
105 *An incidens in crimen ſtellionatus ſit infamis, & de illius pœna.*
106 *Vendens rem alienam ſciens emptori ſcienti non eſt dignus precium retinere, ſed fiſco applicatur.*

§. POSSESSIONIS VE.

1 POſſeſſionis ve dictum fuit ad indicandum illum quoque furem eſſe, qui poſſeſſione alicuius rei alterum ſpoliat.

2 Quod adeo verum eſt, vt ille quoque, qui poſſeſſionem alienæ rei vacantem occupauerit teneatur eam reſtituere, omnes enim, inquit l. fin. C. vnde vi, ſcire debent, quod ſuum non eſt, hoc ad alios modis omnibus pertinere.

3 Et ideo ſicut ille, cui bona ſua abripiuntur poteſt de facto ſe opponere, ſic qui de facto tentatur ſpoliari poteſt de facto reſiſtere, l. Vnica, C. Vbi de poſſeſſ. ag. opor. & ibi gloſſ. l. 5. §. Trasfugas, ff. ad legem Corneliam, de ſicar. Bald. in l. 1. C. vnde vi, num. 37. Hyppol. de Marſ. in l. 2. num. 21. C. ad legem Corn. de ſicar. & in ſua pract. crim. § Quoniam, num. 68. & ſequ. Bald. & Ioann. de Anania, in cap. Significaſti, il ſecondo, de homic. Alexand. conſil. 76. in fine, volum. 1. Fel. in cap. Dilecti, in nona colum. de excep. gloſſ. no in cap. In ſumma, 23. quæſt. prima. Et illius etiam amicos, & vicinos poſſe reſiſtere, & offendere conantem aliquem ſpoliare etiam ſi fuerit miniſter iuſtitiæ tradit Paris de Put. in tract. ſindic. in verſic. Excedant plerique, Hipp. ſing. 456. Habuiſti ſupra, &c.

4 Hinc infertur, inter fures non ab re poſſe etiam connumerari colonum, liuellarium, ſiue penſionarium illum, qui in iudicio recuſaret ſoluere, quod præteritis annis ſoluiſſet, & ſic tentaret creditorem ſpoliare ſua quaſi poſſeſſione percipiendi annuam præſtationem, vt tradit Crauet. conſil. 107. Antonius Cofferi, Cœphal. conſil. 289. Sp. D. Franciſcus Maſſa, numero 22. volum. 2. Claud. Bertazzol. inter conſilia Bartholomæi eius patris, 123. Cum in remedio, num. 19. verſic. 3. volum. primo, Roland. a Valle, conſil. 6. Quoniam, num. 37. volum. 2. Cyn. in l. Competit, in 3. quæſt. C. de præſcr. 30. annorum, Ruin. conſil. 165. Arbitror, colum. ſecunda, num. 2. & 4. volum. 1. Abb. in cap. Querelam, in 2. notab. de elect. Innocent. in cap. Suborta, de re iud. Qui autem decimas tenentur ſoluere, & non ſoluunt, vel qui alios impediunt, vt non ſoluant, non ſolum fures, ſed alienarum rerum inuaſores appellantur a Sacro Tridentino Concilio, ſeſſ. 25. cap. 12 vbi ita ſcriptum eſt: Non ſunt ferendi, qui varijs artibus decimas eccleſijs obuenientes ſubtrahere moliuntur, aut qui ab alijs ſoluendas, temerè

occupant,& in rem ſuam vertunt, cum decimarum ſolutio debita ſit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas inuadunt.

5 Spoliatus autem de facto debet ante omnia reſtitui,l.Si quis a [illegible] fundum,C.ad legem Iul.de vi publ.c.Redintegranda,3.quæſt.1.Alexan.& Doct.in l.Naturaliter,§.Nihil commune,ff.de acq.poſſeſ.c.fin. de or.cogn.cap.In litteris,& c. Item cum quis, & c. Conquerente, de reſt.ſpoliat.

6 Nec ſpolians eſt ſuper merito audiendus, niſi prius integrè rem ſpoliatam poſſeſſori ſuo reſtituerit,vſque ad vltimum quadrantem etiam ſi poſſeſſor iniuſtiſſimè poſſideret.Dec.conſil.34.colum. vlt. nume.9. Bald.in d.c.Conquerentem,& in c.Solicitè, de reſt. ſpol. Bald.conſil. 135.num.1.volu.5.& conſil.139.num.1.volum.3. Cœpol.conſil.19. numero 4.In ciuilibus Doctor.in l.4.§.Cato, ff.de verborum obligat. Alciat.numero 92. Iaſ. numero 24. Soc. iun. numero 116. Bologn. numero 96.

7 Hanc concluſionem ſcribentes varijs modis limitant, & in ſpecie Nouell. in pract. crim. in tract. vbi agit de ſpolio refert quinquaginta limitationes,ad quem ne acta agam lectorem remitto,& inter iſtas,numero 42. quod ad noſtram materiam furtorum ſpectat, inquit.

8 Suprascriptam concluſionem locum non habere, quando ſpoliatus non ageret poſſeſſorio recuperandæ, ſed actione furti, aut conditione furtiua, vel vi bonorum raptorum, vt accidit in rebus pro quibus non datur interdictum recuperandæ,prout habetur in l.Rem quę nobis,ff.de acquirenda poſſeſſ.quia tunc ſpoliato agenti obſtat exceptio dominij,per tradita,in l.Si de eo,§.fin.ff.eo.& facit l.Qui iniuriæ, §.fin. ff.de furt.

9 Item in limitatione, 8. dicit Nouell. ſupradictam regulam non habere locum in prædone,& publico latrone per tex.in l.1. C. Quando liceat vnicuique ſine iud. ſe vind.gloſſ.ſing.in c.In litteris,in verſic. Prædo,de reſt.ſpol. & ibi Bald. concludit,vt ille, qui poteſt offendi in perſona,multo magis poſſit offendi in bonis.

10 Limitat etiam Nouel.numero 20.in caſu intruſionis, & allegat tex. & gloſſ.in cap.In nomine Domini,23.diſt.cap.1.3.quæſt.1. & ibi gl. Reliquas limitationes a' Nouell. traditas ad materiam furtorum non pertinentes conſultò omitto: Et dico appoſitè fuiſſe dictum in definitione furti: Poſſeſſionis ve, ad ſignificandum, quod

11 Si mihi rem ſurripuiſti, in qua poſſeſſionem tantum habeam poſſum aduerſus te furti agere,quia mea intereſt, l.Cuius intereſt,& l.Is cu-

cuius intetfuit, ff. de furt. l.Manifeſtiſſimi, C.de furt. §. Furti, Inſt.de obl.quæ ex del.naſc.cum concordantibus.

12 In hoc crimine furti, an ex officio procedi poſſit, an vero tantummodo ad inſtantiam partis, ſolet dubitari, & communis videtur opinio, cum furtum ſit delictum priuatum, non poſſe ex officio procedi, niſi extante accuſatore de cuius intereſſe agatur Gomez. cap. 1. delictorum, numero nono, quem refert, & ſequitur Iul. Clar. libro 5.ſent. §.1.verſic. Priuata autem delicta. Subiungit tamen ibi Clar. ſtatuta, & conſuetudines locorum, quæ apud varias ciuitates multum variant, eſſe ſeruandas, & dicit in furto vnius examinis apum reum Mediolani fuiſſe abſolutum, quia nullus extabat accuſator. Verum in magno furto, & quando eſſet ſuſpicio, dominum rei furtiuæ ob timorem ſilere arbitror fore procedendum, cum regula ſit vera.

13 Etiam pro delicto priuato ex officio ratione publicæ vtilitatis procedi poſſe Iul.Clar.lib.5.ſent.§.fin.q.17.

14 Quando autem pro furto pœna pecuniaria applicaretur fiſco quilibet de populo etiam ſi intereſſe non haberet eſſet admittendus ad accuſandum, vt tradit Auguſt. de Arimino, ad Angel. de Malefic.in verbo, Et ad quetelam, & Iulius Clarus, in dicta quæſtione decimaſeptima.

15 Actio ergo furti competit non ſolum domino rei furtiuæ, qui iccirco vti dominus agens debet probare rem furto ſubtractam ad ſe iure dominij, vel quaſi pertinere. Bart.conſil. 15. Viſa accuſatione porrecta, in ſecunda parte, facit gloſſ.in l. Manifeſtiſsimi in verbo, Comitatu, C.de furtis.Bald.conſil.376.Caſus talis eſt, numero 3. libro 3. Ripa in l.Rem quæ nobis, numero 11.ff.de acqu. poſſeſſ. Aymo Crauet. conſil.244.In cauſa inquiſitionis formatæ Soc.Sen.conſil.8.colum.2. num 4.verſic.Secundo principaliter, volum.1. Hippol. de Marſil. ſingu.275.Statui omnino, & in conſil.40.Scribitur, num.23. & in conſil.59.In cauſa, num.6.& in conſ.26.Statui iandiu, num.11. & ſequ.& conſ.48.nu.6.

16 Sed etiam hæc actio furti competit ei, cuius intereſt rem non fuiſſe furreptam, licet dominus illius non ſit, vt ſupra dictum fuit, numero 11.

17 Vel aliquando interfuit, nec dum deſijt intereſſe, vt ſi res furto ſubtracta perierit, l.Inter omnes, in prin.ff.de furt.

18 Verum ſi deſierit intereſſe, nec appareat vnquam interfuiſſe actio furti extinguitur.l.Si vendidero, §.Si Titius, ff.de furt.

19 Datur quoque hæc actio ſimplici detentori Bartol.in l.Si quis vi, §.

T 4 Dif-

Differentia, ff.de acquirenda poſſeſſ. Boſſ. in titu. de furtis, numero quadrageſimo quarto.

20 Et etiam actio furti poteſt competere illi, qui non habebat dominium rei furto ſubtractæ, ſed illud habere ſperabat Ang. in l. Si apes, §.1.ff.de furt. Ang de Arim.ad Ang.de malefic.in verbo, Et veſtem cœleſtem, colum.16. Quando autem plures habent intereſſe in re furtiua quis & quomodo agere poſſint tradit gloſ.magiſtralis in l.Manifeſtiſſimi in verbo, Tunc etenim C.de furt.

21 Intereſſe autem quod agens actione furti habere debet in re furtiua debet prouenire ex aliqua cauſa honeſta, & probabili d. l.Manifeſtiſſimi in princ. & ibi gloſ. declarat cauſam honeſtam, & probabilem eſſe, vt ſi ratione dominij, vel quaſi, aut poſſeſſionis, vel cuſtodiæ, ſiue detentionis aliiſque huiuſmodi cauſis, vt diximus aliquo modo ſua intereſt Angel.de malefic. in verbo, Et veſtem cæleſtem, verſic. Item tertio colum.4. Boſſ in pract. crim. tit. de furtis, numero quadrageſimo quarto, Bald.conſ.98. verſic.1. volum.5. Ripa in l. Rem quæ nobis num.11 ff.de acquirenda poſſeſſ. Aret. in §. Furti autem actio, in prin.numero ſecundo, & in §. Aliquando, numero primo, Inſt. de obl. quæ ex delic. naſc. & in §.Ex maleficijs, num.6.Inſt.de act. Crot.conſ. 36.num.28.volum.1.Natt.conſil.219.num.5.vol.1.Maſcard.de probat.concl.829.num.7.

22 Et ideo malæfidei poſſeſſorem non habere furti actionem ex iamdictis liquet, & ratio eſt allegata, in l. Itaque Fullo, in princ. ff. de furt. Quia ſcilicet nemo de improbitate ſua conſequitur actionem, l.Eum qui, §. Præterea, §. Iulianus, & §. Idem Pomponius, ff. de furtis.

23 Qui autem ob rem ſubtractam non tenentur, vt precario poſſidentes, vel conductores, ſi in furto nullam culpam habuerunt, actione furti agere non poſſunt, §. Is qui precario, & ſequen. l.Eum qui, ff.de furtis.

24 Emptor quoque antequam res empta ſibi a venditore tradatur non habet furti actionem, l.Eum qui, in prin. ff.de furt. ſed hæc ſunt intelligenda, vt copioſè ſupra proximo §.Explicaui.

25 Creditor autem ob rem debitoris ſurreptam furti agere non poteſt, etiam ſi alio modo creditum ſuum conſequi non poſſit, l. Interdum accidit, ff. de furt. quia non habebat actionem in rem, ſed in perſonam, & hinc infertur, ſi in inquiſitione contra furem dicatur, illum ſubtraxiſſe rem, quæ ad aliquem pertinebat, talem inquiſitionem non poſſe ſubſiſtere, quia verbum pertinere habet latiſſimam intepretationem,

nem, & complectitur etiam illum, qui habet actionem perſonalem, l. Verbum pertinere ff. De verb ſign. Sed dicendum eſſe in inquiſitione rem ſubtractam ad illum cui ſubtracta fuit iure dominij, vel quaſi pertinere Bart.conſ. 154. Videtur dicendum per not.in l. 1. §. Scæuola, ff. Si quis teſt. lib. eſſe iuſ. ſu. Cyn.in l. Si abducta C. De furt. Mar. Socin.in conſ. 8. Viſis, & diligenter cōſideratis col. 2. Hippol. de Marſ. in ſua pract.crim.in §. Conſtante num. 78. & in ſuo ſing. 275. ſtatui omnino, &c. Ang. de maleſ. in verbo, Et veſtem cœleſtem verſ. Et aduertas bene Iaſ. in l. Licet inter priuatos num. 15. de pact.

26 Iudex Maleficiorum in conſequentiam poteſt etiam ciuiliter cognoſcere l. Interdum. §. Qui furem ff. de furt gl. & Ang in proem. Inſt. in prin. ſuper verbo, Per legitimas, in fine. l. Solemus, §. Latrunculator ff. de iudic. & ibi Bart. Iaſ. in §. Ex maleficijs Inſt. de act. num. 76. Dyn. & ibi apoſtilla in c. Plus ſemper de reg. iur. in 6. l. 4. §. Si dicatur ff. fin. reg. Boſſ. in tit. de furt. num. 19. Ang. in l. Vacantia C. de bon. vac. lib. 10.

27 An autem valeat pactum inter furem, & dominum rei furtiuæ ne fur accuſetur tradit Ioann. Andr. in addit. ad Specul. in tit. de furtis.

28 An vero ille, qui actione furti contra aliquem agit ob aliquam rem ipſe de eadem re furti actione teneri poſſit. Regula vniuerſalis eſt pro parte negatiua quæ deſumitur ex l. Apud antiquos C. de furtis vbi ita legitur: Qui habet aduerſus alium furti actionem, ipſe ea teneri non poteſt. Nihilominus, quando omnis regula habet ſuas exceptiones, extant aliqui caſus, in quibus fur furti agere poteſt. & in l. Qui vas ff. de furt. hoc traditur exemplum: Si Caius veſtimentum ſuum Fulloni poliendum dederit, & inuito, vel ignorante domino veſtimentum Titio commodauerit, Titioque furto ſubtractum fit, Fulloni, ad quem cuſtodiam rei pertinet, actio furti competit aduerſus furem, quoniam ſua intereſt. l. Cuius intereſt ff. de furt. cum concord. Et etiam quia hæc actio ei competit, qui cuſtodiam rei ſubtractæ præſtare debet l. Eum qui §. An pater ff. de furt. Et Caio ſimiliter contra Fullonem competit furti actio, quia rem ad poliendam conductam alij commodare non debuit l. Fullo, & Sarcinatur, & l. Qui iumenta ff. de furt.

29 Singulare in furto eſt, vt ſi quis duas res pro decem aureis pignori acceperit, quorum altera ei ſurrepta ſit, contra furem poſſit, in eius odium, furti actionem proponere ad decem, quamuis altera res non ſurrepta ſit etiā valoris decem: Non enim (inquit Vlpianus in l. Eum

qui

qui §.Papinianus ff.de furt.) debemus inſpicere pignus quod ſutreptum non eſt,ſed id quod ſubtractum eſt.

30 Concluſio eſt ſatis vulgata actionem furti infamare: ſed conditionem furtiuam infamiam non irrogare c.In fames.6.q.1.c.Conſtituamus.3.q.5.l.Ceſſar ff.de act.& oblig. l. Non poterit, & ibi Bart. ff. de furt.& ideo per tradita a gl.& Bart.in l. Certi condictio in prin. ff. Si cert.pet.& §.penult.Inſt.de pœn.tem. lit. habetur cautela, vt fur non infametur,ſi non proponatur actio furti,ſed agatur certi condictione ad duplum,vel quadruplum.

31 Nihilominus quoniam etiam per condictionem furtiuam quis condemnaretur ad reſtituendum illas res,quas furto ſubtraxiſſet,ob id imminueretur illius exiſtimatio apud bonos,& graues viros gl.ſing.in l. Sed ſi §.Sin autem in verbo Sugillat ff.de in ius voc. Doct.in l. Si tibi, & in l.Si vnus §.Pactus ff.de pact.poſt gl.& Bart.Io.Faber.in §. Inſt. de perp.& temp.act.

32 Cum igitur actio furti infamet ſequitur illum iniuriarum actione teneri,qui falsò aliquem furẽ appellat.ff. De inur.& fam. libel. l.Item apud Labeonem §. Conuicium.

33 Aſtrologus, ſi conſultus reſponderit aliquem eſſe furem, iniuriarum non tenetur,quia hoc non profert vt iniuriam inferat,ſed vt quæ ſecundum terminos artis ſuæ vera credit, indicet. l. Item apud Labeonem §.Si quis Aſtrologus ff.De iniur.& fam. libell.

34 Ipſos tamen Aſtrologos,& Diuinatores,tamquam artem prohibitam exercentes gladio vltore eſſe puniendos apparet ex l.Nemo Aruſpicem C.De maleſ.& mathem.gl. in d. §. Si quis Aſtrologus: & de hoc diximus in §.2. num.130.

35 Nunc ſupereſt, vt de inuaſionibus,rerum ſtabilium,earumque vſurpationibus dicamus: Qui enim bona alterius vel inuadit, vel etiam quæ dimittere debebat,iniuſtè retinet furtum committit, vt expreſſe ait ſummus Pontifex in c.Dudum.2.de elect. & in Decalogo ſub nomine furti omnis alienæ rei illicita vſurpatio continetur veteresque exiſtimarunt etiam fundi,loci ve furtum fieri,vt teſtatur Iuſtinian. in §Quod autem Inſt. de vſurp. quamquidem ſententiam quamuis ibidem Imp.dicat eſſe abolitam: tamen quia,& ipſius fundi, dum illius terra,vel aliqua fodina eximitur,furtum fit l.Si cretæ,& l. Si quis vxori §.Si ſulfuratiæ ff.de furt gl.in d. §.Quod autẽ:& quia,vt diximus,appellatione furti omnis indebita vſurpatio rei alienę intelligitur, vt inquit text.in.c.Meretrices.32.q.4.in c.Dixit Dominus, & in c. Pœnale 14.q.5.ideo de inuaſionibus, & rerum ſtabilium occupationibus aliquid

quid dicamus. Iſti rerum alienarum inuaſores ſi dolo malo inuadunt criminali pœna perlectuntur: ſi vero per errorem inuadunt, ad rei inuaſæ relaxationem tantummodo tenentur. l. Inuaſor C. Vnde vi. §. Quia tamen Inſt. de vi bonorum raptor. De illo autem qui alterius Regnum inuadit, & ſine titulo occupat tractat Affilct. in c. 1. §. Et bona committentium num. 109. Quæ ſint regal.

36 Et in tantum lex odio proſequitur iſtos, alienorum bonorum, inuaſores, vt noluerit creditorem excuſari, qui propria auctoritate fundum debitoris ſui eo inuito inuadit l. In poſſeſſionē C. ad l. Iul. de vi publ. ſed imo ob iſtam inuaſionem creditum ſuum amittere voluit. l. Creditores verſ. Optimum ff. ad l. Iul. de vi priu. quæ cū pulcherrimè rem hanc explicet adſcribam: Optimum eſt, vt ſi quas te putas habere petitiones, actionibus experiaris: interim ille in poſſeſſione debet morari: tu petitor eſſe. Et cum Martianus diceret: Vim nullam feci: Cæſar dixit; Tu vim putas eſſe ſolum ſi homines vulnerentur? Vis eſt, & tunc quoties quis id quod deberi ſibi putat non per Iudicē repoſcit. Non puto autem nec verecundiæ, nec dignitati, nec pietati tuæ conuenire, quicquam non iure facere. Quiſquis igitur probatus mihi fuerit, rem vllam debitoris non ab ipſo ſibi traditam, ſine vllo Iudice temere poſſidere, eumque ſibi ius in eam rem dixiſſe, ius crediti non habebit. Qui quidem textus præclarus relatus etiam eſt in l. Extat. ff. De eo quod met. cauſ. in quam ſententiam ſcriſperunt. Ripa in c. Sæpe num. 90. de reſt. ſpol. & in l. 1. num. 20. ff. Quorum legat. Iaſ. in l. Non eſt dubium C. de legibus, Cotta in memorabilibus in verſ. Creditor faciens Dec. conſ. 75. in prim. Socin. reg. 34. Doct. in l. Si quis in tanta C. Vnde vi. Hippol. de Marſ. ſing. 167. Violentus inuaſor, &c.

37 Et in diuina ſcriptura Deuteron. cap. 24. legitur: Cum repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum eius, vt pignus auferas; ſed ſtabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit. Placent. in tract. de accuſation. tit. 6. num. 27. inquit.

38 Creditorem ſine auctoritate Iudicis res debitoris ſui occupantem infamem effici, & tertia parte bonorum mulctari allegat l. vlt. ff. ad l. Iul. de vi priuat. vbi hoc clare deciditur.

39 Hinc infertur legatarium capere debere rem legatam de manu hæredis, & non propria auctoritate, alias illam amittere, vt notant ſcribentes in l. Non eſt dubium C. de legib. Tiraquel. in tract. le mort. 2. part. 4. declar. num. 10. & declar. 10. num. 4. Iaſ. in l. Nemo poteſt ff. de legat. primo in 2. lect. num. 50. & ſequ. Ripa in c. Sæpe num. 42. de reſt. ſpol. & in l. Centurio num. 52. ff. de vulg. & pupill. Io. Bapt. Plot.

in

in l.Si quando,C.Vnde vi,num. 54.Diaz, reg.407. Cutt.Iun.in l.fin. C.de edic.Diu.Adr.tollen.num.46.& ſeq.Ioan.Dilect.de arte teſtandi,tit.6.caut.12. Rip.in Rubr.& in l.1. ff. Quorum legat. Dec conſil. 417.Viſa,& cæt.& in conſil.424.Proponitur,num.17.& in l. fi. C.de edic.Diu.Adr tollen.

40 Verum ſi teſtator in ſuo vltimo teſtamento conceſſiſſet licentiam legatario vt propria auctoritate caperet poſſeſſionem rei legatæ, vtique legatarius poſſet id facere.l.Titia,cum teſtamento,§.1.ff.de leg.2. Bart.in d l.Nemo poteſt,numero decimo,& Iaſ.ibi,in 2 lect.num.48. & Ripa, numero 61. teſtantur hanc eſſe communem opinionem, Alc.in l.Nemo poteſt,ff.de legibus,ponit decem caſus,in quibus tacitè cognoſcitur teſtatorem dediſſe licentiam legatario apprehendendi poſſeſſionem rei legatæ propria auctoritate.

41 Non tamen legatarius hoc caſu poſſet per vim illam apprehendere hærede reſiſtente,vt tradit Ripa in l.Centurio, num.52. & ſequ. ff.de vulg.Plot.in ſua repet.l.Si quando,C.Vnde vi,quos refert,& ſequitur Iul.Clar.lib.3. q.68.

42 Ille etiam,ſecũdum quem aliquid iudicatum fuit,ac obtinuit,exempli gratia,in rei vendicatione, vel reſcripto Principis,eidem bona in feudum,aliove modo conceſſa fuerunt,ſi iudiciorum ordine ſpreto, poſſeſſore, vel eius procuratore non citato ipſorum bonorum poſſeſſionem aggreſſus fuit, cadit a iure ſuo: Ne, (vt inquit, l. Meminerint,C.Vnde vi) inde iniuriarum naſcatur occaſio, vnde iura naſcuntur.

43 Si vero id faceret tutor, vel curator non debet iuribus pupilli præiudicare,& ideo minor non priuabitur ſua poſſeſſione, ſed ipſe tutor, vel curator caſtigabitur dicta lege Meminerint, & ibi Bald. Id quoque in l.Si quis in tantam,C.Vnde vi, ſancitum eſt, ibi enim clare dicitur.

44 Rem propriam, ab alio poſſeſſam, inuadentem, poſſeſſione, & illius dominio priuari. Si vero rem alienam inuadit non ſolum ad reſtitutionem,ſed etiam ad æſtimationem illius condemnatur. Iaſ. Inſt. de act.in princ.num.74.Soc.reg.34.& 291. Rip.in cap. Sæpè, numero 68. de reſt.ſpol & in cap.primo, numero 89. de iud. Alexand. in l. Naturaliter,§.Nihil commune,ff.de acquirenda poſſeſſ Bald. Nouell. in l.1.numero 301 ff. ſoluto matrimon. Cœpol.caut.100. Diaz.reg. 779.Tiraq.in tract. *le mort*, 3. parte prima declat. numero 5. & ſequ. Et de leg.connub.glo.5.num.130.& 154.Plot.in l.Si quando,C.Vnde vi,num.53.& 684.

Pa-

45 Pari modo, qui poſſeſſionem vacantem occupat eam domino reſtituere tenetur, ſicuti tenetur inuaſor, & fur, Ripa in cap. Sæpe, num. 55. de reſt. ſpol. Anton. Rub. in l. Naturaliter, §. Nihil commune, ff. de acqu. poſſeſſ. num. 86. Alc. de verborum ſign. lib. 2. colum. 13. c. Licet cauſam, & ibi Abb. num. 10. de probat. Paris, in c. Si diligenti, nu. 22. de præſcript.

46 Vtcumque tamen in iure ſit cautum, huius legis diſpoſitio in hoc Veneto Dominio non ſeruatur, quo ad priuationem dominij, ſed tantummodo, quo ad reſtitutionem poſſeſſionis, ſi quis enim rem propriam ab alio poſſeſſam inuadit, poſſeſſione priuatur, & res ſpoliato reſtituitur, non tamen ſpoliatori ob id in meritis circa ipſius rei proprietatem præiudicatur. Verum ſi rei poſſeſſionem aggrediendo deliquerit, pro modo culpæ, punitur, non autem, hac tranſgreſſione, rei ſuæ dominio priuatur, & maxime ſi de re ſtabili, ac precioſa agatur. Et de iure canonico etiam non habere locum dictam l. Si quis in tantam tradit Zanet. in tract. de differen. inter ius canon. & ciuile, numero 163.

47 Non etiam obſeruatur deciſio legis Non ab re, C. Vnde vi, vt ſcilicet Colonus, vel Inquilinus, qui vſque ad ſententiam ſine cauſa in detentione ſua perſeuerauit condemnetur, non ſolum ad reſtitutionem, ſed etiam ad ipſius rei æſtimationem. Condemnatur enim Colonus, vel Inquilinus ad reſtitutionem alienæ rei indebitè detentæ, & punitur etiam in expenſis, ſi temerè litigauit, non autem ad rei petitæ æſtimationem, huiuſque rei talis eſt vſus.

48 Alia quoque via iura, ac bona aliena occupantur, violenter, vel furtim in alienis fundis ædificando, cui malo, vt legumlatores particulari remedio prouiderēt, ſcripſerunt in Digeſtis tit. Quod vi, aut clam, vbi de reſtitutorio interdicto agitur. De hoc etiam tractatur, in l. Si quis ad te fundum, C. ad legem Iuliam, de vi publ. hocque edictum ad ea ſola opera pertinet, quæ in ſolo fiunt, l. Si alius, §. Notauimus, ff. Quod vi, aut clam, l. Vim facit, in fi ff. eod.

49 Quod ergo, poſſeſſore reclamante, ab aliquo fit per ſe, vel per alium, vi fieri dicitur, l. Aut qui, §. Hæc verba, ff. Quod vi, aut clam, & etiam eo non reclamante, ſi ab occupatore impeditus fuerit reclamare, l. 1. §. Quid ſit vi & l. Vim facit, ff. eod. vel ab alio eius mandato, §. fin. d. l. primæ, & ſat eſt ab initio vim factam fuiſſe, l. Prohibere, in princ. ff. eodem.

50 Clam autem facit ille, qui celauit aduerſarium, eique non denunciauit, ſi illius controuerſiam timere debuit, l. Prohibere, §. Clam ff. eod.

ff.eod.tit. & alijs quoque modis clam fieri explicatur in l. Seruius, & in l. Aut qui,ff.eod.

51 In hoc poſſeſſorio iudicio non eſt diſputandum, an ille, qui vi, aut clam fecit habuerit ius faciendi,l.Si quis ad ſe fundum,C.ad legem Iuliam,de vi publ. & ſummariè aduerſario ſuccurritur, l. 1. ff. Quod vi,aut clam,in princ. vbi ſic legitur: Parui refert vtrum ius faciendi habuit,an non: ſiue enim ius habuit,ſiue non, tamen tenetur interdicto propter hoc,quod vi,aut clam fecit,tueri enim ius ſuum debuit, non iniuriam comminiſci.

52 Quidam tamen dicunt etiam illum audiri debere, qui vi, aut clam fecit ſi poteſt incontinenti docere ſe ita facere potuiſſe, vt gloſſ. & apoſtilla notant in d.l.1.in princ.ff.eod.Et ſi ille,qui fecit probare vellet,vel de conſenſu alterius partis, vel ex alia huiuſmodi rationabili cauſa feciſſe,audiendus eſt,l.1.§.Quid ſit,in fine, ff. eodem. Sed in hoc propoſito,vide quæ ſcripſimus, ſupra in hoc §. numero quinto, & ſequen.

53 Si quis ſcienter in ſolo alieno ex ſua materia ædificauerit, illius fit ædificium cuius eſt ſolum,l. Adeò,§.Ex diuerſa,ff.de acqu. rerum domin.l.Si is contra quem,C.de ædific.priuat. §.Ex diuerſo, & §. Certè illud,Inſt.de rerum diu.l.Si precario,ff.Comm.præd.Cedit ergo ædificium ſolo,quia ædificans donare intelligitur, cum nullo iure cogente id fecerit,l.Donari,ff.de reg.iur.Quod adeo verum eſt, ut nec diruto ædificio materiam propriam vendicare poſſit, d.l. Adeo, & d.§.Ex diuerſo. Si autem ignoranter ædificaſſet, ac bona fide, exiſtimans in proprio fundo id facere,non perdit, quod ſuum eſt, d l.Adeo, in fine, ex qua concluditur in pœnam in alienis fundis ædificantium id fuiſſe ſancitum. Et pari modo,qui alienum frumentum in ſuo ſolo, ſiue proprium frumentum in fundo alieno ſeminat ſolo cedit, §. Qua ratione,Inſt.de rerum diu.

54 Interdum tamen licet etiam ſibi ius dicere,nam ſi quis vi, aut clam in meo fundo ædificauerit,ego poſſum vi, aut clam ædificatum deſtruere, ſi ex hoc opere mihi ingens damnum reſultabat, alioquin debeo iudicem adire, l. Si alius, §. Belliſſimè, ff. Quod vi, aut clam.

55 Ex dolo autem tutoris, vel curatoris pupillus, vel furioſus non tenetur, l. Is qui puteum, §. Si tutoris, ff. Quod vi, aut clam.

56 Hoc interdictum eſt annale, ſicut cætera ædicta prætoria, niſi rationabilis cauſa excuſet,l.Semper,§.Si quis Reip. ff.eod.

57 Da-

57 Daturque hoc interdictum contra eum, qui fecit, vel cuius voluntate factum eſt, ſiue ratum habuerit, d.l. Is qui, §. fin. Et competit ei cuius intereſt, d. §. fin. & pro magnitudine damni, hoc eſt quanti intereſt, & intereſſe iuramento actoris, vel Iudicis officio æſtimatur, d. §. Si quis Reipubl.

58 Ille autem, qui vi, aut clam aliquid facit, quod ad hoc interdictum ſpectat, ſi poſſidet, tenetur præſtare impenſam, & patientiam tollendi operis; ſi non poſſidet impenſam tantum, ſi non fecit, & poſſidet patientiam ſolam præſtare debet, l. Competit, §. In ſumma, ff. eodem.

59 Res vi, vel clam obtentæ, nec etiam longo temporis ſpacio præſcribuntur, quamuis etiam bona fide poſſideantur, etiam a quocũque alio bonæ fidei emptore, §. Furtiuæ, Inſt. de vſuc. Niſi vitio purgato, §. Aliquando, Inſt. eod.

60 Violentiarum autem quinque ſunt genera. Expulſiua cum quis è re immobili expellitur. Ablatiua cum res mobilis alicui aufertur, & hæ duæ impediunt vſucapionem, & præſcriptionem. Compulſiua, cum quis cogitur bona ſua alienare. Turbatiua, quando alicuius poſſeſſio turbatur. Inquietatiua cum duo ſe ad inuicem inquietant, & quilibet eorum prætendit poſſidere, & nulla iſtarum trium impedit vſucapionem, aut præſcriptionem, ſecundum gloſſ. in l. prima, C. Quod metus cauſa, vide Porc. in § Furtiuæ, Inſt. de vſucap.

61 Contra illum autem, qui alienum tignum furtiuum ædibus, vel vineis ſuis iniungit lex XII. tabul. in duplum dat actionem, non autem ad tignum eximendum, hæc ſunt ipſius legis verba: Tignum alienum furtiuum ædibus, vel vineis ſuis iniunctum ne quis eximere cogitur, ſed duplum pro eo per actionem de tigno iniuncto præſtare compellitor. Et in pandectis extat tit. De tigno iniuncto, vbi Vlpianus, inquit prouidenter legem ita diſpoſuiſſe ne ædificia diruantur, vel vinearum cultura turbetur, §. Cum in ſuo ſolo, Inſt. de rerum diu. Tigni autem appellatione Vlpianus, in l. 1. ff. eo. ti. contineri dicit omnem materiam, ex qua ædificium conſtat, vineæque neceſſaria, d. §. Cum in ſuo ſolo. Et quamuis lex de furtiuo tigno mentionem faciat, idem tamen iuris erit ſi non ſit furtiuum, ſed alienum, quo caſu ſimili modo euellens ipſum tignum puniri debet, vt Accurſ. & Bart. notant in d. l. 1. ff. eod. tit. quos ſequitur Boſſ. in ſua pract. crim. in ti. De tigno iniuncto. Cum ergo appellatione tigni etiam perticæ, & pedamenta veniant d. l. 1. ſequitur euellentem ex aliena vinea palos, & ligna, quibus vites ſuſtentantur, etiam ſi ſua eſſent, eidemque furto ablata fuiſ-

ſent, plecti debere, vt cenſet etiam Boſſ loco citato, & tanto magis ſut ripientes huiuſmodi res in quibus nihil prætendant. Non tamen dominus re ſua priuatur, ſed imo quinque actionibus iura prouiderunt aduerſus eum, qui alienum tignum in fundum ſuum iniunxit, vt tradit Bart. in d. l. 1. ff. eodem. Sed an vna iſtarum actio tollatur per aliam tradit Bartol. in l. 2. ff. eod. & in l. 1. §. Vnde quæritur, ff. de publ. Azo in tit. Inſt. de oblig. quæ ex quaſ. delic. naſcun. columna prima. Et quomodo in hac actione ſe habeat vſus, ac conſuetudo docet Speculator, in titulo de conſecratione eccleſiar. vel altar. verſiculo. Et quid.

62 Alio quoque modo bona ſtabilia cum indebitè occupentur, agrorum terminos amouendo, ad ipſos terrarum limites confundendos, & ita dolo malo proprios fundos vicinorum iactura ampliandos, de termino moto, crimine hac tempeſtate frequenti, expedit tractare.

63 Primis igitur temporibus, cum homines rebus omnibus, tanquam communibus vterentur, hoc delictum in vſu non erat, tunc enim, vt inquit Virg. lib. 1. Æneid.

Nec ſignare ſolum, aut partiri limite campum
Fas erat, in medium quærebant.

Nec Meum, aut Tuum dicebatur, ex quibus duobus verbis, vt hoc, ſic alia plura emanarunt crimina. Homines enim (vt etiam Seneca teſtatur) quietiſſimè viuerent, ſi hæc duo pronomina de medio tollerentur Meum, & Tuum. Nec apud Getas agros fuiſſe terminis diſtinctos teſtatur Horat. lib. 3. Ode 24. dum ſic ait;

——Et rigidi Getæ
Immetata quibus iugera liberas
Fruges, & Cererem ferunt:
Nec cultura placet longior annua.

Sed cum iure gentium introducta fuerint bella, diſcretæ gentes, regna condita, dominia diſtincta, & agris termini poſiti, vt inquit, Iuriſconſ. in l. Ex hoc iure, ff. de iuſt. & iure, & ibi Pau. de Caſt. tunc actio finium regundorum, & crimen de termino moto originem habuerunt. Romulum autem terminos agro populi nullos poſuiſſe, vt liceret ex alterius paupertate ditari, ſcribit Plutarch. decima quinta quæſtione Roman.

64 Numa Pompilius vero vir iuſtitia clarus ſuum agrū a vicino ſignis interpoſitis diſtinxit, atque ſeparauit.

65 Et Deo Termino ſacellum in colle Tarpeio erexit, cui nihil animatum ſacrificabatur, ſed liba tantum, pultes, & frugum primitiæ, vt

Deum

Deum terminum amicitiæ inſpectorem, & pacis cuſtodem ab omni cæde,& ſanguine (vt eodem loco Plutarchus ſcribit) in contaminatum conſeruari oportere doceret. Ouid. tamen libro 2. Faſt. agnam, & porcam immolari dixit,& Horat.quoque dum cecinit:

Vel agna feſtis cęſa Terminalibus.

Et ſub apetto Deũ terminũ colebant, vt nefas eſſe oſtẽderẽt terminũ ſub tecto cõſiſtere.Gyraldus vero illius ſacrificia ita fieri ſcripſit:Ara Deo Termino ſtatuebatur a dominis vtrinque,lignaq; cõciſa foco imponebãtur,& caniſtro fruges igni inſpergebantur tum demum puella fauos mellis porrigebat alij, & vina. Propter publicam ergo vtilitatem diuiſiones factæ fuerunt,vt tradit Ancharan.in Rub. de foro com pet.& vt lites tollerentur, veriſſimum eſt enim illud Ouidij in Faſtis:

Omnis erit ſine te litigioſus ager.

Et Virg.lib.12.Æneidos:

Saxum antiquum ingens, campo qui forte iacebat
Limes agro poſitus: litem vt diſcerneret aruis.

Communio enim parit diſcordiam, l.Cum pater, §.Dulciſsimis. ff.de leg.ſecundo.Et Prouincias,ac Vrbes multum,ante Chriſti aduentum fuiſſe diſtinctas habetur in cap.1.80.diſt Iaſ.in l Si hæres,§.Vicis.numero quinto,ff.de legat.primo. Et Diœceſes a Dionyſio Papa fuiſſe diuiſas,& limitatas habetur,13.quæſt.1. cap.1. & in gloſſ. in cap. Prouinciæ, 99.diſt.

66 Primis illis temporib. antequam lapideus limes poneretur, ramus ex arbore decerptus cum fructibus ad agros ſeparandos figebatur: qui quidem ramus,& præſertim oliuæ,termes propriè appellatur, vnde Horatius Epod.Ode 16.

Germinat,& numquam fallentis termes oliuæ.

Hinc poſtea cœteri limites, & metæ, quamuis lapideæ, termini dicti ſunt:& hinc termino,determino,extermino, & alia huiuſmodi deuenere vocabula.Ouid.in Faſtis.

Termine, ſiue lapis, ſiue es defoſſus in agris
Stipes, ab antiquis tu quoque numen habes.

Et Tibullus:

Nam veneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agris,
Seu vetus in triuio florida ſerta lapis.

Et pro finibus arbores quoque, & ædificia poni teſtatur, l.2.¶.fin.regund.At Hieronym.de Monte,in tract.de finibus regun.c.15.num.3. inquit terminum fuiſſe dictum ex eo, quod terræ menſuram determinat.

67 Cumq; apud antiquos per columnā terminus ſignificaretur, quia poſtea mos etiam fuerit pro terminis agrorum columellas ponere, hinc factum eſt vt regionum fines, terminique celebres, columnæ appellatæ ſint, vt in Hiſpania Herculis, cum eo vſque imperium ſuum amplificauerit: item in Africa ſub Atlante monte, & in Aſia ad Euphratem fluuium, & ſupra Armeniam terminos Romani Imperij columnas appellarunt, vnde Virg. lib. 11. Æneid. inquit:

Atrides Protei Menelaus ad vſque columnas
Exulat.

Quod de Ægypti finibus Seruius interpretatur. Sed potiſſimum duo illi montes, qui in occidente ex oppoſito adſtant, quorum alterum in Africa Abylam, alterum in Europa Calpen vocant, per quos ingrediuntur, qui ex occidentali Oceano in Mediterraneum Mare veniunt columnæ Herculis propriè dicuntur: quibus ab Herculcule inſcriptum fuiſſe dicitur. *Non plus vltra.* Quoniam vlterius progredi non poſſe exiſtimarunt antiqui, nec præter mare aliquid reperiri. attamen cum Carolus Quintus Imper. in occidente noua regna inuenerit, Aloyſius Marlianus Mediolanēſis eius medicus, eidem formauit inſignæ, in quo duæ erant erectæ columnæ, cum adſcriptione, Plus outre Gallica, non Latina lingua, latinè enim non, plus vltra, ſed vlterius dicitur. Theſeus cum Megarenſium agrum Attico adiunxiſſet celebrem illam ſtatuam pro termino erexit hiſce appoſitis carminibus, vt Plutarchus in vita Theſei ſcribit; Quæ ad orientem ſolem ſpectant, hæc non Peloponeſus. ſed Ionia: Quæ vero ad occidentem, Peloponeſus eſt non Ionia. Quod Patauini & Taruiſini olim cum in libertate dominarentur imitati ſunt; illi enim in publico vrbis ſuæ ſigno ſic ſuos fines vnico carmine circunſcripſerunt:

Muſo, mons, Atheſis, mare certos dant mihi fines.

Taruiſini autem adſcripſerunt.

Monti, Muſon, ponto dominorque Naoni.

Et Laban, ac Iacob eius gener eorum bona diuidentes tumulum lapideum loco termini conſtruxerunt ſic enim legitur c. 31. Geneſ. Tumulus iſte, & lapis ſint in teſtimonium ſi aut ego tranſiero illum pergens ad te, aut tu præteriens malum mihi cogitans. Deus Abraham, & Deus Nachor iudicet inter nos. Et Taurum Montem Imperij Romani terminum Liuius appellat, lib. 7. de Bello Macedonico & apud Iuſtinum libro 1. legitur dum de Nino loquitur in hunc modum: Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad reſiſtendum populos ad Lybiæ terminos vſque perdomuit. Et Virgil. lib. 1. Æneid.

Naſce-

Naſcetur pulchra Troianus origine Cæſar,
Imperium Oceano, famam, qui terminet aſtris.

Terminos autem, limites, fines, ac metas idem ſignificare tradit Hier. de Monte, in d. tract. de fin. regund. c. 15. nu. 4.

68 Terminoſque alios eſſe hominis, & mutabiles, alios naturæ immutabiles, vt ſunt montes & flumina notat Bald in cap. Cum cauſam, de probat. Alc. de præſump. reg. 2. præſumpt. 14. & interdum etiam ipſos terminos per valles, & vias regales declarari tradit Bald. conſil. 420. num. 1. vol. 1. & conſ. 445. Qualiter probetur, vol. 5 Hier. de Monte, in tract. de finib. regund. c. 24. in prin. Bal. conſ. 286. Thema proponitur, nu. 1. & 2. volu. 2.

69 Et regiones, ac territoria fluminibus diſtingui, dicit Paul. Caſtr. in l. Ex hoc iure, ff de iuſt. & iure, Maſcard. de probat. concluſ. 393. nu 8. Sicuti etiam Diœceſes per flumina, & riuos aquarum diſtingui tradit Barb. conſil. 6. Mihi videtur dicendum, num. 11. volum. 2. c. Ex litteris, de probat. c. Vigilanti, de præſcr. Goffr. in c. Cum cauſam, de probat. quem omnes ſequuntur. Et legitur cap. 11. Deuteronom A deſerto, & a Libano, a flumine magno Euphrate vſque ad Mare occidentale, erunt termini veſtri. Terminorum autem publicorum affixionem eſſe de ijs, quæ Principibus ſeruantur, cum ad eos ſpectet ſuas diuidere iuriſdictiones, & territoria, tradit Ludou. Calcan. conſil. 90. quem ſequitur Hieronym. de Monte, in d. ſuo tract. de finibus regundis, cap. ſecundo, in fine.

70 Limites faciunt res certas in genere tribus modis, aut natura, vt homo, & cætera animalia, quæ ſuas extremitates, veluti terminos, a natura habent: aut hominis facto, vt in domo, naui, & alia huiuſmodi, quæ ab hominibus fiunt: aut adiectione qualitatum fungibilium per numerum, pondus, & menſuram, vt ſunt omnes res fungibiles, Zaſius in l. Mutuum, §. Mutui, ff. Si certum petatur. Cum ergo Imperij extremitates limites dicantur hinc Poſtliminium dictum fuiſſe, docet Iuſtin. in §. Si ab hoſtibus, Inſt. Quib. mod. ius pat. pot. ſol.

71 Dictum eſt autem (inquit Imper.) poſtliminium a limine, & poſt: vnde eum qui ab hoſtib. captus eſt, & in fines noſtros poſtea peruenit, poſtliminio reuerſum rectè dicimus. Nam limina ſicut in domo finem quendam faciunt, ſic & Imperij finem eſſe limen veteres voluerunt. Hinc & limen dictum eſt, quaſi finis quidam, & terminus, ab eo poſtliminium dictum eſt, quia ad idem limen reuertebatur, quod amiſerat. Sed & qui captus victis hoſtib. recuperatur poſtliminio rediiſſe exiſtimatur.

72 Et apud bonos auctores calcem, ſiue calcaneum, (idem enim ſunt) pro alicuius rei geſtæ fine, & termino ſumitur, metaphora a ſaltatoribus deſumpta cum in eorum ſaltu, extrema veſtigij pars, quam calcaneum preſſit ſignetur, & veluti meta terminetur, vnde legitur in Pſalmo Ipſi calcaneum meum obſeruabunt, hoc eſt extremum vitę terminum. Et cum carcer, ſiue ergaſtulum locus ſit in quo delinquentes coercentur ne exeant: ſic metaphoricè locus in quo equi claudebantur ne exirent niſi Magiſtratus ſignum dediſſet ad curſum, pro principio ſumebatur, finem autem, & terminum apud quem equi curſum ſiſtere ſolebant, calcem, dicebant, Cicer in Tuſcul. Nunc video calcem ad quem decurſum eſt. Satiſque eſt tritum adagium: E carceribus ad calce peruenire, & è contra: A calce ad carcerem reuocari, vt apud Cicer. in libris de amicitia, & de ſenectute legitur.

73 Iccirco antiqui Deum Terminum omnium poſtremum conſtituerunt, eius enim feſta, quæ Terminalia dicebantur, fiebant Februario, & ſic vltimo anni menſe ad 8 Kal. Martij, quod etiam ex T. Liuio, libro 3. Dec 5. colligitur dum inquit, Tertio die poſt Terminalia Calendæ intercalares fuere. Calendæ autem intercalares erant Martij Menſis.

74 Et ideo dicitur Deum terminum (per quem extremam rerum omnium metam ſignificabant) ne Ioui quidem ipſi voluiſſe concedere, quam rem Diuus Auguſtinus libro quarto, de Ciu. Dei, ſic explanat, licet alij alio modo. Cum Rex, inquit, Tarquinius Capitolium fabricare vellet, eumq; locum, qui ei dignior, aptiorque videbatur, a Deis alienis cerneret præoccupatum non audens aliquid contra eorum facere arbitrium, & credens eos tanto numini, ſuoque Principi ceſſuros, per augurium quæſiuit an locum Ioui cedere vellent, omneſque voluerunt, præter Martem, Terminum, & Iuuentutem, ex qua re ſignificatum fuiſſe dicunt, ſic Martiam gentem, ideſt Romanam, nemini locum ſuum daturam, Romanoſque terminos, propter Deum Terminum, neminem commoturum: Iuuentutem etiam Romanam, propter Deam Iuuentatem nemini eſſe ceſſuram. Huius Dei Termini imaginem Author ille, qui veterum prouerbia, vndique collegit, in ſignatorio, anulo ſuperbe geſtauit, cum adſcriptione: Nulli cedo, Et Andreas Alciat. in ſuo Emblemate, ita hanc rem expreſſit.

Quadratum infoditur firmiſsima teſſera ſaxum,
Stat cirrata ſuper pectore imago tenus,
Et ſe ſe nulli profitetur cedere, talis

Ter-

Terminus eſt, homines qui ſcopus vnus agit.
Eſt immota dies, præfixaque tempora fatis,
Deque ferunt primis vltima iuditium.

75 Ex quo quidem emblemate apertè interpretatur hoc ænigma, quod inexplanatum reliquit Aulus Gellius, cap. 6. libro duodecimo, noct. attic.

Semel, minus ue, an bis minus ſit, non ſat ſcio,
An vtrunque eorum, vt quondam audiui dicier,
Ioui ipſi Regi noluit concedere.

76 Per Vulturem etiam interdum circumſcriptus terminus intelligitur, prout Ægyptij huiuſmodi hieroglyphico ſignificarunt, quia vbi conflictus bellorum futuri ſunt, triduo ante ibi Vultures præuolant, & ita terminum non modo loci, verum etiam temporis præindicant: in quam ſententiam extat Plautinum illud in voracem gulonem.

Ii quaſi Vulturij triduo prius prædiuinabant, quo die eſuriturí ſcirent.

77 Quemadmodum ergo agri per metas, & terminos interpoſitos ſeparantur, & diſcernuntur, ſic per ſimilitudinem etiam tempus dicitur terminari, atque diuidi, vnde Virg. 4. Georg. vbi de apibus loquitur, inquit:

Ergo ipſas quamuis anguſtus terminus æui
Excipiat.

Et temporis terminum præfigi proprie dicitur, cum aliqua certa temporis dilatio conſtituitur dierum, menſium, vel annorum, infra quam (prout intra proprios agrorum limites, & non extra) licet aliquid agere. Tempus enim licet continuum ſit, nec commode definiri poſſit, niſi in præteritum, futurum, ac præſens (ſi tamen aliquod præſens tempus poteſt conſiderari) eſt tamen tempus pars quædam æternitatis, quod per ſolis, & lunę motum in horas, dies, menſes, & annos diuidi ſolet; & ueluti terminis ſeparari, ſumpta, vt diximus, metaphora ab ipſis terræ terminis, atque finibus: ex cuius quidem æquiuoca ſignificatione factus eſt locus adagio: Lupum non edere aliquem terminum, quod in illos dici ſolet, qui magna promittunt, nec vnquam credunt terminos præſtitutos eſſe uenturos. Ad quam duplicem huius verbi ſignificationem, Val. Maximus cap. 6. lib. 5. alluſit, dum Philenorum fratrum Legatorum Carthaginienſium factum recenſet, qui pro dilatandis ſui imperij terminis, ſe tamquam viuos lapideos terminos à Cireuenſium legatis inhumati permiſerunt. Illi, inquit, nulla interpoſita mora, corpora ſua his terra operieda tradiderunt, qui quo-

niam patriæ, quam vitæ ſuæ longiores terminos eſſe maluerunt: bene iacent manibus, & oſſibus ſuis punico dilatato Imperio.

78 Propriè autem lapides antiqui pro terminis fuerunt appoſiti, vt inquit gl. in c. Cum cauſam de probat. Barb. conſ. 6. Sapienter ſcribitur num. 13. lib. 2. Guid Pap. deciſ. 193. num. 1. Bald. conſ 420. num. 1 Pract. Papien. in forma libelli act. real. in verbo, Cui cohæreat ab vna num. 3. & ibi addit. Corn. conſ. 333. Capio num. 12. vol 1.

79 Hos terminorum ablatores, ſiue tranſpoſitores grauiſſime fuiſſe etiam Moſayca lege punitos conſtat cum in ea ſcriptum ſit capit. 19. Deuteronomij. Non aſſumes, & transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in poſſeſſione tua, quam dominus Deus tuus dabit tibi in terra, quam acceperis poſſidendam. Et cap. 27. Deuter. Maledictus qui trasfert terminos proximi ſui, & dicet omnis populus amen. Et Salamon inquit prouerb. 22. Ne traſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui. Quod etiam recenſet text. in c. 1. de ſepulturis. Et ius Pontificium hoc crimen quoque deteſtatur, c. In legibus 12. q. 2. & c. Tanta nequitia Diſt. 86. & gl. in Clem. 1. in verbo Metas de hæred. ait: Dum tua rura metis, vicinis parcito metis. Plato etiam lib. 8. de legibus hoc crimen amouendi terminos damnat, & dicit hanc legem in agricultura primam: Nemo, inquit, fines, atque terminos agri moueat, nec ciuis vicini nec finitimi peregrini, ſi agri extrema poſſideat: ſed putet id eſſe verè quod dici ſolet, hic immobilia mouet, maliſque vnuſquiſque ſaxũ ingens mouere quàm paruum lapidem iureiurando à Dijs firmatum quo amicitiæ, atque inimicitiæ terminentur. Et ſubdit in hoc crimine quemlibet admitti ad accuſandum, grauiterque puniendum eſſe arbitrio Iudicis his uerbis: Eum vero qui agri terminos mouerit, quicumque voluerit ad agricolas deferat, agricolæ ad iudicium ducant, à quo damnatus vtpote terminorum clam, vique turbator, reddat, patiaturque prout Iudices iudicauerint. Hoc crimen etiam vti grauiſſimum pœna capitali fuit caſtigatum in legibus 12. tabul. vbi ita legitur: Qui terminum exaraſſit, ipſus, & boues ſacri ſunto. Voluit enim legiſlator. vt ille, qui terminos occuluiſſet, aut tranſtuliſſet, ſacrum illum eſſe Dei lege, ita vt volenti eum occidere tamquam ſacrilegum. & ſecuritas adeſſet, & pollutionis expiatio vt Gyraldus in libro de Dijs gentium interpretatur. Et Numa Pompilius amouentes terminos vti graſſatores fures, & ſacrilegos haberi, atque iiſdem pœnis voluit puniri, vt refert Dionyſius Halicarnaſeus lib. 2. antiq. Rom. & Petr. Crinitus lib. 8. de honeſta diſciplina cap. 10. Poſtea à poſterioribus legibus variata fuit pœna:

Caius

Caius Cæſar, vt habetur in l. vlt. ff. de term. moto pro ſingulo termino moto quinquaginta aureos in publicum dari iuſſit; quam legem generaliter eſſe intelligendam, & non in illis ſolum qui terminos ſuffurantur docet Dec. in c. Ex litteris in fin. de probat quem ſecutus eſt Menoch. de arbitr. Iud. lib. 2. caſ. 393. num. 4. Nerua autem Imp. vt habetur in d. l. vlt. in ſeruos capitalem pœnam ſtatuit niſi Dominus mulctam pro ſeruo ſoluiſſet. Adrianus vero Imp. vt relatum eſt in l. 2. ff. de ter. mot. habita conſideratione ad varia accidentia, quæ in hoc crimine patrando concurrere poſſunt, id in arbitrium Iudicis remiſit: alio enim modo nobilem, alio plebeium, alio iuuenem, alio ſenem, alio eum, qui dolo malo, & alio eum, qui fortuito, vel per ignorantiam terminos amouiſſet puniendos eſſe exiſtimauit: & Alex. Seuerus Imp. in l. 1. C. de accuſat. & inſcript. hos delinquentes extraordinaria animaduerſione puniri voluit: quod etiam Modeſtino placuit in l. 1. ff. de term. mot. Per ea autem quæ habentur in l. Diuus Adrianus ff. de term. moto, huiuſmodi deſumi poſſunt concluſiones, & in iudicijs ſeruari: Nobilis, qui occupandorum alienorum finium cauſa terminos mouerit, relegetur ad tempus arbitrio Iudicis, iuuenis tamen in longius tempus quàm ſenex. Si vero is nobilis non fuerit cædatur uirgis, & ad opus publicum, veluti ad triremes per biennium damnetur, etiam ſi iuſſu alterius id commiſerit. Si autem plebeius per ignorantiam terminum aſportauerit, dum ſcilicet alios lapides furabatur, vel ſi fortuito terminum deiecerit, vt exarando, verberibus plectatur. Qui autem terminos mouent, neque pro dilatandis ſuis finibus, neque pro ipſis terminis contrectandis, ſed pro litibus ſeminandis inter vicinos id facit arbitrio Iudicis eum eſſe puniendum tradit etiam Menoch. de arbitr. Iud. lib. 2. caſ. 393. num. 22.

80 Pro tollenda autem ignorantiæ excuſatione, & ad hoc, vt ipſi termini ab alijs lapidibus dignoſcantur, ſolent ruſtici pro terminis lapides quoſdam oblongos, erectos, & aliquantulum extra terram prominentes defigere duobus itidem rotundis ſaxulis in inferiori parte ſub terra appoſitis, quæ ipſi, non impropriè, teſtes appellant. Et per iſtos lapides confines probari tradit Corn. in l. In finalibus ff. fin. regun. num. 7. Paris de Puteo in c. 1. num. 20. & 21. de fin. feudor. & in c. Quando fiunt num. 8. & 9. eod. tit. Hierony. de Monte in tract. de finib. regend. cap. 19. num. 2. & 3.

81 Qui vero terminos ipſos ſubtrahunt non cauſa extendendi agrorũ fines, ſed tantummodo vt furentur ipſos terminos, pœna furti non amotionis terminorum puniuntur, §. fin. Inſt. de offic. Iud. Abb. in c. Ex

litteris in fine de probat. Hier. de Mõte ĩ d. tract. de finib. cap. 34. nu. 7. Plotus in l. Si quando num. 726. C. Vnde vi, Iul. Clar. in pract. crimin. quæſt. 83. ⁊ verſ. terminos mouens. mitius enim hoc caſu puniuntur, quia ſimplex furtum committunt: Cum autem pro ampliandis finibus termini amouentur, grauius plectuntur, quia furtum, & falſitatem committunt.

82 Dubitatur an ille qui ſimul plures euulſit terminos teneatur ad vnicam pœnam, an vero ad plures, & ad plures teneri ⁊ videtur per l. fin. verſicul. Nam in terminos ſingulos, ff. de term. moto. Angel. tamen, & Alex de Imola in l. Inficiando, § Inſans, ff. de furtis contrariũ tenent.

83 Hoc crimen publicum eſt, cum fauore publicæ vtilitatis, quilibet de populo admittatur ad accuſandum l. fin. ff. de term. moto, & pœna in fiſcum defertur l. Agraria, ff. eod. Si autem ſeruus, ignorante domino, hoc crimen commiſerit, capitali pœna punitur, niſi dominus pecuniariam pœnam exſoluerit l. fin. verſ. Alia quoque ff. de term. moto.

84 Item qui, adhuc ſub Iudice finali litigio pendente, locorum contentioſorum formam dolo malo mutant, terminoſue, de quibus controuertitur, traſportant, vt facilius in cauſa victores exiſtant, pœna criminali arbitrio Iudicis puniendi ſunt. iuxta perſonæ conditionem, & facti enormitatem d. l. fin. in fine ff. de term. moto. Et etiam tali caſu amouens terminos litem perdet, cum expenſis, & condemnabitur etiam ad relaxationem tantidem terræ, quantum alteri arripere per fraudulentam terminorum tranſlationem conabatur: & termini eiũt conſtituendi tantum à priori loco citerius, quantum ipſe dolo vlterius tranſpoſuerat l. Si contigerit, C. fin. regund. Zaſius in tit. ff. fin. regund. Quod Platonicæ legi reſpondet, ſic enim lib. 8. de legibus ſcriptum eſt. Quicunque fines egreſſus vicini coluerit agros, damnum reſtituat, & impudentiæ, atque illiberalitatis pœnas luat: duplumque loco mulctæ ipſe deponat, cuius agrum coluit. In caſu autem memorato à Boſſ. in ſua pract. crim. in tit. de termino moto, de eo, qui Mediolani clandeſtine occupauerat cubiculum, vicini ſui, illius oſtium obturando, & alterum apetiendo per quod ipſe ingrediebatur, cum eo ſentio, Iudicem potuiſſe pœnam etiam ad mortem arbitrari.

85 Hic enim non erat locus actioni finium regundorum, quæ ad ædificia non pertinet, ſiue ſint in vrbe, ſiue in agris conſtructa, ſed tãtummodo ad ipſos agros quamuis in vrbe extantes, in ædibus vero fines turbari non poſſunt, cum certos habeant parietes, l. 2. in prin. & l. Sed & loci, §. Hoc iudicium, ff. fin. reg. Bart. in l. Agraria, ff. de term. moto, nu. 1. Zaſius in tit. fin. regund.

86 Qui

86 Qui ergo agri terminum amouerit ſiue lapideus fuerit, ſiue pertica, arbor, ſepes, ſouea, vel quodcunq; aliud ſignum, pro more regionũ, eadem pœna tenebitur, vt etiam Iodochus ſentit in pract. crim. tit. de tranſlat. limitum, nume 8. Circulus igitur, in quem P. Popilius Rom. Legatus Antiochum Regem virga incluſit, iuſſitque antequam ex illo exiret reſponſum dare pacem, an bellum cum Romanis vellet, vt Iuſtin. ſcribit, lib. 34. non impropriè terminus dictus fuiſſet. Sic cum Dido ab Iarba in Africa tantum terræ emiſſet, quantum taurino culeo circundare poſſet, corio inciſo, quod Byrſam etiam dicunt, in tenuiſſima lora, tantum terræ ſpacium circundedit, quantum ſufficeret ad arcem conſtruendam, quam in medio Carthaginenſium vrbis condidit, hac de cauſa Byrſam appellatam, vnde Virg. lib. 1. Æneid.

Mercatique ſolum facti de nomine Byrſam,
Taurino quantum poſſet circundare tergo.

Circulus ergo iſte, ac ſignum terminus fuit, vltra quem egredi non licuit, & ſic quodcumque aliud tale terminus dicitur.

87 Quando autem Iudex rerum criminalium de crimine termini moti iudicat, etiam de finibus iudicare poteſt, l. 4. §. *Si dicantur*, ff. fin. reg. ratione connexitatis, cum id in conſequentiam veniat, & incidenter non autem principaliter, quæ materia, in tit. ff. finium regundorum, explicatur.

88 Terminorum autem, & confinium probatio cum ſit difficilis. Guido Pap. Deciſ. 193. vbi docet quomodo confines probentur, quæritur, an probationes imperfectæ ſufficiant pro antiquorum terminorum comprobatione, de qua re late tradit Maſc. de probat. concl. 395. nu. 2. & ſeq. & concl. 397. per totum.

89 Practica autem ferendæ ſententiæ in hac materia eſt, vt Iudex primum mittat agrimenſorem ad ponendos terminos, poſtea pronuntiet eos ſic in poſterum eſſe manſuros, non autem antea pronuntiet terminos eſſe manſuros, prout menſor ponet. Abb. & Fel. in c. Qui indicante, de præſcript.

90 Frequens eſt delictum, & maximè apud ruſticos noſtri temporis, vt bona ſtabilia, quæ ipſi prius alienarunt, iterum, primis emptoribus inſcijs, alijs alienent qua in re eos furtum facere dicitur, in l. In actione furti, in fine, ff. de furt. l. Si pignore, ff. de pignor. act. & clare id exprimit Iuriſconſultus, in l. Si is qui, ff. de furtis, per hæc verba: Si is, qui rem pignori dedit, vendiderit eam, quamuis dominus ſit, furtum facit; ſiue eam tradiderit creditori, ſiue ſpeciali tantum pactione obligauerit, idque & Iulianus putat, & id comprobatur, in §. Furtiuæ quoque,

Inſt.de vſucap.vbi clarè Iuſtin.inquit,Qui ſciens alienam rem vendide rit,vel ex alia cauſa tradiderit furtum eius committit.

91 In hoc Veneto Dominio extat lex in magnis Comitijs lata anno 1535.die 19.Martij qua huiuſmodi delinquentes puniuntur in libris tercentis, pro dimidia inter Rectorem,& accuſatorem diuidendis, in anno carceris.& in banno annorum ſeptem a delinquentium patria, territorio,& 15.mil. vltra confines, & a loco etiam, vbi ſita erunt bona: rei vero contumaces mittuntur in exilium prædictum, per annos quindecim,& in libris tercentis,vt ſupra condemnantur. Et in praxi obſeruatur.vt contra hos delinquentes criminaliter procedatur;ad carceres enim criminaliter citantur, & de re duob. vendita ad querelam intereſſe habentis puniuntur.

92 Cautela tamen adhiberi ſolet, vt in ſecundo inſtrumento dicatur ipſam rem tanti alicui fuiſſe obligatam, emptorque promittat priori emptori illius pecuniam reddere,de qua re tradit etiam pract.Papienſis in forma libelli in actione hypothecaria, in Epitome. Sub eadem, in fine,& Iul.Clarus,libro 5.ſentent.tradit in § Falſum,in verſic.Vendens eandem rem duobus.

93 Excuſatur etiam venditor in caſu,quod primus emptor precium non numeraſſet, nec obtuliſſet, & ſecundus emptor precium tradidiſſet,Alexand.& Iaſ.in l.a Diuo Pio,§.Sed ſi emptor, num. 6. ff.de re iud.Bald.in cap.1.§.Si facta tit.Si de feud.defun. contr. ſit inter dom. & agnat.Hipp.de Marſil.in l.Qui duobus,nu.8.ver. Quod eſt verum, ff. de falſis.

94 Tenentur etiam pœna falſi, qui rem vnam pluribus inſolidum alienant,ſic.n.ait Paulus,in d.l.Qui duob.Qui duob.inſolidum eandē rem diuerſis contractib.vendiderint,pœna falſi coercentur,& hoc Diuus Adrianus conſtituit.

95 Illum quoque,qui eandem rem duobus inſolidum donauit in pœnam huius legis incidere tradit Alexand. conſil. 14. Circa primum, colum.1.& textus eſt in l.Quoties,C.de rei vend.in fi.Hipp.de Marſ. ſing.82.in fine.

96 De permutatione autem,vide Iaſ.in l.2.num.201.C.de iure emph. Bald.conſil.336.numero 1.in 3.volum.& conſil.175.volum.4.Corn. conſil.127.volum.2.& conſil.257.volum.quarto, Bald. in l. Cum ij,§.Si cui, ff.de tranſact.& in cap.primo, in fine, de controuerſ. inter dom.& empt.& in cap 1.§.Noui.Per quos fiat inueſt.in vſibus feudorum.

97 Si autem vir,& vxor fundum vendiderint,& poſt mortem viri,vxor

vti tutrix filiorum,& proprio etiam nomine,iterum eandem rem vendat,an ipſa vxor in pœnam antedictæ legis incidat tradit Bald.conſil. 240.num.12.vol.1.

98 Si autem quis ignoranter rem aliquā duob. inſolidum vendat non tenetur ad pœnam prædictæ legis,cap.1.§.Si vaſallus. Si de feud.fuer. contr.inter dom.& agn.Bal.conſ.240.vol.2.

99 Cum autem autem duobus res aliquā eſt inſolidum vendita, quæritur ad quem pertineat,& quis eorum in ea ſit anteponendus. Vera eſt deciſio, illum præferendum eſſe, qui prius eiuſdem rei poſſeſſionem conſecutus eſt,hoc eſt ille,cui prius res tradita fuit, l.Quoties,C. de rei vend.Bald.in l.Senatus,circa finem, C. Qui accuſare non poſſ. Bart.& Alexand.in l.Sepulchri violati, ff. de ſepulc.viol. Verum hanc theoricam multas recipere limitationes docet Hippol.de Marſil.in l. Qui duobus,ff.ad legem Cornel.de falſ.& in ſuo ſing.82.Volo tibi dare,&cęt. vt apud eum lector videre poteris. Limitatur enim in feudi conceſſione,in perſonis Eccleſiaſticis,in perſonis priuilegiatis,in matrimonio, & quando venditor tempore venditionis non habebat ius in re vendita ſed poſtea ſuperuenit. Et alias quoque limitationes vide apud Alexand in d.l. Quoties,C.de rei vend. & in d. §.Si duobus,l. Sine autem,ff.de publiciana. Vnam tamen limitationem non omitto, cuius ignorantia fecit Iudicem amicum noſtrum errare, tu ergo qui officium iudicandi profiteris illam obſerua,& hæc eſt:Si ſecundo emptori res cum effectu tradita fuit, & primo non, primus nihilominus præfertur,quando in ſuo inſtrumento,venditor precario nomine ſe conſtituit poſſidere. Ioann. Andr. in add. ad Specul.in tit de empt.& vend. §. Sciendum, colum. 16. Bald. conſil.506. Venditor conſtituit,volum.4. Et in rubr. C.de contrahen,empt. quæſt. 16. Hipp. in d. ſing.82.Cum ergo generatim clauſula conſtituti poſſeſſorij apponatur in inſtrumentis ſequitur quod petraro deciſio prædictæ,l.Quoties locum habeat,& ſic ferè ſemper primus emptor præferatur. Et ideo tu cautus paterfamilias dum prædia emis non prætermittas hanc clauſulam in tuis inſtrumentis quia hoc modo contra fraudes bis vendentiū tutus eris ſi primus emeris.

100 Si quis vero rem alij obligatam, diſſimulata obligatione, per calliditatem alij diſtraxerit,vel permutauerit,vel in ſolutum dederit, crimine ſtellionatus tenetur, vt habetur in l.1.& in l.fin C.de crim.ſtell. & in l.3.ff.eod tit. quam deciſionem Accurſius reſtringit, quando pro debito vtriuſque res non ſufficit. Verum ſi reus offerat omnibus debitum,& ſoluat liberatur,d.l.prima, C. eodem. Scienter quoque rem

alienam vti propriam obligans crimine ſtellionatus tenetur, l.ſecunda,C.eodem.

101 Hoc crimen ſtellionatus a Stellione ſera peſſima nomen traxiſſe videtur,quæ humano generi vti venefica eſt valde noxia adeoque hominibus inuidet,vt cum intelligat ſuam pellem ad morbum comitialem depellendum plurimum conferre eam deponit.& illico deuorat, ne homines illa vti poſſint,vt Plin.libro 8.cap.31.ſcribit, quæ fera cum adeo diuerſi coloris ſit, vt proprius eius color cognoſci non poſſit,& ſic ob nimiam varietatem intuentes decipiat, huiuſmodi deceptoribus ſimilis eſſe videntur, qui aliud agentes & aliud ſimulantes proprium delicti nomen nō hēnt, vt etiam Accurſius innuit in l.2. ff. eod.nec per conſequens certam pœnam,l.3.ff eod.& idem Plin. libro 30.cap.10. inquit, Stellionem eſſe animal lacertæ ſimile, quo nullum frandolentius homini inuideat, indeque aiunt ſtellionum nomen in maledictum tranſlatum,ex quibus verbis Plinij. vnde huius criminis nomen deſumptum ſit, deprehendi poteſt, vt etiam placuit Menoch. de arb.iud lib.2 caſu 381.nu.3.

102 Qui ergo crimina patrant pro quib particularis actio non competit,in ſtellionatum incidunt,vt Vlpianus, in l.tertia, ff.eodem titulo, docet. Et quod in priuatis iudicijs eſt actio de dolo, in criminalibus eſt ſtellionatus perſecutio, dicta l. tertia, & gloſſ. ibi in verbo, De dolo.

103 Et hæc accuſatio ſtellionatus nec inter publica iudicia, nec inter priuata connumeratur, l 1.ff.eod. l.Stellionatus, ff.de extr. crim. & l. Stellionatus,C.eod.

104 Si quis ergo merces ſuppoſuerit,vel obligatas auerterit, vel corru perit,æque ſtellionatus reus erit. Item ſi quis impoſturam fecerit, vel colluſionem in necem alterius, ſtellionatus poterit poſtulari, d.l.3.ff. eod.Quid autem ſit impoſtura ibidem Budæus docet, & Menoch de arb.iud.lib 2.caſu 383. De hoc crimine diximus, quia tantam habet cum furto cognationem,vt vix ab eo diſtingui poſſit, cum verſetur in re aliena,ſi non ſurripienda,at ſaltem in illius precij vſurpatione,dum rem alij obligatam quis alteri vendit. Qui autem auro pro pignore dato æs ſupponit furti tenetur: Sed qui in dando, ac pignore cōſtituen do hoc pro illo ſubiecit extra ordinem ſtellionatus nomine punitur, l.Si quis in fine,ff.de pignorat act.l.Si pignore, in princ. & ibi Bartol. ff.eod.l.ptima,in fine,& ibi glo.ff.eodem,l.penult. ff. de crimine ſtellionat.Ang.de malefic.in verbo. Et veſtem cœleſtem, & ibi Aug. de Arim.in addit.

105 An

105 An hoc crimine damnatus ſit infamis habetur, in l. 2. ff. de crim. ſtell. & notat Menoch. de arb. iud. lib. 2. caſu 381. nu. 30. Et rei de hoc crimine conuicti extra ordinem plectuntur iudicis arbitrio pro modo culpæ & perſonarum conditione, l. 3. ff. eod. tit.

106 Ille autem qui ſciens rem alienam vendit emptori ſimiliter ſcienti, indignus eſt precium retinere, nec emptori reſtituitur, ſed fiſco vti turpe lucrum applicatur, gloſ. Bald. & Sal. in l. 2. C Ne rei dom. quod etiam animaduertit, in ſuo tract. de iure fiſci, lib. 2. tit. 10. numero 15. M. Anton. Peregrinus ſummus theoricus, & ſummus practicus, & Sereniſs. Venetæ Reipub. Conſultor celebratiſſimus.

Finis Paragraphi Noni.

DE FVRTIS

§. DECIMVS.

SVMMARIVM §. 10.

1 *Fur, & receptator debent habere animum lucrifaciendi.*
2 *Furtum ſine affectu furandi non committitur.*
3 *Fur non eſt, qui per iniuriam aliena ſurripit.*
4 *Furtum, & damnum ſunt res diuerſæ.*
5 *Furtum comprehenditur appellatione damni.*
6 *Qui per iniuriam fructus immaturos decerpit non tenetur furti.*
7 *Voluntas, & propoſitum maleficia diſtinguunt.*
8 *Raptor filiæ illius, cum quo pacem inierat, amore percitus, non frangit pacem.*
9 *Qui rem alterius ſubtrahit, vt alteri illam donet fur eſt, quia ſpecies lucri eſt largiri de alieno.*
10 *Neminem eſſe lædendum, vt alterum adiuues.*
11 *Quid ſi fur dicat accepiſſe animo reſtituendi?*
12 *Furtum ex auaritiæ fonte emanat.*
13 *In dubio aliena contrectans dicitur habere animum lucrandi.*
14 *An iſte dolus debeat eſſe a principio, vel ſat ſit ſi poſtea ſuperueniat.*
15 *Quid ſi fur habuit animum lucrandi ſolummodo partem rei ſurreptæ.*

16 *Quid*

16 *Quid de conſuetudine obſeruetur.*
17 *An ille ſit fur, qui rem ſuam tamquam alienam ſubtrahit. Multis modis furtum eſt impunitum, vt infra dicetur.*
18 *Impune quis furari poteſt cogente neceſſitate.*
19 *Multas eſſe ſpecies neceſſitatum, ſed famis eſſe crudeliorem cæteris.*
20 *Si vero ad pinguiorem fortunam deuenerit fur tenetur reſtituere.*
21 *Res ſacræ poſſunt piè infidelibus ſubtrahi.*
22 *Furtum ex quo ſingulare bonum reſultat, permittitur.*
23 *Non tamen licet aliena ſurripere, vt ea in pios vſus conuertas.*
24 *Ob publicam vtilitatem impunitum eſt furtum.*
25 *An liceat auferre gladium furioſo.*
26 *Ad euitandum maius malum furtum conceditur.*
27 *Item ad tumultum euitandum.*
28 *Creditor impune furatur debitori ſuo, a quo non poteſt creditum ſuum conſequi.*
29 *Qui rem ſuam recuperare non poteſt ab aliquo, eidem tantundem rapere poteſt, & bellum etiam indicere.*
30 *Qui pecuniam ſibi debitam a debitore fugiente abſtulit, an teneatur illam communicare cum alijs creditorib. Et qui exigit, quod ſibi non debetur furtum facit.*
31 *Furtum tunc eſt permiſſum, quando indebitè ſolutum repeti non poteſt, quod accidit in multis caſibus hic enumeratis.*
32 *Dominus rem ſuam alteri commodatam impune auferre poteſt.*
33 *Et ſimiliter rem depoſitam.*
34 *Non autem poteſt dominus ſuæ rei furtiue precium furi ſurripere.*
35 *Rem tamen ſuam oppigneratam impune dominus non ſurripit.*
36 *Rei communis furtum eſt impunitum.*
37 *Vendens fœtus animalium ſocidalium non eſt fur.*
38 *Item rerum, quæ naturali iure communia ſunt.*
39 *Et eorum quæ in bonis nullius ſunt.*
40 *Idem eſt de beſtijs, volucribus, ac piſcibus.*
41 *De repreſalijs.*
42 *Repreſaliarum definitio.*
43 *Repreſaliæ quomodo latinè dicantur.*
44 *Repreſaliæ in Principe inferiore non conceduntur.*
45 *Repreſaliæ ſubditis tantummodo conceduntur.*
46 *Practica circa obtinendas repreſalias.*
47 *Non facilè ſunt repreſaliæ concedendæ.*
48 *In ſubditos non dantur repreſaliæ.*

49 Con-

49 *Contra quos repreſaliæ non dentur.*
50 *Pro re modica repreſaliæ non permittendæ.*
51 *Pro rebus tempore belli ablatis non obtinentur repreſaliæ.*
52 *Pro recuperandis rebus vi publi ca ablatis dantur.*
53 *Contra ſubditos non permittuntur.*
54 *Niſi poſt denegatam iuſtitiam dantur.*
55 *Et poſt denegatam a Principe ſuperiorem non habente.*
56 *Quando alio modo damnum paſſo ſuccurri poteſt non dantur repreſaliæ.*
57 *Captus pro repreſalijs ſi ſoluit repetere poteſt ab illo, ob quem conceſſæ fuerunt repreſaliæ.*
58 *Iter faciens poteſt equum ſuum paſcere ex vicinis frugibus.*
59 *Militibus quæ furta ſint permiſſa.*
60 *Et quæ iuſto bello capiuntur noſtra fiunt.*
61 *Hoſtibus perpetuis, & infidelibus furari licet.*
62 *Et hoſtium ſepulchra poſſumus diruere, & eorum lapides auferre.*
63 *Tyrannæ quoque poſſunt impunè ſpoliari.*
64 *Fœneratores poſſunt exigere vſuras ab illis, quibus furari conceditur.*
65 *Hoſtes qui nam ſint.*
66 *Quid iuris ſit de rebus captis in bellis geſtis inter Principes inferiores.*
67 *Militibus inter ſe furari non licet.*
68 *Bella quædam eſſe iuſta, & quædam iniuſta.*
69 *Tria bellorum genera offenſiua, defenſiua, punitiua.*
70 *Requiſita ad iuſtum bellum.*
71 *An quis poſſit eo bannito, quem iure occidere poteſt, arripere bona, quæ ſecum non habet.*
72 *An dominus rei furtiuæ habeat actionem contra ea arma, ac inſtrumenta, quibus furtum commiſſum fuit exiſtentia apud extraneum emptorem.*
73 *An bannito viuenti poſſint auferri ea bona, quæ ſecum habet.*
74 *An mulier bannita, quæ poteſt occidi poſſit adulterari.*
75 *An bannitus, qui poteſt impunè occidi, poſſit venenari.*
76 *An poſt banniti mortem ex interuallo eius veſtes poſſint abripi?*
77 *Quid tempore quo necatur.*
78 *Leges Venetæ ea de re.*
79 *Banniti ob crimen perduellionis poſſunt in bonis etiam offendi.*
80 *Item transfugæ.*
81 *Item bannitus quoque banno Imperiali, vel Pontificio.*
82 *Bona hæreticorum rapere licet, vt ad vnitatem eccleſiæ redeant.*
83 *Meretricibus an impune liceat furari.*
84 *Meretrices an teſtari poſſint.*

85 *Fur-*

85 *Furtum impunitum ſit domino domus in qua aleis luditur.*

86 *Domus publici ludi alearum in fiſcum defertur.*

87 *Mutuans in ludo, an repetere poſſit.*

88 *Occaſione ludi lis eſſe non poteſt.*

89 *Tranſactio occaſione ludi eſt prohibita.*

90 *Luſor vendens in ludo non tenetur emptori de euictione.*

91 *Vincens in ludo, an teneatur ad reſtitutionem, & de triplici genere ludorum.*

92 *Luſor eſt criminoſus, & turpis vitæ.*

93 *Res ſuas ſorti committentes grauiter peccare.*

94 *Alearum ludus non eſt de ſui natura malus, ſed indifferens, & quomodo malus efficiatur.*

95 *In quibuſdam ludis ſolam dominari ſortem, in alijs ſolum ingenium, & in alijs vtrunque, & de pœnis luſorum.*

96 *Ludi prohibitio de iure ciuili, canonico, & Veneto.*

97 *Vincentes pecuniam illis, quorum non eſſe ſciebant, non ſuam faciunt, & furti tenentur.*

98 *Per iocum res alienæ impunè ſurripiuntur.*

99 *In rebus in mare iactis leuandæ nauis cauſa non cadit furtum.*

100 *Et quid de rebus, quę in incendio erant perituræ.*

101 *In rebus quoque derelictis non eſt furtum punibile.*

102 *Furtum rei minimæ eſt permiſſum.*

103 *In Præfecto ærarij publici ſecus eſt.*

104 *Quid ſi furta minima geminentur.*

105 *Quomodo peccent illi, qui plura minutatim ſubtrahunt, & an teneantur ad reſtitutionem.*

106 *Furta ob minorem ætatem eſſe impunita, & plura de infantis ſignificatione.*

107 *De pupilli ætate, & ſignificatione.*

108 *De impubere, & an de furto teneatur.*

109 *Quid ſi ſunt pubertate proximi.*

110 *Pupillus pubertati proximus pręſumitur doli capax.*

111 *In aliquibus malitia ſupplet ætatem.*

112 *Ob minorem ætatem pœnam eſſe temperandam, arbitrio iudicis, & de auctoritate tutoris minorum in iudicio criminali.*

113 *Quando pupillus ſit doli capax relinquitur arbitrio iudicis.*

114 *Quando pupillus ſit pubertati proximus in ciuilibus, & quando in criminalibus.*

115 *Minoribus in tormentis parcitur.*

116 *Ob furtum factum a minore, an dominus rei furtiuæ ſit reſarciendus.*
117 *Senes iuuenibus prudentiores exiſtimantur.*
118 *Corporis infirmitas, an arguat animi imbecillitatem.*
119 *Decrepitis furantibus, vt pupillis, quibus æquiparantur, parcitur.*
120 *Decrepiti qui dicantur.*
121 *Senes qui ſint.*
122 *Quare decrepitis, vt pupillis delinquentibus parcatur.*
123 *Senectutis tempus eſt arbitrarium Iudicis.*
124 *De vita longæua antiquorum.*
125 *Senectus eſt ſemper veneranda.*
126 *Senes non debent torqueri.*
127 *Senibus delinquentibus pœna, aut remittitur, aut minuitur.*
128 *De furioſo delinquente.*
129 *Cur furioſi æquiparentur abſentibus.*
130 *Furioſus committens furtum excuſatur.*
131 *Etiam ſi furor poſt delictum ſuperueniat.*
132 *Inſanis quoque delinquentibus parcitur, & de fatuo, demente, & frenetico.*
133 *Quomodo cognoſcatur mentis fatuitas.*
134 *Amantes tamquam amentes a furtis ob amorem commiſsis excuſandi.*
135 *De ebrijs delinquentibus.*
136 *Vino excitatur libido.*
137 *Ebrioſi cito moriuntur.*
138 *Laudantur illi, qui interdum hilariter bibunt, & maxime Poetæ.*
139 *Et milites.*
140 *Abſtineant a vino, qui Regibus ſunt a ſecretis.*
141 *Cur Principes vino torqueant ſuos curiales.*
142 *Quis dicatur ebrius, & quod peccatum committat.*
143 *Cur ebrietas ſit crimen deterius furto.*
144 *Cur ebrij delinquentes interdum duplici pœna fuerunt affecti.*
145 *Abſtemij, & ebrioſi ſunt irregulares.*
146 *Qui dicantur ſine menſura bibere.*
147 *Seruitus ex ebrietate orta.*
148 *Ebrietas fons omnium malorum.*
149 *Ebrius teſtari non poteſt.*
150 *Ebrietas excuſat a delicto.*
151 *Blaſphemans per ebrietatem de iure ciuili excuſatur, non autem de iure canonico.*

152 *Furtum faciens per ebrietatem excuſatur.*
153 *Vt plures ſunt gradus dementiæ, ſic & ebrietatis.*
154 *Qui ebrius furatus eſt, debet, vt primum eſt factus mentis compos, rem furtiuam reſtituere.*
155 *Furta a dormientibus patrata non ſunt caſtiganda.*
156 *Quomodo ſacerdos ignoranter furatus fuit.*
157 *Furta domeſtica ſunt impunita.*
158 *Agitur tamen contra opem ferentibus filijs, vt parentibus furentur.*
159 *Pater poteſt filium corrigere.*
160 *Patria poteſtas in pietate, non in atrocitate conſiſtit.*
161 *De authoritate præceptorum in corrigendis diſcipulis.*
162 *Furta ſeruorum, an a dominis puniri poſſint.*
163 *Aſperitas dominorum in ſeruos coarctata.*
164 *De magnis furtis ſeruorum.*
165 *An pro tribus furtis domeſticis fur ſit ſuſpendendus.*
166 *De ſeruis, qui propriam libertatem furantur.*
167 *De ſeruo ſubtrahente domino ſuo inſtrumentum ſuæ emptionis.*
168 *De furto filij patris iuſſu commiſſo.*
169 *De furto commiſſo a ſeruo in officio publico, & priuato.*
170 *De furto, & alijs criminibus factis a ſeruis mandato dominorum.*
171 *De furto ſubditi mandato ſuperioris.*
172 *Et de mandato magiſtratus.*
173 *Quid ſi de mandato Tyranni.*
174 *De illis, qui aliorum precibus delinquunt.*
175 *De mandato furtum fieri, & de mandatario.*
176 *Vendens ſeruum tenetur illum præſtare furto noxaque ſolutum.*
177 *Seruus fugitiuus eſt ſui ipſius fur.*
178 *Quomodo emptoribus deceptis ſuccurratur.*
179 *De actione rerum amotarum.*
180 *Ratione turpis quæſtus euitandæ ſuſpicionis, quicquid acquirit vxor conſtante matrimonio præſumitur acquiſiuiſſe de bonis mariti.*
181 *Crimen expilatæ hæreditatis non intentatur contra vxorem.*
182 *Quando vxor relicta furti teneatur.*
183 *Quæ requiruntur, vt actio rerum amotarum locum habeat.*
184 *Datur hæc actio etiam vxori contra maritum.*
185 *Durante matrimonio hæc actio non datur.*
186 *Quomodo vxor teneatur actione in factum.*
187 *Vxor, ex cuius furto vir eſt beneficium conſecutus, an inuito viro de rebus communibus poſſit domino rei furtiuæ ſatisfacere.*

188 *Quando mulier viro prodigo poſſit furari.*
189 *Quomodo vir poſſit corrigere vxorem.*
190 *Turpe,& periculoſum eſt vxorem verberare.*
191 *Vxor optima rara.*
192 *Remedium ad tollendas iugalium altercationes.*
193 *Mulierem in dubiu malam præſumi.*
194 *Fœmininum genus eſſe auariſſimum.*
195 *Defenſio mulierum contra earum calumniatores.*
196 *In dubio mulierem honeſtam præſumi.*
197 *Item virginem exiſtimari.*
198 *Teſtimonium mulieris, quando teſtimonio viri præfertur.*
199 *De mulierum priuilegijs.*
200 *Mitius punitur mulier, quàm maſculus.*
201 *Hermaphroditus quis dicatur.*
202 *Cur hermaphroditi oriantur.*
203 *Quomodo de hermaphroditis fabulati ſunt Philoſophi.*
204 *Et quomodo Poetæ.*
205 *Ortus hermaphroditi eſſe quid portentoſum.*
206 *Fœminę quomodo in mares mutentur rationibus, & exemplis comprobatur.*
207 *Homines in fœminas mutari fabuloſum eſſe.*
208 *Hermaphroditi quando maſculi,& quando fœminæ cenſendi.*
209 *An hermaphroditi in criminalibus, & in teſtamentis teſtes eſſe poſſint.*
210 *An hermaphrodito ſit imponendum nomen maris, vel fœminæ.*
211 *Si neuter ſexus præualet eſt locus gratificationi.*
212 *An hermaphroditus poſthumum hęredem inſtituere poſſit.*
213 *An hermaphroditus ſuccedat in feudo.*
214 *Hermaphroditus tanquam corpore vitiatus non eſt promouendus ad ſacros ordines.*
215 *Quomodo agendum cum hermaphrodito fure.*
216 *De opem ferentibus furtis vxorum, filiorum, ac ſeruorum.*
217 *Domeſtica furta rei modicæ impunita ſunt.*
218 *Furta,quæ iure permittentę fiunt,impunita ſunt.*
219 *De furtis, quę manuum dexteritate fiunt vnam rem pro altera ſubijciendo.*
220 *De artibus furum res alienas ſubtrahentium.*
221 *Furta remigum in triremibus diſſimulantur.*
222 *De Cingaris furibus.*

223 *Cingari a Veneto Dominio eiecti.*
224 *Quomodo ſua arte fur deluſus fuerit.*
225 *Quomodo ſcripturæ falſitas fuerit deprehenſa.*
226 *Quando furta per amicitiam Iudicis cum reo ſint impunita.*
227 *Furta,& alia crimina ab vniuerſitate commiſſa, quando impunita pertranſeunt.*
228 *De vtilitate capienda ex diuiſione in tradendis diſciplinis.*
229 *De delicto commiſſo ab vno, vel a paucis.*
230 *De delicto commiſſo a multis.*
231 *De delicto facto ab vniuerſitate omittendo.*
232 *Aut committendo.*
233 *De Conſilio ſeruatis ſeruandis non congregato.*
234 *De delicto commiſſo ad excitationem Ancianorum.*
235 *De deliberatione propoſita in conſilio, quæ non obtinuit.*
236 *Quid ſi maior pars aſſenſit in delicto grauiſſimo.*
237 *Et quid ſi non appareat de delinquentibus.*
238 *Quid ſi populi vniuerſalis conſenſus exequendo eſt ſubſecutus.*
239 *Quid in delicto graui.*
240 *Quid in leui delicto.*
241 *Si omnes de vniuerſitate conſenſerunt in delicto grauiſſimo, & de euerſione vrbium,& vniuerſitatum.*
242 *Propter enormitatem criminis vnus interdum pro altero punitur.*
243 *Si Conſilium eſt paucorum, quomodo agendum in delicto grauiſſimo.*
244 *Quomodo in graui ſi Conſilium eſt magnum.*
245 *Quomodo autem ſi Conſilium eſt paruum.*
246 *Et quomodo in leui delicto.*

10. §. ANIMO LVCRI FACIENDI.

1 VT illi qui aliena auferunt non animo furandi ab hoc crimine excludantur, dictum fuit in definitione: Animo lucri faciendi, l. Si quis vxori. §. Si quis aſinum ff. de furt. l. Si mulier §. 1. ff. de act. rerum amot. §. Item ſi is, Inſt de vſucap. §. Quia autem, Inſtit. de vi bon. rapt. Alexand. conſ. 135. colum. 4 volum. 1. Rom. conſ. 150. Rol. a Valle, conſ. 45. vol. 1. num. 28. & ſequ. dicit, quod ſicut lucrum requiritur in fure principali, ſic debet etiam eſſe in receptatore rerum furtiuarum, quia acceſſorium debet ſequi naturam ſui principalis, c. Acceſſorium, de reg iur. in 6. l. fin. C. de non num. pecun. allegat gl. in l. Qui iurasse, §. Si pater, ff. de iureiur. Bal. conſil. 250. col. 3 volum. 1. & in conſ. 382. volum. 5. quem ſequitur Crauet. conſ 8. colum 1. in fine, vbi dicit dolum non præſumi in receptāte quando commodum aliquod ad eum nō peruenit Marſil. conſ. 53. numero 29. & ſequ. & in l. Si in rixa, num. 59. ff. ad legem Corneliam, de ſicar.

2 Furtum igitur ſine affectu furandi non committitur, §. Placuit, Inſt. de obl. quæ ex del. naſc. l. Si quis teſtamentum §. fi. ff. ad l. Aquil. §. Sed tamen, Inſt. de vſucap.

3 Hinc eſt, quod ille, qui aliena contrectat, vt alicui iniuriam inferat, furti non tenetur, l. Qui iniuriæ, ff. de furt.

4 Furtum enim & damnum ſunt res diuerſæ, Bal. in l. Nauta, §. Quæcunque, ff Naut. caup. ſtab. Hipp. de Marſil. in pract. crim. in §. Poſtquā, num. 4. & latè in l. De minore, §. Tormenta num. 3 ff de quęſt. Vbi infert, quod ſtante ſtatuto, vt de damno credatur ſacramento accuſatoris, hoc non procedere in furto, quia furtum differt a damno, & ibi quamplures allegat authoritates, & vide ipſius Hippol. conſil. 6. vbi latè hanc rem examinat.

5 Verum tamen eſt, quod vbicunque fit mentio damni dati alicui cōprehendi etiam furtum tenent Rom. in l. 2. ff de dam. infec. & ibi Alexand. num. 3. add. ad Bar. in l. Si quando, C. vnde vi, Bald. in l. Hac edictali, § Iniuria, num. 11. de pace iur. firm.

6 Si quis ergo fructus immaturos decerpſerit, damni, iniuriæ, non furti obligatur, quia non decerpſit, vt lucrum faceret, l. Vetum, & ibi glo. & Bart. & in l. Fullo ff. de furt. l. 2. §. Idem Labeo, ff. de acqua plu. arc.

7 Voluntas enim, & propoſitum maleficia diſtinguunt, d. l. Qui iniuriæ,

tiæ ff.de furt.& hinc infertur illum, qui timore latronum ad locum ſibi prohibitum confugit,non eſſe damnãdum,vt etiã Cic.ſenſit lib.2. de inuent.vbi agit de naui roſtrata in Rhodiorum portum q vi ventorum impulſa,an publicari debeat,cũ ex lege illę roſtratæ naues eſſent publicandæ,quæ in illo portu deprehenderentur, de qua re agit etiam Beneuen.Straccha,in tract.de nauib.par.2.num.26.facit l.Cœſar,ff.de publ.Bar.in l.1.C.de naufr. lib.11. Mart.Laud. in tract.de fiſco,q.17. Marſil.in l.1.§.Præterea, nu.32.ff.de quæſt.

8 Ex prædictis infertur raptorem filiæ illius, cum quo pacem inierat, non per iniuriam,ſed amore percitum, non pacem violaſſe,nec fidem fregiſſe Manr.conſ.169.Alex.conſ.123.vol.2.Maſcard.de prob.concl. 1157.nu.84.& nu.132.Bertaz.conſ.185.nu.13.

9 Etiam ille furti tenetur,qui rem alterius ſubtrahit,vt illam alteri donet,quia ſpecies lucri eſt ex alieno largiri, & beneficij debitorem ſibi acquirere,l.Si pignore,in prin.ff.de furt.

10 Animaduertendumque eſt ne quos offendamus,cum alios adiuuare velimus vt nos docet Cic.lib.2.officiorum.

11 Quid autem iuris ſit,ſi fur dicat accepiſſe animo reſtituendi tractat Cœpol.conſ.40.

12 Cum ergo furtum propter lucrum committatur nulli dubium ex auaritiæ forte emanare, quæ omnium malorum radix meritò appellatur,c.Bonorum,47.diſt.§.Conſiderauimus,&.§. Cogitandum,Auth. Vt iud.ſine quoquo ſuffr.Boſſ.in tit.de furt.num.1.gl.in proœm.Decret.in verbo,Cupiditas.

13 In dubio autem contrectantem rem alienam habuiſſe animum lucrandi,& furtum committẽdi præſumitur, cum enim quis facit, quod ſimpliciter prohibitum eſt,vt eſt rei alienæ ablatio,præſumitur eſſe in dolo,l.1. C.ad l.Corn. de ſicar.l.Si non,C.de iniur.c.1. de præſumpt. no.in l.Dolum,C.de dolo malo. Sicuti è diuerſo in re ſimpliciter permiſſa non præſumitur dolus,niſi ex perſpicuis indicijs comprobetur, vt inquit d.l.Dolum,C.de dolo.

14 An vero ſit neceſſe, vt dolus à principio fuerit, vel ſufficiat ſi poſtea ſuperueniat habetur in l.Pomponius,in fine, ff. de acquiren. rerum dom.

15 Quid autem iuris ſit ſi fur habuit animum lucrandi partem,& non totum illud,quod abſtulit lector accedat ad Ang.de maleſ.in verbo Et veſtem cæleſtem,ver.Et aduertas,& ibi Aug. de Arim. Bar.in §.Si quis l.Vulgaris,ff.de furt.Cœpolla in rep. Authen.Sed nouo iure, C.de ſeru. fug.Ang.in §.Sed ſi damni,d.l.Vulgaris.

16 In praxi autem obſeruatur, vt fur in tantum de furto ad reſtitutionẽ teneatur in quantum abſtulit,& aſportauit. Criminaliter autem teneatur etiam pro illis rebus, quas non aſportauit, ſi de facto fuit impeditus,& per eum non ſtetit quin reliqua aſportaſſet. Mitiori tamen pœna delictum attentatum puniri, qua reuera conſumatum omnis æquitas ſuadet,& alibi diximus.

17 An vero dicatur furtum commiſſum in re quam quis fatebatur ſe furto ſubtraxiſſe, ſi poſtea appareat ſuam fuiſſe tractat Roman. conſ. 113. Multis modis furtum eſt impunitum,resquæ alienæ inuito domino ſurripi poſſunt,vt ex infra dicendis apparebit.

18 Primo neceſſitate cogente; quod etiam in veteri lege permiſſum erat,legitur enim in cap.23. Deuteron. Ingreſſus vineam proximi tui comede vuas quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum. Si intraueris ſegetem amici tui,ſtanges ſpicas, & manu conteres: falce autem non metes,& cap.24.præcipit Dominus meſſoribus vt non reuertantur ad accipiendum manipulum ſegetum in agro relictum: nec quod remanſit ex frugib. oliuarum,nec remanentes racemos in vinea,ſed hæc relinquantur aduenæ,pupillo,& viduæ. Et in Euangelio Lucæ cap 6.legitur: Cum tranſiret per ſata vellebant diſcipuli eius ſpicas,& manducabant confricantes manibus,concordat cap 22.Matthæi,& cap.2.Marci: & in c.Diſcipulos de conſecr. diſt.5. habemus; Diſcipulos cum per ſegetes tranſeundo euellerent ſpicas, & ederent, ipſius Chriſti vox innocentes vocat, quia coacti fame hoc fecerunt. Et de conſuetudine obſeruari, vt,vrgente neceſſitate, quis poſſit vuas, & ſpicas colligere, & manducare tradit Cœpol.de ſeruit. ruſt. præd. cap. 20. De meſſe, & uindemia. De hac materia loquitur etiam Fel. in cap. Querelam in penult. & vlt. col. de iureiur. & in c. Cum acceſſiſſent col. 9. de conſt. Iaſ. in l.Principalibus col. 3.ff. Si cert.pet. Boſſ.in tit.de furt.num.52.& notat etiam Nic Pignolat.ad Rom.ſing. 234. Dec. conſ. 555. num. 12. & conſ.697.num.15.Decian.in tract. crim.lib.6. cap. 34. num. 52. Et ſummus Pontiſ.in c. Si quis propter neceſſitatem,de furtis inquit: Si quis propter neceſſitatem famis, aut nuditatem furatus fuerit cibaria, veſtem, vel pecus, pœniteat hebdomadas tres, & ſi reddiderit non cogatur ieiunare. Sed cum hoc caſu etiam neceſſitate impellente furtum puniatur,dicendum videtur propter neceſſitatem furtum non excuſari. gl ibi reſpondendo huic obiecto ait, & pœnitentiam leuem, & neceſſitatem modicam fuiſſe: quia ſi magna extitiſſet neceſſitas, nulla fuiſſet pœnitentia iniuncta cum in neceſſitate omnia ſint communia.c.1.42. diſt. c. Quod autem 23.

q 7.&c. Sicut ij 47.diſt.c.Duo 12.q.1.& eadem cauſ.quæſt. 2. c. Aurum,c.Non ſatis 86.diſt.notatur in c.Ius naturale diſt 1.& Hoſtien.in d.c. Si quis propter neceſſitatem inquit, vrgente magna neceſſitate, furem in totum excuſari: ſed ſi eſt modica,non omnino excuſari, ſed cogi reddere,vel tribus hebdomadibus ieiunare. Et ideo fur excuſatur,quia ob vrgentem neceſſitatem veriſimiliter credere potuit dominum fuiſſe permiſſurum. §. Placuit Inſt. de oblig. quæ ex del. naſc.& hoc verum eſſe etiam in foro conſcientiæ Abbas notat ibi num.6.Neceſsitas enim non modo non ſubiacet legi,ſed ipſa ſibi legem facit c.2. in fine de obſer. ieiun. & ibi gl.quæ plura ad hanc materiam adducit. & quod non licet neceſsitas licitum facit. c. Quod non eſt licitum de reg. iur. in 6. & c. ſeq. gl. in l. 1. in verbo Expedire,ff.de off. conſ. Afflict. in §. 2. num. 16. de iure prothomiſ. Card. Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 8. tit. 5. num. 10. Quando autem delinquens à delicto excuſetur propter neceſsitatem tradunt Bart. Bald.& reliqui in l.2.§.Cum in eadem ff. ad l.Rhod.de iactu, & ibi Bart. inquit expreſſe,tempore neceſsitatis homines poſſe impune furari, idque verũ eſſe de iure diuino, & humano. Et in d. §.dicitur, Si cibaria in nauigatione deficerent,quod quiſque habet in commune conferat. Et de iſta neceſsitate plura traduntur ibi à Iaſ. & à Firmano, & Petrus Gherar. in ſuo ſing. 100. non pauca recenſet. Iul. Clarus quoque hanc quæſtionem proponit in §. Furtum verſ. Quandoque. Ratio etiam eſt cur hoc caſu furtum ſit impunitum, quia iuſtitia, ac naturalis ratio ſuadet, vt ſatius ſit aliena furari, quàm permittere vt homo fame pereat: duobus enim propoſitis malis quod minus eſt eligi debet, & hinc eſt quod etiam laici poſſunt in maxima neceſsitate compelli per excommunicationem ad ſubueniendum indigentibus. c. Paſce 86. diſt. l. Necare, ff. de lib. agnos. & hoc caſu eleemoſina eſt de præcepto. c. Sicut 47. diſt. & c. Inter opera de ſponſal.

19 Et quamuis multæ ſint ſpecies neceſsitatum apud Iuriſconſultos, vt fatalis, naturalis, & data opera Bald. conſ. 20. lib. 2. Symon de Prætis de interpr. vlt. vol. lib. 1. dub. 1. ſol. 12. num. 9. Famis autem neceſsitas crudelior, & potentior eſt alijs Dec.conſ.555. num.12 Alber. in l. 2. C. de patr. qui fil. deſtr. & faciunt ad hanc materiam tradita à Fel. in c. Omnes col. fin. 1. diſt. Cagnol. in l. Quæ propter ff. de reg. iur. Ripa in l. 3.col.3.ff.de damno infect. Nouell. in pract. crim. tit. de furto num. 13.& huc ſpectat adagium illud ab Authore relatum: Viro eſurienti neceſſe eſt furari. Qui etiam plura cupiunt videre de neceſsitate famis, & ad quæ mala fames ipſa impellat legat.

gar. Tiraq. de retraict. ligna. §. 26. num. 16. & ſeq. vbi latiſsime, & elegantiſsime more ſuo hanc rem tractat.

20 Si autem ſur ad pinguiorem fortunam deuenerit, quod cogente neceſsitate abſtulit reſtituere tenetur Abb. in d. c. Si quis propter neceſsitatem num. 5. arg. l. Neſennius ff. de neg. geſt.

21 Res ſacræ quoque poſſunt piè per chriſtianos infidelibus ſurripi cadaueraque. & ſanctorum reliquiæ auferri facit c. Corpora de conſecr. diſt. 1. & ibi gl. & Archid. vt de corpore ſancti Marci Euangeliſtæ contigiſſe legitur, quod Chriſti fideles ex Ægipto anno 1377. Venetias detulerunt, vbi eſt Reip. protector, ac Tutellaris. Et vt Iudæi timuerunt diſcipulos Redemptoris noſtri eſſe facturos, vnde Pilato dixerunt, vt iuberet cuſtodiri ſepulchrum vſque in diem tertium, ne fortè venirent diſcipuli eius & furarentur eum. Abſit autem, vt rerum ſanctarum, & ſacrarum fures, imo nefarios ſacrilegos excuſare velimus, quos ſeueriſſima animaduerſione eſſe dignos diximus in §. quinto. Sunt tamen quidam, qui Deo obſequium præſtare exiſtimantes bona, & ſpolia clericorum, & prælatorum potiſſimum libentiſſime ſurripiunt: de quibus Ioannes Segura in ſuo Directorio Iudicum parte prima cap. 14. num. 4. inquit: obſecro vidimus vnquam Præſulem aliquem ab humanis deceſſiſſe, in cuius ſpolijs iurgia, & litium anfractus, latrocinia, aut furta deſint?

22 Furtum etiam permittitur, imo ſur præmio afficitur cum ſingulare bonum ex eo reſultat, eaque mente factum eſt. Exemplum eſt ſingulare in Cneo Flauio ſcriba Appij Claudij, qui libro formularũ Actionum eius domino ſurrepto, & populo tradito, adeo hoc munus ipſi populo placuit, vt fur, quamuis libertini filius, Tribunus plebis, Senator, & Ædilis Curulis factus fuerit: vt apparet ex l. 2. §. Poſtea cum Appius Claudius ff. de orig. iuris, & ita bellorum tempore licet vnicuique chriſtianos ſurripere e manibus infidelium, vt liberentur c. Dominus 23. q. 2. & q. 8. c. Vt pridem. Etiam tempore induciarum licet furari homines apud paganos in ſeruitute detentos, ſi eorum animis periculum imminet, vt ſi ad idolatriam patrandam cogantur arg. c. Nulla officia 54. diſt.

23 Nemo tamen exiſtimet ſibi licere aliena ſurripere, vt in publicos, vel pios vſus conuertat, vel in pauperes eroget: eſt enim ſpecies furti de alieno largiri, & legitur capit. trigeſimo quarto Eccleſiaſtici: Imolantis ex iniquo oblatio eſt maculata. & qui offert ſacrificium ex ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui. Et an de re furtiua, vel alio modo illicito

cito quæſita poſſit fieri eleemoſina, vide remiſſiuè notata ab Alberico de Roſate in ſuo Dictionario in verbo, Eleemoſina, vbi agit etiam de eleemoſinis quæ fiunt a monachis ſine licentia prælati, a filijs ſine licentia patris, ab vxore ſine licentia mariti, & faciunt ad hanc rem, cap. Non ſanè, 24. quæſt. 5. cum concordantibus. Nec etiam licet furari adato vel vſurario, vt inde fiat eleemoſina, cap. Neque enim decimaquarta quæſt. 5. Cicer. libro quinto, officiorum inquit. Qui alijs nocent, vt in alios liberales ſint, in eadem ſunt iniuſtitia, vt ſi ipſi in ſuam rem aliena conuertant: ſunt autem multi, & quidem cupidi ſplẽdoris & gloriæ, qui eripiunt alijs, alijs quod largiantur, hique arbitrantur ſe beneficos in ſuos amicos viſum iri, ſi locupletent eos quacunq; ratione, id autem tantum abeſt ab officio, vt nihil magis officio poſſit eſſe contrarium. Videndum eſt igitur, vt ea liberalitate vtamur, quæ proſit amicis, noceat nemini.

24 Ob publicam etiam vtilitatem non punitur furtum, quando ſcilicet furis perſona, & illius opera eſſet Reipubl. valde vtilis, per l. Ad beſtias, ff. de pœnis. Id tamen ſemel tantum eſt concedendum, ne eximia virtus delinquendi materiam præbeat. Nouell. in pract. crim. ad defenſ. tit. 1 num. 131. vbi plures allegat. Bar in l. Sed & reprobari, §. 1 in prin. ff. de excuſ tut. inquit propter eminentem ſcientiam alicuius licitum eſſe iura tranſgredi, quem ſequitur Marſil. in l. Vnius facinoris, §. Cogniturum, num. 71. ff. de quæſt. vbi inquit audiuiſſe a Barbatia eius præceptore alias propter ſupradictam theoricam Bartol. D. Ioann. de Imola obtinuiſſe Bononiæ lecturam ordinariam de mane, licet tamquam aduena ex forma ſtatuti Bononienſis illius lecturæ eſſet incapax, & hoc ob illius ſummam ſcientiam. De hoc etiam copioſè tractat Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 60. verſic. Pariter etiam vbi plura habentur in hac materia. Idem eſt dicendum de eo, qui de ſuo Principe eſt benemeritus, & longè magis cum melius ſit beneficia remunerare, quàm noua expectare, de qua re ibi ipſe Nouell. num. 134. & Iul Clar. in verſ. Vtilis etiam eſt, eadem quæſt. 60. Idque a Cicer. libro 3. offic. confirmatur, dum ſic ſcriptum reliquit: Nam ſi quid ab homine ad nullam partem vtili, tuę vtilitatis cauſa detraxeris, inhumanè feceris, contraque naturæ legem: ſin autem is tu ſis, qui multam vtilitatem Reipubl. atque hominum ſocietati, ſi in vita remaneas, afferre poſſis, ſi quid ob eam cauſam alteri detraxeris, non ſit reprehendendum. Et poſtea eodem in loco ſubdit idem Cicero: Ita lex ipſa naturę quæ vtilitatem hominum conſeruat & continet, decernit profectò, vt ab homine inerti, atque inutili ad ſapientem, bonum fortemque

que virum trans ferantur res ad viuendum neceſſariæ, qui ſi occiderit, multum de communi vtilitate detraxerit. Et quomodo ob egregiè geſta pœna poſſit, vel remitti, vel temperari docet, Tiraq. in l. Si vnquam in verbo, Donatione largitus, num. 54. C. de reuoc. don. & in tract. de pœn. legum cauſ. 49. & Petr. Plaza, lib. 1. Epitom. delict. c. 33. num. 2. & 3. ac etiam Menoch. de arb. iudic. lib. 1. quæſt. 92. & Iul. Clar. loco citato. Sic Principes pro publico ſeruicio, & ob publicam vtilitatem poſſunt vti nauibus, plauſtris, equis, & alijs huiuſmodi etiam inuitis dominis, debent tamen ſoluere iuſtam mercedem, vt tradit Peregr. in tract. de iure fiſci, lib. 1. ti. 1. nu. 27.

25 Et ſic licet auferre gladium furioſo, vel ei ſuum non reddere, ne ſe, vel alium occidat Di. Thom. in 4. diſt. 32. quæſt. 2. & ſecunda ſecundę quæſt. 62. art. 6. Mart. Nauarr. conſil 31. lib. 5. Sotus, libro 4. de iuſt. & iure, quæſt 7. art. 1. Non diſcordat à præmiſſis, l. Bona fides, ff. Depoſiti, vbi Iuriſconſ. concludit non ſummum ius, ſed totius rei æquitatem, quę ex omnibus perſonis, & circunſtantijs reſultat eſſe inſpiciendam, & ſequendam, cum in contractibus ſumma æquitas deſideretur, Incidunt enim ſæpè tempora, (vt Cicer. ſcribit, lib. 1. officiorum) cum ea, quæ maximè videtur digna eſſe iuſto homine, eoque quem virum bonum dicimus, commutantur, fiuntque contraria, vt reddere depoſitum, etiam facere promiſſum, quæque pertinent ad veritatem, & fidem, ea negare interdum, & non ſeruare ſit iuſtum. Et libro 3. offic. ſimili modo docet, multa, quæ natura honeſta eſſe videntur, temporibus fieri inhoneſta, facere promiſſa, ſtare conuentis, reddere depoſita, commutata vtilitate, fieri non honeſta.

26 Non ſolum, vt maius bonum ſequatur, vt diximus, ſed etiam vt maius malum euitetur, conceditur alienæ rei occupatio, vt accidit in depoſitario, qui rem depoſitam reddere non tenetur, cum deponens effectus eſt furioſus, cap. Ne quis 22. quęſt. 2. de qua re agit etiam Cicero lib. 1. offic. vbi inquit, ſæpe incidere tempora, vt promiſſa ſeruari nō debeant. Quattuorque eſſe caſus in quibus res depoſita non eſt reddenda tradit Alberic. de Roſate, in ſuo Dictionario in verbo, Depoſitum. Pari modo in incendijs licet domum vicinam deſtruere, ne ignis alias ædes comburat cohætentes, nec enim inquit, l. 3. §. Quemadmodum, ff. de incend. ruin. & naufr. iniuria hoc facit, qui ſe tueri voluit, cum alias non poſſet: Nam tua res agitur paries dum proximus ardet. Et in l. Si alius, §. Eſt & alia, ff. Quod vi aut clam. dicitur, deſtructorem alienæ domus timore ignis imminentis non teneri, quoniam nullam iniuriam, aut damnum dare videtur, æquè perituris ædib.

In re enim ſine dubio illico peritura niſi rapiatur,impunitum eſt ſurtum,vt quando ſurripitur materia domus, quæ comburitur,l.3. ff.ad legem Iuliam de vi publ.in illis verbis: Item tenetur, qui ex incendio rapuerit aliquid præter materiam,quod quidem damnum communibus expenſis refici debet, l.1.ff.ad legem Rhod. de iactu. Bald.in l.2. ff.eod.Hippol.de Marſil.in l.1.in prin.ff.ad legem Cornel.de ſicar.numero 116.117.

27 Hinc eſt,vt ad tumultum euitandum non ſolum liceat bona aliena ſurripere,ſed etiam impunè occidere, l.penult. C. ad legem Iul. de ſicar.cap. De his vero 50.diſt.cap.Placuit,de conſecr.diſt.1. faciunt tradita a Decian.in tract.crim.cap.34.de excuſat.reorum ſacril. num.20. & 23. Hinc quoque infertur inuitum impunè poſſe ex domo etiam propria extrahi,ſi ipſa domus ruinam minatur, gloſſ.in cap. Ipſa pietas,23.quæſt.4.Fel.in cap.Contingit,colum.2.de ſenten. excommun. Hippol.de Marſil.ſingul.189. Tu audiſti. Ex eadem cauſa,qui in ſuo fundo alienam plantam ponit, poſtquam radices egerit ſuam facit, l.Adeo, §.fin. ff.de acqu.rerum dom. §.Si Titius, Inſt.de rerum diu.& ratio eſt allegata in ſupracitatis iuribus, quia eſſet abſurdum arborem alterius eſſe, quàm illius in cuius fundum radices egit: ſed huius rationis ratio illa eſt,quam ſupra diximus, ne maius ſequatur malum, prout ſequeretur,ſi domino permitteretur, vt illam inde extirpare poſſet.

28 Non debet etiam fur puniri, ſi conſtet eum, cui res furto ſurripuit fuiſſe eius debitorem, nec ab eo potuiſſe creditum ſuum conſequi: hancque eſſe communem Doctorum ſententiam teſtatur Didacus, libro 1.reſolut.cap.2.poſter.numerum 15.verſic.Quarto eodem quem Iul.Clar.refert,& ſequitur in libro 5.ſentent.§.Furtum,verſic.Excuſatur,cap.Non ſanè,14.quæſt.5.Petr.Calæfatus,conſ.ſuo,quod eſt 106. inter varia conſil.crim.nume.3. Hippol.de Marſil. in pract. crim.in §. Conſtante,numero 36.37. plura dicit, ad quem lector accedat. Et Decian.in tract.crim.cap.de excuſat.reor.ſacril.num.27.dicit creditorem laicum excuſari,ſi debitorem ſuum clericum fugientem,vel de fuga ſuſpectum detinet,vt ſibi ſatisfaciat,iuxta tradita in l. Ait Prætor, §.Si debitorem,ff. Quæ in fraud.cred.allegat,cap.Vt famæ,de ſenten. excommun.& Bernar.Lauren.in tract.de poteſt.ſecul.ſuper eccleſ.numero 21.

29 Et ſi non poſſum rem meam à te poſſeſſam recuperare poſſum æquiualentem à te ſurripere c.Dominus noſter 23.q.2.Innoc.in c. Cū olim,il primo de reſt.ſpoliat gl.in c. Ius gentium 1.diſt.quam reputat

ſingu-

ſingularem Felin.in c. Quoniam in vlt.col.de Symon. Innocent. in c. Qui plerumque,de immun. eccl. quem ſequitur Bald.in l. 1. col.2.C. de teſtibus. Alex.conſ.135.Circa primum col. 1. vol.1. & in l. Si quis in tantam C.Vnde vi, & in conſ.476. Pulchrè reſpondit col.penult.& conſ.474.Viſa inquiſitione in 3.col.Bald.in l.2.in 15.col. C. de ſer. & acqua,Felin.in c.penult.de homic.Hippol.de Marſil.in ſing.177 Malitijs hominum obuiandum eſt. Nouell. in pract.crim.in tit.vbi agit de furto num.12.Plot.in tract.de in lit.iur.§.52. num. 8. quem refert, & ſequitur Scappius in tract.iuris non ſcripti lib.5.cap.155.num. 5. dicit, famulus, qui domino ſuo tantum aufert, quantum ſibi debetur ex ſalario, non debet puniri, & ſic furtum hoc caſu eſſe impunitum: quod verum eſſe non arbitror, nec in iudicijs admitteretur,niſi ſeruus, aut nullo modo, aut difficulter ſalarium conſequi potuiſſet. Alex.conſ.135.col.2.lib.1.Cæpol.conſ.26. Magnificè, & generosè. Petr. Calæſat. in ſuo conſ.quod eſt 106.inter varia conſ.crimin.nu.3. Et, quod grauius eſt, pro ſuis bonis recuperandis licet in continenti bellum gerere,l.3.§. Eum igitur ff. de vi, & vi arm. & ſi non daretur copia iudicis, ad quem poſſet haberi perfugium, etiam ex interuallo liceret bellum indicere,l.Nullus C.de Iud. & cælic.l.Si alius,§. Belliſſimè ff.Quod vi, aut clam.

30 An vero ille,qui pecuniam ſibi debitam à debitore fugiente abſtulit teneatur illam communicare cum alijs creditoribus habetur in l. Ait Prætor,§.Si debitorem,ff.Quæ in fraud.credit. Iaſ.in prin.Inſt.de act.num.72.Socin.reg 78.Bald.in l.1.num.2. C. Locati, & in l. Si vt allegas C.ad l.Corn. de ſicar.

31 Illũ etiam qui exigit, quod ſibi non debetur furtum facere non eſt ambigendum. Et ideo qui per errorem non debitum ſoluit, illud per condictionem indebiti repetere poteſt. Cum tamen ex quibuſdam cauſis per errorem non debitum ſolutum repeti non poſſit, tunc dici poteſt furtum permitti, quod accidit in illis cauſis,in quibus inficiando lis creſcit: veluti quando ſacroſanctis Eccleſijs, alijs ue locis venerabilibus, quæ religionis, vel pietatis intuitu honorantur fuerunt non debita ſoluta, tunc enim non repetuntur. §. Ex quibuſdam Inſt. de oblig. quæ ex quaſ. contr. naſc. l. Eleganter §. fin. ff. de cond. indeb. & l. Ea quæ C. eod. Et in caſu l. 1. ff. de cond. indeb. quando, ſcilicet indebitum fuit ſolutum ſcienter, non autem ignoranter. Et quando vigore ſentententiæ indebitum ſoluitur l.1.C.eod. Ac etiam ſolutum propter tranſactionem licet indebitum non repetitur, l. In ſumma §. Et quidem ff. de cond. indeb. & l. 2. C. eod. Et quotieſcum-

cumque quis iurauit ſibi deberi, etiam iuramentum deferente aduerſario non datur repetitio. l. Nam poſtea §. 1. ff. de iureiur. Item quando indebitum ſolutum fuit cauſa pietatis non eſt repetitioni locus l. Cum is, §. Si mulier ff. de cond. indeb. Et quando quoque quis ſoluit quod ab alio debetur l. Hæreditate C. de pet. hæred. dum tamen nomine debitoris ſoluiſſet l. Si plenè §. 1. ff. de cond. indeb. gl. magiſtralis in §. Ex quibuſdam Inſt. de oblig. quæ ex quaſ. contr. naſc. in verbo, Quod per errorem.

32 Licet etiam domino, qui rem ſuam alicui commodauit, illam contrectare, & ſurripere, nec furti tenetur; quia illius, cui auſertur non intereſt: niſi forte ob impenſas in re commodata factas commodatarius eiuſdem rei retentionem haberet; hoc enim caſu quaſi loco pignoris eſt res commodata, & ideo tunc dominus furti tenebitur, l. Creditoris, §. Dominus ff. de furt. l. Rem mihi in ptin. ff. Commod.

33 Pari modo licere domino rem ſuam penes alium depoſitam ſurripere tradit Hippol de Marſil. in ſua pract. crimin. in §. Conſtante num. 35. Idque verum eſt etiam e manibus clerici, vel ſi illum expellat de domo ſua in qua inuito domino morari volebat, abſq; eo quod expellens incurrat in excommunicationem, vt tradit Card. in clem. 1. de pœnis. quæſt. 6. quem refert, & ſequitur Decian. in tract. crim. cap. de excuſat. reorum ſacrilegij num. 19.

34 Non tamen domino licet precium ſuæ rei furtiuæ à fure venditæ ipſi furi ſurripere, & ſi hoc facit, furti tenetur; quia quod ex re furtiua redigitur furtiuum non eſt. l. Qui vas, §. fin. ff. de furt.

35 Et ſimiliter debitor rem ſuã creditori pignetatam ſurripiens furtum facit, §. Aliquando Inſt. de oblig. quæ ex delic. naſc. cum concordantibus.

36 Rei communis etiam impunitum eſt furtum, quia ſicuti ſocio non competit actio, l. Merito, ff. pro ſoc. ſic in priuatis delictis non oritur actio Reip. Hippol. de Marſil. in ſua pract. crimin. §. Conſtante num. 35. Et meum dicitur, quod commune eſt. Dec. in l. Id quod noſtrum num. 4. cum ſequ. ff. de regul. iur. & in c. Ratio num. 9. de præben. Socin. in l. Serui electione §. 1. num. 8. & ibi Ripa num. 10. ff. de legat. primo. Et hoc verum eſt in dubio, quia præſumitur accepiſſe partem ſuam, ſed ſi conſtat de contrario eſt furtum. l. Si ſocius communis rei ff. de furt. & ibi Bart. Alex. conſil. 17. col. vlt. vol. 4. & conſil. 104. vol. 1. Angel. de malefic. in verbo, Et veſtem cæleſtem, colum. 14. & in §. 1. colum. 2. Inſt. de

oblig.

oblig. quæ ex del. naſcun. l. Rei cōmuni, & l. ſequen. ff. Pro ſocio. l. Sabinus ff. commu. diuidun. not. in l. Duo fratres. ff. de acqu hæred. Alc. in tract. de præſump. reg. 3. præſump. 1. & Iuriſconſ. in l. Merito, ff. Pro ſocio. inquit: Plerumq; credendū eſt, eū qui partis dominus eſt, iure potius ſuo vti, quàm furti conſilium inire Bar. in d. l. Merito & ibi in ſuis addit Card. Alban. Cœpol. conſil. 4. colum. 3. numero 10. Maſcard. de probat. concluſ. 224. nume. 1. vbi plura adducit ad quem lectorem remitto.

37 Ille etiam qui habet animalia ad ſocidam, vt dicunt, vendendo illorum fœtus non committit furtum, vt ſcribit Iacob. de Belu. in ſua pract. crim. in rubr. de furt. numero vigeſimo primo, quem ſequitur Scappius in tract. iuris non ſcripti, libro quinto, cap. 145. de furt. numero 8.

38 Tanto magis impunè poſſunt illa auferri, quæ naturali iure omnibus communia ſunt, vt eſt aer, aqua profluens, & mare, & per hoc littora maris vt inquit Iuſtin. in §. Et quidem. Inſt. de rerum diu. l. 2. & l. Nemo, ff. eod. l. Si apes, ff. de furt.

39 Idem eſt de ijs, quæ in littore maris inueniūtur, vt ſunt lapilli, gemmæ, & cætera huiuſmodi, quæ inuētoris fiunt, nec in illis furtum committitur § Item lapilli. Inſt. de rerum diuiſione, l. Item lapilli, ff. eodem titulo.

40 De feris beſtijs, volucribus, ac piſcibus idem eſſe docet Iuſtin. in §. Feræ, Inſt. de rerum diuiſione. Hæc enim cum in bonis nullius ſint occupantium fiunt, vt latius ſup. in §. 6. diſſeruimus.

41 Eripi etiam impunè poſſunt res non ſolum a furibus in actu furandi, ſed poſtea etiam ijs, qui nihil furati ſunt, quando repreſaliæ ſunt conceſſæ.

42 Repreſalia eſt facultas a Principe, ſuperiorem non habente, ſubditis, cauſa cognita, conceſſa, aduerſus exteros quoſdam, ad magnas res repetendas, quæ tēpore pacis, vi publica ab exteris illis ablatæ fuerunt, nec principis prædatoris, ſuperiorem non habentis, iuſtitia ſuffragāte, res ſuas cōnſequi poſſunt.

43 Repreſaliam diximus vulgare vocabulum ſecuti: verum cum repreſaliarum vſus minimè nouus ſit, vt Bartolus credidit, nouo hoc, nec latino vocabulo exprimi non debuit: ſed cum a vetuſtiſſimis legibus Romanis originem traxerit, vt etiam Zaſius in l. 2. ff. de orig. iuris tradit, eleganti proprioque nomine ſignificari potuit: cumque latinè pignorationes vocentur, perperam Doctores noſtri repreſalias dixerunt. Cuius quidem verbi improprietatem etiam Gregorius Summus Pontifex

tifex

tiſex animaduertit, dum enim cap. primo, de iniur. & damnò dato repreſalias contra eccleſiaſticas perſonas prohibet, inquit: Et ſi pignorationes, quas vulgaris elocutio repreſalias nominat, in quibus alius pro alio prægrauatur, tamquam graues legibus, & æquitati naturali contrariæ, ciuili ſunt conſtitutione prohibitæ, & quæ ſequuntur. Demoſthenes autem Androlepſiam videtur repreſaliam dixiſſe, dum in hanc ſententiam ſcripſit: Si quis violenta morte obierit, pro hoc gentilibus, & cognatis androlepſiæ ſunto, quo ad iudicium cædis, pœnaſque ſubierint, vel necis auctores dediderint. Et quamuis Demoſthenes hoc loco androlepſiam dicat permiſſam non contra illos, qui profugos receptaſſent, ſed aduerſus illos, apud quos cædes facta fuiſſet, id fortaſſe Orator dixit, quia ſic cauſæ ſuæ expediebat: licebat ergo priuato conſilio androlepſiam exercere, qui autem eam, vel non iure poſtulaſſent, vel perperam exercuiſſent, mulctabantur. Hermolaus Barbarus hãc rem clarigationem appellari poſſe exiſtimauit, cum aliud verbum Græcum, vel Latinum non adinuenerit, quo res omni tempore vſurpata ſignificari poſſet, & nõ ab re: clarigatio enim apud Romanos fiebat per Patrem patratum cum ad hoſtium exercitum miſſus, præfatis quibuſdam verbis ſolemnibus, clara voce dicebat, ſe aliquam rem ab hoſtibus abductam, vel vſurpatam repetere, ob idquè bellum denunciare, qua clarigatione facta, licebat res hoſtium repetere, atque impunè contrectare. Liuius libro 8. In Veliternos veteres Ciues Romanos, quod toties rebellaſſent, grauiter ſæuitum, & muri deiecti, & Senatus inde abductus, iuſſitque trans Tyberim habitare, & eius, qui trans Tyberim deprehenſus eſſet, vſque ad mille paſſus, ducentum pondo clarigatio eſſet. Has repreſalias Iodochus repredationes non ineptè appellauit. Diximus in definitione facultas, quia eſt ius, auctoritas, & poteſtas a Principe ſuperiore attributa.

44 Diximus a Principe ſuperiorem non habente, quia Reguli, & Feudatarij & alij dominantes, qui ſuperiorem habent, quamuis olim haberent ius concedendi litteras repreſaliarum, hodie tamen non habet, & tamquam de regalib. Principis hoc reſeruatum intelligitur illis Principibus, qui ſuperiorem non recognoſcunt.

45 Diximus ſubditis conceſſa, quia repreſaliæ illis non conceduntur, qui eo tempore, quo damnum paſſi ſunt, ſubditi non fuerunt, vt fraudes, & confuſiones tollantur. Qui ergo petunt ſibi repreſalias concedi, debent vectigalia, & reliqua patriæ onera perſoluere, vt ſubditi faciunt, niſi forte aliqua inmunitate iuuentur, & ab ipſa vectigalium ſolutione aliquo priuilegio liberati ſint. Auth. Habita. C. Ne filius pro

Y patre,

patre, vt ſunt ſtipendiatij, l. Municipes, ff. ad mun. & de incol. l. Hæres abſens, & ibi gl. ff. de iud. & Principum Conſiliarij, l. Ciues, & ibi gloſ. not. C. de incol. libro 10.

46 Debeo ergo proprium Principem adire, eique exponere mea bona mihi vi publica fuiſſe ablata, mihique a Principe prędatoris mea bona repoſcenti iuſtitiam vel expreſſe fuiſſe negatam, vel differendo tacitè diſſimulatam, ideoque eius gratiam implorare, vt mihi litteras ad prædatoris Principem concedat, vt iuſtitiam exerceat ad hoc, vt mea bona conſequi valeam. Hanc reſtitutionem ſi iterum recuſauerit, redeo ſecundò ad proprium Principem, eumque obſecro, vt, cum iuſtitia mihi denegetur, velit ſuam potentiam interponere, & repreſalias litteras mihi concedere, ac facultatem largiri, vt a quocunque ſubdito eiuſdem exteri Principis, in eius iuriſdictione commorante bona apprehendere, eaque vendere, vel quemcunque illius ſubditum etiam cõprehendere, donec fuerit mihi integrè ſatisfactum, cum alio æquiori modo non poſſim mea bona mihi iniuſtè ablata repetere, & ſic litteræ concedi ſolent.

47 Cauſa cognita dictum fuit, quia non debet iuſtus Princeps facile repreſalias concedere, niſi prius eidem legitimè conſtet de violenta rerum ſubditi ſui ablatione, & de iuſtitia eidem denegata.

48 Aduerſus exteros additum fuit in definitione, quia repreſaliæ non conceduntur contra ſubditos, quos Princeps poteſt via ordinaria per ſententiam condemnare, & ad bonorum ablatorum reſtitutionem compellere.

49 Non tamen omnibus exteris repreſaliæ conceduntur, ſed quibuſdam, & ideo in definitione dictum fuit: Quoſdam: nam contra Legatos, ſeu Nuntios, qui iure gentium tuti ſunt, l. Sancitum, ff. de rerum diu. l. 2. § Legatis ff. de iud. & ibi gloſſ. in verbo, Deſtinati, repreſaliæ non habent locum, nec etiam contra eorum familiares ſeu ſeruos, eorum ve bona. Idem dicendum eſt de clericis, iudicibus, ſtudentibus, & eorum bonis, ac famulis, contra ipſos enim non conceduntur repreſaliæ, Doctor. in Authen. Habita, C. Ne fil pro patre. Pari ratione excipiuntur, qui inuiti ad aliquem locum ſe conferunt, vt ſunt illi, qui perſonaliter in ius vocantur, vel ad teſtimonium dicendum ſunt citati, vt no. in l. 2. ff. de iud. vel qui ventorum, ac procellarum vi ad aliquem locum impelluntur, vt nauigantibus interdum accidit Authen. Nauigia, C. de furt. Immunes quoque a repreſalijs ſunt peregrini, qui loca ſacra, religionis gratia petunt, Authē. Omnes peregrini, C. com-

C.commu.de ſucceſſ.gloſſ.in l.2.§.Idem Claudio,ff.de iud. Et illi, qui ad publicas,& priuilegiatas nundinas ſe conferunt repreſaliarum periculo tuti ſunt in loco nundinarum,vbi capi,vel detineri non poſſunt, l.Vnica,C.de nund.

50 Ad magnas res repetendas dicitur, quia remedia ſubſidiaria, vel odioſa,pro modica re concedi non ſolent,vt in reſtitut.in integrum,l. Scio.ff.de reſt.in integrum,multo minus pro re parua ſunt repreſaliæ concedendę.

51 Quæ tempore pacis ablatæ fuerunt dicitur, quia ea quæ bellorum tempore auferuntur, legitimè ablata cenſentur, tunc enim omnia delicta, & cædes ipſæ vtrinque permiſſæ ſunt, l.Naturalem, §. fin.ff. de acqu.rerum dom.& pace ſequuta de offenſis,& damnis, vigente bello, illatis amplius non agitur, cum omnia per pacem hincinde remiſſa intelligantur, vt habetur in extrauagan. De pace Conſtantiæ.

52 Vi publica additum fuit, quia ob furta generaliter concedi non ſolent, ſed conceduntur ut uis publica puniatur, aut inferenda inhibeatur, aut damnum paſſo hoc remedio ſuccurratur,& ideo cum hoc ſit remedium aduerſus prædationes non impropriè,vt diximus, repreſalię repredationes quoque dictæ fuerunt.

53 Ab exteris dicitur, quia ſi bona noſtra à noſtri Principis ſubditis auferantur alia via ordinaria nobis ſuccurritur.

54 Nec Principis prædatoris iuſtitia ſuffragante res ſuas conſequi poſſunt, etiam legitur in definitione, quia non conceduntur repreſalię niſi poſt denegatam, vel diſſimulatam iuſtitiam a Principe prædatoris.

55 Superiorem non habentis poſtremo dictum fuit,nam ſi iudex ſuperiorem recognoſcens iuſtitiam mihi deneget poſſum appellare. & ad illius ſuperiorem magiſtratum recurſum habere ſi vero iſte quoque iudex appellationis pari iniquitate mihi iuſtitiam, aut denegaret, aut diſſimularet, tunc ad meum Principem recurrere poſſum pro repreſalijs litteris impetrandis.

56 Non enim repreſaliæ ſunt concedendę, quando alia via poſſum a prędatore res meas repetere,& conſequi. Verum cum id mihi exteri Principis iniuſtitia non conceditur, ſed patitur ſubditum ſuum mea ſubſtantia iniuſtè ditari, ſubſidiarium hoc remedium a legibus ſubminiſtratur,vt alterius ſubditi iactura meum damnum reſarciatur idque permiſſum videtur ad par pari referendum, quemadmodum enim exterus Princeps patitur alterius ſubditi iactura ſuum ſubditum

locupletari, ſic alterius incommodo reſarciri æquum videtur. hocque remedio Principes promptiores redduntur ad exteris iuſtitiam ſubminiſtrandam, & ſubditis non permittendum, vt exterorum bona inuadant, atque vſurpent. Omni autem iure repreſalias concedi teſtatur Iacob. a Canibus, in tract. repreſal. & Bar. in ſuo tract. repreſaliarum, de quib. habetur etiam apud Di. Thomam, 2. 2. q. 40. ad quos breuitatis gratia lectorem remitto.

57 Illud tandem non eſt prætermittendum, captum pro repreſali jus poſſe, quod ſoluit repetere ab eo, cuius cauſa conceſſæ fuerunt repreſaliæ. Bar. & Ludou. Rom. in l. 2. §. Item in facto, ff. de verborum obl. Fel. in cap. De cætero, in fine, de hom. Paul. de Caſtr. Alexand. & Iaſ. in l. 2. §. fin. ff. de cond. cauſ. dat. Ioan. And. in add. ad Spec. in tit. de iniur. §. primo.

58 Conceditur etiam iter facienti equum ſuum paſcere ex alienis frugibus natis penes viam in vicinis agris inuito domino, poteſtque vti herba, ac viridi ſylua pro vſu, & commoditate ſua, §. fin. de pace tenenda, & eius viol. in vſibus feudorum. Quod tamquam ſingulare notatur a Ludou. Roman. in ſuo ſing. ducenteſimo trigeſimo quarto. Quod etiam Plato in ſuis legibus conceſſit; ſic enim libro octauo ſcriptum legimus: Peregrinus in ipſo itinere, ſi tranſeat ſolus, aut cum vno tantummodo, fructus non reponendos, ſi velit, hoſpitali cum venia, guſtet.

59 Militibus quoque, qui iuſto bello militant conceditur, vt ſi indigeant, victum prædando ſibi parare poſſint, Ang. in l. 2. §. Cum in eadem, ff. ad leg. Rhod. de iactu.

60 Et quæ in iuſto bello capiuntur iure gentium noſtra fiunt, nec furtiua dicuntur, §. Item ea, Inſt. de rerum diuiſ. l. Naturalem, §. fin. & l. Adeo, & l. Transfugam, ff. de acquirenda rerum dom. & l. prima, ff. de acquirenda poſſeſſione, Iaſ. in §. Rurſus, Inſt. de act. & legitur in cap. trigeſimo primo, Numeri: Vnuſquiſque enim, quod in prǽda rapuerat ſuum erat.

61 Hoſtibus etiam perpetuis, ac infidelibus furari permiſſum eſt. l. Non ſolum, C. de commerc. & merc. §. Item ea, Inſt. de rerum diu. l. Nauigia, C. de furt. & facit illud quod habetur in diuinis litteris: Auferetur a vobis regnum, & dabitur genti facienti iuſtitiam. Et labores impiorum pij edent. Nec a præmiſſis abhorret illud Virgilianum lib. 10. Æneid.

Adueniet iuſtum pugnæ, ne acceſſite, tempus
Cum fera Carthago Romanis arcibus olim

Exi-

Exitium magnum, atque alpes immittet apertas.
Tum certare odijs, tum res rapuiſſe licebit.

62 Et hoſtium ſepulchra poſſumus diruere, & eorum lapides in quelibet vſum conuertere, l. 4. ff. de ſepul. viol.

63 Pyratas quoque poſſe impunè ſpoliari ſcribit Bald. in Authent. Nauigia, C. de furt. & propria authoritate diripi poſſe, inquit Angel. conſil. 290. Thema tale eſt. & eandem quem refert, & ſequitur Straccha in trac. de nautis, par. 3. numero 31. Cæpol. in Authent. Sed nouo iure, C. de ſeru. fug.

64 Et quia, vt in §. quartò, diximus, fœneratores inter fures connumerantur, ideo etiam illis conceditur, vt ab hoſtibus, quibus furari licet, vſuras exigere poſſint, ex Di. Ambroſij doctrina relata, in cap. fin. 14. quæſt. quarta, ſic dicentis: Ab illo exige vſuram, cui merito nocere deſideras, cui iure inferuntur arma, huic legitimè auferuntur vſuræ, quem bello vincere non potes, ab hoc vſuram exige, quem non ſit crimen occidere: ſine ferro dimicat, qui vſuras flagitat, ſine gladio ſe de hoſte vlciſcitur, qui fuerit vſurarius exactor inimici: ergo vbi ius eſt belli, ibi ius vſuræ, faciunt tradita per Ludou. Roman. in l. Si vero, §. De viro, ff ſoluto matrimon. in decima quinta fallent. Ioann. de Anan. in cap. primo, in penult. colum. de vſur. Hippol. de Marſil. in l. 1. §. Præterea, numero trigeſimo quarto, ff. de quæſt. Contrarium tamen videntur tenuiſſe, Ioann. de Anan. & ibi latè Auguſt. Bero. num. 114. in cap. primo, de vſur. Hoſtien. in ſumma, eodem titulo, §. An aliquo, octaua fallent. Doctor. in d. cap. Ab illo, Socin. in tract. fallent. reg. 3. caſu 29.

65 Hoſtes autem ſunt illi, quibus populus Roman. vel Imp. ſeu Summus Pontifex bellum indixerunt. Item contra illi hoſtes dicuntur, qui Chriſtianis bellum indicunt. ſiue ſint fideles, ſiue pagani, l. Hoſtes, ff. de capt. & poſtlimin. reuerſ. l. Quos nos, ff. de verborum ſignification. Quomodo autem Fœcialis populi Roman. hoſtibus bellum indiceret ſcribit Aulus Gellius, libro decimo ſeſto, capitulo quarto, noct. attic.

66 Quæ autem in alijs bellis capiuntur, quæ inter alios Principes inferiores geruntur, quamuis ſerui non efficiantur, vt tradit Innoc. in c. Olim cauſam, de reſt. ſpol. quem ſequitur Bart. in d. l. Hoſtes: Res tamen captæ in huiuſmodi bellis efficiuntur capientium, vt Inn. & Bart. tradiderunt in locis ſupradictis.

67 Non tamen licet militibus inter ſe furari, immo hoc expreſſe prohibitum eſt, inquit enim l. 3. ff. de re mil. Qui aliena arma ſurripuit,

gradu militiæ pellendus eſt, l. Nam omnes verſicul. Qui deſertioni, ff. de re mil. Et de hac re tractat Aulus Gellius, in cap. quarto, libro 16. noct. attic.

68 Cum ſupra diximus, quædam furta in bello iuſto facta eſſe licita, clarè deprehenditur non omne bellum eſſe iuſtum, nec omne iniuſtum: falſa eſt enim opinio Manichæorum exiſtimantium, omne bellum eſſe iniuſtum, & Eraſmi, qui in hoc illos ſequutus eſt: ſi enim bellum, & maximè defenſiuum, eſſet iniquum, nec alicui priuato homini liceret ſuum corpus tueri, & vim ſibi illatam vi repellere; quod non ſolùm omnia iura ſuadent, ſed ipſa natura docet. Et in diuinis litteris multa iuſta bella recenſentur, multique homines bello clari celebrantur Eccleſiaſtici, cap. quadrageſimo quarto, & ad Hæbreos cap. vndecimo, inter cæteroſque in veteri teſtamento Dauid refulget, & in nouo Centurio. Et cum Ioannes à militibus interrogaretur, quid facerent, vt ſalui fierent, eidem cap. tertio, Lucæ reſpondit: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendijs veſtris, ex quo loco intelligitur bellum non prohibuiſſe.

69 Triaque potiſſimum ſunt bellorum genera: quædam offenſiua ſunt; quædam defenſiua, quædam autem punitiua, quæ ſuſcipiuntur ad ſubditos rebelles, vel alio delicto criminoſos plectendos.

70 Ad hoc autem, vt bellum iuſtum ſit, illud in primis animaduertendum eſt, vt a Principe auctoritatem habente ſuſcipiatur, & ſic ab eo, cui bellare fas eſt, cap. Militare, & cap. Dominus noſter vigeſimatertia quæſt. ſecunda. Et regulariter, qui ſuperiorem Principem recognoſcit, non poteſt bellum offenſiuum, ſeu punitiuum gerere eo irrequiſito, eo ſcilicet, qui iura Imperij habet, vt docet Bartol. in l. Hoſtes, in fine, ff. de capt. & poſtlim. reuerſ. Oldrad. conſil. 70. Iul. Ferretus in tract. de iuſto, & iniuſto bello, numero 8. Didac. Couarr. in c. Peccatum par. 2. §. 9. num 12 de reg. iur, in 6. Ang. conſ. 367. In quæſtione vertente col. 3. verſ. 3. In defenſiuo autem non eſt opus hac licentia. Peregrinus de iure fiſci lib. 1. tit. 1. num. 15. Debet etiam ex iuſta cauſa ſuſcipi, de qua re tractat Di. Thomas ſecunda ſecundæ q. 40. attic. 1. Debet quoque indici: nam cum bellum ſit vltimum remedium exequendæ iuſtitiæ, ideo antequam ad hoc violentum remedium deueniatur, exemplo bonorum medicorum, faciliora remedia ſunt tentanda: & ſic mittendi ſunt Legati pro componenda diſſenſione belli. Deſideratur etiam iuſta intentio illius, qui ſuſcipit bellum,

lum; ideo ſcriptum eſt: Militare non eſt peccatum, ſed propter prædam militare peccatum eſt, c. 5, 23. q. 1. Poſtremo debent etiam iura belli ſeruari in ipſo belli progreſſu: vt ſtare promiſſis; & fidem datam, etiam hoſti ſeruare: Legatos iure gentium tutos non lædere, ſtratagemmata autem, & inſidias adhibere licet d. c. Dominus noſter 23. q. 2. & docet Di. Thomas loco citato: & quando bellum dicatur iuſtum tradit etiam gl in c. 1. 23. q. 2. Noſtri autem Doctores dicunt duo ſaltem requiri, vt bellum iuſtum dicatur, cauſam iuſtam, & conſenſum Imperatoris, illius ſcilicet Principis, qui ſuperiorem non recognoſcit, & habet ius belli indicendi Doct. in l. 1. in prin. & ibi Ripa num. 69. ff. de acquir. poſſeſ.

71 Cum etiam banniti cenſeantur hoſtes Principis, & ideo ex forma Statutorum, etiam poſſint impunè offendi, & occidi, quæritur an quis impunè poſſit etiam illis eorum res auferre? Abſque dubitatione non poteſt aliquis ea bona, quæ bannitus ſecum non habet arripere: nam aut fuerunt in fiſcum delata, & ad Principem pertinent; aut confiſcata non fuerunt, & eidem auferri non debent, cum illa iure poſſideat l. Papinianus exuli ff. de minor. Doct. in l. 1. C. de hæredibus inſtit. Peregr. in tract. de iure fiſci lib. 3. tit. 7. de bannitis num. 3. Non enim bannitus ſub pœna capitali amittit bona ſua, niſi id expreſſe lege caueatur, vel in ſententia exprimatur: quia ſententia, quæ eſt ſtricti iuris, non recipit aliquam extenſionem, ſed ſtrictam interpretationem Bald. in l. Data opera num. 84 C. Qui accuſ. non poſ. Alex. Corn. & reliqui ſcribentes in d. l. 1. C. de hæred. inſtit. Decian. conſ. 64. num. 44. vol. 3. Nec in his fit extenſio de caſu ad caſum, etiam ex maioritate rationis. notat. in Auth. Quas actiones C. de ſacr. Eccl. Salyc. in l. fin C. de per. & commod. rei vend Peregr. de iure fiſci lib. 3.

72 Imo nec etiam dominus rerum furtiuarum habet actionem contra ea arma, ac inſtrumenta, quibus fur furatus eſt ſi apud extraneum emptorem reperiuntur, ac ſingularem ſucceſſorem, quamuis omnia bona furis ſint pro rebus ſubtractis hypothecata: ſecus tamen eſt ſi ipſa bona reperiantur penes furis hæredem, ac vniuerſalem ſucceſſorem Iaſ. conſ. 170. Nomine magnifici vol 2. relatus à Beneuen. Straccha in tract. de nauibus part. 2. num. 17. & ab eo ſequutus in quæſtione: An illi quorum bona fuerunt à pyrata direpta habeant actionem contra pyratæ triremem à tertio emptore poſſeſſam.

73 Dubium autem eſt quo ad bona, quæ ſecum bannitus habet an eo viuente illi auferri poſſint in eo loco, in quo offendi poteſt: & videtur poſſe; quia ſi licet eum offendere, & necare, multo magis ſpoliare.

quod etiam videtur Cic. ſenſiſſe, dum lib. 3. officiorum ſcriptum reliquit: Non eſſe contra naturam ſpoliare eum ſi poſſis, quem honeſtum eſt necare, tradit Hyppol. de Marſil. in l. Vnica, C. de rapt. virg. num. 36. Cui enim conceditur quod eſt plus, videtur etiam conceſſum, quod eſt minus, l. Cum furti ff. de in lit. iur. l. In eo quod plus ff. de reg. iur. & ibi Dec. c. Plus ſemper de reg. iur. in 6. Hoc tamen verum non eſt, quia furtum eſt delictum diuerſæ ſpeciei, & ideo, quamuis ſit leuius, non continetur ſub maiori crimine diuerſo, vt tradunt Doct. poſt Dec. in l. Non debet ff. de reg. iur.

74 Et idem eſt in adulterio: nam licet adulterium minus crimen ſit homicidio, tamen mulier bannita, quæ poteſt occidi non poteſt adulterari, vt tenent Doct. & præſertim Dec. in c. Quæ in Eccleſiarum col. 7. de conſt. Quamuis Nellus in tract. bannit. contrarium tenuerit, & malè, quem reprobat etiam Iul. Clar. lib. 5. ſent. §. Homicidium verſ. Sed an ſtante huiuſmod ſtatuto.

75 An vero bannitus, qui impune poteſt occidi, poſſit veneno necari, tractat Hyppol. de Marſil. in rubr. ff. ad l. Corn. de ſicar. in fine.

76 Poſt mortem autem banniti, ex interuallo, nec illius cadauer offendi, nec eius veſtes, & alia, quę ſecum habuiſſet abripi impunè poſſunt l. 3. §. Aduerſus eos, qui cadauera ſpoliant ff. de ſepul. viol. l. Qui ſepulchra C. de ſepul. viol. Calder. in tract. Syndicatus quæſt. 147. Nellus in tract. bannitorum in ſecunda part. vltimi temporis quæſt. 3. Bald. in l. Sororem, C. de his quibus, vt indig. & in l. Ex hoc iure col. 4. ff. de iuſt. & iur. Salyc. in d. l. Qui ſepulchra C. de ſepul. viol. Ang. in tract. maleſ. in verbo, veſtem cœleſtem col. 1. & ibi Aug. de Arim. in addit. latè, & Bald. in l. de his C. de fur. dicit talem mortui ſpoliatorem furca eſſe ſuſpendendum, & Lud. Rom. in l. Gerit ff. de acquir. hæred. dicit interdum opinionem Baldi fuiſſe in facto ſeruatam, eam tamen reprobat, vt facit etiam Salyc. in d. l. De his. De hac materia tractat Marſil. in l. fin. ff. de quæſt. num. 49. Bald. in c. In litteris col. 1. de reſt. ſpol. & in l. fin. circa medium C. ſi contra ius, vel vtil. pub. & in l. 3. C. Si pend. appellat. mors interv. Bart. in l. Nec in ea, ff. ad l. Iul. de adult. Caſtren. in l. In ſuis ff. de lib. & poſth. Fel. in c. Quæ in Eccleſiarũ col. 5. de conſt. Curt. conſ. 60. Marſil. in l. Vnica num. 36. C. de rapt. virg. & in ſua pract. crim. in §. Aggredior num. 83. Cum enim morte omnia ſoluantur, & ſic eius morte bannum expiret, eo extincto, non poteſt amplius nec in bonis, nec in perſona offendi, perinde ac ſi bannum fuiſſet per lapſum temporis ſublatum l. Si pœna, ff. de pœnis, l. Diuus Hadrianus, ff. de bon. damn. Hippol. de Marſil. in l. finnum.

num. 28. ff. de quæſt. Et per hæc reprobari poteſt opinio exiſtimantium creditorem, qui ex pacto poteſt iubere debitorem ſuum comprehendi, poſſe etiam illius cadaueris ſepulturam, cum licentia Iudicis ſequeſtro impedire, de qua re agit Matul. in ſuo ſing. 199. In iure expreſſum, &c. in fine.

77 Maior dubitatio eſt an tempore quo bannitus iure necatur, tunc eidem veſtes, ac reliqua, quæ ſecum habet, poſſint ei impunè auferri, idque fieri poſſe Salyc. ſentit in l. De his C. de furt. Lud. Rom. in l. Gerit ff de acquir. hæredit. Paul. Caſtren. in l. Imperium num. 18 ff. de iuriſd. omn. iud. & in conſ. 33. incip. Super primo quæſito, in fine, quem ſequitur Felin. in d. c. Quæ in Eccleſiarum in 5. col. de conſt. Curt. iun. in d. l. Imperium num. 25. & idem dicit Nellus in tract. bannit. in ſecunda parte tertij temp. in 3. quæſt. Alber. de Roſ. in 4. part. ſtat. quæſt. 92. incip. Si ſtatuto cauetur, vbi dicti ſui hanc reddit rationem, quia ſcilicet tunc dici non poteſt commiſſum furtum; nec crimen expilatæ hæreditatis, cum hæreditas illius banniti tunc non ſit ab aliquo adita, nec poſſeſſio in hæredes tranſeat, ſine apprehenſione, l. Cum hæredes in prin. & l. Qui vniuerſas, §. Quod per colonum ff. de acquir. poſſeſ. & Bald in c. in litteris, verſ. Prædo de reſtit. ſpol. dicit quod qui poteſt offendi in perſona multo magis poterit in bonis Hyppol. de Marſil. in pract. crim. in §. Aggredior, num. 83.

78 In hoc Dominio Veneto per legem Illuſtriſsimi Conſ. XVirum anni 1560. diei 16. Decembris cautum eſt, vt occidentes, ſeu capientes in flagranti crimine delinquentes in caſibus atrocioribus conſequantur arma, equos, pecuniam, & bona, quæ ipſi delinquentes viui detenti, aut mortui tunc ſecum habebant. Et per aliam legem dicti Conſilij anni 1578. 26. Septembris communibus, Villarum capientibus, ſeu occidentibus bannitos, inter cœtera conceduntur etiam beneficia, & omne id, quod occiſoribus, & captoribus delinquentium in flagranti crimine attributum eſt, & ſic obſeruatur.

79 In quibuſdam tamen caſibus exceptis bannitus poteſt etiam de iure communi in bonis impunè deprędari, vt in crimine perduellionis, l. Transfuga, ff. de acquirendo rerum dominio. Quo crimen, vt primum committitur, ſtatim delinquens intelligitur rebellis; vt in extrauagan. Qui ſint rebelles, dum tamen hoc fiat ante ſententiam confiſcatoriam, vt latè ſcribit Bartol. in d. extrauagan. in gloſſ. Rebellando, columna tertia, & tradit Peregrin. in ſuo tract. de iure fiſci, libro tertio, titulo octauo, de rebellibus, numero 4. poſt alios ibi per eum relatos.

89 Tranſ-

80 Transfugæ etiam poſſunt in bonis depredari, l. Poſtliminium, ff. de capt. & poſtl. reuer. l. Item ei, ff Ex quib. cauſ. maior.
81 Bannitus quoque banno Impeiali, vel Pontificio in caſib. expreſſis in iure poterit, ſic iure concedente, impunè rebus ſuis exui. Bal. in c. 1. in ti. Hic finitur lex in vſib. feud. & alij a Peregr. relati in tract. de iure fiſci lib. 3. tit. 7. num. 43.
82 Bona quoque hæreticorum rapere licet, vt ad vnitatem eccleſiæ redire cogantur, vt habetur in cap. primo, & in cap. Apud veros, 23. quæſt. 1.
83 Furari etiam quiſque poteſt impunè meretricibus, vt tradit Hippol. de Marſil. in l. Vnica. C. de rapt. virg. num. 34. nam, vt ipſe, inquit, ſi im punè earum perſonæ rapi poſſunt, l. Quæ adulterium, C. ad legem Iul. de adult. l. Verum eſt, ff. de furt. l. 1. in princ. C. de rap. virg & ibi glo. in verbo, Virginum honeſtarum, quæ ſunt bonis ſuis digniores, tanto magis ipſa bona, l. In pecudum, ff. de vſur. & in §. In pecudum, Inſti. de rerum diu laſ. in l. Si quando, C. vnde vi. colum. 10. vbi habetur iu ta loquentia in violentia habere locum in furto. In vſu tamen non eſt, nec in iudicijs permittitur, vt meretrices poſſint rapi, nec earum bona auferri, & maximè Venetijs. Expediret tamen vt earum bona poſſent rapi: hoc enim modo, aut ab incontinentia abſtinerent, aut adeo rapaces non eſſent, vt ſunt maxima hominum iactura.
84 Meretricem autem non poſſe teſtari de acquiſitis ex ſtupro, vel adulterio, ſed huiuſmodi bona ad fiſcum ſpectare tradit Natta conſil. 560. Ati. Pinell. in l. vlt. num. 20. de bon. mater. Symon de Prætis, libro 2. de interpr. vlt. volunt. dub. 1. ſol. 4. num. 36. Sed nec hoc in Veneto Domi nio obſeruatur. Vide tamen quæ ſcripſit Ludou. Carbo de reſt. quæſtione 48.
85 Furtum etiam impunitum fit ei, qui qui luſores alearum in domum ſuam recipit, illiſque ludendi commoditatem præbet, dummodo furtum fiat dum ludunt, tunc enim fur non poteſt de furto accuſari, l. 1. §. 1. ff. de aleę luſ, & aleat. Iodoch. in pract. crim. cap. de falſ. aleis. nu. 8. Et quid iuris ſit de aſtantibus & colludentibus idem Iodoch. ibi tradit num. 11. Anton. Corſet in ſingul. in verbo, Furtum, numero 1. Paris in tract. de Ludo numero 46. Cæpol. caut. 55. Si aliquis, Iaſ in l. Si ita ſtipulatus fuero hanc ſummam, nu. 4. de verb. obl. Caccialup. in tract. de Ludo, num. 65.
86 Domus autem vbi publicè luſores alearũ ludũt in fiſcum defertur. Authent. aleatum luſus, C. de relig. & ſumpt. funer. & qui domum, vel alia neceſſaria ad ludendum præbent publici hoſtes appellantur,

tur,& magis delinquunt;quàm luſores ipſi,vt tradit Carbo de reſtitutione, quæſ. 39.

87 Mutuans in ludo de iure repetere non poteſt,d.l. Alearum vſus, ſed contrarium obſeruatur, Auguſt.de Arimino ad Angel. de malefic.in verbo,Metitor di mali dadi,numero 15.& ſequen.Didacus in repetit.cap. Peccatum,fol.124.Iul.Clar.libro 5.ſent.in §.Ludus, verſ.Item mutuans.

88 Occaſione ludi lis eſſe non poteſt,l.fin.§. *Si in alea*,ff. Quar.rerum act.non dat.Doct.in l.*Si quis cum ſciret*,ff.de vſur.Iul. Clar.in d.§.Ludus,in fine, & in legibus municipalib. Vrbis Venetiarum ſic legitur: Veruntamen rationem non faciam alicui perſonæ de ludo,nec de aliquibus ad ludum pertinentibus, nec de denarijs datis, & mutuatis cauſa fornicationis, ac promiſſionibus factis pro prædictis modo aliquo.

89 Et ſubſequenter occaſione ludi prohibita eſt tranſactio, quæ, vt lis dirimatur, fit.Doct.in c. Clerici,il 2.de vita,& hon.cler.Coſta de ludo, art.5.num.1.

90 Luſor vendens in ludo non tenetur de euictione; §. Si in alea, l.fin. ff. Quarum rerum act. non datur, Iodochus, cap. de Falſis aleis, numero 7.

91 Vtrum autem vincens in ludo teneatur ad reſtitutionem,& de licitis,ac illicitis ludis tractat Iul.Clar.in d.§.Ludus,verſic. Item vincens. Caccialup.de Ludo.Iodoch.in ti.de falſis aleis.Quoſdam autem ludos eſſe diuinos,quoſdam humanos, & quoſdã diabolicos tradit Carbo, de reſtitutione,q.38.

92 Luſorem publicum eſſe criminoſum, ac vitam turpem ducere conſtat in cap. Inter dilectos,& c. Clerici officia, de exceſſ. prælator. c. Epiſcopus, 35 diſt.& ideo a teſtimonio repelli tradit Maſcard. de probat. concluſ. 995 vbi plures adducit auctoritates,& Ariſt.c.1.lib.4. Ethic. æquiparat aleatores latronibus,& tamquam prodigi ab eodem Philoſopho vituperantur, quod bona ſua indignè profundant, & fortunæ committant.

93 Et qui res ſuas ſorti, vel fortunæ committunt grauiter peccant, vt habetur in cap. Sortes,& ſeq 26.q.5. Quamuis non ſemper ſors prohibita ſit, vt ex Diui Auguſt. ſententia Docet D.Thomas, ſecunda ſecundæ, quæſt. 95 art.8.

94 Nec alearum ludus eſt de ſui natura malus, quamuis ex caſu fortuito pendeat, ſed indifferens, vt tradit Sotus, lib.4.de iuſ. & iure, Didac. part.2.§.4.num. 2. in ſua relect. Lud.Carb. de reſtitut. quæſ.38. Fit autem

tem

tem maltis ex diuerſis accidentibus, & quando non delectationis cauſa exercetur; vt animus relaxetur, ſed ad malum finem, vnde plura mala proueniunt quæ recenſentur ab Hoſt. in tit. de exceſſ. prælatorum. Furta ſcilicet, falſitates, ſacrilegia, patrimoniorum dilapidationes, & alia crimina, vt confirmat etiam Paris de Puteo, in tract. de Ludo & præſertim luſores blaſphemi efficiuntur l. vltima, C. de religioſ. & ſumpt. ſuner.

95 Nec eſt prætermittenda illa ludorum diſtinctio, in aliquibus ſcilicet ſolummodo ſortem, vt multi dicunt, dominari, vt in aleis, in aliquibus ſolum ingenium, vt in ſchaccorum (quamuis alioquin iſte latrunculorum ludus ſit pernicioſiſſimus, cum ad iram excitet luſores, quia perdentes non poſſunt in ſortunam culpam reijcere; & quia in eo, non relaxatur animus ludentis, quod eſt ludorum ſpeciale munus, ſed imò defatigetur, & anguſtietur) & in aliquibus ludis vtrumque dominatur fortuna, vt dicitur vulgo, & ingenium, vt in teſſerarum ludo. De pœnis autem luſorum videndus eſt Menoch. de arb. iud. lib. 2. caſu 399. & 400.

96 Et iure merito ab antiqua, & noua Romanorum lege, & a Pontificum Decretis luſus fuit prohibitus, vt etiam factum fuit in toto hoc Sereniſſimo Dominio, in quo anno 1457. 5. Augusti per legem Conſilij X Virum ludus cartarum, & taxillorum prohibitus fuit: ac etiam in triremibus, & alijs nauigijs, cum pœna vincentibus reſtituendi quod vicerūt, & omnibus ſupradictis luſoribus ſex menſium carceris, & infamiæ, voluitque hos luſores tamquam barros publicari, & puniri etiam illos, qui permittunt in ſuis ædibus ludere per aliam legem eiuſdem conſilij diei 27. Februarij 1567.

97 Ille autem tenetur furti, qui in ludo vincit pecuniam, quam ſciebat non eſſe perdentis, vt accidit in filijs familias, vel ſeruis ludentibus pecunias patribus, & dominis ſubtractas, nec vincentes faciunt iſtam pecuniā victā ſuam, Bald. in rubr. C. de cond. ob turpem cauſam, Iaſ. in l. Cum ſeruus, in fine, ff. de cond. indeb. Alc. in tract. de præſump. reg. 3 præſumpt. 24. nu. 6. Roland. a Valle, conſil. 45. volum. 1. nu. 4. & Bald. in d. l. Cum ſeruus dicit illam legem eſſe memoriæ commendandam, in propoſito ſcholarium, quorum libri pignori dantur per eorum famulos fœneratoribus ſcientibus libros non eſſe famulorum, quò caſu fures ſunt, & tenentur libros ſcholaribus ſine nummis reſtituere.

98 Per iocum etiam res alienæ impunè ſurripiuntur, nec eſt hoc furtum punibile, quia non animo lucri faciendi contrectantur, l. Illud relatum,

latum, §. Sanè, in fine, ff. de iniur. & fam. libell. l. Si ex plagis, §. fin. & l. Item Mela, in princ. ff. ad leg. Aquil. De hoc furti genere ſic Horat. ait Ode 10. lib. 1. carm. dum de Mercurio loquitur.

Te canam magni Iouis, & Deorum
Nuncium, curuæque lyræ parentem,
Callidum quicquid placuit iocoſo
Condere furto.
Te, boues olim niſi reddidiſſes
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Riſit Apollo.

Mercurius enim clam abegerat pecus Admeti Regis negligenter ab Apolline ſeruatum: quam ob rem cum vellet vulnus Mercurio inferre, non inuenta ſagitta, quam ei Mercurius præſtigio præripuerat, riſit Apollo iocoſum furtum, vnde Tibullus lib. 3. Mercurium ſic inducit loquentem.

Me quondam Admeti niueam pauiſſe iuuencam,
Non eſt in vanum fabula ficta iocum.

Et per ſimilem quoque iocum legitur Mercurium matri, & ſorori veſtes, dum ſe lauarent ſurripuiſſe ſpectatoribuſque riſum excitaſſe. Et profecto verum eſt Stobei dictum: vitam humanam ſine iocis eſſe tamquam iter ſine diuerſorio, vnde Di. Hieronymus ſcribens ad Lætam dixit: Experimento ſe didiciſſe aſellum in via cum laſſus fuerit diuerticula quærere, ſed ne quid nimis, vt nos quoque Cicer. admonet libro 1. officiorum, dum inquit, ludendi modum eſſe retinendum, vt ne nimis omnia profundamus elatique voluptate in aliquam turpitudinem delabamur, & diſtinguendo ludos noxios ab ijs, qui iure conceſſi ſunt, inquit: Nos ita a natura non eſſe generatos, vt ad ludū, & & iocum facti eſſe videamur: ſed ad ſeueritatem potius, & ad quædam grauiora ſtudia: noſque admonet, vt ludo, & ioco, ita vtamur, ſicut ſomno, & quietibus cæteris, poſtquam grauibus ſerijſque rebus ſatisfecerimus. Sed ad rem noſtram etiam pertinet, quod ſcripſit Decianus præceptor meus Eruditiſſimus & ac Iuriſconſultiſſimus vir in tractatu libro 6. cap. 34. Illum ſcilicet, qui iocoſè clericum offenderit excuſari, allegat gloſſ. in cap. Si quis ſuadente diabolo, decima ſeptima quæſt. quarta, & cap. Cum voluntate, de ſententia excommunication. Qui autem dat operam rei illicitæ, ludoq; noxio, ſi damnum inferat, non excuſatur ſi dicat ludendo feciſſe, l. Nam luſus, ff. ad legem Aquiliam, cap. primo, de præſumpt. cap. Clerico, & cap. Si quis voluntate,

quinquageſima diſt. tunc enim omne maleficium præſumitur prauè actum, l. prima, C. ad legem Cornel. de ſicar. l. Si non conuicij, C. de iniur. & not. in dicto cap. primo, de præſumpt. Nec ille luſus debet appellari, ex quo crimina oriuntur, inquit, Iuriſconſul. in § penult Proœmi Digeſtorum, & inquit Salomon, cap. vigeſimo ſexto, Prouerb. Sicut noxius eſt, qui mittit ſagittas, & lanceas in mortem, ita vir, qui fraudulenter nocet amico ſuo. & cum fuerit deprehenſus dicit; Ludens feci. Nec illud abhorret, quod legitur, cap. decimo, Prouerbior. Quaſi per riſum ſtultus operatur ſcelus. Et de ludo habetur in cap. Recurrat, trigeſima ſecunda, quæſ. quarta, & in cap. Ne quis, vigeſima ſecunda quæſ. ſecunda.

99 Fit, & furtum impunitum in illis rebus, quæ leuandæ nauis gratia in mare, ita ab illarum dominis proijciuntur, vt eas pro derelictis habeant, l. Falſus, §. Si iactum, ff. de furt. quia inuito domino non contrectantur, cum domino careant, & ideo occupantis fiunt. An autem in dubio præſumatur dominum res ſuas in mare deijcientem illas habere pro derelictis gloſſ. in dicto §. Si iactum, in verbo, Plerunque dicit in dubio non præſumi, & allegat §. fin. ff. de rerum diuiſione, l. Qua ratione, §. fin. ff. de acquirendo rerum dom. & l. Qui leuandæ, & l. ſecunda, §. fin. ff. ad legem Rhodiam de iactu. Verum quoniam in d. §. Si iactum contrarium eſt deciſum in illis verbis. Et ſi quidem derelinquentis animo iactauerit (quod plerunque credendum eſt, cum ſciat periturum) qui inuenit ſuum facit, nec furti tenetur. Accúrſius ibi, & in d. §. fin. Inſt. de rerum diu. concordando dicta iura inquit, animum proijcientis argui ex modo proijciendi, ſi enim, inquit, liber apertus proijciatur, habetur pro derelicto: ſi autem merces benè compoſitæ ſint eiectæ, ita, vt proijciens ſperare potuerit, etiam ſi non caperentur, eas non fuiſſe perituras; illas animo non dereliquiſſe. Quando autem quis has res fluctibus expulſas; vel etiam ipſo mari nactus animo lucrandi abſtulerit furtum committit, ſi eo animo non fuerunt eiectæ, vt pro derelictis haberentur d. §. fin. Inſt. de rerum diu

100 Ex identitate rationis cautum eſt, illas quoque res iure abripi poſſe, quæ in incendio erant perituræ l. 3. §. Item tenetur, ff. ad l. Iul. de vi publ. & licet etiam impunè ædes ipſas alienas diruere ad ignem impediendum, ne in alias vicinas ædes irruat, l. 3. §. Quemadmodum ff. de incen. ruin. & naufr. l. Si quis fumo in fine ff. ad l. Aquil. Ang. de malef. in verbo, Incendiatio, Hipp. de Marſil. in l. prima, ff. ad legem Corn. de ſicar. num. 116. 117. Et ſi licet deſtruere, tanto magis licebit

bit ſubtrahere, cum hoc ſubtrahentis commodo, illud autem deſtruentis incommodo fiat. Hoc tamen dependet ab animo, & voluntate domini, an ſcilicet res ipſas deſeruerat, vel ne, d.l. Falſus creditor, ff. de furt. qui quidem animus ex circumſtantijs, (vt diximus) deprehenditur. Verum in hoc caſu non facile eſt aperienda via furtis, ſed potius arctanda, cum paſsim nequiſsimi homines ad incendia aduolent, non vt illa extinguant, ſed vt res diripiant, exiſtimantes ſe hoc modo obſequium præſtare Deo: & ita plerunq; maiora adferentes damna, quam incendium ipſum, efficiunt vt medicina ſit morbo ipſo nocentior.

101 Illæ quoq; res, quæ à Principibus iactantur in vulgus, ab Imp. in §. Hoc amplius Inſt. de rer. diuiſ. miſſilia vocatæ, quando pro derelictis habentur, ſimiliter occupanti conceduntur: ijſdem enim modis res deſinunt eſſe noſtræ, quibus etiam acquiruntur l. 1. ff. Pro derelicto, Rom. conſ. 360. Nemo tamen poteſt rem quam in ſolidum poſſidet pro parte habere pro derelicta, & pro parte non l. 3. ff eod. niſi prius fuiſſet diuiſa, quo caſu alter poteſt partem derelinquere, quia duę res tunc eſſe cenſentur gl. in d. l. 3. An autem alimentorum denegatio faciat haberi pro derelicto tradit Iuriſc. in l. fin. ff. eod. & ibi gl. & Doct. & facit 83 diſt. in princ.

102 Excuſatur etiam furtum rei minimæ propter illius modicitatem: & licet actio furti detur pro gallina, & anſere, l. Naturalem, §. Gallinarum, ff. de acquir. rer. dom. §. Gallinarum Inſt. de rer. diuiſ. & ibi gl. dicat hoc verificari etiam in ouo, quam omnes ſcribentes ſequuntur, quia magis attendatur animus furantis, quàm rei furtiuæ magnitudo, c. vlt. 14. q. 6. c. Vulgaris de pœnit. diſt. 1. Et magis fur ille dicatur, qui modica furatur, quàm qui magna; quia, vt inquit Tiraqu. in l. 2. connub. numero 12. qui maxima diripit, minima fortaſſe contemnet; qui autem parua ſubtrahit maiora non deſpiciet; & Ariſtotel. libro 1. cap. decimo quarto, Rethor. leuia furta vti alijs grauiora conſideret: dum enim illas eſſe maiores iniurias inquit, quæ à maiore iniuſtitia proueniunt, dicit interdum minimas iniurias maximas eſſe, vt in Melanopo accidit à Caliſtrato accuſato: quòd tribus dimidiatis obolis ſuo Deo dicatis templi ædificatores fraudaſſet, quia, inquit, qui tres dimidiatos obolos furatur facilius maiora ſurriperet. Et Cic. pro Flacco dat hoc vitio maximo Heraclidi, quòd multos Romæ paruis in rebus fraudaſſet. Pro modica tamen re licet furti agatur non tamen datur actio de dolo, l. Si oleum, §. fin. & l. ſeq. ff. de dolo, & faciunt notata in d. §. Gallinarum, & ibi Io. Faber Inſt. de rer. diuiſ. & tradita per Io.

de

de Turrectem. in c. Si quis ſuadente diabolo 17.q.4. poſt gl. dum inquit, ob leuem iniuriam clerico illatam iniuriantem ab excommunicatione excuſari, & tradit Iul. Clar. lib. 5. ſent. in §. Furtum, verſ. Pariter etiam; & in §. Iniuria, verſ. Item condemnatus, ad quem lectorem remitto, & latius Tiraq. in tract. de iudicio in rebus exiguis ferendo num. 10. vbi diſputat de caſibus, in quibus rei minimæ habetur; vel non habetur ratio. Huic rei Plato quoque aſſenſit dum lib. 8. Reip. ita ſcriptum reliquit. Pyra vero; & mala, tum allia, tum punica, cœteraque huiuſmodi clam auferre turpe non ſit. Et quando minimæ rei ratio habeatur tradit Dec. in c. de appellationibus in 2. notab. de appellat. Et Alciat. lib. 1. de verb. ſign. Hinc Doct. in c. Accedens il 2. Vt lite non conteſtata dicunt, quamuis generaliter inimicitia oriatur ob rem ablatam, id tamen non procedere quando res ablata eſt minima: idque notat etiam Blanc. de indic. num. 97 & minima non eſſe conſideranda per plures auctoritates, ac plura exempla docet Hippol. de Marſil. in l. Furem num. 9. & ſequen ff. ad legem Cornel. de ſicar. & in l. Si vt allegas, C. eodem tit. numero 6. & ſequ. & in ſingul. 276. Parum, tractat quomodo parum, & nihil æquiparentur.

103 In Theſaurario, ſiue ærarij publici Præfecto, ſecus eſt, ille enim ſi tantillum quidem ex ærario ſurripuerit, incidit in pœnam ſtatuti punientis furem publicæ pecuniæ, Doct. in l. Si ſeruum, §. Prætor in fine, ff. de acquiren. hæred. Iaſ. in Authent. Qui rem, C. de ſact. eccleſ. Niſi ex honeſtate perſonæ contrarium eſſet præſumendum Frap. Aret. in l. Quamuis, & ibi etiam Bar. ff. de cond. & demon.

104 Si autem furta minima eſſent geminata, quid ſtatuendum dicemus infra in §. vlt. vbi de pœnis furtorum tractabimus.

105 Qui autem minutatim per multas vices ſubtrahit plura minima, licet hæc coniuncta notabilem efficiant quantitatem, in foro conſcientiæ nulla vice peccat, niſi venialiter, vt Nauarrus affirmat in Manual. Confeſſ. cap. 17. numero decimoquarto, idque etiam tenuit Sotus libro quarto, quæſ. 7. art. 3. de iuſt. & iure, & lib. 5. queſt 3. art. 3. dummodo dum ſingula minima ſubtrahit non habeat animum, & intentionem capiendi multam quantitatem. Nec fur tenetur ad reſtitutionem minutorum furtorum ſub pœna mortalis peccati, modicitas enim rei excuſat, non ſolum a culpa lætalis peccati: ſed etiam ab onere reſtituendi rem ſubtractam. Quæ autem ſit iſta minima quantitas, quæ a peccato mortali excuſat, quidam dicunt eſſe decimam partem vnius aurei: ſed verius eſt hoc arbitrarium eſſe, habita

ra-

ratione non tantum ipſius rei, quantum perſonarum, locorum, ac temporum. Quid enim ſi ſubtrahatur inſtrumentum vile ei, qui illo ſibi victum compararet? aut ſi in naui, vel in obſidione panis, ſine quo quis eſſet fame periturus? Quando igitur ex ablatione rei paruæ illius dominus grauatur, tunc fur tenetur ad reſtitutionem, & mortaliter peccat, ſecundum Diuum Thomam, ſecunda ſecundæ, quæſt. ſeptuageſima ſexta, dummodo fur habeat animum furandi, & damnum inferendi.

106 Furta etiam propter minorem ætatem furum impunita ſunt quod vt melius intelligatur præmitto homines, vſque ad annum ſeptimum eſſe infantes, quia vſque ad hanc ætatem non commodè fari poſſunt, & hinc eſt, quod etiam adulti, qui rectè loqui neſciunt infantes appellantur & ieiunitas ac inopia orationis infantia dicitur: & ideo Iuriſconſultus dum loquitur de pupillo maiori infante, in l. Pupillus, ff. de acquirenda hæred. inquit: Pupillus ſi fari poſſit, &cæt. Cic. in Bruto ait: Ipſum Scipionem accepimus non infantem fuiſſe, & ad Q. fratrem ſcripſit: Gabinius abſolutus eſt omnino, nihil accuſatore Lentulo, ſubſcriptoribuſque infantius, & libro 3. de Orat. inquit: Infantiam eius, qui rem nouit, quamuis eam explicare non queat, laudandam eſſe, & in Orat. inquit. Qui audiunt ſummiſſum, & humilem Oratorem, quamuis infantes ſint, illo modo confidunt ſe poſſe dicere. Auctor ad Heren. lib. 2. ait; Et dum cautè, expeditèque loqui volunt, infantiſſimi reperiuntur. Et quod inenarrabile eſt, verbiſque explicari, aut non poteſt, aut non debet, infandum appellatur. Virg. ſecundo Æneid.

Infandum Regina iubes renouare dolorem.

Et 4. Æneid.

Infandum ſi fallere poſſet amorem.

Per tranſlationem autem apud Hiſpanos ille Principis filius Infans dicitur, cuius pater, & frater maior natu viuit, quod fandi non habeat facultatem in reipublicæ, ac Principatus adminiſtratione. Et pari modo Cardinales dum os habent a Summo Pontifice clauſum, antequam illis apetiatur, fandique facultas concedatur, infantes dici poſſunt. Infans ergo cum nullum habeat intellectum, & non multum a furioſo diſtet, vt ait Iuſtin. in §. Pupillus, Inſt. de inutilibus ſtipul. nullius delicti culpam admittit, l. Infans, ff. ad legem Cornel. de ſicar. & quia eſt doli incapax, nec etiam naturaliter obligatur, l. 1. in fine ff. de act. & obl. & ideo in l. Impuberem, ff. de furt. dicitur, infantem furtum non facere, nec in eũ culpã cadere poſſe, & concordat clem. 1. de hom.

107 Pupillus autem dicitur paruus puer; pupus enim puerum ſignificat,& ideo Varr. inquit: Mammam lactantis ſugentem paſcere pupum,& ſic pupa eſt puella paruula Mart. libro 4.

Pupam ſe dicit Gellia quum ſit anus.

Et hinc nequaquam illepidè pupæ dictæ fuerunt imagunculæ illæ, quas puellæ conficiebant, quibuſque luſitare ſolebant, quaſque grandiuſculæ, ac pubertati proximæ Veneri offerebant. Perſ. Sat.2.

Dicite Pontifices,in ſacris quid facit aurum?
Nempe hoc,quod Veneri donatæ à virgine pupæ.

Pupillumque dicimus marem vſque ad decimumquartum annum, & fœminam,vſque ad duodecimum, qui cum nec velle, nec nolle in ea ætate credatur,l.Pupillus,ff.de reg.iur.& omnia ignoret, l.fin.ff. rem pupill.ſal. for. ideo eorum crimina ſolent impunita pertranſire: nam vt legitur in cap.ſecundo,de delict.puerorum. In pueris relinqui ſolet inultum, quod in alijs prouectioris ætatis humanæ leges dicunt ſeuerius corrigendum.

108 Iſti pupilli etiam impuberes dicuntur: pubertas enim pariter in maribus anno decimoquarto, & in fœminis duodecimo expletur, & poſtea puberes appellantur, dictíque fuerunt ab ipſa pube, & lanugine,quæ maribus decimo quarto anno, fœminis duodecimo circa pudenda oriri ſolet,cap.primo,de delict.puerorum, cum ergo ante decimum quartum annum inueſtes, & imberbes ſint, meritò impuberes dicuntur. Modeſtinus in l.Arrogato,§.Non tantum,ff.de adopt. plenam pubertatem appellat decem,& octo annorum. Imper.in l.1? C.de falſ.mon. dicit Impuberes etiam ſi ſceleris conſcij fuerint nullum ſuſtinere detrimentum,quia ætas eorum, quid videat ignoret, & conſilij incapax impubes dicitur,in l.More,ff.de acquirenda hæred. & ſine tutore impuberes agentes nihil poſſe, & nihil ſcire intelliguntur, vt inquit l.fin.ff.de iur.& fact.ignorant.l.1.§.Impuberes, ff.commod. & in l.Pupillus,ff.de acqu. hæred. dicitur pupillum, neque ſcire, neque diſcernere poſſe,non magis, quàm furioſum, & ideo crimen ingratitudinis committere non poſſe, inquit,l.Si quis in ſuo,in fine, C.de inoffic.teſtamento. Sed quamuis impubes non poſſit ea crimina, quæ membris genitalibus committuntur, patrare, non caret tamen illa ætas alijs criminibus, furtis enim, mendacijs, & periurijs plena eſt, vt inquit Summus Pontifex, in capit. primo, de delictis puerorum.

109 Impubes ergo, cum pubertatis eſt proximus, & doli capax pro furto tenetur, l.Impuberem, ff.de furt. d.cap.primo, de delict.pueror. illum-

illumque eſſe fraudis capacem habetur expreſſe in l. Pupillum, ff. de reg.iur.l.Excipiuntur,ff.ad Senatuſconſultum Syllan. gloſſ. & Bartol. in l.Si quis in tantam,C Vnde vi,& in § In ſumma,Inſt.de oblig.quæ ex delic.naſcun.clare dicitur impuberem alienam rem amouendo furtum facere,& furti obligari ſi proximus ſit pubertati,& ob id ſe delinquere intelligat, l. 3. ff. ad legem Iul. de vi publ. De hac materia agit etiam Menoch.de arb.iud.libro ſecundo, caſu 67 per totum. Decian. in tract.crim.libro 6.cap.trigeſimo quarto,numero 46. Si ergo minor proximus pubertati, & doli capax delinquerit non in omittendo, ſed aliquod crimen committendo punitur,ſed mitius ex arbitrio,ob ætatem imperfectam,vt etiam docet Iul.Clar.in prac.crim.quæſtione 60. in princ.

110 Præſumitur autem pupillum eſſe doli capacem, quando eſt pubertate proximus, l. Apud Celſum, §.Si quis non tutor, ff.de dol.mal. except.

111 In aliquibus tamen, in quibus præcox eſt ingenium malitia ſupplet ætatem,cap.fin.iuncta gloſſ.in verbo, Prudentia de deſp. impub. Iaſ.in l. Properandum,§.1.nu.2.C.de iud.Marſil.in l. Si quis te, nu.4. C.ad leg Corn.de ſicar.

112 Eſt tamen iſte pupillus delinquens mitius puniendus, in omnibus enim ferè pœnalibus iudicijs ætati, & imprudentiæ ſuccurritur, inquit l.Ferè in omnibus, ff. de regul.iur. concordat d.cap. primo,de delict.puerorum,in fine,Sal.in l. Adminiſtrantes,§.Qui corporalis,in fine, de excuſat. tutorum, Bald. in l.Seuerior, colum. 2. verſic. Ex prædictis, C. Ex quibus cauſ. infam. irrog. dicit pupillum homicidam etiam doli capacem non eſſe ad mortem puniendum, Cœpol.in Authent.Sed nouo iure, numero octuageſimo octauo, in fi.C. de ſeru.fug. quem refert, & ſequitur Menoch. de arb. iud. caſu 329. num.11.lib.2.

Pubes autem,minor tamen vigintiquinque annis, quamuis excuſetur a tanto, non tamen excuſatur a toto, ſed debet arbitrio iud. mitius puniri,vt Iuriſcoltus tradit in l. Auxilium §. In delictis, ff de minoribus,vbi dicitur, minorem vigintiquinque annis non mereri in integrum reſt. niſi quatenus interdum miſeratio ætatis ad mediocrem pœnam iudicem perduxerit,facit l.Clarum,C.de author. præſt. vbi cauetur minorem non poſſe ſtare in iudicio criminali ſine tutoris auctoritate, ne, inquit, ex ſua imperitia, vel iuuenili calore aliquid ſibi præiudiciale,vel dicat,vel taceat,& hanc eſſe communem opinionem teſtatur Grammat.deciſ.25. numero 12. & ita per Conſilium Neapo-

litanum ſeruatum fuiſſe, & ſic Doctores communiter tenere affirmat Plaza lib. 1. epit. delict. cap. 32. numero 11. Iul. Clar. in pract. crim. de quæſt. 60. in princ. & Hipp. de Marſil. ſing. 378. Geminatio actus, &c. inſurgit contra quendam Iudicem, qui pro leui crimine fecit furcis tradere adoleſcentulum, illumque beſtialem appellat, & dicit ſi comediſſet fenum fuiſſet vna beſtia, & vnus aſinus, & ipſum laqueo illo fuiſſe digniorem, & in l. De minore, in princ. num. 35. & ſequ. tractat quomodo minor in delictis puniatur, & in l. Si quis te, in princ. C. ad legem Cornel. de ſicar. & in l. Si adulterium, §. 1. verſic. Fratres, ff. ad l. Iuliam de adulter. legitur fratres Imperatores Claudiæ crimen inceſti propter ætatem remiſiſſe. Tiraq. in tract. de pœn. leg. cauſ. 7. Men. de arb. iud. lib. 2. caſu 329. Sic etiam Plato ob minorem ætatem pœnam eſſe mitigandam cenſuit, dum libro 11. de legibus ſcriptum reliquit in hunc modum: Præterea in ſingulis iniurijs, vt penitus moderator fiat, mulcta afficiatur: leuiore quidem ſi propter iuuentutis imprudentiam aliena malitia fuit impulſus, &c.

113 Ad cognoſcendum, an pupillus ſit doli capax iudicis arbitrio relinquitur, l. 1. ff. de iur. delib. Dec. in d. l. Pupillum, ff. de reg. iur. cum ibi not. & pari modo per leges XII. tabular. hoc ad iudicis arbitrium reijciebatur, dum pueros impuberes Prætoris arbitrio verberari iubebant, & Hippol. de Marſil. in l. Si quis te, C. ad. l. Corn. de ſicar. num. 5. dicit his temporibus infantes eſſe doli capaces, & melius cognoſcere vitia, quam maiores.

114 Dicitur tamen generatim (mediam viam eligendo iuxta textum in §. fin. Inſt. Quib. ex cauſ. man. non lic.) pupillum eſſe pubertati proximum ab anno decimo, cum dimidio ſupra: pupillam autem ab anno nono cum dimidio vltra, gl. in verbo, Infantiæ proximus, §. Pupillius, Inſt. de inutil. ſtipul. gl. fin. in l. 1. ff. de nouat. & Ang. in d. §. Pupillus teſtatur hanc eſſe communem ſcribentium opinionem gl. in §. In ſumma in verſ. Proximus, & ibi Ang. Inſt. de oblig. quæ ex delic. naſcun. Bald. in l. Si quis in tantam, C. Vnde vi. Hoc tamen in ciuilib. eſt intelligendum: in criminalibus enim nemo dicitur pubertati proximus, niſi quando per ſex menſes eſt propè pubertatem, vt notat Iaſ. in Authen. ſacramenta puberum, num. 15. C. Si aduerſus venditorem, & in l. Properandum, §. 1. num. 2. C. de iud. ſi quis autem exactius vult intelligere, quæ differentia ſit inter infantem puerum, pupillum, adoleſcentem, puberem, iuuenem, ſenem, & ſimiles videat Doct. in l. ſi Infanti, C. de iur. delib. Io. Andr. in rub. de delict. puetor. & gl. ordinariam in prohem. ſe-

xti

xti, in verbo, Perfectus, & gl. ac Doct. in l. 1. §. Pueritiam ff. de poſtul. & de ætatum gradibus tractat etiam Alc. in l. Pueri, ff. de verborum ſign. & lib. 10. parerg. cap. 10. Coraſ. in l. Precibus, verſ. Ætatis ſuæ, C. de impub. & aliis ſubſt. Et quomodo infans, & pupillus puniantur tradit Nouell. in tract. crim. ad defenſ. cap. 1. num. 34. & ſequen.

115 Minoribus quoque in tormentis parcitur, nam, vt inquit, Vlpianus in l. 1. §. Impubes, ff. ad Senatuſconſul. Syllan. magis eſt, vt de impubere nec quæſtio habeatur, & vſus eſt, vt impuberes non torqueantur, terreri tamen ſolent, & habena, vel ferula cædi, & hoc verum eſſe de tortura, quæ maioribus infertur: leuiori autem quæſtioni eſſe minores ſubiiciendos tradit Bartol. in l. De minore, ff. de quæſt. quem ſequitur Scappius, in tractatu iur. non ſcripti, libro quinto, capitulo 115.

116 Ob furtum a minore factum quæritur, an dominus rei furtiuæ debeat reſarciri Vlpianus in l. Sed & ſi quemcunque, §. Sed ſi infans, ff. ad legem Aquil. inquit infantem non teneri, impuberem autem pubertati proximum, & ſic doli capacem teneri, l. Si ex cauſa §. Nunc videndum, ff. de minoribus, l. Pupillum, ff. de reg. iur. l. Impuberem, ff. de furt. §. In ſumma, Inſt. de obl. quę ex del. naſcun. & idem voluit lex XII. tabularum, dum ait: Pueros impuberes Prætoris arbitrio verberato, noxamque ab his factam ſarciri facito, & alibi in dictis legib us ſcriptum eſt: Impuberes arbitratu Prętoris verberanto, ac noxam, duplionemve decernunto. Quod etiam voluit Plato lib nono, de legibus.

117 Quid autem de ſenibus erit dicendum? ipſi iure merito iuuenibus prudentiores exiſtimantur propter multarum rerum experiétiam, l. Si vt certo loco, §. Cuſtodiam, & ibi gloſſ. in verbo Commendatus eſt, ff. Commod. §. Cogitandum, Authent. de Monach. & in §. Niſi cum pridem, verſi. Alia vero cauſa dicitur, moralem maturitatem in ſenibus reperiri, cap Cum in iuuentute, & ibi gloſſ. in verbo, Ad ſenilem de præſumpt. Archid. in cap. Domino Sancto, & in cap. Diffinimus, 18. quæſt. 2. Ioan. Andr. in d cap. Cum in iuuentute Luc. de Penna, in l. 1. colum. 1. C. de conſul. lib. 10. Tiraqu. in præfat. de iure primigen. num. 153.

118 Et quamuis dicatur corporis infirmitatem non arguere animi imbecillitatem, nec impedire contractum, vt de tranſactione habetur in l. Sanum mente, C. de tranſact. & de donationibus, in l. Senectus, C. de donat. & de teſtamento habetur in l. Senium quidem ætatis, C. qui te-

ſtamentum facere poſſint, & Cardinal. Mantica, de coniect. vlt. volun. libro 2. tit. 5. numero 3. per textum, in d. l. Senium, Sal. & Caſtren. ſecutus, dicit, teſtatorem mente ſanum præſumi, quamuis ſenio confectum.

119 Decrepiti tamen cum pupillis ſimiles dicantur, circa furtorum pœnam, ſeu impunitatem idem eſt ſtatuendum, quod de pupillis diximus: quia, vt ille inquit:

Aetas cana nimis pueriles induit annos.

Et Plato libro nono de legibus compatat ſenes delinquentes pueris inſanis, & male valentibus inquiens: Horum aliquid quis forte committet propter inſaniam, vel morbo, vel ſenio preſſus, vel in ætate puerili conſtitutus, ita vt ab iſtis nihil differat, & quæ ſequuntur, & concludit hos delinquentes ad nihilum teneri præter damni emendationem.

120 Decrepiti enim præ nimio ſenio, vt plurimum repueraſcunt, & ad pueriles nugas, ac deliramenta redeunt, & potiſſimum vltra ſeptuageſimum annum.

121 Et de iure ſenex dicitur ſexagenarius, vel ſeptuagenarius, gloſſ. not. in l. Inuiti teſtimonium dicere, ff. de teſtibus, & ibi gloſſ. & in l. 1. C. qui ætat. vel profeſſ. ſe excuſ. libro 10. l. Maiores ſeptuaginta annis, ff. de iure immun. Corn. conſil. 249 in 3. volum. Cyn. in l. Si infanti, C. de iure del. Bar. in l. Excuſatur, ff. de excuſ. tut. Spec. in tit. de teſtibus, §. Nunc tractandum, cuius quidem ſenis naturam, ita elegantiſſimè Horat. in Poet. deſcripſit:

Multa ſenem circumueniunt incommoda, uel quòd
Quærit, & inuentis miſer abſtinet, ac timet uti;
Vel quod res omnes timidè, gelidèque miniſtrat,
Dilator, ſpe longus, iners, auidusque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti.

Verum Horatius de ſene, nos de decrepito loquimur, qui meritò pupillo ſimilis eſſe dicitur, vt notat etiam Calonus, in titul. de tormentis, cap. decimo, numero duodecimo, quia contrariorum eadem eſt natura.

122 Ideo ſicut pupillus propter minimam ætatem non eſt doli capax, ſic decrepitus propter nimiam: ſicut enim iuuentus virili ætate firmatur, ſic virilis ætas ſenectute infirmatur, nam vt idem Horat. ait in Poet.

Multa ferunt anni uenientes commoda ſecum,
Multa recedentes adimunt.

123 Sed quemadmodum quidam pupilli; in quibus præcox eſt ingenium celerius adoleſcunt, ſic aliqui viri robuſtiores tardius ſeneſcunt, quorũ ſenectus ad longius tempus iudicis arbitrio protrahitur. Barb. conſ. 25. colum. pen. vol. 2. & conſil. 12. col. 3. vol. 3. Ioan. Andr. in cap. Quoniam frequenter, vt lite non conteſtata, & ibi Marian. Soc. & Felin. etiam ibidem, colum. 6. Menoch. de arb. iud. caſu 59. libro ſecundo, Claud. Bertaz. in addit. ad conſilium patris ſui, 102. volum. 1. circa in fine.

124 Nonnulli tamen reperiuntur ſenes, qui in plenitudine intellectus vltra octogeſimum annum viuunt, vt domeſtico exemplo viri optimi, ac honeſtiſſimi Sebaſtiani Bonifacij genitoris mei comprobare poſſum nonageſimum annum agentis adeo corpore, & mente validi, vt ſpetandum ſit eum vltra centeſimum annum eſſe victurum, quod Deus omnipotens faxit. Si ergo noſtris temporibus ad hanc vſque ætatem viuunt homines, a Dauidis tempore citra hominum ætates non videatur contractæ, cum & tunc homines vſque ad ſeptuageſimum annum viuerent, & robuſtiores ad octogeſimum, ſic enim legitur Pſalmo 89. Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni. Si autem in potentatibus (quod de potentioribus, & robuſtioribus intelligitur) octoginta anni, & amplius eorum labor, & dolor. Quomodo ergo eſt credibile primis temporibus, tam prolixas ætates vixiſſe mortales, cum per tot ſecula videamus nihil fuiſſe diminutum; omiſſis enim illis, qui memorantur ante diluuium noningentos, & vltra annos vixiſſe poſt diluuium etiam legitur Geneſ. cap. 11. Sem ſexcentos annos vixiſſe, Arphaxatem 338. Salen 433. Heberen 464. ſi quanto vlterius proceſſit tempus ætates breuiores factæ fuiſſent, nũc non eandem ætatem annorum ſeptuaginta, & octoginta, ſed breuiſſimam vitam viuerent, & ſi nihil tandiu de ætate eſt diminutum, qua ratione anterioribus ſeculis fuiſſe diminutas dicemus? Sed ad noſtram ſenectutem reuertamur, illiuſque non incommoda, ſed priuilegia recenſeamus, non omnia, illa enim apud Ciceronem in libro de ſenectute leguntur, & apud Tiraqu. in præfat. de iure primigen. ſed ea, quæ ad rem noſtram ſpectant.

125 Cum ergo ſenectus fuerit ſemper veneranda, l. Semper, ff. de iure immun. Romani penè eundem honorem ſenibus, quem Magiſtratibus tribuebant, & neque generi, neque pecuniæ præſtantior honos concedebatur, quàm ætati: maioribus enim natu a minoribus cultus propè Deis, & parentibus par tribuebatur, vt A. Gellius teſtatur lib. ſecundo, cap. 15. noct. attic. a legibuſque multa conceduntur in ſene-

ſtutis gratiam, quæ a Tiraqu. loco citato copioſiſſimè fuerint relata, ad eum lector accedat.

126 Senemque de furto ſuſpectum non poſſe torqueri; ſicut nec pupillum, l. 3. §. Ignoſcitur, & l. 1. § Impubes, ff. ad Senatuſconſ. Syllan. facit l. fin. C. Qui ætate, vel profeſ ſe excuſ. libro decimo, Caſon. tit. de tormentis, cap 10. numero 12. Gand. in tract. de quæſt. & tort. columna ſecunda. Paris de Puteo, in tract. de ſind. in cap. De tortura, §. Officialis, numero 11. Abb. in cap. Cum in contemplatione, colum. fin. de regul. iur. Marſil. in l. Edictum, num. 14. verſic. Item nec etiam decrepiti, tit. de quæſt. & in pract. crim. §. Expedicta, num 41. Franc. Viuius commun opin. in dict. Senex, Bertaz. conſil. crim. 102. volum. primo; Paul. Ghirland. de queſt. & tort. §. Sexto quero, numero 5. Franc. Brun. de indic. & tort quæſt. 2. primæ partis, num. 16. verſic. Item ſenes. Interdum tamen etiam ſenes robuſtiores, vſq; ad ſexageſimum annum fuiſſe, tormentis ſuppoſitos tradit Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 64. verſic. Non etiam.

127 Senibus etiam propter ætatem, aut remittuntur, aut minuuntur furtorum, aliorumque criminum pœnæ; gloſſ. in l. Ferè in omnibus, ff. de regul. iur. & ibi Dec. num. 5. Gand. in rubr. de pœnis; columna 3. Carter. in pract. crim. §. Circa, numero duodecimo, l. Si quis, §. Ignoſcitur, & §. Impubes, & l. 1. ff. ad Senatuſconſult. Syllan. Roman. in l. Si vero, §. De viro, numero 54. ff. ſoluto matrimon. l. 2. ff. de term. mot. vbi dicitur, terminorum tranſpoſitores poſſe ad tempus, vt cuiuſque patiatur ætas, relegari, ſi iuuenis in longius, ſi ſenior in receſſius: Cœpola in Authent. Sed nouo iure, numero 88. in fine, C. de ſeru. fug. & cautela ſecunda, numero decimoquinto, Oſaſchus deciſ. 123. Tiraqu. de pœnis legum, cauſa 8. Iul. Clar. libro quinto, ſentent. §. fin. queſt ſexageſima, verſic. Succeſſiuè quæro, qui allegat Plazam atteſtantem in hoc de communi opinione in cap 22. numero 13. libro primo, epit. delict.

128 Furioſi ſimiliter & inſani, ac dementes excuſantur ſi furati fuerint, l. Illud §. Sanè, ff. de iniur. facti enim infœlicitas furioſum excuſat, l. Infans, ff ad legem Cornel. de ſicar l. Congruit & l. Diuus Marcus, ff. de off. Præſ. quia furioſus loco abſentis in omnibus, & per omnia habetur l. 2. § Furioſus ff. de iure codicill l. 1. §. Adipiſcuntur ff. de acqu. poſſeſ. l. Vbi non voce, §. Furioſus, ff de reg. iur. l. 2. § Furioſus, ff. de procurator. & de hac quæſt. latè tractat Iul. Clar. in ſua pract. crim. quæſt. ſexageſima, verſic. Item quero. Menoch. de arb. iud. libro ſecundo, caſu 325.

129 Furioſi æquiparantur abſentibus, l. 2. ff. de procurat. l. Sed ſi vnius, §. Filiofamilias ff. de iniur. l. 2. §. fin. ff. ſoluto matrimoni & ibi gloſſ. in verbo, ſed ſi abſens: cur autem hoc accidat accipe lector veram, ni fallor rationem a verbi proprietate deſumptam, verbum abſens eſt compoſitum, (vt doctiſſimus Varro docet) ex ab, & ſenſu, quia ille, qui eſt abſens, omni corporeo ſenſu eſt remotus ab illis rebus, a quib. abeſt, ſicuti, eſt furioſus, qui a ſenſu eſt deſtitutus, &, vt noſtri Doctores dicunt, mentis exilium patitur: quamuis enim corpore ſit præſens, mente ipſa abeſt, quales ſunt ſtolidi, & non animaduertentes ea, quæ aguntur d. gloſſ. in l. 2. §. fin. ff. ſoluto matrimon. in quos dici ſolet adagium illud: Præſens peregrinatur, & Stolidi cum audierint, ſurdis ſunt ad ſimiles. Ariſtophanes in Equitibus in hunc ſenſum inquit. Tu ſemper inhias ad loquentes, cæterum animus peregrè eſt, menſque tua præſens abeſt. Terentius in Eunucho ait: Cum iſto milite præſens abſens vt ſies: hoc eſt licet præſens fueris corpore, animo ab eo ſemoto eris, quales ſunt, qui non amant. Et contra autem quoniam amantes quamuis abſentes ſemper cogitatione amatæ rei adſunt; & adhærent, ideo Virgil. libro quarto Æneid. de Didone, & Ænea inquit:

Sola domo mæret vacua, ſtratiſque relictis
Incubat: illum abſens abſentem auditque, videtque.

130 Si ergo furioſus rem alterius contrectauit excuſatur, nec de furto punitur, ſicuti nec de alijs criminibus, vt tradit Hippol. de Marſ. in ſua pract. crim. §. Opportunè, numero 6. & 7. Nouell. in ſua pract. crim. ad defenſ. in tract. primo, numero quadrageſimo, Grammat. conſilio decimo ſexto.

131 Imò etiam ſi furor poſt patratum crimen ſuperueniat, furioſus non caſtigatur, ſaltem pœna ordinaria, ſed arbitrariè extra ordinem, Bald. & Alexand in l. Furioſum, in fine, C. Qui teſtamentum facere poſſunt, Iaſ. in l. Patre furioſo, numero 39. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alien. iur. Tiraqu. in tract. de pœn. leg. cauſ. 3. Didacus in Clement. Si furioſus parte 3. in prin. numero ſecundo, de hom. Iul. Clarus in prac. crim. quæſt. 60. verſic. Sed quæro. Menoch, de arb, iud. lib. 2. caſ. 325. Nouell. loco citato, num. 41.

132 Inſanis quoque delinquẽtibus parcitur. Inſania autem eſt vitium perpetuum, furor autem ad tempus, Corn. conſil. 22. volum. 4. quia præter voluntatem delinquunt ob naturale vitium, quo eorum mentes perturbantur Bald. conſil. 22. volum. 3. & habetur in cap. 15. quæſ. 1. Bartol. in l. Aut facta, §. Euentus, in princ. ff. de pœn. De fatuo, frenetico,

tico,& iracundo tractat Soc.conſil.42.volum.1.Bonifac. de Vitell.in tit.de homicidio in fine,& in tit.de inſultu,& percuſſ.uum.39 Benenent Stracchain tract.de mercat.parte 3.numero 18. & ſequ. Quod tamen debet procedere cum diſtinctione Bartol.in l.penult. ff.de partic. De fatuis autem,dementibus, & furioſis tractat Cœpol. in l. Idem Viuianus,numero 51.ff.de ædil.edic.Bald.in l.Diuus, ff.de offic. præſid.& quomodo furioſus diſtet a demente, & mentecapto tradit Alexand.in l.Si cum dotem,§.Sed maritus,numero octauo, ff. ſoluto matrimon.Bald.in l.2. C.de cur.fur. Imola in l. Si vero, §.De viro,ff.ſol. matr. colum.4.

133 Et quomodo cognoſcatur,& probetur mentis fatuitas tradit Cor. conſil.261.De duobus,&cæt.volum.4.numero quinto, Maſcard. de probat.concluſ.502. enumerat plures modos, & actus ex quibus dementia arguitur, & comprobatur. Primo ſi quis fatuè loquatur. Secundo ſi vagatur per vicos deridendo. Tertio ſi proijcit lapides. Quarto, ſi habet memoriam inordinatam. Quinto, ſi publicè oſtendat pudenda. Sexto, ſi quis non intelligit ea quæ dicit. Septimo, ſi a propinquis,amicis,& vicinis demens reputatur. Octauo ſi omnia bona ſua donauit. Et plura alia in hac materia ab eodem Maſcard. traduntu r in verbo,Furioſus.

134 Cum autem amor ſit furoris ſpecies, vt Plato in Phædro teſtatur, & Iul.Clar.refert in pract.crim.quæſt.60.verſic.Eſt & amor,excuſandi ſunt amentes illi amantes,qui cœco amore perciti res amaſiarum ſuarum furantur,vt amicus noſter fecit, qui noctu ſuæ dilectę imaginem non ſine euidenti periculo ſubtraxit, inquam ſemper ferè oculos habebat conlectos,& huiuſmodi furtis eſt parcendum, cum maximè ex qualitate rei furtiuæ facilè deprehendatur, ea non auaritia, ſed amore impulſu fuiſſe facta. Et Chaſſan. ſuper conſuetud. Burgund. fol.39.numero 13.dicit, vidiſſe in facto excuſari quandam mulierem, quod res ab amaſio ſuo ſubtractas receptaſſet.

135 Sed quoniam furioſo æquiparatur ebrius,cap.A crapula,de vita & honeſt.clericorum,cap.Venter,35.diſt.Alber.in l.1 ff. Si quis Imp. maled. ideo de ebrijs dicamus. Ob ebridtatem ergo qua mens ab alienatur poſſunt quoque homines delinquere,& eſt ebrietas ſpecies furoris.eſt inquam furor Dionyſij,ideſt Bacchi, vnde Bacchanalia,vbi enim ebrietas ibi libido dominatur, & furor inquit, d. cap. Venter. Quod quidem vitium omni tempore vſitatiſſimum, & pernitioſiſſimum fuit,& noſtris temporibus non ſolum in Germania, ſed in Gallia,in Italia quoque, & vbique ferè locorũ adeo hæc peſtis percrebuit, vt

vt bibaciores beatiores exiſtimentur non ſolum in cauponis, ſed etiam in Regum aulis.

136 Peſſimum hoc eſt libidinis incitamentum, & ad omnia ſcelera vrgentiſſimum irritamentum, quia enim, ſine Cerere, & Baccho, friget Venus, ad ipſam Venerem excitandam hunc ſtimulum adhibent homines incontinentes, quia vt inquit Poeta.

Et Venus in vino ignis in igne fuit.

Salamon in cap. 23. Prouerb. inquit: Ne intuearis vinum, quando flaueſcit, cum ſplenduerit in vitro color eius ingreditur blande, ſed in nouiſſimo mordebit, vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet. Luxurioſa res eſt vinum, & contumelioſa ebrietas omnis, qui cum his miſcetur non erit ſapiens, inquit Summus Pontifex, in cap. 3. diſt. 35. Et ebrietatem fuiſſe originem inceſti concubitus habetur in cap. Sexto die 35. diſ. & Virg. in hanc ſententiam ait:

Nec Veneris, nec tu vini tenearis amore,
Vno nanque modo vina Venuſque nocent.

Paul. Ghirlandus in tract. de ſortilegijs, cap. 13. numero 3. referendo ad hoc gloſſ in cap. Moyſes, 32. quæſt. 2. dicit ſecundum quorundam opinionem animam habitare in ſanguine, & propterea Normanos Anglicos, & Polonos multum bibere, ne contingat eorum animas habitare in ſicco.

137 Sed iſti vinolenti, ac temulenti ſuæ irritatæ procacitatis pœnam facile luunt, dum in grauiſſimos morbos incidunt, & cito moriuntur. Libidinoſa etenim, & intemperans adoleſcentia effœtum corpus tradit ſenectuti, inquit Cicer. in libro de ſenectute, & Virgil. ait:

Vt Venus eneruat vires, ſic copia Bacchi
Et tentat greſſus, debilitatque pedes.

Et illud:

Quis quis ad infernas properas accedere ſedes:
Huc iter accelerant Balnea, Vina, Venus.

138 Non ſum tamen adeo ſeuerus, vt prorſus conuiuia, & compotationes vituperem: nam ſicuti laudo illos qui modico ſalubri, ac generoſo vino delectantur, ſic eos non damno qui interdum hilariter bibunt, excitatur enim virtus, & liberaliter bibendo ſpiritus fiunt ſolertiores ad res grandes perficiendas: nam, vt inquit Horat. carm. libro 3. Ode 21.

Narratur & priſci Catonis
Sæpe mero caluiſſe virtus.

Et

Et bonis Poetis eſſe liberalius bibendum idem Poeta ſuadet dum in Ep.19.lib.1. inquit:

Nulla placere diu, nec viuere carmina poſſunt
Quæ ſcribuntur aquæ potoribus.

Et poſtea ſubdit.

Ennius ipſe pater nunquam niſi potus ad arma
Proſiluit dicenda.

139 Et militibus quoq; prodeſſe idem Poeta teſtatur dum lib. primo, Epiſt.5.ait:

Spes iubet eſſe ratas, in prælia trudit inermem,
Solicitis animis onus eximit, adocet artes.

140 Abſtineant autem a compotationibus illi, qui Regibus ſunt a ſecretis, quia vt inquit Horat.

Operta recludit,

Et vt Virg.

Arcanum demens detegit ebrietas.

141 Principeſque bibendo experiuntur quibus arcana ſua committere poſſint: Nullum enim ſecretum eſt, vbi regnat ebrietas inquit Salamon, cap.31.prouerb.& aulicorum ſuorum naturam, intimaſque cogitationes perſcrutantur, vt bonos amare, ac prauos contemnere valeant. Cum enim quis eſt bene potus, licet prorſus ebrius non ſit, liberius, & ſine aliqua ſimulatione agens, facilè abdita animi ſui arcana pandit, veramque ſuam naturam patefacit, quod non preterijt Horat.cum in Poetica ſcripſerit;

Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero, quem proſpexiſſe laborent,
An ſit amicitia dignus.

142 Quis autem dicatur ebrius, & quod peccatum ſit ebrietas tradit Cæpol.in l.Idem Viuianus, numero trigeſimo ſexto, & trigeſimo octauo, ff.de ædil.edicto.

143 Et eſt ebrietas crimen tanto deterius furto, quanto eſt peius peccare ſua iactura, quàm ſuo commodo: ebrij enim bibendo pauperiores fiunt, fures aliena contrectando ditiores.

144 Et duplici pœna interdum ebrios fuiſſe caſtigatos legimus ob geminatum delictum, ebrietatis ſcilicet, & ſubſecuti criminis, & in praxi numquam ebrios, veluti dementes excuſatione dignos iudicaui, iſti enim inuiti in dementiam, illi voluntariè bibentes in ebrietatem incidunt, ſed extra ordinem eſſe puniendos, cap.Inebriarunt, 15.q.1. Quod etiam placuit Menoch.de arb.iud.libro ſecundo, caſ.326.nume

ro 6.& caſ.376.& Iul.Clar.in pract.crim.quæſt.60.⁀verſic.Præterea quæro dicit ebrios excuſari a dolo; ſed nõ a culpa, niſi in caſu, qđ ſine aliqua ſua culpa in ebrietatem incidiſſent, vt, inquit, ſi eius ſocij, eo inſcio, ſal in vinum conieciſſent. Pluraque in hanc ſententiam ſcripſit Tiraqu.in tract.de pœnis legum, cauſ.6.num.5.& 6.Gigas in tract.de crim.læſæ maieſt. ſub tit.Qualiter, & a quibus crim.læſæ maieſt.committ.quæſt.40.

145 Et quemadmodum abſtemij non poſſunt ad ſacros ordines promoueri, gloſſ.in cap Ipſi Apoſtoli, 2.quæſ.7.ſic ebrioſi ſunt irregulares ad ſacros ordines ſuſcipiendos, trigeſima quinta diſtinct.in princ.cap. A crapula, & ebrietate, de vita, & honeſt.clericorum, Ioan. Plot.de irregul.numero 2.

146 Qui vero in prandio vltra trinam vicem bibit ſine menſura bibero dicitur, c.Quando 44.diſt.

147 Ex ebrietate autem ſeruitutem ortam eſſe habetur in cap. Sexto die, trigeſima quinta diſt. gloſſ.in l.prima, ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni iuris.

148 Et ebrietatem eſſe omnium malorum fontem tradit Ripa in l.Generaliter, C.de reuocand. donat. numero 77.vbi plura & Di.Auguſt. ad ſacr.⁀virg.inquit ebrioſum eſſe blandum dæmonem, dulce ⁀venenũ, ſuaue peccatum, quod qui facit peccatum non facit, ſed ipſe totus eſt peccatum.

149 Ebrium quoque teſtari non poſſe tradit Fel. in rubr. de teſtamen. circa finem dummodo per maximam ebrietatem, quod agit ignoret: ſecus tamen eſſe ſi eius mens nõ eſt adeo ab eo abalienata, vt bonum a malo diſcernere poſſit, tunc enim teſtari poſſe tradit Dec.conſil.112. columna 1.Simon de Pratis, lib.2.dub.1.ſol.4.num.23.de interpret. vlt. voluntat.

150 Ebrietatem autem a delicto excuſare delinquentem habetur in l. Omne delictum, §.Per vinum ff.de re mil. l. Reſpiciendum, §.Delinquunt, ff.de pœnis cap.Inebriarunt, & cap.Sanè 15 quæſt.1. Marſil.in l.prima, numero 63.ff.ad legem Corneliam de ſicar. Bald.in l. Data opera, ⁀verſic.Nunc de tertio, C.Qui accuſare non poſſunt & in l.1. C.Vnde vi, Sal.in l.prima, in fine, C.de ſicar.Boniſac.de Virell. in titu. de hom.in fine, & in titu.de inſultu, & percuſſ. Alexand. in l.Dolum, C.de dolo, Bartol.& Alexand.in apoſtill. in d. l.Reſpiciendum, §.Delinquunt.Panorm.in cap.Si conſtiterit de accuſat.Roman.in l.1.ff.de verborum obl.Paris de Puteo, in tract.de ſynd.in verbo, Licet, num.2. fol.81.& Soc.in cap.Ad audientiam, numero 15.de hom. vbi tradit

quan-

quandam diſtinctionem, quæ ibi videri poteſt. Memorabilis eſt Pyrrhi Epirotarum Regis factum, qui (vt Plutarch. in eius vita ſcribit) cum intellexiſſet ſe in conuiuio ab adoleſcentibus fuiſſe conuicijs, & maledictis oneratum, ad ſe illis vocatis, non ſolum alter eorum delictum confeſſus eſt, ſed etiam addit, quod plura dixiſſent ſi vinum non defuiſſet qua vrbanitate Rex ridens illos impunitos dimiſit, Iul. Clar. in pract. crim. quæſ. 60. verſic. Præterea quæro, dicit ebrios mitius eſſe puniendos, hancque eſſe communem opinionem teſtari Plaza, libro primo, epit. delict. capit. trigeſimo, numero primo, & alios ab eo relatos.

151 Blaſphemans per ebrietatem de iure ciuili non punitur, de iure tamen canonico ſecus eſt, cap. Ante omnia, 35. quæſt. 1. Abb. & Fel. in cap. Si conſtiterit, de accuſat. Flor. in l. Sed & ſi, §. Iniuriam, numero quinto, ff. ad legem Aquil. gloſſ. notabilis in verbo, Temulentia, in l. 1. C. Si quis Imper. maled. Ripa in d. l. Generaliter, C. de reuoc. donat. num. 78.

152 Si quis igitur ebrius furtum commiſerit excuſatur, quia ex propoſito mentis ſuæ non deliquit, ſed alia impulſus vi, qua cum ab eo eius mens ſit alienata & preter voluntatem ſuam peccet non debet puniri, quia ille, qui per vinum delinquit apud ſapientes iudices venia donatur, c. Sanè 15. q. 1.

153 Verum tamen eſt, quod ſicut quidam dementes non ſunt adeo ſine rationis diſcurſu, vt omnino excuſari poſſint: ſtolidi enim, inepti, & fatui quemadmodum teſtari poſſunt, vt per Fabrum, Angel. & Aret. Inſt. Quibus non eſt permiſſ. fac. teſtam. Dec. in l. Furioſum, C. Qui teſtamenta facere poſſ. latè Symon de Prætis, de interpr. vlt. voluntat. libro 2. dub. 1. fol. 4. ſic in delictis penitus non excuſantur: ita in ebrijs accidit, quidam enim quamuis liberiori potu hilariores reddantur; & mentis perſpicacitas aliquantulum illis adumbretur, non tamen ſunt adeo intellectu deſtituti, vt bonum a malo non diſcernant & ij quemadmodum teſtari poſſunt, vt Dec. tradit in conſil. 112. columna 1. & Symon de Pretis, de interpr. vlt. voluntat. libro 2. dub. 1. fol. 4. num. 23. ſic furtum, vel aliud crimen committentes in totum excuſandi non ſunt, ſed iudicis arbitrio puniendi, habita ratione ad qualitatem ebrietatis, quemadmodum enim plures dantur gradus furoris, & dementię; ſic etiam ebrietatis. Ille ergo, qui leui ebrietate affectus erit non euitabit pœnam ordinariam, vt tradit Bartol. in l. Data opera, columna 2. verſic. Nunc de tertio, C. de his qui accuſare non poſſunt. Angel. de malefic. in verbo, Scienter, & dolosè, numero decimo ſeptimo, Tiraqu.

de

de pœnis legum cauſ.6.numero vndecimo, Ripa in l. Generaliter, C.de reuocand. donat.numero 79. Menoch, de arbitr.iud lib.2. caſu 326.numero 7.

154 Qui autem furatus eſt per ebrietatem, vt primum factus eſt mentis compos, ſi rem furtiuam non reſtituit domino ſuo, & errorem non excuſat, quia re ipſa furtum ratum habet, eſt puniendus, faciunt ſcripta per Ripam in d.l. vlt.C.de reuoc.don. nu.79. & per Menoch, de arb. iud.lib.2.caſu 326.nu. 10.

155 Sed quoniam ebrietas ſomnum parit, vt de Noe legitur Gen.cap. 9.& in cap. Sexto die, 35.diſt.oportet enim vt ebrij vinum edormiant, ideo de illis, qui dormientes aliena bona auferrent nunc eſt dicẽdum, & præſertim poſtquam actum eſt de furioſis, quibus dormientes æquiparantur, cap.Maiores, in fine, de baptiſm.gloſſ.& ibi Card. in 6.quæſ. in clement. Vnica, de hom. not.in l.1. §. Furioſus, ff.de acquirenda poſſeſſ.l.j.in fine, ff.de author.tut. Angel.de maleſic.in verbo, Comparent dicti inquiſiti, numero 16. Alexand.conſil. 170. volum.2. Marſil. in l. Vnius facinoris, §. Cogniturum, numero 38 ff.de quæſt. Dormientes autem ambulare, & alia facere, & ſic poſſe etiam aliena auferre experientia comprobatur, & teſtatur Summus Pont. in d. clement. de hom. vbi dicit dormientem, qui aliquem mutilet, aut occidat non incurrere aliquam irregularitatem, & gloſſ. ibi dicit, quod ſicut aliqui dormiendo loquuntur, ita eſſe qui agant dormientes, & Cæl. Rhod. antiq.lect.lib.30.cap.nono, inquit melancholicos iccirco dormientes crebro excitari, quod calore tunc largiore bilis atræ vrgente, animus moueri æquo amplius cogatur, vnde ſæpe exiliunt, ſurguntque, & ambulant, & ideo quoſdam interdum dormientes inambulare, in quib. multus eſt motus, & multa perturbatio, quamuis non adeo valida, vt penitus ſomnum expellatur. Nellus in tract. bannit. in ſecunda parte, ſecundi tempor.quæſ.32 ponit quæſtionem de dormiente prope iuriſdictionem a qua eſſet bannitus, & dormiendo caderet, vel perueniret in locum vetitum; quo caſu inquit illum non poſſe capi, niſi expertectus ibi permanſiſſet, argumen. l.Si ſeruus ſeruũ, §. Si fornicarius, ff.ad legem Aquiliam. Sed cum verum ſit, vt diximus, etiam dormientes ambulare, caſus faciliùs occurrere poſſet, ſi quis ita ſomno oppreſſus tranſiret fines ſuos, & in territorium, a quo exulat perueniret, nam cum hoc præter voluntatem ſuam faceret, nullam pœnam mereretur: delicta enim a dormientibus commiſſa punibilia non ſunt, d. clement. Vnica, de hom. Bartol.in l.penult. ff.de parric. D. Flor.in l. Qui occidit, § In hac, & in l. Si ſeruus ſeruum, §. Si fornicarius,

rius,ff.ad legem Aquil.Didacus in repet.clement.Si furioſus, fol.316. numero 6.Plaza,libro 1.delict.cap.31.numero 3.Iul. Clarus in practi crim.quæſt.60.verſic. Quarto etiam. Imò nec etiam iſte dormiens dicitur peccare,gloſſ.in cap.Teſtamentum 6.diſt. Si tamen ſciebat ſe in ſomno,ita agitari,& interdum etiam delinquere,& non adhibuit cautelam,cum præuidere potuerit, vt ſolus dormiendo, & in cubiculo adeo clauſo,vt dormiens inde exire non potuiſſet,de iniuria,& negligentia arbitrio iudicis eſſet puniendus. Nellus in loco citato,vbi allegat,l.Si quis domum,§.1.ff.locati,& in l.Item Mela, in princ. ff.ad legem Aquil.Hippol. de Marſil. in l.1. in princ. ff. ad legem Cornel. de ſicar. numero 64. poſtquam aliqua de dormiente delinquente dixit, format regulam e conuerſo, vt ſicut dormiens delinquens non puniatur,ſic ille puniri non debeat, qui dormienti iniuriam infert, quod vt comprobet ſic argumentatur. Qui facit violentiam, & læſionem etiam in veſtibus clerici incidit in canonem. Si quis ſuadente diabolo,17.quæſt.4.per gloſſ.in cap.Si quis pulſat, de pœn. diſt.1. & gloſſ. in d.cap.Si quis ſuadente,in verbo, Manus. Innocent. in cap. Nuper, de ſentent.excommun.Bartol.in l.1.§. Hoc autem interdictum, ff.de oper.noui nunc. & in l.Locatio, §. Quod illicitè, ff.de publ. & vect. Bald.in l.1.§.Hæc verba,ff.de his,qui deiec. vel effud. idem Marſil. in ſuo ſing.188.At qui lacerat veſtem clerici dormientis, vel aliam violentiam facit in illius veſtibus non eſt excommunicatus,vt dixit Card. in clement.1.in princ.in 6.quæſt.de pœn.quem ſequitur Fel.in d.cap. Nuper,de ſentent.excommun. ergo concludit Marſil. non punitur vigilans faciens iniuriam dormienti,quod nequaquam ſequitur, imò tenetur de iniuria illata non ſolum dormienti,ſed ebrio, furioſo, abſenti,& mortuo etiam,l.Oſſa,ff.de relig.& ſumpt.funerum, Authent.Vt defuncti, ſeu funera eorum, columna 5. & vt a veſtibus non recedamus,etiam illi, qui auferunt ueſtes mortuis puniuntur, gloſſ.in l.Pergit audacia, C.de ſepul.viol. meliuſque loquutus eſt Marſil.in d.ſuo ſingul.188.vbi non tradit regulam generalem, ſed tantummodo dicit lædentem veſtes clerici dormientis non incidere, in d.canone Si quis ſuadente diabolo. Quod licet concederetur, non per hoc ſequeretur, vt vigilans non eſſet puniendus, qui dormienti iniuriam inferret. Hocque in memoriam reuocat ridiculam cautelam Turcharum Regis,qui vt iuramentum ſuum non violaret,quo ſe obligarat nunquam cuidam ſuo Duci necem eſſe allaturum, poſtea iuſſit illum dormientem necari. Licet tamen ad neceſſariam corporis ſui tutelam non modo dormientem,ſed ebrium,ac furioſum impunè occidere, vt poſt

alios

alios teſtatur idem Marſil. in ſuo ſing. trecenteſimo. ſeptuageſimo quinto, Stulti non debent, &c.

156 Cum ergo ex iamdictis conſtet tunc furtum non eſſe puniendum, cum aliquis præter intentionem ſuam aliena aufert, nec Sacerdos ille puniendus nec fur appellandus eſt, qui nouiſſimè imprudenter alterius pecuniam abſtulit, illum enim vaferrimus quidam adiuit, vt eidem peccata ſua, de more, confiteretur, ſeque alium eſſe inſimulans, nomen diuitis cuiuſdam viri mentitus, dixit inter cætera peccata vno maxime angi, & excruciari, cupereque pro viribus huic graui animæ ſuæ morbo mederi, defloraſſe ſcilicet adoleſcentulam probis parentibus ortam, quamobrem a Confeſſario ſuaſus, vt congrua tercentorum aureorum dote eam in matrimonium collocaret. Sacerdos ab impoſtore rogatus, cum illius ſchedula ad campſorem accedit, & nomine illius, cuius fur perſonam finxerat, cuiuſque manum in ſcribendo optimè imitatus fuerat denarios accipit, eoſque ad furem defert, quo illinc profecto, & re propalata coactus fuit Confeſſarius ſuo ære damnum reſarcire.

157 Furta quoque domeſtica impunita ſunt. l. Reſpiciendum, §. Furta domeſtica, ff. de pœn. vbi dicitur domeſtica furta vocati, quæ faciunt ſerui dominis, liberti patronis, vel mercenarij illis apud quos degunt. Ad hoc autem, vt fur in hoc caſu dicatur domeſticus, debet talis eſſe, vt a domino rei furtiuæ poſſit domi caſtigari, gloſſ. in d. §. Furta domeſtica, & requiritur etiam cohabitatio, Soc. conſil. 17. Supradicta, &c. colum. 1. libro 1. & præſtatio expenſarum, Alexand. conſil. 135. lib. 1. Petr. Caleſatus, in ſuo conſilio, quod eſt 106. inter varia conſil. crim. numero 4. Multo magis ergo impunita ſunt furta illa, quæ faciunt filij quando parentum bona ſubtrahunt: quamuis peccent: ſcriptum eſt enim cap. 28. Prouerb. Salom. Qui ſubtrahit aliquid a patre ſuo, & a matre, & dicit hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt. Non ergo datur actio furti parentibus aduerſus filios cum natura rei impediat, ex quo vna, eademque perſona cum parentibus ſuis cenſentur & quemadmodum nemo poteſt aduerſus ſe ipſum actionem furti proponere, ſic non poteſt contra filium ſuum. l. Ne cum filio familias, ff. de furt. Inſt. de obl. quæ ex del naſcun. §. Ij qui, quando enim filius eſt in patris poteſtate nullum iudicium inter patrem, & filium eſſe poteſt, l. Lis nulla, ff. de iud. l. Qui in poteſtate C de in ius voc. Inſt de inut. ſtip. §. Ei vero, qui, vbi patris & filij vna vox eſſe dicitur. Quod tamen limitatur non procedere in caſtrenſi, vel quaſi quaſtrenſi peculio, d. l. Lis nulla, l. Si quis vxori, §. Sed ſi filius, ff. de furt. gloſſ. in l. Ne cum filio,

Aa lio,

llo, ff. eod. Et contra patrem teneri de furto commiſſo in bonis filij caſtrenſibus, vel quaſi ſancitum eſt in d. §. Sed ſi filius.

158 Quamuis generatim pater contra filium agere non poſſit, poteſt tamen agere actione furti contra illum, qui opem, vel conſilium præſtaſſet filio, vt furtum patri faceret d. §. Ij qui, uerſ. Si verò ope, Inſt. de oblig. quæ ex del. naſc. Ratio autem cur pater contra filium agere non poſſit ob furtum in reb. ſuis commiſſum eſt, quia cum pro furto contra extraneum detur vel condictio furtiua ad rei ablatæ perſecutionem, vel actio furti ad pœnam, non dupli, vel quadrupli (iſtæ enim pœnæ, vt alibi diximus, in deſuetudinem abierunt) ſed ut luat pœnam in corpore: cunque filius in poteſtate patris conſtitutus bona propria non habeat, patris enim ſunt, (excipio caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia) nec poſſit filium hoc caſu criminaliter accuſare, ideo ob furtum aduerſus illum agere non poteſt.

159 Illum autem corrigere, & caſtigare poteſt, & debet, qui enim parcit virgæ odit filium, inquit Salomon cap. 13. Prouerbiorum, C. de emend. propinq. l. Vnica, l. 3. C. de patr. poteſt. Bartol. Dec. & Iaſ. in l. Vt vim, ff. de iuſt. & iure, Fel. in c. Dilecti, de except. & ibi Ioann. de Anan. Hippol. de Marſil. in pract. crim. in §. Aggredior, numero 79. Nouell. in prac. crim. ad defenſ. tit. 1. nu. 73. Alc. tract. præſump. reg. 1. præſumpt. 3.

160 Verum quoniam patria poteſtas in pietate non in atrocitate conſiſtit l. Diuus Adrianus, ff. ad l. Pomp. de parr. ideo parentes in corrigendis filijs modum excedere non debent, alioquin coguntur illos emancipare, l. fin ff. Si a par. quis fu. man. Et ſi grauius in filios animaduertant parricidij etiam pœna plectuntur, l. prima, & l. Diuus Adrianus, ff. de parricid. non enim nobis placent illa Manliana imperia: ſed potius illud Terentianum ſequimur conſilium in Adelphis:

Pudore, & liberalitate liberos
Retinere, ſatius eſſe credo quam metu.

Et poſtea ſubiungit:

Et errat longe, mea quidem ſententia.
Qui imperium credat grauius eſſe, aut ſtabilius
Vi, quod fit, quàm illud, quod amicitia adiungitur.

Et Di. Paulus, c. 6. ad Epheſ. ait: Et vos patres nolite ad iracundiã prouocare filios veſtros, ſed educate illos in diſciplina & correptione Domini. Et in corripiendo filium, quantumlibet aſpere, nunquam profectò paternus amor debet amitti, cap. Paratus 32. queſtione 1.

Qui quidem amor adeo magnus eſt, vt tamquam per adagium vſurpatum ſit, patrem magis filium, quam ſe ipſum amare: vnde Ariſt. lib. 8. Ethic. cap. 12. inquit: Æque parentibus vitam liberorum caram eſſe atque ſuam: de qua materia elegantiſſime ſcripſit Tiraq. in præfat. l. Si vnquam C. de reuoc. donat. num. 7. & 8. Idemque eſſe in fratre maiore, qui poteſt fratrem minorem caſtigare, Tiraq. in tract. de iure primig. in præfat. num. 141. Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſ. 364. num. 6. Quod ſtricte eſſe intelligendum, & permittendum cenſeo; hoc eſt ſi frater ſaltem XIV. annis minorem excedat, ita ut potentia eius pater eſſe poſſit: & quando frater minor non excedit decimumquartum annum, & ſimul viuunt, & cum paterna moderatione fratrem corripiat.

161 De facultate autem Magiſtris conceſſa corrigendi diſcipulos, & quomodo teneantur de nimia ſæuitia docet Maſcard. de probat concl. 996. & probat l. Sed ſi quemcunque §. vlt. cum l. ſeq. ff. ad l. Aquil. & ibi Bart. & Bald. Neuiz. conſ. 75. num. 5. Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 56. verſ. Poteſt etiam. Et quomodo Abbas debeat monachos caſtigare habetur in c. Cum voluntate §. vlt. & c. Vniuerſitatis de ſent. excom. Curt. ſen. conſ. 80. Super articulo.

162 Idem erat in ſeruis in quos domini ob leuiora furta ſibi facta non agebant, cum bona non haberent, nec etiam poſtea quam manumiſſi fuerant l. Serui, & filij in prin. ff. de furt. l. Congruentius, C. de patr. pot. ſi vero ſerui alijs perſonis furabantur acerbiſſime puniebantur, id etiam iubente XII tabul. lege, in qua ſic ſcriptum erat: Seruos autem maniſeſto furto prehenſos verberibus adficito, & ſaxo præcipitato: ob leuia autem furta dominis facta, ſerui ab eiſdem dominis caſtigabantur. iuxta illud Eccl. cap. 33. Seruo maliuolo torturam, & compedes inijce. Alex. ab Alexandro lib. 3. gen. dier. c. 20. l. vnica, C. de emend. ſer. l. Item apud Labeonẽ §. Cæterũ, ff. de iniur. & fam. libel.

163 Id tamen cum moderamine fieri debebat: dominus enim non poterat ſeruum ſuum interficere, quia quamuis antiquitus domini haberent poteſtatem vitæ, & necis in ſeruos, poſtea ex conſtitutione Di. Antonini aſperitas dominorum coarctata fuit, l. 2. ff. de his qui ſui, vel al. iur. ſunt: & cautum fuit, eum, qui ſine cauſa legibus cognita, ſeruum ſuum occidiſſet, non minus puniri, quàm ſi alienum ſeruum interemiſſet. §. Sed hoc tempore Inſt. de his qui ſui, vel al. iur. ſunt. Cum enim ſerui durius, quàm æquum eſſet à dominis tractarentur, ad ſtatuam Cæſaris confugientes, ſuper eorum querelis cognoſcebatur, & ſi iuſta habuiſſent cauſam confugiendi, domini coge-

bantur illos vendere, vt in eorum poteſtatem non reuerterentur, §. Sed, & maior Inſt. de his, qui ſui, vel al. iur. ſunt. l. Si dominus, ff. eod. tit. & Di. Paulus cap. 4. ad Coloſſenſes ait: Domini, quod iuſtum eſt, & æquum ſeruis præſtate, ſcientes, quod & vos dominum habetis in cœlo.

164 Si vero ſerui magna furta dominis ſuis faciunt agitur contra illos criminaliter. l. Reſpiciendum, §. Furta domeſtica, ff. de pœn. & furcis ſuſpenduntur, vt Iul. Clar. teſtatur obſeruari in §. Furtum, verſ. Poſſet etiam lib. 5. ſent. Cœpol. conſ. 26. & conſ. vlt. Boſſ. tit. de furt. num. 24. 25. 26. vbi plura adducit. Ang. de maleſ. in verbo, Et veſtem cœleſtem verſ. Quid ſi commodo.

165 Et an pro tribus furtis domeſticis fur ſit ſuſpendendus tractat Bald. in l. penult. in fine, ff de furt. Alex. conſ. 110. vol. 2. in fine, Boſſ. tit. de furt. num. 25. inquit, Seruos ob fidem, quam dominis ſuis præſtare debent, interdum ſeueriſſime à Mediolanenſi Senatu caſtigatos fuiſſe. Durum enim omnino eſt, vt quos magna impenſa domi alimus, vt bona noſtra cuſtodiant, ipſi illa diripiant: Et veriſſimum tamen eſt, nos tot habere hoſtes, quot ſeruos habemus: & adeo ſeruos furaces eſſe, vt appellatione furum ipſi intelligantur, iuxta illud Virgilij in Bucolicis.

Quid facient domini audent cum talia fures.

Et naturam famulorum eſſe furacem inquit Bald. per tex. iuncta gl. in l. fin. num 4. C. Quibus ad libert. procl. non lic. Blanc. de indicijs num. 424. Maſcard. de probat. concl. 831. num. 7. Et de auctoritate dominorum in ſeruos, & an, & quando illos interficere poſſint traditur à Gand. in tit. de homicid. in penult. col. in tract. maleſ. & in l. Qui ſeruum ff. de verb. oblig. Bald. in Marg. in verſ. Impunè permiſſum, Iaſ. in d. l. Qui ſeruum in prin. Bonif. de Vital. in tract. maleſ. in tit. Quibus conceditur correctio, Bart. in l. Et ſi certus §. 2. ff. ad S.C. Syllan. Hippol. de Marſil. in l. 1. limit. 25. & in l. Circumcidere §. Seruo, ff. ad l. Corn. de ſicar. & in l. Si certus ſit percuſſor, §. fin. ff. ad S.C. Syllan. Ang. & moder. in §. penult. Inſt. de his, qui ſui, vel al. iur. ſunt.

166 Serui etiam ingenuitatem furabantur, quando cum illis eorum domini, ob nimiam indulgentiam, colludentes, permittebant illos iniuſtè ingenuos pronuntiari; quod cum ordinem ſenatorium deturpare exiſtimaretur, Senatus conſultum Domitiani temporibus factum eſt, vt qui hanc colluſionem comprobaſſet ipſius ſerui dominium conſequeretur. l. 1. ff. de colluſ. deteg. Et ſi libertinus eſſet, & non

ſer-

ſeruus, is libertinus efficeretur illius, qui colluſionem detegiſſet, l. Si libertinus, ff. eod. tit.

167 Interdum etiam ſerui conabantur ſe liberos eſſe probare, ſubtrahendo domino inſtrumentum emptionis, cuius editione libertas non probatur: imo reſultat probatio ſeruitutis contra producentem, l. Si de poſſeſsione C. de probat. & ibi Bart. Bald. Paul. Caſtr. Quod in tantum verum eſt, vt ſi dominus velit in ſeruitutem vindicare ſubtrahentem, eidem ſufficiat probare illum ſibi inſtrumentum emptionis ſubtraxiſſe Bald. in d. l. Si de poſſeſſione, & ibi Caſtr. inquit, domino ſat eſſe probare furtum ipſius inſtrumenti, licet plene non probauerit quæ in eo continerentur: idque extendit etiam ad quæcumque alia inſtrumenta. Secus tamen eſſet ſi ſeruus fuiſſet in poſſeſſione libertatis: hoc enim caſu, ob furtum inſtrumenti, non vindicaretur in ſeruitutem, ſed deberet dominus per aliud genus probationum docere de ſeruitute, vt ſcribit Bart. in d. l. Si de poſſeſſione, & Maſcard. de probat. concl. 978. & conferunt etiam ea, quę in materia lacerationis idem Maſcard. ſcribit in concl. 959.

168 Quando autem furtum, vel aliud crimen eſt impunitum, quia alterius iuſſu, vel mandato committatur, prout varij caſus contingere poſſunt, ita diſtinguendum eſt. Dei mandato, & iuſſu impunè Iſraelitæ furati ſunt: dixit enim eis Dominus: cum egrediemini non exibitis vacui, ſed poſtulabit mulier à vicina ſua, & ab hoſpita ſua, vaſa argentea, & aurea, ac veſtes: poneti ſque eas ſuper filios, & filias veſtras, & ſpoliabitis Ægiptum. Exodi cap. 3. Et ſicut præcepit Dominus fecerunt filij Iſrael, & ſpoliauerunt Ægiptum cap. 11. & 12. Exodi, & cap. Gaudemus de diuortijs. Sed videamus quid in filio, quid in ſeruo, & quid in ſubdito ſit ſtatutum. In filio ſolet diſtingui: cum enim furtum, vel aliud crimen eſt leue filius excuſatur, l. 1. in fine, l. Quid ergo, & l. Liberorum in fine, ff. de his, qui not. infam. ſecus autem eſt in grauibus, & atrocioribus, vt etiam notauit Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 60. verſ. Solet. Sed in hac re non poteſt certa regula tradi; aliud enim eſſet ſtatuendum in patre crudeli, & ſolito ſæuire in filium ſua mandata negligentem, aliud in miti, vel non ſeuero: aliud in filio timido, natura imbecillo, ac teneræ ætatis; quæ etiam in graui delicto excuſari debere tenuit Dec. conſ. 535. num. 3. & 4. ita vt ex qualitate patris, filij, & criminis pœna ſit ad Iudicis arbitrium referenda.

169 In ſeruo autem furtum, vel aliud tale cōmittente diſtinguendum eſt, illū aut in officio publico, cui à domino præpoſitus fuit, ſurripuiſ-

ſe,& hoc caſu dominum teneri tradit Bart. in l. 1. §. Familiæ ff. de publ. & vect. aut extra officium, & dominum non teneri ſi exhibendo ſeruum vult ſe liberare, Felin. in c. Petrus de homic.& in c. Nulli, & in c. penult. de accuſat. agitur enim contra dominum quia, actio furti cum eo eſt, cuius poteſtati fur ſubiectus eſt: quia noxa caput ſequitur. §. Omnis Inſt. de noxal. act. l. Si cum quis in princ. ff. de furt. l. 1. ff. de priu. delic. Poteſt ergo dominus, aut litis æſtimationem ſoluere, aut ſeruum dare; hoc eſt aut damnum reſarcire, aut noxam tradere: iniquum enim erat nequitiam ſeruorum vltra ipſorum corpora dominis eſſe damnoſa Inſt. de noxal. act. in prin. & l. 1. ff. de noxal. act. In officio autem priuato, vt in nautis, cauponibus, & ſtabularijs non liberatur dominus per exhibitionem ſerui: & ei cui furtum factum fuit permittitur experiri contra dominum, vel contra ſeruum Rom. conſ. 338. in 2. dubio, & in conſ. 435. in fine, Imola conſ. 51. in fine, Alex. in l. 1. ff. Ne quis eum qui Ang. conſ. 2. col. 1. & 2. & conſ. 218. in fine, & conſ. 385. Socin. conſ. 244. col. 2. Corn. conſ. 40 col. 1. & 2. vol. 1.

470 Quid autem ſi ſeruus mandato domini furetur? Tres caſus poſſunt conſiderari in hoc propoſito. Primus eſt cum ſeruus rem facit, quæ de ſui natura non eſt punibilis: verbi gratia, ſeruus iuſſu domini fruges ex agro colligit, vel ligna ex ſylua; quibus caſibus, quamuis reuera furtum committatur, quando ligna, vel fruges non ſunt domini mandantis: tamen quia habuit ſeruus iuſtam ignorantiæ cauſam, & verisimiliter credere potuit dominum ſuum habuiſſe ius in agro, vel ſylua. Seruus enim neſcit, quid faciat dominus, vt in Euangelio Di. Ioannis cap. 15. ſcriptum eſt. ideo hoc caſu excuſatur, & puniri non debet gl. in l. In rem. §. Tignum, ff. de rei vend. & idem eſſe in ſimplici operario exemplificat ibi dicta gl. Dec. in l. Velle nu. 8. ff de reg. iur. & ibi Cagnol. num. 11. Rolan. à Valle conſ. 54. num. 6. lib. 1. Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 60. verſ. Solet dubitari. Bald. conſ. 144. Præſupoſito lib. 1. & conſ. 463. lib. 3. & conſ. 436. lib. 5. Socin. Senior conſ. 54. num. 23. lib. 3. Si autem non habuit iuſtam cauſam ignorantiæ, operarius non excuſatur, & de ſeruo dicetur inferius, & tunc non poteſt iuſtam ignorantiam allegare, quando illi denunciatum fuit vt deſiſteret, & rem non auferret Ang in d. l. In rem §. Tignum ff. de rei vend. Imol & Rom. in l. de pupillo, §. Nunciationem, ff. de oper. nou. nunc. & alij plures relati à Menochio de arbitr. Iudic. lib. 2. caſ. 354. num. 40. Aut dominus mandat ſeruo, vt cómittat delictum non atrox, vt mediocre furtum, & excuſatur ſeruus

in totum gl in l. Seruus in fine, ff de act. & obl. l. Liber homo, la ſeconda, ff. ad l. Aquil. & ibi gl hoc clare affirmat, facit l. Si mulier cum §. 1. ff. de act. rer. amot. l. Ad ea, & ibi gl. ff. de reg. iur. l. 2. C. de ſepul. viol. & l. Seruos, C. ad l. Iul. de vi publ. Dec. in l. Is damnum dat, §. 1. nu. 2. ff. de reg. iur. Cagnol. in l. Velle non creditur num. 6. ff. de reg. iur. Bart. in l. Seruus, ff. de noxal. Poſtremo aut dominus mandat magnum furtum fieri, vt rei ſacræ, publicæ, vel magni precij, vel aliud inſigne crimen patrari, & hoc caſu non excuſatur ſeruus in totum, ſed extra ordinem punitur Iudicis arbitrio, prout crimen poſtulabit, conſideratis accidentibus ipſius criminis, & præſertim vltra enormitatem criminis, natura domini, & ſerui. l. Sed, & ſi vnius, §. Si iuſſu, ff. de iniur. facit l. Seruus non in omnibus, ff. de act. & oblig. Dec. conſ. 535 nu. 4 & in l. In perſonam; & in l. Velle non creditur, qui obſequitur imperio patris, vel domini & ibi gl. & gl. in l. Ad ea ff. de reg. iur. text. in l. Liberorum, §. Excuſatur ff. de his qui not. infam. Cyn. in l. 1. col. penult. verſ. Denuo quæro, C. Vnde vi, Io. de Anan. in c. 2. quæſt. penult. de homic. Gram. conſ. 36. num. 4. Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 60. verſ. ſolet dubitari, & ibi per eum allegata, & habetur in toto titulo ff. & C. Quod metus cauſa.

171 Subditus autem ſi mandato Principis furatur, aut aliud ſcelus cõmittit, cum, niſi obedierit, periculum illi immineat, non punitur pœna ordinaria illius criminis, ſed alia mitiori, conſideratis accidentibus ſuperius memoratis. l Imo, ff. de liber. cauſ. c. 1. 2. & 3. 32. q. 5. c. Sacris, & ibi Doct. de his quæ vi met. ve cauſ. Tiraq. in tract. de pœnis legum cauſ. 34. Straccha in tract. de nauigatione num. 20. Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 60. Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſ. 344. num. 2. & alij à prædictis adducti.

172 In magiſtratu autem ſi præcipit ex ſuo munere, & ex ſua auctoritate iubendi, qui illi parendo aliena contrectat non debet puniri: nam qui iuſſu Iudicis aliquid facit non videtur dolo malo facere, qui parere cogitur inquit Iuriſc. in §. Qui iuſſu l. Non videntur, ff. de reg. iur. & ibi Dec. & Cagnol. & Crauet. conſ. 319. num. 11. late Menoch. de arbitr. Iud. lib. 2. caſ. 354. num. 22. & ſequ.

173 In Tyranno tanto magis delinquens excuſatur, quando illius imperio aliena furatur, vel maius etiam crimen facit, Bald. in l. Seruos, C. ad legem Iul. de vi publ. & ibi Salyc. idem affirmat, notab. 6. & in l. Non ideo minus, columna quarta, C. de accuſat. Tiraq. de pœn legum, cauſa 34. numero 3. & cauſa 36. numero 2. Didac. Epitom. de Sponſalibus, parte 2. cap. 3. §. 3. numero 7. Iul. Clar. in dicta quæſt. 60. verſi.

Solet. Menoch. de arb. iud. libro 2. caſu 344. numero decimoquinto. Receptior tamen ſententia videtur eſſe, in leuioribus criminibus, vt in ſimplici furto, penitus excuſari illum, qui mādato Tyranni deliquit: In atrocioribus autem eidem pœnam minui, leuiuſque ex arbitrio puniri, & verum potius arbitror in vtroque caſu iudicium fore arbitrarium, cum caſus occurrere poſſint, vt delinquens omnino à pœna excuſetur: cum præſertim ineuitabile eidem immineat mortis periculum, alioquin nec etiam ad tutelam proprij corporis, nullo caſu quis aggreſſorem ſuum necare poſſet, ſi autem aut fugiendo, aut reuelando, alioquo modo poteſt declinare imperium Tyranni, & atrox crimen non patrate, & id non faciat, puniri debet extra ordinem; prout quando ſine moderamine tutelæ inculpatæ aggreſſorem interficit, quo caſu de exceſſu punitur, vt alibi diximus.

174 Si vero intercedunt, non mandatum, ſed preces, quid dicendum? in patre, vel in domino ob preces non excuſatur delinquens. Sed in Principe ſeuero, & Tyranno preces ſunt ad inſtar imperij; tyranni enim dum rogant imperant, eorumq; preces armatæ appellantur, quia iuxta illud: Cogit rogando, qui rogat potentior.

Et Ouid. in Ioue inquit:

Tu vel ibi ſque minas regaliter addit.

Et Iuriſconſultus dixit contrahi cum eo, qui iubet, in l. 1. in princ. ff. Quod iuſſu, & ibi gloſſ. & quamplura in hanc ſententiam cumulauit de more ſuo doctiſſimus Tiraqu. in tract. de pœnis legum, cauſa 35. Afflict. deciſ. 69. num. 5. & Menoch. de arb. iud. libro 2. caſu 344. numero 12. & 13.

175 An autem mandans furtum fieri de furto, ita puniatur, ac fur ipſe, agit Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 89. & de mandante, ac mandatario tractant Doctor. in l. Non ſolum, §. Si mandato, ff. de iniur. & Clar. inquit loco citato doctrinam Bar. in d. §. Si mandato vbiq; ſeruari, quæ eſt, vt indiſtinctè pari pęna mandans, & mandatarius puniatur, reiecta diſtinctione, an mandatarius, abſq; mandato eſſet facturus, vel ne:

176 Qui vendit ſeruum teneatur eum præſtare furto noxaque ſolutum l. 1. ff. de ædil. edict. Quid hoc ſibi velit expedit, vt aperiamus, num ſcilicet venditor teneatur præſtare ſeruum numquam furtum commiſiſſe, an numquam eſſe commiſſurum: an vero ob furtum nemini eſſe obſtrictum. Verum quoniam huiuſmodi ſerui apud nos non ſunt in vſu, ſed liberi homines nobis ad eorum libitum inſeruiunt; parum vtilitatis hæc diſputatio cum ob id videatur adferre poſſe, ne inutiliter tempus preciosiſſimum conteramus Vlpiani verbis breui-

ter

ter propoſitam quæſtionem abſoluamus, qui in l. Aliud eſt, ff. de verborum ſign. inquit; Aliud eſt promittere furem non eſſe, aliud furto noxaque ſolutum; qui eum dicit furem non eſſe, de hominis propoſito loquitur, qui furto noxaque ſolutum, nemini eſſe furti obligatum promittit.

177 Seruum autem fugitiuum ſui ipſius furtum facere dicitur, in l. 1. C. de ſer. fug. & in l. Ancilla, ff. de furt.

178 Huc ſpectat Ædilium Curulium edictum de rebus, quæ vænduntur, quod introductum fuit, vt emptoribus deceptis ſuccurratur, & fallacijs vendentium occurratur, l. 1. ff. de ædil. edic. Qui ergo mancipium vendit, debet emptorem certiorem facere quid morbi, vel vitij mancipium habeat, alioquin erit locus redhibitoriæ actioni, d. l. 1. & in hanc ſententiam Horat. loquitur Sat. 3. ſerm. lib. 2. & Ep. 2. libro 2. inquit:

Prudens emiſiſti vitioſum, dicta tibi eſt lex:
Inſequeris tamen hunc, & lite moraris iniqua.

179 Nec etiam ob res ab vxore conſtante matrimonio viro ſuo ſubtractas, vxor, ſoluto matrimonio poteſt actione furti conueniri, ſed contra eam agitur ſingulari iudicio rerum amotarum, l. 1. ff. de act. rerum amotarum, & l. 2. C. eodem. Non placuit enim legumlatoribus cum ea, quæ vxor fuit, furti actione agi poſſe, quia ob ſocietatem vitæ quodammodo vxor domina dicitur matrimonio conſtante, l. 1. ff. de act. rerum amot. in honorem enim matrimonij turpis actio aduerſus vxorem denegatur, l. 2. ff. eod. l. fin. §. fin. C. de furt. Spec. & Io. And. ibi in tit. de furtis, §. 1.

180 Et ratione turpis quæſtus ſuſpicionis euitandæ. quicquid vxor acquirit conſtante matrimonio præſumitur acquiſiuiſſe de bonis mariti, l. Quintus, ff. de donat. inter virum, & vxorem, l. Etiam C. eod. cap. Significauit, eod. tit. Bald. in l. Cum oporteat, columna 4 C. de bonis, quæ lib. in l. fin. C. de pignor. Albert. in d. l. Etiam, & Salic. in d. l. Quintus, & in d. l. Etiam, Bald. in l. Si vxorem, columna fin. C. de cond. inſer. Alexand. in l. Qui iure, ff. de acquirenda poſſeſſ. Maſcard. de probat. concl. 1077. numero 42. Et quod ad rem noſtram magis ſpectat in dubio potius præſumitur mulierem res viri ſui furatam eſſe, quàm quod ſit ab adulteris lucrata Alciat. de præſumpt. regula tertia, præſumpt. ſexta, numero 3. Poteſt etiam vxor propria auctoritate apprehendere res proprias quocumque titulo ſibi quæſitas ab eius viro poſſeſſas, & ſic præueniendo fiſcum impedire dum vult illas occupare. l. Si quis, la ſecunda, in princ. C. de bon. proſcr. & damnat. & Angel. ibi dicit, mulierem

lieτem cautam eſſe debere cum bonorum viri ſui confiſcationem timet, vel dum videt ipſa bona confiſcata, vt non expectet auctoritatem Iudicis, ſed in propria bona ab eius viro poſſeſſa manus inijciat, & propria auctoritate occupet, ſibique ius dicat, quod ſequitur etiam Ang. de Arimino, in addit. ad Angel. de maleſic. in verbo, Et eius bona publicamus, in add. incipiente: Tu autem in hac materia adde pulchra verba Angel. Hipp. de Marſil. in l. Si quis ne quæſtio, ff. de quæſt. & in ſing. 405. Ius ſibi dicere. &c.

181 Et pari modo crimen expilatæ hæreditatis contra vxorem intẽtari non poteſt, l. Quamuis, C. de furt.

182 Si vero ſoluto matrimonio morte, vel diuortio vxor res mariti contrectat, hoc caſu furti tenetur, l. 3. in princ. ff. de act. rerum amotar. Auguſ. de Arimino ad Ang. de maleſ. in verbo. Et veſtem cæleſtem in fine. Vt etiam furto teneri tradit Angel. loco citato, ſi, marito defuncto, rem mariti contrectaſ, quam eo viuente amouerat.

183 Ad hoc autem vt actio rerum amotarum locum habeat octo requiruntur Goffred. in ſumma in tit. rerum amotarum, Hoſt. ſub rubr. de dote poſt diuort. reſt. §. fin.

184 Et econuerſo maritus quoque hac actione vxori tenetur ſi res illius amouit, l. Marcellus, ff. eod. & ſi vterq; inuicem agat poſſunt compenſare, l. Mulier, ff. eod. & l. prima, C. rerum amotarum, Anchatan. conſilio 400.

185 Si vero res amotæ fuerint ab altero coniugum, & adhuc matrimonium duret, hæc rerum amotarum actio non competit, ſed condictio furtiua, l. Rerum, & l. Si concubina, §. Non ſolum, ff. rerum amot. Alexand. & Socin. in l. Certi conditio, in 3. gloſſ. ff. Si certum petatur, Doctor. in l. Scire debemus, in fine, ff. de verborum obl. non autem actione furti agi poteſt, gloſſ. in d. l. Rerum, Roman. in ſing. 168. Sed nunquid &c.

186 Si autem vxor rem marito commodatam ſubtrahit dominus rei furtiuæ poteſt contra virum agere, quo caſu viro vxor tenetur actione in factum propter res amotas: contra vxorem autem dominus agere non poteſt, etiam hoc viro affectante, ſi ipſe vir eſt ſoluendo, l. fin. §. fin. C. de furt.

187 Si mulier antequam nuberet, vel poſtquam nupſit furata eſt, & vir commodum, ac beneficium aliquod rei furtiuæ eſt conſecutus, quæritur, an hoc caſu liceat vxori, inuito viro de rebus cum illo communibus domino rei furtiuæ ſatisfacere? Doctores dicunt vxorem poſſe, etiam recuſante viro, rem ipſam furtiuam reſtituere domino, ſi tamen

men conſuetudine regionis iugales ipſi ſibi ad inuicem debita,& credita communicant ex contractu, & ex maleficio. Si autem res ſurtiua non extat,ſed fuit conſumpta, poſſe vxorem de rebus communibus precium rei furtiuæ illius domino reſtituere, dummodo vir expreſſe non contradicat: prohibente autem viro rerum adminiſtrationem habente,non poſſe æſtimationem rei ablatæ reſtituere, & ita ſummiſtas tradere refert Alber.de Roſate, in ſuo Dictionario,in verbo, Furtum.verſic.Quid ſi mulier, qui etiam ſubdit non credere mortaliter peccare vxorem illam, quæ de rebus communibus bona fide reſtituit domino rei furtiuæ precium, per ibidem ab eo allegata.

188 Poteſt etiam vxor, quæ habet virum prodigum bona communia, etiam marito reclamante, ſubtrahere, & celare, vt illa ſibi, atque viro ſuo in tempus opportunum reſeruet, Alb.de Roſate,in ſuo Diction.in verbo, Eleemoſina.

189 Licet autem viro corrigere, & ex cauſa leuiter vxorem verberare, l.Conſenſu,& Authen.ibi poſita, C. de repud. Authent. Vt liceat matri,& auiæ,§.Si quis autem,cap.Duo iſta,23. quæſt.4. gloſſ.in cap.Sicut alterius,7.quæſt. prima,gloſſ.in cap. Quemadmodum,de iureiur. & in cap.Placuit,23.quæſt.2.gloſſ.in l. Sed & ſi, §. fin. ff.ad legem Aquil.Bald.in l.Si filius,C.de patr.poteſ.& in l. Cum patronus, C.de oper.l bert.Hippol.de Marſil.in pract.crim. in § Aggredior,num.81. & in § Vlterius,num.7.8.9.Signorol.Homod. conſil.63.Titius calce, num.1.ex l.Si Adulterium,§ Imperatores, ff.ad legem Iul.de adulter. Alexand.conſil.115.numero 2.libro quarto, Alc.de præſumpt. reg 1. præſumpt.3.in fine, Dec.in l.Vt vim, numero vigeſimo ſecundo, ff de iuſt.& iure. Quomodo autem vxor ſit in poteſtate viri,& eius legibus alligata copioſè,& eleganter docet Tiraq.in tract.de legibus connub. in 1.leg.numero duodecimo,& ſequen. Alexand. & Iaſ.in l. Miles §. Qui iudicati in fine,ff.de re iud.& Iul Clar.in pract.crim.quæſt quinquageſima ſexta, vbi de correctione patris,& magiſtri etiam facit mentionem.

190 Turpe tamen,& periculoſum eſt vxores verberibus afficere,& qui ſapiunt,niſi ſemel & ex graui,ac turpi cauſa vxorem ita lædunt,vt vindictam ſumere nequeat,improbamuſque ſententiam illorum, qui dicunt non minus vxoribus, quàm iumentis verbera eſſe neceſſaria, illud iactantes:

Nux, aſinus, mulier ſimili ſunt lege ligati:
Hæc tria ſi ceſſent verbera nil faciunt.

Et

Et qui facilè vxores verberant experiuntur illud Ouidij eſſe veriſſimum:

Semper habet lites, alternaque iurgia lectus,
In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo.

191 Rara quidē res eſt vxor optima, & quibus obtigit, ij magnas Dijs gratias agere debent. vt plurimum enim peſſimæ ſunt, ita vt congruè, & rectè ille videatur reſpondiſſe interroganti cur paruam vxorem duxiſſet, Ex malis minimum eſſe eligendum. Salomon autem cap. 21. prouerb. inquit, melius eſſe habitare in terra deſerta, quàm cum muliere rixoſa, & iracunda.

192 Nec prorſus inſulſum videtur illud remedium a circunſpecto viro traditum, ad omnes iugalium diſcordias tollendas, vt vxori ſcilicet lingua præcidatur, viro autem oculi eruantur. Si enim vir nihil videret, & vxor nihil loqueretur, facilem ac tranquillam vitam, & vt antiqui interdum in ſuis epitaphijs appoſitè apponebant, ſine vlla querela traducerent.

193 Mulierem autem in dubio malam præſumi tradit Bartol. in l. Pater Seuerinam, §. Socrus, ff. de cond. & demonſtr. & quidam aiunt in toto corpore iuris non reperiri mulierem aliquam ſemel bonam appellatam, & plura contra ipſas fœminas leguntur in Sylua nuptiali, lib. 1. in prin. num. 8. & ſeq.

194 Et fœminarum genus eſſe auariſſimum, auaramque in dubio fœminam præſumi tradit gloſſ. in l. Neſennius, verſic. Ex contrario, ff. de negot. geſt. facit l. Sed ſi ego, & ibi gloſſ. ff. ad Senatuſconſultum Velleian. l. Si ſtipulata, in fine, ff de donat. inter virum, & vxorem, gloſſ. in l. Quæ dotis, ff. ſoluto matrimon. Soc. Sen. conſil. 214. numero decimo, volum. 2. Roman. in l. De quæſtione, numero trigeſimo quinto, C. de pact. Tiraqu. de legibus connub. leg. 9. numero quadrageſimo tertio, Maſcard. de probat. concluſ. 1076. numero vigeſimo nono, vbi plura concordantia adducit, & numero trigeſimo, inquit, ob iſtam auaritiam in muliere donationem non præſumi, iuribus, & auctoritatibus allegatis ibidem, & in concluſ. centeſima quinquageſima, numero 3.

195 Quam calumniam iniquiſſimam hoc loco diſſimulare non poſſum, ac non vehementer mirari, cur iſti veteres, vieti, ac veternoſi legiſtę ab elegantiſſimis mulieribus iure merito neglecti eiuſmodi maledictis eas inſectentur. Falſa eſt enim illorum ſententia, qui ſcripſerunt in dubio mulierem malam pręſumi: nam cum in vniuerſum fœminę ſint hominibus meliores, non ſolum, quia clementia, miſericordia

dia, pietate, ſanctitate, alijſque huiuſmodi virtutibus prędite magis ſunt, quam viri, vt eſt notiſſimum, ſed etiam quia nefanda ſcelera, ac crudelia crimina non committunt, quæ ab hominibus patrantur, cur quęſo homo in dubio pręſumendus eſt bonus, & mulier mala? cur ſi quotidie earum bona, & ſe ipſas vitis tradunt, & ſubijciunt auaræ appellantur ab illis hominibus, qui auri cupidiſſimi, vt aliquid ſuperlucrétur maxima crimina, & apertiſſima pericula non reformidant? & ſi accuratè leges inſpiciamus, multas fœminis fauorabiles, & propitias inueniemus, & eorum liberalitatem concernentes, l. Liber captus, C. de capt. & poſtlim. reuerſ. inquit, matrem, quę filium ab hoſtibus redemit, pręſumi non animo repetendi, ſed pietatis cauſa hoc feciſſe, & l. 1. C. de negoc. geſt. matrem expendentem in rebus concernentibus perſonam filij, cenſeri donaſſe, quod etiam notauit Bartol. in l. Neſennius, ff. eodem titulo. Mulierque diues, & conſanguinea ſi pro amico ſoluit donare præſumitur, vt ſcripſit Bald. in l. prima, circa finem, C. ad Senatuſconſultum Velleian. Alciat. de pręſump. regula prima, præſumpt. 32.

196 In dubioq; mulierem honeſtam præſumi, argum. l. Merito, ff. Pro ſocio, Cœpol. conſil. 158.

197 Item virginem exiſtimari Doct. in l. 1. ff. ad leg. Iul. de adult. Paris conſ. 160. num. 28. volum. 4.

198 Teſtimoniumque mulieris nobilis præferri teſtimonio viri ignobilis, Gherard. de Petraſancta, ſingul. vndecimo His caſibus. Tiraqu. de nobil. cap. vigeſimo, numero 33. Petr. Roicius Deciſ. Luſitana tertia, numero 44.

199 Et alia mulierum priuilegia lector videat, apud Neuizan. in ſylua nupt. Hippol. de Marſil. ſing. 248. Conditio mulierum. Tiraq. de legib. connub. & de nobilitate.

200 Quando autem agitur de pœna iniungenda mitius punitur fœmina, quam maſculus, cum fœminis enim delinquentibus ob ſexus infirmitatem mitius eſt agendum, l. Quiſquis, §. Ad filias autem, C. ad legem Iul. maieſt. l. Sacrilegij pœnam, in princ. ff. ad legem Iul. peculat. l. Si adulterium, & §. Fratres, in fine ff. ad legem Iul. de adulter. in cap. Indignantur, 23. quæſt. 6. & tradit Nouell. in ſua pract. crim. ad defenſ. in tit. Homic. quibus ex cauſa pœn. mort. excuſ. num. octuageſimoſecundo, Tiraqu. de pœn. legum, cauſ. 9. gloſſ. in cap. Si quis ſuadente diabolo 17. quæſt. quarta, Boer. deciſ. 254. numero vigeſimo primo. Hocque potiſſimum in furto eſſe obſeruandum cenſeo, vt etiam Longobardos obſeruaſſe teſtatur, gloſſ. in verbo, Seu furtum, de

pace

pace tenenda inter ſubd. in vſibus feudorum.
201 Verum quia interdū occurrunt et Hermaphroditi, expedit de illis aliqua dicere, vt videamus, an inter mares, an vero inter fœminas habendi ſint, vt ſubinde ſit exploratum quomodo etiam in crimine furti cū illis ſit agendum. Hermaphroditus ille eſt, qui ita maſculinum, & fœmininum habet ſexum, vt propriè nec homo, nec mulier dici poſſit, quod Ouid. lib. 4. Metamor. ita expreſſit.

Nec duo ſunt, ſed forma duplex, nec fœmina dici,
Nec puer, vt poſſit, neutrumque & vtrumque videtur.

202 Iſti hermaphroditi non natura oriuntur, ſemper enim ad melius, hoc eſt ad marem generandum tendit, ſed propter matricem male affectam, vel ſeminis inæqualitatem, cum maſculum perficere non valeat, imperfectum hermaphroditi generat, quod nō ſolum in hominibus ſed etiam in brutis euenire affirmat Plin. libro 11. cap. 40. nat. hiſtor. dum equas hermaphroditas ſub Neronis principatu ortas memorat.
203 Ex hoc naturali effectu non modo Poetæ, ſed etiam Philoſophi interdum fabulati ſunt, vt fecit Plato, qui in Conuiuio primis temporibus tria hominum genera fuiſſe affirmat, marem, & fœminam, vt nunc extant, & tertium quodam genus ex duobus commixtum, quod Androginum, idest hermaphroditum dicebatur, maſculinum ſole genitum erat, fœmininum terra, promiſcuum vero luna, quæ cum vtriuſque particeps ſit, tertium genus commixtum producebat, quattuor habens manus, brachia totidem, & crura, duas facies, & reliqua huiuſmodi, erant enim duo corpora ſimul iuncta, ex qua coniunctione Androgyni dicebantur, qui corpore robuſto, animoque elato cum Dijs pugnantes, in cœlumque aſcendere tentantes, a Ioue, vt modeſtiores, & imbecilliores eſſent, in duas partes diſſecti ſunt, ſed cum quiſque dimidium ſui agnoſceret, eumque quidē appeteret, arctè inuicem ſe complectebātur, conflari rurſus in vnum affectantes, & ex hac ſeparatione, inquit Plato, mutuus hominibus innatus eſt amor, naturæ conciliator, annitens vnum ex duobus efficere, hominumque naturæ mederi, ſic Plato philoſophatus eſt, vt humanæ coniunctionis neceſſitatem, amoriſque præſtantiam celebraret.
204 Alio modo fabulati ſunt Poetæ, inquiunt enim Hermaphroditum Mercurij, & Veneris fuiſſe filium, vt ex ipſa verbi ſignificatione apparet: Mercurius enim ἑρμῆς, Venus autem ἀφροδίτη dicitur. Is cum varias regiones peragraſſet, in Cariamque ad limpidiſſimum fontem perueniſſet, in quo Salmacis nympha morabatur, illius ſingulari pul-

pulchritudine Salmacis accenſa, cum ad mutuum amorem nulla arte eum excitare potuiſſet; ſimulato receſſu poſt dumos latuit, ille vero nympha abijſſe ratus, veſtimẽtis exutus, vt in fontẽ ſe immergeret, circa illum geſtiebat ludibundus, quem cum nudum Salmacis aſpiceret, diuinamque intueretur pulchritudinem exarſit, ſubitoque accurrens in fontem proſiluit, atque illum arctiſſimè complexus eſt.

Vtq; ſolent hederæ longos intexere truncos.

Et illico, vt Salmacis à Deis petijt, illorum corpora in vnum promiſcuum coaluerunt, maris, & fœminæ genitalia geſtans, ex hocque Hermaphrodito omnes Androgyni hermaphroditi appellati ſunt. Sic fabulati ſunt Poetæ, ex naturæ habitu, vt diximus, fabulam ducentes. Interdum autem hermaphroditos oriri in comperto eſt, & eorum quattuor eſſe ſpecies, tres hominum, & quarta fœminarum teſtatur Cœlius Rhodiginus, capit. decimo, libro quinto, antiquarum lectionum.

205 Huiuſmodi ortus neſcio quid portenti habere experientia obſeruatum eſt. Quod Cicer. libro primo, de diuin. confirmat. dum enim dicit auſpicia, & reliqua diuinandi genera ſemper plurimum ualuiſſe, & portenta ea memorat, quæ Romæ euenerunt, inquit ortus Androgyni fatale quodam monſtrum fuiſſe, & Liuius libro 7. decad. 3. ab urbe condita, dum quędam prodigia recenſet, inquit, Sinueſſę ortum fuiſſe infantem inter marem, & fœminam ambiguo ſexu, quem Androgynum vulgus appellat, & Plin. libro 7. cap. 3. nat. hiſt. vbi de prodigioſis partubus loquitur ait, vtriuſque ſexus hermaphroditos gigni, olim Androgynos vocatos, & in prodigijs habitos, nunc vero in delitijs, & Diodorus, libro quinto, huiuſmodi partus appellat naturę monſtra, quę raro fiant, atque aliquid tum bonum, tum malum portendant, & in noſtris quoque legibus oſtenta, ſeu portenta appellantur, l. Oſtentum, ff. de verborum ſignification.

Quamobrem ſcitè admodum Rhodiginus noſter dicit Principem Heliogabalum hominem fuiſſe ingenij portentoſiſſimi, cum ingenti precio euocaſſet medicos ad illius pudenda adeo ſecanda, vt eum in muliebrem naturam conformarent. Coniectores autem ſi mulier, quæ maritum & liberos habeat, ſe in marem commutari ſomniauerit, eam breui viduam futuram coniciunt. Principem vero, qui per nocturnam imaginem degenerare arbitratus ſit, futurum vt Principatu ſuo breui deijciatur.

206 Fœminas autem in mares mutari non eſt fabuloſum, vt quidam exiſtimant, ſed veriſſimum, eaſq; habere teſticulos, & genitalia ob idque

quę caſtrari poſſe ex Hippocratis, Galleni, Rhodigini, & Alciati teſti-monio diximus. ſupra in §. 6. vbi de Eunuchis egimus, & Galen libro ſecundo, de ſemine, inquit ſi fœmina non haberet teſtes, & ſemen, nec coitum appeteret, quod porcarum exemplo confirmat, quæ caſtratæ venereum congreſſum negligunt. Et eodem in loco, vt probaret homines eſſe fœminis calidiores, inquit, eodem modo genitalia mem bra in fœminis gigni ac in maribus quamuis in maribus propter cali-ditatem expellantur, & in fœminis propter frigiditatem intus retineā-tur. In fœminarum autem genitalibus, quædam particula reperitur, quæ materia, ligamentis neruis venis arterijs, muſculis, præputio, & glande virili priapo reſpondet, a recentioribus anothomiſtis obſerua-ta, & ab antiquis bene cognita cum Auicenna eam ſub nomine Alba-tharæ deſcripſerit, quam Græci Mirton, & Latini Nimpham appella-runt, hinc Poetarum nimphę quas ſalaces Satyros per vmbroſa nemo ra inſequi, & in abditis receſſibus inueſtigare cecinerunt. Hęc mollis carnis particula a quibuſdam fœminis in progreſſu temporis valde incaleſcentibus foris expellitur, & maximè initio menſtruæ purga-tionis, aut primo concubitu, cum feruet opus, & virtus magis incale-ſcit, tunc enim ex idoneo, & prædiſpoſito ſubiecto priapus omnibus numeris abſolutus in lucem prodit, & propter menſtruorum ſuppreſ-ſionem, & virilis ſexus ſucceſſionem corpus etiam robuſtius, & hirſu-tius redditur, & hoc modo fœminas in mares verti dicimus. Hippo-crates ſcribit Phætuſam Pythæi vxorem in marem fuiſſe conuerſam, barbam, hirſutum corpus, & vocem aſperam habuiſſe, idemque Na-myſiæ Georgippi vxori in Thaſo accidiſſe. Plin. cap. quarto, libro 7. nat. hiſt. inquit Licinio Craſſo, & C. Caſſio Longino Coſſ. ex virgine puerū effectū Caſſinum appellatum, quod Gel. etiam confirmat, cap. 4. libro nono, noct. attic. Liuius lib. 4. ſecundi belli Punici Q. Fabio Ma-ximo, & M. Claudio Marcello Coſſ. ait, Spoleti virum ex muliere fa-ctum fuiſſe. Licinius Mutianus prodit Argis vidiſſe Areſcuſam mulierem maſculum Ariſcontem appellatum euaſiſſe, barbam emiſiſ-ſe, ac vxorem duxiſſe. Et Smyrnæ ſimilem puerum agnouiſſe. Et in Africa nuptiarum die Lucium Coſſutium Ciuem Tiſdritanum ex fœmina in marem fuiſſe verſum. Amatus Luſitanus medicus, cen-ſura ſecunda, curatione trigeſima nona, ſcribit in Luſitania in oppido Eſgueica Matiam Pacchecam primorum menſtruorum loco priapum emiſiſſe, & ſic in marem verſam virilem togam ſumpſiſſe Emanuelem appellatum, qui ad Indos profectus poſtea diues, & clarus in patriam reuerſus vxorem duxit. Baptiſta Fulgoſus in libro rerum memorabi-

lium

lium ſcribit Neapoli Ferdinandi Regis tempore Ludouicum Guarnam Ciuem Salernitanum quinque habuiſſe filias, quarum primas Franciſcam,& Carolam cum ad decimum quintum annum perueniſſent,virilia emiſiſſe,vnde mutato habitu Franciſcum, & Carolum fuiſſe appellatos,& pro maribus tractatos, & idem Fulgoſus dicit ſub eodem Rege puellam prima nocte,qua cum viro ſuo concubuit genitalia membra protuliſſe,domumque reuerſam in iudicio dotem ſuam repetiiſſe, & ex inde marem fuiſſe habitam. Et de alijs fœminis in mares hoc modo verſis ſcripſit etiam Marcellus Donatus,lib.6.de medica hiſtoria mirabili,c.2.

207 Contra autem homines in fœminas verti, vt Auſonius Poeta ſcribit cuidam puero Beneuenti accidiſſe. Et de Cænide a Neptuno in marem conuerſa,moxque in fœminam,de qua Virg.libro ſexto, Æneid.

It comes,& iuuenis quondam, nunc fœmina Cæneus,
Rurſus & in veterem fato reuoluta figuram.

Quod de Tireſia vate Thebano etiam Poetæ dixerunt, hæc ſunt Poetarum figmenta,& vigilantium ſomnia,contra Philoſophorum, ac Medicorum præcepta,cum natura moueatur verſus dignius,non indignius,expellat non reprimat,addat non demat.

208 Interdum autem ob caloris defectum non adeo a fœminis genitalia expelluntur,vt abſolutè mares dici poſſint,ſed tunc vtriuſque ſexus videntur,& hermaphroditi appellantur,in quibus, ſi virilia præualent,viri, ſi muliebria, mulieres cenſentur, l.Quæritur, ff. de ſtatu hominum.

209 An ergo in criminalibus,& in teſtamentis teſtes eſſe poſſint,ſecundum hanc diſtinctionem dicendum eſt,qualitatem ſcilicet incaleſcentis ſexus eſſe inſpiciendam,l.Repetundarum, ff.de teſtibus,ſi enim in maſculino ſexto præualebunt admittentur, ſi autem in fœmineo nequaquam,quia fœminæ ab huiuſmodi teſtimonio arcentur,l.Qui teſtamento, §.Eum qui,ff.de teſtament. gloſſ. in §. Teſtes, Inſtit.de teſtament.

210 Propter ſexus incaleſcentiam declaratur etiam, an illi ſit imponendum nomen maſculi,vel fœminæ, quod poſtea arbitrarium eſt, l.Ad recognoſcendos,C.de ingen.& manum Bald.in l.fin. C.de ſuis, & leg. num.12.

211 Et ſi neuter ſexus alterum ſuperat erit locus gratificationi,& quem ſexum maluerit poterit eligere. Hoſtien.in Summa,titu.de teſtibus,§. Qui teſtes,Gugl.Cug.Bald.& Angel.in l.Quæritur, ff.de ſtatu homi-

 num,

num, Tiraq de iure primigen. decima ſeptima quæſt. oppoſit. ſecunda, numero 15.

212 Item ille, in quo virilia præualent poſthumum hæredem inſtituere poterit, l. Sed eſt quæſitum, ff. de liber. & poſthum. in fine, & Iaſ. ibi, numero duodecimo, dicit idem iuris eſſe et ſi muliebria in eo præualeant, quo caſu poterit etiam illum omittere, tunc enim cum mulier cenſeatur poſthumum prætermittendo, illum exhæredare dicitur, §. Mater, Inſt. de exhæred. lib. Et quando hodie præteritio habeatur pro exhæredatione tradit gloſſ. in Authent. de hæred. & falc. §. Exhæredatos, Alexand. in l. 2. C. de bonorum poſſeſſ. contra tab. colum. 4. Oldr. conſil. 196.

213 An vero hermaphroditus ſuccedat in feudo, in quo fœminæ generatim non ſuccedunt, habetur in gloſſ. & ibi Doctor. in l. De quibus, ff. de legibus, & in l. prima, C. Quæ ſit longa conſuetud. & per text. in titu. An mutus, vel alias imperfect. in vſibus feudorum. Si in eo virilia præualent, vt quemadmodum maſculus inſeruire poſſit, eſt feudi capax: alias ſi in eo muliebria præualent mulier cenſetur, d. l. Quæritur, ff. de ſtatu hom. & ad feuda non admittitur, gloſſ. in d. l. De quibus, ff. de legibus, Bald. in l. fin. C. de ſuis, & leg. numero 7. Et ſi magis non incaleſcit in vno, quàm in alio ſexu cui debeat comparari maſculo, vel fœminæ, & ſic an in feudo ſuccedat, vel ne tractat Ang. in d. l. De quib. ff. de legib.

214 Tamquam corpore vitiatus hermaphroditus ad ſacros ordines non eſt promouendus, quod adeo verum eſt, vt Bald dixerit, in Authẽ. Habita. C. Ne fil. pro patre, hermaphroditum non poſſe eſſe ſcholarium Rectorem, cum enim Rector habeat iuriſdictionem etiam in ſcholares clericos, neceſſe eſt, vt ſaltẽ potentia ſit clericus, quod in hermaphrodito verificari non poteſt.

215 Si ergo furtum ab hermaphrodito committatur, & ſe tueatur, quod maſculus non ſit, videndum eſt in qua parte præualeant eius genitalia, nec fœminarum priuilegio iuuabitur, niſi in eo muliebris ſexus potior ſit, & fœmineo habito indutus deliquerit, talis enim quis præſumitur, in quo habitu reperitur, l. Item apud Labeonem, §. Si quis virgines, ff. de iniur. & ibi not. Speculat. in titulo de Aduocato, §. ſecundo.

216 Sed vt ad mulierum furta redeam, dico eos, qui vxoribus filijs, vel ſeruis furtum facientib. opem ferunt, furti teneri, quamuis fures ipſi, vt diximus furti actione conueniri nõ poſſint, l. Qui ſeruo, in fine, & l. Si quis vxori, ff. de furt.

217 Et in ſumma domeſtica furta non puniri dicendum videtur, cum in l. Si libertus, ff de furt. ita ſcriptum ſit: Si libertus patrono, vel cliens vel mercenarius ei, qui eum conduxit, furtum fecerit, furti actio non naſcitur, quam deciſionem Accurſius, & Doct. limitant procedere in re modica, ac vili, vt ſupra diximus, & in iudicijs ſeruatur, vt furta clientum, & mercenariorum, tamquam extraneorum caſtigentur.

218 Impunita ergo illa furta omnia ſunt, quæ iure permittente fiunt, quod enim iure concedente fit nullam pœnam meretur, l. Gracchus, ff. ad leg. Iul. de adult.

219 Quædam furta committuntur tanta manuum dexteritate, vt ipſimet, quibus res ſubtrahuntur, furum ingenium admirentur, & laudent. Hæc furta varijs modis fiunt, ſed præſertim rem vnam pro altera perbelle ſubijciẽdo, de qua ſuppoſitione pulchrum legitur exemplum apud Æmilium Probum in vita Lyſandri, qui cùm Præfectus claſſis in bello multa crudeliter, & auarè feciſſet, timeretque ad Senatum ſuorum ſcelerũ ſammam peruenire, rogauit Pharnabazum, vt apud Ephoros ſuis ſcriptis illius militarem prudentiam, & innocentiam teſtaretur, ille omnia pollicetur, & librum ad ſummum magiſtratum ſcribit maximis Lyſandri laudibus cumulatum, quo lecto, & approbato, dum obſignatur, alterum auctor eiuſdem formæ ſupponit, illius ſceleribus plenum, quem cum Lyſander ad Ephoros detuliſſet, ſe ipſum imprudens accuſauit, ſuaque crimina in apertum protulit. Res non prorſus diſſimilis amico noſtro accidit, qui cum bene nummatus Romam peteret, incautuſque Ferrarię in hoſpitio pecuniam omnem oſtentaret, Caupo ſenex vafetrimus, eam illi ſurripere decreuit, & ſequenti mane adoleſcentem inde tunc receſſurum in ſuum cubiculum ducit, & in hunc modum alloquitur. Ego ob gratam parentum tuorum memoriam, a quibus non modica beneficia accepi, propter hanc tuam præſtantiſſimam indolem, cum alio modo hoc tempore tibi hinc diſcedenti inſeruire non valeam; ſalutari conſilio ſuccurrere ſtatui. Scire ergo debes, fili mi, valde periculoſum eſſe magna itinera conficere, & ſecum vt tu facis, grandem pecuniam deferre, multi enim vbique latrones reperiuntur, quia malis cauponibus præmoniti hoſpites peregrinantes aggrediũtur, ſpoliant, & interdum etiam iugulant, qua re caueto ne in hoc tuo itinere vllus conijciat te hanc pecuniam geſtare, & maximè in diuerſorijs; alioquin res tibi malè ceſſerit: hortorque vt hanc bulgulam recipias, & in eam aurum reponas, detractis prius nummis ad iter conficiendum neceſſarijs,

eamque, vt nunc oſtendam, reponas. adoleſcẽs fidem habet, nummos exhibet, in loculum reponit, quem arctè colligatum in proprium ſinum campo imponit ſub ſiniſtra axilla, ſic inquiens, abſconde, & ita portari debent, & illico e ſinu alteram extrahit bulgulam, quam ſimillimam, quam antea plumbo plenam repoſuerat; hoſpes ſimilitudine deceptus credit in illa ſuam eſſe pecuniam, in ſinum reponit, gratias agit, inde recedit, & tandem confecto itinere, quomodo aurum in plumbum verſum fuerit ignorans rei nouitate obſtupeſcit. Huiuſmodi ſuppoſitores in iure noſtro ſaccularij appellantur, l. Saccularij, ff. de extr. crim. de quibus diximus ſupra in §. 1.

220 Artes furum quibus hominibus marſupia ſubtrahunt, neque tamen in furto deprehenduntur, admirabiles ſunt, quas ſigillatim non recenſebo, ne quis exiſtimet, furum nequitias deteſtando, me illorum artem docere velle, quamuis maxime expediat non modo iudicibus hæc noſcere, vt furum inſidias callidè detegere, & rectè caſtigare valeant, ſed alijs etiam, vt rem propriam cautè cuſtodire poſſint. Omitto ergo varia eſſe furum munera, ac varias technas; alij enim in veſtimentis ſignant illos, qui diuites crumenas geſtant, quo ſigno crumenam, & in qua parte ſit repoſita indicant: alij inſtrumentis ſummè incidentibus, & leuiſſimè abſtrahentibus marſupia ſurripiunt, alij res furtiuas illico recipiunt, & ſeponunt, conueniunt poſtea, & in commune res furtiuas conferentes, illas pro meritis, vel ex pacto diuidunt. Singulare furtum recenſebo, quod tanto admirabilius eſſe videtur, cum non clanculum, ſed vi homini ſagaciſſimo marſupium ablatum fuerit, nec id animaduerterit. Venetijs, vbi inſigniores fures in hac arte excellunt, erat miles, a militia tunc cum multis nummis reuerſus, quos in anteriori fœmoralium parte incluſos cautè cuſtodibat, vir erat ſolertiſſimus, armis munitus, ac manu promptus, & in hominum frequentia raro reperiebatur, ita vt difficile admodum videretur eidem poſſe marſupium ſurripere, vaferrimus tamen fur ſic militem deludit: ſartoris habitum induit, brachijque menſuram ligneam ſecum defert, puerumque ſagaciſſimum bene inſtructum ſecum ducit ad triuium, quà miles pertranſibat: vtque illum venientem videt, verberibus afficit puerum valde præ dolore eiulantem, & hac, atque illac excurrentem, ſed a fure numquam derelictum in militem incidit, qui vt puerum liberet tentat omni conatu, ac inter brachia capit, a verberibuſque pro viribus tuetur: ſartor non ceſſat illum magis percutere, & e manibus militis trahere, qui contra ad ſe illum attrahit quam maxime vociferantem, quæ dum magno ſtrepitu, & ingenti exagitatione

tione fiunt, puer militi marſupium ſubtrahit, & ex illorum manibus plorans elabitur, ſartor minitando illum celerrimè inſequitur, miles mox agnito furto ira percitus fruſtra Deorum, & hominum fidem, acopem implorat ad rem ſurreptam recuperandam, & tandem inde vacuus, & illuſus recedit. Alia quoque furta huiuſmodi ſexcenta poſſem commemorare, quæ eo minori pœna digna eſſe videntur, quo maiori ingenio fiunt.

221 Noſtris quoque temporibus in triremibus impunè furantur remiges, cum experientia comprobatum ſit, abſque furtis huiuſmodi nauigia penè inutilia reddi, ſiue enim remiges ipſi ob crimina remigandi miniſterio ſint mancipati, ſiue vili precio ſint conducti, cum ſine hoc furandi ſubſidio miſerrimam vitam viuant, neceſſitate impellente furtorum artem accuratiſſimè exercent, illiſque hoc crimen indulgetur, dummodo ſine vi, & clāculum ſurripiant illis, qui ex ipſo nauigio non ſunt, & in furto non deprehendantur: quæ furta ſi parua ſunt diſſimulantur, ſi magna, dominis res furtiuæ reſtituuntur, furibus in premium aliquo munere retributo, ad magis eorum ſolertiam in alienis rebus contrectandis excitandam, & ſic hæc remigum furta ex conſuetudine tolerantur, & nequaquam puniuntur. Furem autem ob furandi conſuetudinem a furto excuſari ſcribit, Ruin. conſil. 183. numero vigeſimo ſeptimo, libro quinto, Menoch. conſil. primo, numero 275. volum. primo.

222 Eadem furandi impunitas tolerari videtur in illo vagantium genere, qui Cingati appellantur, ſi modica furantur, dum mira arte res alienas ex ipſiſmet hominibus ſurripiunt, & præſertim illorum fœminæ id aſſequuntur, quod vt facilius efficiant, chiromantiam profitentur, credulisque mulieribus, dum futura prædicere fingunt, illatumque manus inſpiciunt, & detinent, marſupia, ſudariola chirotechas, & ſimilia quam dexterrimè ſurripiunt. Plura eorum præclara furta commemorare poſſem, ſed vnicum, quod Rhodigij accidit tempore nundinarū referam, Cuiuſdam credulæ fœminæ Cingara manu inſpecta, eidem prædicit eius virum mercatorem perditè meretricem amare, & ob id vxorem flocipendere, hocque in dies magis illum eſſe facturum niſi remedium adhibeatur, tunc muliercula exclamat id eſſe, quam veriſſimum, gemenſque remedium implorat, ob idque magna pollicetur. Solæ altera die in eadem domo conueniunt, iubet Cingara ſplendidiſſimum ignem accendi, in quem crinibus demiſſis præſtigias ſuſurrat, inde in cellam vinariam deſcendunt, vbi Cingara ex dolio optimi vini pleno ſpinulas extrahit, iubetque fœminam manibus

ſuis prius bene lotis ad foramina poſitis vini exitum, quàm diligentiſſimè impedire, alioquin ait vanum fore omne artificium: Cingara, vt ad ignem accenſum cum ſpinulis aſcendat inde recedit ad præſtigium perficiendum, fidem habet ſtolida, & accuratè vini exitum impedit: Cingara interim domi oſtium aperit, & ex compoſito Cingaris introductis, & quamplurimis bonis ſurreptis, ex domo & ex vrbe diſcedunt: mulier longa, vanaque ſpe fruſtrata, tandem fraudem rata relicto dolio per ædes furibunda excurrit, videt bona vndique deeſſe, vinum interim effunditur, & vir ſuperuenit, illa multis verberibus afficitur, & vulgi fabula redditur. Hos tamen Cingaros pro furtis eſſe puniendos exclamat Ioann. Bapt. de Plotis in ſuo conſ. inc. Ioann. Petr. de Gratioſis, quod eſt 132. inter varia conſil. crim. volumine primo, numero vigeſimo ſeptimo, non obſtantibus legibus, & conſuetudine in contrarium, quia furtum de iure diuino prohibitum, non poſſit ab aliquo vſu contrario, nec a diuerſa humana lege tolli.

223 Cumque Cingari hiſce ingenioſis furtis non contenti maiora crimina committerent in hoc Sereniſſimo Veneto Dominio prius ex vrbibus, & municipijs fuerunt eiecti, & mox per legem Senatus 21. Septembris 1549. etiam ex territorijs expulſi. Et ex alia lege Senatus diei 15. Iulij 1558. fuit interdicta omnis eorum ſecuritas, ita vt tanquam a Principe diffidati poſſent a quocunque impunè occidi, & capti per decennium ad triremes damnati mitterentur, propoſito captoribus præmio. Adhuc tamen per hoc Dominium vagantur, &, ſuo more, furandi artem ſibi natura inſitam exercent. Qui tanto magis eijciendi ſunt cum re vera ipſi non ſint Æthiopes, nec Cingari, ſed fures noſtrates, qui, vt alienigenæ videantur, ſingulis menſibus cuiuſdam herbæ ſucco ſe lauant & inficiunt, & ſic nigredinem renouantes dicunt ex remotiſſimis partib. venire.

224 Quoniam noſtra potiſſima intentio eſt, in hoc opere aduerſus furum fraudes remedia adferre, quomodo ars nequiſſimi furis contraria arte deluſa fuerit aperiamus. Homo ſceleſtus virum probum, ac diuitem in iudicium vocat, aſſeritque illi magnam pecuniam mutuaſſe, idque teſtibus ſe comprobaturum offert ſi negetur. quos falſos im promptu habebat. Aduocatus Rei cognita Actoris fraude id eſſe veriſſimum reſpondet, ſed mutuum fuiſſe illi redditum, prout teſtibus comprobabit, ſi negabitur, & ſic ſuiſmet dolis actor circumuentus vacuus è iudicio receſſit. Aulus Gellius, cap. ſecundo, libro decimo quarto, noct. attic. ſcribit, interdum coram eo hominem pro-

bum,

bum, & expertæ fidei, ſed exilibus argumentis pecuniam petijſſe ab homine turpi, & mendaci, qui ſe accepiſſe negabat, & cauſam dirimere noluiſſe, quia exiſtimabat actorem verum dicere, ſed cum legitimè creditum ſuum non comprobaret, noluit reum illum abſoluere, quem debitorem eſſe exiſtimabat, & propterea iuraſſe ſibi de cauſa non liquere, & ita ab onere illius iudicij ſe liberaſſe.

225 Noſtris autem temporibus deceſſit quidam diues, relicto hærede filio, cuius diuiti ſchrinio cum plures, de more, inhiarent, impoſtor quidam ſolemnis falſum chyrographum confinxit, vt manu defuncti viri ſcriptum videretur, quo illi magnam pecuniam mutuaſſe apparebat, res in iudicium deducitur, negat hæres patrem ſuum pecuniã accepiſſe, nec illa eguiſſe, nec ab aduerſario paupere, & vix ab eo cognito accipere potuiſſe: Iudex accuratiſſimè chyrographum ſpeculatus ex ipſius chartæ ferè inuiſibili merco, & ſigno falſitatem detegit: nouum enim erat ſignum, per annum antea nouo chartarum fabricatore inuento, & chyrographum per aliquot annos antea factum fuiſſe videbatur, & ſic antequam charta ipſa fabricaretur, & falſarius pœnas luit prometitas.

226 Poteſt etiam furtum pertranſire impunitum propter amicitiam Iudicis cum reo, maximè ſi iudex eſt Princeps, & furtum non eſt magni momenti per ea, quæ ſcripſit Iul. Clar. in pract. crim. q. 60. verſ. Legitur etiam, allegando textum, in cap. Niſi ſpecialis, de offic. leg. & ibi gloſſ. 1. hoc expreſſe dicentem, facit cap. Conſuluit, de off. & poteſt. iud. deleg.

227 Impuniti etiam interdum pertranſeunt fures, & raptores ob eorum multitudinem, cum enim vniuerſitas delinquit non omnes delinquentes puniuntur, ne propter multitudinem delinquentium nocentes cum innocentibus pœnas darent Oldrad. conſil. 195. & 66. quem ſequitur Crauet. conſil. 21. numero ottauo, Ancharan. conſ. 58. Maſcard. de probat. concluſione 1413. numero quinto, & ſexto. Princepſque cum agitur de punienda multitudine facilius pœnam remittit, gloſſ. & Bartol. in §. Non numquam, l. Aut facta, ff. de pœn. gloſſ. in cap. Latores, in verbo, multitudinem de clerico excommun. quam dicit eſſe communi calculo approbatam Igneus in l. prima, §. Hoc reſcriptum, numero 13 ad Senatuſconſult. Syllan. Iul. Clar. in pract. crim quæſt. 60. verſic. Allegatur etiam. Mart. Laud. in tract. de Principe, concluſ. 112. Boſſ. in titu de remedio ex ſola, clement. princ. numero 52. Angel. in l. Si familia, ff. Si famil. furt. feciſſe dicatur, & conſil. 165. & 195. Fel. & Abb. in cap. Dilectus de Symon. Dec. in l. Ciuitas,

tas, ff. Si certum petatur, & in conſil. 221. Bald. in l. Etiam, C de execut. rei iud columna ſexta, & conſil. 228. volum. 1. & 367. numero 1. volum. 3. Roman. conſil. 617. Alexand. conſil. 461. volum. 2. Corn. conſil. 224. volum 4.

228 Sed vt hæc materia exactius intelligatur diuiſionis, ac diſtinctionis commodo vtamur, cum, vt inquit, Quint. cap. ſecundo, libro vndecimo, non poſſit errare ille, qui rectè diuiſerit, clarius enim diuiſionis beneficio res propoſita demonſtratur, cap. Super litteris, de reſcr. l. 1. ff. de dol. except. § Sed olim, verſic. Sed ne in primis, Inſt. de legat. & Iuriſconſult. in l. Caius Seius §. Titius, ff. de legat. ſecundo, dixit vberiorem culturam diuiſionem reddere, & gloſſ. in §. Igitur, in verbo, Eaſdem in proœm. Inſt inquit, Partitionem legentis animum incitare, intelligentis mentem præparare, & memoriam artificioſè reformare.

229 Delictum ergo aut committitur ab vno, vel a paucis, & pœna ſequitur ſuos auctores, l. Sancimus, C. de pœn. & cap. Quæſiuit, de his, quæ fiunt a ma. parte cap. l. Vulgaris eſt quæſtio, §. Si duo, ff. de fur. vbi dicitur, ſi plures vnum tignum abſtulerunt, cum ſinguli auferre non poſſent, omnes in ſolidum furti teneri, ſi tamen condictione furtiua agatur, ſemel tantum conſequi debet, quia quod ablatum non eſt condici non debet.

230 Aut committitur a multis, & pœna delicti auctoribus infligitur, ſed ob multitudinem delinquentium, vt dixi, pœna mitigatur.

231 Item aut delictum fit ab vniuerſitate, quod accidit aut omittendo, & vniuerſitas punitur, l. Iubemus nullam nauem, C. de ſacr. eccl. & de ſtat. contra libert. eccl. §. Item quæcunque communitas, Cyn. in l. Si quis in tantam, columna 3. verſic. Sed pone, C. Vnde vi, Bartol. in l. Aut facta, §. Nonnunquam, numero quarto, ff de pœn. Sal. in l. prima, C. de ſedic. Anton. de Butr. & Abb. Sicul. in cap. Dilectus, & ibi Ioann. de Anania, columna 3. de ſymon. Ancharan. conſil. 158. Ex narratis in facto numero duodecimo, Carrer. in pract. crim. §. Circa numero 347. & 350. Capic. deciſ. centeſima trigeſima, Boer. de ſedicioſ. quæſtione ſeptima, numero ſexto, Grammat. conſil. vigeſimo ſecundo, Beninten. deciſ. ſeptuageſima, in fine, & alij a Maſcard. relati, de probat. concluſ. 1413. numero vigeſimo. Quod tamen eſt intelligendum ſi tale fuit delictum, quod ciuitas prænidere, & impedire potuiſſet, alioqnin non teneretur, vt in ſubito delicto ſtatim commiſſo, Maſcardus de probation. dicta concluſ. 1413. vbi plures allegat.

232 Aut committendo vniuerſitas deliquit, & aut non præhabita vniuerſali deliberatione, & de more non conuocato vniuerſitatis conſilio ad ſonum campanæ, & tunc vniuerſitas non tenetur, ſed contra ſingulos inquiri debet, vt olim Prætorem Veronæ obſeruaſſe ſcribit Marian. Socin. in repet. c. Qualiter, & quando num. 43. de accuſat. quē refert Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 16. verſ. Vlterius quæro, furcis enim tradi, & à ſuo hortulano ſuſpendi fecit omnes Monachos Sancti Franciſci, qui erant circiter quinquaginta, quia eorum hoſpitem Cremonenſem interfecerant, facit l. Semper, §. Si in ſepulchro, ff. Quod vi, aut clam, gl. in l. Sed, & ex dolo, §. primo, ff. de dolo l. Aliud, §. Refertur, ff. de reg. iur. in quo textu ſic legitur: Refertur ad vniuerſos quod publicè fit per maiorem partem. Et illud verbum publicè debet intelligi non à multis priuato conſilio, non in priuatorum conuenticulis, ſed in publico, vniuerſitatis conſilio, & à maiori parte decretū gl. in l. Sicut ff. Quod cuius. vniuer. Bart. in l. Aut facta §. fin. in col. vlt. ff. de poen. Ang. in l. Metu §. Animaduertēdum ff. Quod met. cauſ. Oldr. conſ. 315. Caſtren. conſ. 315. col. 6. vbi conſuluit pro Rep. Ianuenſium, quando tranſtulit dominium ciuitatis in Regem Gallorum, & idem Caſtren. conſ. 105. In cauſa Sforcij lib. 2. Dyn. in c. Delictum perſonæ de reg. iur. in 6. l. Actuarios, C. de numer. actuar. & chart. lib. 12. & ibi Bart. & copioſè Maſcard. de probar. concluſ. 1413. num. 1.

233 Quando autem conſilium non congregatur de more, ſeruatis ſeruandis, vt omiſſo campanæ ſono, vel in loco non ſolito, vel abſque mandato ſuperioris, non poteſt dici legitimè congregatum, & quòd tunc in eo fit irritum eſt Bart. in d. l. Actuarios, & ad hanc materiam faciunt ea, quæ ſcripſit Ant. Corſetus in ſing. Conſuetudo. Si ergo nulla præhabita in conſilio vniuerſitatis publica deliberatione, ciues etiam pulſando campanam, vel publicum vexillum erigendo, magna caterua erumperent, & delictum committerent, non poſſet dici vniuerſitatem deliquiſſe, nec vniuerſitas puniri deberet, ſed eſſent caſtigandi illi ſeditioſi, qui tumultum concitaſſent, Bart. in d. l. Aut facta, §. Nonnumquam num. 9. & allegat l. Semper, §. Is cui fundum, ff. Quod vi, aut clam. Salyc. in l. 1. quæſt. 3. C. de ſedic. Felin. in c. Dilectus col. vlt. de Symonia. Corn. conſ. 224. vol. 4. Carrer. in pract. crim. in §. Circa num. 349. verſ. Alias, & verſ. Amplia etiam Nar. conſ. 83. num. 9.

234 Idem eſt ſi Conſules, Anciani, vel alij vniuerſitatem repræſentantes delinquerent, quamuis acclamando populum ad delictum exci-

taſſent: non enim propterea teneretur vniuerſitas; ſed ipſi Conſules eſſent puniendi, niſi publica præceſſiſſet deliberatio, & maxime ſi delictum eſt tale, quod à priuatis fieri ſoleat, vt eſt furtum, rapina, homicidium, & aliud tale, l. Sed, & ex dolo, §. 1. ff. de dolo, & l. 1. §. fin. ff. de acquir. poſſeſſ. Bart. in l. Aut facta, §. fin. col. vlt. ff. de pœn. Cyn. in l. Iubemus nullam, C. de ſacr. Eccleſ. Oldr. conſ. 66. An ex delicto Adminiſtratorum Corn. conſ. 224. vol. 4. Carrer. in §. Circa num. 349. verſ. Amplia etiam ſi concurreret in ſua pract. crim.

235 Aut propoſita fuit in conſilio deliberatio, quo caſu, aut maior pars diſſenſit, & non tenetur vniuerſitas, ſed pauci ſeditionis auctores & quietis turbatores pro delicto attentato extra ordinem puniuntur ſi certi ſunt, vt C. de ſeditioſ. per totum: ſi autem incerti ſunt nemo punitur: ſed prudens Princeps remedium adhibebit, ne rurſus ſuccedat, quod ſemel attentatum fuit.

236 Aut maior pars aſſenſit, & aut delictum eſt grauiſſimum, & ſi conſtat de delinquentibus ipſi puniri debent, l. Quoniam, C. ad l. Iul. de vi publ. l. 1. in princ. ff. de magiſtr. conuenien. in illis verbis: Teneri eos, qui præſentes fuerunt.

237 Si vero non apparet de delinquentibus vniuerſitas punitur grauiſſimis pœnis, quibus vniuerſitas afficitur: non autem quibus ſinguli afficiuntur; ne innocentes nocentium culpa plectantur. vt tradit Innoc. in d. c. Dilectus, & in c. Grauamen de ſent. excom. per maiorem enim partem vniuerſitatis tota vniuerſitas repreſentatur, l. Quod maior pars, ff. ad municip.

238 Et ſi populi vniuerſalis conſenſus exequendo ſubſequitur, ciuitas aratro euertenda traditur, vt infra dicemus, Anchet. conſ. 158. Ex narratis in facto apparet, & in Clem. 1. poſt Card. 4. q. de pœn.

239 Aut graue eſt delictum, & pœna graui vniuerſitas punitur, quæ vniuerſitatis conſilium afficitur, l. Metum, §. Animaduertendum, ff. Quod met. cauſ. Bart. in d. l. Aut facta, §. Nonnunquam, num. 7. vbi hoc exemplificat in homicidio, & in rapina.

240 Aut leue eſt delictum, & leui pœna punitur, vt pecuniaria, quæ afficit vniuerſos non ſingulos, id eſt in denarijs publicis vniuerſitatis, non autem in priuatis ſingulorum.

241 Si vero omnes de conſilio vniuerſitatis conſenſerunt (quod etiam ex publicis libris debet comprobari, vbi publica decreta deſcribuntur, & quibus ſuffragijs decernantur, vt docet Bald. in conſ. 283. lib 1. Viſa inquiſitione) aut delictum eſt grauiſſimum, vt hæreſis, & perduellionis, & ſi conſilium, ſeu Collegium eſt magnum decimatur, & potiſsimi

tiſſimi auctores morte puniuntur, & alij extraordinariè, arg. l. Qui cedem, ff. ad legem Corn. de ſicar. gl. in l. Aut facta §. Nonnunquam, ff de pœn. l. Si quis aliquid, §. Auctores, ff. de pœn. & in c. Dilectus de Sym. c. Vt conſtitueretur, in fi. 50. diſt. Bar. in tract. de Guelphis, & Gibell. in 4. prin. quæſt. Boer. de ſedic. num. 25. enumerat ſeptem caſus & hoc caſu etiam interdum ciuitas deletur, aratroque ſubijcienda declaratur, vt Carthagini accidiſſe fertur, l. Si vſusfructus ciuitatis, ff. Quibus mod. vſusfr. amitt. & ibi gl. Pet. de Anchar. in c. Romana Eccleſia, §. Vniuerſitatem, de ſent. excomm. lib. 6. Bar. in tit. Qui ſint rebell. in verbo, Rebellando, col. vlt. & Bart. in l. Aut facta, §. Nonnunquam, ff. de pœn. numero 6. inquit Ciuitatem Brixiæ fuiſſe aratro damnatam ab Henrico Imp. quamuis poſtea miſericordia motus pœnam remiſerit. Idq; multis alijs ciuitatibus contigiſſe apud Hiſtoricos legitur, & memorabilis fuit illa Mediolani euerſio, quæ Vrbs cum pluribus vicib. ab Imp. defeciſſet tandem anno 1162. armis ſuperata Fridericus I. Imp. eam funditus deleri iuſſit, vt horribili ſpectaculo factum fuit, & circumducto aratro ſulcis ſal fuit diſſeminatus, vt etiam ſcripſimus in 3. libro noſtræ Taruiſinę Hiſtoriæ. Quemadmodum enim ciuitates aratro condun- tur ſic deleri tradit Cæl. Rhod c. 5. lib. 16. antiqu. lectionum, & Abb. Sicul. & Io. de Anan. in c. Dilectus, de Symon. dicunt Ciuitatem Bononiæ ex ſententia Imp. fuiſſe deſtructam, vt etiã affirmat Bar. in proœm. Digeſt. §. Hæc tria, Et quemadmodum totum collegium Templariorum propter quorundam hæreſes fuit per ſententiam Bonifacij Papæ ſublatum, ſic Deus omnipotens propter peſſimum crimen Sodomam, Gomorram, & alias ciuitates deleuit.

241 Propter enormitatem enim delicti vnus pro altero interdum etiam corporali pœna afficitur, ut in crimine læſæ maieſtat. & in crimine hæreſis, l. Quiſquis, §. 1. C. ad legem Iul. maieſt. c. Statutum, de hæret. in 6. c Fœlicis, de pœn. in 6. gloſ. in c. Eccleſia, 1 q. 4. l. Iudices, C. de nauicul. lib. 11. & de hac materia tractat Hippol. de Marſil. in ſua pract. crim. in §. Conſtante, num. 47. vbi plures congerit auctoritates. Quod tunc potiſſimum verum eſt, quando populi conſenſus ſubſequitur, ac publicam deliberationem ab omnibus in conſilio approbatam re ipſa exequitur, l. Sed & ex dolo, §. 1. ff. de dolo, l. 1. §. Deieciſſe, ff. de vi, & vi armata, efficacius enim vniuerſitatis voluntas declaratur facto ipſo, quàm verbo, c. Dilecti filij il ſecondo, de appell. l. Reprehendenda, C de inſt & ſubſ. Io. de Anan. in d. c. Dilecti filij, colum 5. Maſcard. de probat. concl. 1413. num. 16.

243 Si vero collegium eſt paruum, & paucis conſtat, ſinguli de collegio

gio ſunt acriter puniendi, & ſi populus deliberationem exequitur poteſt ciuitas euerti.

244 Aut delictum eſt graue, quo caſu, ſi collegium eſt magnum punitur pœna, quæ vniuerſitas afficitur, non qua ſinguli afficiuntur, vt priuatione Epiſcopi, immunitatum ſubtractione, campanarum ablatione, fortilitiorum deſtructione, mœniumque euerſione, vel pecuniaria pœna, ne horribilis ſequatur ſtrages, omnes ad mortem damnando gl. & Bartol. in d. l. Aut facta, §. Nonnunquam, ff. de pœn. Cyn. in l. Si quis in tantam, C. Vnde vi.

245 Aut paruum eſt collegium ex quo emanauit deliberatio, ut eſt cõſilium belli, Ancianorum, X Virum, vel ſimile, & tunc ſinguli etiam capite puniri poſſunt. gloſſ. in d. §. Nonnunquam.

246 Aut delictum eſt leue, & pecuniaria pœna ſinguli afficiuntur, vel alia leui coerctione, vel officij priuatione. Auth. Item nulla communitas, C. de ſacr. eccl. De qua materia agit etiã Iul. Clar. in ſua pract. crim. quæſt. 16. in fine, vbi inter cætera, inquit, in omnem caſum Rectores, & Gubernatores ciuitatum, qui conſilium, & mandatum dederunt, non euaſiſſe pœnam, licet ciuitates communi conſilio deliquiſſent, & quædam ibi adfert exempla.

Finis Paragraphi Decimi.

DE FVRTIS

§. VNDECIMVS.

SVMMARIVM §. 11.

1 *Inuito domino, an ſint verba definitionis furti.*
2 *Inuito domino intelligitur etiam eo ignorante.*
3 *Qui alienam pecuniam abſque mandato exigit furtum facit.*
4 *Nec per ſubſequentem ratificationem excuſatur.*
5 *Qui nobis inuitis, res noſtras tollunt, nos iniuria afficiunt, & inimici noſtri præſumuntur.*
6 *Rationabilis ratio credendi dominum eſſe permiſſurum, excuſat a furto.*
7 *Quid ſi fur credebat inuito domino furari, & tamen eo voluntate furabatur.*
8 *Contra furem eſt præſumptio dominum non eſſe permiſſurum.*
9 *An iuramento eius, qui aliena ſubtraxit ſtandum ſit circa illius intentionem.*
10 *Cautela ad excuſandum furtum eſt, vt dominus rei furtiuæ proteſtetur ſua voluntate fuiſſe factum.*
11 *Quomodo huius rei veritas conijcitur.*
12 *Quid ſi dominus vellet hoc iuramento affirmare?*

13 De

13 *De pace,& remiſsione in furto.*
14 *Quomodo in priuatis delictis non obſtante remiſſione procedi poſſit.*
15 *Ex varijs circunſtantijs delicta effici grauiora.*
16 *De loco ad aggrauandum delictum.*
17 *De propria domo tutiſſimo perfugio.*
18 *An hoſpitium, nauis, molendinum habeant priuilegia domus.*
19 *De fractura in furto commiſſa, & eius pœna, etiam apud Venetos.*
20 *De tempore aggrauante delictum.*
21 *Legem præſumere contra agentem de nocte.*
22 *In delictis nocturnis propter defectum probationis coniecturas ſufficere.*
23 *Maſculo cum fœmina noctu repertis, inſurgere ſuſpicionem præſumptæ turpitudinis.*
24 *Ex tempore nocturno argui delictum ex propoſito commiſſum.*
25 *In geſtis palam dolum non præſumi.*
26 *Cur nocturna ſacrificia fuerint interdicta.*
27 *De fure nocturno.*
28 *An fur nocturnus, & quando impune occidi poſſit.*
29 *Per poſteriorem legem priorem contrariam intelligi correctam.*
30 *Publicè intereſſe legum correctionem non fieri.*
31 *Legum ſeruatores Deo placere.*
32 *Quando fur nocturnus poſſit impune interfici.*
33 *Diurnus fur quando poſſit occidi.*
34 *Fur in aliena domo repertus, quomodo apud Venetos puniatur.*
35 *Iure interimi poſſe latrones.*
36 *Sacerdos occidens latronem, vel vulnerans, vel detinens, vel contra eum clamans, quando fiat irregularis.*
37 *Clericum occidentem furem pro defenſione rerum ſuarum effici irregularem.*
38 *Etiam illum Sacerdotem irregularem fieri, qui indicauit furem poſtea ad mortem damnatum.*
39 *Quid ſi clericus gaudeat furem fuiſſe morte damnatum?*
40 *Clericum contrahere irregularitatem ratam habentem mortem ab amico ſuo latroni illatam.*
41 *Quando per ratificationem furtum ſit punibile.*

II. §. INVITO DOMINO.

1 HÆc verba, inuito domino, in aliquibus codicibus extant definitioni addita, nemo enim dubitat domino volenti furtum non fieri, §. Placuit, Inſt. de obl.quæ ex del.naſcun. ſed Accurſius tam in Digeſtis quàm in Inſtitutionibus,hæc verba eſſe ſubaudienda annotauit, quod etiam Alciato, cap. decimo, libro 1.diſpunc.placuit, dicitque hoc fuiſſe gloſſema in textu incluſum, cum tamen hæc verba non ſolum in ipſis definitionibus,ſed alibi etiam legantur,& præſertim in §.Furtum,Inſt. de obl.quæ ex del.naſcun.vbi ſic ſcriptum eſt: Furtum autem fit, non ſolum cum quis intercipiendi cauſa rem alienam amouet,ſed generaliter, cum quis alienam rem inuito domino contrectat, & Melchior Kling, Ioachimus Mynſinger, & alij vti verba definitionis neceſſaria perpendant,nihilque officiant, veriſſimum enim eſt, domino inuito, furtum fieri,non arbitramur eos errare,qui exiſtimant hæc fuiſſe definitionis verba.

2 Illud tamen animaduerti debet, inuito domino, hoc loco intelligi etiam eo ignorante,& non expreſſe conſentiente, vt Bald. & Mynſing. notant in d.§ Furtū, & facit l.Qui vas, §.Vetare,ff.de furt. Licet enim dominus ſciuerit, nec prohibuerit adhuc nō videtur conſentire, l.pen.ff.de furt.& ideo furti agere poterit.

3 Qui ergo alienam pecuniam ſine domini mandato exigit furtum facit,& vti fur eſt puniendus l.Falſus, C. de furt.& ibi Bald.& in l.1. §.Furtum,de pace iuramento firmanda,in vſib.feud.Io.And.in add.ad Spec.in rubr.de ſolut.Ang.conſ.291.

4 Quod adeo verum eſt, vt nec etiam per ſubſequentem ratificationem excuſari poſſit, quia ratificatio geſtorum in eo, qui falsò dixit ſe habere mandatum,non valet,vitio obreptionis præcedente,argumen. l.Si quis obrepſerit,ff.ad legem Cornel.de falſ.Alexand.conſil.12.numero ſexto,libro 1.Simon de Prætis,de interpret.vlt.volunt. libro 5. fol.560.num.20.

5 Qui autem,nobis inuitis,bona noſtra tollunt nos iniuria afficiunt, & inimici noſtri præſumuntur, cap. Item cum quis, de reſt. ſpoliatorum,& ibi Bald.dicit hoc verum eſſe ſiue vi, ſiue clam bona noſtra nobis ſurripiuntur,Abb.ibi in 3.notab.Butr.Imol. & Card. eodem in loco idem confirmant, & habetur in cap. Accedens, il ſecondo.

Vt

Vt lite non conteſtata, ex ablatione alienæ rei, interdum inimicitiam capitalem oriri, & ibi Abb. Butr. & Imola allegant illud ſatis protritum: Non eſt amicus noſter qui noſtra bona tollit. Ioann. de Anan. in cap. Cum oportet, columna ſecunda, in fine, & Fel. columna ſexta, numero 13. de accuſat. Alber. in Authent. Si teſtis, columna ſecunda, C. de teſtibus, Luccas de Penna, in l. prima, C. de his, qui ſe deferunt, libro decimo, Hippol. de Marſil. in l. 1. §. Præterea, numero 21. ff. de quæſt, & ideo non eſt mirum ſi licet de facto reſiſtere contra illos, qui nobis inuitis, bona noſtra nobis auferre tentant, vt in hoc §. infra dicemus.

6 Iuſta ergo, & rationabilis ratio credendi dominium eſſe permiſſurum a furto excuſat, etiam ſi vi, vel clam auferatur. Bald. conſil. 345. volum. quarto, Bartol. in l. Inter omnes, §. Rectè. ff. de furt. Fel. in cap. Nulli, numero 5. ff. de præſumpt. Boſſ. in titu. de Furtis numero quinquageſimo octauo, Iul. Clarus, in §. Furtum, verſic. Item excuſatur, Franc. Bruſat. conſil. 325. numero nono, libro 3. Roman. conſil. 390. Placet mihi. Hippol. de Marſil. conſil. 53. numero 13. volum. 1. Alciat. conſ. 457. numero quarto, Chaſſan. in conſuetud. Burgund, des iuſtices, rubr. prima, §. 5. numero trigeſimo nono, Menoch. de arb. iud. caſu 298. numero 3. & ſequen.

7 Quid autem ſi fur credebat inuito domino furari, & tamen, eo volente, furabatur, an hoc caſu furtum fieri dicatur? Pomponius exiſtimauit furtum fieri, quod tamen Vlpiano non placuit in l. Inter omnes. §. fin. ff. de furt. quod Iuſtinianus Imper. confirmauit in §. Sed & ſi Inſt. de obl. quæ ex del. naſcun. Alc. tamen cap. decimo, lib. 1. diſpunc. videtur laudare Pomponij ſententiam, quia inquit, ex delinquentis animo maleficia penſantur, non ex aliorum voluntate. Quod ſenſit etiam Angel. de malefic. in verbo, Et veſtem cœleſtem, verſic. Sed quid ſi aliquis putat: ſed furti contra illum actionem non oriri ſubdit Angel. quia, inuito domino, non eſt furatus, nec de tali furto poſſe puniri, d. l. Inter omnes, §. fin. ff. de furt. facit l. Falſus, § Qui alienum, & l. Cum creditore, ff. de furt.

8 Illud tamen verum eſt ſemper contra furem extare præſumptionem dominum non eſſe permiſſurum, vt eius bona ſibi auferantur, Bartol. in d. l. Inter omnes, §. Rectè, ff. de furt. Ang. in d. §. Rectè, Abb. in c. Dudum, il ſecondo, de elect. in 6. colum. Rom. conſ. 390. dicit ſubtrahentem res a domino habitas pro derelictis. ideo non committere furtum, quia id non fit inuito domino.

9 Cum autem iſta credulitas, & intentio furantis, an ſcilicet exiſtimaſſet

maſſet dominum permiſſurum, vel ne, conſiſtant in illius animo, & animus directò probari non poſſit, ſolus enim Deus eſt ſcrutator cordium, cap. Nouit, de iud. gloſſ. in cap. De occidendis, 23. quæſt quinta, & in clement. Exiui de paradiſo, de verborum ſign & in l. ſecunda, ff. de interrogat. act. Barbat. conſil. quadrageſimo ſecundo, numero decimo quarto, volum. 1. videtur dicendum iuramento ipſius aſſerti furis hoc eſſe probandum, gloſſ. in cap. Significaſti, de hom. & ibi Fel. numero ſecundo & gloſſ in §. Aliæ, Inſt. de act. & ibi Iaſ. cum alijs pluribus adductis a Maſcard. de probat. concluſ. nonageſima quarta, numero 5. Tamen contrarium eſt verum, nec hoc caſu admitteretur iuramentum illius ad ſe excuſandum a furto, cum habeat contra ſe præſumptionem, idem Maſcard. d. concluſ. nonageſima quarta, nume. 21. Si autem iſte eſſet vir probus, ac integræ famæ, & aliæ coniecturæ non reſiſterent, iudex poſſet eidem iuramentum deferre, per tradita ab eodem Maſcard. in d. concluſ. & præſertim, numero vigeſimooctauo.

10 Ex iam dictis Iacob. de Aretio, deſumpſit cautelam ad excuſandum furem, vt ille; cui res ſubtracta fuit proteſtetur ſua voluntate rem ſibi fuiſſe ablatam: cum enim, vt furtum committatur, contrectatio rei alienæ fieri debeat, vt diximus, inuito domino, eo conſentiente furtum dici non poterit. Sed hanc cautelam nihil prodeſſe, & in iudicijs non ſeruari tradunt, Angel. in l. Inter omnes, § Rectè, ff. de furt. Bald. in l. Falſus, in 3. opp. C. de furt. Auguſt. de Arim. ad Angel. de malefic. in verbo, Comparent, & produxerunt inſtrumentum pacis, num. duodecimo, Bartol. in d § Rectè, numero 1. Abb in rubr. de furt. Curt. iun. in l. 1. numero 5. C. de furt. & alij a Iul. Claro relati, in §. Furtum, verſi. Item excuſatur, libro quinto, ſentent. Hippol. de Marſil. ſing. vigeſimo ſecundo. Confeſſio offenſi. &cæt. Et tanto minus hæc cautela ſuffragaretur furi, quando re vera dominus rei ſubtractæ in principio, tempore ſcilicet furti commiſſi, non conſenſiſſet, ſed poſtea in gratiam furis, & vt illum a culpa excuſaret, atque a pœna liberaret, ad hanc proteſtationem eum deueniſſe extaret ſuſpicio: ſolent enim furum Aduocati, ac protectores ad dominos rerum furtiuarum confugere, illos placare, & ab eis præcibus, vel precio, & ſæpè etiam minis, hanc proteſtationem extorquere, quamuis verè illis furtum factum fuerit.

11 Prudens autem iudex ex coniecturis poterit conijcere, an hæc proteſtatio in effectu vera ſit, an vero extorta ad iuſtitiam eludendam, & decipiendam: coniecturæ autem in hoc verſantur circa rei ablatæ ma-

gnitudinem, vel modicitatem, circa diuitias, vel ægeſtatem vtriuſque, illorum amicitiam, vel ſanguinis coniunctionem, ac mutuam inter eos confidentiam, & auctoritatem: & potiſſimum eſt perpendenda qualitas ipſius aſſerti furis, difficilius enim creditu eſt, virum diuitem, ingenuum, & famæ integræ furari voluiſſe, quàm pauperem, vilem, famoſum, ac furari ſolitum: & ex huiuſmodi coniecturis res ad iudicis arbitrium remittitur. Bart. in §. Rectè l. Inter omnes ff. de furt. Salyc. in l. Si non conuitij, C. de iniur. Petraſancta ſing. 55. Nota bene, in fine. & conſ. 26. num. 2. Fel. in c. Nulli num. 6. de accuſat. & in c. 1. de præſumpt. Boſſ. in tit. de furt. num. 10. Iul. Clar. lib. 5. ſent. in §. Furtum, verſ. Item excuſatur in fine, Alex. conſ. 24. col. 7. vol. 2. Hipp. de Marſil. in l. Quæſtionis modum num. 54. ff. de quæſt. & in ſing. 22. Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſ. 298. num. 3.

12 Imo ſi dominus rei furtiuæ vellet etiam hanc ſuam proteſtationem iuramento corroborare, quod ſcilicet, eo volente, res ſuæ ſibi ablatę fuiſſent, eidem non eſſet credendum, ſupradictis non concurrentibus coniecturis. Fel. in c. Significaſti, num. 3. de homic. Innoc. in c. 2. col. 9. de conſtit. Card. in Clem. Ne Romani, §. Cœterum. q. 7. de elect. Io. de Anan. in c. 2. in fine de calumniat. Et de iuſta cauſa credulitatis, quæ excuſet furem, quia dominus eſſet permiſſurus, videndus eſt Bart. in d. §. Rectè, l. Inter omnes, ff. de furt. Bald. conſ. 345. vol. 4. Aret. in c. 1. col. 3. de accuſ. qui contra Bart. ſenſit, & contra Fel. in c. Inquiſitionis. § Quæſiuiſti, col. 3. de accuſat. & in c. 2 col. 1. de calumn. Iaſ in l. Quidam cum filium, ff. de verb. oblig.

13 Quid autem hæc remiſſio, & pax in furto operetur Boſſ. copiosè differit in tit. de furt. num. quinquageſimo octauo, de qua materia ſcribunt Doctores in l. Tranſigere C. de tranſact. in qua ſic arbitror in ſũma eſſe deſtinguendum. Aut ſumus in publicis delictis, in quibus quilibet admittitur ad accuſandum, & ſi pœna ſanguinis eſt ingerenda tranſactio non releuat niſi vt accuſator amplius in eo crimine non audiatur: alij tamen audiuntur, vt tradit Bart. in l. Si maritus fit in magiſtratu § Si negauerit ff. ad l. Iul. de adult. Si vero in publicis delictis pœna ſanguinis non eſt ingerenda, valet tranſactio. Aut ſumus in priuatis delictis in quib. nemo admittitur ad accuſandum, qui non habet intereſſe l. 3. ff. de priuat. delict. l. 3. ff. de ſepul. violat. Marian. in c. Veniens de accuſat. In quibus priuatis delictis ſi pœna ſanguinis eſt propoſita tranſigi poteſt, ſi vero non eſt propoſita, dum agitur ciuiliter ualet tranſactio, ſecus autem eſt ſi criminaliter agatur. Ratio autem

tem diuerſitatis eſt, quia in publico crimine cuilibet iniuria infertur, ſed in priuato ei ſoli in quem illata fuit Quando etiam pœna eſt applicata fiſco tranſactionem non valere tradit Bartol. in d.l. Tranſigere, & ibi Sal. in 8. quæſt. Et iſto caſu quilibet etiam poteſt accuſare, gloſſ. in rubr. ff. de pop. act. & ibi Bartol. Auguſ. de Arim. in add. ad Angel. de malefic. in d. §. Nec ad quærelam, verſic. Quæro, an quilibet, Boſſ. copioſe in tit. de furtis, numero 58. & de hoc diximus etiam, ſupra in §. 1. numero 111.

14 Si vero extaret ſtatutum, vt pro quolibet crimine inquiratur, etiam in priuatis delictis, nón obſtante tranſactione, iudex poſſet ſemper inquirere, & procedere Boſſ. loco citato. In furto, ergo non obſtante partis remiſſione, & quod dominus rei ſubtractæ dicat ſua voluntate furtum factum fuiſſe procedi poteſt, & ſic obſeruatur, niſi euidenter appareret verum eſſe, domino volente, eius bona fuiſſe ablata. Bartol. in d. §. Rectè l. Inter omnes, ff. de furt. Fel. in cap. Nulli, columna ſecunda, de accuſat. & in cap. primo, in fine, de præſumpt. Alexand. conſil. vigeſimo quarto, volum. 2. columna 2. & in conſil. 1. columna 7. in 2. volum.

15 Nunc eſt diſſerendum quomodo liceat ei, cui furtum fit, furem interficere. Clarum eſt ex multis circunſtantijs delicta interdum grauiora céſeri, quàm re vera ſint, harum Iuriſconſultus in l. Aut facta, ff. de pœn. ſeptem enumerat, dicitque delicta conſiderari debere, Cauſa, Perſona, Loco, Tempore, Qualitate, Quantitate, Euentu. Concordat lex Gracchus, C. de adulter. & in l. Duodecim tabularum, ſcriptum eſt: Re, perſona, tempore, loco atrociores iniuriæ iudicantur, ſed alijs nunc ommiſſis de loco, & tempore pauca dicenda ſunt.

16 Qui gemmas e littore ſuſtulit non delinquit, qui eas ex priuata domo ſurripit fur eſt, qui ex publico theſauro, crimine peculatus punitur, qui ex ſacro loco, ſacrilegus iudicatur. Delicta autem quæ in alterius domo fiunt, eo turpiora cenſentur cum etiam violetur tutela, ac religio propriæ domus.

17 Eſt enim propria domus cuiq; tutiſſimum perfugium, & receptaculum, l. Pleriq;, & l. ſequenti, ff. de in ius voc. l. Nemo de domo, ff. de reg. iur. l. 1, C. de præt. lib. 12. Et profectò res eſſet miſerrima ſi in noſtris ædib. tuti cum rebus noſtris non eſſemus, meliuſq; eſſet, vt Horat. placuit Sat. 1. lib. 1. ſerm. vitam pauperem ducere.

An vigilare metu exanimem, noctesque, dieſque
Formidare malos fures, incendia, ſeruos,

Ne te compilent, fugientes, hoc iuuat? horum
Semper ego optarim pauperrimus eſſe bonorum.

Iccirco iure optimo cauetur contra voluntatem domini in alienam domum ingredientem actione iniuriarum teneri, l. Qui in domum, & l. Iniuriarum, §. fin. & l. Iniuriæ, ff. de iniur. l. Vulgaris, §. Qui furti, ff. de furt. & l. 3. ff. de acquirendo rerum dom. & in lege diuina hoc confirmatur Deuteronomij, cap. 24. quam rem Cicero hoc modo amplificauit in Oratione pro domo ſua ad Pontifices. Quid eſt ſanctius, quid omni religione munitius, quàm domus vniuſcuiuſque ciuium? hic aræ, hic foci, hic Dij penates, hic ſacræ religionis cæremoniæ continentur, hoc perfugium eſt, ita ſanctum omnibus, vt inde abripi neminem fas ſit. & ideo iure merito cautum eſt, vt ille, qui extrahit pro debito matrem familias ex propria domo, pœna mortis afficiatur, l. 1. C. de off. diuerſ. iud. Quamobrem ille, qui in alienas ędes ſe cōfert animo furandi quamuis non furatus ſit, grauiter punitur, l. Saccularij, ff. de extraord. crim.

18 Nec intereſt, an domus ſit propria, vel conducta, dummodo eam quis inhabitet, vt Dec. docet in l. Nemo de domo, ff. de reg. iur. Et quid iuris ſit in hoſpitio, & in naui ibidem Dec. examinat. Et quę veniant domus appellatione ſcribit Alexand. conſil. 213. numero tertio, libro ſexto, & in ſpecie de molendino, & naui tradit Bald. in l. Certi iuris, C. locati, Dec in d. l. Nemo de domo, & Roman. in l. 1. tex. in l. 1. §. Si quis de naui, ff. de vi, & vi armata, & inquit l. Qui ædes, ff. de incend. ruin. & nauſr. appellatione ædium omnes ſpecies ædificij contineri. Verum ergo eſt, vt etiam ſcribit Marcus Anton. Blanchus, in l. fi. ff. de quęſ. num. 100. locum aggrauare delictum, multúq; intereſſe an quis in loco priuato, aut in prętorio, vel in eccleſia occidatur. Et Ariſtoteles quoq; problem. ſec. 29. dicit grauiori pœna illos eſſe plectendos, qui in locis publicis, quàm qui in priuatis domib. furantur, illos enim capite puniri voluit, hos autem in duplum, idque dicit fieri debere, quia melius res noſtras in noſtris ædibus cuſtodire poſſumus, & poſtea ſubdit: Qui ex domo priuata rem ſuam amiſerit, ſine vlla contumelioſa affectione, domi maneris ſuum perferát caſum.

19 Quando autem in furto interuenit etiam fractura grauius fures puniuntur, frangere enim alienas ędes cum ſit quoque graue delictum, duplicato crimini geminata pœna debetur l. prima, & ſecunda, ff. de effract. & expil. l. prima, ff. de furibus balnearijs. Et furtum cum fractura dicitur enorme, & atrox delictum, Beroſ. conſil. 314.

conſ. 314. num. 2. vol. 3. & in cap. 22. Exodi ſcriptum eſt: effrigentem, vel effodientem alienam domum impunè occidi poſſe. quod confirmatur à iure Canonico in capit. Si perfodiens de homic. Et in legibus municipalibus Venetorum legitur in hunc modum: Si aliquis domum alterius fodiens, vel frangens inuentus fuerit, perdat oculum.

20 Tempus ſimiliter delictum aggrauare exploratum eſt d. l. Aut facta ff. de pœn. l. Si quis ex naufragio, ff. de incend. ruin. & naufr. l. Gracchus, C. ad l. Iul. de adult. Decian. in tract. crimin. tit. Quibus in caſibus Sym. non contrah. num. 20.

21 Hinc eſt legem præſumere contra agentem de nocte, gl. notabilis in l. Furem, ff. ad l. Corn. de ſicar. & factum nocturnum eſſe ſuſpectum. l. fin. ff. de effract. & expil. l. Hoc edictum. §. Labeo, ff. de his, qui deiec. vel effud. Bald. conſ. 427. Quædam mulier num. 11. vol. 1. inquit illum torqueri poſſe, qui noctu per loca ſuſpecta ambulauit: & ad hanc materiam ſpectant tradita à Doct. in l. More Romano, ff. de ferijs, Bald. in l. Acceptam in 2. quæſt. C. de vſuris Nouel. in ſua pract. crimin. in princ. num. 67. & cap. de furto num. 3. Ideo teſtamentum nocturno tempore ſine luminibus conditum non ſubſiſtere tradit Card. Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 2. tit. 8. nu. 3. Et inquit ſacrum Euangelium; Qui male agit odit lucem, c. Conſuluit de off. deleg. & ibi Dec. num. 8. & Redemptor noſter illis, qui ei falſa crimina obijciebant reſpondit. Ego palam locutus ſum, vt vnico verbo innocentiam ſuam oſtenderet. & de hac materia agitur in c. Pernicioſa, 17. q. 2. & in c. Conſuluit de off. deleg. Tenebræ enim ad malè agendum factæ ſunt, l. 1. §. Tria luminaria, ff. de ventr. inſp. Et ex ambulatione nocturna, maxime in perſona ſuſpecta inſurgere indicium ad torturam tradit Blanc. de indic. num. 198. verſ. Tempus, & grauius puniuntur nocturna delicta, quàm diurna. gl. in l. Si vt allegas, C. ad l. Corn. de ſicar. facit l. Furem, ff. eod. tit. Hippol. de Marſil. in rubr. ff. ad l. Corn. de ſicar. num. 12.

22 In delictis quoque nocturnis propter defectum probationis coniecturæ ſufficiunt Bald. in c. 1. §. Porrò 1. col. Quæ fuit prima cauſa ben. amit. Gram. conſ. 17. num. 3. Bart. in l. Si quis ex argentarijs, §. Ah & hæredi num. 3. ff. de edendo.

23 Et ſi maſculus cum fœmina noctu reperiuntur eſt indicium præſumptæ turpitudinis, Bald. conſ. 427. Alex. conſ. 24. vol. 2. Fedet. de Sen. conſ. 19. Gram. vol. 21. num. 4.

24 Et tempus nocturnum parere indicium delicti ex propoſito com-

miſſi tradunt Doct. in l. More Romano, ff. de ferijs, Alex. conſ. 130. & vol. 1. col. 4. Bald. conſ. 427 in 5. volum. Blanc. indic. d. num. 198. Boſſ. in tit. de homic. num. 63. Menoch. de arbitr. Iudic. lib. 2. caſ. 361. num. 36. Mant. conſ. 325. lib. 1. Caſon. in tract. 3. de maleſ. cap. 10.

25 Et ſicuti nox furtorum, & aliorũ ſcelerũ ſecretaria appellatur, ſic ſol furtorũ, & aliorũ criminũ index. & ſicut in actibus in tenebris geſtis, vt diximus, dolus, & fraus præſumitur: ſic contra in palam, & publicè geſtis non præſumi dolũ tradit Menoch. de arbitr. Iudic. lib. 2. caſ. 244 Et ad materiam noſtram eum furtum non committere, qui palam, & bona fide alterius pecuniam accipit docet Bald. conſ. 347. lib. 2. Alex. conſ. 31. in fine lib. 7. & Crauet. conſ. 3. num. 5. In diuinis autem litteris quemadmodum lumen eſt Symbolum iuſtitiæ, fidei, ac proſperitatis, ſic contra tenebræ pro iniquitate, infidelitate, infortunio, errore, ignorantia, & pro mortis acerbitate accipiuntur iuxta illud.

In æternam clauduntur lumina noctem.

& alibi legitur;

Sed nox atra caput triſti circumuolat vmbra.

& Di. Paulus inquit: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino: ergo ſicut filij lucis ambulate. & in Euangelio: Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eum non comprehenderunt; & in alio loco: Venit nox quando operari nemo poteſt.

26 Quomodo autem propter grauiſſima ſcelera nocturna ſacrificia fuerint interdicta tradit Alex. ab Alexandro cap. 19. lib. 6. Gen. dierum. Diagondas autem Thebanus, vt Cicero ſcriptum reliquit, primus apud Græcos nocturna ſacrificia interdixit: Quod poſtea Romani ſequuti ſunt, legitur enim in legibus XII. tabularum: Nocturna mulierum ſacrificia ne ſunto.

27 Cum ergo fur nocturnus, & propter ingreſſum alienæ domus, & propter ipſum tenebrarum tempus, & propter alienarum rerum ablationem grauiter delinquat, non eſt mirum ſi in furto deprehenſus poſſit impune interfici. Quod cum permiſſum videatur etiam quia veriſimiliter noctu dominus rei furtiuæ furem agnoſcere non poteſt, & ſic res ſibi ſubtractas iuſtitia ſuffragante conſequi: hinc Doct. dubitant, an ſi fur noctu cognitus fuerit, vel die non fuerit cognitus poſſit etiam in his caſibus necari Io. Faber in §. Iniuria Inſt. de lege Aquilia Doct. in l. Si vt allegas C. ad l. Corn. de ſicar. Et in lege diuina Exodi cap. 22. legitur: Si effringens fur domum, ſiue effodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percuſſor non erit reus ſanginis, quo in loco agi de nocturno fure, ex ſubſequentibus verbis

liquet,

liquet, cum mox dicatur: Quod ſi orto ſole hoc fecerit, homicidium perpetrauerit,& ipſe morietur. Plato quoque lib. 9.de legibus hanc legem tulit. Qui noctu furem domum ſuam ingreſſum interemit mundus ſit. Cicero autem dum in Oratione pro Milone de lege XII. tabul.loquitur ait: Quod ſi duodecim tabulæ nocturnum furem quoquomodo, diurnum autem ſi ſe telo defenderit, interfici impunè voluerunt: quis eſt, qui quoquomodo quis interfectus ſit, puniendum putet, cum videat aliquando nobis gladium ad occidendum hominem ab ipſis porrigi legibus? Ius autem Canonicum videtur legi XII. tabul. congruere, cum in c. Si perfodiens de homic. ſcriptum ſit: Si perfodiens inuentus fuerit fur, & percuſſus mortuus fuerit, non eſt illi homicidium imputandum. Et dum in eodem Canone dicitur occidentem furem diurnum teneri, quia poterat diſcernere, quod ad furandum, nõ ad occidendũ veniſſet, infertur diſpoſitionem prædicti Canonis procedere quando domus alicuius noctu à furibus effoditur, & dominus dubitat an pro bonis ſubtrahendis, an pro eo interficiendo id fiat.

28 His tamen legibus nunc poſthabitis, videamus an de iure ciuili, per leges, ſcilicet Digeſtorum, fur nocturnus, & quo caſu impunè occidi poſſit. Duæ igitur ſunt leges, quæ contrariæ inter ſe aduerſari videntur, altera Caij, quæ eſt 4. ff. ad l. Aquil. ſic dicentis: Lex XII. tabul. furem noctu deprehenſum occidere permittit, vt tamen id ipſum cum clamore teſtificetur. Verum tantum abeſt, vt lex XII. tabul. hunc clamorem requirat, vt etiam dicat, licere quoquomodo interficere; quod verbum omnem qualitatem excludit. ſed videtur Iuriſconſultus hoc modo aliquantulum antiquæ legis rigorem temperare voluiſſe. Altera lex eſt Vlpiani, l. Furem nocturnum, ff. ad l. Corn. de ſicar. in qua ſic legitur; Furem nocturnum ſi quis occiderit, ita demum impunè feret, ſi parcere, ei ſine ſuo periculo non potuit. Accurſius in legem iſtam multum torquetur, dum conatur illam cum altera concordare. & certè ſi iſta lex ad litteram eſſet intelligenda, vt niſi imminente vitæ periculo, ei, cui quis furatur, liceat furem necare, omnis differentia inter diurnum, & nocturnũ furem ſublata eſſet. Ideo inter alias ſolutiones Accurſius inquit, illa verba; ſuo periculo, interpretanda eſſe, ideſt rerum ſuarum, & ſic in caſu quo dominus in furto nocturno non poſſit conſequi res ſuas, quo caſu furem interficere liceat. Ang. de malef. in verbo, Veſtem cœleſtem col.3. dicit hoc verum eſſe in re magni precij, non autem in re modici precij. & allegat l. Si ex plagis. §. Tabernarius, ff. ad l. Aquiliam

idem Ang. & Bald. in l. 1. C. Vnde vi, Bald. in l. 1. C. de locato. Alex. in addit. ad Bart. in d. l. Furem nocturnum. ff. de ſicar. Matthæſil. notab. 134. Iaſ. in l. Vt vim col. ante penult. ff. de iuſt. & iur. Fel in c. Interfeciſti col. 2. de homic. Tiraquel. in tract. de iudic. in rebus exig. ſeren. vbi plura adducit. Hippol. de Marſil. in l. Vnius facinoris. §. Cognitorum num. 80. ff. de quæſt & in l. Si vt allegas nu. 2. C. ad l. Corn. de ſicar. vbi plura in vtranque partem adducit in hac quæſtione, An pro defenſione bonorum liceat furem interficere. Si autem iam dicta conciliatio non placeret, & dicendum eſſet alteram ex prædictis legibus ab altera corrigi Vlpiani lex quæ benignior, & mitior eſt duriorem, & acerbiorem legem Caij corrigeret: cum præſertim ab antiquo rigore in hoc crimine paulatim legumlatores declinauerint.

29 Alia quoque validiori ratione concludendum eſt dicta lege Furem nocturnum legem quartam ad l. Aquil. fuiſſe emendatam, quia ſcilicet iſta Vlpiani eſt poſterior, & illa Caij anterior, notumque ſit per poſteriorem legem contrariã anterioris legis correctionẽ factam fuiſſe intelligi, quod etiam lege XII. tabul. Sancitum erat, hoc modo: Quod cumque poſtremum populus iuſſerit, id ius, ratumque eſto. Caium autem Vlpiano anteriorem fuiſſe conſtat, dum Vlpianus librum Caij Caſſij allegat in l. Quid tamen, ff. Quibus mod. vſusfr. amitt.

30 Nec ob id illis aſſentio, qui facile legum correctionem admittunt, ſed eam potius, quantum fieri poſſit, eſſe euitandam arbitror: ſæpe. n. anteriores leges, ad poſteriorum deciſiones accomodantur, & illæ ab iſtis non corriguntur, ſed explicantur. l. Non eſt nouum, & l. Sed, & poſteriores, ff. de legibus, Bart. in l. Marcellus in princ. ff. ad S. C. Trebellian. & Reip. intereſt, vt legum correctio, & mutatio non facile præſumatur, nec permittatur, cum ex legum mutatione, morum mutatio, & publica perturbatio contingat. Iccirco Ariſtoteles libro ſecundo Polit. tradit leges etiam ſi quid incommodi adferant, non eſſe facilè mutandas, quod etiam Vlpiano placuit, qui in l. 2. ff. de conſt. princ. ſcriptum reliquit, in nouis legibus conſtituendis euidentem vtilitatẽ eſſe debere, vt recedatur ab eo iure, quod diu æquum viſum eſt. Et memorabilis fuit illa Locrenſium lex, vt qui nouam legem ferre vellet ad comitia cum carnifice accederet collo laqueo inuoluto, vt ſi lex propoſita reijceretur, laqueo conſtricto illico necaretur, vt Demoſthenes in Orat. contra Timocratẽ teſtatur. Et Plato lib. 1. de legib. legem ſcripſit, vt ne quis iuuenum quærere auderet rectè ne, an contra leges haberent, ſi vero ſenex aliquid excogitaſſet, id Principibus referret nemine iuuenum audiente.

31 Legum

31 Legum autem ſeruatores,ita Deo placent,vt ipſe Abrahamo dixerit c.26.Geneſ.Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli:daboq; poſteris tuis vniuerſas regiones has, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terrę,eo quod obedierit Abraham voci meæ,& cuſtodierit pręcepta,& mandata mea,& ceremonias legeſq; ſeruauerit.Et Hor.Ep.6. libro 1.inquit:

---Vir bonus eſt quis?

Qui conſulta patrum, qui leges,iuraque ſeruat.

Et Cicero pro A.Cęcina ait,in ciuitate nihil eſſe,tam diligenter,quàm ius ciuile retinendum, quia hoc ſublato nõ eſſe exploratum cuiquam quid ſuum,aut quid alienum ſit,& pro A.Cluentio idem Cicero dicit nos non debere a legib.recedere,quoniam omnia commoda noſtra,iura,libertatem ſalutem deniq; legib.obtinemus, & poſtea eodem in loco ſubdit.Indignum eſſe in ea ciuitate,quæ legib. teneatur à legib. diſcedi. Hoc enim vinculũ eſt huius dignitatis qua fruimur in Rep.hoc fundamentum libertatis,hic fons æquitatis,mens,& animus.& conſilium,& ſentẽtia ciuitatis poſita eſt in legib.vt corpora noſtra ſine mente,ſic ciuitas ſine lege ſuis partibus,& neruis,& ſanguine,& membris vti non poteſt. Legum miniſtri,Magiſtratus: Legum interpretes,Iudices: Legum denique iccirco omnes ſerui ſumus, vt liberi eſſe poſſimus.

32 Ex ſupradictis autem ſatis controuerſis deciſionib.firmanda eſt cõcluſio,quę in iudicijs eſt ſeruanda,licere ſcilicet nocturnum furem interficere pro defenſione ſui ipſius, vel pro neceſſaria ſuæ non modicę rei recuperatione,ſi dominus rei furtiuæ exclamauit aduerſus furem, ſi eum non cognouit, nec capere potuit, nec interfuerunt teſtes,quib. de furto conuinci poſſit,quib.non concurrentib.non debet fur nocturnus interfici.Iul.Clar.lib.5 ſent.in §.Homicidium,ver.Vltima eſt defenſio.Nouell.in prac.crim.cap.78 num.2. Hipp.de Marſ.in l.Furem numero 2.ff.ad legem Cornel.de ſicar. & in l. Si vt allegas, in princ. C.eodem.

33 Diurnus autem fur tunc impunè occidi poteſt, quando ſe telo defendit (teli autem appellatione omne id quod nocere poteſt venire, inquit l.Armorum,ff.de verborum ſign.) & ignorat dominus,an ad furandum,an vero ad occidendum venerit, neque poteſt ei parcere abſque proprio vitæ periculo,l.Si pignore,in princ.ff.de furt.Didac.in repet.Clem.Si furioſus,verſ.Primus ſit,de hom. Et quando etiam fur auſert res furtiuas,eaſque dominus recuperare nequit, quia fur telo reſiſtebat.Angel.de maleſic.in verbo,Veſtem cœleſtem, colum.3. Hipp.

de

de Marſil.in d.l.Furem nocturnum,ff.ad leg. Corn. de ſicar. num.2.& ſequ. Alex.conſil.138.num.9.lib.6.vbi teſtatur hanc eſſe communem opinionem,Iaſ.in l.Vt vim,num.25.ff.de iuſt.& iur. Vallalob. in litera O. comm.opin.

34 Per legem Venetam inuentus in alterius domo ad furandum noctu fuſtigatur, & in facie ſugillatur, ſi autem iterum in alienis ædibus ex eadem cauſa reperiatur,ei oculus eruitur. Et ſi in aliena domo inuentus ſe telo defendere attentauerit, vel in fuga aliquem percuſſerit,ei manus dextera detruncatur, ipſeque exoculatur.

35 Latrones autem poſſunt impune occidi,ſic lege permittente,l.1.C. Quando liceat vnic.ſin.iud.ſe vind. & diximus ſupra, §.1.num.41.& ſeq.& in eorum odium Arcadius,& Honorius Imp.nulla feriarum ratione habita,etiam venerabili die Paſchatis, ad ſupplicium duci permiſerunt,l. Prouinciarum,C.de fer. & ſi dum furantur, vel prædantur interficiuntur,pro illis non orat eccleſia, c.2.de furt.

36 Sacerdos vero,qui occidit, vel animo occidendi vulnerat latronem,eo vulnere,quo decedit,irregularis efficitur,c.Significaſti, il 2.de hom.Item qui eum detinet,vel contra eum clamat in eius mortem, niſi id faceret ad euitandum periculum, quod ſuæ vitæ immineret, c.Vnico,de hom.in 6.Nic.Plouius,de irregul.num.13.& in hoc mẽs, & intentio ſacerdotis inſpicienda eſt,ſi enim detinear furem, eumque miniſtris tradat animo,vt citra mortem, ac membrorũ mutilationem puniatur,non incidit in irregularitatem,quamuis poſtea morte afficiatur,c.Tua nos,§.vlt. de hom. d.Plouius, loco citato, num.14.& ideo cautela eſt,quæ in foro obſeruatur, vt ſacerdos proteſtetur ſe intendere furem puniri debere,ſed citra ſanguinis effuſionem.

37 Si furem ſacerdos occidat, etiam pro defenſione rerum ſuarum irregularis efficitur,c.Suſcepimus,de hom. vbi dicitur,poſt tunicam, relinquendum etiam eſſe palium, meliuſque eſſe rerum iacturam pati,quàm,pro ſeruandis vilibus,& tranſitorijs rebus,in alios exardeſcere Plouius de irregul.numero 21. Fel. in cap. 2. numero quarto, de homicid.

38 Fit etiam irregularis clericus,qui indicat furem iudici,ſeu officiali,ſi fur tunc capiatur,& capite damnetur,d.Plouius,ibi num.15.

39 Si vero ſacerdos,cui bona ablata fuerũt,poſtquã fur,ſeu latro furcis traditus fuit,gaudet illo ſupplicio,& ratũ habet,quæritur an ob id efficiatur irregularis. Nic. Plouius loco præcitato,num.16.tenet clericũ, qui nullum habuit conſenſum in mortem furis,nec quicquam operatus eſt,non effici irregularem, ſi gaudeat maleficium fuiſſe punitum,

non

non autem perſonam ſuris fuiſſe extinctam, irregularitas enim in tantum ex homicidio contrahitur, in quantum vel culpa, vel voluntas præcedit, vel ſcandalum ſubſequitur, vt notatur in c. Hi qui, 50. diſt. & c. Ex litteris, de homicid.

40 Si etiam latro bona tua abſtulit, & amicus, vel familiaris tuus, vt tibi rem gratam faceret, illum inſecutus eſt, ac interfecit, & tu ratum, vel gratum habes, tunc incidis in irregularitatem per ratihabitionem, quæ retrotrahitur, & equiparatur mandato, c. Ratihabitionem, de reg. iur. in 6. & ibi Dyn. Si autem hoc homicidium ab alio, non tuo nomine, nec tuo intuitu eſſet factum, licet ratum, & gratum haberes, non ob id irregularitatem contrahis, facit c. Cum quis, de ſentent. excommun. lib. 6. & tradita per Plotium, tit. de irregul. numero 16. quamuis pecces, ſaltem venialiter Ioann. Andr. in d. cap. Cum quis, de ſentent. excommun.

41 Ad hoc ergo vt furtum, ſiue aliud crimen per ratificationem puniri poſſit, duo copulatiuè requiruntur, primum vt delictum meo nomine fuerit commiſſum, ſecundo vt illud tamquam meo nomine factum ratum habeam, vt tradit etiam Iul. Clarus in pract. crim. quæſt. 87. in fine.

Finis Paragraphi Vndecimi.

DE FVRTIS

§. DVODECIMVS.

SVMMARIVM. §. 12.

1 *An furtum naturali iure damnatum ſit.*
2 *Natura omnia eſſe communia.*
3 *Bonorum communionem eſſe Deo gratiſſimam.*
4 *Apud quos bona fuerint communia.*
5 *Ius naturale quid ſit.*
6 *Conciliatio opinionum, an furtum natura, vel hominum legibus turpe ſit.*
7 *Apud quos furta fuerint impunita.*
8 *Quibus rationibus probetur furtum natura turpe eſſe.*
9 *De multis pœnis furtorum apud multas gentes.*
10 *Peccata eſſe æqualia ſecundum Stoicos.*
11 *Furta a ſummis philoſophis damnata.*
12 *Etiam bruta odio habere furta.*
13 *De pœna furtorum, ſecundum leges XII. tabul.*
14 *De pœna furtorum, ſecundum Prætoris æquitatem.*
15 *An grauius puniantur delicta occulta, quàm publica.*

16 Pe-

16 *Pœnas dupli, & quadrupli in deſuetudinem abijſſe.*
17 *An in foro conſcientiæ fur teneatur ad pœnam dupli, vel quadrupli.*
18 *Pro ſimplici furto corporali pœna non eſſe furem puniendum.*
19 *Graſſatores, & famoſos latrones capite puniri.*
20 *Pro inſignibus furibus an aduocati admittantur.*
21 *Facilius latrones torqueri.*
22 *Examinatur §. Si quis quinque ſolidos, de pace tenenda in vſibus feudorũ.*
23 *De pœna excoriandi, & tondendi.*
24 *Qui dicantur famoſi fures.*
25 *An per furtum pax rumpatur.*
26 *Pro ſimplici furto pœnam mortis non eſſe propoſitam.*
27 *Seuerius furta ob eorum frequentiam fuiſſe punita.*
28 *Delicta geminata eſſe grauiora.*
29 *Crimen iteratum atrox dici.*
30 *Et ſeuerius puniri.*
31 *Cur in inquiſitionibus interdum dicatur reum illud crimen ſæpe commiſiſſe.*
32 *Delicta geminata etiam punita aggrauare.*
33 *Et ſat eſſe reum bis deliquiſſe.*
34 *Geminationem furtorum aggrauare pœnam etiam ad mortem.*
35 *Furta plura debent eſſe, & re, & tempore diſtincta.*
36 *Fur pro duobus furtis punitus, an pro tertio ſit ſuſpendendus.*
37 *Quæ ſit huius deciſionis ratio.*
38 *Quid ſi reus pro duobus primis furtis fuit abſolutus?*
39 *Quid in abſoluto per gratiam Principis?*
40 *Stante ſtatuto, vt fur pro tribus furtis ſuſpendatur, an ille ſit ſuſpendendus, qui duo alia prima furta in alio territorio commiſit.*
41 *Reprobantur quædam verbales diſtinctiones in hac materia.*
42 *Quæſtiones verborum Grammaticis pertinacibus eſſe relinquendas.*
43 *An ſtatutorum verba, an potius mens, ſit attendenda.*
44 *Limitantur prædicta in furto rei minimę.*
45 *Etiam ſtante ſtatuto, furem pro paruo furto eſſe ſuſpendendum, iudicem poſſe ſententiam temperare.*
46 *Stante ſtatuto, vt fur pro furto non ſuſpendatur, poterit tamen ex cauſa ſuſpendi.*
47 *De iure Codicis cur furtis fuit propoſita pœna criminalis.*
48 *Qua pœna fures a Longobardis fuerint puniti.*
49 *De regno Longobardorum in Italia.*
50 *De pœnis furtorum, ſecundum leges Venetorum.*

51 *De pœna propoſita a ſtatuto Taruiſino furtis.*
52 *Fur de iure canonico, quando ſit promouendus ad ſacros ordines, & quando non.*
53 *Pœnas inſolitas non eſſe infligendas.*
54 *Furem tribus legibus teneri.*
55 *Quomodo Seuerus Imp. fures caſtigari voluerit.*
56 *An furtum ſit graue delictum, & quando eſt magnum, vel paruum.*
57 *An pro vno magno furto fur ſuſpendi debeat.*
58 *In furtis puniendis potius attendendam eſſe mentem furantis, quàm rei furtiuæ magnitudinem.*
59 *De ſurripientibus inſtrumenta acquiſitionum.*
60 *De ſtatuto iubente furti accuſatum, neque ſe iudicio ſiſtentem damnari exilio furcarum.*
61 *De ſtatuto diſponente, vt elapſo anno furti actio nulla detur.*
62 *Statuto exiſtente, vt nomina latronum exulantium deleri ex actis publicis nequeant, & poſtea facto altero ſtatuto, vt omnes banniti poſſint rebanniri, quæritur an uigore huius ſecundi ſtatuti falſarij, & latrones poſſint deleri de exulum libro.*
63 *An fœmina comprehendatur a ſtatuto dicente, ſi quis fur.*
64 *Stante ſtatuto, vt rapiens per vim filium non ſuum puniatur, non puniri rapientem filium patre carentem.*
65 *Viarum obſeſſores, ac latrones non gaudere eccleſiæ immunitate.*
66 *An fures ſint in eccleſia tuti.*
67 *Bulla Gregorij XIV. Sum. Pont. in hac materia.*
68 *Varijs pœnis fures, & alios crimïnoſos eſſe afficiendos, ſecundum eorum qualitatem, & delicti enormitatem.*
69 *Quando nobiles mitioribus pœnis ſunt afficiendi.*
70 *Pœnas reis aptas eſſe inferendas.*
71 *Pœnam debere etiam crimini reſpondere.*
72 *Pœnam furum eſſe extraordinariam, ideſt arbitrariam.*
73 *Habendam eſſe rationem temporis, quo reus puniendus in reatu fuit.*
74 *Furtiuæ res, an præſcribantur.*
75 *Bona ſtabilia furtim poſſeſſa præſcribuntur, & quare.*
76 *Quod ex re furtiua redigitur furtiuus non eſt.*
77 *Veſtimentum ex lana furtiua confectum furtiuum eſt, & vſucapibile.*
78 *Res ex aliena hæreditate expilatæ vſucapiantur.*
79 *An partus furtiuæ ancillæ ſit furtiuus, & vſucapibilis.*
80 *Crimen furti, an præſcribatur.*
81 *An per lapſum temporis delicti pœna ſit minuenda.*

82 *Quomodo per mortem rei crimen extinguatur.*
83 *Et quando poſt mortem rei iudex debeat ferre ſententiam.*
84 *Datur condictio furtiua aduerſus hęredem furis, quamuis de re furtiua nihil ad eum peruenerit.*
85 *Cur Auctor hoc opus cõpoſuit, & edidit, & ſtudium legale ab hiſtoriarum cognitione non abhorrere.*

12. §. QVOD IVRE NATVRALI prohibitum eſt admittere.

1 TAndem ad ipſum furtum deteſtandum, illud iure naturali eſſe prohibitum in definitiõne dicitur. Videamus ergo, an reuera furtum natura turpe ſit, & ſic an naturali iure, an vero iure gentium ſit damnatum. Duæ in noſtris legibus repeṙiuntur auctoritates, quæ inter ſe diſcordare videntur. Prima eſt Pauli, poſt furti definitionem in l. 1. ff. de furtis, dicentis, Quod lege naturali prohibitum eſt admittere, quam ſententiam per eadem verba Iuſtinianus ſecutus eſt in §. Furtum, Inſt. de obl. quæ ex del. naſcun. Altera autem eſt Vlpiani; qui in l. Probrum, ff. de verborum ſign. ita ſcriptum reliquit: Probra quędam natura turpia ſunt, quędam ciuiliter, & quaſi more ciuitatis; vt puta, furtum, adulterium eſt natura turpe. quo in loco Alciat. diſputat furtum non natura, ſed ciuili lege probrum eſſe, quem tamen Anton. Auguſtinus c. 4. lib 4. emendat. reprehendit, & Accurſio, ac eius ſequacibus adhęret. Alciati autem opinionem ſecutus eſt Ludou. Carbo in tract. de reſtitutione, quæſt. 2. dum inquit dominium aliud eſſe increatum apud Deum, aliud creatum apud homines, quod iterum diuidit in naturale, quod eſt omnibus hominibus in rebus omnibus naturæ lege, & in humanum, ſiue ciuile, & politicum humana lege introductum. Sed quoniam libera, vt aiunt, eſt facultas philoſophandi, in medium adducamus rationes quaſdam, quibus comprobari videtur furtum ciuili iure, non natura turpe eſſe.

2 Natura enim omnia communia fecit l. Hos accuſare, in fine, ff. de accuſat. & inſcript. quod bonum ſi hominum culpa ſublatum non fuiſſet, furtum non committeretur; cum furtum particulare dominium præſuponat penes illum, cui quis ſuratur: quod etiam M. Tullio placuit, dum lib. 1. officiorum ita ſcriptum reliquit: Sunt autem priua-

priuata nulla natura; ſed aut veteri occupatione, vt qui quondam in vacua venerunt: aut bello, vt qui victoria potiti ſunt: aut lege, aut pactione; condicione, ſorte: ex quo fit vt ager Arpinas Arpinatium dicatur; Tuſculanus, Tuſculanorum. Similiſque eſt priuatarum poſſeſſionum deſcriptio. Ex quo, quia ſuum cuiuſque fit: eorum, quæ natura fuerant communia, quod cuique obtigit, id quiſque teneat. Quamquidem rerum communionem ipſum quoque ius diuinum, & canonicum ſecundum naturam eſſe confirmarunt: inquit enim Summus Pontifex in c. Dilectiſſimis 12. q. 1. Communis vſus omnium quæ ſunt in hoc mundo omnium eſſe hominibus debuit: ſed propter iniquitatem alius hoc dixit eſſe ſuum, alius iſtud: & ſic inter mortales facta eſt diuiſio, Et in c. Sicut ij 47. diſt dicitur illud violenter eſſe obtentum, quod plus eſt, quàm ſufficiat ſumptui.

3 Quæ bonorum communio adeo Redemptori noſtro placuit, vt non ſolum diſcipulis ſuis illam præceperit, ſed illius ſacerdotes illam profiteantur, & ex voto obſeruent. Legiturque in cap. 4. act. Apoſtol. quod relatum eſt, in cap ſecundo, 12. quæſt. 1. Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quiſquam eorum, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Et dum agitur de Iudæis, qui a Petro Apoſtolo ad Chriſti fidem conuertebantur, dicitur in cap. 2. act. Apoſtolorum: Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia, poſſeſſiones, & ſubſtantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat.

4 Plato quoque in ſua optima Rep. lib. 4. mandauit omnia fore communia, vt hoc vno remedio plura ſubmoueret delicta, quę paſſim propter auaritiam patrantur, cui rei in ſua apum Rep. Virg. libro quarto, Georg. ita alluſit.

Ventureque hyemis memores, æſtate laborem
Experiuntur, & in medium quæſita reponunt.

Et Marſilius Ficinus ſcribit eiuſdem ſententiæ fuiſſe Ægypti, ac Græciæ philoſophos, pluteſque aſſerunt Placam Bohemiæ vrbem idē regimē habuiſſe, & a Diodoro inſula in oceano deſcribitur meridiē verſus, in qua Aſtrologi, & Philoſophi florent, qui rebus omnibus vtuntur cōmunibus, Garamanteſq; inquit in extrema Africæ parte habere Rempubl. in qua nemo aliquid proprij habet: ſimilemque bonorum cōmunionem fuiſſe apud philoſophos Bracmanos, Gimnoſophiſtas, Elleos, & Pythagoricos.

5 Quod quidem ex ipſa etiam iuris naturalis definitione concluditur,

tur,cum ius naturale communiſſimè acceptum, dicatur illud eſſe, quod natura omnia animalia docuit: ius enim iſtud non ſolum humani generis proprium eſt;ſed etiam omnium animalium, quæ in cœlo, quæ in terra,quæ in mari naſcuntur, inquit Imper. in tit. Inſt. de iure natur.in princ. & exemplificando hoc naturale ius in maris, & fœminæ coniunctione,liberorum procreatione,& educatione, dum rationem reddit,cur ius naturale ſit, inquit: Videmus etenim cætera quoque animalia iſtius iuris peritia cenſeri. Quatenus ergo hoc ius ſic acceptum cum brutis communicatur, eatenus ius naturale cognoſcitur, at ius naturale quo ad bonorum communionem in brutis patet, quæ nihil proprij ſibi vſurpant,ſed in commune relinquunt,& poſtea natura docente ſurripiunt, vt Virg. libro primo,Georg.hoc modo teſtatur.

---Sæpe exiguus mus
Sub terris poſuitque domos,atque horrea fecit;
Aut oculis capti fodere cubilia talpæ,
Inuentuſque cauis buſo,& quæ plurima terræ
Monſtra ferunt, populatque ingentem farris aceruum
Curgulio,atque inopi metuens formica ſenectæ.

Hoc Iure, ergo naturali prohibitum non eſt furtum, alioquin etiam brutis vetitum eſſet.

6 Iura autem ſupra memorata,ita diſcrepare non arbitramur, vt conciliari non poſſint,non vt Anton. Auguſtino placuit, qui tranſpoſitis punctis exiſtimauit etiam Vlpianum dixiſſe furtum eſſe natura probrum,cui rei non ſolum Alciatus reclamat, ſed ipſa verborum ſtructura reſiſtit: imò dicere poſſumus ipſas leges non diſcordare: nam ſi vt diximus, aliquod ius naturale eſt, quod brutis quoque communicatur,ergo eſt ipſa natura, non lex naturalis, iccirco Paulus non dixit furtum naturali lege turpe eſſe,ſed natura, at Vlpianus non natura, ſed lege naturali furtum prohiberi affirmauit, cum ergo legis meminit,de hominis facto mentionem facit, & legem naturalem cõmuniniter intelligit videlicet ſpeciem in genere, aut effectum in cauſa: nam ſi lege prohibetur hominibus,non autem brutis, non natura, ſed hominum,ſiue gentium iure, neceſſe eſt,vt prohibeatur, & cum iſtud ius hominum,quod gentium appellamus ſit, vt Iuſtinianus definit in §.Ius gentium, Inſt.de iure natur. gent. & ci, qupd naturalis ratio inter omnes gentes conſtituit, & quod apud omnes populos æquè cuſtoditur,ideo non ſolum a naturali iure non diſcordat,ſed immò ab eo deſcendit,& ab ipſa naturali ratione conſtituitur, vt clarè

 habe-

habetur in l.prima, ff. de acquirendo rerum dom. vbi ſic ſcriptum eſt: Quarundam rerum dominium nanciſcimur iure gentium, quod ratione naturali inter omnes homines peræquè ſeruatur, & poſtea ſubdit; Antiquum ius gentium cum ipſo genere humano proditum eſſe, & Cicer. 3. offic. ait; Neque vero hoc ſolum natura, id eſt iure gentium, ſed etiam legibus populorum, quibus in ſingulis Ciuitatibus Reſpublicæ continentur, eodem modo conſtitutum eſt, vt non liceat ſui commodi cauſa nocere alteri, & Iuſtin. Imper. idem expreſſe dixit in §. Singulorum, Inſt. de rerum diu. hoc modo; Quarundam enim rerum dominium nanciſcimur iure naturali, quod (ſicut diximus,) appellatur ius gentium. Dum ergo Paulus inquit lege naturali furtum prohiberi, de hominum legibus loquitur, & ſic de iure gentium, quod ius naturale ſecundarium appellant. tamquam ab ipſo naturali iure conſtitutum. Et quamuis Iudæorum lege furtum damnaretur, ſoli tamen Iudæi ius gentium non conſtituunt. Et nihil eſt, quod Anton. Auguſtinus exclamet legibus Pontificibus, & ipſi iuſtitiæ furta repugnare, quod vtique verum eſt, nec de hoc nunc agitur, ſed an furtum turpe, & probibitum ſit natura, an vero gentium legibus.

7 Imo apud plures populos furta fuiſſe impunita in comperto eſt, ſcribit enim Aul. Gellius, cap. decimo octauo, libro vndecimo, noct. atticis legiſſe in libris Ariſtonis Iuriſconſulti apud Ægyptios furta fuiſſe impunita, & inquit Diodorus Siculus, libro 2. antiqu. lectinum, quod refert etiam Ioann. Ferrarius in titu. Inſt. de oblig. quæ ex del. naſcun. apud eoſdem Ægyptios lege cautum fuiſſe, vt illi, qui furtis operam dare volebant, propria nomina ſacerdotum principi propalarent, cui, vt primum furabantur, furta deferebant, ad quem illi quoque quibus res ſubtractæ erant, accedebant, ad res furtiuas præciſè ſignificandas, & hoc modo, rerum furtiuarum dominis adinuentis bona reſtituebantur, detracta illarum quarta portione, quam fur ex lege lucrabatur. Apud Lacedæmonios autem, quos Gellius ſobrios, & acres viros appellat; & a quorum moribus plura in Duodecim tabularum, leges fuiſſe tranſlata conſtat, §. Ex non ſcripto, Inſt. de iure natur. gen. & ciu. furta impunita erant, vt, ipſo Gellio Auctore, in d. cap. decimo-octauo, libri vndecimi, rei militaris diſciplinam facilius addiſcerent, quod apud Xenophontem quoque ſcriptnm legitur. Simili modo Lycurgum voluiſſe apud Spartanos furta eſſe impunita ſcribit Alex. ab Alexandro gen dier. lib. 6. cap. 10. Et Dionyſius Siracuſanus ſenior, (vt Plutarchus refert in apophtegmat.) eos diligebat, qui in vrbe noctu hominibus veſtes abripiebant, hoc enim modo poſſe accidere dicebat,

dicebat, vt Syracuſani eorum crebra nocturna conuiuia relinquerent. Et Alexand. ab Alexandro, in dicto cap. decimo, libri 6. ſcribit apud Perſas quoq; Cardaces fuiſſe, qui rapto viuebant, idque illis permiſſum erat & de Nurſinis, idem Virg. reſtatur lib. 7. Æneid. inquit enim.

Armati terram exercent, ſemperque recentes
Conuectare iuuat prædas, & viuere rapto.

Argiui, & Brutij, vt idem Alexand. cap. 13. libri quarti, ſcribit more inſito genti latrones ſunt, cum illorum ingenia latrocinijs lætentur, & rapinis gaudeant, vnde prouerbio dictum fuit: Argiui fures, Auctore Feſto, cui Auctor adagiorum aſtipulatur. Et de Germanis, & Cymbris duris, laborioſiſque hominibus legitur eos a primis annis ad furta eſſe aſſuetos, in quib. nullam eſſe turpitudinem autumant. De Latinis quoq; ſic Virg. inquit, lib. 9. Æneid.

Nec tarda ſenectus
Debilitat uires animi, mutatque vigorem,
Caniciem galea premimus, ſemperque recentes
Conuectare iuuat prædas, & uiuere rapto.

3 Alij autem contra affirmant, furtum natura turpe eſſe, vel ex eo cognoſci poſſe, quod apud omnes ferè nationes damnatum fuerit, & fures tamquam Reipubl. hoſtes acerrimè ſint puniti: quamuis quibuſdam in locis, ob naturam deprauatam, contrarium obſeruatum fuerit, & apud omnes legumlatores, ac naturæ obſeruatores, antiquoſque Poetas, qui Philoſophi, & Theologi dicebantur, fures tamquam humani generis peſtem fuiſſe vituperatos, ac punitos. Et ex grauiſſimo Ciceronis teſtimonio clare comprobari furta eſſe contra naturam, dum libro 3. officiorum ſcriptum reliquit; Detrahere aliquid alteri, & hominem hominis incommodo ſuum augere commodum magis eſſe cõtra naturã, quàm mortẽ, quàm paupertatẽ quàm dolorẽ, quàm cætera, quæ poſſunt, aut corpori accidere, aut rebus externis. Et poſtea ſubdit: Si propter ſuum emolumẽtum quiſq; ſpoliet, aut violet alterũ, neceſſario diſrumpi eam, quæ maximè eſt ſecundum naturam humani generis ſocietatem, quemadmodum totum corpus interiret, ſi vnumquodque membrum proximi membri valetudinem ad ſe traduceret. Cum igitur experientia compertum fuiſſet ex rerum communione multa incommoda, ac mala naſci: iccirco apud nos omni iure ſancitum fuit, vt bona ſicut animi, & corporis ita, & fortunæ priuatis dominijs diſtinguerentur, ad hoc, vt hominum ſocietates, ac Reſp. nouis artibus, ac continua, indefeſſaque hominum induſtria florentes, & glorioſæ redderentur, quod non ſuccederet, ſi bonis in

communi, tam inertes, quàm induſtrij homines fruerentur, cum enim vnuſquiſque natura cupiat, non ſolum ad neceſſariam ſui ipſius conſeruationem, ſed etiam vt inter alios excellat, diuitias acquirere, ex quibus tot commoda, & dignitates ad homines proueniunt, hinc artes, & diſciplinæ inuentæ, & excultæ fuerunt: ſed cum multi reperiantur, qui huiuſmodi artibus bona ſibi comparare, aut non poſſunt, aut nolunt, neque in ſudore vulſus ſui viuere ſtudent, rebus ſuis non contenti, in aliorum bona manus injiciunt, & quod ſuum non eſt vſurpantes rerum æqualitatem, qua vniuerſa humana ſocietas nititur, perturbant; Quamobrem neceſſarium fuit iuſtitiæ bonum, quo ius ſuum vnicuique tribuendo, & iniuſtè occupata reſtituendo, ac ad æqualitatem inęqualitatem reducendo, humana ſocietas conſeruatur, & iſtæ profectò ſunt leges, quæ furibus ſupplicia proponunt. Quamuis ergo natura res indiuiſas reliquerit, ſuaſit tamen ipſa naturalis lex, & dictauit, vt rerum diuiſio fieret, quam diuiſionem Deus approbauit, & Eccleſia Catholica adeo amplexa eſt, vt cenſuerit errorem eſſe in fide affirmare, non licere hominibus bona propria habere, & tamquam hęreticam damnauerit ſectam eorum, qui Apoſtolici ſe nuncuparunt, nihil proprium poſſidentes, nec illos recipientes, qui aliqua re propria vtebantur, de quibus agitur in cap. Quidam 24. quæſt. 3. Quæ autem de communione bonorum apud Apoſtolos, & Monachos dicta fuerunt, & de eo, quod in Euangelio legitur, non generaliter intelligendum eſt, ſed quo ad certas perſonas, ac ſocietates hoc pacto Apoſtolicam, & perfectam vitam traducere cupientes, quemadmodum in primitiua Eccleſia interdum factum fuiſſe legimus, & quædam Monachorum ſocietates adhuc obſeruant, quæ communio intelligenda eſt, quo ad bonorum vſum, ſicuti dicimus amicorum omnia eſſe communia, non autem quo ad rerum proprietatem, & abſolutum earum dominium, vt docet etiam Ariſt. lib. 2. Polit.

9 Quomodo autem furta prohibita, & caſtigata fuerint videamus. Diuino primum iure damnata fuerunt, cum in Decalogo legatur: Non furtum facies, & diuina ipſa lex, cap. vigeſimo ſecundo Exodi, & ſecũdo Reg. cap. duodecimo, diſtinguendo dicat: Si quis furatus fuerit bouem, aut ouem, & occiderit, vel vendiderit, quinque boues, pro vno boue reſtituat, & quattuor oues pro vna oue, & ſi non habuerit, quod pro furto reddat, ipſe venundabitur. Si inuentum fuerit apud eum, quod furatus eſt viuens, ſiue bos, ſiue aſinus, ſiue ouis duplum reſtituat. Et Tobias, (vt legitur in eius hiſtoria, cap. 2.) cum audiſſet vocem hædi ab vxore ſua allati, Videte, inquit, ne forte furtiuus ſit: reddi-

te eum dominis ſuis,quia non licet nobis , aut edere ex furto aliquid, aut contingere. Et in Ezechiele, cap. 33. dicit Deus ſe non daturum veniam pœnitentibus,niſi prius pignus, & rapinam reddiderint. Et cap.vndecimo, Prouerb. dicitur illos a Deo etiam in hac vita puniri,dum ita ſcriptum eſt : Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non ſua , & ſemper in ægeſtate ſunt. Draco,qui olim Athenienſibus leges tradidit,& ad eo ſeueras,vt non atramento, ſed ſangui ne illas ſcripſiſſe Demades dixerit, cum etiam leuioribus criminibus capitalem pœnam ſtatuerit,furta omnia capite damnauit , vt etiam A. Gellius ſcriptum reliquit,libro duodecimo, cap.decimo octauo,noct. artic. & de hac re non pauca apud Cœl. Rhodiginum leguntur libro decimo,cap.6.antiquarum lect. Cumque leges iſtę aſperę viderentur, non contrarijs legibus , ſed tacito Athenienſium conſenſu obliteratæ fuerunt,mitioreſque a Solone vno ex ſeptem Grecię ſapientibus conditas amplexi ſunt . Solon igitur pœnam dupli furtis propoſuit,quod item Plato cenſuit,dum libro nono,& duodecimo, de legibus ſcripſit pari dupli pœna, puniendum eſſe eum, qui rem aliquam publicam furatus fuerit,cum eadem cupiditate furtum factum ſit, nec magnitudinem rei furtiuæ eſſe in fure puniendo inſpiciendam , ſed an fur ſanabilis,vel inſanabilis ſit,& ideo ſeruum, & peregrinum de furto publico,quaſi quod ſanari poſſint,ex arbitrio iudicis mandat puniri,forſan, quia exiſtimauit eos neceſſitate etiam impellente furtum feciſſe. Si vero ciuis furtum publicum commiſerit, ſiue in furto deprehenſus fuerit,ſiue non,mortis ſupplicio eſſe damnandum,& cum multis mo dis furtum fieri poſſit, dicit indagandam eſſe ſceleris diſſimilitudinem , ne ſimilibus pœnis diſſimilia ſcelera puniantur. Legiturque apud Ælianum, libro quinto, de var. hiſtor. adoleſcentulum Athenis vltimo ſupplicio fuiſſe damnatum, quia ſolium aureum ex Dianæ corona delapſum abſtulerat, & apud Attrios , qui minima ſubtrahebant lapidibus obruebantur, vt ſcribit Petrus Crinitus, cap. decimotertio,libro 3.de honeſta diſciplina,& Hor. in hanc ſententiam Ep. 6. libro 1.ſcripſit.

Nam de mille fabæ modijs cum ſurripis unum
Damnum eſt, non facinus mihi pacto lenius iſto.

10 Quæ opinio fuit Stoicorum exiſtimantium peccata inter ſe æqualia eſſe, & iccirco paribus pœnis eſſe plectenda, vt Cicero paradoxo tertio, ex eorundem Stoicorum ſententia diſputat , quod ſi fieret abſurdiſſimum,& iniuſtiſſimum eſſet, maxima eſt enim inæqualitas

dum in rebus inæqualibus æqualitas ſeruatur, quod etiam Hor. Sat. 3. ſerm. lib. 1. ſic riſit:

Nec vincet ratio hoc, tantundem ut peccet, idemque
Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus Diuum ſacra legerit. adſit
Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas:
Nec ſcutica dignum horribili ſectere flagello.

Rectius ergo Bactrianos ſenſiſſe conſtat, qui rei minimæ furem, per ignominiam, ſputis deturpari voluerunt, vt Petrus Crinitus refert loco ſupra citato, & apud noſdum verberibus publicè cæduntur, illis infamia potius, quàm vitæ detrimentum irrogatur.

11 Summi quoque Philoſophi furta deteſtati ſunt Plato enim libro vltimo de legibus ſic ſcriptum reliquit: Pecuniæ furtum illeberale profectò eſt, rapina vero turpiſſimum: nullus enim filiorum Iouis, aut vi, aut dolo delectatus quicquam huiuſmodi vnquam fecit; ideo nemo vel a Poetis, vel a fabuloſis alijs hominibus, ita decipiatur, vt credat, ſi furto, aut vi vſus ſit, nihil ſe turpe, ſed quod Dij fecerint, commiſiſſe: nam nec verum id, nec veriſimile eſt, & qui præter legem horum alterum facit, is nec Deus, nec Deorum eſt filius. Et Ariſtoteles, libro primo, Ethicor. inquit aleatores, & fures, atque latrones illiberales eſſe, quia in turpi lucro verſantur: cum omnia cauſa quæſtus agant, & ſuſtineant probra. Veriſſimum enim eſt furti damnatum effici infamem, l. Non poterit, ff. de furt. & ibi gloſſ.

12 Tantoque odio fures habiti ſunt, vt quædam etiam bruta eos horrere, & reformidare ſoleant. Plin. libro vndecimo, cap. 16. nat. hiſt. de apibus ſic ſcripſit: Æquitas quidem etiam in eis obſtringitur, feruntque ſocietate fraudata alueos mori; in primis ergo præcipitur, vt lauti, purique eximant mella, & furem, mulierumque menſes odere, & idem Plin. cap. ſeptimo, libro 19. ait, apes furtiuas peſſimè prouenire.

13 In legibus Duodecim tabularum, furta manifeſta in liberis hominibus verberibus, in ſeruis capite punita fuerunt. Furtis autem, nec manifeſtis ab ipſis legibus nulla pœna videtur impoſita. Furem autem nocturnum, aut diurnum ſi ſe telo defendat, impunè voluerunt poſſe occidi, verba legis hæc ſunt: Furem, qui manifeſto furto prehenſus erit, ſi furtum, aut noctu faciat, aut interdiu, cum prehenderetur,

deretur, ſe telo defendat, occidito. Quod autem hac lege Duodecim tabularum, furta manifeſta grauiter puniẽtur, nec manifeſta autem non item, reſpondet diuinę legi, in qua cap. ſexto, Prouerbior. dicitur. Non grandis eſt culpa cum quis furatus fuerit: furatur enim vt exurientem impleat animam: deprehenſus quoque reddet ſeptuplum, & omnem ſubſtantiam domus ſuæ tradet, & liberabit ſe.

14 Prętor vero æquitatem ſecutus furtis non manifeſtis pœnam dupli, manifeſtis autem quadrupli propoſuit, Inſt. de obligat. quæ ex delic. naſcun. §. pœna, & Inſt. de act. §. In duplum, & §. Quadrupli. In hoc delicto receptum eſt, vt triplum ſit pœna, Inſt. de act. §. Sequens, verſic. Ex maleficijs, vbi clarè dicitur, hoc duplum, vel quadruplum in actione furti ſolam pœnam continere, nec in eo rei perſecutionem ineſſe, ſed in rapina ſecus eſſe, vt alibi diximus, ex qua re Iaſ. in d. verſic. Ex maleficijs, numero ſeptimo, format regulam: Quando ſtatutum, vel lex ſimpliciter imponit pœnam dupli, vel quadrupli in dubio ſemper in duplo ineſſe, ſimplum, ita vt vnum ſit rei perſecutorium, & alterum pœnale, Bartol. in l. Hoc edicto, §. primo, ff. de publican. & vect. & in l. Ab his, C de nauicul. libro 11. & in l. fin. in prin. & ibi Bald. C. de ſponſal. & in l. Sanctio legum, in 4. colum. ver. Sed quæro, an in duplo inſit ſimplum, ff. de pœn. & in l. Interpretatione, ff. eod. ti. Bald. latè, in c. 1. §. Si duo, de pace tenen. & in l. Contra negantem, C. ad legem Aquil.

15 Ex iam dictis ergo conſtat grauius puniri delictum palam commiſſum, quàm clam, ob malum exemplum, & puſillorum ſcandalum, quod vtique verum eſſe in ijs, quæ ſemper prohibita ſunt, vt in furto, blaſphemia, homicidio, & ſimilibus, contrarium autem eſſe in ijs, quæ interdum bona, & interdum mala eſſe poſſunt, vt in celebratione alicuius contractus, quidam enim contractus reprobantur, tradunt Doctor. & præſertim Iaſ. in d. verſic. Ex malefitijs, Inſt. de act. & ibi Comez. numero vigeſimo primo; & Iul. Clarus, in pract. crim. quæſt. ſexageſima, verſic. Sed an forte. Sed pace tantorum virorum replicari poſſet non ſemper furtum eſſe prohibitum, vt ex ijs, quæ ſupra in §. decimo ſcripſimus ſatis clare conſtare exiſtimamus. Cicero Verris furta in ſua act. 6. vehementer ex eo amplificat, quod ille ad tantam improbitatem deueniſſet, vt non per præſtigia, ſed palam per poteſtatem ſuo Imperio hoſtiatim vniuerſa oppida compilaſſet.

16 Hæc tamen pœna dupli, & quadrupli in deſuetudinem abijſſe

tradit Cœpola in Auth. ſed nouo iure C. de ſer. fug. num. 59. quem Iul. Clar. ſequitur in §. Furtum, verſ. Pœna autem lib. 5. ſent. Et quamuis in Euangelio Lucæ cap. 19. legatur illud Zacchæi publicani dicentis; Si quem defraudaui reddo quadruplum, ita vt inferri poſſe videatur iuſtè duplum, vel quadruplum peti poſſe c. Cum deuotiſſimam 12. q. 2. & gl. in c. Non ſanè 14. q. 5. in verbo Zacchæi; & in cap. 22. Exodi legatur; vt qui furabatur vnam ouem quattuor reſtitueret.

17 In foro tamen conſcientiæ ad has pœnas furem non teneri videtur quamuis in vſu eſſent; ſed tantummodo ad rei ablatæ reſtitutioné, vt ſcribit Gomez. in §. Sequens verſ. Ex maleficijs Inſt. de act. nu. 14. & Iul. Clar. in d. §. Furtum, verſ. præcitato, & in §. fin. quæſt. 80. verſ. Sed hic incidenter: & inquit c. Fraternitas 12. q. 2. Sine augumento ſibi ablata Eccleſiam recipere oportere: & Eccleſiæ pœnam non deberi facit. c. 1. 23. q. 3. Apoſtoluſque I. ad Corinthios 6. illos monet, vt per contentionem cum ſcandalo ſua non repetant: quanto magis igitur eſt credendum, vt admonere illos voluerit ne pœnas etiam conſequerentur? Non obſtantibus tamen prædictis uiget concluſio in contrarium communiter approbata: Eccleſiam ſcilicet, & perſonas eccleſiaſticas poſſe à fure iuſtè petere, & a quocunque alio malefactore non ſolum rem ſibi ſubtractam, & damni reſtitutionem, ſed etiam pœnam ex lege, vel ex partium conuentione ſibi debitam, vt habetur in c. In antiquis 12. q. 2. & in c. Decenter 89. diſt. & in c. Dilecti de arbitr. gl. in d. c. Fraternitas in verbo, Cum augumento, vbi pro conciliandis iamdictis, quę ad inuicem repugnare videntur, tradit plures ſolutiones, inter quas illa eſt notanda d. c. Fraternitas eſſe intelligendum in foro conſcientiæ, alia vero iura contraria in foro contentioſo: & Martinus Nauarrus in ſuo commentario de lege pœnali, dum ipſum c. Fraternitas examinat, inquit, quamuis liceat, & deceat Eccleſiam petere pœnam; magis tamen decere illam non petere. Sed c. Fraternitas non loquitur de aliqua decentia, ſed inquit. Abſit, vt Eccleſia cum augumento recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, & lucra damnis quęrere. Concluditur tamen in d. Canonem contraria iura de legum ſeueritate, hæc autem de eccleſiaſtica manſuetudine procedere. Si tamen aliquis furetur Sacerdoti ſuo, & poſt modum in ſacramentali confeſſione fateatur illi furtum feciſſe, in pœnitentia furi non debet iniungi, vt rem furtiuam reſtituat cum pœna, ſed ſat eſt, vt damnum reſarciat gl. in d. c. Fraternitas 12. q. 2. in verbo, Cum augumento in fine, & ibi notata, Alex. de Imola in l. Si pœnæ, ff. de cond. indeb.

18 Cum

18 Cum autem Iuſtiniano Imp. minime iuſtum videretur, vt in perſona ille puniretur, qui in rem deliquiſſet hanc legem tulit in Auth. Vt nulli iudic. in fine, relatam in Auth. Sed nouo iure C. de ſer. ſug. Pro furto nolumus aliquod membrum abſcindi, aut mori, ſed aliter eum caſtigari. Quod vtique intelligendum eſt de furibus, qui ſine armis, & occulte furantur.

19 Latrones autem famoſi, qui vi alienas res arripiunt pœna capitis puniri debent, l. Capitalium, §. Famoſos, ff. de pœn. & ibi gl. & Bart. text. in d. Auth. Vt nulli iudic. §. Quia vero nos, Ang. de maleſ. in verbo, & veſtem cœleſtem col. 3. Cœpol. in Auth. Sed nouo iure, C. de ſeru. fugit. & ibi Ang. num. 103. declarat qui nam ſint fures famoſi. Hoſque famoſos latrones in ijs locis vbi graſſati ſunt eſſe furca figendos, inquit l. Capitalium. §. Famoſos, ff. de pœn. vt, & conſpectu deterreantur alij ab ijſdem facinoribus, & ſolatio ſit cognatis, & affinibus interemptorum, eodem loco pœna reddita, in quo latrones homicidia feciſſent. Bald. in l. Hac lege in prima colum. C. de ſent. ex breuil. recit. quem refert Hippol. de Marſil. in l. Vnius facinoris, §. Cogniturum num. 84. ff. de quæſt. Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 99. verſ. Item quæro. Imo etiam illi, qui diuidunt prædam cum aggreſſoribus viarum ſunt comburendi l. Si quis barbaris C. de re milit. lib. 12. & ibi Bart. quem textum ſingularem appellat Paris de put. de Synd. fol. 250. num. 8. & dicit fuiſſe Neapoli obſeruatum, quem Iul. Clar. refert. in pract. crim. quæſt. 68. verſ. Diuidentes prædam.

20 Nec pro inſignibus furibus Iudex debet pati aliquem aduocare, l. Per omnes, C. de defenſ. ciuit. Ang. de maleſ. in verbo, Et veſtem cœleſtem, verſ. & nota bene, Lud. Rom. in l. Si vero, §. de iuro, ff. ſol. matr. in 46. ſalent. Hippol. de Marſil. in l. 1. in prin. num. 21. ff. de quæſt. & in l. Vnius facinoris, §. Cogniturum num. 63. ff. eod. tit. Sed hoc conſuetudo non admittit: eorum enim defenſores admittuntur, & audiuntur, licet non exaudiantur.

21 Cum iſtis inſignibus furibus, & latronibus facile ad tormenta deuenitur Marſil. in l. 1. num. 21. ff. de quæſt. Menoch. de arbitr. Iudic. quæſt. 84. num. 8. lib. 1.

22 Sed cum poſtremo loco Fridericus Imp. in §. Si quis quinque ſolidos, de pace tenen. in vſibus feud. legem tulerit, vt qui rem æſtimationis quinque ſolidorum furaretur laqueo ſuſpenderetur, plures exiſtimarunt ob delicti frequentiam furtis grauiorem pœnam fuiſſe propoſitam, quod minime verum eſſe arbitror, cum idem Imp. in eod. tit. dixerit, Iniuriam, ſeu furtum legitime puniri debere. hæc autem lex

alijs contraria, & ſeueriſſima non in ſimplici furto eſt intelligenda ſed in eo furto, quo pax violatur, vt etiam Ang. de maleſ. tradit in verbo, Et veſtem cœleſtem col. 5. & ibi Aug. de Arimino in addit. plura adducit, Barth. quoque Cœpola idem ſentit in Auth. Sed nouo iure num. 1. 1. 12. & 88. C. de ſer. fug. Idque non ſolum, ex legis acerbitate arguendum eſt, ſed etiam ex rubrica ipſa, de pace tenenda, & eius violatoribus. Hanc eſſe communem Doctorum opinionem Gomez. teſtatur in §. Sequens, verſ. Ex maleficicijs num. 2. & 3. Inſt. de act. & idem etiam ibi tenet, Iaſ. num. 3. Et in furibus de conſuetudine dictam legem non ſeruari tradunt Gand. in tit. de furibus num 10. & alij plures Doctores a Iul. Claro relati in §. Furtum verſ. Sed quæro lib. 5. ſent. Iſcr. Aluat. in d. §. Si quis quinque ſolidos, Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſ. 295. num. 13. verba autem iamdictæ Authenticæ hæc ſunt: Si quis quinque ſolidos valens, aut plus furatus fuerit, laqueo ſuſpendatur, ſi minus ſcopis, & forpice excorietur, & tundatur; ſiue potius legendum ſit, vt alijs placet, tondeatur.

23 Ex hoc loco in minoribus furtis duo pœnarum genera ſunt notanda; excoriatio, quæ ſcopis fiebat, quam nos fuſtigationem appellamus: ſcopis enim plectebantur ſontes circumducti per fora vſque ad vibices rubentes, ac cruentes in tergore, & ideo excoriati dicebantur: quod quidem ſupplicium vilibus perſonis infligebatur, de qua fuſtigatione tractat Gand. in tit. de pœnis reorum, & Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 70. verſ. Eſt etiam pœna fuſtigationis. Honeſtæ autem perſonæ tondebantur, vt antiquitus obſeruatum fuiſſe etiam in pluribus Venetorum Ducibus legimus. Legatiſque Dauid Hannonem Regem per iniuriam dimidiam barbæ tonderi iuſſiſſe in libris Regũ ſcriptum eſt; quos eo vſque in Ierico Dauid latere iuſſit, donec barba eis creſceret, ne à populo irriderentur. Et inter alias calamitates, quas Deus per Iſaiam Moabiticis minatus eſt: Barba, inquit, abradetur. & Imperatorem in ſupra citato textu de tondendis pilis, ſeu barba loqui deprehenditur ex ibidem expreſſo inſtrumento forpicis, quod eſt proprium tondendi pilos, iuxta illud carmen.

Forſex filorum, ceps ferri, pes capillorum.

Supraſcriptam concluſionem Iul. Clar. loco citato verſ. Scias tamen limitat in furibus famoſis, quos de conſuetudine ſuſpendi affirmat.

24 Illoſque eſſe fures famoſos, inquit, qui ſaltem tria furta commiſerunt & in hoc ſtatuta, & locorum conſuetudines ſeruandas eſſe dicit, quibus non extantibus, nec etiam pro tribus furtis dicit Clar. furem eſſe furcis tradendum, quia hoc iure cautum non eſt: cum ergo in

præ-

prædicto caſu fur delinquat non ſolùm in alienæ rei contrectatione, ſed etiam, quod grauius eſt, in pace ipſa violanda, nil mirum ſi pœna grauiſſima punitur. quemadmodum accidit in eo, qui furtum committit ad ſeminandas diſcordias inter coniunctas perſonas, quem bis peccare, & maiori animaduerſione dignum eſſe tradit etiam Martin Nauar. conſ. 8. num. 1. lib. 5.

25 Dubitari autem ſolet, an per furtum pax rumpatur, & concluditur ſimpliciter non rumpi, cum furtum propter auaritiam fiat. & veteris inimicitiæ gratia pax frangatur. Bart. in l. Verum, ff. de furt. Corn. conſ. 43. Plura quæruntur vol. 2. Paul. Caſtr. in l. fin. ff. de publi. Imo ſi duo fœdus, vel pacem inierunt cum promiſſione ſe ad inuicem non offendendi, & poſtea vnus vxorem alterius ſtuprauerit, vel illius filiã rapuerit, eamque in raptu percuſſerit, non ob id dici poteſt fœdus, aut pacem fuiſſe fractam, quia percuſſiones principaliter non fuerunt illatæ animo iniuriam inferendi, & pacem frangendi, ſed ex alia noua cauſa, vt tradit Iaſ. in l. Qui ſeruum, ff. de verb oblig Marſil. in l. In lege Cornelia num. 8. ff. ad l. Corn. de ſicar. Florent. in l. Si quis teſtamentum, §. Interdum, ff. ad l. Aquil. num. 2. Io. Andr. in rubr. De tregua, & pace, Bald. in l. Cum proponas, C. de pact. in l. Semel mora, ff. ſol matr. & in l. Qui fidem ff. de tranſact. Canoniſtæ in c. Conſtitutus de pœn. Rom. conſ. 258. Alex. conſ. 115. vol. 4. Corn. con. 51. nu. 100. quod tamen quomodo ſit intelligendum explicat Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 47. verſ. Sed quæro, & verſ. ſequ. Verum quoniam Principes paces, ac fœdera inire ſolent ſpeciali appoſita conditione, ne bonorum, atque perſonarum damna fiant, ad hoc, vt ſubditorum fortunæ tutæ ſint, hoc caſu non eſt hæſitandum pacem violari, ac frangi, vt in caſu dicti §. Si quis quinque ſolidos, de pace tenen. in vſibus feud. Quod etiam locum haberet in pace hoc modo inter ſubditos firmata. pariter enim infirmaretur quando vnus bonis alterius damnum inferet. Aluar. in tit. de pace tenen. §. Si quis quinque ſolidos, verſ. Quæro ab extra, & ibi Bald. idem affirmat; qui enim noſtra aufert, nos iniuria afficit, & inimicus noſter præſumitur c. Idem cum quis de reſtit. ſpol. & ibi Bald. Blanc. de indic. num. 97. vbi plures refert hoc idem tenentes: & furtum largo modo dici offenſam, furtoque illum offendi cui furtum fit, tradit Bart. in l. Licitatio, §. Quod illicitè de public. & idem habetur in conſ. 31. lib. 1. inter conſilia criminalia multorum num. 11. Multum igitur intereſt an damnum detur in bonis alicuius in iniuriam illius, an vero propter auaritiam abripiantur, tunc enim pax fracta, & violata intelligitur, quando quis alterum læ-

dit

dit ex cauſa propter quam pax facta fuit, ſi autē ex alia cauſa de nouo ſuborta fiat offenſio, hoc caſu pax lęſa non dicitur l. Aut facta,§.Cauſa,ff.de pœn.& ibi Bar.& in l.Verum,ff.de furt.Rom.cōſ.332. Quod ad primum,num.14.& in l.Licitatio,§.Quod illicitè, ff.de publ. Bald. conſ.195.num.6.vol.2.

26 Pro ſimplici igitur furto,vt diximus, pœna mortis de iure communi non eſt propoſita.quod tradit etiam Gomez.in §.Ex maleficijs,numero duodecimo,Inſt.de act.quem Iul.Clar. ſequitur in §.Furtum, verſic.Sed quæro,& de iure Digeſtorum furibus pœnam corporalem non fuiſſe impoſitam tradit, Roman. conſil. 152. Præſens conſultatio.Boſſ.in titu.de furt.num.31.late Cœpola in Auth. Sed nouo iure, C.de ſeru.fugit.

27 Verum cum furta ſæpius committerentur, veriſſimum eſt enim illud Ouidij,lib.4. Metamorph.

Viuitur ex rapto,non hoſpes ab hoſpite tutus.

Et in diuinis litteris Matthæi,cap.6.ideo,forſan, ærugini, ac tineæ fures æquiparantur,quia ſicuti res paſſim a tineis, & ærugine corroduntur,ſic continuò a furibus ſubtrahuntur, ob furtorum frequentiam a pecuniaria pœna ad corporis caſtigationem tranſitum factum fuit, creſcente enim malitia,& pœna augeri debuit.l.Si diutino tempore,& ibi gl.ff.de pœn.

28 Delicta enim geminata efficiuntur capitalia ob eorum iterationem, quamuis talia non eſſent,vt notat Angel.in l.1.C.de ſuperexact.libro decimo,allegando text.in l.Omnes, C. de delatoribus, libro decimo, vbi ſcriptum eſt, reum pœna mortis puniri propter conſuetudinem delinquendi,& Grammat.voto decimo ſeptimo,numero octauo,dicit eum miſericordia indignum eſſe,qui delictum reiterat.Bald.in l.3.C. de epiſcop.aud.Speculat.in ti.de contum.§.Nunc dicamus,numero 5. cap.Ita nos,25.quæſt.ſecunda,& in cap.Peruenit 27.quæſt. prima. Peccatum enim veniale,dum placet, efficitur mortale cap. Vnum, §. In nomine autem,25.diſt.dum videlicet, vt finis aſſumitur.gloſſ.in c. Criminis, 25. diſt.Ioan de Plat.in d.l.1.C.de ſuperexact. Di.Thom.q. de malo de hoc plura ſcribit Hippol.de Marſil.in l.1.in § Quæſtioni, ff.de quæſtionibus,& in ſuo ſing.378.& in l.Frater tuus,numero 46. C.ad legem Corneliam,de ſicar.Ant. Scap.in tract.iuris non ſcripti,libro 5.de delict.& delinquen.cap.5. & latiſſimè de hac re ſcripſit Farinac.in praxi,libro primo,titu.de delict. & pœn. quæſt. vigeſima tertia, per totam.

29 Et crimen iteratum atrox dicitur, & ideo in conuentione inita

anno

anno 1572. inter Rempubl. Venetam, & ſtatum Mediolani inter atrocia connumeratur homicidium ab eo commiſſum, qui alia duo homicidia patrauit, etiam ſi de eis damnatus nondum fuiſſet, quod approbat etiam Iul. Clar. dum, lib. 5. ſentent. §. 1. verſic. Sunt etiam, inquit tale homicidium inter delicta atrocia a Senatu Mediolani fuiſſe connumeratum in reſponſo facto Sereniſſimo ſuo Regi ab eo petenti, quænam delicta viderentur atrocia.

30 Licet ergo ex iuris communis, vel municipalis deciſione ob aliquod crimen eſſet imponenda pecuniaria pęna, tamen ſi reus conuincitur ſæpe illud delictum commiſiſſe, debet pęna mortis puniri, vt tradunt Bart. Bald. Ang. Odoffr. & Ioan. de Plat. in d. l. 1. C. de ſuperexact. libro decimo, Bartol. & Bald. in l. Licitatio, §. Quod illicitè, in princ. ff. de publie.

31 Ideo vos cauti Aduocati, quando videtis a Iudice fuiſſe in inquiſitione poſitum reum tale crimen ſæpe commiſiſſe, ſi hoc verum eſt, non facile debetis illum carceribus exhibere, ſub ſpe, quod crimen non ſit capitale, quia probata delicti iteratione, poſſet nihilominus Iudex reum ad mortem damnare, Angel. in d. l. 1. C. de ſuperexact. lib. 10. Marſil. ſing. 376. num. 2. aut ſaltem citra mortem pœnam grauem imponere.

32 Idque verum eſt etiam ſi reus fuiſſet punitus de eodem crimine antea commiſſo, vt tradit Grammat. d. voto 17. numero duodecimo, Abb. in cap. 1. per gloſſ. ibi de cleric. percuſſ. facit l. 3. C. de epiſc. aud. & l. Serſuos, C. ad legem Iul. de vi publ. Bald. in Authent. Sed nouo iure, numero quarto, C. de ſeru. fug. Ancharan. in c. vlt. de foro competẽ. & ibi Bbarbar. concluſ. decima nona, Iul. Clar. in §. Furtum, verſic. Quæro etiam, licet contrariam ſententiam ſecutus fuerit Aret. in cap. Cum ab homine, numero octauo, de iud. & Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. octuageſima quarta, verſic. Sed hic incidenter, dicit non eſſe vſu receptum, vt propter conſuetudinem delinquendi pœna ordinaria infligatur, nec Mediolanenſem Senatum conſueuiſſe in delictis non capitalibus propter quamcunque reiterationem mortis pœnam imponere, & hoc etiam confirmat Farinac. in ſua praxi. libro primo, titu. de delict. & pœn. quæſt. vigeſima tertia, numero 7. Sed bene verum eſt, vt prædicti Doct. dicunt, ob delicti reiterationem reos acrius torqueri, & pœnam arbitrariam citra mortem augeri.

33 Idque procedit etiam de rigore in reo, qui bis tantum deliquit, d. l. Seruos, gloſſ. in cap. Ita nos, 25. quæſt. 2. Alexand. in addit. ad Bartol. in l. 1. C. de paſc. publ. libro 11. Angel. in §. Et quod ſæpe de trien. &

ſe-

ſemiſ.Farinac.in praxi tit.de delict.quæſt.23.numero decimo ſexto. Pluralis enim locutio duorum eſt contenta, Bald.in l. Fideicommiſſa, §.Si quis decem, ff.de legat.3. & latè Marſil. in dicto ſingul. 378.numero quinto.

34 Ex quibus concluditur verum eſſe, quod ſupra diximus furem, qui furta reiterauit quamuis res ſurreptæ non eſſent præcioſæ, ob delicti reiterationem,& ſic ob præſumptam incorrigilitatem, & quod propterea inſanabilis iam eſſe videatur, poſſe pœna mortis affici. Hippol.de Marſil.in d.ſing.378.numero 3.vbi plura allegat, Bal. in l.Apud antiquos,in fine,C.de furt.Ang.in tract.malefic.in verbo,& veſtem cœleſtem,verſic.Quæro ſi alius,& ibi additiones,& in Authent.Sed nouo iure,in verbo,Caſtigabitur,C.de ſeru.fug.& ibi Bald.& Cœpol.numero 92.Bar.in l Si cui,§.fin.ff.de accuſat.Ioan.de Plat.in l.Omnes,C.de delat.lib.10 Iul.Clar.lib.5.ſent.in §.Furtum verſi.Sed pone,Menoch. de arb.iud.lib.2.caſu 295.num.17.& Bald.in d.Auth. Sed nouo iure, dicit de generali conſuetudine eſſe inductum, vt fur pro tertio furto ſuſpendatur,quem refert,& ſequitur Iaſ.in §.Sequens,verſic.Ex maleficijs Inſt.de act.numero 12.Grammat vot.9.num.25.& voto 17.numero 5.Couarr.var.reſol.lib.2.cap.9.num.7.Maſcard.de probat. concluſ.838.numero 6 libro 2.Gomez.de delict.tit.de furt.vbi dicit ſic obſeruari de generali conſuetudine,ſed per hæc non recederem ab opinione Clari, & Farinacij, vt ſolummodo augeretur pœna,ſed citra mortem.

35 Illud tamen animaduertendum eſt ad hoc, vt plura furta dicantur, non debent in continenti facta fuiſſe,actuque continuato, ſed diuerſis,ſeparatiſque temporibus Cœpol.in d.Auth.Sed nouo iure, numero 95.& latè Boer.quæſt.219.Barr in l. Eum qui, §.idem dicit, & in l. Vulgaris,ff.de furt.& Bald.in Auth.Sed nouo iure, colum.3. C.de ſer. fug.& in l.Quid ergo,§.Ait Prætor,ff.de his qui notan.infam.Marſil. in l.Si in rixa,num.19.ff ad legem Corn.de ſicar. conſil. 75. num.36. inter varia conſil. crim. vol.1. Iul. Clar.in d. §.Furtum, verſic.Vnum tamen nota.Menoch.loco citato, num. 20. quod dicit eſſe memoriæ mandandum pro interpretatione ſtatutorum, in quibus grauior pœna tertio furto ſtatuitur. Ang.de malefic.in verbo,Et veſtem cœleſtem, colum.4.& 9.Ad hoc igitur, vt fur dicatur tria furta commiſiſſe debēt eſſe non modo re,ſed etiam tempore diſtincta: Sed hoc eſſe intelligendum,quo ad publicam vindictam,vt ſcilicet pro unico furto puniatur:ſecus tamen eſſe dicendum reſpectu eorum quibus res fuerunt ſubtractæ,cum plura cenſeantur furta,tradit Plaza, lib.1. cap.primo, nu-

numero vigeſimo, Epitom.delict. & de hac materia agit Farinac.in praxi crim.titu.de delict.& pœn.quæſt.vigeſima ſecunda,numero 17. & ſequen.

36 Vigente ſtatuto, vt fur pro tertio furto ſuſpendatur, dubitatum fuit, an ille fur a ſtatuto comprehendatur, qui duobus primis furtis fuit abſolutus, vel condemnatus? & videtur dicendum condemnatum iam condignam pœnam ſubijſſe, nec iterum eſſe puniendum, ne de vno crimine reus bis plectatur, quod iniquum eſt, cum plura ſupplicia ex vno delicto non ſint infligenda, l. Sanctio, ff.de pœn. Si autem abſolutus fuit, tanto minus illius pœnam eſſe augendam, ne ex comprobata innocentia ſua pœnam reportet, quod abſurdiſſimum eſſet.

37 Si ratio legum inſpiceretur, & bene perpenderetur, quæ merito anima illius dicitur, l.Cum ratio, ff.de bon.damn. plures legiſtarum altercationes ceſſarent, ſed ad hanc rationem non reſpicientes, & auctoritates ad rem non facientes inculcantes imperiti ſæpe materias cõfundunt, & legentium mentes perturbant. Ratio cur pœna furcarum pro tertio furto proponatur ea eſt, quia ex frequentatis actibus deprehenditur inductus habitus furandi, & ſic reum, vt inquit Plato, factum eſſe inſanabilem, quem nos incorrigibilem dicimus, quo caſu lex, & ſtatuta voluerunt eum vltimo ſupplicio affici, & ſic è medio ſubmoueri, ne bonos corrumpat, ac bene viuentes lædat, non enim rei furtiuæ naturam, & qualitatem, ſed ipſius furantis mentem eſſe attendendam inquit Summus Pontifex, in cap.Fur autem, decima quarta quæſt.6. Princeps autem tamquam bonus medicus, cuius intentio eſt non opprimendi, ſed ad ſanitatem perducendi, varias criminibus proponit pœnas, vt ſontes a delictis coerceat, & a iuſtitiæ tramite humana fragilitate deuiantes in rectam viam reuocet, l.Si pena, ff.de pœnis, cum autem, vel criminis atrocitate, vel illius reiteratione inſanabilem animi improbitatem conijcit quaſi mẽbra putrida, ne alia corrumpat, ferro ad viuum reſecat, & radicitus extirpat.

38 Qui ergo fuit alias de furto accuſatus, & vti innocens abſolutus, quoniam dici non poteſt eum deliquiſſe, imò innocentem fuiſſe, non poteſt ob id pro tertio furto puniri, non enim inquit lex, ſi quis fuerit tertio accuſatus, ſed ſi tertio furatus fuerit, quamuis etiam hoc caſu non eſſet prorſus iudicis animus ſine ſcrupulo, interdum enim non deficit ius, ſed probatio, ita vt cum pœna arbitraria eſſet irroganda, poſſet illam aliquantulum aggrauare, & augere, quando enim quis accuſatur de aliquo crimine, quo infamia irrogatur, licet abſolutoria ſen-

ſententia vulnus ſanetur, remanet tamen cicatrix, facit l.4. verſ. Reus capitalis, ff. de re milit. tunc autem penitus tollitur, & omne delicti veſtigium deletur, ſi accuſator, vti calumniator, punitur, quo caſu ad integram innocentiam reus intelligitur cumulatiſſimè reſtitutus.

39 Si autem reus fuiſſet a duobus primis furtis liberatus, vel per ſolutionem condemnationis, ſeu per gratiam Principis abſolutus, vel alio huiuſmodi remedio pœnam euaſiſſet, quia verè furatus fuerat, licet pœnam euitaſſet, deberet nihilominus pro tertio furto ſuſpendi, lege municipali diſponente, vt pro tertio furto ſuſpendatur, Cœpol. in d. Authent. Sed nouo iure, C. de ſeru. fug. numero nonageſimo nono, Dec. in l. Bona fides non patitur, numero 9. ff. de reg. iur. Didac. lib. 2. var. reſol cap. 10. num. 2. verſ. Cæterum, vbi allegat Afflictum, & Chaſſanæum affirmantes, ita in iudicijs ſeruari. Menoch. de arb. iud. lib. 2. caſu 295. num. 19.

40 Ex iam dicta ratione facilis reſultat ſolutio illius quæſtionis, an vigente ſtatuto, vt fur pro tertio furto ſuſpendatur, ille fur quoque ſit ſuſpendendus, qui duo prima furta in alia iuriſdictione commiſit, pari enim modo conſuetudo furandi in fure inducitur, tam ſi in vna, quàm ſi in multis vrbibus furetur: imò videtur magis furem illum delinquere, qui in varijs locis furatur, quàm qui in vno, ſicuti enim præſtantiores ſunt illi, qui varijs in locis præclara opera efficiunt, & virtutis ſuæ monumenta vbique relinquunt, quàm qui vno in loco hoc faciunt, ita audaciores ſunt illi, qui paſſim delinquunt, quàm qui in vna ciuitate tantummodo peccant, ſæpe enim vel opportunitate lapſi, vel a malis ſocijs allecti, vel ſpe impunitatis adducti in patria homines delicta committunt, at qui omni in loco ſcelera audet patrare, is omnium nequiſſimus eſt habendus, & tamquam incorrigibilis eſt furcis tradendus, Bar. in l. Si cui, §. Si cum ſacrilegium, ff. de accuſat. Bald. in d. Authent. Sed nouo iure, numero 15. & ibi Cœpol. num. 98. Barb. numero 47. col. 15. lib. 1. Alc. in c. Cum non ab homine, num. 31. de iud. Ioan. And. in add. ad Spec. in rub. de furt. Ang. in l. Si cui, §. fin. num. 4. ff. de accuſat. vbi ait, ita de conſuetudine ſeruari. Aug de Arim. ad Ang. de maleſ. in verbo, Et veſtem cœleſtem, nu. 14. & nu. 24. & in verbo, Exiſtens Florentiæ, nu. 1. Chaſſan. ſuper conſuet. Burg. fol. 41. nu. 17. Didac. lib. 2. reſol. c. 6. num. 7. Iul. Clar. lib. 5. ſent. in §. Furtum verſic. Sed pone.

41 Ex præmiſſa ratione inanes, & nugatoriæ videntur diſtinctiones illæ, quæ in hac materia traduntur, quamuis a grauiſſimis Doctoribus, rela-

relatæ ab ipſo Iul. Claro, in d. verſic. Sed pone: lege municipali ſcilicet dicente, qui fecerit tria furta, poſſe pro tertio furem ſuſpendi: non autem dicente; Pro tribus furtis ſuſpendatur, ſi, inquam, duo prima furta alibi commiſit. Nec ipſius Clari altera diſtinctio arridet dicentis, ſi ſtatutaria lex dicat; Pro tribus furtis, non eſſe ſuſpendendum: ſi vero diceret, pro tertio furto tunc ſuſpendi poſſe. Hæc ſunt potius Aduocatorũ ſubtilitates, quàm legales traditiones, quæ poſſint animum quadrati iudicis dimouere, qui debet has verborũ ſuperſtitiones reijcere, & ſolidam germanamque iuſtitiam ſequi: cum verba non ſint attendenda, ſed ſenſus, & mens, l. 3. §. Conditio, ff. de adimen. leg. cum concordantib. ibi a gl allegatis. Leges enim non ſunt impoſitæ verbis, ſed rebus ipſis, & littera occidit, ſpiritus autem viuificat. Hucque ſpectat quæſtio illa, an ſtatuto illum puniente, qui in prætorio extrahit ſanguinem, ſit puniendus tonſor, qui per phlebotomiam ægroto ſanguinem in prætorio miſerit, de qua Bart. in l. Omnes populi, nu. 55 ff. de iuſt. & iu. Hipp. de Marſ. in l. lege Corn. la 2. §. Conſtitutum, nu. 11. ff. ad leg. Corn. de ſicar.

42 Verborum ergo quæſtiones Grammaticis pertinacibus relinquamus, iuxta textum, in l. 2. C. de conſt. pecun. & ibi gloſſ. in verbo, Vocabula, & gloſſ. in rubr. ff. ſol. matr. Fel. in c. Quanto, de præſumpt. Cicero etiam in Oratore, inquit: Verbi controuerſiam iamdiu torquere Græculos homines contentionis cupidiores, quàm veritatis, & Illuſtriſſ. Mantica, libro 1. ti. 1. num. 4. de coniect. vlt. volunt. inquit legum conditores non dialecticare in verbis, ſed rerum exitus ponderare, & allegat, l. Scire leges, ff. de legibus, Bald. in l. 1. num. 13. & in l. Si quis ſeruo, num. 7. C. de furt. neque, inquit, verborum apices ad vnguem debent obſeruari; quia leges inſunt ſenſibus, non verbis, l. 2. in fine, C. Commu. de leg. Bald. in Auth. Defuncto, num. 2. C ad Senatuſconſ. Tert. Non ergo ſtatuta ſunt verbotenus intelligenda; nam etiam Romanorum ius, ipſæque Duodecim tabul. leges, nihil aliud erant, quàm ius municipale Romanorum, quod tamen ſemper ex bono, & æquo fuiſſe interpretatum, ex ipſis pandectarum libris cognoſcitur.

43 Non ignoramus legum municipalium verba eſſe ſtrictè intelligenda l. Quicquid adſtringendæ, ff. de verb. obl. Bar. in l. 3. §. Hęc verba, ff. de neg. geſt. & propriè, & ſecundum communẽ vſum loquendi, Bar. in rub. ff. de no. oper. nũc. l. 1. §. Si is, qui nauẽ, ff. de exerc. act. & ibi notata, Bar. in l. 1 ff de fonte. Sed illud quoque nos non præterit, legis cuiuſuis municipalis rationem, animam, vt diximus, eſſe, & ſpiritum, verba autem corpus, & ſuperficiem; vt dicit Bald. in l. Si quis ſeruo per-

ſuaſerit, C. de furt. & in l. 1. colum. antep. ff. ſol. matr. cum concordantib. relatis a Iaſ. in l. Qui quadringenta, colum. 2, in fi. ff. ad Senatuſc. Trebel. Lex enim, ſiue conſtitutio regulatur ab ipſa ratione, l. Quod dictum eſt ff. de pact. & in l. Adigere, §. Quamuis ff de iure patron. d. §. Hæc verba, l. Quæſitũ, ff. de teſtib. vbi legitur. Quod legibus omiſſum eſt, non omittetur religione iudicantium. Si ergo ob inductam conſuetudinem, & incorrigibilitatem fur ex lege municipali eſt ſuſpendendus quamuis fuerit pro primis furtis damnatus, vel per gratiam abſolutus, vel quia prima furta in alio loco commiſerit non poterit laqueum euitare reiectis verbalibus diſtinctionibus, grammaticalibuſque quiſquilijs.

44 Prædicta tamen limitantur non procedere in minimo furto, quamuis geminato, de hiſce enim minimis non curat Prætor, l. Scio, ff. de reſt. in integrum, l. Omnino, ff. de impen. in reb. dotal. fac. Inſt. de lege Falc. in prin. c Licet cauſam, in verbo, Nulla aut modica, de probat. Marſ. ſing. 276. & 378. & latè in l. vlt. col. 2. in fi. ff. ad l. Corn. de ſicar. Maſcar. concluſ 838. num. 14. de probat.

45 Imò ſi extat ſtatutum diſponens furem pro paruo furto pœna furcarum puniri debere, poterit nihilominus Iudex citra mortem furem punire, & ſic pœnam temperare, Auguſt de Arimino in ſuis add. ad Ang. de maleſ. in verbo, Quas ſi non ſoluerit, in 2. add. ante finem, Hippol. de Marſil. in l. lege Cornelia, § Diuus Adrianus, numero 12. ff ad ad l. Corn. de ſicar.

46 Et contra diſponente ſtatuto, vt fur pro vno furto non ſuſpendatur, poterit nihilominus fur pro magno furto ſuſpendi. Hippol. de Marſil. in l. Vnius, §. Cognitum, numero 79. ff. de queſt. ſecutus opinionem Ang. de maleſ. in verbo, Et veſtem cœleſtem. verſi. Nunc ſumpta occaſione, Innocen. in c. 1 de conſt. Bald. in Authen. Sed nouo iure, C. de ſer. fug. & in c. 1. §. Furtum, in prin. de pace iur. firm. Abb. in c. Super alia, in penul. col. de immun. eccl. Rom. conſ. 429. Conſidero in propoſita quæſtione.

47 De iure Codicis vt noſtra oratio, vnde digreſſa eſt reuertatur, ob reiterationem, & frequentiam furtorum pœna criminalis furibus propoſita fuit, vt in ti C. de furt. & in Authen. Sed nouo iure, C. de ſer. fug. & notat Boſſ. in tit de furt. num. 30. Veruntamen pro tertio furto, nec etiam furem famoſum poſſe de iure ſuſpendi tenent Iac. Butr. & Raphael Fulg. in d. Auth. Sed nouo iure, quia hoc, vt ibi Bal. teſtatur, non reperitur iure cautum, quos ſequitur Iaſ. in verſic. Ex maleficijs, §. Sequens, Inſt. de act. num. 10. cum alijs ibidem annotatis.

48 Lon-

48 Longobardi autem legem tulerunt, vt pro primo furto oculus furi erueretur, pro ſecundo naſus amputaretur, & pro tertio fur ſuſpenderetur, gl. in l. Capitalium, in fine, in verbo, Furca, ff. de pœn. & in tit. de pace tenen. in v lib. feudorum, in verbo, Seu furtum, & tradit Iaſ. in dicto verſic. Ex maleficijs, Inſt. de act. numero decimo, Auguſt. de Arimino, in add. ad Angel. de malefic. in verbo, Et veſtem cœleſtem, columna 3.

49 Iſti autem Longobardi, vt diffuſè in libro 2. noſtræ Taruiſinæ Hiſtoriæ diximus, poſtquam in Italia vltra annos ducentos regnarunt, tandem anno 774. a Carolo Magno Francorum Rege, & poſtea Imperatore ſuperati fuerunt. Quorum quidem Longobardorum regnum, quamuis a principio rigidum & aſperum fuerit, poſtea tamen clementiſſimo hoc Italico aere mites, ac lenes Longobardi effecti iuſtiſſimis vixerunt legibus, ſeuereque furta, rapinas, homicidia, adulteria, & alia huiuſmodi crimina caſtigarunt, ædes ſacras, & prophanas magnificas conſtruxerunt, egregia municipia condiderunt, ex eiſque multæ nobiliſſimæ Familiæ prodierunt, quibus adhuc Italia illuſtratur.

50 Reſp. autem Veneta, ex qua omni tempore prudentiſſimæ leges emanarunt, die 28. Nouembris anni 1544. in magnis comitijs legem tulit, vt pro primo furto auriū extremitates abſcindantur, pro ſecundo naſi ſummitas amputetur, pro tertio, ſi non excedit res furtiua precium ducatorum quinque furi oculi eruantur, ſi autem dictam ſummam excedit, furcis tradatur. Et poſtea per legem Senatus eiuſdem Reipub. diei 25. Maij 1545. data etiam fuit iudicibus auctoritas iamdictas pœnas commutandi in pœnam triremium, quæ pœna inſignioribus furibus aptiſſima videtur, ſicuti latronibus, & graſſatoribus furca ipſa.

51 In legibus municipalibus Taruiſinis furi ſtatuta eſt pœna, vt pro primo furto fuſtigetur: pro ſecundo fuſtigetur, & inuſtæ notæ ſignum eidem imprimatur: pro tertio excedente ſummam quinquaginta librarum ſuſpendatur, at ſi ad dictam ſummam non aſcenderit, eidem oculus eruatur, & vltra tres vices ſi furatus fuerit maiorem ſummam librarum decem ſuſpendatur, libri tertij, tract. quarti, rubrica tertia.

52 Eſt etiam alia pœna a iure Canonico furi propoſita, vt ſcilicet, non ſolum fur ad ſacros ordines promoueri non poſſit, niſi quinque in eo concurrentibus. Vt ſponte furtum confeſſus fuerit, domino rei furtiuæ ſatisfecerit, egerit pœnitentiam, idoneus alioquin extiterit, nec de

ſucto manifeſta notatus fuerit infamia. Abb. in c. fin. de furt. & Lácell. in Inſt. Canonic. in §. de Fure. tit. Qui promoueri non poſſunt, cum ibi notatis: imò ſi fur eſt ad ſacros ordines promotus deponitur, cap. Præsbyter, 81. diſt. & de hac re latè tradit Bernard. Diaz. in ſua pract. canon. crim. cap. 84.

53 Illud tamen obliuioni non eſt tradendum, iudicem non poſſe imponere pœnas inſolitas, de quibus leges mentionem non faciunt Iaſon in l. Si quis mihi bona, §. Seruus municipij, numero decimo, ff. de acquirenda hæred. Roman. ſing. 78. Menoch. de arb. iud. libro 1. quæſt. 87.

54 Furem autem tribus legibus, & tribus modis puniri dicit Gand. in tit. de furibus, & latronibus, numero nono, & 10. Carrer. in ſua prac. crim. ſol. 19. num. 96. Aret. in c. Cum non ab homine, de iud. c. Qualiter & quando, il 2. §. Ad corrigendos, de accuſat. vbi clare dicitur tribus modis procedi poſſe, per accuſationem, denunciationem, & inquiſitionem.

55 Alex. Seuerus Imp. cum fures, quos acriter perſecutus eſt puniri iubebat præconem proclamare mandabat: Quod tibi non vis alteri ne feceris, vt Lampridius in eius vita ſcribit.

56 An vero furtum ſit graue delictum Doctores diſtinguentes dicunt, magnum graue eſſe, paruum nequaquam Abb. conſ. 25. num. 1 lib. 1. Hoſt. in ſumma de pœnit. §. De quibus peccatis, inter grauia crimina non ponit furtum, no. Card. Flor. in c. fin. de temp. ord. Bar. Zabarel. in conſ. incip. Contra ipſum Blaſium, quod eſt 54. inter varia conſil. crim. num. 15. & ſeq. vol. 1. Sed an furtum ſit magnum, vel paruum iudicis arbitrio relinquitur. Ang. in l. 1. colum. vlt. verſ. Sed quid dicatur, C. Vnde vi, Marſil. in l. Quæſtionis modum, num. 48. de quæſt. Et in arbitrando debet potiſſimum conſiderari conditio domini rei furtiuę, quod enim diuiti modicum videtur, pauperi magnum reputatur, & ideo gloſſ. in l. Illicitas §. Ne tenuis, ff. de offic. Præſid. inquit, auferentem ruſtico porcum, ei oculum auferre. Debent etiam conſiderari affectio domini rei furtiuæ ad rem ſubtractam ex mente Angeli relati a Menoch. de arb. iud. lib. 2. caſu 295. num. 11. vt ſi Doctori ſurripiatur codex in quo multum inuigilauit, & plura adnotauit furtum magnum arbitrabitur. huiuſmodi fuit furtum nouiſſimè factũ circulatori vnius ſolertiſſimi canis, cuius ope ſibi, & familiæ ſuæ victum, & veſtitum ſuperlucrabatur.

57 Pro vno autem magno furto furem ſuſpendi debere tenuerunt Bal. in Auth. Sed nouo iure, C. de ſer. fug. num. 7. Ang. de malef. in verbo,

Et veſtem cœleſtem, num. 13. & in l. Quod ſi nolit, §. Qui aſſidua, ff. de ædil. edict. & in §. Sequens, verſic. Ex maleficijs, num. 12. Inſt. de act. Diaz in ſua can. crim. pract. c. 48. Alc. in c. Cum non ab homine, notab. vlt. de iud. Didac. lib. 2. var. reſol. c. 9. num. 7. Contrariam tamen ſententiam multi magni viri ſecuti ſunt, vt Sal. Fulg. & Caſtr. in d. Authen. Sed nouo iure, Iaſ. in l. 1. C. de precib. Imp. offer. Boer. quæſ. 173. num. 9. Gomez. in d. verſic. Ex maleficijs, num. 13. Inſt. de act. & hanc eſſe communem opinionem teſtatur, Angel. de Vbaldis, inter varia conſil. crim. conſ. 71. num. 21. libro 2. Farinac. in praxi, lib. 1. tit. de delict. & pœn. quæſt. 23. num. 3. & ſcribit Aret. in d. Auth. Sed nouo iure, num. 4. opinionem Baldi non ſeruari in iudicijs, idem dicit Rhol. a Valle, conſil. 51. circa finem, lib. 1. Caccialupus, in l. Cum ſeruus, ff. de cond. cauſ. dat. Clarus in §. Furtum, verſ. Sed an pro vno lib. 5. ſentent. Franc. de March. quæſt. 6. par. 2. diſtinguendo conciliauit hanc Doctorum diſſenſionem, vt iudex magnæ poteſtatis poſſit ad mortem furem pro magno furto damnare, inferior autem iudex non poſſit, ſed debeat ſuperiorem conſulere. Menoch. de arb. iud. lib. 2. caſu 295. numero 9. quod etiam antea ſenſit Bald. in Authen. Hodie, C. de iud. quem ſequitur Iaſ. in d. verſic. Ex maleficijs, Inſt. de act. num. decimo quarto, & ſequen.

58 Verum proculdubio eſt in furtis puniendis magis mentem, & intentionem furantis eſſe attendendam, quàm rei furtiuæ magnitudinem, vt notat etiam Aug. de Arim. in addit. ad Ang. de malef. in verbo, Et veſtē cœleſtem, col. 4. Gand. in tract. de malefic. in tit. de furib. & latronib. diſtinguendo tradit quandam theoricam circa modum quo fures puniendi ſunt. Sed per totam Italiam hæc materia per ſtatuta ciuitatum deciſa eſt, quæ quidem ſtatuta ſeruari debent, vt ſcribit Bald. in Auth. Sed nouo iure, C. de ſeru. fug. Et vt plurimum ad arbitrium iudicantium hoc relictum eſt; conſiderata rei furtiuæ magnitudine, perſonarum qualitate, alijſque accidentibus, varijs etiam pœnis fures plecti ſolent, nec eſt ambigendum iudicem poſſe arbitrium ſuum in hoc caſu extendere etiam vſque ad mortem incluſiuè; vt tradit Menoch. de arb. iud. libro primo, quæſt. ſeptuageſima ſecunda, & lib. 2. caſu 295.

59 Si ſtatuto cautum ſit, vt fur ducatorum centum ſuſpendatur, an ſuſpendi debeat ille, qui furatus eſt inſtrumentum huius, vel maioris quantitatis tractat Boſſ. in tit. de furt. nu. 53.

60 Et an ſtatutum valeat diſponens accuſatum de furto non ſe iudicio ſiſtentem damnari exilio furcarum, ſcribit Bald. in d. Authen. Sed no-

no iure, verſic. Dubitatur de ſtatutis, C. de ſeru. fug. Pau. de Caſt. conſil. 350. Bar. in l. 1. in fi. ff. Si quis iuſdic. non obtemp. & ibi Doct. Ang. de maleſ. in verbo, Et veſtem cœleſtem, col. 12.

61 Stante ſtatuto, vt de furto per annum ante commiſſo actio non detur, quæritur an in illum ſit animaduertendum, qui per annum ante cæpit furari, ſed furta continuauit vſque in tempus cognitionis? Dubium non eſt puniri debere, nec conſiderandum eſſe tempus initij, ſed tempus etiam ſubſecutum, in quo toties deliquit, quoties rem alterius furatus eſt gloſſ. ſingul. in l. Mariti, §. Sex menſium. ff. ad legem Iuliam, de adulter. Nellus in tract. bannitorum, in ſecunda parte, primi temporis, numero quarto, vbi refert, & ſequitur Albericum, ita tenentem.

62 Si ſtatuto caueatur falſarios, & latrones bannitos non poſſe de banno aboleri, quamuis habeant pacem ab offenſis, poſtea fiat aliud ſtatutum, quo diſponatur omnes bannitos poſſe aboleri de banno dummodo habeant pacem, & ſoluant vnum ſolidum pro libra condemnationis, an vigore huius ſecūdi ſtatuti falſarij, & latrones poſſint de banno deleri diſputat Nellus in tract. de bannitis in 3. par. ſecundi temp. num. 14.

63 An fœmina cpmprehēdatur a ſtatuto dicente, ſi quis fur, vide Alex. conſ. 135. col. 4. vol. 1. De fœminis autem diximus latè in §. 10. nu. 152. & ſequen.

64 Statuto diſponente vt arripiens per vim alienum filium capite puniatur, ſi quis rapuerit filium patre carentem non incidere in hoc ſtatutum inquit Iac. Butr. Sal. & Alex in l. Generaliter §. Cum autem, C. de inſt & ſubſt. Iaſ. in l. legem Iuliam, col. 4. C. de ind. vid. toll. Marſil. ſing. 308. Dicunt Doctores, &c.

65 Viarum obſeſſores, & latrones non gaudere immunitate ecclesiarum habetur in cap. Inter alia de immunit. eccleſiarum, & ibi per ſcribentes.

66 An vero fur ſit tutus in eccleſia tractat Didac. lib. 2. c. 20. variarum reſolut. vide etiam Ioann. Thierium, in tract. de fuga, & Iul. Clarum in pract. crim. quæſt. trigeſima, verſic. Quæro an fures, dicit de iure non eſſe tutum, ſed contrarium eſſe in vſu, quamuis hoc non ſeruetur in Ducatu Mediolani.

67 Sed his tēporibus hæc materia apud nos eſt ſatis clarè deciſa per cōſtitutionem Gregorij Decimiquarti, Summi Pont. IX. Kalend. Iunij 1591. in qua ſancitum eſt, Vt laicis ad eccleſias, locaque ſacra, & religioſa confugientibus ſi fuerint publici latrones, viarumque graſſatores,

ſores,

tores, qui itinera frequentata, vel vias publicas obſident, ac viatores ex inſidijs aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, qui vel homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis eccleſijs, earumve cæmiterijs committere non verentur, aut aſſaſſini, vel hæreſis, aut læſæ maieſtatis in perſonam ipſius met principis rei, immunitas eccleſiaſtica non ſuffragetur. Et in dicta conſtitutione traditur etiam quomodo ſu prædicti, ſi ad eccleſiam confugerint inde ſint extrahendi, & ſuis iudicibus laicis conſignandi.

68 Hac tempeſtate vſu apud nos receptum eſt, ſi fur eſt detentus, & condemnandus, aut puniatur morte, celebriores enim fures laqueo ſuſpendi interdum diximus, non autem eis caput amputatur, vt tradit etiam Iul.Clar.libro 5.ſentent. §.Furtum, verſic. Eſt igitur, & Doc. in Authent.Sed nouo iure, C. de furt. non ita inſignes fures ad triremes damnantur, minimi fuſtigantur: Publicis latronibus, viarum obſeſſoribus, ac proditoribus, & aſſaſſinis capita detruncantur, & eorum cadauera in quattuor partes diuiſa, vt alijs exemplo ſint, in frequentioribus locis extra vrbem ſuſpenduntur. Hæretici, incendiatij, ſodomitæ; ſacrarum virginum ſtupratores concremari ſolent. Nobiles in atrocioribus decolantur, in cæteris relegantur, deportantur, in carcerem detruduntur, vel mulcta, ideſt pecuniaria pœna afficiuntur, inquit enim l. Qui cædem, ff. ad legem Cornel. de ſicar. Qui cædem admiſerunt ſponte, doloue malo in honore aliquo poſiti deportari ſolent, qui ſecundo gradu ſunt capite puniuntur, concordat l. Capitalium, in fine, ff. de pœn. l. 3. ff. de crim. ſtell. cum concordantibus, & quemadmodum nobiles grauiori pœna pecuniaria, quàm ignobiles puniuntur, ſeu potius magis diuites, quàm pauperes, ſic in corporalibus pœnis ſeuerius viles, quàm nobiles, aut in aliqua dignitate conſtituti plectuntur gloſſ. in c. Cum quidam de iureiur. quam paſſim Doctor. ſequuntur, vt teſtatur Didac. lib. reſolut. cap. nono, num. 3. Nobiles autem non ſolent furca ſuſpendi in Italia, ſed decolantur, vt teſtatur Bald. in dicto cap. Cum quidam, numero 4. Hippol. de Marſil. in l. Vnius, §. Cogniturum, numero ſeptuageſimo ſeptimo, ff. de quæſt. & alij plures relati a Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. ſexageſima, verſic. Prodeſt etiam.

69 Illud tamen hoc loco eſt notandum nobiles in pœnis ſubeundis hoc priuilegio gaudere, ſi delicta commiſerunt, quæ maximè non infament, vt homicidium ex tempore, & de induſtria etiam, ſi propriam, vel ſuorum iniuriam vlciſcuntur, non autem ſi precio conducti per aſſaſſinium id faciant: nobiles enim, & honeſtæ perſonæ non debent

pœnis affici, quæ infamiam habeant adiunctam Cœpol. conſ. 40. Boer. in tract. de ſeditioſis num. 50. Hippol. de Marſil. in l. 1. §. Item Diuus num. 7. ff. ad l. Corn. de ſicar. Si autem nobilis vir furtum, latrocinium, proditionem, falſitatem, ſodomiam, patricidium, ſacrilegium, vel aliud huiuſmodi famoſum delictum patrauerit, vilibus, ac infamibus pœnis puniri poteſt, non habita ratione domeſticæ ipſius nobilitatis, quam re ipſa neglexit, illique turpiſſimis criminibus tenuntiauit: niſi id propinquorum dignitati, familiæque ſplendori ex gratia indulgeretur. Per ſcelera enim, & per infamem, ac turpem vitam nobilitatem deperdi habetur ex l. Si qua C. de ſecun. nupt. vbi Imp. inquit: Si fœmina infra annum luctus nupſerit, probroſis inuſta notis, honeſtioris, nobiliſque perſonæ decore, & iure priuetur. & in l. 1. C. Vbi Senat. vel Clariſſ. dicitur reatum omnem honorem excludere. Et in l. Quoties, C. de dignit. lib. 12. legitur in hunc modum: In criminalibus negocijs dignitate quoque, qua ſe per ſuum videlicet periurium indignos eſſe probauerint ſpolientur: vt in eos, vtpote illuſtri dignitate per ſuum facinus priuatos; in conſulta etiam noſtra pietate Iudicibus legum ſeueritatem liceat exercere. Et in c. Nobilis 2. q. 5. cauetur, vt homo nobilis, vel ingenuus in furto, periurio, aut falſo teſtimonio deprehenſus, debeat feruenti aqua, vel candenti ferro ſe purgare, perinde vt ſi nec nobilis, nec ingenuus eſſet.

70. Prudentes Iudices ſolent etiam in delictis coercendis congruentes pœnas reis infligere: ſi.n. infamis fuſtigaretur, vagus in exilium eijceretur, diues leui afficeretur mulcta, nullam ferè pœnam criminoſi reportarent: quædam enim pœnę, quæ vni non officiunt, alteri ſunt grauiſſimæ, & pernicioſiſsimæ: vt ſi vir honeſtus fuſtigetur; pauper pecuniaria pœna corripiatur; vel in exilium mittatur ille, qui arte ſua domi numeroſam familiam alit. facit l. Nemo clericus C. de ſum. trin. & ibi gl. l. Decurionem, C. de pęn. l. Seruos, C. ad l. Iul. de vi publ. & ibi gl. in verbo, Infameſque perſonæ gl. in princ. Auth. de inceſt. & nefar. nupt. in verbo Vilis, l. Pædius, ff. de incend. ruin. & naufr. in illis verbis, Ex perſonarum conditione, l. Capitalium, ff. de pœn. l. Qui cædem, ff. ad l. Corn. de ſicar. l. 1. §. 1. ff. de effract. l. 2. ff. de term. mot. & ibi Bart. Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 8 verſ. Scians tamen, vbi expreſſe dicit, honeſtam perſonam infami pœna non eſſe puniendam.

71 Habenda eſt etiam ratio, vt pœna crimini reſpondeat, & ideo in legibus XII. tabul. ſcriptum fuiſſe legimus: Noxiæ pœna par eſto, vt in ſuo vitio quiſque plectatur, vis capite, auaritia mulcta, honoris cupiditas ignominia ſanciatur.

72 Ex præmiſſis ergo conſtat pœnam furum eſſe extraordinariam, vt notat gl. fin. in l. Subtracto, C. de furt. hoc eſt Iudicis arbitrariam, vt Cœpola interpretatur in Auth. Sed nouo iure, C. de ſer. fugit. num. 64 Didac. lib. 2. variar. reſol. cap. 9. num 7. Menoch. de arbitr. Iudic. lib. 2. caſ. 295.

73 Attendendum eſt etiam tempus quo quis inter reos fuerit, & multo magis eorum, qui diu in carceribus fuerunt detenti, & præſertim ſi citati vltrò ſe iudicio obtulerunt: hæc enim afflictio, quam quis in reatu ipſo patitur, ſolet conſiderari ad minuendam pœnam, quæ propter delictum eſt infligenda: & ea diſpendia quoque ſunt animaduertenda, quæ rei hac de cauſa ſuſtinuerunt, idque Venetijs potiſſimum obſeruatur, & eſt ſecundum diſpoſitionem iuris communis, inquit enim lex Si diutino tempore ff. de pœn. Si diutino tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna eius ſubleuanda erit. Reatum autem eſſe ſtatum, & conditionem reorum notat gl. in hanc legem in verbo, In reatu, & Budæus etiam in eandem legem, & in l. 1. C. de cuſt. reorum, mirificè excitat iudices, vt incommodis carceratorum conſulant.

74 Furtiuæ res an vſucapiantur quæritur: quæ dubitatio facile ſoluitur à lege XII. tabul. in qua ſic ſcriptum eſt: Furtiuæ res non vſucapiuntur. quam legem Imp. refert in §. Furtiuæ Inſt. de vſucap. vbi deciſum eſt; res furtiuas, vel vi poſſeſſas non ſolum à fure vſucapi non poſſe, quia mala fide poſſidet, ſed nec ab alio bonæ fidei emptore, vel ex alia cauſa poſſeſſore, etiam ſi per decem, & viginti annos poſſederit, ne alienum maleficium potius, quàm domini negligentia inducat dominij tranſlationem, §. Quod autem Inſt. de vſucap. Quando. n. lex inhibet vſucapionem, bona fides poſſidenti minime prodeſt ad vſucapionem inchoandam l. Vbi lex. ff. de vſucap. l. Qui fundum, ff. de fun. dot. lex quoque Atinia prohibuit furtiuarum rerum vſucapionem, & lex Iulia, & Plautia vi poſſeſſarum, d. §. Furtiuæ, & A. Gellius lib. 17. cap. 7. noct. attic. ait in veteri lege Atinia ſcriptum fuiſſe; Quod ſubreptum erit eius rei æterna auctoritas eſto; hoc eſt nulla temporis præſcriptione iuuari rei furtiuæ poſſeſſorem aduerſus illius dominum. Nihilominus poſtea cautum fuit, vt ſi à bonæ fidei poſſeſſore per ſpacium triginta, vel quadraginta annorum poſſideatur præſcribantur l. Omnes, & l. Sicut in rem, C. de præſcr. trig vel quadr. ann. l. 1. §. ad hæc, C. de annali except. & facit §. Sed tamen Inſt. de vſucap.

75 Rerum autem ſtabilium furtim poſſeſſarum præſcriptio conceditur: quamuis enim clandeſtina poſſeſſio à clandeſtino furto differre

non

non videatur, & in hoc furto ſemel affecta res non vſucapiatur; verũ cum abolita ſit quorundam veterum ſententia exiſtimantium etiam fundi, loci ve furtum fieri, ideo in illis vſucapio non procedit: lex enim in iam dictis caſibus vſucapionem, ac præſcriptionem inhibuit, ne facile homines ad furta, & inuaſiones inuitarentur, dum eis concederetur, vt res ſurreptæ alijs venditæ præſcriberentur, poſſunt etenim abſque dominorum negligentia eorum res ſurripi, & eorum ſtabilia vi poſſideri: at in clandeſtina poſſeſsione ſecus eſt; nemo enim niſi negligentiſſimus ſit, clandeſtinè agri ſui poſſeſsione priuatur; cum poſſit illum quotieſcunque voluerit adire, & ſi ex eo repellatur, expulſorem in ius vocare: vi autem expulſus credendum eſt eo timore ad Iudicem non reclamaſſe, quo etiam fuit eiectus, & ſic metu non autem negligentia ſuo fundo fuiſſe ſpoliatum: & quia iura non audacibus, ſed diligentibus fauent; iccirco non eſt mirum ſi præſcriptio, quæ violentis poſſeſſoribus non conceditur clandeſtinis permittitur.

76 Et quamuis quod ex re furtiua redigitur furtiuus non ſit, l. Qui vas, §. vlt. ff. de furt. nec dominus remaneat eius rei, cuius materiæ dominus fuerat, niſi res iſta ad priorem materiam reduci poſſit, vel niſi artifex ſciuerit materiam eſſe alienam, §. Cum ea aliena Inſt. de rer. diuiſ. l. De eo. §. Si quis ex vuis, ff. ad exhib.

77 In odium tamen furum cautum eſt veſtimentum ex lana furtiua confectum furtiuum eſſe, & capi vſu poſſe. l. 4. §. Si ex lana, ff. de vſucap.

78 Vſucapio quoque vim obtinet in rebus ex aliena hæreditate expilatis, licet expilator fur improbior dicatur; l. Si te, C. ex quibus cauſ. infam. quia propriè eius rei furtum non fit, quę domino caret l. 1. §. Scæuola, ff. Si quis teſt. liber. l. Hæreditariæ, ff. de furt. l. 2. l. vlt. ff. de crim. expil. hæred.

79 Sed an partus furtiuæ ancillæ furtiuus ſit, & ſic vſucapibilis interdum à P. Scæuola, & M. Manlio M. Brutum diſcenſiſſe ſcribit Cic. lib. 1. de finibus. Si furtiuus autem erit nequaquam vſucapi poterit non ſolum à fure, eiusue hærede, ſed nec etiam à bonæ fidei emptore: ſi vero in furti vitium non inciderit vſucapietur. Plura autem in hanc ſententiam circa ancillarum, ac pecorum furtiuarum partus, ac earum præſcriptionem ſcripſit, & erudite quidem, Adrianus Pulæus in tract. de rei furt. prohib. vſucap. quæſt. 6. & ſequ.

80 An vero crimen furti præſcribatur, vt puniri nõ poſſit? dic ſpacio viginti annorum tolli l. Querela C. ad l. Corn. de falſ. & ibi gl. magiſtralis enumerat quædam delicta, quæ minori tempore, quædam quæ nun-

nunquam, viuente reo, præſcribuntur: & quædam etiam quorum accuſatio poſt mortem delinquentis proponi poteſt, facit ad hanc rem gl. in l. Qui falſam, ff. ad l. Corn. de falſ. Iodoch. in pract. crimin. in tit. de inquiſit. num. 27. Hippol. de Marſil. in pract. crimin. in §. Conſtante num. 80. Pract. Conradi in tit. de inquiſit. num. 36. Boſſ. in tit. Quomodo procedatur per act. in del. num. 22. & 27. & in tit. de accuſat. num. 32. Gomez. in tit. de delict. c. 1. num. 5. Abb. in cap. Cum haberet nu. 4. de eo, qui dux in matr. Villalob. in commun. opin. verſ. Delicta num. 55. Viuius comm. opin. lib. 1. verſ. Accuſatio falſi. Et crimina quamuis comprobata per lapſum temporis fieri impunibilia tradit Bald. conſ. 409. in fine in 4. vol. allegat l. Sed ſi vnius §. Si ante Iudicem, ff. de iniur. l. Auxilium in princ. ff. de minoribus idem Bald. conſ. 237. num. 3. vol. 1. Ancher. Barbat. & Roch. de Curte in c. fin. de conſuet. Salyc. in l. Seruus, col. 2. C. Vnde vi, & alij à Iul. Claro relati in pract. crim. quæſt. 51. in princ. Farinaccius in praxi crimin. tit. de inquiſit. quæſt. 10. in princ. Si tamen ciuiliter ad rem furtiuam, ſiue eius precium conſequendum agatur hoc fieri poteſt, vſque ad trigeſimum annum: Omnes enim actiones ciuiles, quæ ex crimine deſcendunt vſque ad trigeſimum annum durant, vt teſtatur Igneus in l. In cognitione num. 183. ff. ad Syllan. quem loco citato refert Iul. Clar. vbi, verſ. Vnum tamen ſcias, dicit hæc crimina præſcripta alia crimina non præſcripta aggrauare, idque pluribus comprobat auctoritatibus.

81 Si autem non ſunt elapſi anni viginti, ſed, verbi gratia, duodecim, aut quindecim, eadem ratione, dicendum eſt pœnam eſſe minuendã: nam ſi per lapſum totius temporis præſcriptionis in totum tollitur, cõſentaneum eſt, vt per lapſum partis illius in parte tollatur. l. Si diutino tempore, ff. de pœn. & ibi gl. Bar. & Alber. Abb. in c. Cum habemus de eo, qui dux. in vx quam pol. per adult. Paris de Put. in tract. ſynd. verſic. Pœna, num. 20. Sal. in l. Seruus, num. 9. C. ad legem Iul. de vi publ. Anchar. conſ. 79. Hippol. de Marſil. ſingul. 323. Diuturnitas, & ſing. 454. Curſus temporis, Ant. Scappius in tract. iuris non ſcripti, lib. 5. cap. 5. num. 8. Sal. in l. Seruos, colum. 2. C. ad legem Iul. de vi, Tiraq. de pœnis temper. cauſ. 29. Iul. Clar. in prac. crim. q. 60. ver. Præterea poteſt reus, Didac. lib. 2. reſolut. c. 9. num. 2. Gomez. c. 1. delict. num. 8. & in l. 76. Tauri, num. 6. Afflic. deciſ. 277. Illuſtriſſimus Frinac. in dicta q. 10. numero 84. & ſequ. vbi in fine dictæ quæſtionis dicit hoc verum eſſe, dummodo delinquens a tempore delicti citra bonam, & laudatam vitam traduxerit, vt ibi per eum.

82 Quid autem iuris eſt ſi pendente accuſatione furti reus moriatur? non

non eſt dubium generatim crimen, cum pœna per mortem rei extingui,& accuſationem finiri l. Ex iudiciorum,ff.de accuſat. & l. Defuncto,ff.de publ.iud.& l.ſi Si pœna, ff.de pœn. vbi ratio legis adducitur, quia, inquit, pœna conſtituitur in emendationem hominum, quæ mortuo eo,in quem conſtituitur,deſinit l. Vnica, ff. Si pend. appell. mors inter.l.3.C eod.tit.& l.fin.C.de iure fiſci, lib. 10.& in l.1. ff.de priu.del.in hunc modum ſcriptum eſt; Ciuilis conſtitutio eſt pœnalibus actionibus hæredes non teneri, nec cæteros quidem ſucceſſores: idcirco nec furti conueniri poſſunt & l fin. ff.ad l.Iul.maieſtat. inquit: Is qui in reatu decedit, integri ſtatus decedit, extinguitur enim crimen mortalitate,& de hoc agitur in toto tit. C. Si reus, vel accuſator mort. fuer.& præſertim in l.Si is,& in materia noſtra furti tradit Roman. in ſing.303.Pendente accuſatione de furto.Cagnol.in l.Pupillum qui,§. In hærede,poſt num.4.ff.de reg. iur. Plaza lib.1. Epitom. delict. c.38. num.2,Iul.Clar.in pract.crim.q.51.ver.Quæro nunc,vbi dicit,in omnibus caſibus in quibus pœna amiſſionis bonorum eſt impoſita a lege,ipſo iure,poſſe etiã mortuo delinquente de eo crimine tractari contra hæredes,ad effectum confiſcationis bonorum, ſi tamen ante mortem ſecuta fuerit condemnatio.Sed quando reus fuit condemnatus,& a ſententia appellauit,& pendente appellatione è vita deceſſit,quid iuris ſit,vide quæ ſcripſit Iul.Clar.in pract.crim.q.94.ver. Sed pone,vbi agit,quid ſit dicendum de bonorum confiſcatione iam per ſententiam facta,ſed per appellationem ſuſpenſa. Sed quoniam hæc materia poſt alios fuit accuratiſſimè explicata a M. Anton. Peregrino Preclariſſimo Iuriſconſulto in tit. 5. lib.4.de iure fiſci, ideo ad eum lectorem remitto, vt inde multa præclara deſumat, & non prætermittat etiam quæ ſcripſit in hac materia Farinac. in praxi.crim.ti.de Inquiſit. q.decima,num.treteſimo ſexto.& ſequ.& in hoc Dominio obſeruatur,vt, ſecuta morte rei, nullã fiat condemnatio, nec condemnationi exactio, non ſolùm ab hæredibus condemnati, ſed nec etiam ab eorum fideiuſſoribus, prout in Excellentiſſimo criminali Conſilio X L. virorum ſæpe Venetijs iudicatum fuit.

83 Si autem hæres,& ſucceſſor defuncti rei vellet per iudicem declarari illum furtum non commiſiſſe,ad tollendam infamiam, quá eius memoria afficeretur,tenetur iudex ſuper hoc declarare,l. Filio, §. Seia, ff. de adim.leg.Bal.in l.Vnica,colum.2.C.Ne ex del.defunc.& Peregr.loco citato,num.35.Aug.de Arimino in add.ad Ang.de malef.in verbo,Qui dominus iudex,num.47. Gigas in tract. Qual. in crim. læſæ maieſtat. proced. q. 28. in fine. Nicol. Pignolat.in Rom.ſing. 303.

48 Sed

84 Sed quod magis eſt notandum, in hoc furti crimine ſpeciale eſt, propter furtorum frequentiam, ad rem furtiuam repetendam, vel, ea non extante, ad illius precium conſequendum, vt etiam aduerſus furis hæredem detur condictio furtiua, quamuis nihil de re furtiua ad ipſum hæredem peruenerit, & quamuis etiam cum fure defuncto lis non conteſtata fuerit, l. Si pro fure, §. 1. & l. In re furtiua, in princ. ff. de cond. furt. Inſt. de obl. quæ ex del. naſcun. §. fin & ibi gl. & Doct. Negu ſan. de pignor. in 4 membro 2. par. princ. num. 124. verſ. Quæ nota. Capra, concluſ. 67. num. 25. Duen. reg. 13. in 9. fallent. Sebaſt. Med in tract. Mors omnia ſoluit, par. 2. concluſ. 32. num. 91. Gomez, c. 1. delicti. de delictis, nu. 85. prope finem, Franc. Vaſqu. controuer. Illuſtr. lib. 3. c. 96. num. 24. Farinac. In praxi, in crim. tit. de Inquiſit. quæſt. decima, numero 72.

85 Sed iam me tempus admonet, vt huic operi finem imponam: cum igitur, & diu primum in foro cauſas agendo, & poſtea etiam in huius Sereniſſimi Veneti Dominij vrbibus iudicando re ipſa cognouiſſem nullum crimen frequentius committi rerum alienatum contrectatione, ac vſurpatione, & de hac re pauca viderem a Doctoribus noſtris fuiſſe conſcripta, vt huic malo occurrerem, & pro viribus furum fraudes detegendo, illorumque pœnas recenſendo peſſimum hoc ſcelus reprimerem, quantum ocij furtiuis quibuſdam horis occupationibus meis ſuffurari potui, in hoc furtorum opere inuigilaui; quam quidem prouinciam licet a principio ſuſceperim, vt mihi tantummodo prodeſſem, meliuſque ea intelligerem, quæ quotidie, aut in patrocinijs exercendis, aut in ſententijs ferendis occurrebant, vel ſi vnquam labor iſte meus in adſpectum hominum eſſet proditurus, id ſero fieret, & niſi poſtquam eum in nonum, vt ait Poeta, annum preſſiſſem: tamen cum non ſemel intellexerim mihi Iuriſconſulto vitio verti, quòd præteritis annis non Latinum aliquod opus legale, ſed Italicam Taruiſinam Hiſtoriam ediderim, malui illud mihi fortaſſe accidere, quod idem Vates in Poetica ait:

Carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non caſtigauit ad vnguem.

Quàm vt hiſce curioſis cenſoribus non ſatisfacerem, illiſque re ipſa oſtenderem, me non integrum tempus hiſtorijs impendiſſe, quamuis mihi non ſit pœnitendum hiſtorico ſtudio interdum vacaſſe, cum mea Hiſtoria in Principum, ac doctiſſimorum virorum manibus perſæpe verſetur, ſed legales etiam libros peruolutando, & aliquid exarando,

do in hoc etiam Iuriſprudentiæ ſtudio inſudaſſe, & iccirco licet in hoc Vicentino Vicariatu ſummis deſtineat occupationibus hunc furtorum librum properãter edere cogor, vt meorum ſtudiorum rationem illis reddam, qui ſua negligentes, acri cenſura aliena perſcrutantur. quamuis ignorare nõ debuiſſent, nihil legale ſtudium ab hiſtoriarum cognitione abhorrere, quid enim aliud eſt hæc noſtra ciuilis ſcientia, quàm actiuæ Philoſophiæ pars, cuius item Hiſtoria praxis appellari poteſt: cum illa præcepta, quæ, ſiue ad mores hominum rectè conformandos, ſiue ad rem familiarem optimè regendam, ſiue ad ipſam Rempub. ſapienter moderandam, a Phyloſophis traduntur apud Hiſtoricos experientia ac vſu comprobata legantur. quamobrem mirandum non eſt complures præclariſſimos viros non minus in Hiſtoriæ, quàm in iuris ciuilis cognitione floruiſſe, & de vtraque diſciplina rectè ſcripſiſſe, inter quos connumerantur M. Terentius Cato, Cœlius Antipater, Maſſurius Sabinus, qui etiam, vt A. Gellius teſtatur, præclarum furtorum opus compoſuit, quod temporum iniuria deſideratur, Franciſcus Guicciardinus ſummus Hiſtoricus Iuriſconſultus eximius fuit, Bartholomæus quoque Brixienſis Iuris Commentarium, & temporum Hiſtoriam conſcripſit. Riualius celebris Iuriſconſultus fuit Galliæ Allobrogum Hiſtoriæ inſignis Auctor, Torellus Sarayna Veronenſium Hiſtoriam fecit, Ioan. Candidus Foroiulienſium, Andreas Nicolius Rhodiginorum, & denique ego Taruiſinorum, qui in gratiam, & commodum veſtrum, legalis ſcientiæ ſtudioſi, hos meos labores auſpicatò, bonoque omine in lucem prodire volui, quos læta fronte accipite, & Dijs, hominibuſque bene approbantibus maiora expectate. Valete. Kalend. Octobris. M. D. IC.

FINIS.

ERRATA GRAVIORA SIC CORRIGENDA,

Prior numerus indicat folium,
ſecundus lineam.

Venditio, Vendic. 17.25. *lind, aliud.* 19.22. *Cuſtodie, cuſtode.* 22.33. *ſihe, ne.* 40.28. *nominus, non minus.* 46.15. *iornal. iu. col.* 4. *num.* 73.34. *ſurabda, abſurda.* 81.37. *non teneri, teneri,* 143.32. *accidit teneri, accidit, iuramentum ſufficere.* 143.33. *ſacrilegũ, ſacrilegi.* 189.3. *Suburbibum, ſuburbium.* 192.12. *uim, uis.* 195.35. *relatus, relatum.* 197.33. *debent, delent.* 200.15. *Pontifero, Pomifero.* 217 16. *Flauo, Flacco.* 224.26. *delsquit, delinquit.* 231.32. *penites, penitus.* 236.10. *conſil. concl.* 270.15. *ſubiculo, cubiculo.* 276.25. *perlectuntur, plectuntur.* 299.2. *ſcirent, ſcient.* 309.16. *forte, fonte.* 327.21. *ne dolo, de dolo.* 327.31. *mari, muri.* 337.23. *Que, qui.* 341.33. *& ac, ac.* 349.33. *qua à Tiraq. qua cum à Tiraq.* 360.1. *facti, fati.* 360.32 *ſoliciti, ſolicitus.* 364.11.

Fidem facimus, & atteſtamur Nos Magiſter F. Hieronymus è Capugnano Bononienſis, Inquiſitor Vicentiæ Ordinis Prædicatorum, qualiter vidimus, & approbauimus, vt imprimeretur, *Librum de Furtis* Illuſtr. & Excellentiſſ. I. V. D. D. Ioannis Bonifacij. In quorum Fidem, &c.

Dat. Vicentiæ in ædibus noſtris, die 20. Septembris. M. D. IC.

Ita eſt

Fr. Hieronymus qui ſupra.

INDEX ALPHABETICVS

RERVM NOTABILIVM EORVM,

quæ in hoc Opere cõntinentur.

Prior numerus ſolium deſignat, ſecundus Paragraphi.

A

ABigei qui ſint, & de crimine abigeatus. 226.22. & ſeq.
Abſens vnde dictus, & cur furioſo æqui paretur. 361.129.
Abſtemij nõ poſſunt promoueri ad ſacros ordines. 365. 145.
Acclamatio probat delictum commiſſum. 36.5.
Acclamatio quomodo probetur. 36.5.
Accuſator quilibet admittitur quando pœna applicatur fiſco. 295.14.
Actio bonorum raptorum pro quibus bonis competat. 10.nu.33.
Actio bonorum raptorum quibus competat, & contra quos. 10.nu.33.
Ædificantes in alienis fundis vi, aut clam, quomodo puniantur. 301.48.
Ædificatus, vel ſeminatus ſcienter in alieno fundo cedit ſolo. 302.53.
Ætas facit indicium 49.37.
Ætatum mores. 49.37.
Ætates an nunc ſint breuiores, quàm quondam fuerunt. 359.124.
Aggerum ruptores. 194.42.
Aggreſſorum viarum occiſores ab homicidio excuſantur. & maximo ſi armis reſiſtunt. 14.50.
Agricolæ probi, & religioſi eſſe debẽt. 215.3.
Agricolæ furaces. 215.3.
Agricolarum præſtigia. 216.6.
Agrius Argentarius 35.1.
Adoleſcentes potius per laſciuiã quàm per fraudem peccantes excuſandi. 51.38.
Armorum qualitas facit indiciũ. 63.51.
Aduocatorum veſtes. 66.53.
Aduocati precioſis veſtibus auram popularem aucupantur. 66. 53.
Alexander depoſuit in ſolis delubro pecuniam. 186.22.
Alex. Seuerus quomodo fures caſtigabat. 436.55.
Aliena res vendi poteſt. 141.99.
Amicitia ex ſimilitudine. 50.38.
Amicitia ęquiparatur ſanguinis coniunctioni. 51.38.
Amicitia Iudicis interdum pœna remit-

mit-

mittitur reo. 391.226.
Animalia quæ in bonis nullius ſunt capientium fiunt. 222.13.
& ab alio ſurripi nō debent. 224.18.
Animalia fera manſuefacta quando amplius noſtra eſſe non dicuntur. 225.18.
Animalia domeſtica noſtra ſūt. 225.19
Animalia quæ in agris reperiūtur damnum dare an ad domum, vel ad hoſpicium duci debeant. 226.25.
Animalia cuniungia non eſſe nutrienda. 16.58.
Anulorum aureorum ius quod eſſet, & quibus concedebatur. 178.75.76.
Antiochus voluit leges obſeruari etiā ſi ipſe contrariū mandaſſet. 209.104.
Antonius Riccobonus. 253.32.
Appellare eſt blanda oratione alterius pudicitiam attentare. 67.53
Aquæ furtum quomodo committatur. 195.43.
Aqua eſt publica. 195.43.
Arbiter honorarius qui dicatur. 171.46
Arbor non dicitur quæ radices non cōceperit. 219.8
Arborū occaſione variæ actiōnes dantur. 219.10.
Arborum furtum. 217.7.
Armenta panno rubro fugantes furti tenentur. 18.63.
Arnaldi de Tilla hiſtoria. 27.86.
Artes quæ ſordidæ, & quæ liberales. 171.47.
Arundines inter arbores poſitæ. 218.8.
Aſiatici luxurioſi. 45.32.
Aſtrologi. 298.33.& 34.
Attentatores delictorum vario modo plectuntur. 176.67.
Attrectare quid ſignificet. 110.8.
Auaritia eſt fons omnium malorum. 327.12.
Aucupium naturæ lege permiſſum. 222.14.
Aurium indicia. 94.126.
Auxiliator non punitur eadem pœna qua principalis, quando ille non punitur, ex legitimis probationibus 130.72.

B

Bannitorum bona an auferri poſſint. 343.71.73.76. & ſeq.
Bannita mulier non poteſt adulterari. 344.74.
Bannitus an poſſit veneno necari. 344.75.
Barbæ abraſionis pœna. 426.23
Barratariç crimen. 23.85 86.
Bellum gerere licet pro recuperatione bonorum ſuorum. 334.29.
Bellum quodā eſſe iuſtum, & quodam iniuſtum. 342.68.
Bellorum tria genera offenſiua, defenſiua, punitiuā. 342.69.
Bellum iuſtum vt ſit quæ requirantur. 342.70.
Bernardinus Beatus Iudæorum perſecutor. & Montium Pietatis auctor. 169.39.
Bibendum eſt interdum hilariter. 363.138. & maxime Poëtis, & militib. ibi. 139.
Bibendo Principes torquent aulicos. 364.141.
Bibere vſque ad trinam vincem licet. 365.146.
Bona fide rem emiſſe aſſerens, non tenetur bonam fidem probare: ſed qui contra bonam fidē negat malam fidem probat. 79.81.
Bona fides non ſolum præſumitur, ſed etiam ex coniecturis probatur 79.82.

C

Caccus cur iuuencas retrograde in ſpeluncam trahebat. 69.54.
Caccus fur. 28.89.
Cæſar Borgia. 101.130.
C. Lælius ſapiens appellatus. 29.89.
Caij Furnij Craſſini hiſtoria. 216.6.
Calumniator quis eſt. 19.67.
Calumniatorum pœna. 161.
Cambyſis exercitus ob ſacrilegium perijt. 187.23.
Cambiſis Regis memorabile factum ad Iudicum iniuſtitiā coercendam. 208.104.

Cam-

Campani ſemper ſuperbi. 45. 32.
Canes indicant fures,& plura de canib. 221. 12.
Capti à piratis an liberi remaneant. 14.53.& 54.
Capri in bello ciuili non efficiuntur ſerui. 15.56.
Capturam furis prohibens præſumitur fur. 87.111.
Carboniani edicti ius. 256.45.
Carceris priuati crimen. 137.87.
Carceris cuſtos ad quæ teneatur.284.80
Cardinales poſſunt habere priuatum carcerem. 137.87.
Caroli V. Imp. inſigne. 137.67.
Carucarum vſus. 65.53.
Caſtrantur etiam fœminæ. 237.61.
Caſtrata animalia quæ morboſa dicantur. 230.34. & 35.
Caſtrati qui ſint. 231.38.
Caſtrantium ſe ipſos delictum. 231.42. & 58.
Canſtrantium alios pœna. 235.53.
Caſtrari qui ſe permittunt quomodo puniantur. 236.56.
Caſus animalium qui dicantur. 277.49.
Caſus fortuitus non obligat aliquem 277.50.
Caſum fortuitum qui allegat probare debet. 277.51.
Caſus furtuitus quando proprio iuramento probetur. 277.52.
Caupo an teneatur ſi claues cameræ tradidit hoſpiti. 274.34.
Caupones etiam ſignis hoſpites inuitant 269.18.
Caupones furaciſſimũ genns. 270.22.
Cauponum familiares quando ſunt torquendi. 272.30.
Caupones non tenẽtur de furto alieno, quando illis hoſpites cuſtodiam non relinquunt, vel quando caupones proteſtantur, vt hoſpites cuſtodiant res ſuas. 276.45.
Caupones receptantes exules excuſantur 134.82.
Cautela ad eſcuſandũ furem. 401.10.
Celeritas in ambulando quid indicet. 95.125.
Ceſſio bonorum culo nudo lapidem percutiendo. 72.38.
Charondæ legem de praua conſuetudine. 50.38.
Chriſti corpus cur non fuit depoſitum de cruce ſine licẽtia Præſidis.7.nu.16
Circumcidere aliquem quando ſit pœnibile. 238.62.
Circuncidebantur Ægitij. 239.63.
Circumciſio cordis non carnis eſt facienda. 239.64.
Cingari fures,& eorum artes.389.22. & 223.
Circunſtantiæ aggrauant delictum 403.15.
Ciuitates aratro conduntur, & deſtruuntur. 395.241
Clandeſtina mala præſumuntur 79.83. & 84.
Clam factum probat contra facientem. 80.85.
Clam fieri quãdo dicatur.80.85.& ſeq.
Cliſtenes Athenienſis in tẽplo Iunonis Samiæ dotes filiarũ depoſuit.186.22.
Capilli criſpi quid indicent. 94.126.
Cognomina pariunt indicium, & quare. 100.129.
Colerici ſunt iracundi. 94.126.
Colonus, vel inquilinus, qui vſque ad ſententiam in detentione perſeuerat quomodo puniatur de iure. 301.47.
Columbæ, & de columbarijs plura 225.21
Commodatarius ad quæ teneatur. 281. 69.& ſeq.
Communio parit diſcordiam. 305.65.
Communia omnia ſunt ſecundum naturam. 415.2.& ſeq.
Competentia iudicis ſicut in ciuilib. eſt ratione contractus, ſic in criminalibus ratione delicti. 118.30.
Compilare quid ſibi velit. 111.13.
Coitus clandeſtinus dicitur furtum 4. num. 4.
Conatus quando puniatur. 124.49. & ſeq.
Concuſſionis crimen. 203.81.
Concuſſionis crimen quando committatur. 18.64.

Condemnatus in vno loco pro eodem crimine non eſt in alio loco puniendus. 121.35.
Condictione furtiua tenentur coniuges ad inuicem conſtante matrimonio. 378.185.
Conductor ad quę teneatur. 283.78.70.
Confeſſionis extraiudicialis indicium. 93.125.
Coniecturę vt probent debent eſſe probabiles. 41.21.
Conſilij definitio. 145.114.
Conſilium prįcedit delictum. 145.115.
Conſilium eſt voluntarium, eoque nemo cogitur. 145.116.
Conſiliũ neminem obligari quomodo intelligendum. 145.117.
Conſilium preſtarę quando quis dicatur. 150.131.
Cõſuetndinis prauę dabatur actio apud Thurios. 50.38.
Conſulens delictum quando teneatur. 145.118. & ſeq. & quando non. 149.127.
Conſulens delictum quomodo conſiliũ reuocare poſſit. 148.126.
Conſulens an dicatur opem, vel auxilium preſtare. 149.128.
Conſultus quomodo cognoſci poſſit an ſine cõſilio erat facturus. 149.129. & 130.
Contractus quid ſignificet. 109.3.
Contractus ex conuentione partium legem accipiunt. 277.46.
Contrahere quid ſignificet. 108.2.
Contrariorum eadem eſt diſciplina. 8. num. 27.
Contrectatio quid ſit. 108.2. & 3.
Contrectatio eſt in furto neceſſaria. 108. 1.
Contrectatione rei furtiuę an quis poſſit in aliena iuriſdictione puniri. 112. 16. & ſeq.
Conuerſationis indicium. 50.38.
Corda hominum prudentib. nota ſunt per indicia. 40.17.
Coſcinomantia. 102.130.
Contumacia rei an pariat indicium. 88.113.
Clam qui faciat. 301.50.
Clarigatio, quomodo fiebat. 337.43.
Clepo verbum quod ſignificet. 15.58.
Cneus Plancus Prætor Rom. 29.83.
Cœli temperiem nõ ſolum corpori, ſed etiam animo plurimum prodeſſe. 45.32.
Corporę vitiati cur à ſacerdotio reiecti 97.126.
Cratetis dictum in negligentes filios ſuos. 49.35.
Creditores interdum creditum diſſimulantes illud conſequuntur. 25.83.
Creditor per conditionem ob turpem cauſam poteſt repetere quod prauo debitori remiſit, vt reſiduum crediti conſequeretur. 26.84.
Creditor timens debitorẽ ſibi debitum negaturum quib. cautelis ſibi conſulere poteſt. 123.46. & 47.
Creditor quomodo creditum poterit conſequi debitore exiſtente non ſoluendo. 124.48.
Creditor ob rem debitoris ſurreptam non habet furti actionem. 296.25.
Creditor qui propria auctoritate rem debitoris occupat efficitur infamis, & tertia parte bonorum mulctatur. 299.38.
Creditoribus alijs an quis debeat communicare quod à debitore fugiente abſtulit. 334.30.
Cretenſium laudes. 45.32.
Crudeles Iudices deteſtantur. 160.19.
Culpæ latę, leuis, & leuiſſimę definitio 278.55.56. & 57.
Cuſtodes alienarum rerum debent probare furtum, & ſine eorum culpa fuiſſe commiſſum. 274.35.36.
Cuſtodes tenẽtur etiam de negligentia 274.37.
Cuſtodes alienarum beſtiarum quomodo de iure diuino iuſtificabantur. 275.38.
Cuſtodes alienarum rerum noctu ſubtractarum poſſunt torqueri. 275.39.
Cuſtodes bonæ famę non tenentur probare furtum fuiſſe factũ ſine eorum culpa. 275.40.

Cuſtodes

Cuſtodes tenentur probare caſum fortuitum. 275.41.
Cuſtodes generatim tenentur de dolo, & lata culpa. 276.42.& 44.
Cuſtodes non tenentur ad impoſſibilia 276.43.& 48
Cyrus Perſarum rex nō permiſit regionem ſuam aſperam, & montuoſam inplanā, & mollē permutari. 46.32.

D

Damni appellatione venit furtum. 326.5.
Daniel quomodo apud Babilonios detexit nequitiam ſacerdotū Bel.70.54
Debitor ſuſpectus poteſt ante tempus capi, & cogi, vt caueat creditori. 24.80.
Debitorem eximens e carceribus, vel e manibus iuſtitiæ tenetur ad debitū 124.48.
Debitor fugitiuus à creditore capi poteſt. 136.86.
Debitor ſpeciei, vel generis ad quæ teneatur. 285.86.
Debitor rem ſuam creditori pigneratam ſurripiens furtum facit. 335.35.
Decimas non ſoluens, aut impediens illarum ſolutionem fur eſt. 293.4
Decoctores. 21.72.
Decoctio ſuccedit dolo, & infortunio. 21.73.
Decoctores quomodo ſunt tractandi. 23.76.
Decrepiti æquiparantur pupillis. 358. 119. 121. & 122. & repuераſcunt. 388.120.
Delicta alia eſſe facti permanentis, & alia facti tranſeuntis. 40.19.
Delicto obuiare an quis teneatur. 87. 110.
Delicta palam, an vero clam commiſſa grauius puniantur. 423.15.
Delicta geminata grauius puniri. 428. 28.& num.30.& ſeq. & atrocia dici. 428.29.
Demoſthenes argumētabatur Philippi Regis animum ex eius familiaribus 52.39.
Demoſthenes nimio corporis cultu notatus 66.53.
Democritus ob illius bonam phyſiognomiam Diagoram ſeruum emit. 96.126.
Dentium ſignis ruſticus fur quomodo conuictus fuerit. 62.50.
Depopulatores agrorum publicis latronibus æquiparati. 216.5.
Depoſiti nomine rem furtiuā recipiens 82.100.
Depoſitarius negans depoſitum furtum facit. 118.30.& 45.
Depoſitarius qui vtitur depoſito furtū facit. 266.1.
Depoſitarius ad quæ teneatur. 278.58. & ſeq.
Depoſitarius ex cauſa incendij, ruinæ, vel naufragij ſi negat depoſitum ad quæ teneatur. 287.98.
Deprehendi in furto turpiſſimum ſemper fuit. 8.nu.23.
Detenti à Turcis bello indicto an ſerui efficiantur. 15.55.
Detractores furibus æquiparati. 260.57
Detractores perinde ac fures ad reſtitutionem tenentur. 261.58.
Detractoribus de facto licet reſiſtere. 261. 59.
Detrectare quid ſignificet. 111. 15.
Diaboli excellentia. 101.131
Dido ab Iarba emit terram vbi arcem ædificauit. 313.86.
Diuinationes, & præſtigia an pariant indicium. 101.131.
Diuinare non eſt ſanæ mentis ſecundū Platonem. 103.131.
Diuiſiones agrorum propter publicā vtilitatem introductę fuerunt. 305. 65.
Diuiſionis beneficium. 392.128.
Diuites habent bonā præſumptionem pro ſe. 71. 57.
Doctor quomodo degradatur. 258 50.
Dolus, vt non præſtetur contrahentes conuenire non poſſunt. 277.47.
Doli definitio, 278.54.
Dolus quomodo præſumatur in furto. 327.14.

Domeſtici habent contra ſe indicium. 52.40.
Dominis quando factum ſeruorum imputatur. 52.39.
Dominus rerum furtiuarum non habet actionem contra inſtrumenta furis à tertio poſſeſſa. 343.72.
Dominus an reſarciri debeat ob furtum à minore commiſſum. 357.116.
Domini quomodo poſſint caſtigare ſeruos. 371.162.& ſeq.
Domus propria tutiſſimum perfugium 403.16. Qui alienam Domum contra voluntatem domini ingreditur tenetur iniuriarum.404.17. idem eſt in domo conducta: quid in hoſpitio,in naui,& in molendino.404.18.domus ſecreta non ſunt propalanda. 136.84. Domus debitoris creditor non ingrediatur. 299.37.
Donans eandem rem duobus punitur. 314.95.
Donatio alterius rei eſt furtum. 327.9. & 10.
Dormiens delinquens quomodo excuſatur. 367.155.
Dormientem offendens quomodo puniendus. 367.155.
Dotis dator ad quæ teneatur. 284.83.
Draco ſeueras leges ſcripſit Athenienſibus. 421.9.

E

EBrietas eſt furor Bachi,& vitiũ latiſſimum.362.135.eſt libidinis incitamentum 363.136. & cauſa accelerandę mortis. 363.137. Ebrij arcana patefaciunt.364. 140. Ebrietas quod peccatum ſit, & quis dicatur ebrius. 364. 142. Ebrietas crimen deterius furto. 364. 143. Ebrij quomodo puniendi. 144. Ebrioſi ſunt irregulares 365.145.Ebrietas peperit ſeruitutem 365.147. Et eſt omnium malorum fons 365.148.Ebrius an teſtari poſſit 365.149. Ebrietatem delicto excuſare.365. 150. Etiam à blaſphemia 366.151. Et à furto. 261. 152. Ebrietatis plures ſũt gradus.366.153.Ebrietate finita res furtiua reſtitui debet, ne ratum habebatur furtum.367.154. Ebrietas ſomnum parit. 367.155.
Eccleſiæ immunitate non gaudent latrones. 438.65. quid vero de furibus. 66.& 67.
Eccleſiarum immunitas quantum extra eccleſiam extendatur. 192.33.
Educationis vis, & plura de hac re. 48.35.
Eleemoſina ex bonis alienis damnatur. 330.23.
Elephanti colorem album reformidant 18.63.
Empedocles cur in ardentem proſiluit Ætnam. 62. 50.
Emphiteoticarius ad quæ teneatur.284 81.
Epitaphia poſſunt ſubtrahi, & de fide illis adhibenda. 194.40.
Emptores vituperant res emendas. 24. 81.
Emptor rei furtiuę quomodo cognoſcatur an ſcienter, vel ignoranter rem illam emerit. 79.83.fol.81.97.
Emptores rerum furtiuarum diſſimulantes ſcientiam furti. 83. 102.
Emptorum rerum furtiuarum ſcientia depræhenditur etiam ex qualitate rerum. 83.103.
Emptor præſumitur ſciuiſſe res emptas fuiſſe furtiuas ſi hoc facere conſueuit. 83.104.
Emptor rei furtiuæ illam ſine precio reſtituit. 139.92.
Emptor rei furtiuæ à ſe bona fide venditæ an poſſit ad precium conueniri 139.93.
Emptor rei furtiuæ bona fide ſi illam conſumpſit tenetur tantũmodo qu atenus factus eſt locupletior. 139.94.
Emptores rerum furtiuarum à latronibus ſiue ab hoſtibus, ac piratis non tenentur illas ſine precio reſtituere. 140.96.
Emptori rei furtiuæ quando precium ſit reſtituendum. 140.98.
Emptor ante rei traditionem non habet furti actionem. 296.24.

Emptor quis præferatur. 315.99.
Eridani innundationes. 195.42.
Erubeſcentiæ indicium, & de cauſa erubeſcentiæ. 91.122.
Euiratio apud antiquos erat maximum ſupplicium. 232.44.
Eunuchi qui ſint. 231.41.
Eunuchos inter Patricios non eſſe recipiendos. 232.45.
Eunuchorum opera qui vterentur. 232.46.
Eunuchi vt plurimum infames. 233.48.
Eunuchi ab Eccleſia eiecti. 233.49.
Eunuchorum laudes. 233.51.
Eunuchi teſtari poſſunt. 237.69.
Euribatus quomodo furabatur. 29.89.
Exactor pecuniæ alienæ ſine domini mandato fur eſt. 399.3. nec per ſubſequentem ratificationem excuſatur. 399.4.
Exiens e loco vbi furtum factum fuit habet contra ſe indicium. 70.55
Expeditionem rei anxiè procurãs redditur ſuſpectus. 86.109.
Expendens pecuniam eiuſdem formæ qua fuit ſubtracta habet contra ſe indicium. 72.59.
Expilare hæreditatem quid exprimat. 111.14.
Expilatores cur propriè fures non dicantur. 184.5.
Expilatæ hæred. crimen quando committatur. 184.7.
Expilatæ hæred. crimen quando intentatur. 184.8.
Expilatæ hæred. crimen contra quos non datur. 184.9.10.11.12.
Expilatorum hæreditatum pœna. 185.13.
Expilatores an comprehendantur appellatione furum. 185.15. & 16.
Expilatores propriæ qui ſunt. 185.17.

F

FAbri lignarij ſæpe fures. 56.40.
Fama probat delictum fuiſſe commiſſum. 35.3.
Fama mala producit indicium contra reum, & præſertim in eodem genere mali, & quare hoc accidat. 58.45.
Fama eſt indicium à delicto remotum. 58.45.
Fama frequens, & admodum vehemens an faciat indicium ad torturam. 58.45.
Fama eſt opinio, quæ de conditione, & moribus alicuius habetur. 59.45.
Fama bona eſt æſtimatio bonæ vitæ alicuius, & mala fama eſt æſtimatio malæ vitæ. 59.45.
Famam negligentes etiam à ſanctis viris reprehendi. 59.45.
Famæ, & honoris vſurpatores. 260.57.
Fidentinus Poeta fur. 249.25.
Fides preſertim à Principe eſt ſeruanda. 160.19.
Fides eſt fundamentũ Iuſtitiæ. 277.46.
Filius præſumitur ſimilis patri. 46.33.
Filij à parentibus degenerant. 47.33.
Filius arte carens non tenetur alere patrem. 49.35.
Filios habentes honoribus affecti. 236.57.
Fiſco aucto arguitur ciuica pauperies. 199.63.
Flagranti in crimine deprehenſus habet in leuioribus criminibus contra ſe plenam probationem. 61.49. debet tamen conſtitui, & illi notificari, vt ſuas faciat defenſiones, poteſt tamen illico torqueri ſi neget delictum ibi.
Fluminum innundationes. 194.42.
Flumina qui impediunt. 195.43.
Fluminibus vnuſquiſque vti poteſt. 196.46.
Flumina ſunt de regalibus Principis. 196.46.
Flumina quædam publica ſunt, quædã priuata. 197.48.
Fœminæ cur hominibus furaciores. 94.126.
Fœminarum eiulationes in funeribus prohibitæ. 193.38.
Fœminarum genus auariſſimum. 380.194.
Fœminarum calumnia reijcitur. 380.195.

Fœminæ in mares conuertuntur, & quo modo. 383.206.
Fœneratore. Vide in verbo Vſurarij.
Formicæ fabula. 215.4.
Fontes Sardiniæ ad furta detegenda. 9. num. 28.
Fractura indicat furtum. 37.7.
Fractura in furto aggrauat delictum. 404. 19.
Frater an poſſit fratrem minorem caſtigare. 371.160.
Fraus etiam cõiecturis probatur. 158.4.
Fraude non caret homo, vt piſcis ſpina. 158.5.
Fraus etiam nihil agendo committitur. 158. 6.
Fraus quando, & per quos fiat. 158.7.
Fraus vulpeculæ, vis leoni à Cic. æquiparatur. 158.8.
Fraus ſine pœna, pœna ſine fraude eſſe non poteſt. 158.9.
Fraus pro ipſo crimine. 158.10.
Fraus in delictis ſemper præſumitur, non in alijs rebus. 158.11.
Fraude furtum fuiſſe cõmiſſum an probare debeat agens actione furti. 158. 12.
Fraude furtum fit. 157.1.
Fraus vnde dicta ſit. 157.2.
Fraus non re ipſa, ſed ex conſilio intelligitur. 158.3.
Fraude creditorum alienans. 159.16.
Fraude acquirens. 159.17.
Fraude furem decipere an liceat. 159. 18.
Fuci æquiparati furibus. 71.56.
Fuga poſt furtum facit indicium contra fugientem. 88.114.
Fugæ relatio eſt facienda apud acta, vt de ea conſtet. 88.114.
Fuga quando faciat, & quando non faciat indicium contra fugientem. 89. 115.
Fuga ex carceribus apertis, vel fractis. 89. 115.
Fuga famuli domo in qua furtum factũ fuit 89. 117. & an faciat inditium ad torturam ibi. num. 118.
Fumi venditores quomodo puniantur. 210.108.
Furca vnde dicta fuerit. 6. num. 12.
Furcas propria auctoritate erigens incidit in crimẽ læſæ maieſtatis. 6. nu. 14.
Furca eſt ſignum iuriſdictionis. 6. nu. 14.
Furca debet erigi in loco publico, & ſi locus opportunus eſt priuatus illius dominus poteſt cogi ad illum vendendum. 6.15.
Furcifer quis dicebatur. fol. 6. num. 11.
Furioſis parcitur in delictis. 361.130.
Furor poſt delictum ſuperueniens facit pęnam temperare. 361.131.
Fur manifeſtus non fit per ſolam uiſionem quod furatus fuerit. 7.21.
Fur manifeſtus eſt etiã ille, qui ſignum, opem, vel conſilium furanti præſtat. 8. num. 22.
Fur an excuſetur dicens rem accepiſſe animo reſtituendi. 327.11.
Fur manifeſtus eſt qui deprehenditur in furto, & dicitur in admiſſo deprehenſus. 7. num. 17.
Fur manifeſtus à quo in furto deprehendi debeat. 7.18.
Fur manifeſtus in quo loco deprehendi debeat. 7. num. 19.
Fur manifeſtus an fiat per ſolam acclamationem. 7. num. 20.
Fur dicitur improbus, expilator improbior, & raptor improbiſſimus. 185.16
Fur manifeſtus cur magis puniebatur quam raptor. 11. num. 38.
Fur tortus ſuper vno furto quando poteſt etiam de alijs furtis interrogari. 78.79.
Fur quid confitetur plura furta commiſiſſe de quibus non apparet an illi ſit credendum. 78.80.
Fur nocturnus quando interfici poſſit. 409.32.
Fur diurnus quãdo occidi poſſit. 409.33
Fur ſemper eſt in mora. 9. num. 29.
Fur an ſit tutus ĩ Eccleſia 438.66. & 67.
Fur vnico iudicio ciuiliter, & criminaliter punitur. 138.89. & 91.
Fur ad bonorum reſtitutionẽ non condemnatur niſi prius puniatur quãdo criminaliter agitur. 138.90.

Fur

Fur quomodo deluſus fuerit. 390.224.

Fur quomodo de falſitate conuictus. 391.225.

Fur confugiens ad Eccleſiam cum re poteſt inde extrahi. 115.17.

Fur alibi detentus quando ad locum delicti eſt remittendus. 119.32.& 34

Fur pro tertio furto ſuſpendendus, quomodo intelligendum. 431.36.& ſeq.

Fur pro vnico magno furto an ſit ſuſpendendus 434.46.& 436.57.

Fur excuſatur ſi credebat dominum eſſe permiſſurum. 400.6. & in dubio non præſumitur permiſſurum. 8.

Fur ſi credebeat inuito domino furari, & tamen erat volens an ſit puniendus. 400.7.

Furantem non impediens quando teneatur. 75.69.

Furantis intentio quomodo comprobatur. 400.9.

Furem capere quis poſſit. 136.85.

Furem capiens, & eum ducens ad iudicem nō poteſt prætendere pœnam dupli, vel quadupli. 137.88.

Furem indicare an quis, & quando teneatur. 74.66.& ſeq. & quid de iure canonico. num.72.

Furis hæres an conditione furtiua conueniri poſſit. 140.95.

Fures quibus ſignis à Iudicibus notentur vt inter cæteros cognoſcantur. 97.127.

Fures dicuntur ſerui. 5.9.

Fures hodie quomodo puniātur, & præſertim in Domino Veneto. 6.num.13

Fures priuatorum furtorum in neruo, & in compendibus, fures publici in auro, atque in purpura ætatē agunt. 198.59.

Fures vuarum quomodo ſine cauſæ cognitione interdum puniantur. 62.49.

Furum inſtrumenta quæ ſint, & quod indicium faciant contra fure. 63.51.

Fures balnearij qui ſint, & de eorum pœna. 20.68.

Fures ſaccularij. 20.69.

Fures Directarij. 20.70.& 126.55.

Fures aliqui inſignes commemorantur. 28.89.

Furēm quæſitum ad mortē qui indicat ſit irregularis. 77.74.

Furē indicari quomodo debeat. 77.75.

Furum artes variæ. 388.220.

Furtiua ex re quod redigitur an furtiuum ſit. 442.76.77.& 79.

Furtiuæ res, vel earum precium an domini iuramēto liquidari poſſint. 141. 100.

Furtiua re nemo diu lætatur. 151.124.

Furtiuæ res an in aliena dono ſint perquirendæ. 135.83.

Furtiuæ res apud aliquem repertæ, quādo faciant contra eum indicium. fol.72.num.60.& ſeq.

Furtiuē fit quod clam fit. 4.num.3.

Furtum eſt licitum propter neceſſitatē 328.18. Quando piē res ſacræ ſubtrahuntur. 330.21. Qnando ſingulare bonum ex furto reſultat. 330.22. Quā do Chriſtiani a paganis ſurripiūtur. 161. Ob publicam vtilitatem propter excellentiam furis, aut propter illius merita. 331.24. Vt maius bonum ſequatur. 332.25. Vt maius malum euitetur. 332.26. In re illico peritura. 333.26. Ad tumultum euitandum. 333.27. Vel quando aufertur res debitoris ſui à quo ſubtrahens non poteſt ſatisfieri. 333.28. Vel ad rem ſuam recuperandam, ſeu eius æſtimationem. 333.29. Et in illis caſibus in quibus non datur repetitio indebitē ſoluti. 334.31. Et quando dominus rem ſuam aufert commodatario. 335.32. Vel ſi rem ſuam penes alium depoſitam aufert. 335.33. Vel ſi rem communem ſubtrahit. 335 36.& 37. Vel quæ iure naturali communia ſunt. 336.38. & quæ in littore maris inueniuntur. 336.39. Et feras beſtias. 336.40. Et pro repreſalijs. 336.42. Et pro vſu equi in itinere. 340.58. Et pro victu militum in iuſto bello. 340.59. Et quæ in iuſto bello capiuntur. 340.60. & 66. Hoſtibus etiam perpetuis, & infidelibus licet furari.

furari.340.61. Et hoſtium ſepulchra 341.62. Pyratæ impunè ſpoliantur. 341.63. Quidam banniti. 345.79. Transfugæ.346.80.Hæretici.346.82. Meretrices.346.83. Domino domus vbi aleis luditur impunè furari poteſt.346.86. Per iocum furari licet. 348.98. in rebus in mare iactatis, & habitis pro derelictis. 350. 99. & in rebus in incendio perituris.350. 100. Et in miſſilibus.351. 101. Et in re minima.351.102. & ſequ. & propter minorem ætatem furũ excuſatur furtum.353.106. & propter nimiam ætatem. 360. 127. & propter furorem. 360.128.& 130. & propter amorem. 362.134.propter ebrietatem.366.152 & propter ſomnum.367.155.Cum fit prȩter intentionem furandi.369.156

Furta quoque domeſtica ſunt impunita, & quæ filij faciunt parentibus ſuis.369.157.387.217. Et quæ mandato illorum committuntur, quibus parere eſt neceſſe. 373. 164. & ſequ. Nec contra vxorem proponitur actio furti ſoluto matrimonio. 377. 179. & vxor marito prodigo quomodo furari poſſit. 379.188. Et quæ furta iure permittente fiũt impunita ſunt. 387. 218. quæ manuum dexteritate. 287.219. Remiges in triremibus,quo modo impune furentur. 389. 221. Itẽ Cingari.222. Per amicitiam Iudicis interdum,eſt impunitum.391.226.Et ob furum multitudinem.391. 227. & ſeq.

Furta dicebantur omnia quȩ clam, & furtim fiebant. 4.num.4.

Furta pro inſidijs. 5.num.8.

Furta quædam eſſe manifeſta, & quædam nec manifeſta. 7.num.17.

Furta quomodo aquis in Sardinia detegebantur. 9.num.28.

Furta cur plures homines elato animo committunt. 28.89.

Furta ſcriptorum. 240.3.& ſeq.

Furta manuum dexteritate commiſſa. 287.219.

Furta nec manifeſta quæ ſint. 8. nu.26.

Furta apud plures populos impunita. 418.7.

Furta quomodo punita apud plures gentes. 420.9.

Furta à philoſophis deteſtata. 422.11.

Furta etiam bruta quædã perhoreſcunt 422.12.

Furta quomodo in legibus. XII.tabularum punita. 422.13. & quomodò à Prætoris æquitate.423.14. quomodo de iure codicis. 434. 47. quomodo apud Longebandos. 435.48. quomodo apud Venetos 435. 50. quomodo de iure canonico. 435.52.

Furta ad hoc vt plura eſſe dicãtur debẽt diuerſis tẽporib.facta fuiſſe. 430.35.

Furtorum frequentia aucta eſt furibus pœna. 428. 27.& 47.

Furtum quomodo propalandũ. 77.76.

Furtum attentatum quando ſit puniendum. 124.49.& ſeq.

Furtum à furuo dictum folio 4.num. 2 vel à fraude 5. num.6. vel à ferendo. 5.num.7. aut an verbo. græco φῶρας.

Furtim dicitur fieri quod ignorante domino fit. 4.num.3.

Furti manifeſti, & nec manifeſti diuiſio hodie locum non habet. 9. num.29.

Furti duȩ actiones condictio furtiua ciuilis,& actio furti criminalis.9.29.

Furtum ſcriptorum eſſe antiquiſſimum 250.24.

Furtum an fiat rerum immobilium 215.1.

Furtum frugum. 215.2.

Furtum fuiſſe ſibi factum cur interdum homines ſimulent. 36.5.

Furtum oblatum quod ſit. 26.59.

Furtum conceptum quid dicatur.17.59.

Furti prohibiti, & non exhibiti actiones abierũt in deſuetudinem, & quæ eſſent. 17.60.

Furta per lancem, & licium concepta quæ erant. 17.61.

Furta circulatorum cũ ſerpentibus cõmiſſa. 28.62.

Furti crimen,an per teſtes inabiles probetur. 41. 22.

Furti criminis probatio fit per teſtes etiam ſtatuto reſiſtente. 42.23.
Furtum non fit domino volenti. 399.1.
Furtum rei ruſticæ in legibus XII. tab. & in lege diuina punitum. 215.4.
Furtum, nec manifeſtum apud Lacedæmonios permiſſum, & manifeſtum punitum. 8.num.23.
Furtum pœna apud Locrenſes, 8.nu.24.
Furti inquiſitio valet licet incerta ſit res ſubtracta. 38.8.
Etiam ſi nomen rei, vel etiam nomen offenſi ignoretur. 38.9.
Furti probatio generalis non ſolum eſt neceſſaria, ſed oportet etiã comprobare tempore furti commiſſi rem furtiuam fuiſſe in loco in quo furtum factum fuit. 38.10.
Furtiuam rem interdum fuiſſe in loco commiſſi furti ſat eſt probare, vt furti agi poſſit. 38.11.
Furti in primis conſtare debet. 35.1.
Furti conſtat ex querela, & maxime ſi accuſator eſt bonæ famæ. 35.2.
Et per famam legitimè probatam in vicinia. 35.3.
Per ſtrepitũ in domo ſecutum. 36.4.
Per acclamationem ex loco commiſſi delicti. 36.5.
Per querimoniam domini rei ſubtractæ. 37.6.
Per fracturam. 37.7.
Furtum commiſſum ad ſeminandas diſcordias grauiter puniri. 427.24.
Furto an pax rumpatur. 427.25.
Furtum de iure communi pœna mortis non eſt impoſita. 428.26.
Furtum hominis quando fiat. 239.65. & 67.
Furtum pro adulterio, & coitu clandeſtino. 4. num.4.
Furti tenetur ille, qui equam ſuam alieno equo inuito domino ſubiecit. 5. num. 5.
Furtum dicitur quicquid fraude fit. 5. num.6.
Furti indicium ſi ſoli furi res furtiua profuit. 84.105.
Furtum an ſit graue delictum. 436.56.
Furti definitiones ſecundum Iuriſconſultos, Theologos, Canoniſtas, & Ciceronem. 411.
Furtum an naturali iure, an vero iure gentium damnatum ſit. 415.1. & 8.
Furtum cur eſt difficilis probationis. 39.13.
Furtum per coniecturas, & indicia probatur. 39.14.
niſi vbi ageret de vita hominis. 40.15.
nec vbi per ſtatutum requiritur probationes apertiſſimæ. 161.num.16.
Furtum dicitur caſus fortuitus. 277.53.
Furtum quod fit in incendio, ruina, & naufragio. 285.87.& ſequ.
Furtum à familia commiſſum. 287.99. & ſeq.
Furti, an ex officio procedi poſſit. 295.12.
Furti actio cui competat. 295.15.& ſeq.
Furti qui tenetur de eadem re an furti agere poſſit. 297.28.
Furtum fit animo lucri faciendi. 326.1.
Furtum non fit ſine affectu furandi. 326 2.& 3.
Furtum differt à damno. 326.4. & 6.
Furtũ venit appellatione damni. 326.5.
Furtum an faciat ille qui ſurripit alienã rem volente domino, cum tamen credat illum non conſentire. 159.13.
Furti actio infamat. 159.14.
Furtum non facit qui ſurripit bona quæ, ſua eſſe credebat. 159.15.
Furtum quo pax violatur grauiter puniri. 425.22.
Furtum tribus modis, & tribus legibus puniri. 436.54.
Furtum facit qui aliqua re vtitur ad vſũ non deſtinatum. 266.1.2.
Furta aduerſus nautam, cauponem, vel ſtabularium. 268.10.& ſeq. vbi plura de hac re.
Furtum facit qui aliena non reſtituit. 109.3.
Furtum committit qui in vſum non deſtinatum re alterius vtitur. 109.3.
Furti definitio ſecundum Ciceronem. 110.4.
Furti definitiones ſecundum A. Gellium.

lium. 110.7.& num.9.
Furtum non præſumitur cum diuulgatur. 111.12.
Furum odio permiſſum fuit, vt actio perſonalis daretur contra furem ad rem recuperandam. 9.num.30.
Furum pœnæ dupli, & quadrupli receſſerunt ab aula. 9.num.30.
Furtum fit propter auaritiam. 327.12.
Furtum præſumitur dum aliena contrectantur. 327.13.
Furtum an intelligatur commiſſum in re propria quã fur credebat alienam. 328.17.
Furtum cõmittur quotieſcunque res ſuo domino non redditur. 170.40.
Furtum propriæ rei non fit. 183.1
Furtum fit in re propria in qua alter habet aliquod ius.
Furtum committur in re cuius dominus ignoratur. 184.4
Furtum non fit in re carente domino.
Furti an hæres agere poſſit ob furtum factum anteq iam hæres eſſet. 184.8.
Fuſtigationis pœna. 426.23.

G

Gabellę defraudatio quando ex inuſitato tranſitu præſumatur. 60.47.
Galli ſtolidi, & aperti. 45.32.
Genus malum facit indicium. 46.33.
Genus, & Gens quid ſignificent. 47.33.
Graſſatores ſunt latronũ cognati. 13.48
Graſſatorum pœna. 13.48.
Graſſatura differt à rixa 13.48.
Graſſari qui dicantur. 13.49.
Graſſor, eſt verbum frequentatiuum à gradior deriuatum, & ſignificat progreſſionem ſiue incurſum. 13.49.
Graſſari etiam in bonam partem dicitur. 13.49.
Graſſatores proprie qui ſint. 13.49.
Gregorius Nazianzenus ex illius phyſiognomia agnouit Iuliani Imp. nequitiam. 96.126.
Griſogni hiſtoria contra Liguriẽ. 24.79.

H

Habitu in quo quis reperitur talis eſſe præſumitur. 386.215.
Harpago uerbum eſt idem quod rapio. 15.58.
Harpago nomen quid ſignificet. 16.58.
Harpię vnde dictę. 16.58.
Hedera eſt arbor ab hęrẽdo dicta, qua milites, & noui Poetæ coronabantur 218.8.
Hermaphroditi qui ſunt. 382.201. cur oriantur. 202. quomodo de hermaphroditis fabulati ſint Philoſophi 203. quomodo Poetæ. 204. illorum ortus aliquid portendunt. 383.205. an maſculi, vel fęminæ cenſendi ſint 385. 208. an in criminalibus, & in teſtamentis teſtes eſſe poſſint. 209 An illis ſit imponendum nomen maſculi vel fœminę. 210. & 211. An poſthumum hęredem inſtituere poſſint. 386. 212. an ſuccedant in feudo. 213. Ad ſacros ordines non promouentur. 214. quomodo puniẽdi. 215.
Hæres quando teneatur crimine ex pilatæ hęreditatis. 184.10.
Hæres qui falsò negat rem eſſe hæreditariam tanquam fur punitur in amiſſione Falcidię. 122.39.
Hæres ſubtrahens rem hæreditariam illius falcidia priuatur. 122.40.
Hæredi ſubtrahenti res hæreditarias, in rebus ſubtractis, petitio denegatur. 122.41. ſecus ẽ ſi ſubtractio factã ſit ante aditam hæreditatem. 161.43.
Hærmogenes mapparum fur celebris. 29.89.
Hæreditaria bona ſubrahentes quibus pœnis fuerint affecti. 122.44.
Heſiodi carmina. 150.134. 228.29
Hiſpani verſuti, callidi, & iactabundi. 45.32.
Hiſtoriæ an probent. 249.20.
Hiſtoriarum cognitio nõ abhorret à legali ſtudio. 446.85.
Hiſtoriographorum furta. 249.20.
Homo trium litterarum quis dicebatur fol. 5. num. 10.
Homo hominis dominum habere poteſt.

teſt. 239.66.
Homines in fœminas mutari fabuloſũ eſſe. 385.207.
Horatij Poetæ auctoritates fol.6.nu.11. 11.41.]24.81.]28.89.]46.33.]49.35.] 49.37.]54.40.]56.40.]62.50.] 69.54.] 91.120.] 91.121.] 92.122.] 110.5.] 110.6.] 111.13.] 191.33.] 193.38.] 195.42.]247.8.]215.4.]217.6.]218.8] 221.11.] 222.12.] 223.17.] 224.17] 232.45.]304.63.305.65.305.66.358. 121]358.122.] 363.138]139. & 140. 364.141.]377.178.]383.204.403.17.] 409.31]421.9.]422.100.]445.85.
Hortenſius nimio corporis cultu notatus. 66.53.
Hoſpes depones equum in ſtabulo, & illum nemini commendãs an habeat actionem. 269.17.
Hoſpes qui non commiſit bulgum cauponi non poteſt ſuo iuramento res ſubtractas liquidare. 270.23. ſed alijs probationibus id faciet. 271.26.
Hoſpes qui conſignauit bulgam cauponi poteſt ſuo iuramento furtiuas res comprobare. 270.24.
Hoſpes cui bulga reſignata à caupone reſtituitur poteſt iuramento res furtiuas æſtimare. 271.25.
Hoſpes non tenetur ſingulas res cauponi conſignare 272.27.
Hoſpiti contra cauponem ad res ſubtractas liquidandas cur iuramentum non defertur. 144.111.
Hoſpitibus contra caupones ad comprobandum res ſubtractas in ſubſidium defertur iuramentum. 272.28.
Hoſpitibus quando iuramentum denegatur contra caupones, conceditur probatio etiã minus idonea. 272.29.
Hoſtes qui ſint. 341.65.

I

IAcere dicuntur non ſolum res animatę ſed etiam inanimatæ. 111.11.
Ignobiles ſuperbos eſſe. 52.39.
Imagines proditorum patrię quomodo pingantur, & quomodo puniantur eorum deſtructores. 259.54.
Imitatio ſcriptorum. 240.4.& 5.
Impoſſibili dato in eſſe nullum ſequitur contingens. 44.30.
Impoſtores qui ſint. 20.71.
Impoſtura quæ dicatur. 316.104.
Impuberes qui dicantur. 354.108.
Impuberes quæ delicta committant. 354.108.
Et quando pro furto teneantur. 109.
Et mitius puniuntur. 355.109. & ſeq.
Incendiarij dolo, vel culpa, vel caſu ad quæ teneantur. 287.95.& ſeq.
Indicia ſunt in ſua ſpecie conſideranda 96.126.
Indicijs, & coniecturis illa probantur, quæ apertè probari non poſſunt. 228 28.
Indicijs, & coniecturis non ſolum furtum, ſed etiam alia delicta ſua natura obſcura probantur. 40.18.
Indicia, & coniecturæ faciunt probationem cum cęteræ probationes deficiunt. 41.20.
Indicia habentur pro euidenti probatione quando coniecturalis probatio per indicia admittitur. 42.24.
Indiciorũm materia eſt arbitraria. 42. 25.
Indicia quædam ad inquirendum, & ad capturam, quædam ad formandam, & tranſmittendam inquiſitionem, quædam ad torturam, & quædam ad condemnandum. 43.26.
Indicia quædam ſunt propinqua, & quædam remota. 43.26.
Indicijs multi innocentes fuerunt damnati. 44.30.
Infamiam irrogat actio furti, non condictio furtiua. 298.30.
Infantes qui ſint, & vnde dicti. 353.106
Infantes qui filij Principum dicantur. 353.106.
Infans nec naturaliter obligatur. 353. 106.
Infirmitas corporis non arguit animi imbecillitatem. 357.118.
Ingerens ſe vbi non eſt vocatus habet contra ſe indicium. 85.109.
Inimici noſtri præſumuntur qui noſtra

bona

bona auferunt. 399.5.
Inimicitia an pariat indicium furti 85. 108.
Inimicitia contrahitur per ablationem rerum noſtrarum. 85.108.
Iniuriarũ actione tenetur qui aliquem furem appellat. 298.32.
Irregularitas.
Irregularitem contrahit ſacerdos qui occidit latronem. 410. 36. & furem. etiam pro defenſione rerum ſuarum. 140.37. quando ſacerdos ob indicandum furem fiat irregularis. 410.38. & quando ſacerdos per ratihabitionem incidat in irregularitatem. 410. 39. & ſeq.
Inſanis delinquentibus parcitur. 361. 132.
Inſania quomodo probetur. 362.133.
Inſignia aliena quãdo vſurpantur. 258. 49.
Inſignia alicuius degnitatis nõ poſſunt geſtari ab illo, qui non eſt in illa dignitate. 258.50.
Inſignia Principum quando poſſunt à priuatis aſſumi. 259.51.
Inſignia proditorum patrię deſtrui debent. 259.54.
Iſidorus Hiſpalen. Epiſcop. ex Mahometis facie illum peſtem eccleſiæ prę dixit. 97.126.
Intentio, & mens delinquentis eſt inſpicienda. 437.58.
Intellectus §. Præterea Inſtit. de oblig. quę ex del. naſc. 81.98.
Inuaſores rerum ſtabilium fures ſunt. 198.35.
Inuaſores bonorum debitorum ſuorum amittunt creditum ſuum. 299.36.
Inuadens rem ſuam illam amittit, alienam etiam ad æſtimationem illius condemnatur. 300.44.
Idem eſt in põ. ſſione vacante. 301.45
ſed hoc non practicatur. 301.46.
Inuentores rerum alienarum eas reſtituere tenentur. 150.122. vel eorum precium. 161. num. 133.
Inuentores alienarum rerum an pro inuentione aliquid conſequi poſſint. 150.134.
Inuentores quando res iuuentas retinere poſſunt. 151.135.
Inuentarium prætermiſſum ab hærede arguit furtum. 84. 106.
Inuentarium rectè factum pręſumitur. 85, 107.
Iudæi, & eorum vſuræ deteſtantur. 169. 39.
Iudæi in Veneto Dominio biretum crocei coloris geſtant, grauiter puniuntur ſi ſe cum Chriſtianis fœminis immiſcent, non poſſunt docere ſcientias, nec ſtabilia emere, ſed medicinam tantum exercere. 170.39.
Iudeorum priuilegia mutuandi ſuper rebus furtiuis. 72.61.
Iudex an poſt ſententiam poſſit munus oblatum accipere. 204.88.
Iudex non poteſt pecuniam accipere, vt iuſtam ferat ſententiam. 204.90.
Iudex punitur ſi pecuniam accipit, vt iniuſtam ſententiam ferat, quamuis non ferat. 204.91.
Iudex quando debet ex ſe veritatem inueſtigare. 227.28.
Iudex quid facere debeat vt primum intellexerit aliquem decoxiſſe. 22.75
Iudex corruptus, an illum corrumpens, quis eorum magis peccat. 210.106.
Iudex latro latrunculos proſequendo an peccet. 210.107.
Iudex qui in officio deliquit, ad locum delicti debet remitti ibi puniendus. 209.102.
Iudex maleficiorum in conſequentiam criminis moti termini cognoſcit, & de finibus. 313.87.
Iudices miſericordes eſſe debent. 161. 19.
Iudices non debent officia emere. 208. 99.
Iudicum furta. 202.80. & ſeq.
Iudicum iuramentum. 209. 103.
Iudices iniuſti varijs pœnis puniti. 210. 105.
Iudicum baratariam committentium pœna. 205.91.
Iudices in Venet. Dominio non accipiunt

piunt munera. 205.92.
Iudices quibus eſt definitum certum ſalariū non poſſunt aliquid amplius accipere. 205.93.
Iudices munera reijciant. 205.94.
Iudices vltra debitum ſalarium aliquid accipientes ſeuerè puniuntur. 207. 98.& num.104.
Iudices noſtri temporis an poſſint Xenia accipere. 208.98.
Iudicis honorarium, omni iure eſt debitum. 202. 80. & 81.
Iudicis congruum ſalarium quod ſit. 202.80.
Iudex debet ſuo ſalario eſſe contentus. 202. 81.
Iudicum auaritiam Lex Iul. repetund. cohercet. 203.83.
Iudex non ſolum pecunia, ſed quacunque etiam alia re corrumpitur. 203. 84.
Iudex à quibus munera accipere poteſt 203.87.
Iudices non reſpiciunt Aduocatorum ſubtilitates. 433.41.
Iumentorum dominos multis modis cognoſci. 228.29.& ſeq.
Iuntatores, vt aiunt, qui dicantur. 20.71
Iuramento quando res ſubtractæ liquidantur, & quando non. 141.100. & ſeq.& num.109.
Iuramentum in litem non facile præſtādum. 273.31.
Iuramentum in litem non defertur in criminalibus dum agitur ad pœnam. 273.32.
Iuramentum in litem præſtitum in ciuilibus facit indicium in criminalibus. 273.33.
Iuramentum in litem eſt triplex. 273.73
Ius ſtatus eſt lex expedit. 200.64.
Iuuenalis citatus 13.49.] 22.73.48.35.] 50.38.] 219.60.

L

LArgiri ex alieno eſt ſpecies furti. 266.4.
Laruati habent contra ſe indicium, & ibi plura de laruis, & laruatis. 64. 53. & 67.53.
Latro an vbique puniri poſſit. 121.37.
Latronē inuenire qui promittit, ad quæ teneatur. 8.num.25.
Latro eſt qui violenter furatur 11.41.
Latrones pro lateronibus. 12.42.
Latrones pro venatoribus. 12.43.
Latrones poſſunt impune occidi. 410. 35.& pœna capitis afficiūtur 425.19 an eorum Aduocati admittantur. 425.20. facile torquentur. 425.21.
Latrunculus qui pauca abripit. 12.44.
Latrunculorum ludus. 12.45.
Latrunculator eſt Iudex maleficiorum. 13.46.
Laurentij Medices furtum. 259.52.
Lauerna furum Dea. 221.11.
Lazarus Bayfius ſcripſit de re veſtiaria. 68. 53.
Legata non minuuntur per expilationem hæreditatis. 185.14.
Legatorum actio denegatur ei, qui de hereditate aliquid ſubtraxit, in rebus ſubtractis tantum. 122.41.
Legatarius propria auctoritate rem legatam capiens illam amittit. 199.39. Niſi teſtator id ei conceſſiſſet. nu. 40. A vi tamen abſtineat. num.41.
Legatus à latronibus ſpoliatus an debeat à Principe reſarciri. 13.47.
Leges æquiparatæ aranearum telis, & etiam fortiſſimis retibus. 199.61.
Leges eſſe obſeruandas. 209.104.
Legiſtarum furta. 250.25.& 26.
Legiſtæ quando credatur. 251.27.
Legum mutatio non facile facienda, nec legum correctio facile eſt admittenda. 408.30.
Legum ſeruatores Deo placent. 409.31.
Libertini per l. Viſceliam puniebantur qui tacita veritate permittebāt ſe admitti ad ea, quæ ad ingenuos pertinebant. 178.73.
Libertinus natalibus reſtitutus tanquā ingenuus reputatur. 178.74.
Libertini hodie conſequuntur ea quæ ingenuorum ſunt. 178.77.
Libri apochryphi. 252.30.& 31.

Liber

Liber de conſolatione falſo Ciceroni adſcriptus. 353.32.
Ligures montani, duri, atque agreſtes 45.32.
Liquidatio rerum furtiuarum domini iuramento fit. 141.100.
Liquidatio prædicta fit in quolibet genere damni, ac violentiæ. 142.102.
Et in cohęrede de reb. ſubtractis 161 num. 103.
Tanto magis ſi conſtat in indiuiduo de re ſubtracta. 161. 104.
Liquidatio precij fit ſecundum tempus furti commiſſi. 142.105.
Liquidatio rerum furtiuarum iuramento domini non fit ſimpliciter, ſed pre uia Iudicis taxatione. 142.106. & 107
Liquidatio prædicta non fit quando altera pars vellet contrarium probare. 134. 113.
Litterarum ſtudia parere immortalitatem. 249. 22.
Liuellarius qui in iudicio recuſat ſoluere penſionem inter fures connumeratur. 293.4.
Liuius an furto ſit redarguendus. 248. 19.
Loca ſuſpecta frequentans reditur ſuſpectus. 70.55.
Locus delicti eſt in delictis puniendis attendendus. 120.35.
Loca alterius vſurpantur. 260.55.
Loca publica occupare non licet. 196. 47.
Locator ad quæ teneatur. 283.78.79.
Locus facit indicium. 60.47.
& repertus in loco delicti habet cōtra ſe indicium. 60.48.
Locus aggraut delictum. 403.16. & 18.
Longobardorum lex contra fures. 435. 48. De moribus, & Regno in Italia Longobardorum. 49.
Ludus. Furtum fit impunitum domino domus in qua publicè homines aleis ludunt. 346. 85. & domus in fiſcum defertur. 346.86. Mutuans in ludo non poteſt repetere. 347.87. Occaſione ludi lis eſſe non poteſt. 347. 88. & occaſione ludi prohibita eſt tranſactio. 347.89. Luſor vendens in ludo non tenetur de euictione. 347.90. An vincens in ludo teneatnr ad reſtitutionem, & Ludos alios eſſe diuinos, alios humanos, alios diabolicos. 347. 91. Luſores eſſe criminoſos, & turpem vitam ducere. 347.92. Alearum ludus non eſt de ſui natura malus. 347. 94. In quibuſdam ludis ſortem dominari, in alijs ingenium, & in alijs vtrumque. 348. 95. Ludus alearum prohibitus etiam apud Venetos. 348. 96. Vincens in ludo quando reſtituere teneatur. 348. 97. Ludus latrunculorum etiam clericis permiſſu. 12. 45. Ludi in Eccleſijs prohibiti. 67.53.
Lux, & ſol. 406.25.
Lyſander quomodo ſe ipſum accuſauit. 387.219.

M

MAcrobuis fur. 248.18.
Mænia ciuitatis admotis ſcalis trāſcendere eſt hoſtile, & abhominandum. 64.52.
Mænia ciuitatis ſancta eſſe dicuntur. 294.41.
Magiſtri quomodo poſſunt caſtigare diſcipulos 371.161.
Maleficiorum Iudex in conſequentiam etiam ciuiliter cognoſcit. 297.26.
Maleficia damnata. 217.6.
Mancipia morboſa quæ dicantur, & de illa vendentibus. 230.36.
Mandans an teneatur vti mandatarius. 376.175.
M. Ant. Peregrinus. 317.106.
M. Ventedius Rom. Prætor. 29.89.
Maritæ ſunt arbores vit iferæ. 218.8.
Mandans in alia iuriſdictione fieri delictum an in loco mandati ſit puniendus. 122.38.
Mandatarius ad quæ teneatur. 183.75.
Manus arida an debeat amputari illi cui manus eſt amputanda. 219.9.
Marinis in vrbib. habitantes peſſimos eſſe. 45.32. & in nauib. educatos malos Platonis teſtimonio. 261.
Maritus tenetur actione rerum amoturum.

rum. 378.184.
Maritus quomodo poſſit caſtigare uxorē.379.189.& quomodo debeat.190
Martialis citatus. 12.45.]29.89]55.40.] 249.23.
Maſſurius Sabinus antiquus iur. conſ. ſcripſit librum de furtis. 16.59.
Mater non habet furti actionem pro filio ſurrepto. 240.68.
Matrimonia inter patres, & plebeios ſeparata ſunto. 48.34.
Melancholici ſunt triſtes, & graues. 94.126.
Membra proportionata bonam mētem, & e contra malam arguunt. 95.126.
Mendacium quando parit indicium, 92.123.
Medici ſtipendiati an poſſint aliquid amplius ab ægrotis accipere.305.93
Menſor falſum modum dicens. 171.44.
Mēſor quādo,& ad quæ tenetur.172.48
Menſor intelligitur in quacunque menſuratione. 172.49.
Menſuræ falſę crimen. 137.50.
Menti indicia. 95.126.
Mercatores ceſſantes,& latitātes.21.72
Mercatura eſt ars vilis. 23.76.
Mercaturam exercere turpe eſt. 23.76.
Mercatores, qui in mercatura fraudem admiſerunt non poſſunt vlterius mercaturam exercere. 23.77
Mercatores vendētes merces in locis tenebroſis. 24.81.
Mercurius Deus furtorum. 28.89.
Mercus indicat dominū iumēti.229.31.
Meretricum veſtes quales eſſe debeant 67.51.
Meretricib.quæ Venetijs prohibeantur 67.53.
Meretricibus an furari liceat. 346.83.
Meretrices an teſtari poſſint. 346.84.
Meum,& Tuum plura crimina produxerunt. 304.63.
Militibus nō licet inter ſe furāri.341.67
Minima non ſunt conſiderāda.331.102 434.44.& 45.
Monachi qui rebus communibus tamquam proprijs vtuntur furtū faciunt. 267.8.
Monetam forma publica ſibi ſignantes furtum committunt. 173.52.
Monetę falſę crimen. 174.54.
Monetę falſę fabricatores quomodo puniantur. 174.55.
Monetam ſui Principis falſificantes incidunt in crimen læſæ maieſt. & quid alieni Principis. 174.56.& 58
Monetam Imperatoris falſificātes comburuntur. 174.57.
Monetę falsę in crimine denegatur appellatio, & domus maleficij comburitur. 175.59.
Monetas abradētes, tondentes, aut alio modo minuentes grauiter puniuntur 175.60.
Monetarum tinctores. 175.61.
Monetas falſas ſciētes expendētes quomodo puniantur. 175.62. ignoranter excuſantur. 161.num.63.
Monetę falſę inſtrumenta faciunt indicium ad torturam. 176.64.
Monetę falſę fabricatoribus opem ferentes quomodo puniantur. 176.65.
Monetę falſę attentatores qua pœna plectantur. 176.66.& 67.
Monetę falſę materia à quibus tractata 177.68.
Monetarij quomodo apud Venetos puniti. 177.69.
Monialium violatores qua pœna afficiantur. 187.22.
Morte rei an pœna exſtinguatur, & quando. 443.82.& 83.
Morte reorum quæ delicta exiſtinguantur,& quæ non. 254.40.& 42.
Mulierum artes vt pulchriores videantur. 25.81.
Mulier pregnas quomodo probetur.255 44.
Mulier quomodo ſe tueatur quando accuſatur de partu ſuppoſito. 255.45.
Mulier in dubio mala præſumitur. 389. 193.& auara. 194.
Mulier in dubio honeſta creditur. 381. 196.& virgo exiſtimatur. 197.
Mulieris nōbilis teſtimoniū præfertur teſtimonio viri ignobilis 381.198.
Mulierum priuilegia. 381.199.

Mulier mitius punitur quam maſculus. 381.200.
Multitudo delinquens quomodo puniatur. 341.227.& ſeq.
Munera deteſtantur. 205.94.
Munerum tria genera manus, linguæ, & obſequij. 207.98.
Mutuatarius ad quæ teneatur. 182.74.

N

NArſetis Eunuchi laudes. 234.51.
Natio mala facit indicium. 45.32.
Nauigatio non impedienda. 195. 43. & ſeq.
Nauis clauum auferens pro omnibus rebus tenetur. 286.93.
Nautæ qui littora denia ſectantur teneātur de naufragio, & de depredatione. 60.47.
Neceſſitas excuſat à furto. 328.18.
Neceſſitatum multæ ſunt ſpecies. 329. 19.
Negociorum geſtor ad quæ teneatur. 284.83.
Nobilis quibus pœnis eſt afficiendus. 439.68.& ſeq.
Nomen turpe parit indicium. 98.128.
Nomen ſuum alieno operi imponere eſt ſpecies furti. 251.29.
Nomen bonum melius eſt quàm diuitiæ multæ. 59.45.
Nominum mutatores quandò, & quomodo puniantur. 26.86.
Nomina pulchra filijs imponenda, etiā ſi magno precio eſſent emenda. 161
Nomina quæ apud Rom. erant liberorum, & quæ ſeruorum. 99.128.
Nomina maiorum in familia conſeruanda. 161.
Nominum indicium eſſe leue. 161.
Nomine turpi appellatus cœteris paribus prius torquendus. 99.128.
Nomina ſubminiſtrat iocorum materiā 101.129.
Nominis mutatio licita. 101.130.
Notarius falsò in alieno teſtamento ſibi aliquid adſcribens punitur. 179.79
Notarij ſtipendiati non debent vlterius aliquid accipere. 205.93.
Nox. Nocturna clandeſtina dicuntur. 81.99. contra agentem de nocte præſumitur. & factum nocturnum eſt ſuſpectum. Teſtamentum nocturno tempore ſine luminibus conditum non ſubſiſtit. Tenebræ ad male agendum factæ ſunt. grauius puniuntur nocturna delicta, quàm diurna. 405. 21. In delictis nocturnis coniecturæ ſufficiunt. 405.22. Maſculus noctu repertus cum fœmina habet contra ſe indicium 405. 23. Nocturnum tempus facit indicium delicti ex propoſito commiſſi. 405. 24. Nox eſt ſcelerum ſecretaria. 406. 25. Nocturna ſacrificia prohibita. 406.26. Nocturnus fur quando necari poſſit. 407. 27.28.

O

OBſcuritatis duo genera. 40.18.
Oculorum indicia. 94.126.
Oculus eſt verum cordis nuncium, & ibi plura de oculis. 95. 126.
Officialis qui tempore ſui officij multa acquiſiuit, quomodo præſumatur acquiſiuiſſe. 200.67.
Opem ferentes delinquentibus quomodo puniantur. 127.62.& ſeq. 386.216
Oris indicia. 95.126.
Ouidij loca. 22.74.] 28.89.] 54.40.] 91.121.] 92.125.] 195. 43.] 221. 21.] 305.65.] 305.66.] 376.174.] 380.190.] 382. 201.] 428.27.

P

PAcem nō violat qui amore percitus rapit filiam illius cum quo pacem inierat. 327.8.
Palamedes falſis indicijs innocens fuit damnatus. 44.30.
Palloris indicium, & cur homines palleſcant. 91.122.
Parentum teſtimonium conferre ad mores filiorum comprobandos. 48.34.
Parricidij tenebantur illi qui rem ſacram, vel ſacro commendatam rapiebant. 186.22.
Partus animi ſuppoſiti. 251.30.
Partus ſuppoſiti crimen. 253.33.
Eſt publicum. 34. ex officio proceditur.

tur.36. Non præſcribitur.37. An mor te rei extinguatur. 255.41.
Partus ſuppoſiti materia à quibus tra-ctetur. 257.46.
Partum ſuppoſitum an mater, vel etiam filius ipſe reuelare teneantur.257.46.
Partu ſuppoſito tanquam vero hærede inſtituto, an teſtamentum ſubſiſtat. 255.43.
Patauini quomodo eorum fines in arſu-lo ſignatorio deſcripſerint. 386.67.
Pater quando poſſit agere contra filiũ. 369. 157. & 158.
Pater poteſt caſtigare filium ſuum.370. 159. ſed cum moderamine. 161.160.
Patria bona, vel mala facit indicium. 45.32.
Patrocinium Aduocatorum honorariũ, & etiam arbitrarium dicitur.171.46.
Pauper quando habet contra ſe furti indicium. 70.56.
Pauper qui multum expendit habet ma lam præſumptionem contra ſe.71.58
Pauperibus res furtiuæ erogandæ quã-do retineri poſſint. 151.136.& 137.
Pax in delictis quid operatur. 402.13.
Peculatus crimen. 198.57.
Peculatus definitio. 200.65.
Peculatus crimine qui teneantur. 200. 66. 67. 68.
Pedes furum quales. 95.126.
Pedum veſtigia, vide Veſtigium.
Peregrinantium priuilegia. 207.97.
Perſius citatus. 66.53.
Petrus Niger impoſtor. 21.71.
Pharnabazi ſuppoſitio. 387.219.
Philemon ex Hippocratis imagine eũ luxurioſum pronuntiauit. 96.126.
Phlegnatici ſunt pigri, & ſomnolenti. 94.126.
Phyſiognomiæ indicium. 93.126.
Phyſiognomiæ auctores. 94.126.
Phyſiognomia parit indicium proba-bile, non neceſſarium. 94.126.
Phyſiognomia furum. 94.126
Phyſiognomiæ indicia non ſolum in genere, ſed etiam in ſpecie ſunt conſi deranda. 95.126.
Pignoris nomine rem furtiuam reci-piens. 82.99.
Pignorum tria genera. 283.76.
Pignoris receptator ad quæ teneatur. 283. 77.
Piſcatio an prohiberi poſſit. 196.46.
Piſcatus naturę lege permiſſus. 2.14
Pithius Argentarius impoſtor. 21.71.
Plagium qui committant, & de l.Flauia de Plagiarijs. 240.70.
Plato cur erexit Academiam in loco inſalubri. 46.32.
Plautus citatus. 12.42.] 16.58.] 16.85. 240.5.] 309.76.
Pœna grauiori an puniantur delicta clandeſtina, an publica. 81.96.
Pœna quando rei perſecutionem con-tineat. 423.14.
Pœnæ dupli, & quadrupli in deſuetudi-nem abierunt. 423.16. & an in foro conſcientiæ peti poſſint. 424.17.
Pœna interdum innocentes pro nocen tibus afficiuntur. 395.242.
Pœnas inſolitas non eſſe imponendas. 436.53.
Pœnæ variæ quomodo delinquentibus applicandæ. 439.68.& 70.
Pœna furum eſt extraordinaria. 441.72.
Poetarum Italorũ auctoritates an à Do ctoribus allegari debeant. 257.48.
Poetarum furta. 247.9.
Poetæ meretriculæ dicti. 247.10.
Poetę nulla immunitate iuuãtur.247.11
Poetæ à Romanis contempti. 247.12.
Poetæ per ranas ſignificati. 248.14.
Poetarum ſcripta eſſe vetularum fabu-las. 248.15.
Poeſis cur per Polypi caput expreſſa. 248.16.
Poeſis eſt res diuina, & cœlitus affla-tur. 248.17.
Pomerium quod eſſet. 192.33.
Pontes viarum reſtituendi, & reparan-di. 198.53.
Portæ ciuitatis ſunt ſacræ. 194.41.
Poſſeſſione alterũ ſpoliãs fur eſt.293.1.
Poſſeſſionem alienæ rei vacantem oc-cupans tenetur eam reſtituere.293.2.
Poſſeſſor, quia ſua intereſt furti agere poteſt. 294.11.

Poſſeſſor malæ fidei furti agere non poteſt. 296.21.
Poſſidens ſemel adhuc poſſidere præſumitur. 59.12.
Poſtliminium vnde dictum. 307.70.71.
Præſcribi non poſſunt res vi, vel clam obtentæ. 303.59.
Præſcribuntur quædam crimina, & quędam non. 254.39.
Præſcriptio an locum habet in reb. ſtabilibus vi, vel clàm poſſeſſis. An crimen furti pręſcribatur,& de alijs criminibus. 441.75.
Præſtigiatioris laudes. 26.85.
Præſtigia an faciant indicium. 101.131
Præſtigia cur ſic dicta. 101.131.
Præſtigijs an vti liceat ad res furtiuas inueniendas. 102. 131.
Præſtigiatores damnantur. 102.131.
Prædoni locanti fundum, vel nauim vecturam recte ſolui. 140.97.
Præſumptio aut eſt legis; aut hominis, quæ legis eſt, aut eſt iuris tantum, aut iuris, & de iure. Hominis autem præſumptio, aut eſt temeraria, aut non temeraria, quæ aut eſt leuis, aut vehemens, aut violenta. 43. num.27.28.
Præuaricator quis dicatur, & ibi quædam de præuaricatore. 18.66.
Precario poſſidens ad quæ teneatur. 281.67.68.
Precium rei furtiuæ non eſt furtiuum. 355.34.
Precij vilitate arguitur ſcientia rei furtiuæ in emptore illius. 82.101.
Precium rerum venalium ad quotidianum vſum limitari poteſt. 173.51.
Priapus rei ruſticæ tutor, & eius fabula 120.11.
Principes dij rogant imperant. 376.174.
Prohibere qui potuit furtum, & non perhibuit eſt furti ſuſpectus. 87.110
Promethei furtum. 28.89.

PROVERBIA.

Homo trium litterarum. 5.10.
Turpe eſt in furto deprehendi. 8.23.
Rape, clepe, harpaga. 15.58.
Animalia curuunguia non eſſe nutrienda. 16.53.
Cattos in ſacco vendere. 25.82.
In folle offerre. 25.82.
Similitudo eſt mater amicitiæ. 50.38.
Pares cum paribus veteri prouerbio facillimæ congregantur. 50.38.
Indignum ſerui facinus domini improbitatem accuſat. 52.39.
Operculum patella dignum. 52.39.
Similes habent labra lactucas. 52.39.
Quid enim cacabus ad ollam? 54.40.
Cum potentioribus non eſſe ineundam ſocietatem. 54.40.
Nihil cum potente communica 54.40.
Diſſimilium eſt infida ſocietas. 54.40.
Omnibus veſtigijs aliquid indagare. 69.54.
Cera tractabilior. 110.5.
Aurum Toloſanum. 187.23.
Via cum adſit ſemitam quærere. 197.49
Via publica nemo quempiam ire prohibeat. 197.51.
Quicunque multa rapuerit, pauca auté ſuffragantibus dederit ſaluus erit. 199.61.
Munus intrat per portam Iudicis, & diabolus exit per feneſtram. 206.94
Munera non ſunt omnia, ſemper, & ab omnibus accipienda. 206.95.
Cum piſcibus mutis non eſt clamandum. 223.16.
Cognitionem viarum magis ad beſtias quam ad homines ſpectare. 230.32.
Malum conſilium conſultori peſſimum. 259.53.
E carceribus ad calcęs peruenire, & A calce ad carcerem reuocari. 308.72.
Lupum non edere terminum. 309.77.
Viro eſurienti neceſſe eſt furari. 329.19.
Præſens peregrinatur. 361.129.
Stolidi cum audierint ſurdis ſunt adſimiles. 361.129.
Argiui fures. 419.7.
Pubertas quæ ſit. 354.108.
Pubertas plena quę dicatur. 354.108
Publicani ſunt peſſimum genus hominum. 166.35.
Pudoris indicium. 92.122.
P. Pompilius quomodo virga Antiochum Regem circumcluſit. 313.86.

Pupillus quis dicatur. 354.107.
Pupillus vnde dictus. 354.107.
Pupillus quando ſit pubertati proximus in ciuilibus, & quando in criminalibus. 356.114.
Pupilli quidam celerius adoleſcũt. 359. 123.
Pupus quid ſignificet. 354.107.
Pyrrhi Regis Epirotatum memorabile factum. 366.150.
Pyratæ impunè ſpoliantur. 341.63.
Pyratæ ſunt marini prædones. 14.51.
Pyratæ latronibus æquiparantur. eod.
Pyratæ ſunt communes omnium hoſtes, eod.
Pyratæ ſuſpenduntur verſus eum locum vbi deliquerunt. eod.
Pyratæ impunè occidi poſſunt. 14.52.
Pyratæ ſunt hoſtes fidei, & Principis, & ipſo iure diffidati. 15.num.57.
Pyratæ ſunt infames, & militiam exercere non poſſunt. 15.57.
Pyratis benefacere periculoſum eſt. 15. 57.

Q

QVerela accuſatoris facit conſtare de furto. 35.2.
Querimonia domini probat furtum. 37.6.

R

RApina ad res refertur, raptus ad perſonam. 10.num.33.
Rapina poteſt etiam ſine vi fieri. 10.33.
Rapina an ſit publicum delictum vel priuatum. 10.num.34.
Rapina eſt ſpecies furti. 241.71.
Rapina in ſe furtum continet. 10.nu.32.
Raptor fur manifeſtus exiſtimatur. 10. 32.
Raptor eſt fur improbior. 10.32.
Rapere plus eſt quam furari 10.32.
Raptor eſt etiã qui rem ſibi obligatam. rapuit. 10.num.35.
Raptor eſt etiam ille, qui ſcindit, frangitue vi adhibita 10.num.36.
Raptorum pœna. 10.num.37.
Raptor cur minus puniebatur quam fur manifeſtus. 11.num.38.
Raptor qui b. pœnis hodie teneatur. 11. 39.
Raptori licet de facto reſiſtere. 11.num. 40.
Raptor an vbique ſit puniendus. 121.36
Raptor priuilegiatus non poteſt vti priuilegio fori. 121.36.
Raptor honeſtę mulieris ſi eam nõ cognouit quomodo puniatur. 242.77.
Raptor non eſt ad cuius domum mulier vltro accedit. 242.78.
Raptores in flagranti crimine, poſſunt impune offendi. 242.79.
Raptores propriarum ſponſarum quomodo puniantur. 243.80.
Raptores puerorum. 243.81.
Raptrices mulieres virorum. 243.82.
Raptores meretricum an teneantur pœna raptus 243.83.
Raptores cadauerum. 243.85.
Raptus quid ſit. 241.71.
Raptus vt dici poſſit neceſſaria eſt abductio 241.72. & violentia. 161.num. 73. quæ autem violentia. 74. & libidinis cauſa. 76.
Reati tempus eſſe conſiderandũ in reo puniendo. 441.73.
Receptator furtorum eſt ille, qui ſcienter res furtiuas recipit celandi cauſa. 131.73.
Receptator in dubio præſumitur facere ignoranter. 131.74.
Receptantes coactę excuſãtur. 131.75.
Receptatorum furum, vel furtorum pœna. 132.76.
Receptatorum pœna ex cauſa poteſt mitigari 133.77.78.
Receptatores latronum acriter puniuntur. 134.79.
Receptatores propinquorum aliquantulum excuſantur. 134.80.
Redhibitoria actio quando locum habeat. 377.178.
Relicta res in loco delicti facit indicium contra eius dominum. 62.50.
Remiſſio domini rei furtiuę quid operetur.

retur. 402.13.
Repetundarum crimen. 203.83.
Repetundarum crimine qui teneantur. 209.num.100.101.
Repreſaliæ definitio.336.42.& ſequentib.vbi plura de repreſalijs.
Reſcripta ſurrepitia quæ ſint,& de hac materia. 177.70.71.72.
Reſiduorum crimen quod ſit. 201.71. & ſequ.
Reſpondens non ad interrogationem habet contra ſe indicium. 90.119
Res quæ non habent certum dominum in triplici differentia conſiderantur. 152.138.
Res quæ nũquam certum dominum habuerunt fiunt occupantium. 153.138
Reus ibi puniri debet, vbi deliquit. 117.30.
Reus qui nimium expeditionem ſuam affectat, aut differt eſt ſuſpectus. 86.109.
Ripam munire quomodo liceat. 196.44
Robaria quæ dicatur. 27.87.
Roma an ſit patria communis. 120.33.

S

SAcrilegi ſunt nequiſſimi fures. 186.18.
Sacrilegium quibus modis committatur. 186.19
Sacrilegus de iure ciuili non eſt, qui rem prophanam de loco ſacro ſurripit. 186.20.21.
Sacrilegiorum duæ ſpecies, rerum, & perſonarum. 187.22.
Sacrilegium crimen exitiale. 187.23.
Sacrilegum variæ pœnæ. 188.23. & ſequ.
Sacrilegi Principes in hac etiam vita puniti. 188.23.
Salictum quid ſit. 218.8.
Salix frugiſperda dicta. 219.8.
Sanguineorum natura. 94.126.
Scala reperta ſub feneſtra parit indicium. 63.52. & ibi plura de ſcala.
Sclauones nequiſſimi. 45.32.
Sclopus verbum latinum. 65.53.
Scythæ crudeles,& graſſatores. 44.82.
Sebaſtianus Bonifacius pater Auctoris nonagenarius. 359.124
Senes cenſentur iuuenibus prudentiores. 357.117.
Senex dicitus ſexagenarius, vel ſeptuagenarius. 358.121.
Senes quidam celerius ſeneſcunt. 359.123.
Senectus ſemper veneranda. 359.125.
Senibus quantus honor a Romanis tributus. 359.125.
Senibus propter ætatem pœna remittitur. 360.127.
Sententia eſt temperanda, quando Iudex procedit ex præſumptionibus. 43.29.
Sententia præcipitata eſt nouerca Iuſtitiæ. 86.109.
Sententia per barattariam lata eſt ipſo iure nulla. 204.89.
Sententia non debet propria auctoritate exequi. 300.42.
Sepulchrorum violatorum crimen, & de furtis circa ſepulchra commiſſis. 189.28.
Sepulchri violator eſt infamis. 190.30.
Sepulchrum quando violatur. 191.32
Sepulchri fines, quibus notis Romani ſignificarent. 191.33.
Sepulchra quantum ab alienis ædibus diſtare debebant. 192.34.
Sepulchri ius quis habeat. 192.35.
Sepulchra mortuorum, quando in Vrbe prohibita. 193.36.
Sepulchra beſtiarum. 193.37.
Sepulchra non vſucapiuntur. 194.39
Sepulchrorum religio. 193.39.
Serui ſunt natura fures. 5.num.9.
Seruus dicitur homo trium litterarum, fol.5.num.10.
Serui,& familiares faciunt indicia contra dominos. 51.39.
Serui dominorum morbis inficiuntur. 52.39.
Serui cum dominabus rem habentes ſeuerè puniti. 233.50
Seruitus alicuius rei non præſumitur niſi probetur. 267.7

Ser-

Seruorum furta quomodò puniri debent 371.162. & ſeq.
Serui quomodo ingenuitatem furabantur. 372.166
Serui conabātur ſe liberos probari ſubtrahendo dominis inſtrumentum emptionis illorum. 373.167
Seruus qui furatur mandato domini, quando excuſatur. 374.170
Seruum furto noxaque ſolutum vendēs ad quæ teneatur. 376.176
Seruus fugitiuus ſui ipſius furtum facit. 377.177.
Sexus facit indicium. 49.36.
Siculi acuti. 45.32.
Similitudine iumentorum lites exoriri. 227.26.27.
Similitudine iumentorum,& etiam hominum,an probetur filiatio. 228.29.
Simulare quando liceat. 161.20.
Sirij auari. 45.32
Spadones qui nam ſint. 231.37
Spadones ad coeundum apti. 233.47
Spoliatus poteſt de facto reſiſtere. 293.3.
Spoliatus de facto debet ante omnia reſtitui. 294.5. quod tamen varijs modis limitatur, vt ibid.
Socij criminis dictum in crimine furti, an probet. 41.22
Socius ad quæ teneatur. 285.84
Sol,& lux fraudes detegit. 25.81
Solonis leges. 421.9
Sors quando prohibita. 347.93
Statēræ adulterinæ crimen. 173.50
Statuæ in loco publico poni poſſunt. 196.47.
Statuæ non poſſunt erigi,nec dirui,ſine Principis licentia. 259.53
Statutum non valet,vt vnus teneatur pro debito alterius, valet tamen vt filij poſſint capi pro eorum patribus, qui foro ceſſerunt. 23.78
Statutorum mentem potius,quam verba eſſe inſpiciendam. 433.43
Statuto iubente,vt fur ducatorum centum ſuſpendantur, an ſit ſuſpendendus ille, qui inſtrumentum tātæ ſummæ furatus ſit. 437.59
Statutum diſponens accuſatum de furto non comparentem damnari exilio furcarum,an valeat. 437.60
Statuto iubente,vt de furto per annum ante commiſſo non detur actio,an ille puniēdus ſit, qui per annum antea furari cæpit,ſed furta continuauit, vſque ad tempus cognitionis. 438.61
Statutum puniens viros,an comprehendat fœminas. 438.63
Statutum loquens de alieno filio,an verificetur in filio patre carente. 438.64
Stellionatus crimen vnde dictum. 26. 85.
Stellionatus crimine, qui tenentur. 315.100.& 102.& ſequ.
Stellionatum vnde dictum. 316.101.
Stoici exiſtimarunt peccata eſſe æqualia. 421.10
Strepitus faciunt cōſtare de furto. 35.4.
Subditus delinquens, quando excuſatur. 375.173
Supercilia coniuncta, quid indicent. 94.126.
Suſpenſus non poteſt de furca deponi ſine Iudicis licentia. 6.num.16.
Suſtollo verbum antiquum,quid ſignificet. 110.20.

T

Taciti eſt expreſſi par eſt virtus. 269.29
Tacitum interdum plus operatur quam expreſſum. 270.20
Taruiſini quomodo eorum fines in eorum anulo ſignatorio expreſſerint. 306.67.
Tauri colorem rubrum perhoreſcunt. 18.63.
Temporis præteriti ad futurum, quando valeat argumentum. 83.104
Temporis definitio,& diuiſio. 309.77
Tempus ad redimendum pignus elapſum pōt à Iudice prorogari. 170.40
Tempus elapſum an faciat minuere pœnam reo. 443.81
Tempus delictum aggrauat. 405.20
Terentius citatus. 5.num.6. & 6. nu.11. 199.60. 232.46. 370.160.

Tergiuerſator quis nam ſit. 18.65.
Termini expreſſi per ramos arborum & per arbores. 305.66. per columnas per ſtatutas, tumulum lapideum, per per montem. 306.67. per valles, per flumina, per vias regales. 68. per lapides. 310.78.
Terminorũ motores quibus pœnis puniti ex omni iure. 310.79. & ſeq.
Termini lapidei quomodo dignoſcantur. 315.80.
Terminorum fures. 315.81.
Termini moti crimẽ publicũ eſt. 312.83.
Terminos mouẽs vt litẽ obtineat quomodo puniatur. 312.84.
Terminorum, & confinium probatio, & maxime antiquorum eſt difficilis, & an imperfectę probationis ſufficiant. 313.88.
Terminorum reponendorum ſententia quomodo ferenda. 313.89.
Terminos alios eſſe hominis mutabiles alios naturę immutabiles. 307.68.
Termini faciunt res certas in genere tribus modis. 307.70.
Terminus pro calcaneo. 308.72.
Terminus Deus omnium poſtremus. 308.73
Terminus Deus, nec Ioui cedere voluit. 308.74
Terminus per Vulturem ſignificatus. 309.76.
Terminus eſt non modo locorum, ſed etiam temporum. 309.77.
Termini agrorum primis temporibus non erant in vſu. 304.63
Nec apud Getas. ibid.
Nec Romulus terminos agris poſuit. ibidem.
Sed Numa Pompilius terminos poſuit. 304.64.
Termini Dei ſacrificia. 304.65
Terminus antiquitus ex ramo oliuæ. 305.66.
Terminus vnde dictus. 305.66
Theſaurarij qui non habent Principis pecuniam paratam. 201.76
Teſtari, vel non teſtari aliquem cogentes quomodo puniuntur. 178.78
Teſtatorem blanditijs inducere ad ſibi bona relinquendum licet. 178.78
Teſtamentorum, ac Inſtrumentorum furtum. 246.2.
Teſtibus deponentibus de bona famæ magis creditur, quàm illis, qui de mala. 59.46
Teſticulorum virtus. 232.45
Theſaurarius non poteſt amouere pecuniam Principis è loco ſibi deſtinato. 119.31
Theſaurorum inuentio, & quid de illis ſit faciendum. 153.138
Theſaurarius ne tantillum quidem impunè ſurripere poteſt. 352.103
Thlaſiæ qui ſint. 231.39
Thlibiæ qui ſint. 231.40
Thomæ Sarazanenſi dictum in habentes malos familiares. 51.39
Tibullus citatus. 4. num. 4.] 221. 21. 305. 66.
Tigni iniuncti materia. 303.61.
Titubationis indicium. 91.121.
Tondendi pœna. 426.23.
Tormenta leuia ſunt minoribus infligenda. 357.115.
Tormenta an ſenib. inferenda. 360.126
Torqueri an poſſit reus quia in eodem crimine alias deliquit. 57.43
Torqueri non debet fur rei minimę 77. 77.
Tortura nõ ad hibetur, vbi corporis pœna inferri non ſolet, 77.77.
Tortura facilius admittitur in crimine furti. 78.77.
Tortura non facile exercenda. 78.78.
Torturæ cõfeſſio preſumitur vera. 78.78
Tortura eſt experimentũ periculoſum, & genus probationis fallaciſſimum.
Tracto verbum quid ſignificet. 110.3
Tractabile quid importet. 110.6.
Tranſactio an faciat indicium: & quid ſi fuit tractata, & non concluſa: & de cautelis ad excuſandum tranſigientem. 87.112.
Tranſfugæ poſſunt in bonis depredari 346.80.
Tranſitus inſolitus parit indicium. 59.47.

Et

Et in homine nequam etiam ad torturam. 60.47.
Trepidationis indicium. 91.121.
Tributorum tria genera apud Romanos. 162.21.
Tributa alia realia, & alia perſonalia. 162.21.
Tributa imponere quis poſſit. 103.22.
Tributorum impoſitio arguit ſuperioritatem; & illorum ſolutio ſubiectionem. 163.24.
Tributa poſſunt Principes ex omni iure imponere. 163.25.
Tributa, vt iuſta ſint debent ex legitima cauſa imponi. 164.26.
Tributa imponendi quæ ſint cauſę legitimæ. 184.26.
Tributa debent imponi ſecundum proportionem geometricam. 164.27.
Tributa ſunt imponenda pro modo neceſſitatis. 164.28.
Tributa fraudantes furtum committũt. 164.29.
Tributa vi armorum defraudantes grauius puniuntur. 165.30.
Tributa cur à Principibus honeſtiori vocabulo nuncupentur. 163.21.
Tributa quę fraudari impunè poſſunt. 163.31.
Tributa iniuſta quę ſint. 165.31.
Tributorum antiquiſſimorum ſolutio recuſari non debet. 165.32.
Tributa defraudare attentantes quomodo puniantur. 166.33.
Tributa defraudare præſumitur qui à conſueto itinere diuertit. 166.34.
Tractatus quod exprimat. 110.6.
Turcæ ſunt noſtri hoſtes perpetui. 14.53
Tutor ad quæ teneatur. 284.83.

V.

Vagabundi quomodo apud Venetos puniti. 71.56.
Vagabundus quis dicatur. 115.23. & 24
Vagabundus quando eſt tranſmittendus ad Iudicem loci delicti. 116.24.
Vagabundus vbique punitur de eo.n. dicitur: Vbi te inuenio ibi te conuenio. 117.29.
Variationis indicium. 93.124
Varro inter bonas conditiones agrorum, & illud addere ſolebat, Et bonum habet vicinum. 54.40.
Vectigalium tria genera apud Romanos 162.21. Vide plura in verbo Tributum.
Venditor laudat res venales. 24.81.
Venatio eſt præludium ad latrocinia. 29.89.
Venatio naturæ lege permiſſa. 222.14.
Venatio quando, cur, & quibus prohibita, & eius laudes. 222.15.16. & 17.
Venatorum furta. 225.20.
Vendens ſcienter duobus eandem rem furtum facit, & punitur lege ciuili. 313.90. & 98. & lege Veneta. num. 91 Excuſatur tamen vt num. 92. & 93. Et de permutante ibi. num. 96.
Vendens rem alienam emptori ſcienti quomodo puniuntur. 317.106.
Vendentes res vltra precium limitatũ furtum committunt. 173.51.
Venditor ad quæ teneatur. 284.82.

Venetorum Leges.

De capitis in flagranti crimine. 1574. 15. Aprilis, & 1595. 9.91.
Contra latrocinios 1549. 18. Iulij, & 1561. 19. Februarij. 64.53.
Contra meretrices 1592. 28. Martij. 67.53.
Contra vagabundos, 1567. 20. Febr. & 1574. 15. April. 71.56.
Contra prestigiatores. 1470. 28. Octob. 103.131.
Contra ſubminiſtrantes ferramenta carceratis. 1441. 16. Iulij. 129.66
Contra illos, qui faciunt fugere detentos. 1468. 16. Septemb. 129.66. 1538. 16. Sept. ibi. 1569. 31. Aug. ibi.
De pœna eorum qui faciunt effugere detentos pro debitis. 1523. 13. Maij. 229.66.
Contra receptatores furtorum. 1544. 25 Nouemb. 133.76.
Contra receptatores exulum. 1532. 26. Sept. 134.81.

Con-

Contra violentos fraudatores vectigalium.1475.17.Maij. 165.30.
De Vectigalium cauſis terminandis & remediũ contra appellationes. 1587. 16. Februarij. 165.30.
Contra Iudæos Taruiſio expulſos.1509 169.39.
Vt Iudęi geſtent biretũ crocei coloris. Et de pœna eorum qui rem habent cum chriſtianis: & prohibentur ſciẽtias docere ſed mederi tantum.1443. 11. Aprilis, & 1496.26. Martij. 170.39.
Vt Iudęi bona ſtabilia emere non poſſint.1424.penult.Septemb. 170.39.
Contra vſurarios. 1254. 10. Iunij,& 1478.11.Martij. 171.43.
Contra monetarios 1473.20.Octobris. 1528.28.Decemb.1525.vlt.Iulij. fol. 177.69.
Contra violatores monialium. 1566.29 Martij. 187.22.
Contra alloquentes cum monialibus 1569.31.Auguſti. 187.22.
Contra ruptores aggerum. 1530.9.Februarij. 194.42.
Contra fractores viarum.1568. 24.Auguſti. 195.42.
Contra Iudices qui res Communis furantur.1396.1.Iulij. 198.58.
Contra Rectores mercaturam exercentes.1574.30.Auguſti. 209.103.
Rectores non poſſunt ſpiritualem affinitatem contrahere in vrbibus quas regunt.1545.18.Maij. 209.103.
Contra reos ſuppoſiti partus. 1543. 22. Septemb. 254.39.
De meretricibus.1572.28.Martij. 243.84.
De re duobus vendita.1532. 19.Martij. 314.91.
De captis inflagranti crimine.1560.16. Decembris. 345.78.
De occidentibus bannitos 1578.26.Septembris. 345.78.
De ludo alearum,& taxillorum.1457.5. Auguſti. 348.96.
De illis qui in ſuis ædibus ludere permittunt.1567.27.Februarij. 348.96
De Cingaris.1549.21.Septemb.&1558 15.Iulij. 390.223.
De furibus nocturnis repertis in alienis ædibus. 410.34.
De conuentione cum Ducatu Mediolani.1572. fol.429.29.
De pœna furum. 1544.28.Nouemb. & 1545.25.Maij. 435.50.
Veniam petens an habeat contra ſe indicium. 88.112.
Verborum quęſtiones Grãmaticis pertinacibus ſunt relinquendæ. 433.42.
Verres quomodo excuſabat ſua delicta. 52.39.
Verres fur ſolemnis. 29.89.
Verſipelles quis dicatur. 26.85.
Veſpertiliones dicuntur obterati.22.74 & ibi plura de veſpertilione.
Veſpeſianus Imp. amicos ſuos in magiſtratibus tanquam ſpõgias adhibuit. 199.62.
Veſtes faciunt indicium. 64.53.
Veſtium origo. 65.53.
Veſtes inuentę ad frigus depellendum ad corporis ornatum adhibitę 65.53
Veſtes non ſunt nec calidę,nec frigidę. 65.53.
Veſtes varię ſecundum perſonarum dignitatem.fol.65. & 67.num. 53.
Veſtes quæ ſunt geſtandę ab illo, qui plures habet dignitates. 65.53.
Veſtium vſus in mediocritate laudatur. 65.53.
Veſtes precioſæ quib.conceſſæ.165.53.
Veſtib.elega reueremur, & neglentib. ctis contemnimus alios. 66.53.
Veſtium mutatio quandò apud Romanos fiebat. 66.53.
Veſtium mutatio ex cauſa etiam clericis permiſſa. 66.53.
Veſtib. alienis induti habent contra ſe indicium. 67.53.
Veſtes arguunt. veſtitum. 67.53.
Veſtes meretricum debent eſſe diuerſę à veſtib. honeſtarum perſonarum. 67.53.
Veſtes patentes non occultę ſunt geſtãdę. 67.53.
Veſtes monachorum ludibrio geſtãtes pu-

puniuntur. 67.53.
Veſtes clericorum quales eſſe diebant. 68.53.
Veſtes arguunt morum intrinſecam honeſtatem. 68.53
Veſtes viduarum nō debent pro pignore accipi. 68.53.
Veſtes Doctorum priuilegiatæ. 68.53.
Veſtes præcioſæ, & recentes ſunt lætitiæ ſignum, & veteres, & laceratæ mæſtitiæ. 68.53
Veſtium ſciſio præ dolore. 68.53.
Veſtibus diſſoluti, & fracti reprehenduntur. 68.53
Veſtigia pedum faciūt indicium. 68.54 & ibi plura de veſtigijs.
Vlyſſes calumniator. 44.30
Vngues furum quæ ſint. 95.126
Vi quando aliquid factum fuiſſe dicatur. 301.49
Vi, aut clam, qui fecit, an ſit audiendus. 302.51. & 52.
Vi, & clam ędificati in meo fundo poſſum de facto reſiſtere. 302.54. & ſeq.
Vi aut clam aliquid faciens quid præſtare debeat. 303.58
Viarum cognitionem magis ad beſtias quàm ad homines pertinere. 230.32.
Viarum obſeſſores, & latrones non gaudent immunitate eccleſiarum. 438.65.
Viæ quædam publicæ ſunt, quædam priuatorum, quæ aut militares, aut vicinales dicuntur. 197.49
Viarum publicarum deſtructores de facto repelli poſſunt. 197.50.
Viarum publicarum vſus non impediēdus. 197.51
Via publica eſt de regalibus Principis, & an ad ciuitates pertineat. 197.51.
Viarum obſeſſores tamquam latrones puniuntur. 198.54
Viæ quædam ruſticæ, & quædam vrbicæ. 198.55
Via publica, qui prohibent vti quomodo cogantur. 198.56
Vicinitatem malam inſtar infortunij eſſe. 54.40
Vicinus bonæ famæ non habet contra ſe indicium. 56.40
Vicinus dicitur ille, qui à vicino exaudiri poteſt. 56.40
Vicinitas eſt quædam ſpecies coniunctionis. 56.40
Vicini habent cōtra ſe indicium, & ibi plura de vicinis. 53.40
Vicinum malum eſſe magnum malum. 54.40.
Violentiarum quinque genera. 303.60.
Virgilius allegatus. 4.4.] 5.5.] 5.8. & 9.] 12.43.] 16.58.] 25.81.] 28.89.] 69.54.] 71.56.] 91.212.] 110.6.] 183.1.] 216.6.] 218.8.] 220.11.] 222.12.] 228.29] 233.50.] 304.63.] 305.65.] 306.67.] 309.77.] 319.86.] 361.129.] 363.136. & 137.] 364.140.] 416.4.] 417.5.] 419.7.
Viriatus Luſitanus fur, & latro. 29.89.
Vita mala rei in genere facit cōtrà eum indicium. 44.41
Vita mala in ſpecie eſt graue indicium 56.42
Vitæ emendatio præſumitur ſi per triennium non deliquit. 57.44
Vitis inter arbores cōnumeratur. 218.8
Vites cædentes capite puniūtur. 220.10
Voluntas, & propoſitum maleficia diſtinguunt. 326.7
Voluntas noſtra non minus declaratur ſignis, quàm verbis. 270.21
Vox balbutiens, tremula, ac timida parit indicium. 90.120
Vox furum qualis ſit. 95.126
Vox hominum eſt fallax. 37.5
Vſucapio non habet locum in rebus ſacris, & religioſis. 193.39
Vſucapio an locum habeat in reb. furtiuis. 441.74. & an in reb. ex aliena hæreditate expilatis. 442.78
Vſurarius non eſt dignus nomine mercatoris. 23.76
Vſurari inter hoſtes connumerantur, & illis permittitur, vt ab hoſtibus vſuras exigant. 341.64
Vſurarij ſunt rapaces fures. 166.36
Vſurarij peiores furibus. 167.36

Vſu-

Vſurarij non ſolum ſubditis ſunt perni cioſi,ſed etiam Reipubl. calamitoſi. 168.37.
Vſurarij è tota Sparta à Licurgo exterminati. 169.37
Vſurariorum tabulæ Athenis fuerũt pu blico decreto concrematæ. 169.37
Vſurarij è tota Sicilia à Catone electi. 169.37.
Vſurarij ab vniuerſa Aſia à Lucullo expulſi. 169.37
Vſurariorum auaritiam Anton. Pius,& Alexand. Seuerus compeſcuerunt. 169.37.
Vſurarij infames pronuntiati à Diocle tiano Imp. 169.37
Vſurarij ab Alex. III. Sum.Pont.ſacra communione, Chriſtiana ſepultura, & oblationibus priuati. 169.37
Vſurarij ſunt etiam illi, qui numerata pecunia emunt,vt caſdem res carius ad diem vendant. 169.38
Vſurarij furtum committunt, quando ſoluta pecunia pignus non reddunt. 170.40.
Vſurarij publici,qui ſunt, & quomodo probantur,& puniuntur. 174.41
Vſuræ ſunt omni iure prohibitę.170.42
Vſus alienę rei interdum furtum nõ eſt 267.6.
Vxor quod acquirit præſumitur acquiſiuiſſe ex bonis mariti. 377.180
Vxor non conuenitur crimine expilatæ hæreditatis. 378.181
Vxor quando actione furti teneatur ob res mariti ſubtractas. 378.182
Vxor tenetur actione rerum amotarum 377.179. & quæ requiruntur in hoc caſu. 378.183
Vxor non tenetur actione expil.hæred. 184.9.
Vxor ſi ſubtrahit rem viro commodatam,quomodo erit agendum. 378
Vxor an de rebus viri,eo inſcio,poſſit reſarcire dominum cui furata eſt. 378.187
Vxor quando viro prodigo furari poſſit. 379.188
Vxor optima rara eſt. 380.191
Vxor,& maritus quomodo ſine querela viuerent. 380.192

X

Xenia an debeant a Iudicibus accipi. 206.95
Xenia cur fuerunt permiſſa. 207.96. & 97.
Xenium quid ſit. 207.97
Xenia an hodie accipi poſſint à Iudicibus. 208.98
Xenocratis dictum de furibus. 198.60
Xerſis copiæ ob ſacrilegium fulmine perierunt. 187.23

Z

Zeleucus cur oculo excecatus. 8.num.24.
Zopirus ex ſua phyſiognomia agnouit Socratis naturam ſtupidam, & libidinoſam. 96.126

FINIS.